

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XIV.

's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Uitvoeringsregeling voorwaardelijke veroordeeling.

Staatsblad N°. 280 (uitgegeven den 13den Mei 1918) bevat het Koninklijk besluit van 1 Mei 1918 tot aanvulling van de Uitvoeringsregeling voorwaardelijke veroordeeling.

(Deze aanvulling is een gevolg van de uitbreiding der voorwaardelijke veroordeeling tot straffen, door den militairen rechter opgelegd, terwijl tevens nadere voorschriften zijn getroffen met betrekking tot voorwaardelijk veroordeelden, die militair worden).

Vrijwillige verbintenis door dienstplichtigen met erkende gewetensbezwaren. 1)

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 19 April 1918,
Afd. Dienstplicht, N°. 121M.*

(Legerorders 1918, Deel A, N°. 34).

§ 1.

De dienstplichtige bij de militie, de landweer of den landstorm, die gewetensbezwaaar heeft tegen de vervulling van den hem opgedragen dienst, wordt, indien dit bezwaar door den Minister van Oorlog wordt erkend, in de gelegenheid gesteld tot het sluiten van een verbintenis voor dienst, die niet bepaaldelijk gericht is op strijd met de wapenen, tenzij daarvoor geen plaats voor hem beschikbaar is of hij voor geen der beschikbare plaatsen geschikt wordt geacht.

§ 2.

Minderjarigen moeten, alvorens zij tot het sluiten der verbintenis worden toegelaten, overleggen een bewijs van toestemming van hem of haar, die de ouderlijke macht of de voogdij over hen uitoefent.

Het bewijs van toestemming is ingericht volgens het bij deze beschikking behorende model I. 2)

§ 3.

De verbintenis geldt — zoowel voor militie- en landweerplichtigen als voor landstormplichtigen — tot het tijdstip, waarop de dienstplicht bij den landstorm voor den dienstplichtige zou eindigen.

---

1) Zie ook Deel XIII Blz. 193.

2) Niet overgenomen.

§ 4.

De dienstplichtige bij de militia of de landweer verbindt zich:

- a. in werkelijken dienst te blijven tot een jaar na het tijdstip, waarop hij, indien hij de verbintenis niet had aangegaan, den eersten keer na den datum, waarop de verbintenis wordt gesloten, met groot verlof zou zijn vertrokken;
- b. in werkelijken dienst te komen en te blijven, wanneer, en gedurende den tijd, dat het deel van de militia, de landweer of den landstorm, waartoe hij behoort of zou behooren, wegens buitengewone omstandigheden in werkelijken dienst wordt opgeroepen en gehouden.

Ten aanzien van den dienstplichtige, die de in deze beschikking bedoelde verbintenis heeft gesloten, zijn van toepassing, zoolang hij militieplichtig is, de artt. 80 tot en met 98 en 101 der Militiewet en zoolang hij landweerplichtig is, de artt. 11 tot en met 13, 15*bis*, 20, 22 tot en met 36 en 38 der Landweerwet. 1)

§ 5.

De dienstplichtige bij den landstorm verbindt zich:

- a. in werkelijken dienst te blijven tot een jaar na den dag, waarop het gedeelte van den landstorm, waartoe hij bij het aangaan van de verbintenis behoort, den eersten keer na den datum, waarop de verbintenis wordt gesloten, naar huis wordt gezonden;
- b. in werkelijken dienst te komen en te blijven, wanneer en gedurende den tijd, dat het deel van den landstorm, waartoe hij behoort, wegens buitengewone omstandigheden in werkelijken dienst wordt opgeroepen en gehouden.

§ 6.

Van de verbintenis wordt een akte in tweevoud opgemaakt, volgens het bij deze beschikking behoorende model II. 2) Een exemplaar dier akte wordt aan den vrijwilliger ter hand gesteld.

§ 7.

Van het aangaan en het beëindigen der verbintenis wordt aantekening gehouden in het zakboekje van den vrijwilliger.

De Minister van Oorlog,

DE JONGE.

---

1) Deze bepaling berust op een Koninklijke machtiging, in verband met art. 7, derde lid, der Militiewet en art. 9, vierde lid, der Landweerwet verleend onder dagteekening van 21 Maart 1918, no. 6.

2) Niet overgenomen.

**Toezicht op voorwaardelijk ontslagen Regeeringskinderen,
die hun dienstplicht vervullen.**

Kennisgeving van 22 April 1918, Ie Afd., N°. 81.

(Legerorders 1918, Deel A, N°. 35).

Door den Minister van Justitie kan het toezicht op voorwaardelijk ontslagen Regeeringskinderen, die hun militie- of landstormplicht vervullen, bedoeld in Afdeeling IV van het Koninklijk Besluit van 15 Juni 1905 (*Staatsblad* N°. 209), worden opgedragen aan den betrokken Compagnies-, Escadrons-, Batterij-, Fort- of Detachementscommandant.

De met dit toezicht belaste Commandant wijdt aan deze voorwaardelijk ontslagen Regeeringskinderen zijn bijzondere zorgen en houdt zoo nauwkeurig mogelijk toezicht op hun gedrag in en buiten dienst.

Hij doet ééns in de 3 maanden overeenkomstig het hierachter geplaatst formulier 1) rechtstreeks verslag aan den Directeur van het Rijksopvoedingsgesticht, waaruit de voorwaardelijk ontslagene afkomstig is, of aan het Bestuur der Instelling, welke hem voor zijn ontslag in verpleging had. Buitengewone voorvallen den ontslagene betreffende, deelt de toezichthouder onverwijld mede, terwijl hij, indien de voorwaardelijk ontslagene zich slecht gedraagt of in strijd handelt met de voorwaarden in zijn ontslagbrief uitgedrukt, door tusschenkomst van genoemden gestichtsdirecteur of genoemd bestuur aan den Minister van Justitie, hetzij een voorstel tot herroeping van het voorwaardelijk ontslag doet toekomen, hetzij bericht houdende de gronden, waarop hij zoodanige herroeping desniettemin niet of nog niet geraden acht.

Gezag van korpscommandant.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 18 Juni 1918,
IIe Afd., Nr. 116.*

(Legerorders 1918, Deel B, N°. 203).

Bij Koninklijk besluit van 16 Juni 1918, N°. 73, is aan den Directeur van het Fort bij Spijkerboor, voor den duur, dat detachementen bewakingspersoneel, krijgsraad-arrestanten en voorloopige arrestanten op de forten bij Spijkerboor en aan den Nekkerweg zijn ondergebracht, het gezag van korpscommandant verleend.

---

1) Niet overgenomen.

Hooger beroep van vonnissen door Zeekrijgsraden in Nederlandsch-Indië geweest.

Het Staatsblad van Nederlandsch-Indië 1918 n°. 11 bevat het Koninklijk besluit van 5 September 1913 (Ned. Stbl. n°. 365) houdende bekendmaking van den tekst van de Regtspleging bij de Landmagt en van de Regtspleging bij de Zeemagt met den tekst van laatstgemelde Regtspleging.

Voorts bevatten de nummers 12, 13 en 14 van genoemd Staatsblad de Koninklijke besluiten van 24 Augustus 1917 nr. 45 tot wijziging van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, n°. 46 (Ned. Stbl. n°. 568) betreffende de tenuitvoerlegging van sententies door het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië in hooger beroep van vonnissen van zeekrijgsraden geweest en n°. 47 (Ned. Stbl. n°. 569) ter beyordering van een behoorlijke uitvoering in Nederlandsch-Indië van sommige bepalingen van de Rechtspleging bij de Zeemagt (Voor de beide laatste besluiten zie deel XIII blz. 98 vlg.)

Eindelijk is nog in n°. 15 van hetzelfde Staatsblad opgenomen het besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 12 Januari 1918 n°. 88 tot wijziging van de voorschriften tot uitvoering van het K. B. van 18 Februari 1887 n°. 2 (Ned. Stbl. n°. 36, Ind. Stbl. n°. 102), vastgesteld bij het besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 13 Juni 1889 n°. 38 (Ind. Stbl. n°. 124).

De drie laatstgenoemde Koninklijke besluiten zoomede het vorenbedoeld besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië treden in werking tegelijk met de wet van 15 Mei 1914 (Ned. Stbl. n°. 206, Ind. Stbl. n°. 677) tot openstelling van hooger beroep van vonnissen, in Nederlandsch-Indië door Krijgsraden bij de Zeemacht geweest, en, in verband daarmede, uitbreiding der rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht.

Staatsblad n°. 395 (uitgegeven 22 Juni 1918) bevat de Wet van 17 Juni 1918 tot wijziging van artikel 429 van het Wetboek van Strafrecht. (Strafbepalingen ter beteugeling van handelingen welke gevaar kunnen opleveren voor het ontstaan van bosch-, heide-, helm-, gras- en veenbranden).

Staatsblad n°. 397 (uitgegeven 25 Juni 1918) bevat de Wet van 17 Juni 1918 tot wijziging van artikel 206 van het Wetboek van Strafrecht. (Vervanging van de woorden „militie of bij de schutterij” sub 1 door „krijgsmacht”).

Traktementen van de leden van de militair-rechterlijke macht.

(Staatsblad n°. 408). *WET van den 17den Juni 1918, houdende wijziging der wet van 20 Juni 1913 (Staatsblad n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Geregts-hof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is over te gaan tot herziening van de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Geregts-hof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Artikel 4 der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292) wordt gelezen als volgt:

„De jaarwedden van den voorzitter en de leden van en den advocaat-fiscaal en den griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof worden vastgesteld als volgt:

voor den voorzitter	f 6500
voor de leden, ieder	5500
voor den advocaat-fiscaal :	6500
voor den griffier	3500”

Artikel II.

In artikel 5 van voormelde wet wordt het bedrag „3500” gelezen: „f 4500”.

Artikel III.

In artikel 6 van voormelde wet wordt het bedrag: „f 3500” gelezen: „f 4500”.

Artikel IV.

Aan artikel 7 van voormelde wet worden aan het slot twee nieuwe leden toegevoegd, luidend:

„Onder dienstjaren in rechterlijke betrekkingen doorgebracht, worden begrepen dienstjaren vervuld als lid, griffier of substituut-griffier van den Centralen Raad van Beroep (Ongevallenverzekering) of als voorzitter of griffier van een Raad van Beroep (Ongevallenverzekering);

Indien de aanspraak op eene verhooving op eenen anderen dag dan den eersten dag eener kalendermaand ontstaat, wordt zij geacht ontstaan te zijn op den eersten dag van de onmiddellijk daarop volgende maand.”

Artikel V.

Na artikel 7 van voormelde wet wordt een nieuw artikel 7a ingevoegd, luidende:

„Indien een substituut-griffier bij den hoogen raad, een gerechtshof, eene arrondissements-rechtbank of een kantongerecht, een griffier van een van de kantongerechten behalve die van de kantongerechten te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, een ambtenaar van het openbaar ministerie bij een kantongerecht of een substituut-griffier bij den Centralen Raad van Beroep (Ongevallenverzekering) tot eene militair-rechterlijke betrekking wordt benoemd, tellen zijne vroegere dienstjaren ten hoogste ten getale van 10 mede bij de berekening van de wedde in het nieuwe ambt genomen”.

Artikel VI.

In het eerste lid van artikel 9 van voormelde wet vervallen de woorden: „ten hoogste ten getale van vijf”.

Het tweede lid van voornoemd artikel vervalt.

Het derde lid van voornoemd artikel wordt tweede lid.

Overgangsbepalingen.

Artikel VII.

De traktementen van de op 1 Januari 1918 in dienst zijnde rechterlijke ambtenaren worden met dien dag gebracht op de zuivere bezoldiging op 1 Januari 1918 volgens de tot dan geldende salarisregeling, vermeerderd met 75 pct. van het verschil tusschen de bezoldiging naar de nieuwe regeling op 1 Januari 1918 en genoemde zuivere bezoldiging.

Het aldus berekende bedrag wordt tot een tiental van guldens naar boven afgerond.

Artikel VIII.

Onder de zuivere bezoldiging op 1 Januari 1918 volgens de tot dan geldende salarisregeling wordt verstaan de op dien dag in het ambt genoten bezoldiging, verhoogd, voor zoover de aan het ambt verbonden maximumwedde nog niet was bereikt, met eene fractie van de naar de oude wetgeving loopende periodieke verhooging, berekend in evenredigheid van den tijd, verlopen sedert den dag, waarop de termijn dier verhooging is ingegaan.

Onder de bezoldiging naar de nieuwe regeling op 1 Januari 1918 wordt verstaan de wedde, die op 1 Januari 1918 ingevolge die regeling zou zijn genoten, verhoogd, voor zoover de aan het ambt verbonden maximumwedde nog niet zou zijn bereikt, met eene fractie van de volgens de nieuwe regeling loopende periodieke verhooging berekend in evenredigheid van den tijd, verlopen sedert den dag, waarop de termijn dier verhooging zou zijn ingegaan, uitgaande van de veronderstelling, dat de nieuwe regeling reeds voor 1 Januari 1918 gold.

Gedeelten van maanden worden verwaarloosd.

Artikel IX.

Geene bezoldiging wordt vastgesteld op een bedrag lager dan de op 1 Januari 1918 genotene, noch ook beneden de aanvangswedde, volgens de nieuwe wetgeving aan het ambt verbonden.

Artikel X.

De naar vorenstaande bepalingen berekende bezoldiging wordt iedere 5 jaren met 500 gulden verhoogd, te rekenen van 1 Januari 1918, met dien verstande, dat de uit kracht der nieuwe wetgeving te verwerven laatste periodieke verhooging niet meer zal bedragen dan noodig is om de wedde tot het aan het ambt verbonden maximum op te voeren.

Artikel XI.

Indien iemand na 1 Januari 1918 en vóór de afkondiging dezer wet tot eene rechterlijke betrekking of eene andere rechterlijke betrekking wordt benoemd, vinden de overgangsbepalingen dezer wet bij de berekening der jaarwedde in die betrekking of in die nieuwe betrekking overeenkomstige toepassing, met dien verstande, dat de nieuwe wetgeving geacht wordt in werking getreden te zijn met den eersten dag van de maand, volgende op die, waarin de benoeming heeft plaats gehad, tenzij de benoeming op den eersten dag eener maand valt.

Artikel XII.

De overgangsbepalingen dezer wet vinden geen toepassing op hen, die na de afkondiging dezer wet tot eene rechterlijke betrekking of eene nieuwe rechterlijke betrekking worden benoemd.

Artikel XIII.

Indien een rechterlijk ambtenaar tot eene andere rechterlijke betrekking wordt benoemd, aan welke naar de nieuwe wetgeving dezelfde aanvangswedde verbonden is, wordt hij voor de toepassing dezer overgangsbepalingen geacht niet in eene nieuwe betrekking te zijn benoemd.

Artikel XIV.

De rechterlijke ambtenaar, die ten tijde van de inwerkingtreding dezer wet reeds in eene rechterlijke betrekking werkzaam is, ontvangt de jaarwedde, waarop hij in die betrekking aanspraak heeft, overeenkomstig de bepalingen der oude regeling, indien en zolang deze wedde na 1 Januari 1918 hooger is dan die, welke hij overeenkomstig de bepalingen der nieuwe regeling zou ontvangen.

Artikel XV.

Slotbepaling.

Deze wet wordt geacht met ingang van 1 Januari 1918 in werking te zijn getreden.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's-Gravenhage, den 17den Juni 1918.

WILHELMINA.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

De Minister van Marine,

J. J. RAMBONNET.

De Minister van Oorlog,

DE JONGE.

Uitgegeven den *zeven en twintigsten* Juni 1918.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

**Regelingen ter uitvoering van Art. 1 van de wet van
20 April 1918 (Stbl. no. 254).***

Ten aanzien van de zeemacht wordt het navolgende bepaald:

1. „Onbepaald (klein) verlof” en „langdurig bepaald (klein) verlof” wordt verleend aan zeemiliciens, aan bij de zeemacht in dienst gestelde personen behorende tot den landstorm en aan personen behorende tot de Koninklijke Marine-reserve.

2. Onder „onbepaald (klein) verlof” wordt verstaan:

a. voor de zeemiliciens: onbepaald verlof, verleend in afwachting van groot-verlof of van ontslag uit den dienst, behoudens verplichting tot wederopkomst in geval van „tweede mobilisatie” of van andere bijzondere omstandigheden;

b. voor de landstormplichtigen: onbepaald verlof, verleend met verplichting als onder a bedoeld;

c. voor de reservisten: onbepaald verlof, al of niet verleend onder stilstand van alle inkomsten bij de marine, met verplichting als onder a bedoeld.

3. Onder „langdurig bepaald (klein) verlof” wordt verstaan verlof, verleend voor een bepaalden onafgebroken termijn van eene maand of langer voor dienst in 's lands belang, voor eenig algemeen maatschappelijk belang, voor uitoefening van zaken of bedrijven, voor studie of voor andere dergelijke doeleinden.

4. Zeemiliciens, aan wie vroeger „voorloopig klein verlof” is verleend, en reservisten, die vroeger in het genot zijn gesteld van verlof onder stilstand van alle inkomsten bij de marine, doch met gehoudenheid tot opkomst bij „tweede mobilisatie” worden geacht in het genot te zijn gesteld van „onbepaald (klein) verlof” in den zin dezer regeling.¹⁾

5. Zeemiliciens, landstormplichtigen en reservisten, aan wie vóór het in werking treden van deze regeling voor een der doeleinden, omschreven onder 3, verlof is verleend, hetzij voor een bepaalden onafgebroken termijn van eene maand of langer, hetzij voor onbepaalden tijd, doch onder voorbehoud van eindiging in geval het verlof voor het aangegeven doel niet meer noodig mocht zijn, worden geacht in het genot te zijn gesteld van „langdurig bepaald (klein) verlof” in den zin dezer regeling.

6. In verlofpassen of andere bescheiden betreffende hen wien een verlof is verleend als onder 2 of 3 bedoeld, zal voortaan gebruik moeten worden gemaakt van de voor dat verlof aangegeven wettelijke benaming.

---

1) Reservisten, wien ontheffing is verleend van den werkelijken dienst zoolang hunne onmisbaarheid bij de koopvaardij duurt en het belang der defensie niet eischt om over hunne diensten te beschikken, zijn door die ontheffing reeds aan de militaire rechtsmacht onttrokken.

*) Zie M. R. T. deel XIII blz. 427.

7. Voor andere aan vrijwilligers of aan dienstplichtigen verleende verloven dan de hierboven omschrevene zal van de benamingen „onbepaald (klein) verlof” of langdurig bepaald (klein) verlof” geen gebruik mogen worden gemaakt.

s-Gravenhage, 20 Juni 1918.

(Afd. B., nr. 79).

De Minister van Marine

J. J. RAMBONNET.

Ten aanzien van de landmacht wordt het volgende bepaald:

1. Onder „onbepaald (klein) verlof” wordt verstaan het verlof, onder die benaming verleend.

Militairen, aan wie „voorloopig (klein) verlof” werd verleend, worden geacht eveneens in het genot van „onbepaald (klein) verlof” te zijn gesteld.

2. Onder „langdurig bepaald (klein) verlof” wordt verstaan verlof, verleend voor een bepaalden onafgebroken termijn van een maand of langer, voor dienst in 's lands belang of algemeen maatschappelijk belang, voor uitoefening van zaken of bedrijven, voor studie of voor andere dergelijke doeleinden.

Militairen, aan wie voor den datum dezer beschikking een der verloven als onder 1o. en 2o bedoeld is verleend, worden geacht overeenkomstig de bepalingen van deze beschikking in het genot van „onbepaald (klein) verlof” of van „langdurig bepaald (klein) verlof” in den zin van deze regeling, te zijn gesteld.

In de verlofpassen en andere bescheiden, de stamboeken uitgezonderd, wordt voortaan gebruikt:

a. de benaming „onbepaald (klein) verlof” in die gevallen, waarin door of namens den Minister van Oorlog opdracht wordt gegeven tot het verleenen van zoodanig verlof;

b. de benaming „langdurig bepaald (klein) verlof” in de gevallen, vermeld onder 2.

In andere gevallen wordt geen van deze benamingen gebezigd.

's-Gravenhage, 22 Juni 1918.

(IIe Afd., No. 135).

De Minister van Oorlog,

DE JONGE.

Beide beschikkingen zijn opgenomen in de Staatscourant van 24 Juni 1918 nr. 145; de eerste bovendien in den bundel Circulaires voor de Zeemacht onder nr. 674, de tweede in de Legerorders 1918, deel B., nr. 209.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Vrijstelling van den dienst bij de militie en bij de landweer.

Voor de lichting der militie 1908 waren te Amsterdam ingeschreven een vrijwillig dienende bij het leger hier te lande, naar aanleiding van de opgave van den Minister van Oorlog, bedoeld in art. 11 van het Militiebesluit, en iemand die in de gevangenis te Utrecht vertoefde, naar aanleiding van de opgave, bedoeld in art. 16 Militiewet 1912, van het bestuur dier gevangenis, uit welke opgaven bleek dat de vaders der betrokkenen op 1 Januari 1917 te Amsterdam woonden.

Eerstgenoemde was tevens ingeschreven te Alkmaar, welke inschrijving op een misverstand berustte, terwijl laatstgenoemde, op aangifte zijner moeder, ook te Utrecht ingeschreven was.

Aangezien eerst na het tijdstip, waarop het inschrijvingsregister geacht moest worden voor goed te zijn vastgesteld, bleek, dat de inschrijvingen te Alkmaar en Utrecht niet hadden behooien plaats te hebben en daarop toen niet meer kon worden teruggekomen, terwijl beide belanghebbenden voor de verschillende gemeenten van inschrijving ter inlijving bij de militie bestemd waren, werd hen bij K. B. van 12 April 1918 nrs. 31 en 32 (St.Ct. no. 95) vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie verleend respectievelijk voor de gemeenten Alkmaar en Utrecht.

Tot de bijzondere gevallen, waarin vrijstelling van den dienst bij de militie wordt verleend, rekent art. 34 van de Militiewet 1912 het geval, dat een dienstplichtige blijkt, ingevolge een verdrag met een vreemden staat niet tot dienst bij de militie gehouden te zijn. Dit is o. a. het geval met Belgische onderdanen krachtens de op 4 October 1900 tusschen Nederland en België gesloten, bij de Wet van 30 December 1901 S. 295 goedgekeurde, overeenkomst, waarbij is bepaald, dat de Nederlandsche onderdanen in België en de Belgische onderdanen in Nederland vrijgesteld zullen zijn van iedere verplichting betreffende den verplichten militairen dienst, hetzij bij het leger, hetzij bij de marine, hetzij bij de militie of de schutterij.

Dientengevolge verleende het K. B. van 17 April 1918 no. 51 (St. Ct. no. 95) vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie, aan twee dienstplichtigen, die Belgisch onderdaan waren en de Nederlandsche nationaliteit niet bezaten.

Twee militieplichtigen van de lichte 1918 hadden aanspraak op vrijstelling van den dienst bij de militie wegens broederdienst, welke aanspraak door den betrokken militieraad niet was kunnen worden onderzocht, omdat dit college niet tijdig in het bezit was van het vereischte bewijsstuk, dat overeenkomstig artikel 25, derde lid, c, van het Militiebesluit door of van wege den Minister van Koloniën moest worden afgegeven. Een en ander was het gevolg van de omstandigheid, dat de opgave, noodig voor het opmaken van vorenbedoeld bewijsstuk tijdens de zitting van den militieraad nog niet bij het Departement van Koloniën was ingekomen.

Aangezien dus aan deze militieplichtigen door omstandigheden onafhankelijk van hun wil de vrijstelling was onthouden, waarop zij wettelijk recht hadden, was het billijk hun vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie te verleenen, hetgeen geschiedde bij de Koninklijke besluiten van 14 Juni 1918 nrs. 26 en 27 (St. Ct. n°. 143) onder bepaling, dat de vrijstelling zal ingaan op het tijdstip, bedoeld in het eerste lid van art. 2 der wet van 22 Februari 1917 (St. bl. n°. 244), zooals dat art. is gewijzigd bij de wet van 23 Mei 1917 (St. bl. n°. 412).

Eindelijk vermelden wij nog dat bij K. B. van 20 Juni 1918 n°. 25 (St. Ct. n°. 143) in afwachting van nadere voorziening, aan de dienstplichtigen bij de Nederlandsche militie vrijstelling van den dienst, aan de dienstplichtigen bij de Nederlandsche landweer ontheffing van den werkelijken dienst is verleend voor den tijd gedurende welchen zij in Nederlandsch-Indië aan den dienstplicht onderworpen zijn. Deze beslissing berust op de overweging, dat ingevolge het dienstplichtbesluit voor Nederlandsch-Indië (St. bl. 1917, n°. 610) aan den dienstplicht daar te lande ook zullen worden onderworpen aldaar wonende personen, die hier te lande tot dienst bij de militie of bij de landweer verplicht zijn en het wenschelijk is, zekerheid te scheppen dat zij, die ingevolge genoemd besluit in Nederlandsch-Indië dienstplichtig zullen zijn, in de vervulling van de uit dien hoofde op hen rustende verplichtingen niet worden belemmerd door verplichtingen, welke ten aanzien van den dienst bij de Nederlandsche militie of de Nederlandsche landweer op hen rusten.

Provoosthuizen.

Bij beschikking van den Minister van Marine van 18 Maart 1918, B nr. 80, zijn vastgesteld een Reglement voor het Marine-Provoosthuis te Hellevoetsluis en een Reglement op den huishoudelijken dienst in het Marine-Provoosthuis te Hellevoetsluis.

Rchtsgeleerde studie bij de Zeemacht.

Bij K. B. van 15 Februari 1918 n°. 68 (Staatscourant van 16 Februari), is ingesteld een staatscommissie met opdracht haar oordeel uit te spreken:

a. over de bij de Koninklijke Marine bestaande opleidingen voor zeeofficier en officier-machinist;

b. over de getroffen maatregelen om meerderen toeloop voor de opleiding tot zeeofficier te verzekeren en daarbij tevens de vraag te beantwoorden, in hoeverre deze maatregelen wijziging of aanvulling behoeven, ten einde het korps zeeofficieren voltallig te kunnen houden.

In zijne op 20 Februari 1918 bij de installatie van voormelde staatscommissie gehouden rede zeide Z. E. de Minister van Marine volgens het verslag dier rede in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van dien avond:

„Nadat het aantal liefhebbers voor de opleiding van officieren van administratie bij de marine, voor welke laatste zooals bekend is, ook het bezit van het einddiploma der H. B. S. wordt geëischt, gedurende eenige jaren zeer voldoende was geweest voor het geringe aantal plaatsen, dat werd opengesteld, ontstond ook voor deze opleiding een tekort, nadat de opleiding tot zeeofficier uit dezelfde bron is gaan putten. Ik heb het evenwel niet noodig geoordeeld om voor te stellen dit vraagstuk ook aan uw commissie voor te leggen, omdat het voor dien tak van dienst ook mogelijk is aansluiting met het eind-examen der gymnasia te zoeken, waarbij het waarborgen van de gelegenheid voor de besten om na enkele jaren dienst als officier aan een hoogeschool in de rechten te gaan studeeren voldoende toevloed zal verzekeren.

„Men kan tegen het bevorderen van de mogelijkheid tot latere studie aan een der universiteiten aanvoeren, dat op die wijze het verlaten van den dienst vergemakkelijkt en het verloop in de hand gewerkt wordt. Ik meen evenwel dat ook de marine er bij gebaat is, dat men hun, die in de marine niet datgene vinden, wat ze gehoopt hadden, de gelegenheid opent om zich voor een anderen werkring voor te bereiden.”

Aan het voornemen van den Minister om voor de opleiding tot officier van administratie bij de Zeemacht aansluiting te zoeken bij de gymnasia is uitvoering gegeven door wijziging van het bij K. B. van 2 September 1916 n°. 16 vastgestelde Reglement voor het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord. Bij K. B. van 20 April 1918, n°. 26 is art. 7 van dat Reglement gewijzigd en is onder de getuigschriften, welke vereischt worden om voor toelating op het Instituut als aspirant-administrateur in aanmerking te komen, opgenomen dat van bekwaamheid tot universitaire studien in de faculteit der godgeleerdheid, der rechtsgeleerdheid of der letteren en wijsbegeerte.

Afgewacht zal nu moeten worden of zich voldoende jongelieden in het bezit van voormeld getuigschrift voor een benoeming tot aspirant-administrateur bij de Zeemacht zullen aanmelden. De Minister verwacht dat dit het geval zal zijn, wanneer voor de besten de gelegenheid wordt gewaarborgd om later aan een hoogeschool in de rechten te gaan studeren. In verband daarmede bevat de oproeping van sollicitanten, voorkomende in de Staatscourant van 1 Mei 1918, de mededeeling, dat een beperkt aantal officieren van administratie, die ten minste twee jaren bij de Zeemacht in Nederlandsch-Indië hebben gediend en aanleg en geschiktheid bezitten voor de studie in de rechtswetenschap, wanneer de dienst zulks toelaat, op nader vast te stellen voorwaarden in de gelegenheid zal worden gesteld om voor Rijksrekening aan eene Nederlandsche Universiteit het doctoraat in de rechtswetenschap te verkrijgen. Dat deze verwachting niet beschaamd moge worden, hopen wij van harte.

Wij beschouwen de genomen maatregelen als een verderen stap op den weg om voor de Zeemacht de voortdurende beschikking te verkrijgen over juridisch goed onderlegde officieren, waarvoor het Marinebestuur reeds sedert vele jaren ijvert. Het lijkt ons overbodig thans een overzicht te geven van de op dit gebied genomen maatregelen, zij kunnen onzen lezers voldoende bekend zijn; voor zooveel noodig verwijzen wij naar blz. 233 vlg. van den vorigen jaargang. Wij herinneren er evenwel aan, dat er onder de officieren, die zich in het bijzonder op de studie van de rechtswetenschap toelegden, slechts enkelen zijn, die den graad van doctor in de rechtswetenschap behaalden, terwijl het meerendeel hunner een bijzonder examen aflegde, hetwelk in de eerste plaats de kennis van het strafrecht, burgerlijk en militair, daarnaast het staatsrecht en het volkenrecht betrof. Deze verhouding zal zich, wanneer de thans genomen maatregel met gunstigen uitslag wordt bekroond, vermoedelijk wijzigen. Het zal toch wel de bedoeling zijn, dat zij, die afkomstig zijn van de gymnasia, in de eerste plaats in aanmerking zullen komen om de colleges in de rechten aan een universiteit te volgen ten einde den doctorsgraad te behalen. Dat zij verplicht zullen moeten worden ook de colleges in het militaire recht bij te wonen spreekt o. i. van zelf. Mocht onverhoopt blijken dat het Marinebestuur op die wijze niet de beschikking krijgt over het benoodigde aantal militaire juristen dan kan de aanvulling daarvan blijven geschieden op de tot nu toe gevolgde wijze.

Tot dusverre heeft men bij het bevorderen van de rechtskennis van de officieren meer in het bijzonder het oog gehad op het militaire strafrecht, omdat de officieren met dit deel van de rechtswetenschap in de eerste plaats in aanraking komen. De tegenwoordige omstandigheden bewijzen echter, dat de militaire autoriteiten niet alleen over goede adviseurs op strafrechtelijk gebied moeten beschikken, maar over adviseurs die zich ook op ander juridisch terrein volkomen thuis gevoelen. Maar dit niet alleen. Ook de zich wijzigende maatschappelijke verhoudingen en toestanden maken dat

de militaire autoriteiten zich meer dan vroeger hebben te bemoeien met vraagstukken van juridischen en socialen aard bij welke oplossing de beschikking over juridisch geschoolde krachten hun zeer welkom kan zijn. Daarbij zullen evenwel ook het militaire belang en de bijzondere militaire verhoudingen en toestanden ter dege in het oog moeten worden gehouden en niet bij andere belangen mogen worden ten achter gesteld. Wat in een bepaald geval het zwaarste weegt zal den doorslag moeten geven. Om dit goed te kunnen beoordeelen zal men van de militaire verhoudingen en toestanden ter dege op de hoogte moeten zijn en die kennis verkrijgt men alleen, wanneer men van de militaire maatschappij deel uitmaakt, met haar in hare dagelijksche bezigheden medeleeft. Daarom lijkt ons de maatregel van den Minister een gelukkige. Men krijgt op die wijze militaire juristen, die niet alleen in naam, maar ook inderdaad militair zijn. Wel is waar zullen zij hunne rechtskundige studie reeds beginnen, wanneer zij nog betrekkelijk kort officier zijn en dus over weinig ondervinding als militair beschikken, maar na afloop van hunne studie kunnen zij weder een plaatsing krijgen, die hen in het volle militaire leven doet terugkeeren en waarin zij zich verder door eigen aanschouwing en ondervinding van de nooden en behoeften der militaire maatschappij op de hoogte kunnen stellen. Door het brengen van de noodige afwisseling in de plaatsingen kan het Marinebestuur zorg dragen dat geregeld de voeling met de militaire praktijk wordt hernieuwd.

VRAGENBUS.

A. De Officier van Administratie 2e kl. J. M. Tinga stelt ons de navolgende vragen:

I. In zake de verdediging in klachtzaken heeft het Hoog Militair Gerechtshof, bij beschikking van 20 Juni 1916 besloten toe te laten, dat de raadsman, die de belangen van den klager behartigt, gelegenheid krijgt van de stukken der zaak inzage te nemen ter Griffie van het Hof. (M. R. T. deel XII blz. 12).

De militair der zeemacht die zich in Oost-Indië beklagt bij het H. M. G. wordt gehoord door 2 officieren-commissarissen, die alle feiten en omstandigheden, welke kennis zij voor een juiste en onpartijdige uitspraak noodig achten, onderzoeken (art. 23, 3de lid en volgende, Justitieele Zaken, 3 V. K. M. XI).

Alle op de zaak betrekking hebbende stukken worden door deze officieren rechtstreeks opgezonden aan het H. M. G. Op deze stukken wordt door het Hof recht gedaan, want het hooren van klager, getuigen en strafoplegger ter assistentie van 't Hof komt in bovenstaand geval van beklag bijna niet voor.

Wil men aan den klager, die zich in Oost-Indië bevindt, een gelijk recht van verdediging toekennen als aan den klager in Holland, dan moet eerstgenoemde reeds in Oost-Indië, waar de klachtzaak geïnstrueerd wordt, in de gelegenheid gesteld worden om zich daar door een raadsman te doen bijstaan.

Heeft nu deze raadsman evenals de verdediger in Holland voor 't Hof zelf, het recht inzage te nemen van de stukken (uitgezonderd natuurlijk van de memorie, ingediend door den strafoplegger, aangezien dit stuk voor den klager geheim is)?

Zoo ja, op welke wijze kan de raadsman inzage van de stukken nemen, indien de officieren-commissarissen weigeren die inzage te verlenen; immers art. 23 Justitieele Zaken zwijgt over eenige verdediging door een raadsman, terwijl sub 18 van evengenoemd artikel de leden en den secretaris der commissie verplicht tot geheimhouding van al hetgeen hun met betrekking tot de zaak bij het door hen ingesteld onderzoek, is gebleken.

II. Bij vonnis van den Zeekrijgsraad te Willemsoord van 22 December 1915 werd een matroos veroordeeld wegens „meineed”, gepleegd door het afleggen van een valsche verklaring onder eede in een klachtzaak, welks vonnis bij sententie van 3 Maart 1916 door het H. M. G. is bevestigd. (M. R. T. deel XI blz. 515).

De valsche verklaring werd afgelegd, toen de getuige verscheen

voor den krijgsraad, dus voor het rechtscollege zelf, dat over de klacht beslissen moest.

Het gebruik van de eedsaflegging steunde, volgens de motiveering van het vonnis, op de overweging, dat analoog aan een strafzaak, de getuigen ook in een klachtzaak hunne verklaringen voor den krijgsraad onder eede moeten afleggen.

In een klachtzaak voor het H. M. G., waarbij de klager en getuigen zich bevinden in Oost-Indië, leggen de getuigen bijna nooit hunne verklaringen onder eede af voor het Hof zelf, doch voor een niet beëdigde commissie van 2 buiten de zaak staande officieren (art. 23, 3e lid en volgende, Justitieele Zaken).

Deze manier van procederen is niet analoog aan een strafzaak, waarin de getuigen hunne verklaringen onder eede afleggen voor den officier, belast met het nemen van de informatiën, die voor een jaar benoemd en beëdigd wordt.

Levert nu het afleggen van een valsche verklaring onder eede voor die commissie van 2 officieren ook het misdrijf van „meineed” op?

Zoo neen, waartoe dient dan die verplichte eedsaflegging in Oost-Indië, welke acherwege blijft wanneer de getuigen in Holland voor de commissie van 2 officieren gehoord worden?

Ons antwoord op bovenstaande vragen luidt als volgt:

Ad I. Het door den geachten inzender aangehaalde art. 23 Justitieele Zaken bepaalt, dat de leden en de secretaris der commissie van onderzoek verplicht zijn tot geheimhouding van al hetgeen hun met betrekking tot de zaak bij het door hen ingesteld onderzoek is gebleken. Moet nu aan dit voorschrift zóó angstvallig worden vastgehouden, dat ook aan een eventueelen raadsman van den klager inzage van de stukken niet verleend mag worden? Wij meenen dat art. 23 voornoemd aan een ontkennende beantwoording dier vraag niet in den weg staat. Immers het doel van het hoofdstuk Justitieele Zaken is *niet* het geven van *voorschriften*, maar het bevorderen van eene gelijke en richtige behandeling van straf- en tuchtzaken; het hoofdstuk geeft raadgevingen en wenken. De militaire autoriteiten, aan wie door de wet de uitoefening van strafrechterlijke en krijgstuchtelijke bevoegdheden is opgedragen, alsmede de militaire rechter zullen zelf de kracht en de beteekenis van eenig wetsvoorschrift naar den letter en den geest der wet vast te stellen en dienovereenkomstig te handelen hebben. (Men vergelijk de „Inleiding” tot meergenoemd hoofdstuk). Houdt men dit in het oog, dan kan er geen bezwaar tegen bestaan, dat de leden van eene commissie van onderzoek zich bij de opvatting van het H.M.G., dat de raadsman, die de belangen van een klager behartigt, inzage van de op de zaak betrekking hebbende stukken mag nemen, aansluit. Met de opvatting, dat de raadsman in zaken als hier bedoeld reeds in Indië, waar het eigenlijke onderzoek plaats heeft, moet optreden, wil men van dat optreden eenig nut verwachten, zijn wij het volkomen eens. maar

dan zit er ook niet anders op dan den raadsman reeds in dat stadium van de zaak van de stukken kennis te laten nemen. De wijze, waarop zulks geschieden zal, behoort door de commissie van onderzoek te worden bepaald, waarbij waarborgen gesteld kunnen worden voor het besteden van de noodige zorg bij het gebruik der stukken. Ook meenen wij dat het noodig zal zijn den raadsman geheimhouding op te leggen met betrekking tot hetgeen door de inzage der stukken te zijner kennis komt.

Ad II. Omtrent de procedure in klachtzaken voor den militairen rechter bestaan geen wettelijke voorschriften. Men mag dus aannemen dat de rechter vrij is daarin te handelen gelijk hij goedvindt. In Nederland heeft men zich in de praktijk gesteld op het standpunt, door het Hoog Militair Gerechtshof ingenomen bij sententie van 11 September 1894 (M. R. T. XI blz. 511); het zeer oude communicatoir proces werd gebezigd, d.i. de klacht werd gesteld in handen van den straffer om zich te rechtvaardigen. Dit alles ging schriftelijk, evenals het vragen van andere inlichtingen. Aldus voorbereid kwam de zaak in behandeling, ter terechtzitting, waar zoo noodig nog straffer, klager en mogelijke getuigen worden gehoord. De openbare aanklager had dan doorgaans reeds schriftelijk van advies gediend — een *eisch* achtte het Hof niet geoorloofd, zie disp. 26 October 1909, M. R. T. deel V. blz. 371) — waarna beslist werd.

Men kan zich voorstellen dat deze procesorde in vreedstijd hier te lande voldeed; ook dat zij in oorlogstijd en in de Nederlandsche koloniën te bezwaard is. Waarschijnlijk is er voor het onderzoek van klachtzaken op deze wijze geen tijd of zijn de afstanden te groot. Hoe is men toen in de koloniën voor de Zeemacht gekomen aan de commissie van twee officieren? Dit is ons niet bekend, doch de praktijk der militaire rechtscolleges zal dien weg aanvankelijk wel hebben voorgesteld, waarnaar zich de Justitieele Voorschriften en later de Justitieele Zaken hebben gericht.

Hetzelfde geldt voor de gebruikelijke wijze van voorbereiding van beslissingen in klachtzaken, het communicatoir proces, dat eveneens uit gewoonte en zonder wettelijk voorschrift gevolgd wordt.

Toch is dit niet juist en staat 's Hofs beslissing van 11 September 1894 in hare motiveering op een beter standpunt. Immers de klager, die behandeling van zijn zaak door den militairen rechter verzocht, brengt zich zelf volgens de opvattingen uit den ouden tijd, in de positie van beklaagde, die een vonnis vraagt. Dat daarbij de gewone procesorde voor militaire strafzaken zooveel doenlijk moet worden gevolgd, is zóó van zelf sprekend, dat het in 1814 achterwege blijven van een bijzonder daartoe bestemd wetsvoorschrift niet vreemd behoeft te worden gevonden.

Dit beginsel is door den meer modernen rechter — die geneigd is een groote, soms onoverbrugbaar geachte kloof tusschen straf- en tuchtzaken te onderstellen — voor en na uit het oog verloren. De vroegere grondslagen zijn op het gebied der burgerlijke strafvorde-

ring reeds lang overboord gezet; zij zijn dan ook bij de meeste rechters in militaire strafzaken niet of niet voldoende bekend.

Wellicht is ook hieraan toe te schrijven dat een commissie van onderzoek als bedoeld in art. 23 al. 3 en volgende van 3 V. K. M. XI bij den militairen rechter genade heeft kunnen vinden en daardoor het leven heeft kunnen behouden. Nu er vaste officieren-commissarissen zijn aangewezen, is het o.i. meer overeenkomstig de wet om van hunne diensten in deze gebruik te maken.

Aan deze omstandigheid zal ook wel zijn toe te schrijven het verschil van opvatting dat bestaat omtrent het al of niet vorderen van beëdigde getuigenverklaringen. Wellicht berust deze eisch op nuttigheidsoverweging, omdat h.t.l. verhooren voor den militairen rechter zelf vrij spoedig en gemakkelijk kunnen plaats vinden, wat in de koloniën niet zelden onmogelijk is. Bij beëdiging der getuigen heeft de rechter dan toch eenig houvast, ook al hoort hij den getuige niet zelf.

De rechter doet intusschen goed zijn oordeel over ingebrachte klachten steeds zooveel mogelijk te doen steunen op beëdigde getuigenverklaringen, zij het ook volgens vrije bewijstheorie. Dit beginsel kan geacht worden wettelijken grondslag te bezitten, zoodat valsche verklaringen, in klachtzaken onder eede afgelegd, o. i. tot veroordeeling wegens meened mogen leiden. En zolang de rechter de commissie van art. 23 al. 3 van 3 V. K. M. XI als wettelijk bevoegd erkent voor de vervulling van de haar toegedachte taak, zal ook een voor haar onder eede afgelegde valsche verklaring wegens meened strafbaar zijn. Die wettelijke bevoegdheid hangt echter o. i. in de lucht en het zou derhalve beter zijn te haren overstaan afgelegde verklaringen niet te doen beëdigden.

B. Van den Officier van Administratie 1e kl. T. Meijer ontvingen wij het verzoek onze meening omtrent het navolgende te willen mededeelen:

In artikel 99 (18de lid) van hoofdstuk XI, deel 3 der Verordeningen voor de Kon. Marine — genaamd „Justitieele Zaken” —, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van 12 Januari 1914 no. 44, lees ik dat de bijkomende straf van vermindering in klasse eerst zal worden tenuitvoergelegd nadat de hoofdstraf, d. i. militaire detentie, is ondergaan.

Ik vraag mij af, op welk wetsvoorschrift deze bepaling berust. Zoodanig voorschrift meende ik te moeten zoeken in de Wet van 14 November 1879, Stb. no. 193. Nu bepaalt deze wet, in artikel 12, ten aanzien van de ontzegging speciaal dat de bij het vonnis bepaalde termijn niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. (Terloops zij opgemerkt, dat de wetgever beter had kunnen bepalen, wanneer die termijn dan wél begint te loopen). Maar in

de artikelen 14 en 15, handelend over de vermindering in klasse vind ik niets van dien aard. Moet dan voor deze bijkomende straf niet gelden de algemeene regel, dat de straf ingaat op den dag der tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak? In het Wetboek van Strafrecht vind ik zulks ook bepaald ten aanzien van de ontzetting van rechten (art. 31).

Ik begrijp dat door deze opvatting de straf van vermindering in klasse een minder, in sommige gevallen zelfs in het geheel geen effect zal hebben. Maar gaat het aan, om op dezen utiliteitsgrond, de wet maar te negeeren? Juist het feit dat een bepaling, als vervat in het laatste lid van art. 12 der Wet van 14 November 1879 Stb. n°. 193, in art. 15 ontbreekt, is, naar mij voorkomt, een sterk argument tegen de opvatting, neergelegd in artikel 99 (18) van het hoofdstuk „Justitieele Zaken” voornoemd.

Ter beantwoording van de vraag van den geachten inzender diene het navolgende:

De opvatting dat de bijkomende straf van vermindering in klasse eerst moet worden tenuitvoergelegd, nadat de hoofdstraf is ondergaan, heeft voor zoover ons bekend, bij de Zeemacht steeds vrijwel algemeen als de juiste gegolden ¹⁾ en heeft ook in de weinige gevallen, dat die bijkomende straf werd opgelegd, toepassing gevonden. Zulks was in overeenstemming met het dienaangaande bepaalde in het XIe hoofdstuk van het derde deel der Verordeningen voor de Koninklijke Marine.

Het voorschrift van het 18de lid van het tegenwoordige artikel 99 was reeds opgenomen in artt. 77 en 118 van de Justitieele Voorschriften goedgekeurd bij ministerieele beschikking van 18 Augustus 1888, no. 14 en in art. 100 van de uitgave van 1881. (Min. Res. van 9 Mei 1881, n°. 52). Laatsgenoemd artikel tot stand gekomen, betrekkelijk kort na het in werking treden van de wet van 1879 zegt, dat de bijkomende straf van vermindering in klasse eerst aanvangt, nadat de hoofdstraf is ondergaan, „op grond dat volgens „art. 16 dezer wet”, d. i. de wet van 14 November 1879 S 193, „de „tijd van hechtenis niet als dienstdag wordt beschouwd, waaruit „volgt dat vermindering in klasse gedurende dien tijd niet kan worden toegepast”.

Bevredigen kan ons de hier opgegeven reden niet. Wel is waar staat de dienstdag gedurende het ondergaan van een vrijheidsstraf stil, maar wanneer bij de veroordeeling niet tevens vervallenverklaring van den militairen stand of ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen wordt uitgesproken blijft de veroordeelde militair; hij behoudt, het geval van degradatie buiten beschouwing latende, zijn rang of blijft, voor zoo ver hij geen rang

¹⁾ Anders Huart en Salmon, De Militaire Wetten voor het Krijgsvolk te Water, 2e druk, 1e gedeelte, blz. 26 en 27.

bekleedt, behooren tot de klasse van schepelingen, waarvan hij deel uitmaakt. Waarom die klasse ten gevolge van het uitspreken van de bijkomende straf van vermindering in klasse niet een andere zou kunnen zijn dan die waartoe hij voor zijne veroordeeling behoorde is niet duidelijk. Wanneer echter de straf van vermindering in klasse zoude ingaan op den dag, dat de rechterlijke uitspraak wordt ten uitvoer gelegd, zal zij, gelijk de geachte inzender reeds opmerkt, dikwijls weinig of geen beteekenis hebben. Immers kan de bijkomende straf worden opgelegd voor ten hoogste één jaar, terwijl de militaire detentie, waaraan zij wordt verbonden, voor den tijd van twee jaar kan worden opgelegd, zoodat de bijkomende straf reeds vóór het einde van de hoofdstraf zou kunnen zijn ondergaan. Of nu iemand die de straf van militaire detentie ondergaat gedurende dien tijd, waarin hij geen soldij geniet, als matroos 1e, 2e of 3e kl. te boek loopt, zal hem wel volkomen onverschillig zijn, waardoor in de gevallen, waarin militaire detentie van langer dan een jaar wordt opgelegd, het uitspreken van de vermindering in klasse geen zin heeft en dus de krijgsraad beter zou doen de bijkomende straf niet op te leggen. Hiertoe laat de wet evenwel geen vrijheid, het uitspreken van die straf is in de bij de wet aangewezen gevallen verplicht.

Wanneer wij nu een oogenblik stilstaan bij de geschiedenis van de artt. 14 en 15 van de meergenoemde wet van 1879 dan blijkt dat art. 15 van het oorspronkelijk ontwerp van wet bepaalde:

„De vermindering in klasse wordt opgelegd voor onbepaalden „tijd.

„Bij goed gedrag kan de gestrafte op nieuw voor bevordering in „aanmerking komen.”

De toelichting op de artikelen 14 en 15 luidde: „De vermindering in klasse strekt om voor de mindere schepelingen te vervangen wat de degradatie voor de onderofficieren is. Zij verschilt „alleen in naam en intensiteit van de degradatie en geschiedt even- „als deze en om dezelfde redenen voor onbepaalden tijd”.

De in verband met art. 15 gemaakte opmerking in het Voorloopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer en het naar aanleiding daarvan gegeven antwoord van de Regeering in de Memorie van Antwoord kunnen, als hier niet ter zake dienende, worden voorbij gegaan. In het gewijzigd ontwerp van wet bleef artikel 15 ongewijzigd. Daarna diende echter de Regeering eene nota van wijziging in waarbij aan art. 15 de tegenwoordige lezing werd gegeven. Bij de mondelinge beraadslaging lichtte de Minister van Justitie, Mr. Modderman, deze wijziging aldus toe: „De Regeering brengt in dit artikel wijziging. Het wordt in overeenstemming gebracht met art. 9 van het 4e ontwerp” (zie art. 9 van de wet van 14 November 1879 S. 194).

„Bij de oorspronkelijke redactie kon onduidelijkheid, misschien „wel inconsequentie beweerd worden. Naar het oordeel der Regeering behoort het stelsel aldus te zijn: vermindering in klasse

„(onverschillig of ze gewone of disciplinaire straf is) als zijnde „niets anders dan een vermogensstraf nooit anders dan voor een „bepaalden tijd en, bij herstel worde de man weder in eens in de „vorige qualiteit teruggebracht. Daarentegen degradatie, zoowel in „het 3de als in het 4de ontwerp, nooit anders dan voor onbepaalden tijd en, bij herstel, promoveere men op de gewone wijze”. Het artikel werd daarna zonder beraadslaging aangenomen.

Dat deze *vermogensstraf* niet tot haar recht komt, wanneer zij geheel of grootendeels wordt ondergaan, terwijl de in klasse verminderde schepeling zijne vrijheidsstraf ondergaat en geen soldij geniet, behoeft geen betoog en wij twijfelen er dan ook niet aan of de Regeering zou, indien zij een desbetreffend voorschrift in de wet had opgenomen, hebben bepaald, dat de termijn, waarvoor de vermindering in klasse werd uitgesproken, zou ingaan na afloop van de hoofdstraf. Vermoedelijk is dit punt echter bij de wijziging van art. 15 over het hoofd gezien, omdat het bij de oorspronkelijke redactie niet noodig was hieromtrent een uitdrukkelijk voorschrift in de wet op te nemen. Volgt daar nu uit dat men gedwongen is de opvatting van den geachten inzender te aanvaarden? De heer Meijer beroept zich voor zijne opvatting op den algemeenen regel, dat de straf ingaat op den dag der tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak en verwijst in dat verband naar art. 31 Swb. Is dit inderdaad een algemeene regel? Waarom moest zij dan nog in art. 26 Swb. worden vastgelegd? Bovendien, wanneer bij eenzelfde vonnis twee verschillende vrijheidsstraffen worden opgelegd, gaan die straffen toch ook niet op denzelfden dag in. Gaan wij nu na hoe deze zaak is geregeld voor de bijkomende straffen dan blijkt, dat gemelde regel voor de ontzetting van bepaalde rechten niet opgaat. Immers bepaalt art. 31 Swb., dat deze straf ingaat op den dag waarop de rechterlijke uitspraak *kan* worden ten uitvoer gelegd, welk tijdstip geenszins behoeft samen te vallen met dat waarop de rechterlijke uitspraak ten uitvoer gelegd wordt. De straf van plaatsing in een rijkswerkinrichting gaat in op den dag, waarop de hoofdstraf eindigt (art. 32 Swb.). De straf van plaatsing in een strafklasse gaat in op den dag waarop de veroordeelde in de tot hare uitvoering bestemde inrichting is aangekomen (art. 19 W. v. M. Sr.). De termijn waarvoor de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen wordt uitgesproken begint pas te loopen na het uiteinde van den duur der hoofdstraf (art. 12 van de wetten van 14 November 1879 S. 191 en 193). Voor de overige bijkomende straffen is niet uitdrukkelijk bepaald, wanneer zij ingaan; dit was trouwens niet noodzakelijk. De conclusie waartoe het vorenstaande aanleiding geeft is deze: dat van een algemeenen regel moeielijk gesproken kan worden, maar dat de bijkomende straffen op zoodanig tijdstip ingaan, dat zij behoorlijk tot hun recht komen en in werkelijkheid worden, wat ook de bedoeling is, een aanvulling van de hoofdstraf. Nu bij gebreke van een uitdrukkelijk voorschrift ongeregeld is gebleven wanneer de bijkomende straf

van vermindering in klasse moet ingaan meenen wij dat de openbare aanklager vrij is deze straf op zoodanige wijze te doen ten uitvoer leggen als het meest met den aard en de bedoeling van deze straf overeenkomt. Op zoodanige wijze dat de bijkomende straf ook inderdaad als straf werkt en niet wordt omgezet in een bloot administratieven maatregel. Men zal ons misschien te gemoet voeren, dat het toch eigenlijk niet juist is, om bij gebreke van een wettelijk voorschrift ten deze alles alleen aan den fiskaal, of juister nog aan den Commandeerenden Officier, die ten slotte zal hebben zorg te dragen, dat de vermindering in klasse ten uitvoer gelegd wordt, over te laten. Om aan dit bezwaar te gemoet te komen zouden wij de krijgsraden in overweging willen geven, om in voorkomende gevallen in het vonnis na de straf van vermindering in klasse, waartoe de verdachte wordt veroordeeld, bijv. deze clause in te lassen: „in te gaan na afloop van de straf van militaire detentie”.

BOEKAANKONDIGING.

De taak van den Strafrechter. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam op 25 Februari 1918 door Mr. *B. M. Taverne*.

Het schijnt dat langzamerhand het bewustzijn levendig wordt, dat de jurist niet moet zijn een wets- doch een rechtsgeleerde. Dat er voor het maken van dit onderscheid reden is moet trouwens wel duidelijk worden in een tijdperk als hetwelk wij nu beleven, waarin, ondanks den krachtigen groei onzer samenleving op elk gebied, de gebondenheid aan verouderde wetsteksten in theorie nog altijd wordt aangenomen.

Zeker, de rechter moet nog altijd recht spreken volgens de wet, volgens de wet die het spiegelbeeld vormt van het recht dat bestaan heeft; zij is immers het product van de reeds afgelopen ontwikkeling van de wereld daarbuiten en is dus van het eerste oogenblik na haar ontstaan weder aan het verouderen. Doch dat doet geen verstandige rechter; hij zou zich vooral thans, nu hij zich met vaak overoude wetsvoorschriften moet redden, onmogelijk maken. De interpretatie, de wetsuitlegging roept hij te hulp, hij bouwt langs den weg der redeneering een conclusie op, die de verouderde wet met het leven in overeenstemming brengt en meent dan volgens de wet te hebben recht gesproken, niet altijd begrijpende dat hij iets anders heeft verricht.

Hoe grooter de afstand wordt tusschen de wet en de voortgezette maatschappelijke ontwikkeling, hoe duidelijker de ware toedracht van zaken in het oog moet vallen. Of was het recht spreken volgens de wet toen de militaire strafrechter in het bestaan hebbend geheim proces, waarin de beklaagde voorwerp van onderzoek was, op grond van een daarvoor in het geheel niet bestemde bepaling den verdediger zijn intrede deed maken? Of werd art. 222, van de oude Rechtspleging bij de Landmacht gevolgd toen de militaire strafrechter besliste, dat ook bij volledige erkenning aan een veroordeelde het recht van hooger beroep toekwam, en zulks met afwijking van een gedurende ongeveer 90 jaren in acht genomen constante praktijk welke sedert met algemeene instemming verlaten werd? Daartoe zijn staaltjes van redeneerkunst gebezigd, die nauwe verwantschap vertoonen aan wat onze oostelijke naburen „hineininterpretieren” noemen. Inderdaad wordt iets geheel nieuws in de rechtspraktijk binnengelaten, iets dat de wet niet gekend, laat staan gewild heeft; de redeneering redt den schijn en men acht

aldus art. 11 der wet houdende Algemeene Bepalingen niet overtreden.

Ook deze schijn bedriegt en de rechter, die, zooals Mr. Taverne, een groote praktijk heeft medegemaakt, begint er zich rekenschap van te geven, dat hij in dergelijke omstandigheden met de wet, zooals zij daar eenmaal ligt, een loopje neemt, dat hij in de wet niet meer heeft te vinden dan „een leiddraad, dien hij gebruikt zoolang „hij zijne leiding vertrouwt, maar zonder gewetensbezwaar laat „liggen, indien hij meent zelf den weg beter te kennen.” (Hamaker, *Recht en Maatschappij* blz. 101). En dan is hij al een goed eind op weg om — als Mr. Taverne — de jalousie de *métier* ten aanzien van den beoefenaar der natuurwetenschappen te verliezen: men komt van zelf tot de erkenning dat het recht niet in de wet te vinden is, dat de wet niet anders zijn kan dan een gekristalliseerd beeld van wat in de werkelijkheid eens recht was, doch dat in de praktijk het recht in de maatschappij zelve te zoeken is, waarin het leeft en groeit, waarin het, zij het ook op eenigszins andere wijze dan volgens de natuurwetenschappelijke methode, met behulp van de wet op elk oogenblik en voor elk bijzonder geval te achterhalen is. Kortom dat de rechtswetenschap eveneens elementen bezit die voor de exacte wetenschappen als kenmerkend worden beschouwd.

In deze richting gaat de gedachtengang van Mr. Taverne, die den rechter niet noemt den slaafschen dienaar der wet, doch haar getrouwen mentor (blz. 4), die dus erkent dat het beginsel van recht spreken volgens de wet, afkomstig van de positief-rechtelijke school, tot de antiquiteiten gaat behooren. Hadde hij ter illustratie nog maar vermeld dat er een brochure van 81 bladzijden noodig werd geacht ten betooge dat wetsuitlegging in het openbaar — dus ook door den rechter — geen strafbaar feit doch een geoorloofde handeling is ¹⁾, het ware hem en zijn lezers overduidelijk geworden, hoe groot de afstand is welke ons van het oude standpunt scheidt. Het nieuwe standpunt, dat Hamaker in zijn aangehaald werk voornamelijk ten aanzien van het burgerlijk recht heeft verdedigd en waarvan de juistheid op dit gebied naar mijne meening dagelijks duidelijker blijkt, wordt in de rede van Mr. Taverne voor het gebied van het strafrecht, ik kan nog niet zeggen, uiteengezet, doch wel ingeluid, in uitzicht gesteld. Want dat een bepaling als die van art. 17 C. W. L. betreffende analogische toepassing der strafwet, weder „opgeld begint te doen op de markt der strafrechtelijke beginselen”, dat de regel van art. 1 van ons Wetboek van Strafrecht „begint te wankelen op zijn grondvesten” (blz. 7), dit wijst er op, dat de spreker heeft willen doen zien dat het uit moet zijn met de enge opvatting omtrent uitlegging van strafwetten, die tot nu toe in eere was, dat ook hier vrijere wetshanteering noodig

¹⁾ Mr. J. A. Weiland, proeve over het al of niet geoorloofde eener openlijke wetenschappelijke beoordeeling der bestaande wetten. Amsterdam 1810.

wordt, dat over de strafwet heen naar het in de maatschappij levende strafrecht gezocht moet worden.

Het aanhalen van het veel gesmade beginsel van art. 17 C. W. L. dat voor dezen hoogleeraar, als militair jurist van huis uit, geen onbekende grootheid is, doet in elk geval in het werk van een wetgever weldadig aan als een natuurlijke erkenning van onvermogen om voor alle tijden en voor alle gevallen goede bepalingen op te stellen. Tempora mutantur en het wordt tijd dat het verouderde beginsel van art. 11 der wet houdende Algemeene Bepalingen op non-activiteit wordt gesteld en vervangen door een voorschrift als dat van art. 1 van het Zwitsersch Burgerlijk Wetboek van 1908, waarvan Mr. J. C. Frederiks nog onlangs terecht getuigde: „Wat „mij in deze jonggeborene zoo aantrekt, is zijn eerlijk gezicht.”¹⁾

In deze strekking van de openingsrede vind ik tevens hare grootste beteekenis. Het wordt den lezer van het thans in boekvorm voor ons liggende gesprokene duidelijk dat de toepassing der strafwet niet ontsnapt aan dezelfde beginselen, welke ook voor het burgerlijk recht gelden, dat er ook met de strafwet gewerkt wordt naar de behoefte van het oogenblik en van de voorliggende zaak en dat van bepalingen al of niet gebruik gemaakt wordt naar de omstandigheden eischen en onafhankelijk van de vraag of de wetgever het aldus bedoeld heeft, ja zelfs het zoo heeft kunnen bedoelen.

's Rechters taak is bij zoodanige opvatting een gansch andere dan die welke nog meermalen uit de rechtspraak van Nederland op zijn smalst blijkt; zijne taak moet uitgroeien tot „een meer zelfstandige functie bij de handhaving der maatschappelijke rechtsorde” die meermalen „de door hem in het belang der gemeenschap noodzakelijk geachte uitspraak niet anders kan geven dan ten koste „van de oprechtheid van zijn vonnis”. (blz. 20). Juist hierin ligt de cardo: geen wetsuitlegging meer, doch analogische wetstoepassing, wetsuitbreiding, rechtsvinding buiten de wet doch langs de door haar aangegeven lijnen die niet ver genoeg meer blijken door te loopen of die niet tot een wiskundig juist bewezen conclusie kunnen leiden. De rechter moet tot taak hebben „de wet vrij en frank in de oogen (te) zien” zoodat hij „niet tot een soort smokkelhandel „in de rechtsbedoeling zijn toevlucht behoeft te nemen.” (blz. 31).

Het is goed dat op dergelijke noodzakelijkheid eens gewezen wordt. Nog veel te weinig heeft men zich rekenschap gegeven hoe de verhouding van rechter en wet moet zijn in een tijd als deze, waarin de snelheid der maatschappelijke vooruitgang omgekeerd evenredig is aan die van den wetgever in het verzetten van zijne bakens als het getij verloopen is.

ROLLIN COUQUERQUE.

¹⁾ De wetgevende rechter, Themis LXXVIII p. 391.

Het militair straf- en tuchtrecht, door *A. W. Michels*.
Overdruk uit „De Socialistische Gids”. Jaargang III,
April 1918.

Blijkens het slot van de inleiding tot zijn opstel heeft de Heer Michels zich tot taak gesteld de juiste beteekenis van het militair straf- en tuchtrecht uiteen te zetten „opdat men in de Partij vooral wete, niet alleen *hoe* het is, maar ook *waarom* het zoo is.” Om dit doel te bereiken behandelt hij in vier hoofdstukken de volgende onderwerpen: „Geschiedenis onzer militaire wetboeken”; „De nieuwe wetten”; „De grenzen tusschen straf- en tuchtrecht;” „Welke eischen zijn te stellen?”

In zijn bespreking van de nieuwe wetten somt de schrijver eerst een aantal verbeteringen op en deelt vervolgens mede, dat het voorschrift, dat gewezen militairen nog een jaar aan de bepalingen van de militaire strafwet onderworpen blijven ook in de nieuwe wet is opgenomen, terwijl voorts meer aandacht is geschonken aan daden van collectief verzet en misdrijven door middel van de pers gepleegd. Of op grond hiervan schrijvers conclusie „dat de militairen zelf naar de zegeningen van het nieuwe strafwetboek nog lang zullen zoeken” gewettigd is, laten wij gaarne aan de lezers ter beoordeeling. Anders staat het naar zijne meening met de wijzigingen bij de Wet van 31 October 1912 Stbl. no. 337 in de Rechtspleging aangebracht, al brachten die wijzigingen dan ook niet de afschaffing der krijgsraden. De nieuwe Wet op de Krijgstucht is echter weer geen verbetering, omdat zij niet brengt meerdere rechtszekerheid de straffen niet milder soms zwaarder zijn dan in de oude wet, de procedure even onvolkomen is gebleven en schorsing bij beklag, behalve bij verlaging en strafklasse, in de nieuwe wet niet is te vinden.

Het volgende hoofdstuk eindigt met de conclusie, dat de consequentie van de strenge militairisten, dat zijn zij die geen onderscheid tusschen straf- en tuchtrecht erkennen, hen er zeker toe zal moeten leiden, bij de uitoefening van het tuchtrecht betere regelen te eischen, dan tot nu toe bestaan. In het volgende hoofdstuk vindt men de eischen die naar schrijvers meening gesteld moeten worden; zij zijn:

1e een wettelijk geregelde rechtspositie van alle militairen:

2e afschaffing van militaire krijgsraden in tijd van vrede en strafbaarstelling van militaire delicten in het gewone wetboek van strafrecht;

3e den commandeerenden officieren, strafopleggers, worde een tuchtraad toegevoegd, bestaande uit vertegenwoordigers van alle rangen, om eventueele vergrijpen tegen de tucht te onderzoeken;

4e evenals bij het strafrecht, gaat ook de tuchtstraf niet in, vóór in laatste instantie is beslist.

Dat dit program spoedig werkelijkheid zal worden verwacht de Heer M. niet; hij verheelt zich trouwens niet dat, wanneer men de

weermacht van thans aanschouwt, er voor deze eischen moeielijk plaats schijnt.

Voor de toelichtingen en argumenten, welke de schrijver voor zijne stellingen en conclusies aanvoert, verwijzen wij naar het opstel zelf, waarbij wij evenwel niet mogen nalaten er op te wijzen, dat men goed zal doen de door hem medegedeelde feiten niet zonder voorbehoud en de noodige controle als juist te aanvaarden.

Juni 1918.

P. A. KEMPEN

Leon's Rechtspraak. Verzameling van rechtspraak, litteratuur en administratieve beslissingen, gebracht op de artikelen van de Nederlandsche wetboeken en staatswetten, bijgehouden volgens kaartstelsel.

Boekhandel v.h. Gebr. Belinfante, 's Gravenhage, A. W. Sijthoff's Uitgevers-Mij., Leiden.

Gaarne vestigen wij met een enkel woord de aandacht van onze lezers op bovenstaande uitgave, waarvan wij de eerste zendingen kaarten hebben ontvangen. Zij bedoelt een aanvulling te zijn op het bestaande verzamelwerk: Leon's Rechtspraak. De uitgave volgens het kaartsysteem is op dezelfde wijze bewerkt als die in boekvorm, en bevat dus opgaven betreffende rechtspraak en administratieve beslissingen met vermelding van den aard der uitspraak en van de verzamelingen of tijdschriften waarin zij zijn opgenomen, somtijds voorzien van een korte aantekening, terwijl verder bij de artikelen wordt vermeld in welke boeken en tijdschriften daarover is geschreven, zoo mogelijk onder mededeeling van den korten inhoud. Daarenboven in de bedoeling ligt de kaarten tweemaal per maand te doen verschijnen, kan de gebruiker van het werk steeds tot op het laatste oogenblik op de hoogte blijven van de literatuur en de jurisprudentie betreffende een bepaald onderwerp. Zoodra voldoende stof aanwezig is voor een nieuw aanvullingsdeel zal dit gedeelte in den ouden vorm dus als boekdeel verschijnen en kunnen de kaarten van die afdeeling worden opgeruimd, waardoor een overvloedig aantal kaarten wordt vermeden. De oude uitgave zal in den loop van 1918 worden bijgewerkt tot ongeveer 31 December 1917, waardoor de uitgave volgens kaartstelsel daarop zal aansluiten. Deze laatste is dus feitelijk een aanvulling op het bestaande werk, hetwelk een sedert lang gevestigden naam heeft, zoodat wij ons van verdere bespreking meenen te mogen onthouden. Wel willen wij nog als onze overtuiging uitspreken, dat deze nieuwe uitgave den gebruikers van Leon's Rechtspraak zeer welkom zal zijn.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Bijdrage tot de geschiedenis der Militaire Strafwetgeving.

*(Wetten van 28 Juni 1854 S. 96 en 14 November 1879 S.
191 t/m 194).*

door

P. A. Kempen,

Officier van Administratie 1e kl. K. M.

In den tweeden jaargang van dit tijdschrift vindt men op blz. 146 vlg. en blz. 220 vlg. een aantal uittreksels uit en afschriften van stukken, welke betrekking hebben op de lijdensgeschiedenis van de herziening onzer militaire strafwetgeving in de jaren 1815—1877. Na de stukken, betrekking hebbende op de in 1848 ontbonden Commissie van redactie voor de Nederlandsche Militaire Wetgeving, volgen nog eenige stukken uit de jaren 1876 en 1877 betrekking hebbende op eene poging om te geraken tot herziening van het formeele recht. Aangaande het tot stand komen van de wetten van 28 Juni 1854 S. 96, houdende eenige veranderingen in het bestraffen van misdrijven door het krijgsvolk te water gepleegd en van 14 November 1879 S. 191 t/m 194 tot wijziging van de Crimineele Wetboeken en de Reglementen van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande en te water ontbreekt in die stukken echter elke mededeeling. Dank zij de welwillendheid van den Minister van Marine zijn wij in staat deze leemte aan te vullen. Z. E. gaf ons toestemming om het noodige gebruik te maken van de in het archief van zijn Departement berustende stukken, welke op dit gedeelte van de geschiedenis onzer militaire strafwetgeving betrekking hebben.

Hoewel de wet van 1854 reeds is afgeschaft en de wetten van 1879 naar wij hopen, binnen een niet al te lang tijdsverloop in ditzelfde lot zullen deelen, hebben wij gemeend tot de openbaarmaking dier geschiedenis te mogen over gaan, omdat daardoor wordt bijgedragen tot het meer volledig bekend geraken van de geschiedenis onzer militaire strafwetgeving. Het kwam ons niet noodig voor een overzicht te geven van de bij de Volksvertegenwoordiging ingediende wetsontwerpen en verdere stukken en van de daarover gevoerde beraadslagingen; wij hebben gemeend te kunnen volstaan met eene verwijzing naar de Handelingen van de Staten-Generaal, die door belangstellenden zoo noodig zelf geraadpleegd kunnen worden. Slechts moge hier worden vermeld dat de Vice-admiraal De Casen-

broot bij de behandeling van de wetten van 1879 nog een poging heeft gedaan om de straf van slagen met handdaggen bij de Zeemacht te behouden. Zijn daartoe strekkend amendement werd evenwel met 45 tegen 15 stemmen in de vergadering van de Tweede Kamer van 17 October 1879 verworpen.

1. In een nota (ongedateerd) vestigt de waarnemend Inspecteur van Administratie J. E. Kempe de aandacht van Z. E. den Minister van Marine op de noodzakelijkheid om over te gaan tot herziening van de militaire strafwetgeving voor de zeemacht, waarvan hij zegt: „Gebrekkig in den vorm, dikwerf duister van zin en be-, teekenis, met zich zelve vaak in tegenspraak, en geheel strijdig „met den tijdgeest, is dat gedeelte der militaire strafwetten vooral „herhaaldelijk aangevallen in publieke geschriften en in de Kamers „der Volksvertegenwoordiging”. Dat die herziening niet plaats heeft, schrijft hij toe aan de omstandigheid, dat een nieuw algemeen strafwetboek behoort tot de onderwerpen bij de wetgevende macht aanhangig en waarbij het militaire strafwetboek zich in geest en stelsel zou moeten aansluiten. De wenschelijkheid hiervan erkennende, meent hij dat een spoedige verbetering daardoor niet verwacht mag worden. „Ondertusschen blijft het verouderde wetboek „met zijne moeilijke toepassing bestaan, werkt het nadeelig op de „geneigdheid van den burger om zich in 's Rijks Zeedienst te bege-, „ven, en blijft het de hinderpaal en ergernis der actieve Zeemagt”. Het van meer dan een zijde geopperde denkbeeld om de militaire strafwetgeving voorloopig zoodanig te wijzigen, dat men er de invoering van de nieuwe strafwetboeken mede zou kunnen afwachten meent hij te mogen aanbevelen; in de jaren die dan voor de invoering van de nieuwe strafwetgeving zullen verlopen, kan men omtrent de nieuwe straffen of middelen ter handhaving van de tucht ondervinding op doen. „Men kan het niet loochenen dat in den tijd „dien wij beleven, de menschelijke geest in vele opzigten als het ware „in eenen staat van gisting verkeert. Niemand zal het wagen te zeg-, „gen wat daaruit zal geboren worden. Veel mag ons evenwel doen „hopen dat de toekomst, hoedanig die ook zij, mildere wetten, zede-, „lijker straffen niet alleen zal gedogen, maar zelfs vorderen. Be-, „hoorlijk gewijzigd kan de tegenwoordige militaire strafwetgeving „misschien voor het tijdvak van den overgang dienen, en den schok „voorkomen, dien zachtere wetten, te plotseling volgende op strenge „krijgstucht, bij de Militaire dienst verwekken zouden, gelijk zij „dien elders reeds verwekt hebben”.

Hoewel de heer K. gelijktijdige wijziging van de militaire strafwetgeving voor de landmacht wenschelijk acht, meent hij dat zulks niet noodzakelijk is, omdat zee- en landmacht een afzonderlijk wetboek hebben en dat voor de zeemacht het meest tegen den tijdgeest zondigt. Acht men bij de landmacht verbetering noodzakelijk dan zal het voorbeeld van de zeemacht „welligt ook daar de begeerte,

„om eindelijk tot wat beters te geraken, met grooter kracht doen ontwaken.”

Voor het maken van een ontwerp tot wijziging en verbetering van de strafwetgeving voor het krijgsvolk te water acht hij den Advocaat-Fiskaal den aangewezen man, omdat bij dezen „wetschap en praktikale kennis” hand aan hand gaan; „door de inzage „van zoo vele stukken (is hij) meer dan iemand bekend geworden „met al het gebrekkige dat sedert jaren door de ondervinding is „ontdekt.” Het in te dienen ontwerp zou daarna nog kunnen worden onderzocht en getoetst aan het werkelijke dienstleven aan boord der oorlogsschepen door daarvoor het meest in aanmerking komende zeeofficieren en officieren van administratie. Op die wijze zou van meer dan een zijde voorlichting worden verkregen zonder dat men zijn toevlucht nam tot het dikwijls langwijlige werken eener commissie.

2. De Minister van Marine, Vice-admiraal J. Enslie, kan zich met den inhoud van de nota vereenigen en richt bij schrijven van 21 Juni 1853, n°. 66. tot den Advocaat-Fiskaal voor 's Konings Zee- en Landmagt het verzoek zich te willen belasten met het vervaardigen van „een ontwerp van wijziging en verbetering van het Crimineel Wetboek, het reglement van discipline en de rechtspleging „voor het Krijgsvolk te water, waarbij in de voornaamste, door de „ondervinding erkende, leemten en gebreken voorzien werd, en een „stelsel van straffen werd voorgesteld meer overeenkomstig den „tijdgeest”. Daarvoor een gemengde commissie te benoemen, was een denkbeeld dat den Minister weinig toelachte; „behalve dat het „reeds vroeger met weinig goed gevolg is beproefd, mist het kom- „missiewerk gewoonlijk die eenheid van hoofddenkbeeld waarvan „een dergelijk ontwerp mijns inziens zoude moeten uitgaan”. De Minister verklaart zich des gewenscht bereid den Adv. Fisk. een paar zeeofficieren ter zijde te stellen, om te worden geraadpleegd over punten betreffende het scheepsleven. Hij vleit zich met de hoop dat de Adv. Fisk. zijn verzoek zal inwilligen in „het bewustzijn van „voor een werk van groot nut, van dringende behoefte voor 's Konings Zeemagt, waarmede het welzijn van den Staat zoo innig „verbonden is, den grond te hebben gelegd”. Wanneer het werk op die wijze is voorbereid hoopt de Minister de medewerking van zijn ambtgenoot van Justitie gemakkelijk te zullen verkrijgen.

3. Bij zijn schrijven van 14 Juli 1853, La. M. n°. 2, verklaart de Adv. Fisk. Mr. J. S. Vernède, zich bereid aan het tot hem gerichte verzoek gevolg te geven. Naar aanleiding van dit schrijven noodigt de M. v. M., bij brief van 19 Juli d. a. v., nr. 148, den Adv. Fisk., uit tot een onderhoud aan zijn Departement op 4 Augustus 1853, waaraan laatstgenoemde, bij brief van 26 Juli 1853, La. M. nr. 2 verklaart gevolg te zullen geven. Dit onderhoud heeft op den be-

paalden datum plaats en betreft eenige algemeene beginselen en de punten die veranderingen vereischen.

4. De Minister van Marine, die verwacht dat bij de behandeling van de begrooting van Marine in de Tweede Kamer het militaire wetboek en de toegepaste straffen ter sprake zullen komen verzoekt, bij brief van 20 September 1853, nr. 96, den Adv. Fisk. te willen mededeelen of er zijnerzijds bezwaar tegen bestaat, dat hij in overleg met den Minister van Justitie de toezegging doet, dat weldra een wetsontwerp tot wijziging van eenige strafbepalingen van het C. W. W. zal worden ingediend. Mr. Vernède heeft daartegen geen bezwaar (schrijven van 22 September 1853, La. M. nr. 2).

5. Van zijne verrichtingen in deze doet de M. v. M. vervolgens, bij schrijven van 28 September 1853, nr. 56, mededeeling aan zijn ambtgenoot van Justitie en verzoekt hem te willen mededeelen of hij er bezwaar tegen heeft dat bovenbedoelde toezegging geschiedt, wanneer de zaak in de Tweede Kamer ter sprake mocht komen.

6. De Minister van Justitie, Mr. D. Donker Curtius, is met den loop van zaken niet erg ingenomen. Bij brief van 4 October 1853, no. 49, verklaart hij, in den staat waarin deze aangelegenheid hem kenbaar gemaakt wordt, niet wel bij machte te zijn, zich daarover uit te laten. Hij meent aan hoogerbedoelde toezegging vreemd te kunnen blijven, wanneer de wetsvoordracht uitsluitend van het Departement van Marine uitgaat en de M. v. M. haar dus zelf uitsluitend verdedigt. De voordracht behoort echter ook van wege zijn Departement te worden gedaan en het schijnt vreemd, dat reeds omtrent de tijdigheid en noodzakelijkheid, en omtrent strekking en omvang der voordracht in beginsel is beslist, zonder dat hij daartoe heeft medegewerkt. Hij acht het daarom raadzaam alleen mede te deelen dat hij, M. v. M., wijziging in de bestaande straffen noodig oordeelt en omtrent den omvang dier wijziging het advies van den Adv. Fisk. heeft gevraagd en inwachtende is.

7. Bij brief van 6 October 1853, nr. 82, deelt de M. v. M. daarop mede, dat het geenszins in zijne bedoeling ligt de voordracht uitsluitend van zijn Departement te doen uitgaan; hij is bereid met den M. v. J. in overleg te treden en acht diens medewerking noodzakelijk. Hij zal hem dan ook het van den Adv. Fisk. te verwachten ontwerp na ontvangst ter beoordeeling toezenden en verklaart zich bereid, indien de M. v. J. dit mocht verlangen, daarover dan „in „conferentie te treden”.

8. Inmiddels heeft de Adv. Fisk. den M. v. M., bij brief van 4 October 1853, La. M. nr. 2, toegezonden een „Concept voordragt „van wet tot wijziging van het stelsel van straffen, vastgesteld bij

„en tot aanvulling van eenige gapingen en gebreken in het Crimi-
 „neel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgs-
 „volk te water”. De straf van slagen, „ontdaan van die aanhangse-
 „, welke meer eene ijdele vertooning, somtijds met „levensgevaar
 „, verbonden uitmaken, dan wel eene eigenlijke straf” wil de Adv.
 Fisk. behouden, daarentegen laat hij de straffen van kielhalen en
 vallen van de raa vervallen. Hij meent daardoor te handelen „over-
 „, eenkomstig den geest en de inzichten van alle deskundige zeeoffi-
 „, cieren en andere bevoegde beoordeelaars ..... al mogten
 „, dan ook onbevoegde theoretici zich daartegen met luider stemme,
 „, doch ten onregte, verheffen.” In de plaats van de af te schaffen
 straffen, wil hij de straf van den kruiwagen, zooals die bij de Land-
 macht wordt toegepast invoeren. Bij het opleggen van deze straf en
 van die van het weggagen als eerlooze schelm brengt het belang van
 den dienst mede, dat de schuldige niet in dienst blijft, evenals dit
 ook voor sommige burgerlijke misdrijven geldt, waarom hij, gelijk
 bij de Landmacht, de straf van vervallenverklaring van den mili-
 tairen stand voor die gevallen wil invoeren. Om de nadeelige ge-
 volgen van de straffen van laarsen en slagen met handdaggen voor
 de gezondheid zooveel mogelijk te voorkomen stelt hij voor de dikte
 van het touw en het getal der slagen te verminderen. Behalve de
 noodige wijzigingen, welke met het gewijzigde strafstelsel verband
 houden, stelt de Adv. Fisk. nog eenige andere bepalingen voor ten
 doel hebbende leemten aan te vullen of verbeteringen aan te bren-
 gen, waaronder: aanvulling van art. 12 C. W. W. met een 2e lid, na-
 genoeg overeenkomende met art. 14 C. W. L.; betreffende het voor-
 komen van een vervolging door het vrijwillig betalen van de maxi-
 mum boete; betreffende samenloop; over het aannemen van ver-
 zachtende omstandigheden bij het plegen van een feit strafbaar vol-
 gens de gewone strafwet; over het indienen van een verzoek om
 gratie; bijzondere strafbepalingen tegen tweede en derde desertie;
 een bepaling, dat indien de diefstal van artt. 156 en 157 C. W. W.
 gepaard gaat met eenige omstandigheid, welke de burgerlijke straf-
 wet als een verzwarende omstandigheid beschouwt, deze laatste
 moet worden toegepast. Ten slotte dient nog vermeld het opnemen
 in het R. K. W. van een bepaling, waarbij aan den Minister van
 Marine de bevoegdheid wordt toegekend onverbeterlijke schepelin-
 gen met een briefje van ontslag uit den dienst weg te zenden.

9. Bij zijn onder 8 vermelden brief zendt de Adv. Fisk. tevens
 terug een aan den Minister gericht schrijven van den Inspecteur van
 Administratie bij de Zeemacht A. Cosijn, d.d. 20 Juli 1853, waarbij
 deze een memorie had aangeboden, getiteld: „Over de Lijfstraffen
 bij de Nederlandsche Marine”, waarin hij afschaffing van de straf-
 fen van kielhalen en van van de ra vallen bepleit. Hij schrijft daarin
 o.a. .... „bij deze of andere redenen die er kunnen be-
 „, staan, blijft de toepassing van zulke straffen toch steeds voortdu-

„ren. Het Kielhalen moge zedert 16 jaren niet uitgevoerd zijn, ge-
„noeg dat hetzelfde *kan* voorkomen, het van de Ra vallen heeft ech-
„ter des te menigvuldiger plaats.

„Bijna *maandelijks*, binnen 's lands in eene der Zeehavens, is het
„toepassen van laatstgemelde straf den Inwoners en Vreemdelingen
„als een lokaas om in menigte zamentescholen vóór en nabij het
„schip, waar de executie geschiedt, om van hunne afkeuring dezer
„straf min of meer luide blijken te geven.

„eenmaal officieel gebleken uit een Rapport van Commis-
„sarissen de tegenwoordige Kapiteins ter zee F. X. R. 't
„Hooft en I. W. F. Frucht bij missive aan den Komman-
„deerenden Officier der Zeemagt, in dato 5 Dec. 1841 aan
„boord Z. M. Wachtschip de Schelde en waaromtrent het
„Departement van Marine bemoeijen is had bij Resolutie in
„dato 26 Maart 1842 B no. 34. ¹⁾

„het is deze indruk van *barbaarschheid* op 's Konings Schepen,
„welke Ouders, Voogden en Jongelingen van goed gedrag, zoo
„ligtelijk afschrikt voor de Zeedienst, het zijn de Matrozen ter
„Koopvaardij en andere Varensgezellen, die daardoor zoo gereede-
„lijk *tegen* onze Marine worden ingenomen.

„Het nadeel, daardoor aan de eer en de zucht om den Lande ter
„Zee te dienen toegebracht, is welligt onberekenbaar.”

10. In eene nota d.d. 10 October 1853, geeft de Insp. v. Adm. Kempe als zijn meening te kennen, dat het ontwerp van den Adv. Fisk. in de voornaamste gapingen en gebreken van het C. W. W. voorziet. Hij zou evenwel vele verouderde uitdrukkingen willen doen vervangen of vervallen. Voorts meent hij, dat het een groot verschil maakt of de straf van arrest of detentie aan den wal of aan boord wordt ondergaan, waarom hij zou willen bepalen dat twee derden van den tijd aan boord in de hut en een derde aan boord in de hut tusschen de keerkringen gelijk zouden staan met den vollen tijd aan wal. In art. 99 2de lid C. W. W. zou hij willen doen uitkomen, dat er een groot onderscheid bestaat in het aangrijpen enz. van meerderen in rang; het is niet hetzelfde of een matroos den commandant beledigt of wel dat een korporaal een sergeant beledigt. In het laatste geval kan men wel op de artt. 51 en 52 C. W. W. letten, maar hij acht het veiliger te doen uitkomen, dat het niet de bedoeling van het artikel is elk, die tegen de letter van art. 99 handelt, zonder onderscheid ter dood te veroordeelen. Art. 101 C. W. W. schijnt aanleiding te geven tot de opvatting, dat elk verzet dat tot dadelijkheid overgaat „dadelijke mishandeling” van een schildwacht is en, bij gebreke van eenig ander voorschrift in het C. W. W. of in het R. K. W. met betrekking tot verzet tegen een schildwacht met den dood gestraft moet worden; daarom wil hij

¹⁾ Deze resolutie betreft een mededeeling over het nemen van maatregelen tot het handhaven van de orde onder het publiek tijdens eene executie. K.

ook deze onduidelijkheid aanvullen. Eindelijk acht hij het een leemte dat wegens het verzeilen van een schip alleen de loodsen (artt. 104 en 105 C. W. W.) en niet ook de commandanten strafbaar gesteld zijn.

11. De reeds eerder genoemde Insp. v. Adm. Cosijn, in wiens handen het ontwerp gesteld wordt, kan zich daarmede, blijkens zijn brief van 17 October 1853 aan den Minister, vereenigen, terwijl hij ook de opmerkingen van den Inspecteur Kempe beaamt.

12. Nog tot een derde nota, n.l. van den Secretaris-Generaal bij het Departement van Marine, D. G. Muller, geven de voorstellen aanleiding. Hij wijst er op, dat eene voorloopige wijziging dikwijls voor een onbepaalden tijd blijft bestaan en het daarom wenschelijk is de hoofdzaak waar het op aan komt, n.l. wijziging van de straffen, zoo te regelen, dat daardoor zooveel mogelijk en niet ten halve aansluiting bij de eischen van den tijd wordt verkregen. De nota behandelt dan in den breede de straffen van laarsen en van slagen met handdaggen. De heer Muller zou de straf van laarsen willen laten vervallen en daarvoor in de plaats willen behouden de slagen met handdaggen, terwijl als krijgstuchtelijke straffen in plaats van laatstgenoemde gesteld zouden kunnen worden rietslagen en kling-slagen. De straf van arrest of detentie zou volgens het ontwerp hoogstens voor 6 weken kunnen worden opgelegd. Dit acht de steller van de nota te lang, wanneer die straf wordt ondergaan in de boeien. Hij wil in dat geval het maximum op 3 weken stellen, wanneer de straf bij vonnis wordt opgelegd en op 14 dagen wanneer het een krijgstuchtelijke straf geldt. Voor de toepassing van deze straf wil hij ook bepaald zien, dat rekening moet worden gehouden met de weersomstandigheden in verband met de plaats waar de straf wordt ondergaan. De bepaling op het wegzenden met een briefje van ontslag moet naar zijne meening worden uitgebreid tot hen, die blijken ongeschikt te zijn voor den militairen dienst.

13. De vorenbedoelde nota's hebben tengevolge dat in het ontwerp van den Adv. Fisk. enkele wijzigingen worden aangebracht. De straf van laarsen blijft behouden, maar voor deze straf en voor die van slagen met handdaggen worden andere voorschriften gegeven voor wat betreft aantal slagen, soort en dikte van touw, terwijl bijzondere bepalingen waken tegen het benadeelen van de gezondheid van de gestraften. Het maximum van de straf van arrest wordt gewijzigd, terwijl ook voor deze straf bijzondere voorschriften gegeven worden met het oog op de gezondheid van de gestraften. Art. 101 C. W. W. wordt gewijzigd en de bepaling op het wegzenden met een briefje van ontslag aangevuld als onder 12 aangegeven.

Daarop volgt, bij brief van 23 December 1853, nr. 87, toezending van het aldus gewijzigde ontwerp met memorie van toelichting aan

den M. v. J., wiens medewerking voor het tot stand komen van deze „voorloopige doch alleszins noodzakelijke wetsbepaling, in afwachting der voltooiing van de Nederlandsche Wetboeken” de M. v. M. thans inroept.

14. De M. v. J. antwoordt, bij brief van 14 Januari 1854, nr. 113, dat de voordracht hem is voorgekomen van bedenkelijken aard te zijn en zal leiden tot beraadslagingen in de Tweede Kamer, waarbij de geheele militaire strafwetgeving als van zelve ter sprake zoude komen. Bij verwerping der voordracht zou wellicht een herziening dier wetgeving in haar geheel voor de Regeering niet meer te vermijden zijn. Het ontwerp brengt allerlei punten, zelfs van jurisdictie, politie enz. op het tapijt in stede van zich te bepalen tot die zeer enkele punten, waarvan de dringende noodzakelijkheid van wijziging door de Staten-Generaal is betoogd en door de Regeering is erkend. Het ontwerp geeft of te weinig of te veel, te weinig voor een algemeene herziening, te veel indien men beoogt wegneming uit de rij der bestaande straffen van die, welke te streng zijn voor onze tegenwoordige zeden of verzachting der te behouden straffen, waar dit mogelijk is. Alleen zoodanige wijzigingen moeten in de straffen worden aangebracht en verder moet men zoo min mogelijk de handen in de bestaande wetgeving slaan. „Wil men nog iets van een ruïne maken, dat moet men er zoo min mogelijk aan roeren”. Een nieuw ontwerp vergezelt dezen brief. Behoudens geringe afwijkingen komt dit ontwerp geheel overeen met de wet van 28 Juni 1854 S. 96.

15. Blijkens een nota van den Insp. v. Adm. Kempe heeft deze, krachtens bekomen opdracht, den Adv. Fisk. over het nieuwe ontwerp geraadpleegd. Laatstgenoemde beaamt, dat zijn ontwerp voor eene geheele herziening te weinig geeft, maar dit heeft ook geenszins in de bedoeling gelegen. Men heeft alleen van de gelegenheid gebruik willen maken om bij het wijzigen van de straffen te gelijker tijd eenige noodzakelijk gebleken wijzigingen, aanvullingen en verbeteringen aan te brengen. Tegen het nieuwe ontwerp heeft hij geen bezwaar. Alleen behoort in art. 2 te worden bepaald, dat de veroordeelde tot den kruiwagen altijd vooraf bij het vonnis vervallen verklaard moet worden van den militairen stand.

16. Bij schrijven van 30 Januari 1854, nr. 81, verklaart de M. v. M. aan den M. v. J., dat hij zich met diens ontwerp wel kan vereenigen en de overige bij het eerste ontwerp voorgestelde wijzigingen hem, bij nadere overweging, niet zoo hoog voorkomen om daaraan vast te houden. Tevens brengt hij het bezwaar van den Adv.-Fisk. tegen art. 2 onder de aandacht van den M. v. J.

17. Tegen het voorstel de kruiwagenstraf steeds te doen gepaard gaan met vervallenverklaring van den militairen stand, bestaat bij den M. van J. geen bezwaar. Dit kan naar zijne meening aan het slot van art. 3 worden bepaald. (Brief van 1 Februari 1854, nr. 116),

18. Op verzoek van Marine (brief van 13 Februari 1854, nr. 52) ontwerpt Justitie de Memorie van Toelichting, waarvan een exemplaar bij schrijven van 17 Februari 1854 nr. 101, met een gewijzigd ontwerp van wet aan den M. v. M. wordt gezonden, met verzoek om, indien deze zich met de memorie kan vereenigen, haar mede te onderteekenen en met het ontwerp van wet door te zenden aan den tijdelijken Voorzitter van den Ministerraad. In het gewijzigd ontwerp is in art. 2 de aanhaling van art. 42, C. W., welke bij nadere overweging niet wel schijnt te rijmen met het slot van art. 2, achterwege gelaten, terwijl art. 3 is aangevuld als onder 17 bedoeld en de daar genoemde degradatie, door verwijzing naar art. 41a van het wetboek, nader is bepaald.

19. De M. v. M. voldoet 21 Februari 1854 aan vorenbedoeld verzoek, terwijl hij, bij schrijven van dienzelfden datum, nr. 107, den M. van J. bericht, dat hij zich met de hem toegezonden bescheiden kan vereenigen. Tevens deelt hij daarin mede, dat de Koning bij zijne besluiten van 10 Februari nrs. 60 en 62 een vast korps van schepelingen van ondergeschikte graden bij de Marine heeft ingesteld, waaraan o. a. als belooning voor goed gedrag vrijstelling van de straf van slagen is verleend. Aangezien het hier geldt een eerste proef van afschaffing in den vorm van schorsing der lijfstraffen zonder gevaar voor de discipline aan boord, omdat zooveel mogelijk beproefde mannen in dat korps zullen worden opgenomen en zij bij verandering ten kwade daaruit weder gemakkelijk zullen kunnen worden verwijderd, had van deze besluiten wellicht melding gemaakt kunnen worden in de M. v. T. De minister heeft echter de verzending der stukken niet willen vertragen. Mocht men echter bij het onderzoek op meerdere verzachting van de straffen aandringen dan zou bij de M. v. A. op die besluiten gewezen kunnen worden „als een nieuw bewijs van de neiging der Regeering tot gestadigen „maar welberaden vooruitgang”.

20. Bij Kabinetsbrief van 4 Maart 1854, nr. 69, bericht de Directeur van het Kabinet des Konings dat Z. M. zich met het advies van den Raad van State vereenigt, terwijl hij verzoekt de stukken in dien staat te brengen, geschikt om aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal te worden aangeboden. Bij schrijven van 7 Maart 1854, nr. 102, doet de M. v. J. zijn ambtgenoot van Marine een gemeenschappelijk rapport, aan den Koning met ontwerp van wet en memorie van toelichting toekomen, welke stukken laatstgenoemde minister na medeonderteekening van het rapport, gedagteekend 7/9 Maart nr. 102/32, den Koning aanbiedt, waarop bij Kabinetsbrief van 13 Maart 1854, nr. 17, bericht inkomt, dat het ontwerp bij Boodschap van dienzelfden datum aan de Tweede Kamer is ingezonden.

21. De C. v. R. uit de Tweede Kamer brengt 28 Maart 1854

haar Voorloopig Verslag uit. Daarop verschijnt de Memorie van Antwoord der Regeering vergezeld van een nota van wijziging, waarna 2 Mei 1854 het eindverslag door voornoemde commissie wordt uitgebracht. (Bijlagen Handelingen 1853—1854 II blz. 544 vlg., 587 vlg., en 630). De Tweede Kamer neemt het ontwerp aan in hare vergadering van 5 Mei 1854 met 45 tegen 1 stem, die van den Heer Van Eck. Voor de beraadslagingen zie Handelingen 1853—1854 II blz. 733 vlg.). 22 Juni 1854 brengt de Commissie van Rapporteurs uit de 1e Kamer haar verslag uit, terwijl het ontwerp den 24sten Juni d. a. v. met 29 tegen 1 stem door deze Kamer wordt aangenomen. (Handelingen 1853—1854 I blz. 166 en 167).

22. Het feit, dat het ontwerp in de Tweede Kamer is aangenomen, geeft den M. v. M. aanleiding, bij schrijven van 17 Mei 1854, nr. 86, tot den M. v. J. het verzoek te richten bij diens Departement een toelichting op de wet te doen samenstellen. Hij acht dit wenschelijk met het oog op de samenstelling van de krijgswetten, vooral buitengaats; de weinige rechtskennis der leden kan licht ten gevolge hebben, dat een verandering aanleiding geeft tot verwarring. In antwoord hierop zendt de M. v. J., bij schrijven van 29 Juni 1854, nr. 74/37, een concept-toelichting, het aan den M. v. M. overlatende daaraan zoo noodig uitbreiding te geven. Na nog het advies te hebben gevraagd van den Adv. Fisk. wordt daarop vastgesteld de circulaire van den M. v. M. van 8 Juli 1854. Deze circulaire is o. a. te vinden in het op last van het Departement van Marine gedrukte en uitgegeven boekwerk: „Militaire wetten voor het Krijgsvolk te Water en daartoe betrekkelijke bepalingen” (1855).

23. Bij brief van 22 Mei 1876 nr. 83, zendt de M. v. J., Mr. C. Th. baron van Lynden van Sandenburg, aan zijn ambtgenooten van Marine en van Oorlog ontwerpen van wet tot wijziging van de Crimineele Wetboeken en de Reglementen van Krijgstucht, samengesteld door den Advocaat-Fiskaal Mr. M. S. Pols en den Raad-Adviseur bij het D. v. J. Mr. A. A. de Pinto. De samenstelling dezer ontwerpen geschiedde naar aanleiding van gehouden mondelinge besprekingen. De samenstellers hebben daarbij in hoofdzaak gevolgd het in 1868 door de toenmalige Ministers Wintgens en Van den Bosch ingediende en door de Ministers van Lilaar en Van Mulken overgenomen doch onafgedaan gebleven ontwerp van wet, houdende veranderingen in den Eersten Titel van het C. W. L. en vervanging van den Tweeden Titel door nieuwe bepalingen ¹⁾; van de min of meer belangrijke afwijkingen wordt in de M. v. T. rekenenschap gegeven. Aanleiding tot en uitgangspunt van de wetsontwerpen was de hoe langer hoe meer gebleken noodzakelijkheid om over te gaan tot een algeheele afschaffing van de lijfstraffen. Daarmede diende dan tevens gepaard te gaan eene meer omvattende herzie-

¹⁾ Zie omtrent dit ontwerp Pols (2e uitgave) blz. 57.

ning van het strafstelsel en herziening van het strafstelsel, in de richting van meerdere aansluiting bij het gemeene recht, bracht weder mede het aanbrengen van veranderingen en aanvullingen in het algemeene deel van de Crimineele Wetboeken.

24. De Minister van Oorlog, Jhr. G. J. G. Klerck, zendt de ontwerpen, bij brief van 19 Juni 1876, Kab. La. Z. 12, aan zijn ambtgenoot van Justitie terug. Hij had gaarne gezien, dat de herziening zich ook tot het formeele recht had uitgestrekt. Wat de ontwerpen zelf betreft acht hij het wenschelijk in het C. W. L. slechts één soort vervallenverklaring op te nemen, nl. die waaraan verbonden is de onbekwaamheid om ooit weder bij de gewapende macht te dienen of een betrekking als militair geëmployeerde te bekleeden; in verband daarmede moeten verschillende artikelen van het ontwerp gewijzigd worden. Voorts stelt hij voor te bepalen, dat ook wanneer de burger rechter een onteerende straf over een militair uitspreekt, de vervallenverklaring moet worden uitgesproken. Hier-tegen kan, wanneer er slechts een soort vervallenverklaring is, geen bezwaar bestaan, wegens het imperatieve van het voorschrift. De overige voorgestelde wijzigingen betreffen in hoofdzaak redactie-wijzigingen ter verduidelijking van sommige artikelen. Een nieuw ontwerp van wet tot wijziging van het R. K. L. vergezelt het schrijven van den M. v. O., omdat naar diens meening, indien het ontwerp van den M. v. J. wet werd, twijfel zal kunnen rijzen of het wegzenden met een briefje van ontslag al dan niet is afgeschaft. Deze maatregel moet evenwel blijven bestaan, terwijl duidelijk moet uitkomen dat deze maatregel niet is een straf. Ook moet de mogelijkheid geopend worden iemand, die zich schuldig maakt aan het crimen nefandum, reeds dadelijk uit den dienst te kunnen wegzenden, wat het bestaande art. 25 R. K. L. niet toelaat. Eindelijk wil de minister geregeld zien de strafbevoegdheid van Opper- en Hoofdofficieren, die niet tot een korps behooren en wil hij het cachot en de straf van provoost op water en brood voor onderofficieren afgeschaft zien.

25. De M. v. M., W. F. van Erp Taalman Kip, stelt de ontwerpen tot wijziging van het C. W. W. en het R. K. W. in handen van een commissie bestaande uit:

den Vice-Admiraal J. M. I. Brutel de la Rivière, Voorzitter,
den Schout-bij-Nacht J. van Gogh,
den Kapitein ter Zee H. B. Kip,
den Kapitein-luitenant ter zee H. van Goens,
den Inspecteur van Administratie F. Wolfson, leden, laatstge-
noemde tevens secretaris.

De commissie krijgt opdracht om, vooropgesteld de afschaffing der lijfstraffen, waarover dus geen verdere discussie behoeft gevoerd te worden, te onderzoeken of „rekening houdende met den verander-„den tijdgeest en het verbeterde gehalte van Ons Zeevolk, de in de

„ontwerpen nedergelegde wijzigingen in het Crimineel Wetboek en „het reglement van krijgstucht voor het Krijgsvolk te water, geschikt „en voldoende zijn om aan boord onzer Oorlogsschepen te worden „ingevoerd en de lijfstraffen te vervangen”. Voorts krijgt zij opdracht c. q. die wijzigingen voor te stellen, welke zij ter bereiking van het voorgestelde doel: „afschaffing der lijfstraffen gepaard aan de handhaving eener goede discipline aan boord van de „Oorlogsschepen” noodig zal oordeelen. (Besch. 27 Mei 1876, nr. 3)

26. De Voorzitter der Commissie biedt, bij schrijven van 15 Augustus 1876, den Minister het rapport der commissie, gedateerd 8 Augustus 1876, aan. Daarbij zijn gevoegd gewijzigde ontwerpen van wet, benevens een nota van bedenkingen van het lid van Gogh, d.d. 1 Augustus 1876.

27. De M. v. M. kan zich met het rapport ¹⁾ vereenigen en zendt dit, bij schrijven van 17 Augustus 1876, nr. 16, aan zijn ambtgenoot van Justitie. De nota van den Schout-bij-Nacht Van Gogh is gericht tegen het door de Commissie voorgestelde art. 7 van de wijziging in het R. K. W. betreffende sluiting in de voetboeien. Hoewel de bedenkingen van Schout-bij-Nacht Van Gogh ook bij den Minister zijn opgekomen, kan hij zich daarmede niet vereenigen, omdat sluiting in de voetboeien slechts bij uitzondering mag plaats hebben en de Schout-bij-Nacht in gebreke blijft aan te geven, waardoor hij dien maatregel wil vervangen.

28. De van Oorlog en Marine ontvangen adviezen stelt de M. v. J. in handen van Mrs. De Pinto en Pols, die naar aanleiding daarvan een nota opstellen gedagteekend 8 October 1876. Zij wenschen zich te houden aan de oorspronkelijke opdracht, waar eene discussie over een verder strekkende herziening, ook van het formeel recht, buiten valt. Van enkele opmerkingen hebben zij een dankbaar gebruik gemaakt, aan andere kan worden te gemoet gekomen, maar voor het meerendeel handhaven zij hunne voorstellen, vooral waar het betreft de ontwerpen betreffende de Crimineele wetboeken. Deze zijn op één leest geschoeid, het voorbeeld der wetgeving van 1814 en 1815 maande reeds tot het beginsel geen verschil aan te nemen, waar het niet bepaald noodzakelijk is. Dit beginsel is niet altijd voldoende geëerbiedigd en elke ongemotiveerde afwijking heeft tot belangrijke gebreken geleid. De hoofdaanmerkingen welke gemaakt zijn betreffen:

1e den tweeledigen aard der vervallenverklaring waartegen zowel bij Oorlog als bij Marine bezwaar is geopperd;

2e den tweeledigen aard der cassatie door Oorlog goed — door Marine evenzeer afgekeurd;

¹⁾ Dit rapport heb ik onder de stukken niet aangetroffen; een onderzoek bij het D. v. J. had geen resultaat. De hoofdpunten blijken echter voldoende uit hetgeen volgt.

3e het minimum der kruiwagenstraf door Marine afgekeurd;
4e de beperking der detentie voor de Marine.

Het hoofdbezwaar, tegen het eerste punt aangevoerd, is dat vervallenverklaring zonder voortdurende ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen enz. voor mindere militairen een weinig beteekenende straf, volgens Marine zelfs een voorrecht is, omdat de militair daardoor van een hem lastige dienstverplichting wordt bevrijd en dadelijk tegen handgeld weder in dienst kan treden. De stellers van de nota wijzen er echter op dat de vervallenverklaring slechts een bijkomende straf is met een strafpolitiek doel. De hoofdstraf is de eigenlijke straf, waaraan in het publiek belang een bepaald gevolg wordt verbonden. Tegen het weder in dienst treden kunnen maatregelen genomen worden. De cassatie zonder meer, waartegen Marine bezwaar had, achten de stellers der nota zeer wel te verdedigen; zij bestond reeds voor de wetgeving van 1814/15 en gaf nimmer aanleiding tot moeilijkheid. Wat betreft de punten 3 en 4 zet de nota het door de ontwerpers ingenomen standpunt nader uiteen. De regeling voor Marine verschilde van die voor Oorlog, omdat zij meenden, dat het niet raadzaam was, de detentie voor het scheepsvolk verder uit te breiden. Meent Marine dat daartegen geen bezwaar bestaat, dan geven zij hunne meening voor het beter oordeel van Marine prijs. Het maximum hooger te stellen dan twee jaar en het minimum van de gevangenisstraf te brengen van één op drie jaar achten zij niet raadzaam.

De nota acht de militaire wet niet de plaats om den burgerrechter bevoegd te verklaren de vervallenverklaring uit te spreken (zie onder 24); bovendien is een dergelijke bepaling onnoodig. De door Oorlog voorgestelde wijzigingen van het R. K. L., gaan volgens de nota te ver, met die door Marine voorgesteld in het R. K. W. kan zij zich daarentegen vereenigen.

29. De vorenbedoelde nota wordt gezonden aan Marine en Oorlog. Bij schrijven van 8 November 1876 zendt de M. v. O., H. J. R. Beijen, haar voorzien van aanteekeningen terug aan den M. v. J. Hij blijft vasthouden aan een ruimere herziening van het R. K. L. en dringt nogmaals aan op herziening van de Rechtspleging. De M. v. M. stelt de nota, bij schrijven van 10 November 1876, nr. 65, in handen van de reeds eerder vermelde commissie met verzoek daaromtrent rapport uit te brengen. De commissie komt 18 November 1876 bijeen en dient reeds den 20sten d. a. v. haar rapport in. Zij verdedigt daarin nader het door haar ingenomen standpunt. De Minister vereenigt zich met het rapport en zendt hetzelfde, bij brief van 22 November 1876, nr. 5, door aan zijn ambtgenoot van Justitie.

30. Onder overlegging van een nota van de ontwerpers der oorspronkelijke voorstellen, aangevende de punten van verschil, welke de drie Departementen verdeeld houden, stelt de M. v. J., bij schrijven van 11 December 1876, nr. 124 A, voor een conferentie te be-

leggen van de drie Ministers met de ontwerpers. Deze conferentie heeft plaats op 30 December d. a. v. De in vorenbedoelde nota aangegeven punten zijn: I: Is het militaire recht één in beginsel of bestaat er een principieel verschil tusschen het recht voor de Zeemacht en dat voor de Landmacht? II. De vervallenverklaring. Moet men twee soorten of slechts ééne aannemen? III. De quaestie van het minimum der kruiwagenstraf en het maximum der detentie. IV. De cassatie. De nota werkt deze punten nader uit.

31. Op vorenbedoelde conferentie schijnt men tot overeenstemming te zijn gekomen, want de ontwerpen worden aan den Raad van State toegezonden en vervolgens bij de Tweede Kamer ingediend bij Koninklijke boodschappen van 17 en 24 Juli 1877. De Voorloopige Verslagen van de Commissie van Rapporteurs uit deze Kamer zijn gedagteekend 4 Juli 1878. (Bijlagen Handelingen 1877—78. II nrs. 26 en 27). Aan het V. V. over het wetsontwerp tot wijziging van het C. W. L. is eene afzonderlijke nota van den Heer Lenting toegevoegd.

32. Bij brief van 14 October 1878, nr. 151, zendt de inmiddels opgetreden M. v. J. Mr. H. J. Smidt aan zijne ambtgenooten van Marine en van Oorlog ontwerpen voor de Memoriën van Antwoord en van nota's van wijziging. De M. v. M. Jhr. H. O. Wichers bericht, bij schrijven van 31 October 1878, no. 48, dat hij zich met de concepten kan vereenigen, alleen meent hij, dat het noodzakelijk is, het sluiten in de boeien voor onderofficieren te doen vervallen en in de plaats daarvan te bepalen dat zij, bij gemis van een provoost, hun straf zullen ondergaan in de hut, het tusschendek of het hun ter bewoning aangewezen verblijf.

33. De Minister van Oorlog J. K. H. de Roo van Alderwerelt schijnt de zaak te hebben laten rusten. Diens opvolger de kolonel J. C. C. den Beer Poortugael neemt haar evenwel weer op. Bij schrijven van 3 Mei 1879 Kabinet Litt. X¹¹, bericht hij den M. v. J., dat het zijn ernstig voornemen is, om ook zijnerzijds krachtig mede te werken tot eene volledige hervorming van het zoo achterlijke materieele en formeele militaire strafrecht op breed en duurzamen grondslag. Hij wenscht dit te doen met voortvarendheid, maar ook naar zoodanig vast systeem, die het doel werkelijk bereikbaar maakt en het vertrouwen op die bereikbaarheid gevestigd of bevestigd worden. Hij wijst er dan op dat sedert de toezending van de ontwerp-memorie van antwoord de toestand gewijzigd is door de indiening bij de Staten-Generaal van het ontwerp-Wetboek van Strafrecht. Hij zoude daarom reeds hangende de behandeling van het ontwerp-Wetboek van Strafrecht de samenstelling van een nieuw militair wetboek willen voorbereiden. Die voorbereiding zou de behandeling van het wetsontwerp op den voet kunnen volgen en enkele weken na de aanneming daarvan door de Tweede Kamer zoude haar

een ontwerp-Wetboek van Militair Strafrecht kunnen worden aangeboden. In verband daarmee zou hij een partiële herziening van het militaire strafrecht tot het strikt noodzakelijke en urgente willen beperken. De wettelijke afschaffing der lijfstraffen acht hij urgent, verder zou hij voor de Landmacht, afgescheiden van wat voor de Zeemacht geschiedt geen stap willen gaan. Afschaffing en vervanging van die straffen behoeft nog niet noodzakelijk een herziening van het geheele strafstelsel mede te brengen. Indien de M. v. J. zich niet met zijne denkbeelden kan vereenigen, is hij echter ook bereid tot het laatste mede te werken, nog verder zou hij liefst niet willen gaan en daarom de voorstellen, voor zoo ver zij betrekking hebben op de verhouding tusschen het gemeene recht en het militaire recht, willen laten vallen.

Ten slotte staat de M. v. O. nog stil bij de herziening van de rechtspleging, die hij sinds lang een zaak van groote urgentie acht, met de voorbereiding waarvan hij ook een begin zou willen maken.

34. Blijkens zijn schrijven van 6 Juni 1879, nr. 94, kan de M. v. J. zich met de opmerking van den M. v. M. (zie 32) vereenigen en zendt hem ter teekening de gewijzigde memorie van antwoord met twee nota's van wijzigingen. Van het schrijven van den M. v. O. heeft hij met leedwezen kennis genomen, indien de daarbij voorgeslagen weg wordt gevolgd, zal veel nuttelooze arbeid zijn verricht en het stadium waarin de wetsvoordrachten verkeerden achteruit worden gebracht. Met het tot stand komen en de invoering van het Wetboek van Strafrecht zal nog geruimen tijd gemoeid zijn en nu reeds te onderstellen, dat buitendien spoedig nieuwe militaire wetten zullen zijn bewerkt en aangenomen, schijnt hem niet aannemelijk. Een groote beperking van het voorstel zal er toe leiden, dat de militaire strafwetgeving een tweeslachtig systeem zal huldigen, hetgeen volgens den M. v. O., nu het een tijdelijke toestand geldt, geen groot bezwaar oplevert, maar voor den M. v. J. is dit een reden waarom hij daarin niet kan treden. De M. v. J. wijst er verder op dat het nieuwe strafstelsel ook in een nieuwe militaire strafwet kan worden behouden, terwijl ook de artikelen, welke algemeene leerstukken betreffen, zóó zijn gesteld, dat zij uitgaande van het beginsel van gelijkheid tusschen het gemeene en het militaire strafrecht, zich aan ieder nieuw strafwetboek aansluiten. Hij hoopt dat de M. v. O. zich alsnog, evenals de M. v. M. met de gedane voorstellen zal kunnen vereenigen en verzoekt eerstgenoemde de eenigszins gewijzigde M. v. A. te willen teekenen, onder mededeeling dat het hem beter voorkomt over wijziging van de rechtspleging in dat stuk niet te spreken.

35. Den 11den Juni 1879 zendt de M. v. J. de memoriën van antwoord met bijlagen aan den Voorzitter van de Tweede Kamer. (Bijlagen Handelingen 1878—1879 II onder nrs. 25 en 26), waarop de Commissie van Rapporteurs 30 September 1879 haar eindver-

slag uitbrengt. (Bijlagen Handelingen 1879—1880 onder nrs. 34 en 35). Op 16 en 17 October 1879 heeft de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer plaats en worden de ontwerpen aangenomen, dat tot wijziging van: 1e het C. W. L. met 58 tegen 1 stem (de Heer Lenting); 2e het R. K. L. met algemeene stemmen; 3e het C. W. Z. met 57 tegen 3 stemmen (de Heeren de Casembroot, van Wasse-naer van Catwijk en Lenting); 4e het R. K. W. met 59 tegen 1 stem (de Heer de Casembroot); (Handelingen 1879—1880 II. blz. 152 vlg.).

Den 4den November 1879 komen de ontwerpen in bij de Eerste Kamer. Hare Commissie van Rapporteurs brengt 8 November d.a.v. eindverslag uit, waarna de wetsontwerpen in de zitting van 10 November zonder beraadslaging met algemeene stemmen worden aangenomen. (Handelingen 1879—1880 I. blz. 26 en 30).

's Gravenhage, December 1917.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1917—1918. — 406.

Eenige voorzieningen betreffende den rechtstoestand van hier te lande geïnterneerde krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid.

Bij Koninklijke boodschap van 29 April 1918 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat eenige voorzieningen betreffende den rechtstoestand van hier te lande geïnterneerde krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid wenschelijk zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Onder „hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid”, bedoeld in de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* no. 666), worden mede verstaan de hier te lande geïnterneerde militaire krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid.

Artikel 2.

Onze Minister van Buitenlandsche Zaken en de door hem aan te wijzen autoriteiten zijn bevoegd aan hier te lande geïnterneerde burger-krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid eene bepaalde verblijfplaats aan te wijzen en hen daarheen te doen overbrengen.

Artikel 3.

De door of vanwege Onzen Minister van Buitenlandsche Zaken aan te wijzen autoriteiten zijn bevoegd ten aanzien van hier te lande geïnterneerde burger-krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid zoodanige maatregelen te nemen als voor de handhaving van orde en tucht noodzakelijk zijn.

Die maatregelen kunnen alleen bestaan in plaatsing onder strenger toezicht of in meerdere beperking van vrijheid van verkeer.

Artikel 4.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Justitie,

De Minister van Buitenlandsche Zaken,

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Deze wetsvoordracht is een gevolg van de omstandigheid, dat, gelijk bekend is, Nederland zich tegenover de Britsche en Deutsche Regeeringen bereid heeft verklaard om een zeker aantal (16000) krijgsgevangenen, militairen zoowel als burgers, hier te lande te interneren. Voor het meerendeel zijn deze krijgsgevangenen — dit begrip hier genomen in den ruimen zin van om militaire redenen gevangengenomen personen — militairen, voor een klein gedeelte burgers. Zij worden hier te lande ondergebracht en eenige voorzieningen, betreffende hun rechtstoestand, in het belang ook van de handhaving van orde en tucht onder hen, komen noodzakelijk voor.

De ondergeteekenden zijn van oordeel, dat de militairen onder de krijgsgevangenen op denzelfden voet behandeld dienen te worden als de reeds eerder hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid. In dit verband is de vraag gerezen, of de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* no. 666), houdende straf- en tuchtrechtelijke voorzieningen betreffende hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid geacht kan worden op de geïnterneerde militaire krijgsgevangenen

van toepassing te zijn. De ondergeteekenden zijn geneigd die vraag toestemmend te beantwoorden, omdat de omschrijving, bij de behandeling van genoemde wet van de uitdrukking „hier te lande geïnterneerde militaire van eene buitenlandsche mogendheid” gegeven ¹⁾, voldoende ruimte laat om daaronder de geïnterneerde militaire krijgsgevangenen te begrijpen. Intusschen geven zij toe, dat bij de totstandkoming van de genoemde wet niet bepaaldelijk aan deze laatste groep van geïnterneerden is gedacht en dat derhalve, waar eene omschrijving van de uitdrukking „geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid” in de wet ontbreekt, betwijfeld zou kunnen worden, of de geïnterneerde militaire krijgsgevangenen onder meergenoemde wet vallen. Toegegeven moet ook worden, dat de krijgsgevangenen wel onder eenigszins andere voorwaarden worden geïnterneerd dan de te voren hier te lande geïnterneerde personen. De betrokken buitenlandsche Regeeringen hebben immers op zich genomen om ontluchte en weder in hunne macht geraakte krijgsgevangenen naar Nederland te zullen terugzenden. Om uit dien hoofde eventueel twijfel over den rechtstoestand der geïnterneerde krijgsgevangenen af te snijden, is een wettelijk voorschrift wel gewenscht.

Artikel 1 van deze wetsvoordracht strekt om mogelijke moeilijkheden ten deze te ondervangen door uitdrukkelijk te verklaren, dat onder „hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid”, bedoeld in de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* no. 666), mede worden verstaan de hier te lande geïnterneerde militaire krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid. Zoowel de straf- als de tuchtrechtelijke positie van de militairen onder de geïnterneerde krijgsgevangenen zal daardoor voldoende zijn geregeld. De vestiging van „ïnterneerings-depots” — men vergelijk artikel 2 van voormelde wet — kan langs administratieven weg geschieden.

De burgers onder de geïnterneerde krijgsgevangenen kunnen onderworpen blijven aan de rechtsmacht van den burgerlijken rechter. Voor zooveel hunne strafrechtelijke positie betreft is dus eene bijzondere regeling niet noodig. Eenerzijds moet echter aan hen eene bepaalde verblijfplaats kunnen worden aangewezen en moeten zij daarheen kunnen worden overgebracht. *Artikel 2* strekt om de daartoe noodige bevoegdheid te verleen en zal bij enkele lezing duidelijk zijn.

De burger-krijgsgevangene, wien ingevolge artikel 2 eene bepaalde verblijfplaats, b.v. een kamp, is aangewezen, is betrekkelijk vrij in zijne bewegingen. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat

¹⁾ Men zie de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende het ontwerp tot de voormelde wet (Zitting 1914—1915. — 223) blz. 2, volgens welke die wet onder „geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid” verstaat: „de buitenlandsche militairen, die als zoodanig hier te lande feitelijk worden vastgehouden of ons onzijdig grondgebied zonder verlof niet mogen verlaten”.

hij daarvan misbruik maakt — men denke in dit verband ook aan het spionage-gevaar —, of dat hij zich anderzins misdraagt, de huishoudelijke voorschriften overtreedt, dan wel de orde verstoort. In dat geval moet het mogelijk zijn, te zijnen aanzien maatregelen te nemen om daaraan een einde te maken. *Artikel 3* opent daarom de mogelijkheid den betrokkene onder strenger toezicht te plaatsen of hem meerdere beperking in zijne vrijheid van verkeer op te leggen. Men denke hier aan huisarrest, aan beperking van de gelegenheid tot uitgaan, enz.

De Minister van Justitie.

B. ORT.

De Minister van Buitenlandsche Zaken,

J. LOUDON.

De Minister van Oorlog,

DE JONGE.

De Minister van Marine,

J. J. RAMBONNET.

Verslag.

Het afdelingsonderzoek van bovengenoemd wetsontwerp heeft der Commissie van Rapporteurs geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen.

Vastgesteld den 15den Mei 1918.

VAN GROENENDAEL.

VAN DE VELDE.

SIBINGA MULDER.

VAN RIJCKEVORSEL.

VAN DER MOLEN.

In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 17 Mei 1918 is het wetsontwerp zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (Handelingen 1917—1918, II blz. 2661).

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1917—1918.

EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAP-
 PORTEURS over het ontwerp van wet tot eenige voorzieningen
 betreffende den rechtstoestand van hier te lande geïnter-
 neerde krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogend-
 heid.

Bij het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp werd de vraag gedaan of het niet wenschelijk moest worden geacht de hier te lande te interneeren vreemde militairen aan de grens te doen keuren op venerische ziekten, die zich in ons land door de invasie van vreemdelingen zoo schikbarend hebben uitgebreid. Ook zoude men gaarne vernemen, hoe het thans staat met den voedselaanvoer voor de Britsche en Deutsche hier thans ondergebrachte krijgsgevangenen.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 13den Juni 1918.

VAN BASTEN BATENBURG.

GILISSEN.

SMITS.

WESTERDIJK.

VAN HOLTEN TOT ECHTEN.

Het wetsontwerp is door de Eerste Kamer der Staten-Generaal in openbare behandeling genomen in de vergadering van 14 Juni 1918. (Handelingen 1917—1918—I blz. 642 vlg.). De beraadslaging werd gehouden gelijk met die over het ontwerp van wet houdende nadere voorzieningen in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden betreffende het toezicht op hier te lande vertoevende vreemdelingen.

De heer ORT, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Voor zoover de gelegenheid daartoe practisch bestaat, worden ook thans elementen onder de vreemdelingen, die ongewenscht zijn, overeenkomstig de Vreemdelingenwet uitgeleid. De moeilijkheden van transport en doorlating zijn intusschen groot en zijn niet zelden, althans voorshands, onoverkomelijk. Voorts moge ik mededeelen, dat de onderhandelingen over terugleiding van Russen en Polen over Duitsch grondgebied nog hangende zijn; onze gezant te Berlijn is op dit punt diligent.

Wat de venerische ziekten betreft opent dit wetsontwerp de gelegenheid om de bronnen van besmetting zooveel mogelijk onschadelijk te maken, bijv. door interneering, en hiervan zal zeker gebruik worden gemaakt, terwijl bovendien artikel 1 de mogelijkheid opent

om in dit opzicht gevaarlijke vreemdelingen aan een toezicht te onderwerpen.

Ten aanzien van binnenkomende vreemdelingen, zooals deserteurs, ontvluchte krijgsgevangenen en dergelijke, bestaan er reeds quarantaine-maatregelen vanwege de militaire overheid. In hoeverre deze tot andere vreemdelingen zijn uit te breiden zal nog nader worden overwogen.

Naar aanleiding van de verwachting, dat in de interneeringskampen zal worden overgegaan tot het instellen van commissies van toezicht, kan ik mededeelen, dat de Regeering gaarne de instelling van dergelijke commissies in ernstige overweging zal nemen. Het is aan de Kamer bekend, dat de bezwaren, die in het Verslag tegen het amendement van den heer van Hamel zijn ingebracht, ook reeds in de Tweede Kamer zijn aangevoerd, maar ook nu het amendement is aangenomen meent de Regeering, dat de wet toch wel gunstig zal kunnen werken, al moet worden toegegeven dat het in het Verslag vermelde verschil in positie tusschen de vreemdelingen en de Nederlanders zal bestaan.

De heer VAN KOL: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met den Minister mijn dank te brengen voor hetgeen hij gezegd heeft in antwoord op het Voorloopig Verslag over dit wetsontwerp, waarin wordt gewezen op de noodzakelijkheid tot het nemen van maatregelen ter bestrijding van de venerische ziekten, die in ons land in de laatste tijden zoo schrikbarend snel zijn toegenomen. Die „geheime” ziekten, men aarzelde steeds om er rondweg over te spreken, en intusschen breidden zij zich steeds verder uit. Op het oogenblik zijn ze een publieke ramp geworden. In hoeverre daaraan nu, zooals in het Voorloopig Verslag gezegd wordt, de invasie van de vreemdelingen schuld is, is moeilijk uit te maken. Ook door toedoen van Nederlanders woekeren zij voort. Echter schijnen wel degelijk door bepaalde categoriën van vreemdelingen die venerische ziekten een omvang genomen te hebben, zooals men zich vroeger nooit had kunnen denken. Ik heb in den laatsten tijd gelegenheid gehad er met verschillende deskundige personen over te spreken. Ik wil ook een woord van waardeering uiten voor het streven van den heer Simons, die in *De Telegraaf* een stelselmatige campagne heeft aangevangen om te trachten door openbare bespreking van die volksramp te doen beseffen, dat Regeering en volk alle krachten moeten inspannen om daartegen in te gaan. Alle andere groote bladen zweggen over de behandeling van dit vraagstuk alhier op 15 April.

Vreeselijke feiten zijn mij bekend geworden. Een dokter, die aan het hoofd staat van een zekere maatschappij, waarbij hij met honderden — vierduizend in een jaar — syphilislijders is in aanraking gekomen, heeft mij verklaard, dat de toestanden in zooverre veranderd zijn, dat op dit oogenblik die venerische ziekten niet meer in hoofdzaak in de steden worden gevonden, maar niet minder op het platteland, zelfs in dorpen, waar zij vroeger vrijwel onbekend waren,

Een meisje, dat aldaar op de een of andere wijze wordt aangetast, schaamt zich dan natuurlijk om den dokter ter plaatse te raadplegen, en de ziekte woekert intusschen voort, neemt erger verhoudingen aan. Feiten zijn mij bekend geworden, dat in een eenvoudige boerengezin vier dochters op een dergelijke wijze waren besmet. Nog enkele feiten wil ik aanhalen om de Regeering duidelijk te doen beseffen, hoe krachtdadig hier, al moeten er bezwaren worden overwonnen, dient te worden ingegrepen. Iemand had een publieke vrouw hier in den Haag ziek gemaakt; korten tijd daarna waren acht mannen door haar besmet. De politie, die niet het recht had in te grijpen, trachtte toch die vrouw te bewegen zich in een hospitaal te laten verplegen; zij weigerde. Die vrouw neemt de vlucht en gaat naar Amsterdam. Men heeft daar verder haar lotgevallen gevolgd; twaalf mannen werden door haar besmet. Wanneer men nu bedenkt hoe al die mannen weer met vrouwen in aanraking zijn gekomen, en die vrouwen opnieuw met andere mannen, hoe dat waaiersgewijze voortgaat, dan kan men begrijpen, welke ontzettende gevolgen soms de toelating van één enkelen besmetten vreemdeling kan hebben, en nog zal hebben voor het volgende geslacht. Er blijkt ook uit, dat de wetten tot bestrijding van de onzedelijkheid in dit opzicht hebben gefaald.

Thans echter kunnen wij door dit ontwerp, al is het slechts op meer beperkt terrein, althans iets doen. Art. 2 geeft den Minister de bevoegdheid, hier te lande verkeerenden vreemdelingen, die gevaarlijk worden geacht, o. a. voor de gezondheid, een bepaalde verblijfplaats aan te wijzen. Ook opent de voorgestelde regeling de mogelijkheid om ten aanzien van vreemdelingen, die bronnen blijken te zijn van besmetting, maatregelen van toezicht en, zoo noodig, van aanwijzing of ontzegging van verblijf te nemen.

Ik heb dan ook met genoegen vernomen van Zijn Excellentie, dat hij in die richting werkzaam zal wezen. Lichamelijk onderzoek aan de grens, men deinst er voor terug; maar wanneer er bijv. pest was in een naburig land, zou er dan een enkel Minister zijn, die ook maar een enkel oogenblik zou aarzelen om iedereen, die over de grens kwam, streng te laten onderzoeken, en wanneer het een pestlijder was hem te weren dan wel af te zonderen? Hier hebben wij te doen met ziekten, erger dan pest, dan cholera, ja zelfs dan tuberculose.

Ik heb van een anderen dokter een geval gehoord van een patiënt, die zich liet onderzoeken. De dokter beweerde, dat hij leed aan genoemde ziekte. Hij loochende dat, want, zeide hij, — ik aarzel het uit te spreken, maar men mag dergelijke dingen niet langer verbloemen — ik heb in de laatste weken omgang gehad met 7 maagden, jonge meisjes waren er onder, kinderen zelfs, voor wat suiker-tjes gekocht. Er schijnt een bijgeloof te zijn, dat, naar deskundigen mij hebben verhaald, ook in Holland vrij algemeen is, dat dit het beste middel is om van een dergelijke kwaadaardige ziekte te worden verlost.

Verplichte aangifte zou men ook in interneerings- en andere kampen kunnen invoeren. In Denemarken, Zweden en Noorwegen heeft men reeds wetten, waarbij een dokter, die een geval van venereïsche ziekte constateert, verplicht wordt de autoriteiten er van in kennis te stellen. De man wordt dan gewaarschuwd en is strafbaar wanneer later blijkt, dat hij moedwillig een andere vrouw heeft ziek gemaakt. Indien ik mij niet vergis, zijn die wetsontwerpen vertaald ter beschikking van Zijn Excellentie gekomen, zoodat in navolging daarvan wettelijke maatregelen kunnen worden voorbereid. Ook in Duitschland is een wetsontwerp in dergelijke richting ingediend. Zou men niet, behalve een strenge keuring aan de grens, ook periodiek kunnen laten keuren alle geïnterneerden, waaraan men gastvrijheid geeft, alle vreemdelingen waarop wij toezicht kunnen en dus ook moeten uitoefenen? Is die keuring zoo iets verschrikkelijks? Alle ambtenaren, zelfs particulieren worden gekeurd, vaak meer-malen in hun leven. Toen indertijd de pest op Java heerschte, werd elk reiziger, wanneer hij uit de bewuste streek kwam, onderzocht en moest hij zich zelf en zijn lijfgoed, ik heb dit aan eigen lijf ervaren, laten ontsmetten.

De betrokken Mogendheden zullen hiertegen natuurlijk geen bezwaar kunnen maken en dat ongetwijfeld billijk vinden; het geschiedt trouwens ook in haar eigen belang. Wij mogen geen gastvrijheid uitoefenen ten koste van de volksgezondheid; wij kunnen niet toelaten, dat personen die wij in ons eigen gezin zouden weren en op hardhandige wijze de deur wijzen, voor ons geheele volk een voortdurend gevaar opleveren. Nu wij althans bij deze vreemdelingen kunnen ingrijpen, rust op ons de plicht dit te doen, om te voorkomen, dat die ontzettende besmetting zich in ons land door hun toedoen nog verder voortplant, waarvan dan de volgende geslachten van ons volk nog de slachtoffers zouden wezen.

De heer ORT. Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord naar aanleiding van hetgeen de geachte afgevaardigde in het midden heeft gebracht. In de eerste plaats dit. Deze wetsontwerpen openen de gelegenheid om lijdens aan venerische ziekten te isoleeren en de noodige maatregelen te nemen, o.a. het aanwijzen van een gedwongen verblijf.

Wat betreft het afschrikwekkend voorbeeld dat de geachte afgevaardigde gaf omtrent den persoon die het door hem vermelde feit pleegde om genezing te zoeken, zou ik toch willen wijzen op art. 300 van het Wetboek van Strafrecht. Het dunkt mij, dat het voor een dergelijke opzettelijke handeling toepasselijk kan zijn. Volgens dat artikel wordt mishandeling gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar of boete van ten hoogste f 300. Door wetsduiding wordt met mishandeling gelijkgesteld de opzettelijke benadeeling der gezondheid. Gesteld nu, dat een dergelijk persoon opzettelijk die daad verricht, dan zou naar het mij voorkomt in

vele gevallen art. 300 van het Wetboek van Strafrecht van toepassing zijn.

Voorts wensch ik nog mede te deelen, dat wat de krijgsgevangenen betreft, onze Regeering aan de Duitsche en de Engelsche Regeering den wensch heeft te kennen gegeven, dat zich onder de geïnterneerde krijgsgevangenen geen lijdens aan besmettelijke ziekten zullen bevinden en de Regeering heeft alle reden om te verwachten dat aan dien rechtmatigen wensch door de betrokken Regeeringen zooveel mogelijk gevolg zal worden gegeven.

Voorts is gevraagd hoe het staat met de voedselvoorziening voor de hier te lande geïnterneerde krijgsgevangenen van de beide Mogendheden. Blijkens mij door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken gedane opgave is in begin Mei een hoeveelheid meel door de Duitsche Regeering gezonden en stelt ook de Engelsche Regeering er prijs op zoo spoedig mogelijk in deze aangelegenheid te voorzien.

De heer VAN KOL: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben geen voldoende jurist om te kunnen nagaan, of volgens art. 302 van het Wetboek van Strafrecht het moedwillig besmetten van een vrouw als het „opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel” kan worden beschouwd. Maar het zou m.i. wel wenschelijk zijn, indien de Minister een of andere gelegenheid te baat nam om een beslissing van den Hoogen Raad hierover uit te lokken — die dan ook voor Nederlanders zou gelden — waardoor eenige zekerheid werd verkregen, dat dergelijke misdadigers van de ergste soort niet langer straffeloos hun wandaden kunnen plegen.

De beraadslaging wordt gesloten; het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 17 Juni 1918 opgenomen in Staatsblad No. 409 (uitgegeven 22 Juni 1918).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD.

Vonnis van 22 December 1915.

President: Mr. W. de Sitter.

Leden: J. C. Schraver, H. J. Pek, H. B. L. Braam en P. A. Snellen van Vollenhoven.

Fiscaal: Mr. G. J. Jutte.

Op den voor den Krijgsraad gehoorde getuige bij de behandeling eener klachtzaak rust krachtens wettelijk voorschrift de verplichting de waarheid zijner verklaringen met eede te bevestigen. Indien hij opzettelijk een valsche verklaring aflegt, maakt hij zich schuldig aan meened.

Eisch en Conclusie.

De fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord:

Gezien de stukken van den processe;

Overwegende enz.;

Overwegende dat thans moet worden onderzocht of hetgeen beklagde is ten laste gelegd en als bewezen voorgedragen, valt onder het bereik van de strafwet, met betrekking tot welk onderzoek slechts in aanmerking komt art. 207 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat in de rechtspleging bij de Zeemacht, noch elders in de wetgeving, is aan te wijzen een wetsartikel waarin met zoveel woorden is uitgedrukt de plicht van een ieder die als getuige in eene militaire klachtzaak is verschenen, om getuigenis der waarheid af te leggen;

dat op grond van het niet in de wet uitdrukkelijk voorgeschreven zijn voor een beweerde rechtsplicht, zoolooft, zeker niet bij beschouwing van de militaire wetten van 1814/15, die, gelijk bekend, verschillende en zelfs zeer voorname onderwerpen slechts schetsmatig behandelen, het niet geoorloofd is terstond te besluiten dat eene beweerde rechtsplicht niet bestaat, maar in dat geval terdege dient te worden onderzocht of uit andere wetsvoorschriften de beweerde rechtsplicht noodwendig voortvloeit;

dat eischer ambtshalve zich niet slechts wil bepalen in algemeene bewoordingen een beroep te doen op het schetsmatig karak-

ter van de militaire strafwetten, maar dit metterdaad wil aantoonen door eenige grepen te doen uit de militaire wetgeving en daartoe aan een onderzoek wil onderwerpen de *ongewijzigde* Rechtspleging bij de Zeemacht;

Art. 4 schreef voor aan wien een superieur die een mindere het arrest had aangezegd, van dat arrest rapport moest doen, namelijk aan den commandant van het schip waartoe de gearresteerde behoorde, of aan den commandeerenden officier van het eskader of minder smaldeel enz.

Art. 5 schreef slechts voor hoe de commandeerende officier van het schip, waartoe de gearresteerde behoorde, in dat geval moest handelen.

Bestonden er dan geen rechtsregelen voor de gedragslijn van de andere militaire autoriteiten, aan wie het arrest werd gerapporteerd? Natuurlijk wel; die autoriteiten moesten naar analogie van het meestvoorkomende en geregelde geval, hare gedragslijn bepalen.

Art. 8 schreef voor welke autoriteit een schepeling naar den krijgsraad mocht verwijzen, namelijk de commandeerende officier van een eskader of minder smaldeel. Was die autoriteit nu de eenige die naar den krijgsraad mocht verwijzen? Natuurlijk niet, want toch zeker had dit recht ook de commandant van „een schip”, hetwelk zich geheel alleen buitengaats bevond (zie art. 111 R. Z.).

Artt. 13 en 14 schreven voor hoe te handelen wanneer een schepeling voortvluchtig werd vóór of tijdens het onderzoek. Er moest dan namelijk kennis gegeven worden aan het Hoog Militair Gerechtshof met bijvoeging der stukken. Meer niet? Natuurlijk wel. Geschiedde het wegloupen vóór het onderzoek, dan moest toch rechtsingang worden verleend en in allen gevallen moesten zooveel mogelijk bewijzen verzameld worden en als dit alles afgelopen was, dan had opzenden der stukken en kennisgeving aan het Hof plaats. Dit laatste was natuurlijk een voornaam ding, maar voornamer nog was toch datgene wat niet was voorgeschreven, maar toch moest gebeuren.

Artt. 15—17 schreven voor wat een commandeerende officier te doen had, wanneer hij van oordeel was dat een schepeling naar den krijgsraad moest worden verwezen. Hij moest dan benoemen Officieren-commissarissen, fiscaal en secretaris. Meer niet? Natuurlijk wel, het voornaamste haast werd niet genoemd, zeker omdat het als het ware van zelf sprak: hij moest ook iets ten laste leggen.

In de geheele R. Z. zocht men tevergeefs naar een voorschrift overeenkomende met het bepaalde in art. 14 R. L. Was zoodanige bepaling voor de Zeemacht dan niet van overeenkomstige toepassing? Natuurlijk wel, het volgde als vanzelf sprekend uit art. 54 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Ook zocht men tevergeefs in de R. Z. naar een voorschrift, waarin erkend werd de bevoegdheid van den Advocaat-Fiscaal om na bekomen machtiging van het Hof appel aan te teekenen tegen een vonnis van den Krijgsraad. Mocht dit daarom niet? Men vulde een-

voudig de R. Z. aan, omdat uit art. 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie toch bleek dat het moest mogen.

Het zijn slechts enkele grepen, doch het schijnt voldoende om het schetsmatige karakter der wet aan te toonen.

Overwegende dat thans moet worden onderzocht of uit eenig voorschrift van de R. Z. zijdelings doch noodwendig volgt dat de hooger omschreven rechtsplicht bestaat;

dat dit inderdaad het geval is; dat immers artt. 12 en 14 R. Z. den krijgsraad den plicht opleggen om een aan zijn oordeel onderworpen klachtzaak te onderzoeken; dat nu wel die wet niet verder bepaalt hoe dat onderzoek moet geschieden, doch dat het niet twijfelachtig kan zijn, gelet op het schetsmatig karakter dier wet, dat dit onderzoek behoort te geschieden op eene wijze zooveel mogelijk overeenkomende met de procedure in strafzaken; dat het in het bijzonder niet aannemelijk is dat de wetgever. den krijgsraad opdragende een zaak te onderzoeken, hem de middelen zou hebben willen onthouden om dit onderzoek naar behooren te verrichten, waartoe dan toch wel in de eerste en voornaamste plaats behoort het vermogen om personen als getuigen onder verband van den eed te hooren;

dat dan ook meerbedoelde rechtsplicht zijdelings doch noodwendig voortvloeit uit de artikelen 12 en 14, jis, 169 en 92 R. Z. (zie sententie H. M. G. van 11 September 1894 ¹⁾ en Beschikking H. M. G. van 27 Augustus 1915 M. R. T. Deel XI blz. 187 vlg.)

Overwegende dat het aldus als wettig en overtuigend bewezen voorgedragene behoort te worden gequalificeerd als: „In de gevallen waarin een wettelijk voorschrift eene verklaring onder eede „vordert, mondeling en persoonlijk opzettelijk een valsche verklaring onder eede afleggen”;

Gezien de artikelen:

12 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, en 207 van het Wetboek van Strafrecht;

Concludeert:

dat de Krijgsraad:

het den beklagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen en hem daaraan schuldig verklare,

het aldus bewezen verklaarde qualificeere als hooger werd aangegeven,

hem mitsdien veroordeele tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden.

Vonnis.

De krijgsraad te Willemsoord in de zaak van den fiscaal
tegen
V., matroos 3e klasse, oud 19 jaar, geboren te Rotterdam, sedert

¹⁾ Zie M. R. T. XI, blz. 511.

15 December 1915 in arrest, thans gedetineerd in het provoosthuis te Willemsoord;

Gezien de beschikking van verwijzing naar den krijgsraad d.d. 17 November 1915;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den krijgsraad d.d. 26 November 1915 en het aan den voet van dat bevel den beklagde ten laste gelegde:

„dat hij op 20 October 1915 te Willemsoord voor den Zeekrijgsraad aldaar verschenen om als getuige onder eede te worden gehoord in de zaak van den matroos 3e klasse K., die zich bij den krijgsraad over een disciplinaire straf hem, K., door den kapitein der mariniers G. opgelegd, had beklagd, nadat de president van den krijgsraad vóór den aanvang van zijn, beklagdes verhoor hem ernstig had voorgehouden zijne verplichting om de zuivere waarheid te zeggen en hem had gewezen op het gewicht van den eed, mondeling en persoonlijk heeft verklaard: „Ik bevond mij op 27 Augustus 1915 der morgens omstreeks 7 uur in tegenwoordigheid van K., K., T., (en) A. aan het aardappelschillen in de betonningsloods op Terschelling” en in aansluiting hiermede opzettelijk in strijd met de waarheid: „Er werd door mij en door genoemde matrozen gezongen. Toen de sergeant (dat was de sergeantkok G.) binnenkwam en een opmerking maakte, bleven wij doorzingen, ook ik, en K. daar tusschen door rare geluiden maken”, na het afleggen van welke verklaring hij, beklagde, naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid den eed heeft afgelegd van de geheele waarheid en niets dan de waarheid te hebben gezegd”;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding, d.d. 29 November 1915, waarbij bovengemeld bevel tot bijeenkoming en de daarop gestelde telastlegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den krijgsraad op Woensdag, den 15en December 1915, des namiddags te 1½ uur;

Gelet op beklagdes verdediging, voorgedragen door Mr. Leesberg, advocaat te Alkmaar;

Gehoord de voorlezing van na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring en veroordeeling tot zes maanden gevangenisstraf;

Overwegende dat het extract-stamboek van beklagde onder meer inhoudt:

dat hij zich den 3den Februari 1911 met eene verbintenis tot de intrede van het 25e levensjaar en daarna drie jaren in reserve als jongen in den Zeedienst heeft verbonden;

Overwegende dat ten processe hebben verklaard de getuigen:

1o. G.: dat hij is G., oud 38 jaar, sergeant-kok aan boord Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord; dat hij te Terschelling op 27 Augustus 1915 even na afloop van het baksgewijs, hetwelk om 7 uur des morgens had plaats gehad, in de loods van het Bewakingsdetache-

ment, uit het onderofficiersverblijf, door een schot van de zaal gescheiden, in de zaal kwam; dat een groepje van vijf personen om een balie vlak voor de deur, waardoor hij, getuige, binnenkwam, aan het aardappelschillen was, waarvan de matrozen 3de klasse K., T., en K. op een tafel zaten, en op banken de matroos 3e klasse A. en de beklaagde; dat hij tot de matrozen K. en T. een aanmerking maakte over de behandeling van de aardappelen, waarop de matroos K. zich omdraaide, in zijn, getuiges, richting keek en eenige idiote schreeuwen en gillen gaf, waarna de genoemde omzittende matrozen begonnen te lachen; dat, toen hij, getuige, de zaal binnenkwam, het aardappeljassen juist was begonnen en er in de zaal niet werd gezongen en dat niemand van het evengemelde groepje van vijf personen zingende was toen hij, getuige, naderde;

2o. K.: dat hij is K., oud 22 jaar, matroos 3e klasse aan boord Hr. Ms. Buffel te Hellevoetsluis; dat in den morgen van 27 Augustus 1915 na baksgewijs te 7 uur, in de loods waarin het bewakingsdetachment te Terschelling is gehuisvest, aardappelen werden gejast, waarop de sergeant-kok G., toezicht hield; dat dicht bij het onderofficiers-verblijf een tafel stond waarop hij, getuige, zat met T. en K., en op het hoekje van een bank, vlak naast hem, A., en V.; dat, kort nadat zij met aardappelschillen waren begonnen, de sergeant-kok G. uit het onderofficiersverblijf kwam; dat er toen in den kring reeds werd gezongen, maar dat, toen de sergeant kwam, hij, getuige, en de bovengenoemde matrozen met zingen ophielden; dat de sergeant zeide dat de aardappelen in de balie moesten worden geworpen en hij, getuige, daarop een naast de balie gevallen aardappel oprapte en er in wierp en weder op tafel ging zitten; dat op dat oogenblik K. zich omdraaide en een raar geschreeuw gaf; dat het de eerste gil was die K. dien morgen gaf;

3o. A.: dat hij is A., oud 20 jaar, matroos 3e klasse aan boord Hr. Ms. Buffel te Hellevoetsluis; dat in den morgen van 27 Augustus 1915 na baksgewijs te zeven uur, in de loods waarin het Bewakingsdetachment te Terschelling is gehuisvest, aardappelen werden gejast, waarop de sergeant-kok G. toezicht hield; dat dicht bij het onderofficiersverblijf een tafel stond, waarop T., K., en K. zaten en op een bank daarnaast, op de punt, hij, getuige, en de beklaagde; dat hij onder het schillen eensklaps hoorde zeggen „je moet de aardappelen in de balie gooien” en opziende den sergeant-kok G. zag staan; dat er op dat oogenblik in zijn onmiddellijke nabijheid niet werd gezongen; dat onmiddellijk nadat de kok had gesproken, K. zich omdraaide en gekke geluiden ging maken; dat hij even vóórdat de kok binnenkwam nog met den beklaagde had zitten praten en er sedert dien tijd niet werd gezongen in zijne onmiddellijke nabijheid, ook niet door den beklaagde;

Overwegende dat de beklaagde ten processe het feit heeft bekend, zooals het hem is ten laste gelegd en dienaangaande nader heeft opgegeven:

dat hij is V., oud 19 jaar, geboren te Rotterdam, laatst gediend als matroos 3de klasse aan boord Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord; dat hij zich in Februari 1911 voor den tijd van elf jaren, waarvan drie in reserve, als jongen in den Zeedienst heeft verbonden met ingang van den 29en April 1912; dat hij op 20 October 1915 verschenen is voor den Krijgsraad te Willemsoord en als getuige onder eede is gehoord in de klachtzaak van den matroos 3e klasse K., en toen dien matroos heeft willen helpen om zijn straf te verlichten; dat hem door den President herhaaldelijk is gewezen op het gewicht van den eed en de gevaren aan meineed verbonden, en hij toen de verklaring heeft afgelegd zooals die in de telastlegging is opgenomen, en opzettelijk in strijd met de waarheid heeft verklaard als in de telastlegging is vermeld en in het proces-verbaal van zijn verhoor is neergelegd; dat de woorden „er werd door mij en door genoemde matrozen gezongen. Toen de sergeant binnenkwam en een opmerking maakte, bleven wij doorzingen, ook ik, en K. daar tusschen door rare geluiden maken” oneerlijk zijn en in strijd met de waarheid en hij, beklaagde, wist dat zij onjuist waren; dat in den morgen van 27 Augustus 1915 na baksgewijs te zeven uur in de loods van het Bewakingsdetachement te Terschelling aardappelen werden geschild; dat hij, beklaagde, met T., K., K., en A., bijeenzat, T., K., en A., op de tafel en hij, beklaagde, met K. vlak daarnaast op een bank; dat hun groepje van vijf man deel uitmaakte van een grooten kring; dat, toen de sergeant-kok G. binnenkwam, er in den grooten kring door enkelen hier en daar zachtjes werd gezongen; dat hij, beklaagde met A. had zitten praten en daarna zachtjes met die enkele andere zangers meeneuriede, ook toen de kok kwam; dat toen de kok een aanmerking maakte, K. een rare schreeuw gaf; dat hij om K. te helpen het heeft doen voorkomen of die schreeuw verband hield met gezang in den kring; dat hij, na voor den Krijgsraad zijne verklaring te hebben afgelegd, en later opnieuw gehoord, niet meer durfde toegeven even te voren onwaarheid te hebben gesproken;

Overwegende dat een afschrift, d.d. 12 November 1915 van een proces-verbaal van getuige-verhoor inhoudt:

„Op heden, den twintigsten October des jaars 1900 en vijftien, is voor den Zeekrijgsraad te Willemsoord verschenen V., opgeroepen om getuigenis der waarheid af te leggen in de klachtzaak van K., die nadat hem ernstig was gewezen op zijne verplichting om de geheele waarheid te zeggen en op het gewicht van den eed en na verklaard te hebben den klager te hebben gekend vóór het feit waarover deze zich beklaagt niet te staan in dienstbetrekking tot, noch te zijn bloed- of aanverwant van denzelve, desgevraagd heeft verklaard als volgt:

Ik ben V., matroos 3e klasse, oud 19 jaar, dienende bij het marine-detachment te Terschelling;

Ik blijf bij mijne vroeger voor de commissie afgelegde verklaring die mij hier is voorgelezen.

K. is bekend om het maken van rare geluiden en rare schreeuwen, die hij op dat oogenblik ook maakte.

Ik bevond mij op 27 Augustus 1915 des morgens omstreeks zeven uur in tegenwoordigheid van K., K., T., A. aan het aardappelschillen in de betonningsloods op Terschelling. Er werd door mij en door genoemde matrozen gezongen. Toen de sergeant binnenkwam en een opmerking maakte, bleven wij doorzingen, ook ik, en K. daar tusschen door rare geluiden maken.

Na voorlezing van bovenstaande verklaring heeft de getuige verklaard daarbij te volharden en zijne verklaring onderteekend. De getuige, get. V. Hierna heeft de getuige naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid den eed afgelegd, de geheele waarheid en niets dan de waarheid te hebben gezegd. Waarvan opgemaakt dit proces-verbaal. De President, get. W. de Sitter. De Secretaris, get. S. N. van den Berg. Voor eensluidend afschrift. Willemsoord, den 12en November 1915. De Secretaris bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord, get. S. N. van den Berg”.

Overwegende, dat door de erkenningen van den beklagde, de verklaringen der getuigen, en den inhoud van opgemeld proces-verbaal, alles voorzoover niet rechtstreeks dan door de aanwijzingen daaruit voortvloeiende in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen den beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld er aan;

Overwegende dat beklagdes raadsman te zijner verdediging heeft aangevoerd: dat bij de behandeling van klachtzaken geen wettelijk voorschrift eene verklaring onder eede vordert en de beklagde dus niet voor meened kan worden gestraft; en verder dat niet is bewezen dat beklagdes verklaring in strijd was met de waarheid, vorderende de verdediger op die gronden vrijspraak;

Overwegende dienaangaande, dat artikel 12 van de Rechtspleging bij de Zeemacht den schepeling, die zich bezwaard gevoelt over een hem opgelegde krijgstucltelijke straf, het recht geeft te verzoeken dat zijne zaak door een krijgsraad worde onderzocht en in aansluiting daarmede artikel 14 aan den Krijgsraad de verplichting oplegt de zaak te onderzoeken;

Overwegende dat de verplichting van den krijgsraad de zaak te onderzoeken, medebrengt de plicht om alle middelen aan te wenden, binnen de grenzen der Rechtspleging geoorloofd, om de zaak tot klaarheid te brengen en zich een juist oordeel te vormen, onder welke dan wel in de eerste plaats het hooren van getuigen in aanmerking komt;

Overwegende dat uit de plaatsing van de weinige artikelen klachtzaken betreffende, in de Rechtspleging, in verband met de van den aanvang af gevolgde practijk bij de Landmacht, in wier Rechtspleging de artikelen betreffende klachtzaken gelijkloidend zijn aan die in de Rechtspleging voor de Zeemacht, volgt dat alles wat voor het strafgeding in de Rechtspleging is voorgeschreven, voor zooveel zulks mogelijk is en tenzij anders bepaald, evenzeer

geldend is voor de behandeling van klachtzaken, aan het oordeel van den krijgsraad onderworpen;

Overwegende dat artikel 92 van de Rechtspleging bij de Zeemacht bepaalt dat getuigen gehoord in het door den Officier-Commissaris te houden onderzoek in diens handen den eed hebben af te leggen dat hunne verklaring de geheele waarheid en niets dan de waarheid bevat en dat artikel 169 dierzelfde Rechtspleging voorschrijft dat in de wijze van het beleggen, houden en sluiten der getuigen-verhooren voor den krijgsraad zal worden in acht genomen al hetgeen in dat opzicht is voorgeschreven bij de informatiën voor den Officier-Commissaris;

Overwegende dat uit dit alles volgt dat op den voor den krijgsraad gehoorde getuige bij de behandeling eener klachtzaak krachtens wettelijk voorschrift de verplichting rust de waarheid zijner verklaringen met eede te bevestigen;

Overwegende dat alzoo het bewezen verklaarde feit moet worden gequalificeerd: „meineed”.

Gelet op het door beklaagde sedert 15 December 1915 ondergane preventief arrest;

Gezien de artikelen: 12 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 27 en 207 Wetboek van Strafrecht, 185, 189 en 219 Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen het feit den beklaagde ten laste gelegd met zijn schuld er aan en qualificeert het als hooger aangegeven;

Veroordeelt hem tot zes maanden gevangenisstraf;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging der uitspraak sedert 15 December 1915 voorloopig in verzeerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde tijdelijke gevangenisstraf geheel zal worden in mindering gebracht.

In hooger beroep heeft het Hoog Militair Gerechtshof bovenstaand vonnis bij sententie van 3 Maart 1916 bevestigd.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Beschikking van 27 Februari 1918.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Ook voor het recht van petitie (art. 8 G. W.) geldt het voorbehoud, met betrekking tot de vrijheid van drukpers in art. 7 G. W. gesteld, „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet.”

Nu klager zich, in zijn tot den M. v. O. gericht bezwaarschrift, niet heeft beperkt tot een kritische bespreking van het open verzenden van een diensttableau en tot een weerlegging van het daarin uitgesproken, z. i. onjuiste, oordeel over officieren, maar aan het slot van zijn bezwaarschrift is gaan concludeeren op een wijze en toon, die doen zien dat hij den hem passenden eerbied voor zijn commandant uit het oog heeft verloren, is hij krijgstuuchtelijk strafbaar.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven d.d. 27 November 1917 van een reserveeerste-luitenant bij een compagnie, van een bataljon landweer-infanterie, in garnizoen te A., inhoudende, dat hij zich bezwaard gevoelt over de straf van acht dagen kamerarrest met accés, hem op 26 November 1917 opgelegd door zijn commandant en over de daarbij behorende strafreden, luidende: „In een bezwaarschrift aan den „Minister van Oorlog een schrijven van den Groepscommandant aan „eene zeer ongepaste en onkrijgstuuchtelijke kritiek onderworpen”, en dat hij verzoekt, dat deze zaak door het Hoog Militair Gerechtshof worde onderzocht;

Gezien de stukken en gehoord klager, alsmede strafoplegger;

Gelet op het advies van den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken overgelegde uittreksel uit klagers straflijst blijkt, dat hij op 21 November 1917 door zijn groeps-commandant, is gestraft met acht dagen kamerarrest met accés ter zake als in klagers schrijven staat vermeld;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager onder dagteekening van 12 November 1917 van uit A. tot den Minister van Oorlog heeft gericht een bezwaarschrift van den volgenden inhoud:

„Aan
„Zijne Excellentie
„den Minister van Oorlog
„te
„'s-Gravenhage.

„Geeft met verschuldigden eerbied te kennen:

„C., dienende als reserve-eerste-luitenant der infanterie bij de . . . . compagnie van het . . . . bataljon landweer-infanterie, in garnizoen te A;

„dat den 2en November j.l. bij order van den Heer Kolonel, commandant der groep A., een diensttableau onder datum 29 October „1917, No. 6312 M. O. aan de verschillende onderdeelen in de groep „is uitgegeven, waarin o.m. het volgende voorkomt:

„„Tot dusverre was het in de groep meestal regel, dat bij de oefeningen van den troep de noodige officieren en kader werden ingedeeld en de verdere officieren en het kader geen dienst hadden.

„„Zulks wordt door mij niet wenschelijk geoordeeld, inzonderheid, daar het meerendeel van de tot de groepsbezetting behorende officieren jonge luitenants zijn, die hunnen rang na een vluchtige opleiding gedurende de mobilisatie hebben verkregen, „terwijl de oudere officieren, hoewel meestal niet alle capaciteiten „voor die functie bezittende, toch als compagnies-commandant fungeeren.

„„Met alle krachten moet naar verdere opleiding van de officieren, „ook van het lager kader, dat meestal allerm minst voor zijn taak is „berekend, worden gestreefd. Tengevolge van het gebrek aan manschappen zal deze opleiding hoofdzakelijk buiten het eigenlijk „troepenverband moeten plaats hebben. De opleiding van de officieren en het kader zal beoogen het geschikt maken eensdeels tot „commandant en aanvoerder, anderdeels zal er naar gestreefd worden aan hen individueele vaardigheden bij te brengen en hen meer „te bekwamen voor hun taak als instructeur en opvoeder.”

„dat het tot nog toe steeds regel was, dat missiven als anderzins „van hoogerhand, waarin gesproken werd over officieren of hunne „bekwaamheden *zeer geheim* werden gecirculeerd, wat in verband „met de waardigheid der officieren en vooral in het belang „eener goede krijgstucht noodzakelijk wordt geacht;

„dat het hem evenals de overige reserve-luitenants ten zeerste heeft „getroffen, dat een rondschriften van deze strekking, voor wat betreft het bovenstaande, *niet strikt geheim* is behandeld, daar toch „het personeel, dat op de verschillende bureelen werkzaam is, reeds „met den inhoud bekend was, vóórdat de officieren er mede bekend „waren gesteld, waardoor zijns inziens het prestige der reserve-officieren in het algemeen, en dat der ouderen in 't bijzonder zeer „wordt geschaad;

„dat requestrant reeds ongeveer 2 jaar optreedt als compagniescommandant en gedurende dien tijd, zooveel in zijn vermogen lag, „met de meeste ambitie en plichtsbetrachting zich van die verantwoordelijke taak heeft gekweten, terwijl hij nimmer heeft kunnen „merken, dat zulks niet naar den zin zijner superieuren geschiedde;

„dat hij integendeel meermalen den indruk heeft gekregen, dat „zijn superieuren hem volkomen in staat achtten als compagniescommandant op te treden, hetgeen ook uit zijn conduitelijst kan blijken;

„dat hij niet begrijpt, waaraan de categorie van reserve-luitenants, waartoe hij behoort, een dergelijke kwetsende bejegening te danken heeft, daar het toch onder de tegenwoordige omstandigheden, waarin zoo'n nijpend gebrek is aan kapiteins-compagnies-commandanten eerder te verwachten zou zijn, dat hunne praestatie als commandanten eener compagnie de goedkeuring hunner superieuren zou wegdragen, dan dat op dusdanige wijze hunne verantwoordelijke diensten werden gediskwalificeerd;

„dat een dergelijk vernederend oordeel van de zijde van hun chef geenszins bemoedigend en tot aansporing in plichtsbetrachting en dienstijver werkt op het korps reserve-luitenants in het algemeen;

„dat het hem bekend is, dat het meermalen is voorgekomen, dat oudere reserve-1e-luitenants voor functiën waren aangewezen, die feitelijk hunne krachten zouden te boven gaan, doch waarbij zij zich zoodanig hebben gekwetend van de hun opgedragen taak, dat zij het genoeg mochten smaken de algeheele goedkeuring hunner superieuren te verwerven;

„dat thans nog alom in het Leger reserve-luitenants tot hooge tevredenheid der autoriteiten betrekkingen en diensten waarnemen, die inderdaad voor beroeps-officieren waren bestemd;

„dat hij op grond van bovenstaande uiteenzetting vermeent dat het korps reserve-officieren in de groep A. in den vervolge verschoond moge blijven van eene handelwijze als hiervoren omschreven.

„Redenen waarom hij zich met gepasten eerbied tot Uwe Excellentie wendt, met het beleeft doch dringend verzoek wel Uwe tuschenkomst te willen verleen, opdat de reserve-luitenants in de groep A. voortaan met meer égards van de zijde van hun chef worden behandeld.”;

dat inderdaad het in dit schrijven bedoelde dienst-tableau op de verschillende compagnies-bureelen heeft gecirculeerd open, zijnde het niet als „strikt geheim” aangeboden, tengevolge van welk verzuim het bureel-personeel van den inhoud heeft kunnen kennis nemen, en dat in dit dienst-tableau voorkwam het gedeelte, in klagers bezwaarschrift aan den Minister woordelijk aangehaald;

Overwegende dat de verzekering in artikel 8 der Grondwet aan ieder van het recht om verzoeken, mits schriftelijk aan de bevoegde macht in te dienen, geene verdere beteekenis kan hebben, dan dat niemand mag worden gestraft of lastig gevallen om het enkele feit, dat hij bij verzoekschrift tot de bevoegde macht zich heeft gericht, maar niet bestemd is om den verzoeker, die van zijn recht van petitie heeft gebruik gemaakt, een vrijbrief te verleen voor hetgeen hij in zijn verzoekschrift ter kennis heeft gebracht van de macht, tot wie hij zich heeft gericht;

dat m.a.w. ook voor het recht van petitie geldt het voorbehoud, met betrekking tot de drukpers-vrijheid in artikel 7 der Grondwet uitdrukkelijk gemaakt: „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet”;

Overwegende dat de strafreden inhoudt, dat in het bezwaarschrift

aan den Minister van Oorlog een schrijven van den groepscCommandant aan een zeer ongepaste en onkrijgstuchtelijke kritiek is onderworpen;

Overwegende dat uit deze strafreden niet geheel duidelijk wordt, of klager is gestraft enkel ter zake van het feit, dat hij in bedoeld bezwaarschrift een schrijven van den groepscCommandant aan kritiek heeft onderworpen, welk feit van kritiek voeren dan door strafoplegger als zeer ongepast en onkrijgstuchtelijk zoude zijn aangemerkt, dan wel ter zake van het feit, dat hij de bedoelde kritiek heeft uitgeoefend op eene wijze, die als zeer ongepast en onkrijgstuchtelijk moet worden beschouwd;

Overwegende dat na de mondelinge toelichting, door strafoplegger ter terechtzitting van het Hof gegeven, mag worden aangenomen, dat strafoplegger laatstbedoelde opvatting in de strafreden heeft willen nederleggen, al is met die toelichting wel eenigszins in strijd hetgeen door hem in zijn schriftelijk bericht aan het Hof naar aanleiding van de ingediende klacht is neergeschreven, n.l. dat klager, waar hij in zijn bezwaarschrift aan den Minister niet enkel is opgekomen tegen de open verzending van den bewusten brief, maar verder is gegaan en des strafopleggers oordeel over officieren heeft be- en veroordeeld, stellig zijne bevoegdheid is te buiten gegaan en de grenzen heeft overschreden, die de krijgstucht aan hem stelt;

Overwegende dat het in het oog springt, dat de opvatting, die uit het aangehaalde gedeelte van strafopleggers bericht spreekt, beschouwd in het licht van de bepaling van artikel 8 der Grondwet, niet houdbaar is; dat immers het dáár voor ieder, dus ook voor militairen, vastgelegde recht van petitie voor militairen een groot deel van zijn waarde zoude inboeten, ware het hun uit een oogpunt van krijgstucht reeds niet geoorloofd, eene handelwijze of maatregel van een meerdere te beoordeelen en, desnoods, ook te veroordeelen; dat hier de krijgstucht aan de uitoefening van het recht van petitie slechts deze eischen mag stellen, dat de beoordeeling of veroordeeling geschiede op volstrekt zakelijke wijze; dat enkel worden aangevoerd gronden, die de verzoeker mag worden geacht te kunnen beoordeelen, m. a. w. dat hij zich bepale tot het bezien van de handelwijze of den maatregel uit eigen standpunt van rechtstreeks daarbij belanghebbende maar niet zich inlate met- of zelfs zich begeve in eene kritiek van het beleid in hoogerem zin voor den meerdere met betrekking tot de handelwijze of den maatregel; eindelijk, dat het verzoekschrift zij gesteld in een vorm en op een toon, die doen zien, dat bij het opstellen de eerbied voor den meerdere, ook al acht men zijne handelwijze of zijnen maatregel minder juist, geen oogenblik is uit het oog verloren;

Overwegende dat in het bezwaarschrift, door klager tot den Minister van Oorlog gericht, allereerst op zakelijke wijze de handelwijze om het dienst-tableau open en niet als strikt geheim te verzenden, wordt besproken en afgekeurd en vervolgens wordt getreden in eene beoordeeling, tevens poging tot weerlegging, van hetgeen in dit

dienst-tableau omtrent de opleiding en de capaciteit van de tot de groeps-bezetting behorende en ten deele als compagnies-commandanten fungeerende officieren wordt gezegd; dat, al hadde de weerlegging van het daar gezegde wellicht in eenigszins minder sterke bewoordingen kunnen zijn gekleed — zoo is bijzonderlijk de uitdrukking „eene dergelijke kwetsende bejegening” op de grens van het geoorloofde, omdat zij opzet bij den meerdere om te kwetsen schijnt aan te nemen, zonder dat daarvoor zelfs gronden worden aangevoerd, en had met de tevens gebezigde uitdrukking „een dergelijk vernederend oordeel” gevoegelijk kunnen zijn volstaan — zij toch niet is van dien aard, dat daarop van krijgstuchtelijk standpunt ernstige aanmerkingen kunnen worden gemaakt; dat het ook alleszins begrijpelijk is, dat klager, nu hij, om zijne grief van de open verzending van het dienst-tableau toe te lichten, aan den Minister van Oorlog een deel van den inhoud van dit dienst-tableau had mede te deelen, tevens gemeend heeft te moeten treden in eene bespreking van bedoeld gedeelte, waarin omtrent de capaciteiten van de oudere officieren, fungeerende compagnies-commandanten, tot welke groep ook klager behoorde, nu juist geen vleiend getuigenis werd afgelegd;

Overwegende dat, hadde klager in zijn bezwaarschrift zich dan ook bepaald tot eene kritische bespreking van het open verzenden van het dienst-tableau en eene weerlegging van het z. i. onjuiste oordeel van den groeps-commandant over de tot de groeps-bezetting behorende officieren, hij niets strafwaardigs zoude hebben gedaan, immers niet verder zoude zijn gegaan dan het schrijven van den groeps-commandant aan eene geenszins ongepaste of onkrijgstuchtelijke kritiek te onderwerpen;

Overwegende dat klager evenwel na die bespreking en weerlegging in zijn bezwaarschrift is gaan concludeeren op eene wijze en een toon, die duidelijk doen zien, dat hij, dit slot van zijn bezwaarschrift opstellende, den hem passenden eerbied voor den groeps-commandant heeft uit het oog verloren; dat het immers niet aangaat, dat een eerste-luitenant tegenover den Minister van Oorlog te kennen geeft, zooals klager heeft gedaan, dat naar zijne meening het korps reserve-officieren in de Groep A. in den vervolge verschoond moge blijven van eene handelwijze van den kolonel-groeps-commandant, als in het bezwaarschrift omschreven, en daaraan dan toevoegt het verzoek aan den Minister, zijne tusschenkomst te willen verleenen, opdat die reserve-officieren voortaan met meer égards van de zijde van hun chef zullen worden behandeld; dat klager aan den Minister van Oorlog had behooren over te laten, die maatregelen te treffen, waartoe de inhoud van het bezwaarschrift dezen aanleiding mocht geven en hij, zulks niet doende, maar zijnen meerdere bij den Minister als het ware voor eene door hem aangegeven terechtwijzing aanbevelende, in zijn bezwaarschrift tegenover dien meerdere een toon heeft gevoerd, die hem niet past; mitsdien zich heeft schuldig gemaakt aan eene gedraging, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar is;

Overwegende dat klager dus te recht voor deze gedraging is gestraft, maar de strafreden niet weergeeft het gepleegd vergrijp, zooals het boven is omljnd, terwijl, waar dit vergrijp niet is geweest het onderwerpen van een schrijven van den groeps-commandant aan eene zeer ongepaste en onkrijgstuchtelijke kritiek, maar het voeren van een minder gepasten toon met betrekking tot den groeps-commandant in een bezwaarschrift aan den Minister van Oorlog — de aan klager opgelegde straf ook te zwaar is;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die wettig;

Doet te niet de straf van acht dagen kamerarrest met accès, op 21 November 1917 aan klager opgelegd;

Bepaalt, dat deze straf en de strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat de strafreden zal luiden: „In een bezwaarschrift aan „den Minister van Oorlog een minder gepasten toon gevoerd met „betrekking tot den groeps-commandant, wiens handelingen door „hem in dat bezwaarschrift werden besproken”;

Straft klager deswege met vier dagen kamerarrest met accès, welke straf wordt geacht bereids te zijn ondergaan;

Bepaalt, dat deze straf en strafreden in klagers straflijst zullen worden opgenomen;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 6 Maart 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

De weigering van klager, reserve-officier van gezondheid, dienst doende bij een interneeringsdepot, om, in het belang van zijne patiënte, een operatie te verrichten in tegenwoordigheid van den chef van den militair geneeskundigen dienst ter plaatse, levert niet op een militaire dienstweigering. De wijze echter, waarop klager die weigering ter kennis van zijn chef heeft gebracht, is in strijd met de instandhouding eener goede krijgstucht, zoodat hij terecht krijgstuchtelijk is gestraft.

Beschikking op het beroep van een strafoplegger.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de beschikking, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 24 November 1917 genomen op de klacht, gedagteekend 21 Augustus 1917, van een Reserve-Officier van Gezondheid der 2de klasse, destijds dienst doende bij het Interneerings-depôt te Harderwijk, over de hem op 18 Augustus 1917 door een Officier van Gezondheid der 1ste klasse, chef van den militairen geneeskundigen dienst van genoemd Interneerings-depôt, opgelegde straf van veertien dagen kamerarrest met accès met de daarbij behoorende strafreden, luidende als volgt: „Verregaand, hoogst ongepast optreden tegenover zijn chef „van den militair geneeskundigen dienst, in zake het niet willen „verrichten van eene operatie in diens tegenwoordigheid, na weken „te voren dit plan reeds te hebben opgevat en zich aan derden „daaromtrent te hebben uitgelaten, terwijl hem reeds meermalen „ernstige bemerkings over zijn optreden werden gemaakt”;

Overwegende dat bij die beschikking de klacht is verklaard te zijn gegrond, met last dat straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Gezien de verklaring van 2 December 1917, waarbij strafoplegger van de beschikking in hooger beroep is gekomen bij het Hof;

Gelezen de processen-verbaal van de voor den Krijgsraad gehouden verhooren en de overige bescheiden op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager, benevens strafoplegger, thans appellant;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat strafoplegger, thans appellant, heeft verklaard:

„Ik heb destijds, in overleg met den Inspecteur van de Volksgezondheid, eene regeling moeten treffen betreffende de geneeskundige verzorging van de gezinnen van de Belgische geïnterneerden „te Harderwijk. Klager nam vrijwillig op zich het chirurgische „werk te verrichten tegen eene vergoeding van *f* 30.— à *f* 40.— „’s maands, te betalen door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken „Had klager die taak niet aanvaard, zoo zou ik de patiënten, hier „bedoeld, naar het Acadamisch Ziekenhuis te Utrecht hebben doen „overbrengen.

„In mijne hoedanigheid van chef van den militairen geneeskundigen dienst te Harderwijk moest ik toezicht houden op de uitvoering „van de regeling, waarvan sprake, en in verband daarmee behoorde „ik in geval van belangrijke verwondingen, zeer belangrijke ziekte- „gevallen of groote operaties te handelen overeenkomstig het gestel- „in art. 30 van het Reglement voor den Geneeskundigen Dienst „bij de Landmacht in tijd van vrede. Gelet op den inhoud van de „tweede alinea van het artikel 30 was ik bevoegd tegenwoordig te „zijn bij groote operaties. Klager moest mij dan ook van voorge- „nomen operaties mededeeling doen in een daartoe bestemd cahier;

„na het gebeurde op 17 Augustus 1917 heb ik echter van den „Reserve-Officier van Gezondheid der 2de klasse A. vernomen, „dat klager zich niet steeds aan dit voorschrift heeft gehouden.

„Op den 17den Augustus was ik 's avonds in het Piusgesticht te „Harderwijk. Tegen 9.30, terwijl ik bezig was eene Belgische vrouw, „patiënte van den Reserve-Officier van Gezondheid der 2e klasse „A., te onderzoeken, kwam klager de voorbereidingskamer van „de operatiekamer binnen; hij trok zijn operatiejas aan, en ging „daarop weg zonder een enkel woord tot mij te zeggen. Patiënte zou „geopereerd worden door klager; het gold eene spoedoperatie (blin- „dedarmontsteking).

„Tegen 10.15 liet ik klager, die in den tuin van het gesticht was, „door eene zuster roepen, daar ik het wachten moe was, en met de „operatie, welke ik wenschte bij te wonen, een aanvang kon worden „gemaakt.

„Klager, in het gebouw teruggekomen zijnde, vroeg mij, nadat „hij mij had verzocht mij afzonderlijk te mogen spreken, en ik daarin „had toegestemd, in een apart vertrek of ik voornemens was bij „de operatie tegenwoordig te zijn. Ik antwoordde bevestigend, „waarop hij op bruusken toon en kortweg tot mij zeide: „ik wil niet „„opereeren als U er bij bent.” Er ontspon zich tusschen ons ter zake „eene gedachtenwisseling, doch klager volhardde, zonder opgave van „redenen in zijne weigering, zoodat ik mij, ter wille van de pa- „tiente, wel moest verwijderen. Teneinde mijn prestige tegenover „de aanwezigen — Officiëren van Gezondheid A., B., C., den Vaan- „drig D. en de operatiezuster — te redden, stelde ik klager voor, „dat ik tegenwoordig zou blijven bij het gebruikelijke handenwas- „schen; daarna zou ik heengaan. Aanvankelijk weigerde klager „stellig in deze schikking te treden.

„Na het wasschen der handen ben ik weggegaan, voorwendende, dat „de operatiekamer al „vol” genoeg zou zijn. Natuurlijk moest mijne „persoonlijke gevoeligheid wijken voor het belang der patiënte.

„Bij het door mij gehouden onderzoek met betrekking tot klagers „bestrafing is gebleken, dat hij reeds geruimen tijd vóór 17 „Augustus 1917 herhaalde malen met derden had gesproken over zijn „voornemen niet te opereeren in mijne tegenwoordigheid; hij heeft „zich in dien zin uitgelaten tegenover de Reserve-Officiëren van „Gezondheid der 2de kl. A. en B., de operatiezuster, ja zelfs tegen- „over den Vaandrig D., semi-arts, en dat wel ondanks ik vroeger aan- „leiding had gevonden klager uitdrukkelijk te verbieden met den „vaandrig officiersaangelegenheden te bespreken.

„Ook heeft klager, zooals mij bij dat onderzoek is gebleken, in den „bewusten avond in den tuin van het Piusgesticht tusschen 9.30 en „10.15 met daar aanwezigen — o.a. A., B. en D. — over zijne voor- „genomen weigering gesproken, en gezegd, dat mijne tegenwoordig- „heid hem prikkelde, zenuwachtig maakte. Klager was de oudste van „de officieren van gezondheid der 2de klasse te Harderwijk; ook „dát hij behooren te bedenken.

„Ik zou bij de operatie niet hebben willen tegenwoordig zijn, indien ik maar geweten had, dat mijne tegenwoordigheid, hetgeen ik aannemelijk acht, klager prikkelde, zenuwachtig maakte; hij had mij echter daaromtrent nimmer eenige mededeeling gedaan.

„Het was geheel toevallig, dat ik op den 17den Augustus 1917 naar het Piusgesticht ging om de operatie van de Belgische vrouw bij te wonen.

„Hoe het zij, ondanks alles zou ik klager niet hebben gestraft, indien hij in den avond van 17 Augustus 1917 mij tijdig en in behoorlijken vorm de reden van de weigering had medegedeeld. Daarenboven heeft klager mij na het gebeurde geene verontschuldiging aangeboden.”;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

„Ik meen, dat het gebeurde niet geschiedde in militaire dienstverhouding; ik stond, wat aangaat de chirurgische behandeling van de Belgische gezinnen, onder het Ministerie van Binnenlandsche zaken; de taak had ik tegen eene bepaalde vergoeding vrijwillig aanvaard.

„Het is waar, dat ik vóór 17 Augustus 1917 en ook op dien dag 's avonds in den tuin van het Piusgesticht met collega's heb gesproken over mijn voornemen niet te opereeren in tegenwoordigheid van strafoplegger. Ik wilde mijn licht bij anderen opsteken, want ik begreep wel, dat zoo'n gewichtige stap allicht onaangename gevolgen zou hebben.

„De vaandrig at bij de officieren van gezondheid aan tafel in de barak; ik ging op collegialen voet met hem om; 't is juist, dat strafoplegger mij had aangezegd, met den vaandrig geene officiersaangelegenheden te bespreken. De operatiezuster werkte al ongeveer 12 maanden bijna dagelijks met mij samen.

„Ik herinner mij niet te hebben gezegd: „ik *wil* niet opereeren”; ik meen te hebben gezegd: „ik *kan* niet opereeren, als u er bij bent”, wat inderdaad het geval was. Ik heb mij bij dat gesprek correct gedragen; ik meen strafoplegger wél te hebben medegedeeld, waarom ik weigerde in zijne tegenwoordigheid eene operatie te verrichten.

„De weigering werd in hoofdzaak beïnvloed door het belang van de patiënte. Ik had al een vorige maal bij eene onbeduidende operatie ondervonden, dat ik minder rap en rustig was dan gewenscht in strafopleggers tegenwoordigheid. Ik oordeelde geen chirurgischen arbeid te mogen verrichten, of ik moest in zoo gunstig mogelijke omstandigheden verkeerden. Mijne rust en zekerheid bij het opereeren werden geschaad door strafopleggers tegenwoordigheid.

„Er bestaat een groot verschil in persoonlijke eigenschappen tusschen strafoplegger en mij; gedurende 15 maanden diensttijd heb ik getracht van de weinige harmonie tusschen ons beiden zoo weinig mogelijk te laten blijken. Intusschen, ik meende, dat strafoplegger desniettemin onze verhouding besepte, en dat hij dáárom in den laatsten tijd de operaties niet meer bijwoonde. In den avond van 17 Augustus 1917 stelde ik het doen van de onaangename mede-

„deeling, hierbedoeld, aan strafoplegger zoo lang mogelijk uit; ik „hoopte, dat het niet noodig zou zijn. Toen ik echter bemerkte, dat „strafoplegger het Piusgesticht niet verliet, moest de kogel door „de kerk.

„Het is niet mijne bedoeling geweest, strafoplegger een hak te „zetten; ik heb destijds gezegd, dat het mij speet te moeten handelen, „zooals ik deed.”;

Overwegende dat de weigering van klager in den avond van 17 Augustus 1917 om, naar aannemelijk wordt geacht, *in het belang van de patiënte* in strafopleggers tegenwoordigheid eene operatie te verrichten, niet is eene *militaire dienstweigering*, en dat derhalve niet behoeft te worden onderzocht, of er al dan niet met betrekking tot het onderwerpelijke geval eene *militaire dienstverhouding* tusschen strafoplegger en klager bestond;

Overwegende dat het hier, in verband met het vorenstaande, alleen gaat over de vraag, of klager, meer in het bijzonder in den avond van 17 Augustus 1917, den strafoplegger heeft bejegend op oirbare wijze, op eene wijze, waarop de eene officier den andere, nog wel zijn meerdere in rang en althans *zeker* zijn rechtstreeksche militaire chef in de gewone, dagelijksche onderlinge verhouding behoort te bejegenen;

Overwegende dat klager, *zoodra* bij hem de overtuiging had post gevat, dat zijn rust en zijne zekerheid bij het opereeren door de tegenwoordigheid van strafoplegger werden geschaad, dezen, zooals toch voor de hand ligt, daarmede op kiesche, gepaste wijze in kennis had behooren te stellen, hoe onaangenaam eene dergelijke mededeeling voor strafoplegger ook mocht zijn;

Overwegende dat klager, in stede van strafoplegger tijdig op de te verlangen wijze in te lichten, zich reeds geruimen tijd vóór 17 Augustus 1917 tegenover jongere officieren van gezondheid, tegenover den vaandrig, semi-arts, en dat nog wel terwijl strafoplegger klager uitdrukkelijk had verboden met den vaandrig officiersaangelegenheden te behandelen, en tegenover de operatiezuster heeft uitgelaten over zijn voornemen om te weigeren, in strafopleggers tegenwoordigheid te opereeren; dat hij in den avond van 17 Augustus 1917, ondanks dat hem reeds tegen omstreeks 9.30 klaarblijkelijk de mogelijkheid, zoo niet meer, voldoende duidelijk voor oogen stond, dat strafoplegger de spoedoperatie wenschte bij te wonen, in den tuin van het Piusgesticht is gegaan, en aldaar zijn voornemen, strafoplegger straks voor een dilemma te stellen, tegenover jongere collega's heeft geuit, doch daaromtrent strafoplegger, die in of nabij de operatiekamer vertoefde, in volslagen onwetendheid heeft gelaten; dat hij eerst op het *allerlaatste* oogenblik, tegen omstreeks 10.15, toen alles voor de operatie in gereedheid was gebracht, strafoplegger heeft medegedeeld, in diens tegenwoordigheid de operatie niet te willen verrichten, blijvende zoo doende strafoplegger, gelet op de belangen van de patiënte, geene andere keuze dan heen te gaan, reeds op zich zelf pijnlijk voor hem, en dit nog te meer, waar hem achterna is gebleken, dat de gang van zaken aan de aanwezigen,

vaandrig en zusters inclus, van te voren door klager bekend was gemaakt;

Overwegende wijders, dat klager, alsof hij op het stuk van gebrek aan goede krijgstuchtelijke opvattingen en goede maatschappelijke, collegiale vormen het uiterste wilde bereiken, aanvankelijk er niet voor is teruggedeeind zich te verzetten tegen den wensch van strafoplegger, klagers militaire meerdere, om tegenwoordig te zijn bij het wasschen der handen, meenende strafoplegger destijds — naar achterna is gebleken echter ten onrechte — daarmede zijn aftocht althans eenigermate te kunnen dekken;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat klager, vooral waar hij zich in den bewusten avond niet heeft ontzien om door zijne taktlooze handelwijze het prestige van strafoplegger tegenover de aanwezigen als het ware te grabbel te gooien, zich heeft gedragen op eene wijze, welke met de instandhouding eener goede krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar is;

Overwegende dat klager wegens zijn onkrijgstuchtelijk gedrag, zooals dat in het eerste gedeelte van de strafreden — tot „terwijl” — met juistheid is gekenschetst, de opgelegde straf van veertien dagen kamerarrest met accès reeds ruimschoots heeft verdiend;

Overwegende dat, waar het zóó is, het tweede gedeelte van de strafreden behoort te worden geschrapt, staande het daar bedoeld „optreden” van klager, zooals bij het onderzoek voor het Hof is gebleken, geheel buiten het gebeurde in den avond van 17 Augustus 1917 en hetgeen daarmede verband houdt;

Beschikkende in hooger beroep krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Doet te niet 's Krijgsraads beschikking van 24 November 1917;

Handhaaft de aan klager op 18 Augustus 1917 opgelegde straf van veertien dagen kamerarrest met accès, benevens de daarbij behorende strafreden tot „terwijl”;

Gelast, dat uit de strafreden zal worden verwijderd: „terwijl hem „reeds meermalen ernstige bemerkingen over zijn optreden werden „gemaakt”;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger (thans appellant) en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 15 Maart 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Ook voor het recht van petitie (art. 8 G. W.) geldt het voorbehoud met betrekking tot de drukpersvrijheid in art. 7 G. W. gemaakt, „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet”. Voor militairen zou dit recht een groot deel van zijn waarde verliezen, indien het hun uit een oogpunt van krijgstucht niet geoorloofd zoude zijn een handelwijze of maatregel van een meerdere te beoordeelen en desnoods te veroordeelen. De krijgstucht mag alleen den eisch stellen dat de beoordeeling of veroordeeling geschiede op volstrekt zakelijke wijze, dat enkel worden aangevoerd gronden, die de verzoeker geacht mag worden te kunnen beoordeelen en dat het verzoekschrift zij gesteld in een vorm en op een toon, die doen zien dat bij het opstellen de eerbied voor den meerdere niet uit het oog is verloren.

Klager heeft bij het opstellen van zijn verzoekschrift met bijlage deze van krijgstuchtelijk standpunt noodzakelijke beperking van het recht van petitie uit het oog verloren. De bijzondere omstandigheden, waaronder de feiten zijn gepleegd, maken evenwel dat naar het oordeel van het H. M. G. geen voldoende grond aanwezig was, hem wegens zijne onberaden handeling een krijgstuchtelijke straf op te leggen.

Klacht wettig verklaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de verklaring, gedagteekend 23 Januari 1918, waarbij een reserve-tweede-luitenant, dienende bij het 44ste bataljon landweer-infanterie, destijds in garnizoen te X., zich beklaagt over de hem op 7 Januari 1918 door den Commandant in Limburg, opgelegde straf van tien dagen kamerarrest zonder accès met de strafreden: „Zich ernstig vergrepen tegen de krijgstucht, door in de „bijlage van een verzoekschrift aan Z. E. den Minister van Oorlog, „ten doel hebbende eerherstel te verkrijgen wegens eene bejegening „door zijn bataljons-commandant, — welke bejegening hij uit over-„dreven gevoeligheid krenkend achtte — op verregaand on gepaste „wijze critiek uit te oefenen op tal van handelingen en maatregelen „van dien chef, welke bovendien geheel buiten deze zaak stonden. „Een en ander onder den invloed van verkeerde raadgevingen van „buiten af”;

Gelezen de bij de klacht behorende bescheiden;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op 24 Mei 1917 een dienstonderhoud heeft gehad over eene verlofsaangelegenheid, hem betreffende, met zijn bataljonscommandant; dat het gold een verzoek van klager tot wijziging van de aan hem toegestane verlofdagen, moettende hij Woensdag 30 Mei 1917 als getuige in eene reclamezaak voor het Hoog Militair Gerechthof verschijnen; dat de bataljonscommandant het verzoek niet heeft ingewilligd en klager daarbij op een gegeven oogenblik heeft toegevoegd: „Als jij niet zoo lam was geweest en den kapitein hadt „opgemerkt, dat dat geen tenue voor die korporaals was, en je hadt „hem op die manier niet weggestuurd, dan was die korporaal niet „gestraft geworden en behoefde je Woensdag niet voor te komen.”; dat klager, zich gekrenkt voelende door de woorden: „Als jij niet „zoo lam was geweest”, nog op dienzelfden 24sten Mei een verzoek „heeft ingediend, inhoudende:

„Geheim. De ondergeteekende Res. 2e Luit. B., 3—44 L.W.I. „verzoekt rapport bij den Heer Kolonel, Commandant in Limburg, „naar aanleiding van de, voor hem, krenkende woorden hedenmiddag „24 Mei 1917 toegevoegd door den Res. Luit. Kol. A.”;

dat klager in het begin van Juni na den tweede, bij strafoplegger, Commandant in Limburg, op rapport is geweest tot het doen van zijn beklag; dat het dienstonderhoud vrij lang heeft geduurd, en dat strafoplegger ten slotte klager heeft medegedeeld, dat hij de zaak, daarbij doelende op de zaak, waarvoor klager op 24 Mei t.v. rapport had aangevraagd met den reserve-luitenant-kolonel A. wel in orde zou brengen;

dat klager den Minister van Oorlog een verzoekschrift (met bijlage), gedagteekend 21 September 1917, heeft toegezonden, inhoudende:

„Geeft met verschuldigden eerbied te kennen ondergeteekende B. „Reserve Tweede Luitenant 2—44 Bataljon L.W.I. in garnizoen „te Y.;

„dat hij begin Juni 1917 op het rapport is geweest bij den Heer „Kolonel, Commandant in Limburg, om zich te beklagen over de naar zijne meening voor hem krenkende woorden, gebezigd door den „Heer Luitenant-Kolonel A.;

„dat de Heer Commandant in Limburg hem na een onderhoud van „ongeveer een uur, welk onderhoud hier in bijlage dezes in woorden „is weergegeven, beloofd heeft, na met verlof te zijn geweest, zoo „spoedig mogelijk in X. te komen om de zaak dan wel in orde te „brengen;

„ dat ondergeteekende tot heden daarvan niets heeft vernomen; „alleen is hij zonder opgave van redenen, doch in elk geval tegen zijn „zin naar het garnizoen IJ. overgeplaatst;

„dat hij zich echter nog steeds gekrenkt gevoelt over de woorden,

„hem in het onderhoud van den Heer Commandant..... toe-
gevoegd;

„Redenen, waarom requestrant Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt
„een onderzoek te willen doen instellen om hem alsnog in eer te doen
„herstellen.”;

dat in de bijlage van het verzoekschrift door klager critiek is uit-
gevoerd op tal van handelingen en maatregelen van den reserve-
luitenant-kolonel A. hier en daar onder aanvoering van gronden,
welke klager niet geacht kan worden te kunnen beoordeelen; hande-
lingen en maatregelen, welke geheel staan buiten-, dan wel geen
rechtstreeksch verband houden met klagers persoonlijke zaak, het
verzoek om eerherstel, in verband met de door den reserve-luitenant-
kolonel A. hem op 24 Mei 1917 toegevoegde woorden: „Als je niet
„zoo lam was geweest”;

dat die critiek daarenboven op verregaand ongepaste wijze is ge-
voerd, waar klager o. a. met betrekking tot een dienstorder van den
reserve-luitenant-kolonel A de uitdrukking heeft gebezigd „onbe-
nulligheid”;

dat klager daarna den Minister van Oorlog wederom een verzoek-
schrift, gedagteekend 12 Januari 1918, heeft toegezonden, in-
houdende:

„Geeft met den meesten eerbied te kennen,

„B., res. 2e luitenant bij het 44e bataljon landweer-infanterie, in
„garnizoen te X.;

„dat door hem op 21 September 1917 een request aan Uwe Excel-
„lentie is gezonden, houdende verzoek om eerherstel naar aanleiding
„van de door hem ondervonden behandeling van den heer Luitenant-
„Kolonel A., Commandant . . . . .;

„dat hij op 2 November 1917 ontboden werd bij den Heer Kolonel,
„Commandant in Limburg, ten einde zijn request te bespreken, aan-
„gezien Uwe Excellentie het advies van genoemde autoriteit had
„gevraagd;

„dat de Heer Kolonel, Ct. in Limburg, hem bij dit onderhoud
„mededeelde, zulks in tegenwoordigheid van zijn adjudant, den
„1e Luitenant C., dat zijn request door hem als onkrijgstuchtelijk
„werd beschouwd en dat hij zou adviseeren een raad van onderzoek
„voor hem (requestrant) in te stellen, daar hij 1e. geen Kolonels in
„Limburg had om den Overste te hooren, 2e. voor dergelijke onder-
„zoeken geen tijd had, en 3e. hij geen zin had, deze vieze affaire
„verder te behandelen;

„dat hij op 21 December 1917 weder bij den Heer Kolonel, Ct.
„in Limburg, werd ontboden, waar hem in tegenwoordigheid van
„den Heer Res. Majoor D. werd medegedeeld, dat zijn request door
„Z. E. den Opperbevelhebber was teruggezonden, aangezien deze
„autoriteit geen raad van onderzoek wenschte, maar verlangde, dat
„requestrant disciplinair zou worden gestraft;

„dat de Heer Res. Majoor D. hem in dit onderhoud toevoegde,
„dat „aangenomen de Kolonel zoo onvoorzichtig is geweest, dat hij

„je heeft laten vertellen op deze ondisciplinaire wijze (waarmede „bedoeld werd het in mijn vorig request beschreven onderhoud) om „je zenuwen te kalmeeren, het op zijn zachtst genomen heel erg „onnet is geweest om van dat onderhoud gebruik te maken en dat „bekend te maken aan den Minister; daardoor heb je den Kolonel „in een zeer lastig parket gebracht”;

„dat hij op 7 Januari 1918 is gestraft met tien dagen kamer- „arrest zonder accès wegens den inhoud van zijn request van 21 Sept. „1917 aan Uwe Excellentie;

„dat hij dit request heeft gezonden op grond van art. 8 der Grond- „wet, welk artikel uitdrukkelijk aan een ieder het recht waarborgt „om verzoeken, mits schriftelijk, aan de bevoegde macht in te dienen;

„dat hij vermeent, nimmer strafbaar te zijn, wanneer hij van een „hem door de Grondwet toegekend recht gebruik maakt, indien hij „althans zich niet schuldig maakt aan eenig vergriep tegen de straf- „wet, hetgeen in casu niet het geval is, daar hij *disciplinair* is ge- „straft, waar toch, gelijk door Mr. J. T. Buijs in zijn werk „de Grond- „wet”, deel 1 pag. 63, wordt gezegd: „vrije uiting van gedachte, „„„gewaarborgd door het recht van petitie, onmisbaar is, niet enkel „„„voor de individuen, die behoefte gevoelen hunne *grievens* uit te „„„spreken”;

„dat hij dan ook vrijmoedig zijne grievens aan Uwe Excellentie „heeft blootgelegd en om eerherstel heeft gevraagd, al werden daar- „door ook Hoofdofficieren „in een lastig parket gebracht” en de „„„vieze affaires”, welke zich te X. voortdurend hebben voorgedaan, „tot een onderwerp van behandeling werden gemaakt;

„dat hij ook het gevoel heeft, dat zijne zaak niet afdoentle is onder- „zocht, waar de Heer Kolonel, Ct. in Limburg, hem, requestant, „verklaard heeft, „geen tijd en geen zin te hebben” om een onder- „zoek te houden of de zaak verder te behandelen;

„redenen waarom hij zich tot Uwe Excellentie wendt met het „eerbiedig verzoek, zijne straf te willen opheffen en hem alsnog „in zijne eer te herstellen”;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

„Strafoplegger, Kolonel P., Commandant in Limburg, heeft mij destijds, toen ik bij hem op rapport kwam, zeer welwillend en vriendelijk ontvangen; het dienstonderhoud duurde wel bijna een uur. De Kolonel zeide, dat hij reeds over ongewenschte toestanden te X. een en ander had gehoord; dat hij mij daarom maar eens had laten uitspreken; dat het daarenboven altijd goed deed, als men zijn hart eens kon luchten. De Kolonel heeft mij geene enkele aanmerking gemaakt, zoodat ik wel, als Reserve-tweede-luitenant, tot de overtuiging moest komen, dat hetgeen door den Kolonel zoo welwillend en zonder aanmerkingen werd aangehoord, niet in strijd met de krijgstucht was. Ik meende de toestanden te X. te moeten blootleggen in verband met mijn beklag over de woorden van den Reserve-Luitenant-Kolonel A.: „Als jij niet zoo lam was geweest”. Na afloop van het onderhoud heb ik het gesprokene opgeteekend, omdat ik

dacht, dat naar aanleiding van mijne mededeelingen door den Kolonel P. een onderzoek zou worden ingesteld. In de bijlage van het verzoekschrift is het onderhoud naar waarheid weergegeven.

Toen ik het verzoekschrift (met bijlage), gedagteekend 21 September 1917, schreef, meende ik, op grond van het vorenstaande, tot den Minister te mogen zeggen, ja te moeten zeggen datgene, wat ik in Juni op het rapport tot den Kolonel had gezegd. Een beroepskapitein, wien ik advies vroeg, gaf mij steun in die opvatting; bedoelde kapitein zeide mij óók, dat het niet noodig was, dat ik mij, alvorens het verzoekschrift in te dienen, nog eens tot den Kolonel wendde”;

Ik heb mijn dienst *niet* lam verricht; ik was zeer gekrenkt, omdat de overste A. mij ook had toegevoegd (24 Mei 1917), dat hij op Woensdag 30 Mei 1917 tegenover het Hoog Militair Gerechtshof ter terechtzitting mijne wijze van dienen „lam” zou noemen. Ik heb mij m.i. niet overdreven gevoelig betoond”;

Overwegende dat strafoplegger heeft verklaard:

„Het is waar, dat ik aanvankelijk heb voorgesteld, klager voor een raad van onderzoek te brengen. Voor zijne krijgstuchtelijke bestraffing droeg ik echter de volle verantwoordelijkheid.

In Mei 1917 heb ik het commando in Limburg aanvaard; ik wist toen al, dat de militaire toestanden en verhoudingen te X. lang niet waren, zooals het behoort. Opzettelijk heb ik klager op het rapport in Juni 1917 vrijelijk laten spreken, echter niet alléén om zoo doende te weten te komen, wat er al zoo in X. omging, maar ook om klager wat te kalmeeren en tot beter inzicht te brengen. Ik heb klager o. a. er op gewezen, dat hij meer vertelde, dan hij verantwoord kon.

Naar ik mij herinner is door klager niet alles gezegd, en alles zeker niet zóó gezegd, als in de bijlage van het verzoekschrift van 21 September 1917 is vermeld. Het maakt echter een groot verschil, of men iemand, die min of meer zenuwachtig is, iets hoort beweren, dan dat men het op papier vóór zich ziet. Had ik op het rapport, toen klager aan het woord was, denzelfden indruk gekregen, als dien ik ontving bij de lezing van de bijlage, dan zou ik klager het zwijgen hebben opgelegd.

Ik heb den Overste A. mijne zienswijze medegedeeld over zijn wijze van optreden tegen klager op 24 Mei 1917; ik heb het niet noodig geacht klager hiermee in kennis te stellen. Na afloop van het dienstonderhoud met klager, heb ik van mijn kant de zaak als afgedaan beschouwd.

Ik heb op 3 Juni 1917 met klager min of meer gemoedelijk gesproken; de mededeeling in de bijlage van het verzoekschrift van 21 September 1917 aan den Minister van Oorlog getuigt m.i. van „unfairheid”.

Als verzachtende omstandigheid heb ik in aanmerking genomen, dat klager heeft gehandeld onder den invloed van den beroepskapitein, hier bedoeld”;

Overwegende dat de verzekering in artikel 8 der Grondwet aan

ieder van het recht om verzoeken, mits schriftelijk, aan de bevoegde macht in te dienen, geene verdere beteekenis kan hebben, dan dat niemand mag worden gestraft of lastig gevallen om het enkele feit, dat hij bij verzoekschrift tot de bevoegde macht zich heeft gericht, maar niet bestemd is om den verzoeker, die van zijn recht van petitie heeft gebruik gemaakt, een vrijbrief te verleenen voor hetgeen hij in zijn verzoekschrift ter kennis heeft gebracht van de macht, tot wie hij zich heeft gericht;

dat m. a. w., ook voor het recht van petitie geldt het voorbehoud, met betrekking tot de drukpers-vrijheid in artikel 7 der Grondwet uitdrukkelijk gemaakt: „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet”;

Overwegende dat het voor ieder, dus ook voor militairen, vastgelegde recht van petitie echter voor militairen een groot deel van zijne waarde zoude inboeten, ware het hun uit een oogpunt van krijgstucht reeds niet geoorloofd, eene handelwijze of maatregel van een meerdere te beoordeelen en, desnoods, ook te veroordeelen; dat hier de krijgstucht aan de uitoefening van het recht van petitie slechts deze eischen mag stellen, dat de beoordeeling of veroordeeling geschiede op volstrekt zakelijke wijze; dat enkel worden aangevoerd gronden, die de verzoeker mag worden geacht te kunnen beoordeelen, m. a. w., dat hij zich bepale tot het bezien van de handelwijze of den maatregel uit eigen standpunt van rechtstreeks daarbij belanghebbende, maar niet zich inlate met- of zelfs zich begeve in eene kritiek van het beleid in hoogerem zin van den meerdere met betrekking tot de handelwijze of den maatregel; eindelijk, dat het verzoekschrift zij gesteld in den vorm en op een toon, die doen zien, dat bij het opstellen de eerbied voor den meerdere, ook al acht men zijne handelwijze of zijnen maatregel minder juist, geen oogenblik is uit het oog verloren.

Overwegende dat de inhoud van de bijlage van het verzoekschrift van 21 September 1917, getoetst aan vorenstaande beschouwingen betreffende de uitoefening door militairen van het petitierecht (artikel 8 der Grondwet), tot de conclusie brengt dat klager door het indienen van het verzoekschrift (met bijlage) eene handeling heeft verricht, welke onbestaanbaar is met de instandhouding eener goede discipline;

Overwegende dat echter in het onderwerpelijke geval geen voldoende grond aanwezig is, klager wegens zijne onberaden handeling eene krijgstuchtelijke straf op te leggen, zulks in verband met de navolgende omstandigheden, welke te zijner verontschuldiging in aanmerking gebracht behooren te worden;

dat het indienen van het verzoekschrift (met bijlage) van 21 September 1917 het gevolg is geweest van het feit, dat klager op 24 Mei 1917 door zijnen bataljons-commandant, Reserve-Luitenant-Kolonel A., zoo al niet op eene krenkende, dan toch op eene minder behoorlijke wijze is toegesproken, en dat nog wel onder toevoeging,

dat hij klagers wijze van dienen ook op 30 Mei d. a. v. ter terechtzitting van het Hoog Militair Gerechtshof „lam” zou noemen;

dat, waar uit de verklaringen van klager en strafoplegger, in onderling verband en samenhang beschouwd, voortvloeit, dat klager in de bijlage van het verzoekschrift van 21 September 1917 het onderhoud tusschen hem en strafoplegger in Juni t. v., althans in hoofdzaak, juist heeft weergegeven —, strafoplegger, al was dat voorzeker geenszins zijne bedoeling, destijds klager op een dwaalspoor heeft gebracht door hem niet het zwijgen op te leggen, hem niet te berispen of te bestraffen, zijnde het dientengevolge wel aannemelijk, dat bij klager in goede trouw de opvatting heeft postgevat, dat hij niet misdeed door in de bijlage van het verzoekschrift te herhalen, al wat hij tegen zijn militairen chef, den commandant in Limburg, strafoplegger, in Juni 1917 vrijelijk had mogen zeggen;

dat klager, een nog onervaren Reserve-tweede-luitenant, (benoemd 8 September 1915), in die opvatting begrijpelijkerwijze is versterkt door het advies van den bedoelden beroepskapitein, terwijl het tevens aan den invloed van dien kapitein op klager, althans voor een deel, moet worden toegeschreven, dat deze niet heeft beseft, dat hij — van meening zijnde, alhoewel ten onrechte, dat de commandant in Limburg, strafoplegger, niet was nagekomen de belofte om de zaak, waarover het voor hem, klager, eigenlijk ging, met den reserve-luitenant-kolonel A. in orde te brengen — gewis had moeten beginnen met zich te wenden tot den Commandant in Limburg, al wordt erkend, dat hij gerechtigd was zich al dadelijk met zijn beklag rechtstreeks te richten tot den Minister van Oorlog;

dat daarenboven destijds in het kleine garnizoen X. de militaire toestanden en verhoudingen, zijnde zulks aan het Hof gebleken bij het onderzoek van klachtzaken, veel te wenschen lieten, en dat het geene bevreemding kan wekken, dat in eene dergelijke omgeving een reserve-tweede-luitenant zich niet het juiste inzicht omtrent hetgeen hij uit een krijgstuuchtelijk oogpunt heeft te doen of na te laten, weet eigen te maken;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet straf en strafreden, waarover beklag;

Gelast, dat deze straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 5 April 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Klager was bevaegd zich per draad met een verzoek om op non-activiteit te worden gesteld, rechtstreeks te wenden tot den Minister van Oorlog. Nu hij zijn desbetreffend verzoek in verregaand onbehoorlijken vorm heeft gekleed maakte hij zich schuldig aan een krijgstuchtelijk vergrïp.

De herhaling van den inhoud van het telegram in de toelichting op een request, ingezonden ingevolge hem door den strafoplegger verstrekte opdracht, mag hem niet als een nieuwe krijgstuchtelijke overtreding worden toegerekend.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 3den Februari 1918, van den kapitein Y., thans dienende bij het . . . Regiment Infanterie, over de straf van zes dagen kamerarrest met accés, hem op 2 Februari 1918 opgelegd door zijn vorigen bataljons-commandant den majoor W., commandant van een Depôt-bataljon van een Infanterie-Brigade, wegens: „Belast met de dienstcorrespondentie van het Depôt-bataljon, in een diensttelegram een verzoek van hem zelf in onkrijgstuchtelijke bewoordingen rechtstreeks gericht tot den Minister van Oorlog en dit onderteekend met waarnemend Depôt-commandant, zonder dien waarnemenden commandant er in gekend te hebben. In een daarop volgend request met toelichting, door hem als kapitein ingediend, zich onvergenoegd betoond over handelingen zijner meerderen en zich zeer onkrijgstuchtelijk geuit jegens den Inspecteur der Infanterie”;

Overwegende dat klager het diensttelegram, waarvan sprake in de strafreden, heeft verzonden tijdens hij, evenals strafoplegger, in garnizoen was te A. en nog behoorde tot Depôt-bataljon A.;

Overwegende dat klager sedert dien zijne nieuwe bestemming, niet heeft gevolgd, doch wegens ziekte te A. is achtergebleven, alwaar hij op 4 Februari 1918 nog vertoefde;

Overwegende dat het onderzoek in deze zaak, overeenkomstig het inzicht van hoogerhand, is gehouden door den Commandant van het Depôt-bataljon A.

Overwegende, dat, in verband met een en ander, het te recht deze commandant is geweest, die de zaak op 2 Februari 1918 krijgstuchtelijk heeft afgehandeld;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en strafoplegger;
Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat uit het onderzoek is gebleken:

dat destijds het Dépôt-bataljon der . . . . Infanterie-Brigade in garnizoen was te B. en te A., de staf van het bataljon te A., dat bij afwezigheid van den bataljons-commandant, strafoplegger, de detachements-commandant te B., Kapitein X., als zijnde de oudste kapitein van het bataljon optrad als waarnemend bataljons-commandant, en dat alsdan klager, detachements-commandant te A., belast was met het voeren der dienstcorrespondentie (artikel 41 van het Reglement op den Inwendigen Dienst der Infanterie);

dat klager, in verband met een langdurigen ziekte-toestand zijner echtgenoot, op 25 October 1917 tot den Veldlegercommandant het verzoek heeft gericht, te worden overgeplaatst naar 's-Gravenhage of Haarlem.

dat klager op 20 November 1917, bij afwezigheid van strafoplegger, uit een aan dezen in zijne hoedanigheid van bataljons-commandant gericht dienststuk heeft vernomen, dat hij, klager, door den commandant van het Veldleger was teruggeplaatst bij het . . . . Regiment Infanterie; dat hem toen tevens onder de oogen is gekomen het desbetreffend advies van den Inspecteur der Infanterie;

dat klager nog op denzelfden 20sten November, te omstreeks 12 uur 's middags, rechtstreeks het navolgend telegram aan den Minister van Oorlog heeft verzonden: „Kapitein-Instructeur Y. „verzoekt wegens onbillijke overplaatsing op non-activiteit te „worden gesteld, daar hij geen lust heeft om onder die omstandig- „heden verder te dienen.

„*Geheim.*”

Waarnemend commandant Depot A.

Y.

dat strafoplegger, nadat het telegram in zijne handen was gesteld, klager de navolgende „vraag” heeft doen geworden:

„Veel spoed”

„Nr. 159 persoonlijk.

A., 24—11—17.

„In handen van kapitein Y. de vraag:

„1e. Ingevolge welk artikel van de wet meent hij non-activiteit „te moeten of te kunnen aanvragen?

„2e. Welke redenen hebben tot die aanvraag geleid (zakelijk) en „zulks ter inlichting van mij tot behandeling van zijn verzoek bij „tabellarisch rapport.

„Heden beantwoord terug vóór 4.45 nam.”;

dat klager op die vraag heeft geantwoord:

„1e. Op heden kan in verband met de korte tijdduur voor be-

„antwoording gegeven en niet over de wet beschikkende het ge-
„vraagde artikel niet genoemd worden.

2e. Mij is door Luitenant-Kolonel Z. medegedeeld:

„Reken er op dat je binnenkort uit je functie ontheven wordt.
„De Inspecteur der Infanterie is geen vriend van je. Z.H.E.G.
„heeft eerst bij mij, later bij Majoor W. getracht zijne meening
„ingang te doen vinden, dat je ongeschikt waart voor kapitein-in-
„structeur, welke meening nòch ik nòch Majoor W. deelden.

„ „De Inspecteur der Infanterie heeft mij gevraagd, wie je voor
„die functie wel had voorgedragen.”

„In verband hiermede mijne verzoeken aan Commandant Veld-
„leger. Eerst besluit C. V. als eenige oplossing mij bij de . . . Inf.
„Brigade in te deelen, toen ik ter zake een oplossing aanbeval,
„waarbij èn voldaan werd aan den wensch van den I.I. èn aan den
„wensch Brigade Ct. èn waarbij mijne belangen gebaat zouden zijn,
„werd mijne oplossing in verband met het advies I.I. geweigerd en
„werd ik overgeplaatst op verren afstand van de plaats, waar mijne
„vrouw behandeld zoude worden.

„Hierin schuilt, objectief oordeelende, gezien het bovenstaande,
„de onbillijkheid.

„Dat de I.I. geen vriend van mij is, heb ik bemerkte o. a. op de
„wijze, waarop Z. H. E. G. mij bij een onderzoek in C. toegesproken
„en beleedigd heeft, dit in verband met mijne uitlatingen over de
„wantoestanden te C., die op waarheid berustten.

„Ter toelichting moge dienen:

„1e. Luit.-Kolonel Z. heeft mij verklaard, dat ik als C. Ct.,
„Det. Ct., zoowel als kapitein-instructeur voldaan heb.

„2e. Mijn vorige B. Ct. heeft mij indertijd aan den chef de bureau
„Opperbevelhebber voor depôt-commandant voorgedragen.

„3e. Generaal B. heeft mij persoonlijk gevraagd om bij bevoor-
„ding tot kapitein bij het depôt te blijven.

„Bewust zijnde steeds ten volle te hebben medegewerkt, mijn
„plicht gedaan te hebben en tot tevredenheid mijner chefs te heb-
„ben gediend, ben ik in verband met deze overplaatsing zoodanig
„ontmoedigd, dat er bij mij geen lust meer bestaat om onder die
„omstandigheden verder te dienen”;

dat strafoplegger klager bij schrijven van 28 November 1917,
Nr. 159 (persoonlijk) o. m. heeft opgedragen over te leggen een re-
quest tot „op non-activiteit-stelling”;

dat klager, ingevolgd deze opdracht, het navolgende request heeft
ingediend:

„Aan Zijne Excellentie den Minister
„Bijlage een. van Oorlog te 's-Gravenhage.

„Geeft met verschuldigten eerbied te kennen,
„Y., kapitein der Infanterie bij depot A., eertijds kapitein-instruc-
„teur aldaar,

„dat hij wegens onbillijke overplaatsing verzoekt op non-activiteit gesteld te worden, ingevolge punt 6, art. 70 bevorderingswet van de landmacht;

„dat hij geen lust heeft onder die omstandigheden verder te dienen,

„dat hij onlangs vernomen had van den thans gepensionneerden Luit. Kolonel Z., toentertijd belast met toezicht o. a. op depot A.;

„Reken er op, dat je binnenkort wordt overgeplaatst.

„De Inspecteur der Infanterie is geen vriend van je. Z. H. E. G., heeft eerst bij mij, later bij majoor W. (Depot-Ct.) getracht zijne meening ingang te doen vinden, dat je ongeschikt waart voor kapitein-instructeur, welke meening nòch ik, nòch majoor W. deelden.

„De I. d. I. heeft mij gevraagd, wie je wel voor die functie had voorgedragen.”

„dat hij in verband hiermede twee verzoekschriften schreef aan Commandant Veldleger, waarvan de afschriften Uwe Excellentie hierbij aangeboden worden,

„dat de I. d. I. hem *nooit* in zijne functie gezien heeft .

„dat Luit.-Kolonel Z. hem gezegd heeft, dat hij voldaan had als C. Ct., als Det. Ct. en als kapt.-instructeur,

„dat zijn vroegere Bat. Ct. (Maj. de V.) hem indertijd bij den chef de bureau Opperb. (Kol. S.) voor depot-ct. voorgedragen heeft,

„dat Generaal-Maj. B., toentertijd I. d. I., hem persoonlijk gevraagd heeft, bij bevordering tot kapitein bij het depot te blijven.

„dat de tegenwoordige depot-Ct. over zijn dienst tevreden geweest is,

„dat bij eene beslissing van Opperb. van L. en Z. d.d. 19 Juli 1916 C. V. I. 57971 A/1158 hij gedurende de mobilisatie als kapitein-instructeur gehandhaafd moet worden,

„dat, niettegenstaande hij „voldoet” en ten genoegen zijner chefs dient, zonder opgave van redenen uit zijne functie ontheven wordt,

„dat dit voor hem eene achteruitstelling is, daar toch Minister Bosboom gezegd heeft, dat de kapiteins-instructeur tot de, meest uitgezochte kapiteins behooren,

„dat, waar hij in verband met den ziekte-toestand zijner echtgenoot bepaalde vacante plaatsen ambieert, naar verren afstand van een dier plaatsen gezonden wordt,

„dat hij zich kan voorstellen, dat dit gebeurt bij iemand, die niet voldaan heeft, die slap dient enz. doch niet in zijn geval.

„A., 28 Nov. 1917.

„t Welk doende.

(get.) „Y”.

dat de bijlage waarvan sprake aan den kant van het request, is het vorenaangehaald antwoord van klager op strafopleggers vraag van 24 November 1917, No. 159 (Persoonlijk); dat in de strafen die bijlage is aangeduid met het woord „toelichting”;

Overwegende dat strafoplegger heeft verklaard:

„Klager was op den 20sten November 1917 belast met de dienst-correspondentie, meer niet, en hij was mitsdien niet bevoegd het telegram te onderteekenen als waarnemend bataljons-commandant. Ware hij daartoe wel bevoegd geweest, dan had het telegram, een verzoekschrift, als zijnde verzonden niet als particulier, doch in de hoedanigheid van (waarnemend) bataljons-commandant, niet rechtstreeks, maar langs den hiërarchieken weg aan den Minister van Oorlog toegezonden moeten zijn. Klager is den waarnemend bataljons-commandant, den kapitein X voorbijgegaan. De wijze van doen van klager wekt te meer bevreemding, waar hij wist, dat ik in den avond van den 20sten November 1917 te A. van verlof terug zou wezen, en het geen spoedeischende zaak gold.

„Klager noemt in het telegram, zonder eenige motiveering, zijne overplaatsing door den Commandant van het Veldleger „onbillijk”; het onkrijgstuchtelijke hiervan wordt nog verscherpt door de toevoeging, „daar hij geen lust heeft om onder die omstandigheden verder te dienen”.

„Ik herinner mij niet, dat in het request bepaaldelijk iets onkrijgstuchtelijks voorkomt, behalve dan de herhaling van den inhoud van het telegram.

„Ik heb klager opgedragen zijn verzoek nader toe te lichten; ik had die toelichting noodig met het oog op de invulling van het tabellarisch rapport, moettende een request bij tabellarisch rapport behandeld worden. Ik acht de bewering van klager in de toelichting, dat hij door den Inspecteur der Infanterie bij een onderzoek in C. beledigd zou zijn, strijdig met een goede krijgstuhtelijke opvatting; bovendien heb ik den indruk gekregen, dat klager door genoemde autoriteit niet is beledigd. M. i. had klager in geen geval de „belediging” moeten opzouten om ze dan geruimen tijd later te berde te brengen op een tijdstip, dat zulks hem dienstig voorkwam.”;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd:

„Ik heb heel dikwijls stukken moeten teekenen of zaken moeten afhandelen als waarnemend bataljons-commandant; ik bemerkte bij afwezigheid van strafoplegger weinig van den kapitein X. Het is geenszins mijne bedoeling geweest, dezen voorbij te gaan; ik heb onnadenkend, zonder eenige bijbedoeling, het telegram als waarnemend bataljons-commandant onderteekend.

„Ik was op den 20sten November 1917 onder den indruk van het bericht mijner overplaatsing; ik handelde in eene opwelling van onvergenoegdheid, toen ik het telegram verzond; ik had beter gedaan met te spreken van eene „minder billijke overplaatsing”.

„Ik meende in het request met toelichting dezelfde woorden te moeten gebruiken als in het telegram.

„Ik blijf er bij, dat ik destijds in C. door den Inspecteur der Infanterie op eene voor mij beledigende wijze ben behandeld. M. i. was die autoriteit mij niet welwillend gezind, omdat ik mij ongunstig uitliet over de uitkomsten van de opleiding der jonge manschappen en over den ijver en de toewijding van officieren.

„Het is geenszins mijne bedoeling geweest, onkrijgstuchtelijke uitdrukkingen tegenover chefs te bezigen; ik wilde de woorden „onbillijke overplaatsing” motiveeren, meer niet.

„Request met toelichting is opgemaakt ingevolge de mij door den strafoplegger verstrekte opdracht.”;

Overwegende, met betrekking tot het eerste gedeelte van de strafreden:

dat het aannemelijk is, en dan ook wordt aanvaard, dat klager in onnadenkendheid, en zonder eenige bijbedoeling, op 20 November 1917 het telegram aan den Minister van Oorlog ten onrechte heeft ondertekend als „waarnemend bataljons-commandant”, doch dat deze onberaden handeling van zoo geringe beteekenis is, dat zij hier verder buiten beschouwing kan blijven;

dat het klagers goed recht was, zich met zijn verzoek om op non-activiteit te worden gesteld, rechtstreeks per draad tot den Minister van Oorlog te wenden; dat hij echter het verzoek heeft gekleed in een verregaand onbehoorlijken vorm, zijnde dit eene handeling, welke met de instandhouding eener goede discipline in den militairdienst onbestaanbaar is; dat klager deswege eene ernstige bestraffing heeft verdiend;

Overwegende, met betrekking tot het tweede gedeelte van de strafreden:

dat klager request met toelichting heeft ingezonden ingevolge de hem door strafoplegger verstrekte opdracht;

dat hij bij het stellen van die geschriften geene andere bedoeling heeft gehad, zooals bij het onderzoek voor het Hof is gebleken, dan met redenen te staven, waarom hij z. i. onbillijk was behandeld;

dat de herhaling in het request met toelichting van den inhoud van meerbedoeld telegram klager niet kan worden toegerekend als een nieuw krijgstuchtelijk vergrijp;

Overwegende dat op grond van het vorenstaande het tweede gedeelte van de strafreden moet komen te vervallen;

Overwegende dat, in verband met het een en het ander de strafreden wijziging behoeft, doch dat desniettemin de opgelegde straf niet te zwaar is;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ten deele wettig;

Handhaaft de opgelegde straf van zes dagen kamerarrest met accès;

Bepaalt, dat de strafreden zal luiden:

„Per diensttelegram in verregaand onbehoorlijken vorm tot den Minister van Oorlog het verzoek gericht om op non-activiteit te worden gesteld.”;

Gelast, dat deze strafreden zal worden opgenomen in klagers straflijst naast de straf van zes dagen kamerarrest met accès van 2 Februari 1918, in plaats van de strafreden, thans aldaar vermeld;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 10 April 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Strafoplegger heeft klager gestraft, hoewel hij niet overtuigd was, dat deze de feiten waarvoor hij gestraft is, gepleegd had, zulks met de bedoeling om de mogelijkheid te openen dat de zaak door het H. M. G. zou kunnen worden onderzocht.

Het H. M. G. verklaart de klacht gegrond op de enkele overweging, dat ook ten aanzien van het krijgstuuchtelijk recht de regel geldt dat geen straf mag worden opgelegd, waar niet de overtuiging bestaat dat de betrokken militair zich heeft schuldig gemaakt aan de hem ten laste gelegde feiten.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelezen de verklaring, gedagteekend 14 Maart 1918, van een sergeant van het 12de Regiment Infanterie, behoorende tot de bezetting van het fort R., waarbij hij zich beklaagt, bewerende „algeheel onschuldig” te zijn gestraft, over de hem op 13 Maart t.v. door zijn groepscommandant, een Reserve-Luit.-Kolonel der Infanterie opgelegde straf van één dag kwartierarrest met de strafreden: „Als getuige gehoord in een zaak betreffende een officier, een verklaring afgelegd, die, volgens drie andere getuigen, eveneens in die zaak gehoord, algeheel onjuist zou zijn, moettende hij bovendien, volgens getuigenis van deze getuigen, pressie op hen hebben uitgeoefend, om ook een onware verklaring af te leggen.”;

Gelezen het bericht van den strafoplegger omtrent de redenen, welke tot het opleggen der straf aanleiding hebben gegeven, benevens de overige stukken, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat al dadelijk is gebleken:

dat de Reserve-Luitenant-Kolonel, strafoplegger, in zijne hoe-

danigheid van Commandant van de Groep S. op 30 September 1917 langs den hiërarchieken weg den Minister van Oorlog eene schriftelijke klacht betreffende den Reserve-eerste-luitenant Z. heeft doen geworden (artikel 44 Bevorderingswet voor de Landmacht 1902);

dat dientengevolge genoemde luitenant door den Minister van Oorlog voor eenen raad van onderzoek is gebracht (Aanschrijving Departement van Oorlog d.d. 7 November 1917, Kabinet Litt. T¹⁴⁵);

dat de voorzitter van den raad van onderzoek, na afloop van het onderzoek, aan den Commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie een schrijven, gedagteekend 7 Maart 1918 (No. 78 Geheim), vergezeld van bijlagen, heeft gericht, welk schrijven o. m. inhoudt:

„Ik heb de eer U Hoogedelgestrengte hierbij de stukken te doen toekomen, betrekking hebbende op den *Raad van Onderzoek* bevolen bij aanschrijving D. v. O. d.d. 7 November 1917 Kab. Litt. T¹⁴⁵ volgens bijgevoegde inventaris.

„Ik voeg hieraan toe, dat, zoals U uit het voorkomende op blz. 43/44, 45/46, 79/83 van het sub 3e vermelde proces-verbaal zal blijken, door

„den korporaal A.,

„den korporaal B.,

„den kanonnier C.,

„verklaringen zijn afgelegd, waarin zij bekenden, aanvankelijk „bij het voorloopig onderzoek, onwaarheid te hebben gesproken ten „nadeele van den reserve-eerste-luitenant Z. terwijl zij voorts verklaren, hiertoe te zijn gekomen, door hetgeen de sergeant X hun „ter zake had voorgehouden.

„Hoewel deze dit ontkent en zij, door eenmaal te liegen aan „eigen geloofwaardigheid afbreuk hebben gedaan, rapporteer ik U „toch een en ander.

„Sergeant X. heeft in zijne verklaring voor de Commissie van „voorloopig onderzoek (bundel I blz. 55) feiten aangehaald, betreffende een sergeant en een korporaal, welke door dezen ook „ontkend zijn, (verhoor blz. 94/96 en 108/109), waardoor het aan „neembaar wordt, dat hij onwaarheid zou hebben gesproken”;

dat de Commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie evenbedoeld schrijven met bijlagen, bij kantbrief, gedagteekend 11 Maart 1918, (Sectie Ie No. 274 Geheim) in handen heeft gesteld van den Commandant Groep S., strafoplegger, met verzoek te overwegen, of de bijlagen hem aanleiding zouden kunnen geven „tot „krijgstuchtelijk onderzoek e.q. krijgstuuchtelijke afdoening nopens „de daarin genoemde militairen.”;

dat strafoplegger den Commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, in antwoord op den kantbrief heeft bericht (15 Maart 1918, No. 103 Geheim):

„Den Liniecommandant terugaangeboden en bericht, dat ik de „zaak voor zooverre mogelijk nader heb onderzocht en overwogen.

„Het gevolg ervan is, dat ik den sergeant X. op gisteren gestraft heb met *één dag kwartierarrest* om reden:

„Als getuige gehoord in een zaak betreffende een officier, eene verklaring afgelegd, die volgens drie andere getuigen, eveneens in die zaak gehoord, algeheel onjuist zou zijn, moettende hij bovendien, volgens getuigenis van deze getuigen, pressie op hen hebben uitgeoefend om ook een onware verklaring af te leggen.”

„De sergeant X., die vermeent algeheel onschuldig te zijn gestraft, heeft reeds een schriftelijke reclame over die straf ingediend, zoodat thans door het H. M. G. zal uitgemaakt moeten worden, of de conclusie van den Raad van Onderzoek juist is geweest om genoemden sergeant als onbetrouwbaar te signaleren.

„Een afschrift van de reclame bied ik U Hoogedelgestrenge hierbij aan.

„Mocht later soms blijken, dat de sergeant X algeheel onschuldig is gestraft, zoo zal ik deze aangelegenheid, door Uwe tusschenkomst, ter kennisse brengen van den Minister van Oorlog.”;

Overwegende dat strafoplegger, zoowel mondeling als schriftelijk, heeft verklaard:

„Zeer innerlijk ben ik overtuigd, dat klager zich niet heeft schuldig gemaakt aan hetgeen in de strafreden is vermeld. Algeheel overtuigd van klagers onschuld ben ik echter niet. De mogelijkheid, dat klager inderdaad heeft gedaan wat in de strafreden staat, acht ik niet uitgesloten.

„Ik aanvaard, in dit speciale geval, gaarne het voor de hand liggend verwijt, dat de opgelegde straf niet in evenredigheid is met de strafmutatie, doch den luitenant Z., algeheel kennende, heb ik niet geschroomd om den sergeant X beslist niet zwaarder te straffen.

„Het heeft toch niet in mijne bedoeling gelegen om met die straf, dien onderofficier van zijne vrijheid te berooven.

„Ik heb met de correctie niet anders beoogd, dan dat de zaak door het Hoog Militair Gerechtshof zal worden overgenomen, opdat de getuigen „onder eede” zullen moeten bevestigen, wat zij in den Raad van Onderzoek hebben durven beweren en waardoor zij aanleiding hebben gegeven, dat de sergeant X momenteel als leugenaar te boek staat.

„Ik heb „recht” gezocht.”;

Overwegende dat strafoplegger, gelet op den inhoud zijner verklaring en den voorwaardelijken vorm, waarin hij de strafreden heeft gesteld, klager heeft gestraft zonder overtuigd te zijn, dat deze zich heeft schuldig gemaakt aan de ernstige vergrijpen, in de strafreden bedoeld;

Overwegende dat strafoplegger, zooals mede blijkt uit de oplegging van de aan de strafreden geheel ongeëvenredigde lage straf van één dag kwartierarrest, dan ook met klagers bestraffing „niet anders” heeft „beoogd” dan dezen in de gelegenheid te stellen, door het indienen eener klacht de tegen hem ingebrachte betich-

tingen van onbetrouwbaarheid en van het brengen van getuigen tot het afleggen van eene onware verklaring, voor het Hof te brengen, opdat dit daaromtrent uitspraak zoude doen;

Overwegende dat uiteraard ook ten aanzien van het krijgstuchtelijk recht de regel geldt, dat geene straf mag worden opgelegd, waar niet de overtuiging bestaat, dat de betrokken militair zich inderdaad heeft schuldig gemaakt aan hetgeen hem is te laste gelegd, en dat afwijking van dezen fundamenteelen regel door geen enkele reden, welke ook, te rechtvaardigen is;

Overwegende dat, waar reeds op grond van het vorenstaande de aan klager opgelegde straf te niet behoort te worden gedaan, een verder onderzoek betreffende diens klacht uitgesloten is;

Krachtens de artikelen 17—20 van de Rechtspleging bij de Landmacht juncto artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die wettig;

Doet te niet straf, met bijbehorende strafreden, waarover beklag;

Gelast, dat straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 April 1918.

President Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadvrouw: Mej. Mr. E. C. Simons.

Art. 74 der Militiewet bepaalt, dat op de manschappen het C. W. L. toepasselijk is van af het oogenblik waarop aan hen bij 'of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan. Het Reglt. I. D. Inf. vermag voor die toepasselijkheid geen meerdere eischen te stellen. Daarom besliste de krijgsraad ten onrechte dat beklagde niet aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen is, nu de voorlezing van de krijgsartikelen heeft plaats gehad in tegenwoordigheid van een onderluitenant in stede van een officier.

Veroordeeling wegens dienstweigering omdat beklagde, die bij een marschoefening was uitgevallen, niet voldeed aan de order om te loopen hem gegeven door een korporaal, wien was opgedragen hem den troep te doen volgen, hoewel beklagde beweerde wegens pijn in de borst niet in staat te zijn om te loopen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

en

een milicien-soldaat bij het 7de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 10 Augustus 1917 te Kaatsheuvel, toen tijdens een marschoefening de korporaal H. zijn meerdere in rang, wien door den commandant van de compagnie was opgedragen hem, gedaagde, die was uitgevallen, den troep te doen volgen, hem gelastte te loopen, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten die order, hem door dien meerdere in rang gegeven, te gehoorzamen en na te komen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 29 November 1917 gewezen vonnis, heeft overwogen: dat uit het ten processe overgelegde krijgswettenblad blijkt, dat aan gedaagde op 12 Maart 1917 de krijgsartikelen zijn voorgelezen in tegenwoordigheid van den onderluitenant K., terwijl ten teeken der waarheid deze verklaring mede ondertekend werd door genoemden onderluitenant; dat artikel 114 van den Inwendigen Dienst der Infanterie voorschrijft, dat den recruten, nadat zij bij het korps aangekomen zijn, de krijgsartikelen worden voorgelezen in tegenwoordigheid van een officier, terwijl het bewijs van die voorlezing mede door den officier moet worden ondertekend; dat — onderluitenant K. geen officier zijnde — derhalve aan gedaagde bij zijn in dienst treden op 12 Maart 1917 niet op wettige wijze is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat; dat dus gedaagde op 10 Augustus 1917, den datum waarop het hem te laste gelegde zou zijn gepleegd, niet aan de rechtsmacht van den militairen rechter was onderworpen, — en op die gronden den militairen rechter onbevoegd heeft verklaard

om over den persoon van gedaagde te erkennen en hem naar den bevoegden rechter heeft verwezen;

Overwegende dat artikel 74 der Militiewet, voor zooveel hier van belang, inhoudt, dat van het oogenblik, waarop aan de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan, op de manschappen der militia te land het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is; dat niet door eenige bepaling van het Reglement voor den Inwendigen Dienst der Infanterie meerdere eischen kunnen worden gesteld, waarvan de toepasselijkheid van genoemd wetboek afhankelijk zoude zijn, zijnde door den Krijgsraad ook ten onrechte artikel 114 van genoemd reglement met artikel 74 der Militiewet in verband gebracht;

Overwegende dat, waar mede door de verklaring van gedaagde, dat hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen, vaststaat, dat hem na zijne inlijving is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat, het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande in deze van toepassing is;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven: dat hij op 10 Augustus 1917 te Kaatsheuvel met de compagnie van Kaatsheuvel naar Loon-op-Zand op marsch was; dat hij is achtergebleven; dat de korporaal H., bij hem achterbleef en hem eenige malen gelastte om door te loopen; dat hij niet doorgelopen is, zeggende: „ik kan niet meer”;

Overwegende dat door H., destijds milicien-korporaal bij het 7de Regiment Infanterie, als getuige onder eede is verklaard: dat op 10 Augustus 1917, terwijl de compagnie van Kaatsheuvel naar Loon-op-Zand marcheerde, gedaagde achterbleef; dat hij, getuige, door den compagnies-commandant werd aangewezen om met gedaagde den troep te volgen; dat hij aan gedaagde gelastte verder te gaan, wat gedaagde niet deed, zeggende: „ik kan niet”;

Overwegende dat op grond van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende dat gedaagde nog heeft opgegeven, dat hij benauwd was op de borst en niet in staat was door te loopen; dat echter door den reserve-officier van gezondheid der 2de klasse B., die te voren gedaagde nauwkeurig had onderzocht en ook na dien met den regiments-arts een onderzoek instelde naar gedaagdes lichamelijken toestand, als zijne meening wordt te kennen gegeven, dat gedaagde op 10 Augustus 1917 niet pijn van dien aard kan hebben gehad, dat hij de oefeningen niet zou kunnen volgen; dat dan ook gedaagdes verweer, als niet geloofwaardig, wordt verworpen;

Overwegende dat het ten laste gelegde en bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „als minder militair uitdrukkelijk „weigeren en opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven „hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen, in eene andere

„gelegenheid dan in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats, „welke dadelijk belegerd of berend is”, welk feit met militaire gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen behoorlijk wordt geboet;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet; 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 7, 19, der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64); 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 29 November 1917 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als: „als minder militair uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen, in andere gelegenheid „dan in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats welke dadelijk belegerd of berend is”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat Fiskaal concludeerde:

dat die beslissing verkeerd is;

dat, volgens artikel 74 der Militiewet, van het oogenblik, waarop aan de manschappen der militie te land, bij of na hunne inlijving, is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan, op hen van toepassing is het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

dat die bekendmaking aan den beklaagde op 12 Maart 1917 is geschied;

dat hetgeen aan den beklaagde is te last gelegd, wettig en overtuigend is bewezen, met zijn schuld daaraan;

terwijl

de verdedigster betoogde:

dat de Krijgsraad bij zijn vonnis terecht den militairen rechter onbevoegd heeft verklaard om te erkennen over den persoon van gedaagde;

dat toch immers de krijgsmartikelen hem niet in tegenwoordigheid van een officier zijn voorgelezen;

dat nu wel door den Advocaat Fiskaal wordt aangevoerd dat van het oogenblik, waarop de manschappen der militie te land, bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder militaire tucht staan, op hen van toepassing is het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

dat evenwel uit de stukken niet blijkt dat aan gedaagde is bekend gemaakt dat hij onder de militaire tucht staat;

dat derhalve het vonnis a quo zal moeten worden bevestigd.

dat wanneer het Hof van eene andere meening mocht zijn gedaagde ontkent zich aan het hem te laste gelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat toch gedaagde opgeeft niet met den ransel te kunnen loopen, daar hij dan steeds pijn in de borst en den schouder heeft en daarom steeds uit te vallen;

dat bij het geneeskundig onderzoek volgens de medische verklaringen wel is waar bij gedaagde niets is gevonden wat die pijn waarschijnlijk maakt, maar dit niet vinden den medicus niet het recht geeft te zeggen dat gedaagde geen pijn kan hebben;

dat bovendien gedaagde op den dag waarop hij dienst zou hebben geweigerd door den dokter niet is onderzocht;

dat gedaagde ontkent teruggelopen te hebben, maar hij verklaart op een kar terug gereden te hebben;

en concludeerde dat het den Hove behage den eischer in hooger beroep zijn vordering te ontzeggen en te bevestigen het vonnis waarvan beroep, subsidiair een nader geneeskundig onderzoek te gelasten en nog meer subsidiair voor het geval het Hof mocht meenen, dat voor dat onderzoek geen termen aanwezig zijn, gedaagde tot een zoo gering mogelijke straf te veroordeelen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 14 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

Wanneer de beklagde naar den krigsraad is verwezen door den Garnizoenscommandant in het Legeringsgebied in Limburg, terwijl hij niet behoorde tot het garnizoen Limburg, en dus de beschikking tot verwijzing niet voldoet aan de bepalingen van de R. L., moet beklagde niet worden vrijgesproken, maar moet de beschikking tot verwijzing nietig verklaard worden.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

en

een milicien-korporaal der Infanterie gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op den 1sten Augustus 1917 zijn korps, in garnizoen te Mook, zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps is afwezig gebleven, totdat hij zich op den 18den September 1917 te Groningen vrijwillig heeft aangemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad, bij op 5 Januari 1917 gewezen vonnis, heeft overwogen: dat de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad d.d. 25 October 1917, den beklagde betreffende is genomen, blijkens onderteekening, door den Garnizoens-commandant in het Legeringsgebied in Limburg; dat echter, blijkens de stukken, ten processe overgelegd, de beklagde op gemelden datum in onderhoud was opgenomen bij de 1ste compagnie, 1ste bataljon, 12de Regiment Infanterie te Legerplaats bij Milligen, en verblijf hield in de politiekamer aldaar, zoodat hij niet behoorde tot het garnizoen Limburg; dat mitsdien genoemde beschikking niet voldoet aan het in de Rechtspleging bij de Landmacht bepaalde, zijnde beklagde niet door den Commandeerende-officier van zijn garnizoen naar den Krijgsraad verwezen; dat uit dien hoofde geen recht tot strafvordering bestaat, — en gedaagde op dien grond heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de vrijspraak ten onrechte is geschied; dat toch, waar, gelijk door den Krijgsraad met juistheid is overwogen, de beschikking tot verwijzing, den gedaagde betreffende, niet aan de desbetreffende bepalingen der Rechtspleging bij de Landmacht voldoet, deze nietig behoort te worden verklaard; dat, nu daarmede is uitgemaakt, dat gedaagde ter zake van het feit, in die beschikking omschreven, niet naar den Krijgsraad is verwezen, er geen plaats meer is voor eene vrijspraak;

Gezien de artikelen 14 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 5 Januari 1918 in deze zaak gewezen;

Verklaart de beschikking tot verwijzing, den gedaagde betreffende, nietig;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat Fiskaal voerde aan:

dat die vrijspraak ten onrechte is geschied;

dat de beklaagde, toen hij zich wederrechtelijk verwijderde te Mook, in Limburg, in onderhoud was bij de 2e Compagnie, 44e Bataljon Landweer Infanterie;

dat de Garnizoens-Commandant in het Legeringsgebied in Limburg dan ook bevoegd en gerechtigd was den beklaagde naar den Krijgsraad te verwijzen;

dat de beklaagde reeds is gedegradeerd, en wel, wegens verboden vervoer, bij vonnis van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch van 3 November 1917, geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den zevenden December daaraanvolgende;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, d.d. 5 Januari 1918, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij sententie van dezen Hove,

met aanhaling der artikelen 74 der Militiewet 2. 17. 134 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande. 159 van dat Wetboek, zooals het is gewijzigd bij de wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad no. 35) 10, 19 der wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), 9 der wet van 15 April 1886 (Staatsblad no. 64), 19, 27, 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: Eerste desertie in tijd van vrede door een onderofficier (korporaal) door, zonder verlof, langer dan 2 dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door vrijwillige aangifte, zonder achterhaald te zijn, doch niet binnen vier weken, misdrijf ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie in tijd van vrede gevolgd door aanhouding en deswege, veroordeeld tot zes weken militaire detentie, met bepaling, dat de tijd, door den beklaagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier detentie straf, vanaf 18 September 1917 tot 30 October 1917 in mindering zal worden gebracht,

terwijl

de verdediger betoogde:

dat blijkens de stukken de beklaagde op 1 Augustus 1917 moest vertrekken van Mook naar de Legerplaats bij Milligen, zoodat niet

gezegd kan worden, dat hij op dien dag zonder verlof zich uit Mook heeft verwijderd, veel minder nog dat hij zonder verlof uit Mook is weggebleven;

dat de beklaagde zich op dien dag te Legerplaats bij Milligen bij zijn korps had moeten voegen en door dat niet te doen, doch langer dan, de toegestane respijt dagen weg te blijven dáár — te Milligen — het misdrijf van desertie pleegde:

dat derhalve de Garnizoenscommandant in Limburg (een nogal uitgestrekt „garnizoen”) niet bevoegd was dezen beklaagde wegens dit feit naar den Krijgsraad te verwijzen;

dat derhalve overeenkomstig de conclusie van den Auditeur-Militair de verwijzing nietig verklaard had moeten worden;

dat ook al zou deze verwijzing niet nietig zijn, de beklaagde niet veroordeeld kan worden, omdat hij het feit, dat hem te laste is gelegd, niet heeft gepleegd;

en concludeerde, dat het den Hove behage het vonnis te vernietigen, en de verwijzing nietig te verklaren, zoodat geen recht tot strafvordering aanwezig is, althans een sententie te wijzen — hoe ook deze formeele vraag moet worden beantwoord — waarbij de beklaagde niet wordt veroordeeld.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der Zeemacht.

Zooals wij op blz. 105 van den vorigen jaargang mededeelden, was de rechtsgeleerde vorming van officieren der Zeemacht ten gevolge van de tijdsomstandigheden tijdelijk onderbroken, doch werden tegen het begin van het studiejaar 1917/18 weder twee officieren van administratie te Amsterdam geplaatst om gedurende twee jaar colleges te volgen aan de Gemeentelijke Universiteit aldaar om zich te bekwamen voor het getuigschrift meer uitgebreide rechtskennis. Verwacht mag dus worden, dat zij zich in September of October 1919 ter verkrijging van dat getuigschrift zullen onderwerpen aan een onderzoek door bovengenoemde commissie.

Naar de opvatting van de commissie, waarmede het Marine-bestuur zich heeft vereenigd, is het wenschelijk dat dit onderzoek bij voorkeur plaats heeft door de hoogleeraren onder wier leiding de officieren gestudeerd hebben. In verband daarmede hebben de beide leden der commissie Prof. Mr. Dr. A. A. H. Struycken en Prof. Mr. J. A. van Hamel gemeend, dat thans het oogenblik was aangebroken om hun ontslag als zoodanig te vragen en heeft de commissie den Minister van Marine in overweging gegeven hunne opvolgers als hoogleeraar tot leden der commissie te benoemen. Tevens was zij van oordeel, dat dezelfde redenen, die er destijds toe geleid hebben het examen te doen afnemen door de bij het onderwijs betrokken hoogleeraren, ook zijn aan te voeren voor de wenschelijkheid om den lector in het militaire straf- en procesrecht tot haar medelid te benoemen.

Een en ander heeft ten gevolge gehad, dat bij beschikking van Z.E. den Minister van Oorlog, a. i. Minister van Marine, bij beschikking van 9 Juli 1918, B nr. 63:

1e de hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam Mr. Dr. A. A. H. Struycken, lid van den Raad van State, en de hoogleeraar aan die Universiteit Mr. J. A. van Hamel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, op hun daartoe gedaan verzoek eervol zijn ontheven van het lidmaatschap van bovengenoemde commissie, met betuiging van 's Ministers bijzonderen dank voor de goede diensten door hen als zoodanig bewezen en voor hunne toewijding aan de belangen der rechtsstudie van de officieren der Zeemacht;

2e tot lid der commissie zijn benoemd de hoogleeraren aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam Mr. Dr. R. Kranenburg

en Mr. B. M. Taverne en de lector aan die Universiteit Mr. L. M. Rollin Couquerque, die zich bereid hadden verklaard daarvan deel uit te maken.

Het aftreden van Prof. Struycken, die tien jaar lid der commissie is geweest, en van Prof. Van Hamel, die daarvan vijf jaar deel uit maakte, is dus louter het gevolg van de door de commissie gehuldigde opvatting. De rechtsreeksche aanraking, die zij met de rechtsstudie van de officieren der Zeemacht hadden, is daarmede verbroken. Gaarne brengen ook wij hun een woord van dank voor hetgeen zij te dezer zake hebben gedaan. Wij hopen niet onbescheiden te zijn, wanneer wij een beroep op hen doen om de belangen dier studie te blijven bevorderen. De belangstelling, die zij daarvoor steeds, ook vóór hunne benoeming tot lid van meergenoemde commissie, getoond hebben, doet ons vertrouwen, dat dit beroep niet te vergeefs zal zijn.

Bevoegdheid der politie tot aanhouding van militairen wegens het plegen van een militair delict.

Met een beroep op de artikelen 39, 40 en 41 van het Wetboek van Strafvordering beantwoordt Kapitein D. Buys, in een opstel „Het salueeren” (Mavors 1918 blz. 121 vlg.), de vraag of de meerdere tegenover den onwilligen mindere, die uit baloorigheid of om welke reden dan ook eenvoudig vertikt om te groeten, machtsmiddelen bezit, bevestigend. Hij schrijft o.m. „Laten we nu eens onderstellen „dat men te doen heeft met een hyperonverschilligen kerel. Hij trekt „zich van ons niets aan, loopt door of weigert zijn naam te zeggen. „We maken hem er op attent, dat hij wel moet weten, wat hij doet, „want dat hij, als hij blijft volharden, zich schuldig maakt aan „*dienstweigering*.”

„Zijn er militairen in de buurt, dan kunnen we dezen gelasten, „hem te arresteeren. Zijn deze er niet, maar is er wel politie, dan „kan men de hulp van deze inroepen en zij is *verplicht* daaraan te „voldoen.”

Tegen deze meening komt de Inspecteur van Politie te Rotterdam C. A. Muller in het Algemeen Nederlandsch Politie-Weekblad, 3e jaargang, no. 126, op. Aan het slot van zijn artikel „Iets over politiebemoeiing bij overtreding van het salueergebod” (blz. 173 vlg.) geeft hij de volgende conclusie: „dat de zuiver militaire delicten, — „waaronder ik versta alle delicten, welke alleen door een militair „kunnen worden gepleegd en strafbaar zijn gesteld in militaire „strafrechtvoorschriften — vallen buiten de algemeene opsporings- „bevoegdheid der ambtenaren, genoemd in art. 8 Strafv., voor zool- „ver die rechtsvoorschriften dezen ambtenaren die bevoegdheid niet „uitdrukkelijk toekennen.”

Naar aanleiding van dit verschil in meening ontvingen wij van

zeer geachte zijde het verzoek de onderwerpelijke aangelegenheid te bespreken, aan welk verzoek wij gaarne gevolg geven.

Allereerst moge dan aan de hand van de jurisprudentie worden nagegaan of in het door Kapitein B. gestelde geval de betrokken mindere zich aan dienstweigering schuldig maakt. Die vraag moet voor de feiten zooals Kapitein B. die stelt ontkenkend beantwoord worden. Nòch het doorloopen en niet voldoen aan de order om te blijven staan, nòch de weigering om zijn naam op te geven levert naar het oordeel van het H. M. G. dienstweigering op. Men vergelijk hiervoor de sententies van het H. M. G. van 16 Juni 1916, M. R. T. XII blz. 558 en van 7 November 1916, M. R. T. XIII blz. 56. Daarentegen maakt zich, blijkens het vonnis van den zee krijgsraad te Willemsoord van 7 Juni 1916 wel aan dienstweigering schuldig de mindere die heeft nagelaten om een meerdere in rang bij het voorbijgaan den militairen groet te brengen en, daarover aangesproken, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten de hem door dien meerdere gegeven order, om den militairen groet aan hem, meerdere, te brengen, na te komen, toen deze dien groet alsnog vorderde. In hooger beroep bevestigde het H. M. G. dit vonnis bij sententie van 1 September 1916. Evenzeer beschouwde het Hof als dienstweigering het niet opvolgen van de order om in de houding te gaan staan. (Sententie van 26 Februari 1915, M. R. T. XI blz. 307). Het zal dus geheel van het optreden van den meerdere, met name van de door dezen gegeven orders afhangen of de waarschuwing van kapitein B., dat de man wel moet weten wat hij doet, want dat hij, als hij blijft volharden zich schuldig maakt aan dienstweigering, in een bepaald geval als juist moet worden aangenomen.

Aannemende, dat zich inderdaad een geval van dienstweigering voordoet, dan zal de meerdere, op grond van het bepaalde in de artikelen 4 en 5 R. L., bevoegd zijn den onwilligen mindere het arrest aan te zeggen en zal hij hem, indien er militairen in de buurt zijn, door hen kunnen doen arresteren. Zal hij dit ook kunnen doen wanneer er alleen politie ter plaatse aanwezig is? Zal deze aan een verzoek of opdracht om den mindere te arresteren gevolg moeten geven? Kapitein Buijs beantwoordt deze vraag bevestigend en beroept zich daarvoor op de artikelen 39, 40 en 41 Sv., welke hij, voorzien van eenige tusschen haakjes geplaatste toelichtingen, in zijn opstel afdrukt, waaraan hij dan nog een tweetal uitspraken van den H. R. toevoegt, die intusschen omtrent het eigenlijke twistpunt niets bevatten, doch betrekking hebben op de vraag wat onder ontdekking op heeterdaad is te verstaan en op de rechtmatigheid van verzet tegen de aanhouding in verband met de bedoeling van den ambtenaar.

Art. 39 Sv. spreekt van „de ambtenaren bij art. 8 vermeld”. Dat zijn o. a. de politie, rijksveldwachter en maréchaussée, aldus Kapitein Buijs. Dit nu is niet geheel juist. Art. 8 Sv. noemt de politie niet. Zij valt wel onder ten 7e van het artikel, maar dan strekt hare opsporingsbevoegdheid zich niet verder uit dan tot de zaken bij

bijzondere wetten en wettige verordeningen aan hare waakzaamheid toevertrouwd. De opsporing van militaire misdrijven is evenwel niet bij een bijzondere wet of wettige verordening aan de politie opgedragen en een agent van politie zal dus in het gestelde geval niet krachtens art. 39 Sv. bevoegd zijn tot arrestatie over te gaan. De mogelijkheid bestaat evenwel dat hij tevens is veldwachter, hetzij rijksveldwachter of gemeenteveldwachter; hij behoort dan wel onder „de ambtenaren bij art. 8 vermeld”; sub 1 van het artikel noemt de veld- en boswachters. In dat geval staat de zaak dus anders. De heer Muller is van meening dat ook dan de politiebeambte niet bevoegd zoude zijn handelend op te treden, omdat de zuiver militaire delicten niet onder zijne opsporingsbevoegdheid vallen. Hij grondt deze meening hierop dat „het formeele Militair Straf-, recht is geregeld in de Rechtspleging bij de Landmacht, welk wet-, boek naar vorm en inhoud voor de militaire delinquenten alleen „enkele artt. van het Wetboek van Strafvordering handhaaft”. In dit verband verwijst hij dan naar art. 179 R. L. en art. 210 C. W., terwijl hij er op wijst dat art. 8 Sv. alleen in art. 274 R. L. wordt genoemd en niet voor het geheele formeele strafrecht geldend wordt verklaard.

De hierbedoelde artikelen nu geven aan wanneer bepaalde voorschriften uit het Wetboek van Strafvordering door militair-rechterlijke autoriteiten en colleges opgevolgd moeten worden, maar daarom gaat het bij de beantwoording van de onderhavige vraag niet. Die vraag betreft niet de bevoegdheid of de verplichtingen van eenige militair-rechterlijke autoriteit, maar de bevoegdheid en verplichtingen van de politie. Omtrent dit laatste punt laat de R. L. zich niet uit, de beantwoording daarvan moet men elders zoeken.

Naar onze meening kan trouwens art. 8 Sv. bij de beschouwing van de vraag die ons bezig houdt buiten beschouwing blijven. Voorop stellende dat wij inderdaad te doen hebben met een geval van dienstweigering dan staan wij hier voor de ontdekking van een strafbaar feit op heeterdaad en dan is „elk dienaar van de openbare macht verplicht en een iegelijk bevoegd, den verdachte aan te houden en voor den officier van justitie of een der hulp-officieren te brengen.” (art. 41 Sv). Deze bepaling is algemeen, onder strafbaar feit valt zeer zeker ook een militair delict, terwijl een politiebeambte een dienaar is van de openbare macht. Wij zien dan ook geen reden waarom dit artikel niet van toepassing zou zijn op laatstbedoelde delicten en de praktijk is ook niet anders. Telkenmale worden door de politie deserteurs gearresteerd en daarbij gepleegd verzet wordt als wederspannigheid beschouwd.

Wij wijzen in dit verband op het vonnis van den Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord van 11 Augustus 1903 (Mil. Jur. I. blz. 129). Wel is waar achtte de krijgsraad in dit geval geen wederspannigheid aanwezig, omdat de betrokken agenten van politie niet werkzaam waren in de rechtmatige uitoefening hunner bediening, maar daarvoor bestond een bijzondere

reden n.l. deze, dat de vervolgte marinier tijdens zijne vervolging een batterij binnen liep en zich aldaar bij den korporaal der wacht meldde. Ten gevolge daarvan was naar de meening van den krijgsraad het recht van de politie om hem aan te houden vervallen. Dat de politie in het algemeen niet bevoegd geweest zoude zijn den betrokken marinier aan te houden, daarvan leest men in het vonnis niets, uitsluitend de bijzondere omstandigheid gaf hier den doorslag en men krijgt bij de lezing van het vonnis geheel den indruk dat de man wegens wederspanningheid zou zijn veroordeeld, indien hij dezelfde feiten niet in de batterij maar op straat had gepleegd. In die richting gegeven beslissingen hebben wij dan ook meermalen onder de oogen gehad, zij schijnen echter, voor zoo ver wij hebben kunnen nagaan, in de gebruikelijke verzamelingen van jurisprudentie niet te zijn opgenomen.

Wij zouden ook nog deze vraag willen doen: kan een politiebeampte steeds uitmaken of hij al dan niet met het plegen van een militair delict te doen heeft en zoo niet, of wanneer hij twijfelt, wat moet hij dan doen? Het komt ons voor dat de politiebeampte niet heeft te maken met de vragen, welk soort van delict er gepleegd is, of de dader al dan niet een militair delinquent is en of hij al dan niet voor den militairen rechter zal moeten terecht staan. Over deze vragen zullen de daartoe bevoegde autoriteiten wel een beslissing nemen.

Crimineele Statistiek 1915.

Hoewel de Crimineele Statistiek over het jaar 1915 reeds geruimen tijd geleden is verschenen, meenen wij toch goed te doen daaraan voor onze lezers nog enkele mededeelingen te ontleenen. Evenals van de jaargangen 1913 en 1914 is ook thans alleen de Inleiding met enkele bijlagen verschenen; van het tabelwerk kan door belangstellenden kennis worden genomen aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. De inleiding, welke ditmaal niet bewerkt is door Mr. J. R. B. de Roos maar door Mej. Mr. C. G. Wichmann begint met eenige opmerkingen over „de oorlogscriminaliteit” en bevat verder de gebruikelijke hoofdstukken waaraan thans nog een afzonderlijk hoofdstuk is toegevoegd betreffende „de criminaliteit van vluchtelingen”.

De Oorlogscriminaliteit welke door een aan het Bureau gehouden verzameling van aantekeningen en courantenknipsels is gevolgd, laat zich volgens de schrijfster van de inleiding tot verschillende vormen terugbrengen. In de eerste plaats noemt zij de criminaliteit-uit-niets-dan-winzucht, op schrikwekkende wijze in de hand gewerkt door de uiterlijke omstandigheden die deze oorlog schiep; het is de criminaliteit die niet anders kan worden gekenschetst dan als een misbruik maken, ten koste der medemenschen, van de verwar-

ring van het economisch leven, van het gebrek aan doorzicht en de goedgeloovigheid van zoovelen, met het uitsluitend doel om zich zelve te verrijken. Tegenover deze „kapitalistische” criminaliteit staan de feiten die aan den nood der tijden zijn toe te schrijven. In de derde plaats vindt men de feiten die in verband staan met nieuwe *gelegenheden* voor de beroepsmisdadigers, die traden in de plaats van zoo menige gelegenheid hun door den oorlog en de sluiting der grenzen ontnomen. Eindelijk wordt genoemd de criminaliteit welke niet zoozeer met de economische omstandigheden van den oorlog, als met de daardoor veroorzaakte mentaliteit samenhangt en ten slotte de politieke criminaliteit. Onder deze laatste rubriek rekent Mej. Wichmann o. a. de spionage met wat daarbij behoort en de principiële dienstweigering (dienstweigeringsmanifest). Ook de overige rubrieken worden nader toegelicht, waarvoor wij naar de inleiding zelve verwijzen.

Vertoonde het jaar 1914 een daling van het aantal onherroepelijke veroordeelingen en van het aantal onherroepelijk veroordeelde individuen met betrekking tot feiten waarvan de arrondissements-rechtbanken in eersten aanleg kennis nemen, het jaar 1915 geeft weder een stijging te zien en komt, wanneer de provinciale en plaatselijke belastingovertredingen buiten beschouwing blijven, ongeveer op het peil van 1913. De cijfers voor de jaren 1916 en 1917 zullen evenwel blijkens het aantal ingekomen telkaarten zéér belangrijk hooger zijn. Dat de cijfers voor 1915 niet hooger zijn is een gevolg van de omstandigheid dat de rechtbanken in den beginne, voordat het personeel werd uitgebreid, de behandeling van vele zaken moesten uitstellen.

Blijkens de crimineele statistiek bedraagt in 1915 de stijging van het aantal individuele veroordeelingen 1006, die van het aantal veroordeelde individuen 692; daarentegen geeft de justitiele statistiek over dat jaar 12396 als stijging van het getal der veroordeelden (gelijkstaande met wat in eerstgenoemde statistiek wordt aangeduid met individuele veroordeelingen, doch in dit geval in eersten aanleg, terwijl de crimineele statistiek alleen rekening houdt met het onherroepelijk vonnis). Er bestaat altijd eenig verschil tusschen de cijfers van beide statistieken omdat een aantal veroordeelingen nooit onherroepelijk wordt. Voor het groote verschil in 1915 moest echter een bijzondere reden bestaan en daarvoor rees het vermoeden, dat die zou zijn te vinden in de veroordeelingen van Belgische kinderen en andere buitenlanders, die over de grens kwamen om smokkelwaar te halen, daarna bij verstek werden veroordeeld en niet konden worden aangehouden ter executie van de straf, zoodat hunne veroordeeling niet onherroepelijk werd. Dit vermoeden vond bevestiging in de omstandigheid dat het verschil in stijging tusschen 12396 en 1006 of 11390 in hoofdzaak voor rekening komt van de drie zuidelijke provinciën, waar het verschil voor dezelfde rubrieken alleen reeds 9828 bedraagt.

De reeds in 1914 waargenomen daling bij de ruwheidsdelicten is blijven aanhouden; daarentegen is het aantal winstdelicten belangrijk gestegen. Voor de misdrijven tegen de zeden zijn de cijfers over 1915 gunstig.

Uit de verdeeling der veroordeelden naar de provinciën, waar de strafbare feiten werden gepleegd, blijkt, dat de stijging van eenvoudigen diefstal zich heeft voorgedaan in alle provinciën behalve Utrecht en de daling van eenvoudige mishandeling in alle provinciën behalve Zeeland en Friesland en wij daarbij dus te maken hebben met *algemeene* verschijnselen. Verder blijkt dat in 1915 een stijging viel waar te nemen in Noord-Brabant, Gelderland, Zeeland (waar het aantal veroordeelden verdubbelde), Friesland, Overijsel Drenthe en Limburg. Houdt men evenwel geen rekening met de veroordeelingen wegens verboden uitvoer en wegens terugkeer binnen een in staat van beleg verklaard gebied, dan blijkt, dat de criminaliteit van 1914 op 1915 niet onaanzienlijk is gedaald, zoowel in het Rijk als in de afzonderlijke provinciën uitgezonderd Zeeland, Friesland en Overijsel waar ook de gewone criminaliteit is gestegen.

Zoo oppervlakkig zou men dit een heugelijk verschijnsel kunnen achten; maar het vermoeden dringt zich op, aldus Mej. Wichmann, dat de daling der veroordeelden wegens andere feiten er voor een goed deel aan is toe te schrijven, dat de werkkraft der rechterlijke macht door den smokkelhandel als het ware is opgeslokt. Zij tracht dit nader aan te toonen en geeft dan deze conclusie: Gestegen is de winstcriminaliteit, daarnaast is een specifieke oorlogscriminaliteit opgekomen — en gedaald is alleen *die* criminaliteit, waarvan we nu eenmaal weten, dat zij bij groote drukte, ook reeds in vredes-tijd, licht onvervolgd wordt gelaten: die van mishandeling en soortgelijke delicten.

Uit de verdeeling der veroordeelden naar de gemeenten of groepen van gemeenten, waar de strafbare feiten werden gepleegd blijkt, dat de specifieke oorlogscriminaliteit zich in de kleinere gemeenten (die in de grensstreken) heeft geconcentreerd.

Van een belangrijke verzachting of verscherping der straffen kan in de jaren 1914-15 in het algemeen niet worden gesproken. In vergelijking met vroeger valt in de laatste jaren een vermindering der vrijheidsstraffen te constateeren; daarentegen is het aantal gevangenisstraffen van minder dan 1 maand in 1915 vergeleken bij de onmiddellijk daaraan voorafgaande jaren percentsgewijze vrij belangrijk gestegen. Bij het overzicht van de opgelegde bijkomende straffen treft de zeer groote stijging van de gevallen waarin verbeurdverklaring van voorwerpen werd uitgesproken. Van de 1263 maal dat die straf werd uitgesproken betrof het echter 1124 maal veroordeeling wegens verboden uitvoer. Het totaal aantal gevallen van schuldigverklaring aan dit delict beliep 1858, waarvan er 14% gestraft werden met gevangenisstraf van 1 maand—1 jaar, 39.5 % met gevangenisstraf van beneden 1 maand en 45,7 % met geldboete;

in de overige gevallen werd tuchtschool zonder proeftijd opgelegd of werden de schuldigen teruggegeven aan ouders of voogden.

Bij de kantongerechtaaken valt in de laatste jaren een daling vast te stellen. Uit de relatieve cijfers blijkt, dat de daling in 1915 zeer belangrijk was en men tot 1903, toen er nog heel wat minder bijzondere wetten en strafverordeningen waren dan thans, moet teruggaan, om een dergelijk laag relatief cijfer aan te treffen. Was in 1914 de daling van het totaal der veroordeelingen wegens overtredingen in hoofdzaak toe te schrijven aan de vermindering van het aantal veroordeelingen wegens overtreding der drankwet met corresponderende artikelen van het W. v. Str. en van de plaatselijke verordeningen, in 1915 was de afneming veel algemeener. De waargenomen daling krijgt nog meer beteekenis wanneer men in aanmerking neemt dat in 1915 door de Kantonrechters 5133 veroordeelingen wegens overtredingen der Oorlogswet en der daarop steunende maatregelen van het militair gezag zijn uitgesproken. Toch waarschuwt Mej. Wichmann tegen het zonder meer trekken van gunstige conclusies, omdat het geenszins onmogelijk is, dat in stede van daling een stijging waargenomen zou zijn, wanneer die vijfduizend Oorlogswetzaaken, die tijd en krachten der Kantongerechten in beslag namen, er niet geweest waren. Dit is echter niet met zekerheid na te gaan. Eindelijk vermelden wij hier nog dat in Amsterdam en Rotterdam in de laatste jaren een daling valt waar te nemen.

Uit het hoofdstuk betreffende de criminaliteit van vluchtelingen stippen wij alleen aan, dat de vluchtelingen in kampen zich van die in de vrije maatschappij onderscheiden door een minder veelzijdige criminaliteit en doordat bij hen de veroordeelden wegens misdrijven tegen de zeden een buitengewoon hoog percentage uitmaken, (7 van de 18). Bij de overtredingen is het aandeel der vrouwen zeer hoog bij de overtredingen der Oorlogswet.

Wij komen nu tot de strafzaaken door den militairen rechter berecht.

Kon Mr. de Roos in de Inleiding tot de Crimineele Statistiek over 1914 nog schrijven: „Met onverstoorbare eentonigheid geeft het jaar 1914 hier uitkomsten ongeveer gelijk aan die welke wij reeds sinds vele jaren waarnemen” in 1915 heeft de mobilisatie zich reeds ter dege doen gelden en is die eentonigheid geheel verbroken.

Het aantal veroordeelingen en veroordeelden is in 1915 met betrekking tot de misdrijven in burgerlijke strafwetten genoemd meer dan verviervoudigd en bedroeg 826 (waaronder 14 van geïnterneerden) en 811 tegen respectievelijk 198 en 197 in 1914. De stijging houdt nauw verband met de toeneming der sterkte van leger en vloot door de mobilisatie. Deze sterkte zou men moeten weten om te kunnen beoordeelen of de cijfers voor 1915 in verhouding tot die van vorige jaren hoog of laag genoemd moeten worden. De sterkte-

cijfers zijn evenwel bij het Centraal Bureau voor de Statistiek niet bekend en wij zijn evenmin in staat die cijfers te verschaffen. Misschien zal later, wanneer wij weder tot normale tijden zullen zijn teruggekeerd, de gelegenheid gevonden kunnen worden de ontbrekende berekeningen te maken.

Uit een vergelijking met de cijfers van 1914 blijkt, dat de stijging bij de misdrijven uit winstbejag het grootst geweest is. Stelt men de cijfers voor 1914 op 100 dan vindt men in vergelijking daarmee voor 1915:

- bij de misdrijven tegen het openbaar gezag 375;
- bij de misdrijven tegen de zeden 275 (absoluut cijfer 22);
- bij de misdrijven tegen lijf en leven 363;
- bij de misdrijven uit winstbejag 495;
- bij het misdrijf van vernieling 371 (absoluut cijfer 26).

Hierbij houde men in het oog dat het aantal misdrijven tegen het openbaar gezag in 1914 veel hooger was dan anders.

Ook voor de misdrijven in militaire strafwetten genoemd geeft 1915 een belangrijke stijging vergeleken bij 1914, welk jaar bij 1913 vergeleken een vermindering had gebracht. De cijfers bedroegen voor die drie jaren 1422, (waaronder 12 van geïnterneerden), 478, 559 veroordeelingen en 1346, 464, 540 veroordeelden.

Stellen wij ook voor de militaire misdrijven de cijfers van 1914 gelijk 100 dan krijgen wij bij vergelijking voor 1915:

- voor dienstweigering 347;
- voor insubordinatie 448;
- voor desertie 215;
- voor diefstal in de chambrée enz. 252.

Waar het cijfer der desertie in 1914 reeds beneden dat der vorige jaren bleef en bovendien de stijging in 1915 geringer was dan bij een der andere bovengenoemde misdrijven nl. slechts 115 % acht Mej. Wichmann de conclusie waarschijnlijk, dat èn in 1914 èn in 1915 de desertie in verhouding tot andere delicten betrekkelijk weinig is voorgekomen.

Ten aanzien van de opgelegde straffen voor misdrijven in burgerlijke strafwetten genoemd vermelden wij nog, dat de zware en de zeer korte gevangenisstraffen heel sterk, de gevangenisstraffen van 1 maand—1 jaar alsmede de geldboeten tamelijk, de hechtenisstraffen daarentegen naar verhouding heel weinig zijn gestegen, terwijl het aantal opgelegde tuchtschoolstraffen is gedaald (van 6 op 5). De straf van degradatie is nauwelijks toegenomen, wat bij de groote vermeerdering der legermacht een sterke relatieve afneming beteekent. Het aantal gevallen waarbij de vervallenverklaring van den militairen stand werd uitgesproken bedroeg 2 (0 in 1914), terwijl dat waarin de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen werd uitgesproken steeg van 18 in 1914 tot 42 in 1915.

Wat betreft de straffen opgelegd wegens militaire delicten valt op te merken, dat naar verhouding de stijging der zware gevangenisstraffen belangrijk kleiner was dan bij de overige gevangenis-

straffen. Voorts valt voor de hechtenisstraffen ¹⁾ een aanzienlijke stijging, voor de weinige gevallen waarin geldboete is opgelegd een daling waar te nemen. Het aantal opgelegde tuchtschoolstraffen is hier gedaald van 7 op 3. De degradatie vertoont een geringe stijging (15 op 20), terwijl het aantal gevallen waarin ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen werd uitgesproken is verdubbeld. De straf van vervallenverklaring van den militairen stand werd bij veroordeeling wegens een militair delict geen enkele maal uitgesproken. Dit is ons niet duidelijk, want blijkens een noot in staat 47, waaraan wij deze opgave ontleenen, is in één geval, wegens desertie, een gevangenisstraf van 5 jaar of meer opgelegd, welke straf gepaard moest gaan met vervallenverklaring. Hier moet dus óf een fout schuilen in de statistiek, óf het vonnis moet verkeerd geweest zijn.

De straf van cassatie werd in 1915 éénmaal uitgesproken; het laatst was deze straf opgelegd in 1909.

Het aantal veroordeelingen door den militairen rechter in 1915 wegens overtredingen uitgesproken beliep 902 en is dus niet bijzonder sterk toegenomen. (644 in 1914., 536 in 1913). Ten deele is dit een gevolg van de groote drukte bij de krijgsraden ten gevolge van de mobilisatie, ten deele ook van de bekende circulaires van den Minister van Justitie van April en Mei 1915 (M. R. T. X blz. 608 en 609), ten gevolge waarvan vele overtredingen krijgstuchtelijk werden afgedaan. Na de beslissing van het H. M. G. van 24 Augustus 1915 (M. R. T. XI blz. 184) en de uitbreiding van de parketten der krijgsraden met tijdelijke werkkrachten zal deze wijze van afdoen van overtredingen wel zijn verminderd en mag voor 1916 dus een grootere stijging verwacht worden.

Ontwerp-Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Toen wij in de laatste aflevering van den vorigen jaargang (blz. 518) de indiening van bovenvermeld ontwerp van wet mededeelden, knoopten wij daaraan de toezegging vast, dat wij zouden overwegen of het aanbeveling verdiende de afwijkingen, welke bestaan tusschen het bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakte wetsontwerp en dat van de ministerieele commissie van voorbereiding, in ons tijdschrift mede te deelen.

Hieronder laten wij thans geheel of gedeeltelijk volgen den tekst van die artikelen van het Regeeringsontwerp welke afwijken van die van het ontwerp van de commissie, waarbij de wijzigingen en

---

¹⁾ Staat 47 spreekt van gevangenisstraf en van hechtenis. Hiermede worden bedoeld de militaire gevangenisstraf en de militaire detentie. Waarom deze officiële benamingen niet gebruikt worden is ons niet recht duidelijk.

toevoegingen cursief zijn gedrukt, terwijl op het rechter gedeelte der bladzijde de noodige aanwijzingen voor de redactie van het ontwerp der commissie zijn gegeven.

Artikel 1.

Het Wetboek van Militair Strafrecht treedt in werking *met ingang van een door Ons te bepalen tijdstip.* met ingang van den .....

Artikel 4.

Na artikel 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht worden zeven nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 12a.

De bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, wordt alleen uitgeoefend, indien het militair belang *zich niet daartegen verzet.* indien het militair belang dat toelaat.

.....

Artikel 12d.

Indien de rechter overeenkomstig artikel 14d van het Wetboek van Strafrecht eene opdracht tot het verleenen van bijstand gegeven heeft, oefent, wanneer de veroordeelde zich in werkelijken militairen dienst bevindt, degene die met het verleenen van den bijstand belast is, dien niet uit, dan met *goedvinden* van den commandeerenden officier van den veroordeelde. goedkeuring.

Artikel 12e.

Als de rechter die het in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht bedoelde bevel heeft gegeven, wordt voor de toepassing van de artikelen 14f—14k van dat Wetboek steeds mede aangemerkt het Hoog Militair Gerechtshof of, indien de veroordeelde zich bevindt in of op weg naar Oost-Indië, het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, *samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen.* de slotwoorden zijn bijgevoegd.

Artikel 5.

Artikel 16 van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Wanneer het ontslag uit den militairen dienst is uitgesproken zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, zal de ontslagene alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van het hoofd van het daarbij betrokken Departement van Marine of van Oorlog, hetzij binnen zijn diensttijd worden opgeroepen om aan zijn verplichten krijgsdienst te voldoen, hetzij kunnen worden toegelaten tot eene verbintenis tot vrijwilligen krijgsdienst.” kan

Artikel 8.

Na artikel 29 van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vijf nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

Artikel 29e.

Ten aanzien van uit de koloniën afkomstige inlandsche personen, aan de militaire rechtstmacht onderworpen, die den leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt, zijn uitsluitend van toepassing de bepalingen ten aanzien van personen boven dien leeftijd geldende. Ten aanzien van min- derjarige uit de koloniën wordt uitsluitend recht gedaan naar

Artikel 26.

In artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht wordt, in plaats van „op weg naar Oost-Indië of aan boord van een oorlogsvaartuig aldaar”, gelezen: „in of op weg naar Oost-Indië en wordt na Nederlandsch-Indië”, gelezen: „samen- gesteld naar de daar te lande geldende bepalingen.” het slotgedeelte is bijgevoegd.

Artikel 28.

Worden afgeschaft:

- 1o. enz.
- 5o. de wet van 18 April 1885 (*Staatsblad* no. 98), gelijk die is gewijzigd bij de wet van 15 Mei 1914 (*Staatsblad* no. 206); 1916

Artikel 47.

In artikel 13, eerste lid, van de Regtspleging bij de Landmagt vervallen de slotregels na de woorden: „kennis gegeven” en wordt de komma na die woorden eene punt.

Aan dit eerste lid wordt een tweede zin toegevoegd, luidende: „De artikelen 7—12 zijn van *overeenkomstige* toepassing.”

het gecursiveerde woord is ingevoegd.

Artikel 52.

In artikel 46, tweeden zin, van *de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Ge-regtshof* wordt, in plaats van „op de ap- of improbatie”, gelezen: „op de beklagzaken en op de ap- of improbatie”.

het gecursiveerde gedeelte is ingevoegd.

Artikel 55.

In de Militiewet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

.....
Artikel 37, eerste lid, 3o., wordt gelezen als volgt:

„*die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak uit den militairen dienst is ontslagen* zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen of wien tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht is ontzet, zoolang hij niet krachtens artikel 16 of 28 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor den dienst is opgeroepen, tenzij het ontslag, de ontzegging of de ontzetting ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

hij, die uit den militairen dienst is ontslagen

.....
Artikel 100, *eerste lid*, c, wordt gelezen als volgt:

de gecursiveerde woorden ingevoegd.

„hij, die op grond van de Wet op de Krijgstucht uit den dienst wordt weggejaagd.”

Artikel 100, *eerste lid*, f, wordt gelezen als volgt:

„hij, die *krachtens onherroepelijk geworden uitspraak* ontslagen is of wordt uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, wien tijdelijk het recht is of wordt ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht is of wordt ontzet, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzegging of de ontzetting verstreken is of ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

de gecursiveerde
woorden ingevoegd

Artikel 56.

In de Landweerwet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

.....
Artikel 37, vierde lid, *f*, wordt gelezen als volgt:

„die *krachtens onherroepelijk geworden uitspraak* ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, wien tijdelijk het recht ontzegd wordt of blijkt te zijn om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht wordt of blijkt te zijn ontzet, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen Minister van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzegging of de ontzetting verstreken is of tengevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

de gecursiveerde
woorden ingevoegd

Artikel 57.

In de Landstormwet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

.....
Artikel 16, eerste lid, onder 6o., wordt gelezen als volgt:

„hij, wien tijdelijk het recht ontzegd wordt of blijkt te zijn om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, die tijdelijk van dat recht wordt of blijkt te zijn ontzet of die *krachtens onherroepelijk geworden uitspraak* ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzetting of de ontzetting verstreken is of tengevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

de gecursiveerde
woorden ingevoegd

Artikel 67.

Artikel 3 van de wet van 7 Januari 1911 (Staatsblad no. 5) vervalt.

De laatste der slotbepalingen van de wet van 12 Juni 1915 (*Staatsblad no. 247*).

Artikel 69.

De bepalingen van het gemeene recht betreffende het bewijs van strafbare feiten zijn toepasselijk in de strafzaken, waarvan de militaire rechter kennis neemt, behoudens dat:

- 1o.
- 2o. de schildwacht die zich beroept op een grond welke overeenkomstig een der artikelen 40—43 van het Wetboek van Strafrecht de strafbaarheid van een door hem als zoodanig gepleegd feit zou uitsluiten, geacht wordt rechtmatig te hebben gehandeld *totdat het tegendeel aannemelijk is gemaakt*;
- 3o.

tot het bewijs van
het tegendeel;

Artikel 80.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, samengesteld naar de *daar te lande geldende bepalingen*, oordeelt in hooger beroep over de daarvoor vatbare vonnissen, welke in Nederlandsch-Indië door krijgswraden bij de zeemacht zijn geweest.

bepalingen der Nederlandsch-Indische wetgeving.

Artikel 87.

Wanneer tot de berechting van een strafbaar feit geen krijgsraad volgens deze paragraaf bevoegd is, neemt de krijgsraad bij de zeemacht te Helder daarvan kennis; bevindt de persoon die het strafbaar feit heeft begaan, zich in Oost-Indië, dan is mede bevoegd de krijgsraad *bij de zeemacht, door den commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië aangewezen.* bij de zeemacht te Soerabaia.

Artikel 97.

Indien wegens een feit *vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan,* vóór ..... begaan, op of na dien dag een eindvonnis hetzij in eersten, hetzij in hoogerem aanleg gewezen wordt, gelden de bepalingen der artikelen 98—106.

TITEL X.

Bepalingen betreffende krijgstuchtelijke vergrijpen *vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan.* vóór ..... begaan.

Artikel 107.

Ten aanzien van de krijgstuchtelijke vergrijpen *vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan,* vóór ..... begaan, wordt uitsluitend de wetgeving toegepast, in werking op het tijdstip, waarop het feit is begaan.

Artikel 110.

Deze wet treedt in werking *met ingang van den 1sten Januari 1875.* met ingang van den .....

Behalve bovenstaande wijzigingen en aanvullingen verdient nog het navolgende vermelding. De verschillende paragrafen van Titel VIII „Bepalingen omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter” zijn in het Regeeringsontwerp van opschriften voorzien, welke aldus luiden:

voor § 1: Rechtsmacht van den militairen rechter in het algemeen.

- voor § 2: Rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof in het bijzonder.
- „ § 3: Onderverdeeling der rechtsmacht tusschen de krijgswaarden bij de zeemacht en die bij de landmacht.
- „ § 4: Betrekkelijke bevoegdheid van de krijgswaarden bij de zeemacht.
- „ § 5: Betrekkelijke bevoegdheid van de gewone krijgswaarden bij de landmacht.
- „ § 6: Betrekkelijke bevoegdheid van de bijzondere krijgswaarden bij de landmacht.
- „ § 7: Bijzondere voorschriften.

De slotzin van art. 81 van het ontwerp der commissie is in het Regeeringsontwerp een afzonderlijke, tweede alinea geworden.

Wij gaan thans over tot de wijzigingen welke de Memorie van Toelichting van de Commissie heeft ondergaan (van minder belang zijnde wijzigingen van drukfouten worden niet vermeld) en laten die gedeelten uit de M. v. T. op het Regeeringsontwerp, welke afwijken van die van de commissie, hieronder volgen.

Artikel 1.

Het eerste lid van de toelichting op dit artikel luidt thans:

Dat het krachtens het eerste lid bij Koninklijk besluit vast te stellen tijdstip der inwerkingtreding van het W. v. M. S. — en derhalve mede van de W. K.: men vergelijkte artikel 74 dier wet — niet noodzakelijk veraf behoefte te liggen, houdt verband met de verschillende omstandigheden.

De beide slotalinea's van deze toelichting ondergingen eveneens eenige wijziging; zij luiden:

En ten slotte is eene spoedige inwerkingtreding alleen mogelijk, omdat de talrijke uitvoeringsvoorschriften, door de in te voeren wettelijke regelingen vereischt, reeds alle in ontwerp zijn gereedgemaakt en derhalve in korten tijd kunnen worden vastgesteld.

De bepaling van het tijdstip van inwerkingtreding is aan de Kroon overgelaten. Immers zijn de ondergeteekenden geenszins blind voor het feit, dat aan het in werking treden van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht nog tijdens den mobilisatietoestand belangrijke bezwaren verbonden zijn, met het oog zoowel op de militaire gerechten als op de militaire autoriteiten en strafopleggers, thans met werk overladen en voor welke het zich inwerken in het nieuwe recht eene nieuwe aanzienlijke vermeerdering van werkzaamheden zou beteekenen. Daarbij komt nog, dat de krijgswaarden bij de landmacht thans voor een groot deel bezet zijn met leden, te weten worden aangemerkt. Vandaar, dat van het noemen van den datum van inwerkingtreding in de wet is afgezien.

Artikel 4.

Aan het slot van de eerste alinea is het navolgende toegevoegd:

Gelijk bekend is, werd de inhoud van artikel 4 dezer wetsvoordracht mutatis mutandis overgenomen in het bij Koninklijke boodschap van 15 December 1915 ingediende ontwerp van wet, houdende nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter (Zitting 1917—1918. — 284, Tweede Kamer), d.w.z. aangaande die toepassing onder vigueur der Crimineele Wetboeken. De toelichting op dat wetsontwerp was in hoofdzaak aan de toelichting op artikel 4 ontleend.

De toelichting op ditzelfde artikel onderging nog enkele wijzigingen, waar het betreft de afzonderlijke toelichting van elk der voorgestelde artikelen 12a—12g. Zoo die op art. 12d waar aan het slot het woord „goedkeuring” is veranderd in „goedvinden”. Het laatste gedeelte van de eerste alinea der toelichting op artikel 12e luidt thans:

Dat de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië voor de uitoefening van zijne nieuwe taak zal worden beheerscht door de daar te lande geldende bepalingen, spreekt wel van zelf. Overigens is voorzichtigheidshalve zoowel in dit artikel als in de artikelen 67 van de W. K. — men zie artikel 26 van dit wetsontwerp — en 80 van deze wetsvoordracht eene uitdrukkelijke verwijzing naar voormelde bepalingen opgenomen, zonder dat daaraan een argumentum a contrario mag worden ontleend. Zoo is b.v. ook in de Slotbepalingen, bij de wet van 15 Mei 1914 (*Staatsblad* no. 206) aan de Regtspleging bij de Zeemagt toegevoegd, onder „het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië” natuurlijk te verstaan dat college, samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen, naar welke bepalingen voormelde wet van 1914 stilzwijgend verwijst.

Artikel 7.

De voorlaatste volzin van de toelichting op dit artikel is aangevuld en luidt als volgt:

Men vergelijkte artikel 59 van de Wet op de Krijgstucht, hetwelk ten aanzien van een strafbaar feit, waarvan de *militaire* rechter kennis moet nemen of waarvoor hij eene veroordeeling heeft uitgesproken, de bevoegdheid tot disciplinaire afdoening opheft, welke bevoegdheid intusschen met betrekking tot andere strafbare feiten geacht moet worden onverkort te blijven bestaan.

Artikel 8.

De alinea aanvangende met „Eenerzijds schijnt het onvermijdelijk” (op vijf na de laatste alinea der toelichting) is aangevuld met het navolgende:

De ondergeteekenden hebben aandachtig overwogen, of het niet mogelijk zou zijn op de hier bedoelde jeugdige inlandsche schepe-lingen de strafrechtelijke Kinderwetten althans ten deele van toe-paring te doen zijn, in dien zin, dat b.v. de straf van berisping zou kunnen worden opgelegd en artikel 38 van het Wetboek van Strafrecht toegepast. Intusschen zijn zij tot de slotsom gekomen, dat het beter zal zijn ten deze te zijner tijd aansluiting te zoeken bij eene eventueele kinderwetgeving in de koloniën. Immers is het bezwaar tegen toepasselijkverklaring der Nederlandsche Kinderwetten thans dit, dat zoowel de leeftijd als de staat (al of niet ge- huwd zijn) van inlandsche personen dikwijls niet — althans niet met voldoende zekerheid en binnen redelijken termijn — kan worden vastgesteld, in welk geval eene vervolging geen voortgang zou kun- nen hebben. Aan dit bezwaar zal uiteraard bij eene eventueele kolonia- le kinderwetgeving worden tegemoet gekomen en alsdan het tijd- stip zijn aangebroken om ook de hier bedoelde schepelingen in de voordeelen eener bijzondere kinderwetgeving te doen deelen.

Bovendien is in den laatsten zin van de eerste alinea het cijfer 6 gewijzigd in 8.

Artikel 11.

In den slotzin van de elfde alinea dezer toelichting is het cijfer 22 gewijzigd in 27.

Artikel 26.

In den slotzin is tusschen „vergelijke” en „het” ingevoegd „ook”.

Artikelen 40 en 51.

De laatste alinea van de toelichting op artikel XIV is gewijzigd als volgt:

Om dezelfde redenen, waarom de bepalingen voor jeugdige per-sonen in het materiele strafrecht aanvankelijk niet toepasselijk zijn verklaard op minderjarige inlandsche schepelingen, zijn deze ook uitgesloten van de toepassing dezer additioneele artikelen. Zoodra eene koloniale kinderwetgeving zal zijn tot stand gekomen, zal ook de aangelegenheid der procedure voor minderjarige inlandsche sche- pelingen nader onder de oogen worden gezien.

Artikel 58.

Hier wordt in plaats van „Artikel 45, nos. 1 en 5”, gelezen: „Artikel 45, nos. 5 en 6”.

Artikel 67.

Bij dit artikel is in de toelichting het cijfer 4 vervangen door 72 no. 2.

Artikel 75.

In den slotzin van de eerste alinea van de toelichting op dit artikel is het getal 75 gewijzigd in 73.

Ten slotte vermelden wij nog dat de paragrafen van Titel VIII in de toelichting van dezelfde opschriften zijn voorzien als in het ontwerp van wet, terwijl de wijziging welke het opschrift van Titel X in laatstgenoemd stuk onderging eveneens is aangebracht in de Memorie van Toelichting.

INGEKOMEN BIJDLAGEN.

Voorwaardelijke strafoplegging in het Militair Tuchtrecht.

door

P. J. STIGTER.

Kapitein der Infanterie.

Sedert de invoering der voorwaardelijke veroordeeling in ons strafrecht is meermalen de wenschelijkheid betoogd van de invoering van voorwaardelijke veroordeeling in het militair tuchtrecht. Zoo werd b.v. op deze invoering aangedrongen door den Heer Hugenholtz in de vergadering der Tweede Kamer op 20 Maart 1918 ¹⁾ bij de behandeling van het wetsontwerp, houdende nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter.

In dit opstel wil ik de al- of- niet-wenschelijkheid van de invoering van voorwaardelijke strafoplegging in ons militair tuchtrecht aan een onderzoek onderwerpen.

Ter begrenzing van het vraagstuk zij vooropgesteld, dat het *voor* en *tegen* t. a. v. voorwaardelijke veroordeeling in het *strafrecht* in het volgende buiten bespreking wordt gelaten. De strijd hierover kan als uitgevochten beschouwd worden; men raadplege desgewenscht de daarover verschenen litteratuur. Slechts zal worden nagegaan, of, nu de wetgever het heeft goedgevonden de voorwaardelijke veroordeeling door den burger- en door den militairen *strafrechter* te doen toepassen, het al dan niet gewenscht is een soortgelijk instituut aan den militairen *tuchtrechter* (C. Ct., enz.) in handen te geven.

De voorwaardelijke veroordeeling is in ons strafrecht — voorzoover dit wordt toegepast door den gewonen strafrechter — ingevoerd door de Wet van 12 Juni 1915 (Stbl. No. 247). De werking van het instituut blijkt in hoofdzaak uit het eerste lid van Art. 14a van het Wetboek van Strafrecht, door genoemde wet in dat Wetboek ingevoegd, en luidende: „In geval van veroordeeling tot gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en in geval van veroordeeling tot hechtenis, vervangende hechtenis daaronder niet begrepen, kan de rechter daarbij tevens het bevel geven dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij hij later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van een bij het bevel te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of gedurende dien proeftijd eene bijzondere voorwaarde welke bij het bevel mocht zijn gesteld, niet heeft nageleefd”. Het tweede lid van genoemd

¹⁾ Handelingen 2e Kamer 1917—18, blz. 2091.

artikel laat de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling in zeer beperkte mate toe bij oplegging van geldboete.

Als voordeel van het stelsel noemt de Memorie van Toelichting ¹⁾ (van Mr. Regout), naast de beperking van het steeds stijgend aantal kortdurende vrijheidsstraffen, de mogelijkheid om het vooruitzicht der e.q. te boeten straf te benutten als dringend motief tot zelfverbetering.

Bij de mondelinge behandeling in de 2e Kamer zeide de Minister van Justitie Ort. ²⁾: „Het instituut zal allereerst den delinquent, op wien het wordt toegepast, de toepassing van de scherpere vormen van strafrechtelijke repressie, geldboete, hechtenis, gevangenisstraf besparen. Enz.”

Aldus bespaart de voorwaardelijke veroordeeling aan den delinquent, ten aanzien van wien de rechter dit gepast acht, het verblijf in de strafinrichting met zijne nadeelige gevolgen. Maar vooral kan de bedreiging van het Damocles-zwaard, dat den man gedurende zijn proeftijd boven het hoofd hangt, heilzaam werken — de bedreiging dat de straf kan worden uitgevoerd, wanneer hij zich schuldig maakt aan een strafbaar feit of wel wanneer hij eene hem opgelegde bijzondere voorwaarde schendt: een herberg bezoekt wanneer het bezoeken daarvan hem, wegens herhaalde dronkenschap, was verboden of eene stad of streek betreedt, waarin het verblijf hem was ontzegd. Ook is heilzame werking te verwachten van het door deze bedreiging voortdurend levendig houden van de herinnering aan de zwakheden en afdwalingen, die den man voor den rechter hebben gebracht. „De grootste beteekenis van de voorwaardelijke veroordeeling is, dat de man een papiertje meekrijgt, dat een lijstje is van zijn mogelijke zonden, waaraan hij zich dagelijks kan spiegelen”. (Prof. Van Hamel). ³⁾ Ten slotte kan van de gestelde bijzondere voorwaarden — naast de negatieve werking (de dreigende gevolgen, in geval die voorwaarden niet nagekomen worden) — eene krachtige positieve werking ten goede verwacht worden; die voorwaarden kunnen opheffend, opvoedend werken. Zij kunnen door den veroordeelde in een ander milieu te plaatsen, door zijn leven eene andere richting te geven, misschien nog veel meer ten goede uitwerken dan de voortdurende bedreiging der opgeschorte straf. Dit is inderdaad wel de mooiste zijde van het instituut. Mr. De Jongh vindt hierin zelfs de kern der voorwaardelijke veroordeeling: „Het beginsel dezer wet is reclasseering”. ⁴⁾

De Wet van 20 April 1918 (Stbl. No. 255) heeft ook den mili-

¹⁾ Bijlagen van de Handelingen der 2e Kamer 1911—12, No. 304, blz. 4 en 5.

²⁾ Handelingen der 2e Kamer 1914—15, blz. 912.

³⁾ Handelingen der 2e Kamer 1917—18, blz. 2094.

⁴⁾ Mr. G. T. J. De Jongh. De wet op de voorwaardelijke veroordeeling. Blz. 40.

„Reclasseeren is opheffen, opvoeden, omhoog brengen en omhoog houden; reinigen, desinfecteeren, leeren loopen in de samenleving, geduldig en ijverig leeren volvoeren de taak, die opgelegd wordt, ook al is zij niet altijd even genotvol en afwisselend”. T. a. p. blz. 45.

tairen rechter gemachtigd tot toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling — bij commune en militaire delicten — op dezelfde wijze als dit door den gewonen strafrechter geschiedt, behoudens enkele beperkingen. De beide Kamers der Staten-Generaal namen het ontwerp tot deze wet zonder hoofdelijke stemming aan. De billijkheid eischte dat men den soldaat niet onthield, wat men den burger had toegekend.

Moet nu invoering van voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht beschouwd worden als de voltooiing van het half opgetrokken gebouw? Volgt deze logisch op de reeds door den wetgever genomen, hierboven genoemde, maatregelen? Is niet-invoering daarvan te beschouwen als „halverwege blijven stilstaan”? ¹⁾

Verschillende burgerorganisaties passen bij de handhaving der tucht onder hun personeel de voorwaardelijke strafoplegging reeds toe. De werkliedenreglementen der gemeenten Amsterdam, den Haag en Zaandam hebben het instituut der voorwaardelijke strafoplegging opgenomen, resp. sedert 1917, 1911 en 1914. Bij de Amsterdamsche Brandweer wordt het systeem toegepast sedert 1 Juni 1915. Bij de Staatsspoor en de Hollandsche spoor bestaat het instituut eveneens.

Het tweede lid van het Reglement voor de werklieden in dienst der Gemeente Amsterdam luidt:

„Bij de oplegging der straf kan een termijn worden bepaald van ten hoogste een jaar, gedurende welken de gestrafte, door zich aan geen nieuw strafbaar feit schuldig te maken of door naleving van bij de strafoplegging gestelde voorwaarden, gelegenheid zal hebben de uitvoering der straf te voorkomen”.

De werkliedenreglementen der beide andere genoemde gemeenten bevatten soortgelijke bepalingen, met dit onderscheid dat zij het bepalen van den termijn geheel overlaten aan den strafoplegger. Bij de regeling der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen is in meer algemeenen zin bepaald dat de uitvoering eener straf (behalve mondelinge berisping) kan worden opgeschort „met het doel, om de straf niet uit te voeren, indien de betrokkene zich dit waardig toont door gedrag en ijver”. Art. 73 van het Reglement der H. I. J. S. M. bevat ongeveer dezelfde bepaling. Bij beide maatschappijen bedraagt de proeftijd ten hoogste een jaar. ²⁾

Het debat, dat in den Amsterdamschen gemeenteraad op 26 en 29 October 1917 gevoerd is over het voorstel van B. en W. tot opneming van de voorwaardelijke strafoplegging in het Reglement voor de werklieden in dienst der Gemeente, ³⁾ is belangwekkend; vooral ook, omdat twee hoogleraren, Prof. Fabius en Prof. Diepenhorst,

¹⁾ De Heer Hugenholtz. Handelingen der 2e Kamer 1917—18, blz. 2091.

²⁾ De gegevens betreffende de spoorwegmaatschappijen zijn ontleend aan de rede van den Heer Pothuis in den Amsterdamschen Gemeenteraad op 29 October 1917.

³⁾ Gemeentebld, Afd. 2, blz. 2085 v.

geestverwanten, doch ten aanzien van dit onderwerp elkanders felle bestrijders, de voornaamste sprekers waren.

Het door Prof. Fabius, tegenstander van het voorstel van B. en W., in het midden gebrachte laat ik hier buiten beschouwing, omdat de argumenten van dezen hoogleeraar eensdeels voornamelijk gericht waren tegen de *strafrechtelijke* voorwaardelijke veroordeeling, anderdeels tegen eene bevoegdheidsregeling van de directeuren der bedrijven eenerzijds en het scheidsgerecht anderzijds, welke laatste aangelegenheid voor ons geen belang heeft.

Uit de redevoering van Prof. Diepenhorst haal ik vooreerst deze zinsnede aan:

„(ik oordeel) dat degenen, die tot de principieele tegenstanders van de voorwaardelijke veroordeeling in het gemeene strafrecht behooren, sympathiek kunnen staan tegenover de voorwaardelijke veroordeeling in het disciplinaire recht . . . . . Waaron? Omdat bij het strafrecht het vergeldingsprincipe op den voorgrond dient te staan, en daarentegen bij het tuchtrecht veel sterker op den voorgrond komt het paedagogische element van opleiding, verbetering, terechtbrenging, welk element door de voorwaardelijke veroordeeling beter tot zijn recht kan worden gebracht. Degenen, die staan op het vergeldingsstandpunt, kunnen veel meer sympathie hebben voor de voorwaardelijke veroordeeling in het disciplinaire recht dan in het strafrecht”.

Deze woorden waren tegen Prof. Fabius gericht; ik geloof dat bijna ieder ze kan beamen. Maar ik acht het ook niet onmogelijk, dat degenen, die *niet* staan op het vergeldingsstandpunt, veel *minder* sympathie kunnen hebben voor de voorwaardelijke veroordeeling in het disciplinaire recht dan in het strafrecht. Ik kom hierop straks terug.

Prof. Diepenhorst wees voorts op de goede paedagogische werking op den delinquent zelf, wien, na een ernstig delict (dat met ontslag als werkman gestraft zou kunnen worden), nog eenmaal zijn lot in eigen handen gelegd wordt, of bij wien, na een lichter vergrijp, de begeerte, om een blanco strafregister te kunnen toonen ¹⁾, veredelend zal werken en tot volle plichtsbetrachting leiden.

Opmerking verdienen ook de woorden van het raadslid Mr. Asscher, in dezelfde raadsvergadering van 26 October 1917 gesproken, die o.a. zeide: „Het gronddenkbeeld van de voorwaardelijke veroordeeling is de reclasseeringsidee, is de opbeuringsidee, de idee om iemand die struikelt, voordat hij gestraft wordt, van de straftoepassing juist zooveel te laten zien, dat de verscherpte strafbedreiging in den vorm van voorwaardelijke veroordeeling hem in de toekomst op den goeden weg zal houden”. Spreker wees er voorts op „dat z.i. bij het disciplinaire recht nog veel meer behoefte bestaat aan een dergelijk instituut dan bij het strafrecht.

Belangrijk waren ook de redevoeringen van den Heer Pothuis —

¹⁾ Het is de vraag of het strafregister na voorwaardelijke strafoplegging „blanco” zou blijven.

die o.a. ook mededeelde dat , behalve de grootste twee spoorwegmaatschappijen, ook talrijke particuliere werkgevers in hunne fabrieken en werkplaatsen de voorwaardelijke strafoplegging toepassen — en van den Wethouder Wibaut; ik moet mij echter tot het geciteerde bepalen en verwijs verder naar het raadsverslag. Slechts zij nog medegedeeld dat Prof. Fabius de eenige bestrijder van het voorstel was, en dat daarentegen verschillende andere sprekers wezen op de goede werking, die de disciplinaire voorwaardelijke strafoplegging reeds in verschillende organisaties getoond had. Het voorstel van B. en W. werd ten slotte zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Een enkel woord nog over de Amsterdamsche Brandweer, omdat dit korps van de verschillende burgerorganisaties het meest op de militaire organisatie gelijkst. „Er is bij de Brandweer een uit den aard der zaak tot het militaire naderende discipline”. ¹⁾ De Commandant van het korps, de Heer Gordijn, is zoo welwillend geweest mij eenige gegevens te verstrekken betreffende de werking van de voorwaardelijke strafoplegging als tuchtmiddel bij de Amsterdamsche Brandweer. De Heer Gordijn toont met cijfers aan, dat sedert de invoering van het instituut het aantal overtredingen slechts ongeveer 70 % bedraagt van het aantal, dat gepleegd werd in een gelijk tijdvak vóór de invoering daarvan. De Heer Gordijn voegt daarbij de volgende samenvatting van den algemeenen indruk, dien hij van de werking van het stelsel ontving: „Mijn algemeene indruk is, dat het stelsel gunstig werkt. Men stelt er prijs op het in eigen hand te hebben de gevolgen van een overtreding e.d. ongedaan te kunnen maken, terwijl de formeele oplegging van de straf met opschorting op den daarvoor in aanmerking komenden delinquent meer indruk maakt dan eene waarschuwing of vermaning. Tusschen deze laatste straffen en de straf (in den vorm van extra-dienst) met opschorting ligt slechts een formeel verschil, doch juist in dat formeele verschil schuilt mijns inziens de waarde, omdat het meer indruk maakt op den gestrafte zich bedreigd te weten met de tenuitvoerlegging van een hem bekende opschorting-straf ²⁾, die zwaarder is dan voorheen, zoomede van de ook weer zwaardere recidive-straf”. De Heer Gordijn vermeld voorts, dat ook tijdens het bestaan van het instituut der voorwaardelijke strafoplegging, straffen gegeven worden in den vorm van eene vermaning, waarschuwing en berisping.

Het scheen mij gewenscht toe bij de disciplinaire voorwaardelijke strafoplegging bij burger-organisaties wat langer stil te staan, omdat, wanneer de quaestie van de invoering van het instituut in het militair tuchtrecht eens aan de orde zal komen, natuurlijk van verschillende zijden gewezen zal worden op bestaande regelingen dien-

¹⁾ Wethouder Wibaut in de raadsvergadering van 29 October 1917.

²⁾ De straf, waarvan de uitvoering opgeschort wordt, wordt zwaarder opgelegd dan een direct uitgevoerde straf voor eenzelfde feit.

aangaande bij groote bedrijven, zoowel die onder leiding van de overheid als van particulieren.

Het komt mij voor, dat algemeen gunstig geoordeeld wordt over de werking der disciplinaire voorwaardelijke strafoplegging bij onderscheidene burger-organisaties; ik wil dan ook wel gaarne gelooven, dat meer algemeene invoering in groote bedrijven aanbeveling verdient.

Is nu echter, wat dáár voldoet — daar, waar de werkman „zijne arbeidskracht verkoopt” aan den ondernemer —, is dat nu ook geschikt en aanbevelenswaardig voor onze militaire organisatie? Ik geloof wel, dat als deze zaak eenmaal onderwerp van behandeling wordt in onze volksvertegenwoordiging, vele afgevaardigden, onbekend met het wezen der militaire tucht, neiging zullen gevoelen om wat in de burgermaatschappij goed schijnt te werken, eenvoudig ook op de militaire organisatie over te brengen. En daarom zou ik het wel goed vinden, indien te voren vele officieren deze aangelegenheid bestudeerden en overdachten en van hun gevoelen deden blijken.

Is, in de eerste plaats, invoering van de voorwaardelijke strafoplegging in het tuchtrecht *noodig*? Is er behoefte aan, zooals die behoefte hier reeds lang gevoeld was in het strafrecht? Neen. In het *strafrecht moet* de rechter — nadat eenmaal eene vervolging is ingesteld — bij schuldigbevinding veroordeelen. In het tuchtrecht niet: er is nooit *verplichting* tot straffen. De tot straffen bevoegde meerdere kan onderhouden, berispen, vermanen, bedreigen. Eén van de motieven tot invoering van de voorwaardelijke veroordeeling in het strafrecht was: besparing van den delinquent van het verblijf in de strafinrichting. In het tuchtrecht geldt dit motief niet; de tot straffen bevoegde meerdere kan den overtreder de straf besparen zoolang hij het nuttig acht.

Laat ons vervolgens nagaan, welke goede werkingen van de strafrechtelijke voorwaardelijke veroordeeling misschien ook in het tuchtrecht *begeerd* zouden kunnen worden.

Daar hebben wij dan vooreerst het „Damocles-zwaard”. Ik verwijs even naar de hiervoor aangehaalde woorden van Mr. Asscher en van den Heer *Gordijn*.¹⁾ Inderdaad is dit voordeel wel het meest op den voorgrond tredende in het burgertuchtrecht. Vreemd doet het mij wat aan, dat men daarnaast toch ook de „vermaning, waarschuwing en berisping” kent, zoowel bij de Amsterdamsche Brandweer en in de genoemde gemeentelijke Werkliedenreglementen, als bij de spoorwegmaatschappijen; men schijnt er zich echter wèl bij te bevinden. Doch er is dan ook verschil tusschen deze burger-tucht en de militaire. Het gaat om ongelijke zaken, om verschillend doel. In de burger-bedrijven en -diensten moet orde heerschen — strenge orde veelal. Maar daarmee is het uit. Men bereikte dit vroeger en veelal nog door straffen — ik zou het willen noemen eene „zuiver mechanische ordehandhaving”, zooals de politie deze onder eene menigte bewerk-

¹⁾ Blz. 120 en 121.

stelligt met de gummi-stok. Dat men nu in dit stelsel de invoering van de voorwaardelijke strafoplegging eene groote schrede voorwaarts vindt, dat ligt voor de hand. Er komt, door de negatieve werking van de strafbedreiging — den drang tot nalaten van overtreding — een klein positief paedagogisch resultaat. Men brengt in het (burger) tuchtrecht aldus een heel klein beetje opvoeding. En dat is winst.

Maar wanneer men zich voorstelt wat *militaire* tucht is: de hoogst mogelijke orde ¹⁾, onafgebroken plichtsbetrachting ²⁾, dus voortdurend zijn plicht doen — niet alleen als men gezien wordt, maar vooral als men niet gezien wordt — in kleine en in groote zaken bewust en zelfstandig zóó handelen als 't meest bevorderlijk is aan het belang der gemeenschap, tot wier behoud en rust de weermacht in stand gehouden wordt — dan vrage men zich af wat dan de plaats is, die de disciplinaire straf daarbij inneemt. Men zal dan tot de conclusie komen, dat die plaats eene bescheidene is en niet anders dan eene bescheidene kan zijn. Tot die militaire tucht in modernen zin ³⁾ brengt men niet door straf en nog eens straf; tot die tucht kan men slechts brengen door opvoeding, door woord en voorbeeld, door gewennen aan gehoorzamen — en eerst daarna en ten slotte door straf, als uiterste middel. Meer dan uiterste middel kan de straf thans niet meer zijn. Vroeger wel. Het oude (helaas nog steeds geldende) Reglement van Krijgstucht van 1815 schrijft voor: „de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen”. Men kon dit in dien tijd voorschrijven, omdat men toen tevreden was met „een volstreekte lijdelijke gehoorzaamheid van den mindere aan den meerdere”. Thans kan men met die lijdelijke gehoorzaamheid niet meer tevreden zijn; maar men heeft nu ook geen bevredigend resultaat meer te verwachten van de „onvermijdelijke bestraffing”.

De militaire tuchtstraf is dus *ultimum remedium*, het middel, dat aangewend wordt eerst bij noodzakelijkheid, eerst wanneer de tot straffen bevoegde meerdere meent, dat het oogenblik is aangebroken om tot toepassing van het uiterste middel over te gaan — want, zooals hierboven gezegd, eene verplichting tot straffen bestaat nooit. Maar als er dan niet gestraft wordt dan wanneer de aanwending van dit opvoedingsmiddel noodig is geworden, is er dan nog reden tot voorwaardelijke opschorting der straf?

Ik meen van niet. Wanneer de tot straffen bevoegde meerdere, na, onderhouden, vermanen, berispen of bedreigen, naar de disciplinaire straf meent te moeten grijpen, dan moet die straf ook treffen. Trouwens, tusschen bedreigen met straf en eene voorwaardelijke oplegging daarvan is, in het tuchtrecht, geen noemenswaardig verschil. Als een vader tegen zijn zoon, die met een slecht rapport thuis komt,

¹⁾ § 1. Reglement van Krijgstucht.

²⁾ Mem. van Toelichting Wet op de Krijgstucht.

³⁾ Men zie ook de aanschrijving van den Minister van Oorlog (Sabron) dd. 8 Aug. 1908, Kab. Litt. B 72.

zegt: „denk er aan, indien je volgend rapport niet beter is, dan ontnem ik je je lidmaatschap van je voetbalclub”, dan heeft dit precies hetzelfde effect als wanneer hij zou zeggen: „in verband met je rapport ontnem ik je je lidmaatschap van je voetbalclub; maar je kunt lid blijven tot je eerstvolgend rapport — doch als dit dan niet goed is, dan treedt je straf in werking, benevens de straf, die je dan nog bovendien krijgt voor dat volgend rapport”.

Ieder onzer heeft, wanneer hij stond voor de disciplinaire afdoening eener zaak, het middel van bedreigen met straf gebruikt. Wanneer men b.v. een man voor zich krijgt met blanco-straflijst, dan zal men aanvankelijk in den regel hiermede kunnen volstaan. En als de man dan weet, dat hij, bij volgende gelegenheid, gestraft zal worden, dan verkeert hij in dezelfde omstandigheden als de voorwaardelijk veroordeelde.

Nu spreekt Mr. Asscher ¹⁾ wel over „de verscherpte strafbedreiging in den vorm van voorwaardelijke veroordeeling (welke) hem in de toekomst op den goeden weg zal houden”, terwijl de Heer Gordijn ²⁾ zegt, dat „de formeele oplegging van de straf met opschorting op den delinquent meer indruk maakt dan eene waarschuwing of vermaning”; beide Heeren zien dus het voornaamste voordeel van de voorwaardelijke strafoplegging in den verscherpten indruk, dien de delinquent ontvangt, door het scherp omlinjende beeld van een reeds vastgestelde straf.

Misschien heeft Mr. Asscher bij deze woorden gedacht aan de strafrechtelijke veroordeeling; het ligt voor de hand, dat dáár de aan de persoon zelf voorgehouden, de voor hem reeds uitgezochte, gereedliggende straf meer indruk op hem maakt dan de slechts in artikel zooveel van het Wetboek van Strafrecht neergeschrevene. De Heer Gordijn spreekt op grond van disciplinaire practijk en zijn oordeel heeft bijzondere waarde, vooreerst omdat de Heer Gordijn als oud-officier begrip heeft van tucht en ten tweede omdat zijne medegedeelde ervaring is opgedaan bij een eenigermate militair georganiseerd korps. Maar ik meen dat, aangezien het bedreigen met straf, zooals dat reeds nu in het militair tuchtrecht door den tot straffen bevoegde meerdere geschiedt, al tegen een bepaald persoon gericht is, het voornaamste effect van „de verscherpte bedreiging” reeds is verkregen en dit effect slechts weinig meer verhoogd zou worden door eene nadere preciseering: de man begrijpt wel, dat als hij eene lichte overtreding pleegt, hij kwartierarrest en bij eene zwaardere politiekamer of provoost zal krijgen.

Doch ik herhaal, mijn voornaamste argument tegen de opschorting is, dat de plaats van de straf in het militair tuchtrecht eene andere is dan in het burger-tuchtrecht en dat de militaire meerdere ze eerst mag opleggen als hij meent dat ze moet treffen. Ook moge gewezen worden op de omstandigheid dat in de burgerlijke organisaties de

¹⁾ Blz. 120.

²⁾ Blz. 121.

meeste werklieden zeer lang — soms voorgoed — blijven, terwijl bij ons, in gewone tijden, de manschappen blijven zoolang hunne opvoeding duurt en omgekeerd hunne opvoeding duurt zoolang ze blijven.

Er zijn nog meer goede werkingen aan de voorwaardelijke veroordeeling in het strafrecht verbonden, waarvan wij moeten nagaan of daarvan in het militair tuchtrecht zou zijn te profiteren; met name de voortdurende herinnering van den delinquent aan zijne zwakheden en nalatigheden en ten slotte de opvoedende werking, die verkregen kan worden door de te stellen bijzondere voorwaarden. Ik meen, dat de herinnering aan de nalatigheden, door den man gepleegd, voor hem evengoed levendig gehouden zal worden door de bedreiging met straf, door zijn chef, bij diens vermanend woord, tegen hem uitgesproken. Het papiertje, waarvan Prof. Van Hamel sprak, ¹⁾ zou men bij voorwaardelijke strafoplegging in het tuchtrecht toch wel niet willen uitreiken: wat in bepaalde omstandigheden aanbevelenswaardig kan zijn, wordt in andere omstandigheden belachelijk.

Wat eindelijk betreft de opvoedende werking, die verkregen kan worden door de te stellen bijzondere voorwaarden — de reclasseeingsidee naar de opvatting van Mr. De Jongh, de mooiste en belangrijkste zijde van de strafrechtelijke voorwaardelijke veroordeeling — ik geloof, dat daarvan in het militair tuchtrecht niet veel zichtbaar zou worden, omdat immers de handhaving van de militaire tucht niet anders dan opvoeding is, en ook omdat van het stellen van bijzondere voorwaarden als in het strafrecht (verandering van milieu en dergelijke) weinig kan terecht komen ²⁾ en ten slotte omdat het nu eenmaal de normale taak van den chef is, te doen, wat hij dan ingevolge de door hemzelf opgelegde voorwaarden zou hebben te verrichten tot hulp- en steunverleening.

Ik meen dus, dat invoering van voorwaardelijke strafoplegging in ons militair tuchtrecht *niet* aanbevelenswaardig is, omdat er geen behoefte aan is en omdat het instituut niet in ons stelsel past.

Daarbij komt nog, dat de nieuwe Wet op de Krijgstucht de „berisping” onder de straffen heeft opgenomen. Wanneer men daarnaast nog de voorwaardelijke strafoplegging zou invoeren, dan werd het zwaartepunt van het strafstelsel wel wat al te veel naar voren gelegd en zou de wetgever zelf tot slapheid in de handhaving der tucht aanleiding geven. Maar bovendien, disciplinaire berisping en disciplinaire voorwaardelijke strafoplegging behooren m.i. niet naast elkaar. Blijkens het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer over het Ontwerp-wet tot vaststelling van nadere strafrechtelijke voorzieningen betreffende de voorwaardelijke strafopschorting, enz., ³⁾ kwam

¹⁾ Blz. 118.

²⁾ Men vergeete anderzijds ook niet, dat de bijzondere voorwaarden, die men zou opleggen, wel eens zwaarder zouden kunnen drukken dan de straf, die men bespaart.

³⁾ Bijlagen van de Handelingen der 1e Kamer 1914—15, No. 124.

het velen leden voor „dat het nieuwe instituut veel weg heeft van de „berisping”, welke straf in het bestaande strafrecht sedert de invoering der Kinderwetten reeds bekend is, enz.”; „voorts: dat in de werking dezelfde grondgedachte ligt”. De Minister Ort erkende ¹⁾ „de overeenstemming in strekking en aard, in zoover bij beide straffen de vergelding een vorm aanneemt, waarin zij onmiddellijk aan de verbetering van den delinquent wordt dienstbaar gemaakt”. Wel betoogde de Minister ook nog, dat daarnaast bij de voorwaardelijke veroordeeling, evenals bij de voorwaardelijke invrijheidstelling, straf ondergaan wordt „in den vorm van de hem bij wege van voorwaarden opgelegde vrijheidsbeperkingen”; ik meen echter, zooals hiervoor betoogd, dat bij tuchtrechtelijke voorwaardelijke strafoplegging van dergelijke werking van voorwaarden niet veel verschil kan komen, en daarmede vervalt m. i. in het tuchtrecht het verschil in werking van berisping en voorwaardelijke strafoplegging.

Ten slotte moge deze opmerking plaats vinden. In den aanvang van dit opstel herinnerde ik eraan dat o.a. de Heer Hugenholtz aandrang op invoering van de voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht. Nu kan men er vóór of er tegen zijn. Maar zeker is het wel, dat de hanteering van dit tuchtmiddel hooge eischen stelt aan het beleid van den strafoplegger, die zoowel op het belang der gemeenschap heeft te letten als op dat van den delinquent. Ik zal er mij wel voor wachten een oordeel te vellen over de tot straffen bevoegde meerderen in onze weermacht. Maar de Heer Hugenholtz zeide op den 20en Maart j.l. in de 2e Kamer „dat de tuchtrechtelijke straf vaak veel onoordeelkundiger is dan de straf van den krijgsraad en dat dientengevolge menig jong menschenleven in den grond wordt bedorven”. ²⁾ En verder: „Ik ben bang voor de strafopleggers” ³⁾.

Ik meen, dat men, indien men geen vertrouwen heeft in het oordeel van de tot straffen bevoegde meerderen, men er niet toe mag overgaan een zooveel beleid eischend tuchtmiddel als de voorwaardelijke strafoplegging in hunne handen te leggen.

Breda, Juli 1918.

¹⁾ Bijlagen van de Handelingen der 1e Kamer 1914—15, No. 124a.

²⁾ Handelingen der 2e Kamer 1917—18, blz. 2091.

³⁾ Handelingen der 2e Kamer 1917—18, blz. 2095.

Het gebruik van vuurwapenen door militairen.

door

Mr. C. M. J. F. Goseling.

Reserve-Tweede-Luitenant der Artillerie, werkzaam bij het Departement van Oorlog.

De stelling, dat een wettelijk voorschrift, waaraan de bevoegdheid kan worden ontleend tot het geven van bevelen voor het nemen van geweldmaatregelen tot het uitvoeren van consignes, niet zou kunnen worden aangewezen, is juist, indien men onder wettelijk voorschrift verstaat een bepaald wetsartikel. Bepalingen toch als art. 156 Reglement voor den Garnizoensdienst, art. 30 en 31 Algemeen Voorschrift betreffende den dienst der wachten bij gevangenis (K. B. 13 Juli 1858 No. 72 gew. K. B. 27 Sept. 1877 No. 11, 2 Sept. 1896 No. 19, R.M. 96 blz. 504 en V. B. U. blz. 1826) — aangenomen al, dat die voorschriften kracht van wet bezitten, hetgeen op zijn minst genomen zeer twijfelachtig is — bevatten meer een regeling voor de uitoefening van een bestaande bevoegdheid in bepaalde gevallen, dan den grondslag voor zoodanige bevoegdheid. Niettemin zou het van een enge rechtsbeschouwing blijk geven, indien men uit het gemis aan een uitdrukkelijk wetsartikel tot het ontbreken van de bevoegdheid om in bepaalde gevallen zelfs van de vuurwapenen gebruik te maken zou meenen te moeten besluiten. Ons geldend recht bevat tal van voorschriften, die de bedoelde bevoegdheid noodzakelijk vooronderstellen of als hun mogelijke consequentie aanvaarden, zoodat het niet te gewaagd is die bevoegdheid als in ons rechtssysteem gegrond aan te merken.

Vooreerst dient men in het oog te houden, dat de vraag naar de bevoegdheid tot het gebruik maken van vuurwapenen geenszins uitsluitend het militaire optreden raakt, maar eigenlijk een onderdeel is van de vraag naar den grondslag van de policiaire bevoegdheid in dezen in het algemeen.

Men kan bij het gebruik der vuurwapenen in deze omstandigheden twee hoofdgroepen van gevallen onderscheiden:

I het optreden ter bescherming van de openbare orde, veiligheid en gezondheid,

II. het optreden in verband met de strafrechtelijke, tuchtrechtelijke en opsporingsbevoegdheid,

terwijl als derde groep van meer specifiek militairen aard hierbij kan worden gevoegd het optreden van de militaire overheid krachtens de Wet op den Staat van Oorlog en Beleg. In dezen bijzonderer rechtstoestand is o.m. bij art. 23 der Wet van 23 Mei 1899 S. 128 aan de militaire overheid de bevoegdheid toegekend den toegang tot het in staat van beleg verklaarde gebied te regelen. Welnu de Arrondissements-rechtbank te 's Gravenhage leidt in haar vonnis van 30 Mei 1916 zonder meer uit dit voorschrift de bevoegdheid af om de overschrijding daadwerkelijk te beletten, desnoods door gebruik maken van vuurwapenen, daarmede die bevoegdheid als in

ons geldend recht bestaande en door genoemd artikel voorondersteld erkennende.

Wat nu verder de beide genoemde hoofdgroepen betreft:

Ad I. In onderscheidene wetsartikelen is het optreden der militaire macht als hulpmiddel bij bedreigde openbare orde, veiligheid, gezondheid door den wetgever aanbevolen. Er zij in dit verband gewezen op:

Art. 184, 185 en 187 Gemeentewet, art. 15 Instr. voor den Commissaris der Koningin in de Provincie, art. 9 der Wet van 28 Maart 1877, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 21 Juni 1901 S. 157, tot wering van besmetting door uit zee aankomende schepen; art. 29 der Wet van 20 Juli 1870 S. 131, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 3 Febr. 1902 S. 14, tot regeling van het veerartsenijkundig Staatstoezicht en de veerartsenijkundige politie; art. 44, 57, 64 en 93 Militiewet 1912; art. 322 der Alg. Wet van 26 Aug. 1822 S. 38; art. 69 der Wet van 8 Dec. 1902 S. 208 (Beroepswet.)

Men mag bij den wetgever wel een zoodanigen consequenten en logischen gedachtengang veronderstellen, dat, wanneer in bepaalde gevallen de bevoegdheid wordt toegekend om de hulp van de militaire macht in te roepen ten einde de bedreigde openbare orde te herstellen, dit middel wordt aanbevolen, juist omdat men van de specifiek de militaire macht ten dienste staande middelen, heil verwacht. Wie het middel wil, moet ook de consequenties daarvan aanvaarden.

Daarmede is de bevoegdheid om in het algemeen van die machtsmiddelen gebruik te maken in ons rechtsstelsel gegrond. De omvang dier bevoegdheid zal hierna nader worden onderzocht.

Ad II. Het Wetboek van Strafvordering opent in vele gevallen de mogelijkheid van optreden van de militaire macht, zoo dikwijls het burgerlijke gezag opsporings- of andere justitiële bevoegdheden uitoefent. Allereerst zij gewezen op het vrij algemeen geredigeerde artikel 27 Wetb. van Sv., waardoor het optreden van de militaire macht bij den opsporingsarbeid van het burgerlijk gezag mogelijk is, zoo dikwijls dit gezag die hulp inroept. Voorts op de art. 96 lid 2, 106, 342 lid 3. Het is duidelijk, dat door deze bepalingen van het Wetboek van Sv., als „de sterke arm”, waarvan in verschillende wetsbepalingen sprake is, ook de militaire macht bevoegd is. Daarnaast komt krachtens art. 4, 5, 6 en 7 R. L. aan officieren en onderofficieren een zelfstandige opsporingsbevoegdheid toe ten aanzien van strafbare feiten, door militairen gepleegd. Men zal hun daarbij wel niet het gebruik maken van de militaire machtsmiddelen kunnen ontzeggen, tot welker aanwending bij het inroepen van hun hulp door het burgerlijk gezag zij bevoegd waren.

Want dat zoowel hier als in de onder I behandelde gevallen de wetgever met de bevoegdheid tot inroepen van de hulp tevens — zoo noodig — het gebruik der machtsmiddelen heeft gewild, blijkt duidelijk uit art. 357 W. v. Sr., waarbij de bevelhebber van de

gewapende macht, die weigert of opzettelijk nalaat op de wettige vordering van het bevoegde burgerlijk gezag de onder zijn bevel staande macht *aan te wenden*(!), wordt bedreigd met een gevangenisstraf van ten hoogste drie jaar. Dit strafbare weigeren of nalaten veronderstelt derhalve een rechts*plicht* tot het aanwenden in het algemeen, dus zeer zeker de bevoegdheid.

Meer speciaal in verband met de justitiële taak kan nog worden gewezen op de art. 367 W. v. Sr. en 97 C. W., waarbij gelijkelijk met straf worden bedreigd burgerlijke en militaire bewakers van een aangehoudene, aan wier schuld diens ontsnapping te wijten is. Ook dus hier wederom een rechts*plicht* tot nauwgezette bewaking, waarbij de bevoegdheid in het algemeen om ter nakoming van dien plicht van de ten dienste staande machtsmiddelen gebruik te maken dient te worden aangenomen.

Uit dit overzicht van enkele wetsbepalingen in haar onderlingen samenhang, dat geenszins op volledigheid aanspraak wil maken, is althans dit met voldoende zekerheid komen vast te staan: de bevoegdheid in het algemeen om ter uitvoering van een wettelijk voorschrift van de ten dienste staande machtsmiddelen o. a. van vuurwapenen gebruik te maken vindt haar grondslag in ons geldend recht.

In de weinige gevallen, waarin de rechterlijke macht te onzent geroepen is geweest in deze materie uitspraak te doen, nam zij steeds de bevoegdheid tot het aanwenden der machtsmiddelen in het algemeen aan en achtte zij zich geroepen over het gepaste der aangewende middelen in het speciale geval te oordeelen: zoo — behalve het reeds vermelde vonnis der Rbk. te 's-Gravenhage — H. R. 19 Maart 1917 W. 10108 en Hof Amsterdam 12 Mei 1915 W. 9885. Het betrof hier telkens het optreden der burgerlijke overheid. Er is echter geen reden om aan te nemen, dat, waar — gelijk reeds werd aangestipt — het optreden der militaire overheid hier principiëel niet van dat der burgerlijke verschilt, het oordeel der rechterlijke macht ten aanzien der bevoegdheid der militaire overheid anders zou luiden. De rechtspraak te onzent, mag men veilig stellen, aanvaardt derhalve die bevoegdheid in het algemeen, met deze restrictie, dat zij het tot haar taak rekent het optreden der openbare macht in elk afzonderlijk geval in verband met de aangewende middelen te beoordeelen.

Dit standpunt voert van zelf tot de vraag naar den omvang der bedoelde bevoegdheid. Want al staat in het algemeen die bevoegdheid vast, men zal moeten toegeven, dat die bevoegdheid niet onbeperkt is. Men ziet dit aanstonds in door zich b.v. gevallen als deze te denken: dat een politieagent een wielrijder, die zonder licht rijdt zonder meer zou aanschieten of dat een militair, met het overbrengen van een aangehoudene belast, op de enkele mededeeling van de zijde van den arrestant, dat hij zal pogen te ontvluchten, van zijn vuurwapenen gebruik zou maken. Zoo iets gaat te ver, zal men aanstonds opmerken. Het schijnt dan ook aangewezen als begrenzing

der bevoegdheid dezen regel op te stellen: dat het aangewende middel in de gegeven omstandigheden in evenredigheid zij met het te bereiken doel. In verband daarmee zal het gebruik van vuurwapenen, waardoor licht ernstige gevaren voor personen en goederen ontstaan, wel als uiterste middel dienen te worden bewaard.

Wordt de hier aangegeven grens overschreden, dan komt de bedoelde bevoegdheid te vervallen en wordt de handeling onrechtmatig. Die onrechtmatigheid sluit echter geenszins aanstonds strafbaarheid van den dader in zich. De dader immers zal zich veelal kunnen beroepen op een ambtelijk bevel, consigne, als bedoeld in art. 43 W. v. Sr., zoodat vervolging op grond van een der art. 287, 300, 307 W. v. Sr. of wegens poging tot een dezer misdrijven, of wegens de overtrekking, bedoeld in art. 424 W. v. Sr. wel achterwege zal blijven. Wel blijkt hieruit echter, dat het van het allergrootste belang is, dat dengene, die met de uitvoering van een opdracht is belast, welke tot het gebruik maken der verstrekkende machtsmiddelen zou kunnen leiden, wel omschreven en duidelijke orders worden gegeven, opdat deze bij de volvoering van zijn taak zonder aarzelen kan optreden. En indien die orders bovendien door dengene, die ze verstrekt, behoorlijk overwogen zijn, zoodat die maatregelen zijn getroffen, die in verband met de omstandigheden geboden zijn, dan zal men ook voor een vervolging van den commandant als intellectueele dader of als uitlokker — overeenkomstig art. 47 1e of 2e W. v. Sr. — niet behoeven te vreezen, omdat dan wel steeds de min of meer aanmerkelijke schuld, noodig voor een strafrechtelijke aansprakelijkheid, zal ontbreken. Bovendien, zoodra een aanval op de militaire macht wordt gedaan of deze althans ernstig wordt bedreigd, zal art. 40 W. v. Sr. voldoende bescherming bieden.

De onrechtmatigheid van het optreden, die van overschrijding der bovengestelde grens het gevolg is, zal eerder leiden tot aansprakelijkheid van de publiekrechtelijke corporatie, in wier naam de openbare macht optrad, voor de schade door dat optreden aan personen of goederen veroorzaakt.

Evenzeer is een onderzoek naar de rechtmatigheid van het optreden denkbaar, indien personen tegen wie geweldmaatregelen zijn gebruikt, vervolgd zouden worden wegens verzet als bedoeld in art. 180 W. v. Sr.

Waar hier echter de vraag naar de bevoegdheid van het optreden der militaire commandanten meer in het bijzonder aan de orde is, schijnt met de enkele vermelding van deze beide punten te kunnen worden volstaan.

Uit het voorgaande kan wel deze conclusie worden getrokken:

De wetgever moge de bevoegdheid om van vuurwapenen gebruik te maken al niet in een uitdrukkelijk voorschrift hebben neergelegd, die bevoegdheid vindt niettemin haar grondslag in ons geldend recht, met dien verstande, dat de omvang der bevoegdheid wordt bepaald door toetsing van het aan te wenden middel aan het te bereiken doel in elk speciaal geval. Dat met dit criterium niet een

vaste regel is aangegeven, zooals men die in een militair reglement gaarne aantreft, kan niet worden ontkend. Ook in andere gevallen dan de hier bedoelde kan de militaire commandant dagelijks voor beslissingen komen te staan, waarbij hij uitsluitend bij zijn verantwoordelijkheidsgevoel te rade heeft te gaan. Hoofdzaak blijft echter steeds, dat de commandant inderdaad de verantwoordelijkheid op zich neemt door aan zijn ondergeschikten duidelijke, ondubbelzinnige orders te verstrekken. Dan kunnen — gelijk hiervoor is uiteengezet — uit de uitvoering van die orders voor de ondergeschikten geen nadeelige gevolgen voortvloeien, en zal ook de commandant, die de te nemen maatregel in verband met de ten dienste staande middelen in het gegeven geval bepaalt, niets hebben te vreezen.

Hiermede wil niet gezegd zijn, dat een eenigszins scherpere omlijning van de hier besproken bevoegdheden in reglementen en voorschriften, niet gewenscht zou zijn. Maar men koestere van zoodanige omschrijving niet al te groote verwachtingen. De beschikking over verstrekkende machtsmiddelen brengt nu eenmaal een groote mate van verantwoordelijkheid met zich, die niet voor elk geval van te voren kan worden omschreven. Het Deutsche „Vorschrift über den Waffengebrauch des Militärs und seine Mitwirkung zur Unterdrückung innerer Unruhen” (het Duitsche „Voorschrift militairen bijstand”) somt in I punt 1 categorisch vier gevallen op, waarin het wapengebruik geoorloofd is.

Duidelijk blijkt echter uit enkele volgende punten, dat ook door deze opsomming het optreden van de militaire commandanten niet voor elk afzonderlijk geval is bepaald en dat veel van hun inzicht en verantwoordelijkheidsgevoel blijft afhangen. In datzelfde punt 1 wordt aan het slot gezegd: „Das Militär hat von seinen Waffen „nur insoweit Gebrauch zu machen als es zur Erreichung der vorstehend angegebene Zwecke erforderlich ist” en nog duidelijker komt de verantwoordelijkheid van den commandant uit in punt 5 van Hfdst. II.

„Ob der vorliegende Zweck nach dem pflichtmässigen Urteile des „Militärbefehlshabers durch ein Einschreiten mit der blanken „Waffe erreicht werden kann, oder ob die Umstände so drohend „erscheinen, dass die blanke Waffe voraussichtlich unzureichend, „die alsbaldige Anwendung der Schusswaffe daher geboten ist, „muss von dem handelnden Militärbefehlshaber jedesmal selbst er- „wogen werden”.

Inderdaad machthebber — in welchen omvang dan ook — behoort men niet te zijn zonder verantwoordelijkheid voor de aanwending van die macht. Maar de bevoegdheid in 't algemeen om van machtsmiddelen gebruik te maken — ook van zulke verstrekkende als het gebruik van vuurwapenen — vindt haar grondslag in ons geldend recht en wordt in haar behoorlijke uitoefening door dat recht beschermd.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1917—1918. — 57.

Herziening van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad n°. 469). (Staat van oorlog en staat van beleg.)

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 391 der Zitting 1915—1916.) ¹⁾

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 3 April 1918).

In antwoord op de opmerkingen en beschouwingen in het Voorloopig Verslag wordt het volgende medegedeeld.

Algemeene beschouwingen.

Het was ondergeteekenden aangenaam te vernemen, dat vele leden zich ingenomen verklaarden met de indiening van dit wetsontwerp, waarmede is voldaan aan een in de Kamer herhaaldelijk geuit verlangen. Door indiening van het wetsontwerp heeft de Regeering getoond, dat ook zij de bestaande wet in haar tegenwoordigen vorm niet geheel berekend achtte op een toestand als wij nu reeds sedert drie jaar kennen. Dat in zoodanigen toestand, welke niet kan worden gekenschetst als een van onmiddellijk dreigend oorlogsgevaar, het burgerlijk gezag zooveel mogelijk intact moet worden gelaten, is steeds ook hare meening geweest. Zij ontkent daarom ten stelligste, dat dit in vele gevallen door haar anders zou zijn begrepen. Allermint ziet zij hierbij voorbij, dat de toepassing van de wet van 1899 tot verschillende moeilijkheden heeft aanleiding gegeven en dat klachten zijn gerezen, welke ook in de Kamer hebben weerklonken; maar dat in al die gevallen de fout bij het militair gezag of bij de Regeering heeft gelegen, kan deze niet toegeven. Men moest werken met een wet, die niet op de omstandigheden paste, zoodat wanneer bepaalde bevoegdheden voor het militair gezag moesten worden verkregen, veelal andere, niet begeerde, bevoegdheden mede op dat gezag overgingen.

¹⁾ Zie deel XII, blz. 71 vlg. en blz. 246 vlg.

Er is bij voortdoring naar gestreefd de nadeelige gevolgen daarvan zoo gering mogelijk te doen zijn. Wel is er geklaagd, maar die klachten golden meestal niet misbruik van gezag, doch gevallen, waarin volkomen terecht van werkelijke bevoegdheden gebruik was gemaakt. Zeer velen in den lande meenden en meenen nog reden tot klagen te hebben wanneer zij de gevolgen ondervinden van door de Regeering wegens de buitengewone omstandigheden noodzakelijkerwijze genomen maatregelen.

Ook bleken tal van klachten, waarvan het onderzoek op veel kostbaren tijd van Regeering en militair gezag in de afgelopen jaren beslag heeft gelegd, volkomen ongegrond.

De in het Voorloopige Verslag te berde gebrachte klachten behooren tot deze categorie. Het slachthuis te Utrecht is nimmer door de militaire autoriteit onder haar beheer genomen. Wel zijn aldaar in de eerste dagen van de mobilisatie wegens nijdsche behaeftte aan logies en stalling gedurende zeer korten tijd manschappen en paarden ondergebracht. De leiding van den dienst is echter onafgebroken bij den directeur verbleven, door de legering is geen beampte aan het over hem staande gezag onttrokken, en de zorg voor de vleeschvoorziening is onbeperkt aan het burgerlijk gezag gelaten. Van onregelmatigheden of klachten is niets vernomen, en zoo daarvan sprake is geweest, staat het militair gezag daar geheel buiten.

De klacht over het sluiten van koffiehuzen en kroegen is evenmin gegrond bevonden. Gedurende eenige dagen heeft de militaire overheid den toegang tot eenige in de nabijheid der kazernes gelegen koffiehuzen verboden, een verbod dat in de gegeven omstandigheden alleszins gerechtvaardigd was; maar alle verdere ten aanzien van koffiehuzen en kroegen genomen maatregelen gingen van den burgemeester uit, bij wien het toezicht in vollen omvang verbleef. De politie stond allerminst machteloos, maar is krachtig opgetreden en van ernstige losbandigheid is niets gebleken. Van de maatregelen van het militair gezag had deze dan ook geenszins het gevolg kunnen zijn.

Van onvoldoenden afvoer van faecaliën bij barakken is niets bekend. Nimmer is daaromtrent noch van burgerlijke, noch van militaire zijde eenige klacht ingebracht.

Bij de inrichting van de opslagplaats voor ammunitie zijn afdoende veiligheidsmaatregelen genomen, zoodat van gevaar voor de omgeving geen sprake is geweest.

Missen dus de hier besproken klachten goeden grond, ondergeteekenden geven gaarne toe, dat er ook wel bezwaren tegen maatregelen van het militair gezag zijn ingebracht, die geheel of ten deele gerechtvaardigd zijn gebleken. Naar hun meening geven echter aantal en aard der gegrond bevonden klachten allerminst aanleiding tot het gebrek aan waardeering voor het militair gezag, dat — de ondergeteekenden hebben het met leedwezen opgemerkt — uit sommige plaatsen van het Voorloopig Verslag spreekt. Ondergeteekenden zijn van oordeel, dat de militaire autoriteiten,

die geroepen werden tot een hun geheel vreemde taak in zeer moeilijke omstandigheden, een taak, waarvoor alle ervaring niet alleen aan hen maar aan een ieder ontbrak, — die toegerust werden met uitgebreide bevoegdheden in tijden, die meer dan ooit aanleiding gaven den militairen belangen den voorrang te geven, zich in het algemeen met bijzondere bekwaamheid en groote gematigdheid van hare taak hebben gekweten. Indien men bedenkt, hoe talrijke autoriteiten het militair gezag hebben uitgeoefend, gedurende ruim drie jaar, in uitgestrekte gebieden, hoe vele ingrijpende maatregelen zij moesten en nog steeds moeten nemen, dan valt het op, hoe gering in verhouding de gegrond bevonden klachten zijn. De fouten hebben zich beperkt tot ondoelmatige gezagsuitoefening; van misbruik der bevoegdheden is — behoudens geringe uitzonderingen — geen sprake geweest. Gevallen, dat het militair gezag ingreep waar onthouding plicht was, behooren tot de zeldzaamheden. Onverdiend is dan ook de opmerking dier leden, die meenen, dat waar aan het militair gezag een bevoegdheid wordt toegekend, die ook pleegt te worden gebruikt. Integendeel toont de ervaring aan, dat van verschillende vèr reikende bevoegdheden nimmer of slechts bij hooge uitzondering is gebruik gemaakt.

De opmerking van eenige leden, dat hetgeen de Regeering bij dit wetsvoorstel doet hierop neerkomt, dat dezelfde door de Regeering zelve onnoodig geachte, scherpe voorschriften van den tegenwoordigen staat van beleg onder de zachtere benaming van „staat van oorlog” zullen gelden, miskent het feit, dat verschillende zeer scherpe voorschriften, die de Regeering wel ontbeerlijk achtte, niet zijn overgebracht. Terecht wordt dan ook door andere leden aangevoerd, dat niet te ontkennen valt, dat, komt de voorgestelde wetswijziging tot stand, voor het thans in staat van beleg verkeerend deel des lands de druk van den uitzonderingstoestand belangrijk zal verminderen. Daartegenover zal eenige uitbreiding staan van de bevoegdheden van het militair gezag in geval van staat van oorlog, maar de ervaring heeft geleerd, dat men met den staat van oorlog in omstandigheden als de tegenwoordige in verschillende streken zonder die bevoegdheden niet kan volstaan.

Ongetwijfeld is in tijden, als de tegenwoordige, een van het normale afwijkend recht voor het geheele land noodig: tal van noodwetten hebben van het begin der mobilisatie af zoodanig afwijkend recht gevestigd. Die leden intusschen, die eene bepaling verdedigen, krachtens welke, los van den staat van oorlog of van beleg, voor het geheele land een gewijzigde rechtstoestand in het leven zou kunnen worden geroepen, denken daarbij vermoedelijk in het bijzonder aan een gewijzigden rechtstoestand „ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid” (art. 187 lid 1 Grondwet), ter verwezenlijking dus van dezelfde doeleinden, als waaraan ook de staat van oorlog of van beleg dienstbaar is. Nu geeft echter art.

100 n°. 2 van het Wetboek van Strafrecht aan de Regeering de gelegenheid om een gewijzigden rechtstoestand, als hier bedoeld, te scheppen en dus ook om verbodsbepalingen, als waarvan sprake is in het nieuw voorgestelde artikel 18 der wet van 1899, voor het geheele land uit te vaardigen. Dat dit niet is geschied, dat de Regeering het m. a. w. nog niet noodig heeft geacht om art. 100 n°. 2 van het strafwetboek te benutten, terwijl daarentegen de noodzakelijkheid om in bepaalde streken den staat van oorlog of van beleg af te kondigen zich aanstonds na het begin van de mobilisatie heeft doen gevoelen, schijnt er op te wijzen, dat genoemde leden dwalen, wanneer zij meenen, dat de (bestaande) mogelijkheid om een gewijzigden rechtstoestand te vestigen *voor het geheele land*, zou doen afnemen de noodzakelijkheid om *voor bepaalde gedeelten van het land* den abnormalen rechtstoestand staat van oorlog of van beleg in het leven te roepen. Locale voorzieningen zijn te dezen spoediger noodig dan algemeene, leert de praktijk.

Aanvulling van het strafwetboek, ten einde de mogelijkheid te scheppen van een gewijzigden rechtstoestand voor het geheele land en los van den staat van oorlog en van beleg, komt den ondergeteekenden in verband met het voorgaande voorshands onnoodig voor.

Ondergeteekenden achten het ongewenscht, dat de wet zelf de omstandigheden zou aangeven, welke de afkondiging van den staat van oorlog of van den staat van beleg wettigen. Trouwens dit zou niet mogelijk zijn, daar immers die uitzonderingstoestanden juist moeten gelden in abnormale, veelal geheel onverwachte omstandigheden. De toepassing, die de wet in de laatste jaren heeft gevonden, wijst voorts veeleer op het gevaar, dan op het nut van zoo'n wettelijke omschrijving. Ongetwijfeld heeft de wetgever van 1899 bij de regeling van den staat van beleg aan andere omstandigheden gedacht, dan die zich thans voordoen. Had nu die wetgever in den door sommige leden gewenschten zin gehandeld, dan had hij aan de Regeering van thans de mogelijkheid afgesneden voor die door hem niet voorziene omstandigheden den staat van beleg af te kondigen. Dit zou naar het oordeel van de ondergeteekenden een beslist nadeel zijn geweest en zij nemen aan, dat de meerderheid van beide kamers der Staten-Generaal, die tot de bestendiging heeft medegewerkt, dit gevoelen deelt.

Het heeft ondergeteekenden verwonderd te vernemen, dat eenige leden betreurden, dat de Regeering zich niet bepaald heeft tot een voorstel, alleen beoogende te voorzien in de moeilijkheden tusschen het burgerlijk en militair gezag gerezen. Zij meenen te hebben voorzien in een groot aantal ernstige leemten, die zeker niet minder aandacht verdienen dan de door die leden bedoelde moeilijkheden. Ook het feit dat anders verschillende gelegenhedswetten noodig

zouden zijn geweest, deed een meer algemeene herziening wensche-lijk voorkomen.

Bij de samenstelling van de wetsvoordracht is van de ervaring van burgerlijke ambtenaren ruimschoots gebruik gemaakt. Zij die klagen over weinig nauwkeurige afwerking van het wetsontwerp, mogen bedenken dat aan dit euvel voor zoover het bestaat, zeker mede niet vreemd is geweest de voortdurende drang van de Kamer om de indiening er van te bespoedigen.

De opmerkingen, in het Voorloopig Verslag betreffende de verschillende artikelen gemaakt, hebben aanleiding gegeven tot het samenstellen van een gewijzigd ontwerp.

De bijlage van de Memore van Toelichting op het oorspronkelijk ontwerp wordt opnieuw overgelegd, nadat deze met rooden inkt overeenkomstig het gewijzigde ontwerp is bijgewerkt.

In het gewijzigde ontwerp wordt thans het onbepaald lidwoord overal met verbuigingsuitgang geschreven.

§ 1.

Art. 1. Zeer wel laten zich gevallen denken, in welke het feitelijk onmogelijk of te tijdroovend zou zijn het besluit, waarbij de staat van oorlog of de staat van beleg wordt verklaard, bekend te maken door aanplakking op de gebruikelijke plaatsen, en eveneens gevallen, in welke binnen het betrokken gebied geen nieuwsbladen zouden verschijnen of althans verspreiding van nieuwsbladen onmogelijk zou zijn. In zoodanige gevallen zal bijvoorbeeld tot afkondiging bij bekkenslag kunnen worden overgegaan. Het is dan ook, gelijk in de Memorie van Toelichting tot dit artikel reeds werd opgemerkt, onmogelijk vooraf de wijze voor te schrijven, waarop de afkondiging zal moeten geschieden. De keuze moet, evenals zulks in de bestaande wet geschiedt, aan het militair gezag worden overgelaten. Met de voorgestelde toevoeging van de woorden: „meest doeltreffende” wordt bereikt, dat dit gezag de afkondiging niet als een louter vormvereischte zal kunnen beschouwen. Aangezien voorts het artikel uitdrukkelijk zegt, dat de wijze van afkondiging door het militair gezag wordt bepaald, spreekt het van zelf, dat aan dit gezag ook de beoordeeling is overgelaten, welke wijze onder de gegeven omstandigheden de meest doeltreffende is. Voor de vrees, dat te eeniger tijd de rechter die beoordeeling tot zich zou trekken, schijnt dan ook geen aanleiding te bestaan. Wel zal de rechter hebben te onderzoeken, of door het militair gezag de wijze van afkondiging is bepaald en of die bepaling is nageleefd.

De woorden „ter plaatse”, die gelijk in het Voorloopig Verslag werd opgemerkt, tot onzekerheid aanleiding geven, kunnen vervallen. Het militair gezag zal hebben te beoordeelen, te welker plaatse de afkondiging het meest doeltreffend geschiedt. Gemeenlijk zal dat zijn ter plaatse, waar het besluit moet werken, maar somtijds,

bij voorbeeld indien zeegebied in staat van oorlog of in staat van beleg wordt verklaard, elders.

Art. 2 (nieuw). In verband met de opmerking in het Voorloopig Verslag naar aanleiding van art. 1 van het oorspronkelijk ontwerp omtrent art. 5 der wet gemaakt, wordt een nadere wijziging van het derde lid van laatstgenoemd artikel voorgesteld. Volgens die wijziging zal, indien de wet, bepalende het voortduren van den staat van oorlog of den staat van beleg, niet tot stand komt, die staat uiterlijk na drie dagen zijn opgeheven. Eenige tijdsruimte zal noodig zijn om den overgang tot den nieuwen rechtstoestand te regelen, maar indien de Staten-Generaal hun medewerking tot de bestedinging weigeren, moet voor die regeling met enkele dagen kunnen worden volstaan; mocht die regeling minder dan drie dagen vereischen, dan behoort het niet tot stand komen nog eerder te worden bekend gemaakt en zal de staat van oorlog of van beleg met die bekendmaking zijn opgeheven.

In nog een ander opzicht vereischt, naar het oordeel van ondergeteekenden, dit artikel wijziging. Onder de bestaande wet is de Regeering vrij om, indien eenmaal de medewerking van de Staten-Generaal tot bestedinging van den staat van oorlog of den staat van beleg is verkregen, dien staat te laten voortduren, zelfs nadat de omstandigheden, die tot de afkondiging aanleiding hebben gegeven, hebben opgehouden te bestaan. Slechts één uitzondering kent de bestaande wet op dit beginsel. Volgens het vierde lid van art. 5 zal, indien na het einde van een oorlog (waaronder moet worden verstaan een oorlog, waarin Nederland betrokken is) de staat van oorlog of de staat van beleg moet worden verlengd, opnieuw de medewerking van de Staten-Generaal noodig zijn. Naar de overtuiging van ondergeteekenden is deze uitzondering te beperkt en behooren de bevoegdheden der Staten-Generaal op dit punt te worden uitgebreid. Een wijziging van het vierde lid wordt daarom voorgesteld, volgens welke in ieder geval, zoodra de omstandigheden, die het verklaren in staat van oorlog of van beleg van een gedeelte van het grondgebied des Rijks wettigen, hebben opgehouden te bestaan, voor de verlenging van dien staat de medewerking van de Staten-Generaal zal noodig zijn en voorts door het weigeren van die medewerking de staat van oorlog of de staat van beleg ophoudt te gelden.

Art. 3 (nieuw) (art. 2, oud). Het voorgestelde eerste lid van art. 7 kent niet aan het militair gezag de bevoegdheid toe dit gezag over te dragen, maar het bedoelt de mogelijkheid te openen aan het militair gezag die bevoegdheid te verleen. Ondergeteekenden meenen door de voorgestelde redactie dat doel volkomen te bereiken. Wanneer door eenige autoriteit een andere als het militair gezag wordt aangewezen, zal de geldigheid van die aanwijzing af-

hangen van de vraag, of de aanwijzende autoriteit tot die aanwijzing bevoegd was; die bevoegdheid kan de aanwijzende autoriteit alleen ontleenen aan de Kroon, maar de bevoegdheid behoeft haar niet rechtstreeks door de Kroon te zijn verleend; de aanwijzende autoriteit kan haar bevoegdheid tot aanwijzing dus weer aan een andere autoriteit ontleenen, mits deze tot opdracht van de bevoegdheid weer zelve bevoegd was, en zoo voorts; maar langs de verschillende autoriteiten opklimmende moet men ten slotte uitkomen bij de Kroon. Ontbreekt een schakel, dan is het gezag niet wettig opgedragen. De beteekenis van de „middellijke aanwijzing” zal hieruit blijken.

Het ligt volstrekt niet in de bedoeling iedere militaire autoriteit bevoegdheid te geven haar gezag over te dragen; die bevoegdheid zal veelal geheel zijn uitgesloten of zijn beperkt, dan wel aan bepaalde voorwaarden gebonden. Het zal dan mogelijk zijn er voor te waken, dat het militair gezag niet door militairen van lagere rang wordt uitgeoefend.

Het militair gezag in de afzonderlijke forten is thans aangewezen bij het Koninklijk besluit van 2 November 1916, *Staatsblad* no. 488.

Ondergeteekenden vermogen niet in te zien, waarom voor een bepaling, als in het tweede lid vervat, bij delegatie van het militair gezag geen plaats zou zijn. Zij achten integendeel die bepaling met het oog op de rechtszekerheid onmisbaar. De bevolking moet weten, aan wien het militair gezag is opgedragen. Een bekendmaking, inhoudende dat het militair gezag mogelijk ook bij anderen dan de daarin aangeduiden komt te berusten, zou van geen beteekenis zijn.

Het in het derde lid uitgesproken beginsel achten de ondergeteekenden niet onjuist. In de politiek moge bij gewichtige aangelegenheden een verdeling van de ministerieele verantwoordelijkheid onbestaanbaar zijn, staatsrechtelijk is zij dat ongetwijfeld wel. Te dezen moge worden gewezen op art. 2 der wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* no. 33). Onnoodig is de bepaling evenmin. Het gaat hier niet om een nieuw beginsel ingang te doen vinden, maar de praktijk heeft geleerd dat het voor velen niet vanzelf spreekt, dat ook het militair gezag wordt uitgeoefend onder de ministerieele verantwoordelijkheid. Dat daaromtrent bij niemand twijfel bestaat, acht de Regeering van belang.

De Regeering moet de verwachting, dat, wanneer het militair gezag zich over het geheele Rijk moet laten gelden, ook de Minister van Oorlog onder dat gezag zal worden gebracht teleurstellen. Zij heeft de wenschelijkheid daarvan nog niet gevoeld, zoodat er voor haar geen aanleiding is, voorshands daartoe over te gaan.

Art. 4 (nieuw) (art. 3, oud). De aangevoerde argumenten, strekkende om het overleg in plaats van met den Commissaris der Koningin, den burgemeester of den voorzitter van het waterschapsbestuur te doen plegen met het dagelijksch bestuur van provincie, gemeente

of waterschap, hebben de ondergeteekenden niet van meening doen veranderen. Vertraging zal van den aanbevolen weg noodwendig het gevolg zijn en toepassing van de bepaling, neergelegd in het voorgestelde laatste lid zal dan noodzakelijk worden. Men ziet daarin terecht een uitweg, maar de ondergeteekenden zouden dien niet gaarne als regel bewandeld zien.

Hoe bezwaarlijker het overleg gemaakt wordt, des te grooter wordt het gevaar, dat het tot een formaliteit afdaalt. De ondervinding heeft ondergeteekenden te zeer van het groote belang van een werkelijk overleg overtuigd, dan dat zij zulk een verwording niet tot elken prijs zouden willen voorkomen. Om die reden is ook het verlangen om, indien de beraamde maatregel meer gemeenten betreft, overleg met alle burgemeesters voor te schrijven, niet voor verwezenlijking vatbaar. Men denke zich het meermalen voorgekomen geval, dat een maatregel bijna een geheele provincie betreft. Ook de voordeelen, die ten aanzien van waterstaatswerken een dubbel overleg zou opleveren, wegen naar het oordeel van ondergeteekenden niet tegen de nadeelen op.

Het is juister te spreken van „werken *onder het gezag* van waterschappen enz”.. daar het kan voorkomen, dat waterstaatswerken onder het beheer van particulieren staan.

De groote beteekenis, die ondergeteekenden aan het overleg hechten, heeft hen er toe gebracht naar middelen te zoeken om te voorkomen, dat bij toepassing van het laatste lid van art. 7 A elk overleg achterwege blijft. Daartoe wordt een aanvulling van dat lid voorgesteld, strekkende om in dat geval aanstonds overleg verplicht te stellen over de wenschelijkheid om den genomen maatregel te bestendigen.

Aan den bij art. 4 van het oorspronkelijk ontwerp uitgesproken wensch om, wanneer verordeningen afwijken van Arbeidswet en Veiligheidswet, ook overleg met de arbeidsinspectie voor te schrijven, is gevolg gegeven; voor zoodanig overleg ten aanzien van de Hinderwet bestaat naar het oordeel van ondergeteekenden geen voldoende aanleiding. Het overleg betreffende de Stuwadoorswet dient te geschieden met de inspectie van den havenarbeid (zie Koninklijk besluit van 5 September 1916. *Staatsblad* no. 434).

Tevens is het artikel aangevuld ten einde te voorzien in het geval, dat maatregelen moeten genomen worden ten aanzien van zeegebied des Rijks, waarvan geen plaatselijk burgerlijk gezag bestaat. Voor dit geval kan het vereischte van overleg niet gehandhaafd worden.

Art. 5 (nieuw). Het tweede lid van het bestaande art. 8 zou bij opheffing van den staat van oorlog om den staat van beleg daarvoor in de plaats te doen treden, tot ongewenschte gevolgen nl. verval van alle genomen maatregelen, aanleiding geven. Bij verscherping van den staat van oorlog tot dien van beleg zullen immers ongetwijfeld de reeds door het militair gezag genomen maatregelen moeten worden bestendigd. Tot dat einde ware aan art. 8 een nieuw

derde lid toe te voegen. Men vergelijkte overigens ook de toelichting op art. 29 (*nieuw*) dezer wijzigingswet.

Art. 6 (nieuw). Ondergeteekenden hebben gemeend ook art. 9 te moeten aanvullen. In de ernstige omstandigheden, waarin het noodig is een gedeelte van het grondgebied in staat van oorlog te verklaren, behoort niet slechts op burgerlijke besturen en ambtenaren maar behoort op een ieder de verplichting te rusten aan het militair gezag alle inlichtingen te verstrekken, die dit voor het volvoeren van zijn taak behoeft.

De aanvulling van het artikel zal aan het militair gezag een wezenlijk hulpmiddel bieden bij het tegengaan der spionage. Niet langer zal het aan verdachte personen mogelijk zijn zich straffeloos aan alle controle te onttrekken door te weigeren vragen te beantwoorden. Op de noodzakelijkheid van een streng optreden tegen spionage werd in het Voorloopig Verslag bij de bespreking van art. 21 van het oorspronkelijk ontwerp gewezen en inderdaad wordt die noodzakelijkheid steeds klemmender. Echter is onthouding van mededeeling toegestaan binnen dezelfde perken, als waarin art. 137 van het Wetboek van Strafrecht soortgelijke onthouding toelaat, terwijl voorts het verschooningsrecht op grond van ambts-, stands- of beroepsgeheim erkend wordt.

Art. 7 (nieuw) (art. 4, oud). Dat voor het militair gezag elke beperking van de verordeningsbevoegdheid weg zou vallen, is moeilijk vol te houden. Die bevoegdheid is door art. 10 C in hooge mate beperkt; nog verder te gaan achten ondergeteekenden zeer ongewenscht.

Door het militair gezag te beperken tot de behartiging van enkele vaag omlijnde belangen zou bovendien de rechtszekerheid niet gebaat zijn.

Het toekennen van een vernietigingsrecht aan de Kroon zou beteekenen een volslagen miskennis van de verhouding tusschen deze en het militair gezag en zou tot ernstige misvattingen leiden. De voor de hand liggende gevolgtrekking zou zijn, dat de Kroon een invloed, die haar ten aanzien van bepaalde handelingen van het militair gezag uitdrukkelijk wordt toegekend, ten aanzien van andere handelingen zou missen. Bij het overwegend belang, dat ondergeteekenden aan een juiste opvatting omtrent de stelling van het militair gezag hechten, moeten zij zich tegen een dergelijke bepaling verzetten.

Aangezien vaststaat en in het wetsontwerp nog eens uitdrukkelijk wordt bepaald, dat het militair gezag onder ministerieele verantwoordelijkheid wordt uitgeoefend, bereikt men praktisch met een opdracht tot intrekking van een verordening hetzelfde als met vernietiging, en ook op den door ondergeteekenden gekozen weg blijft aan het burgerlijk gezag alle gelegenheid open om op de wenselijkheid van intrekking te wijzen.

Ten aanzien van den door eenige leden geuiten wensch om in stede van „na overleg” te lezen „in overleg” wordt door andere leden terecht betoogd, dat die verandering een hoofdbeginsel van de wet zou aantasten. De wet van 1899 heeft bovenal ten doel in moeilijke omstandigheden het Rijksgezag te versterken ten koste van de lagere autonome besturen en dit doel zou door de wijziging geheel worden gemist.

Aan den wensch, dat ingeval van afwijking van Arbeidswet en Veiligheidswet overleg met de ambtenaren der arbeidsinspectie verplicht worde gesteld, is in een nieuw ontworpen art. 12 B (art. 14 van het gewijzigd ontwerp) voldaan. Zie voorts ook bladz. 6 derde lid v. b., van deze memorie. ¹⁾

Art. 8 (nieuw) (art. 5, oud). Waarom de vaststelling van de wijze van afkondiging bij verordening juister zou zijn dan de regeling bij het ontwerp gegeven, zien ondergeteekenden niet in, daargelaten nog de moeilijkheid, hoe de verordening, die de wijze van afkondiging regelt, zelve zou moeten worden afgekondigd.

Het is van groot belang, dat de autoriteiten, in de tweede zinsnede van het eerste lid van art. 10 A vermeld, zoo spoedig mogelijk van de verordeningen van het militair gezag kennis dragen. Rechtstreeksche kennisgeving door het militair gezag is reeds daarom doelmatiger dan kennisgeving door bemiddeling van Gedeputeerde Staten. Daarbij komt nog, dat de verbinding met Gedeputeerde Staten kan afgesneden zijn. De verzending van afdrucken eener verordening is al heel weinig tijdroovend. Kan de daarvoor benodigde tijd inderdaad niet gemist worden, dan behoeft de mededeeling eerst te geschieden, zoodra zulks mogelijk is. Bepaling van een termijn, binnen welken zij zou moeten geschieden zou in dat geval wellicht moeilijkheden kunnen opleveren en zeker, indien de verbinding van het militair gezag met een der autoriteiten, aan welke de mededeeling moet geschieden, zou zijn afgesneden. Het hiertegenoverstaande nut der termijnbepaling zou gering zijn. Het militair gezag heeft er zelf het grootste belang bij, dat zijn verordeningen worden gekend en toegepast.

Voor tweeërlei beantwoording vatbaar is de vraag, of art. 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht toepasselijk is, wanneer een verordening van het militair gezag gewijzigd wordt of wanneer een zoodanige verordening door de opheffing van den staat van oorlog of van beleg ingevolge art. 8, tweede lid, der wet ophoudt te gelden. De praktische bezwaren, welke uit de toepassing bij wijziging van verordeningen voortvloeien, zijn uiteengezet in het artikel van Mr. A. C. LEENDERTZ in het *Weekblad van het Recht*, no. 9950, welk artikel bespreking vond in het Voorloopig Verslag naar aanleiding van art. 7 van het oorspronkelijk ontwerp.

De ongewenschte gevolgen van de toepasselijkheid bij opheffing

¹⁾ Blz. 139 hiervoor, 4o. lid v. b.

van den staat van oorlog of van beleg, zouden van nog veel ernstiger aard kunnen zijn. Men denke zich bij voorbeeld omstandigheden, waarin de staat van oorlog noodig wordt geacht tot het voorkomen van onlusten, die, in verband met bepaalde gebeurlijkheden van zeer voorbijgaanden aard, worden gevreesd, zoodat te verwachten is, dat de staat van oorlog slechts kort zal gelden. In zoodanig geval zou een militaire verordening feitelijk elke sanctie missen, indien overtreding daarvan na de opheffing van den staat van oorlog niet meer kon worden gestraft.

De door Mr. LEENDERTZ aanbevolen oplossing voor de door hem geopperde bezwaren, met welke oplossing eenige leden der Commissie van Rapporteurs instemden, is deze, dat aan het militair gezag de bevoegdheid zou worden verleend desgewenscht van gemelde strafwetsbepaling af te wijken. Het kwam echter aan ondergeteekenden niet doelmatig voor aan het militair gezag die bevoegdheid te verleenen, welke de mogelijkheid zou openlaten, dat in de besproken leemte niet of op minder juiste wijze wordt voorzien. Zij achten het beter in de wet vast te leggen, wat in dezen zal gelden. Naar hun oordeel behoort de toepasselijkheid van genoemde bepaling te worden uitgesloten.

Deze overwegingen gaven aanleiding tot het toevoegen van een nieuw lid aan art. 10A.

Uit taalkundige overwegingen zijn de woorden „door het militair gezag te bepalen” vervangen door: „door het militair gezag bepaald”.

Art. 9 (nieuw) (art. 6, oud). Nu door de nieuwe redactie van art. 10 aan de opvatting, dat het burgerlijk gezag verordeningsbevoegdheid verliest, haar grond ontvalt, zou een uitdrukkelijke erkenning misplaatst zijn, te meer daar het behoud van die bevoegdheid rechtstreeks volgt uit art. 10B.

De regelingen in het laatste lid bedoeld worden door de Kroon niet ter behartiging van het Rijks-, doch van het provinciaal- of waterschapsbelang gegeven; daarom worden zij in het ontwerp met reglementen en verordeningen van provincies gelijk gesteld. De bespreking daarvan komt dus voor in art. 10B op haar plaats te zijn.

Art. 10 (nieuw) (art. 7, oud). In het Voorloopig Verslag wordt twijfel uitgesproken, of het wel wenschelijk is aan het militair gezag elken stap op het terrein, dat door een met een of meer andere staten gesloten verdrag bestreken wordt, te verbieden. Inderdaad heeft zulks — en trouwens ook de vraag of het wenschelijk is te verbieden op het door wet en algemeenen maatregel van bestuur bestreken terrein een aanvullende regeling te geven — voor ondergeteekenden een punt van ernstige overweging uitgemaakt. Zij hebben zich niet onteinsd, dat een zoodanig verbod in vele opzichten belemmerend kan werken. Echter heeft de wensch om de bevoegdheden van het militair gezag niet verder te doen reiken dan streng noodzakelijk is, den doorslag gegeven. Ondergeteekenden hebben gemeend onder den staat van

oorlog met deze beperkte verordeningsbevoegdheid voor het militair gezag te kunnen volstaan, en hebben voor den staat van beleg een correctief gevonden in art. 22B. Ook in dit verband komt de opmerking in het Voorloopig Verslag met betrekking tot art. 4 van het oorspronkelijk ontwerp, dat elke beperking van zijn verordenende bevoegdheid voor het militair gezag wegvalt, niet gegrond voor.

Het stelsel van het ontwerp ten aanzien van verdragen is het volgende. Onder den staat van oorlog en onder dien van beleg mag het militair gezag met een aanvullende regeling treden op het terrein van een verdrag, voor zoover het verdrag zulks toelaat; onder den staat van beleg bovendien, (doch alleen na Koninklijke machtiging ingevolge art. 22 B.) ook al verwijst het verdrag niet naar een aanvullende regeling. Afwijking echter van een verdragsbepaling is aan het militair gezag onder geen enkele omstandigheid geoorloofd, dus ook niet ingevolge Koninklijke machtiging krachtens art. 22 B. Dat in dat artikel wetten en verdragen niet zijn gelijkgesteld, blijkt bij vergelijking van het eerste lid, waar verdrag en wet naast elkander zijn genoemd, met het tweede lid, waar alleen van wetsbepalingen gesproken wordt.

Van de Regeering is in geen geval medewerking te verwachten tot het openen van de mogelijkheid voor het militair gezag om op een verdrag inbreuk te maken. Indien een verdrag uitdrukkelijk bepaalt, dat zijn voorschriften niet gelden in omstandigheden als waaronder een gedeelte van het grondgebied in staat van oorlog of in staat van beleg wordt verklaard, of wel, indien implicite uit het verdrag volgt, dat het slechts voor normale omstandigheden geschreven is, dan behoeft het militair gezag zich aan de bepalingen van dat verdrag niet te storen; van afwijking van het verdrag is dan geen sprake. Indien echter het verdrag naar letter en strekking ook onder buitengewone omstandigheden geldt, dan is afwijking uitgesloten, hoezeer men zulks ook moge wenschen. Men kan dan betreuren zijn vrijheid aan banden te hebben gelegd, de goede trouw eischt, dat het verdrag worde nageleefd.

Aan den wensch naar een nadere regeling ten aanzien van de toepasselijkheid van het tweede lid van art. 1 van het Wetboek van Strafrecht is tegemoet gekomen door de toevoeging van een nieuw lid aan art 10A (art. 8 van het gewijzigd ontwerp).

Ondergeteekenden hebben hun bezwaren tegen de toekenning aan de Kroon van vernietigingsrecht ten aanzien van militaire verordeningen bij de bespreking van art. 7 van het gewijzigd ontwerp medegedeeld. Zij meenen naar het daar gezegde te mogen verwijzen. Met intrekking wordt bedoeld intrekking door het militair gezag (zie het tweede lid van art. 10A), zoo noodig ingevolge opdracht. Het heeft ondergeteekenden verwonderd, dat men de mogelijkheid aannam, dat een militaire autoriteit onder omstandigheden, die vóór alles strenge concentratie van gezag en stipte gehoorzaamheid vereischen, zou weigeren een zoodanig bevel te gehoorzamen. Zij wijzen

die geheel onverdiende onderstelling met kracht terug. Niet minder heeft hen de onderstelling verwonderd, dat de Kroon in zoodanig geval haar gezag niet zou weten te doen gelden. Het is dan ook geheel ten overvloede, dat ondergeteekenden er op wijzen, dat de Kroon naar welgevallen het militair gezag opdraagt en van dat gezag ontheft.

Art. 11 (nieuw) (art. 8, oud). Art. 33 der Inkwartieringswet opent de mogelijkheid aan de militaire overheid de bevoegdheid te verleen om op de wijze, die haar het meest geraden voorkomt, in de behoeften der *krijgsmacht* te voorzien; art. 11 der onderhavige wet zooals dit volgens het ontwerp zal komen te luiden, wil die zelfde bevoegdheid geven (gelijk het bestaande art. 34 zulks reeds doet) ter voorziening in de behoeften ook der *inwoners*, en, in geval van staat van oorlog of beleg wegens binnenlandsche onlusten, ter voorziening in de behoeften van krijgsmacht en inwoners beide. Een bepaling van die strekking zou in de Inkwartieringswet niet op haar plaats zijn.

De bezwaren, welke geopperd zijn naar aanleiding van de mogelijkheid van gelijktijdige toepasselijkheid van de artikelen 33 der Inkwartieringswet en 16 der wet op den staat van oorlog en van beleg kunnen de ondergeteekenden niet deelen. Het vonnis van de rechtbank te 's-Gravenhage, waarop in het Voorloopig Verslag beroep werd gedaan, is inmiddels vernietigd bij arrest van het Gerechtshof aldaar van 12 Maart 1917, *Weekblad van het Recht* n°. 10117. Ook indien men de woorden „uitoefening van den militairen dienst” in art. 16 der onderhavige wet ruimer opvat dan het Hof (en zeer zeker hebben ondergeteekenden bij de samenstelling van het ontwerp aan die woorden een veel ruimere beteekenis toegekend), zoodat onder die uitdrukking ook begrepen is huisvesting van troepen, dan nog bestaat naar hun oordeel nimmer aanleiding voor twijfel, welke der beide bovenvermelde artikelen is toegepast. Ook in die gevallen, waarin de optredende militaire autoriteit zoowel krachtens art. 33 als krachtens art. 16 tot zijn optreden bevoegd is, kan de betrokkene zelf gemakkelijk de oplossing vinden in den aard der militaire handeling. Wordt er nl. ingekwartierd, huisvesting verleend, dan is art. 33 van toepassing; wordt er in gebruik genomen voor doeleinden, welke niet onder inkwartiering vallen, b.v. voor het inrichten van versterkingen, dan behoort dat te geschieden op grond van art. 16.

De laatste drie leden van het artikel zijn vervangen door een verwijzing naar art. 39, waardoor bereikt wordt, dat de nader voorgestelde wijziging van dat artikel ook hier haar uitwerking zal hebben.

Art. 12 (nieuw) (art. 9, oud). Indien de gebeurtenissen van den laatsten tijd iets hebben geleerd, dan is het wel, dat de strijdkrachten zoo noodig een beroep moeten kunnen doen op de hulp der niet-

strijdende bevolking. Dit geldt niet alleen, wanneer de oorlog is uitbroken, maar ook bij voorbereiding voor een mogelijken oorlog. Het is een groote verdienste van den wetgever van 1899 dit te hebben ingezien, al had de praktijk toen nog niet zoo duidelijk gesproken als thans. Ondergeteekenden zouden van de opgedane leering al zeer slecht gebruik maken, indien zij er toe medewerkten, dat van dit beginsel, welks juistheid thans afdoende is angetoond, teruggekomen werd.

De regeling van een bevoegdheid, die onder den staat van oorlog of van beleg aan het militair gezag moet worden toegekend, is naar het oordeel van ondergeteekenden in de wet ter uitvoering van art. 187 der Grondwet op haar plaats.

Naar het ondergeteekenden voorkomt, kan uit dit artikel niet de bevoegdheid van het militair gezag worden gelezen tot uitoefening van dwang op fabrieken en bedrijven. Nu de uitdrukking „in het militair belang” — welke gekozen was om mogelijken twijfel over den aard van het te verrichten werk weg te nemen — tot zulke vergaande bevoegdheidsomschrijving blijkt aanleiding te geven, is de oorspronkelijke redactie hersteld.

Het oordeel, dat maatregelen, als die hier ter sprake zijn, niet zouden mogen uitgaan van elk militair gezag, maar slechts van de Regeering, meenen ondergeteekenden te kunnen terugbrengen tot de hiervóór reeds bestreden, bij sommigen bestaande onjuiste opvatting omtrent de verhouding tusschen die organen.

Artt. 13 en 14 (nieuw) (art. 10, oud). Naar aanleiding van de in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking worden thans in art. 12 A de Jagtwet en de wet, houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen, als zoodanig vermeld. Voorts is het ondergeteekenden nader gewenscht voorgekomen in dit artikel ook de Vischerijwet en de wet tot regeling der toelating en uitzetting van vreemdelingen te vermelden, daar bij de toepassing van die wetten groote militaire belangen betrokken zijn. Eenvoudigheidshalve wordt niet langer gesproken van uit kracht der wetten en wettelijke bepalingen vastgestelde algemeene maatregelen van bestuur en van uit kracht daarvan gegeven voorschriften, maar worden die regelingen samengevat in de uitdrukking „uitvoeringsbepalingen”. Een kleine omzetting in het tweede gedeelte van het eerste lid doet duidelijker uitkomen, dat ook de schorsing moet geschieden bij verordening.

Daar, waar het woord „hoofd” ten onrechte met een hoofdletter was gedrukt, is zulks hersteld.

Van de bij de bestaande wet verleende bevoegdheid om de Arbeidswet e. a. tijdelijk buiten werking te stellen heeft het militair gezag herhaaldelijk moeten gebruik maken. Ook al zou van die bevoegdheid in sommige gevallen een niet voldoende gemotiveerd gebruik zijn gemaakt, toch zal men niet kunnen ontkennen, dat in andere gevallen het gebruik onvermijdelijk is geweest. Onder die

omstandigheden kan de bevoegdheid niet worden gemist. Ondergeteekenden vertrouwen aan de te dezer zake bij sommige leden bestaande ongerustheid voldoende tegemoet te komen door, in aansluiting aan den in het Voorloopig Verslag bij de bespreking van art. 4 van het oorspronkelijk ontwerp geuiten wensch, onder den staat van oorlog ten aanzien van Arbeidswet en Veiligheidswet, en thans ook van de Caissonwet, overleg met de arbeidsinspectie, ten aanzien van de Stuwadoorswet overleg met de inspectie van den havenarbeid, verplicht te stellen. In verband met deze aanvulling zijn de laatstgenoemde wetten thans vermeld in een nieuw art. 12 B, terwijl voor den staat van beleg een nieuw art. 30 A is ingevoegd.

Art. 15 (nieuw) (art. 11, oud). Het komt gewenscht voor de tweede zinsede van art. 13 te handhaven, al ware het slechts om te laten uitkomen, dat voor het instellen van een geheime politie geen overleg met het burgerlijk gezag vereischt is.

Art. 16 (nieuw) (art. 12, oud). In art. 10 der wet, zooals die volgens het ontwerp zal luiden, en in het nieuw ontworpen art. 10 B is het stelsel gekozen, dat de gemeentebesturen hun bevoegdheid naast het militair gezag behouden. Dat daaruit botsingen kunnen ontstaan is niet voorbij gezien, maar ondergeteekenden hebben gemeend, dat dit gevaar onder den staat van oorlog niet zoo groot is, dat daarvoor het beginsel, om de bevoegdheden van het burgerlijk gezag zoo lang en zoo uitgebreid mogelijk te handhaven, zou moeten wijken. Wanneer zich echter onder den staat van oorlog oproerige bewegingen, samenscholingen of andere stoornissen der openbare orde voordoen (en voor die gevallen geldt art. 14), dan is de toestand te ernstig dan dat ook maar de mogelijkheid van botsing tusschen gezaghebbers zou kunnen worden geduld, dan moet de leiding in één hand zijn. In afwijking van de bestaande regeling, die eischt, dat bij dergelijke gebeurtenissen het militair gezag in elk geval terstond de leiding overneemt, maakt het ontwerp het mogelijk de leiding aan den burgemeester te laten, maar verder mag men inderdaad niet gaan.

Art. 17 (nieuw) (art. 13, oud). Art. 15 der wet is overeenkomstig de gemaakte opmerking gewijzigd. Een onjuiste woordkeus, welke streed met die van de Memorie van Toelichting en met de thans reeds gevolgde gedragslijn om volledige schadeloosstelling toe te kennen voor eigendomsaantasting, is verbeterd.

Art. 18 (nieuw) (art. 14, oud). Dat het eerste lid van art. 16 wordt vervangen door vier nieuwe leden is naar het oordeel van ondergeteekenden duidelijk aangegeven.

De wensch door enkele leden uitgesproken, om bij de ingebruikneming van wegen, dijken en wateren voorafgaand overleg met een deskundige autoriteit verplicht te stellen, is waarschijnlijk ingege-

ven door de zorg voor waterstaatsbelangen. Het militair gezag kan echter bezwaarlijk een met die belangen strijdig gebruik maken zonder in botsing te komen met de ten aanzien der in gebruik genomen werken geldende voorschriften. Mitsdien schijnen de waterstaatsbelangen door het bij het laatste lid van het artikel geëischte overleg voldoende verzekerd.

Uit taalkundige overwegingen zijn in het nieuwe derde lid de woorden „door het militair gezag te bepalen” vervangen door „door het militair gezag bepaald”.

Voorts is het juist in het tegenwoordige derde lid te lezen „het Rijk” in plaats van „den Staat”, aangezien de bepaling uitsluitend betreft het Rijk in Europa, terwijl door de wijziging tevens overeenstemming met de andere artikelen dezer wet wordt verkregen.

Overeenkomstig de gemaakte opmerkingen zijn in het nieuwe vierde lid de woorden „zoo mogelijk” en „schriftelijk” ingevoegd.

Art. 19 (nieuw) (art. 15, oud). Gevolg is gegeven aan den wensch om duidelijk te doen uitkomen, dat indien de staat van oorlog door den staat van beleg wordt vervangen, of omgekeerd, de termijn van drie maanden eerst begint te loopen, nadat de normale rechtstoestand is hersteld. Voorts is rekening gehouden met de mogelijkheid, dat de normale rechtstoestand minder dan drie maanden aanhoudt.

Ingevolge de gemaakte opmerking wordt voor „tweede lid” gelezen „vierde lid”.

Ondergeteekenden achten allen twijfel, of de in art. 17 der wet bedoelde termijn een fatale is, uitgesloten. Met „die aanvraag” in het tweede lid toch kan niet anders bedoeld zijn dan de aanvraag bij het eerste lid geregeld, dus gedaan binnen de daar gestelde termijnen. Trouwens bij een andere opvatting zou het eerste lid alle beteekenis missen.

Nu het artikel geen enkel vereischte stelt, waaraan het aanbod moet voldoen, is ook een zoogenaamd papieren aanbod een aanbod in den zin der wet; uiteraard is de Minister van Oorlog vrij desgewenscht gereede penningen aan te bieden. De leden, die verband zien, tusschen dit punt en de bepaling, dat de belanghebbende het geschil op de gewone wijze kan aanbrenge, zien in de woorden „op de gewone wijze” ten onrechte een voorschrift omtrent den materieelen inhoud der dagvaarding, terwijl alleen op de formeele vereischten gedoeld wordt. Vergelijk de artt. 782, 796 en 821 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Art. 20 (nieuw) (art. 16, oud). De berichten en opmerkingen, tegen welke verbreiding art. 18 der wet bedoelt te waken, zijn die van welke de vijand voordeel zou trekken. Het zou onverantwoordelijk zijn, indien men in een tijd, in welken er met alle kracht naar gestreefd moet worden op een mogelijken aanval voorbereid te zijn, der Regeering de middelen zou onthouden om te beletten, dat

aan hem, wiens aanval men verwacht, de inlichtingen worden toegevoerd, welke hij zal benutten om zoo straks het vaderland te treffen.

Terecht meenen de leden, die tegen art. 18 bezwaar maken, dat het niet de bedoeling der Regeering is onschuldige opmerkingen of deugdelijke en nuttige critiek te beletten. Zij is echter niet in staat een objectief criterium voor het ziften, welke opmerkingen al dan niet onschuldig zijn, in het artikel neer te leggen.

Het uitlekken van berichten geheel te beletten is onmogelijk. Met behulp van een krachtens art. 18 uit te vaardigen verordening kan er echter naar gestreefd worden te beletten, dat voorbereidings-handelingen te vroeg bekend worden. Zoolang een regeling, als bij dit artikel bedoeld, nog niet voor het geheele Rijk van kracht is, zal het somtijds noodig zijn, ten einde aan de verordening haar volle uitwerking te verzekeren, de verbinding tusschen de gedeelten van het grondgebied des Rijks, waar de verordening geldt, met de verdere gedeelten van het grondgebied en met het buitenland te belemmeren.

Art. 21 (nieuw) (art. 17, oud). Voor het zeer noodzakelijke toezicht op den kleinhandel kan de bevoegdheid tot winkelsluiting bezwaarlijk worden gemist. De bevoegdheid tot het sluiten van fabrieken en werkplaatsen is overgenomen uit art. 28 der bestaande wet, waarin zij was opgenomen naar aanleiding van de juiste opmerking in het Voorloopig Verslag tot het eerste ontwerp (bijlagen tot de *Handelingen* van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1890/1891 n°. 31.1 ad artikel 35), dat deze de vereenigingspunten kunnen zijn, vanwaar groot gevaar voor de openbare orde en de veiligheid ontstaan kan.

Een verplichting den uitgezette de reden mede te deelen, waarom tot dien maatregel wordt overgegaan, zou in vele gevallen óf de overheid dwingen aan zeer gevaarlijke individuen inzicht te geven in de gegevens, waarover zij beschikt, óf afdalen tot een bloote formaliteit. Noch tot het een noch tot het ander kunnen ondergeteekenden medewerken. Bovendien bestaan nog andere bezwaren, waarop in het Voorloopig Verslag gewezen werd.

De Regeering heeft van het bestaande art. 35, welks bepaling volgens het ontwerp naar art. 18 A onder e wordt overgebracht, gebruik moeten maken, toen het gevaar dreigde, dat voor den munitie-aanmaak onmisbare krachten aan het land zouden worden onttrokken. Tot het tegengaan van dat gevaar is aan tal van groepen van personen verboden uit het in staat van beleg verklaarde gebied naar het buitenland, *niet* om vandaar naar het niet in staat van beleg verklaarde binnenland, te vertrekken. Bij die gelegenheid is hier en daar twijfel geopperd, of de gegeven regeling zich met art. 35 verstond. Ondergeteekenden deelden dien twijfel niet, maar meenden, nu eenmaal van twijfel was gebleken, de gelegenheid tot verduidelijking niet te moeten laten voorbijgaan. De hier besproken bevoegdheid is algemeen en is dus ook op vreemdelingen toeapasse-

lijk. Het spreekt intusschen van zelf, dat bij toepassing van dit artikel de internationaalrechtelijke voorschriften stipt zullen worden nageleefd.

De bevoegdheid bij art. 18A onder f gegeven dient met groote omzichtigheid te worden gebruikt ten einde ontwrichting van de volkshuishouding te voorkomen. De meening, dat met behulp van deze bepaling nimmer doorvoer zou mogen worden belet, gaat echter te ver. De bepaling is ontleend aan het bestaande art. 35 en is meer-malen toegepast tot het tegengaan van de smokkelarij, ook waar het gold het beletten van doorvoer van goederen uit niet in staat van beleg verklaard gebied naar het buitenland. De redactie is nog eenigszins verruimd ten einde buiten twijfel te stellen, dat het militair gezag ook het vervoer van de voorwerpen binnen het in staat van oorlog of beleg verklaarde gebied kan regelen.

Het kwam nader wenschelijk voor om aan het militair gezag, dat aan art. 15 de bevoegdheid ontleent om de voor de verdediging noodige wijzigingen van terrein te bewerkstelligen, ook de middelen te verschaffen om er voor te waken, dat in terreinen geen met de eischen der verdediging strijdige wijzigingen worden aangebracht. Daartoe is het eerste lid van art. 18A nog met een letter *g* aangevuld.

De bepaling van den tweeden volzin van het tweede lid van art. 18A derogeert niet aan art. 446 van het Wetboek van Strafrecht: immers eerstgenoemde bepaling beperkt de bevoegdheid, die het militair gezag aan den eersten volzin van dat lid kan ontleenen, maar laat de bevoegdheid, die aan andere bepalingen bij voorbeeld aan die van genoemd strafwetsartikel zoude kunnen worden ontleend, onaangetast. Ook overigens bestaat met dat strafwetsartikel geen verband.

Art. 22 (nieuw) (art. 18, oud). De ondervinding heeft geleerd, dat het huiszoekingsrecht onmisbaar is om de naleving van bevelen tot het inleveren van wapenen en ammunitie te verzekeren. Bij het oorspronkelijk ontwerp was aan de aandacht van ondergeteekenden ontgaan, dat, door de overbrenging, van den staat van beleg naar dien van oorlog, van de bevoegdheid om die inlevering te bevelen in dit opzicht een leemte is ontstaan, daar onder den staat van beleg wel, maar onder den staat van oorlog niet aan het militair gezag het algemeene recht van huiszoeking toekomt. Door het toevoegen van een nieuw eerste lid aan art. 18B wordt in deze leemte voorzien.

In verband met deze aanvulling en in verband met de nadere wijziging van art. 17 der wet (gewijzigd ontwerp art. 19) is ook het oorspronkelijk eenige, thans het tweede lid van art. 18B gewijzigd.

(Wordt vervolgd).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1917—1918. — 481.

Wijziging van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad n°. 469). (Staat van oorlog en van beleg).

Bij Koninklijke Boodschap van 12 Juni 1918 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende wetsontwerp ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469), dient te worden aangevuld met een voorschrift, krachtens hetwelk verandering in terreinen door het militair gezag kan worden verhinderd, waar deze afbreuk zou doen aan de belangen der landsverdediging;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Na artikel 17 wordt als artikel 17 *bis* ingevoegd een nieuw artikel luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende het verhinderen van verandering in terreinen, indien door die verandering afbreuk zou worden gedaan aan de belangen der landsverdediging”.

Artikel 2.

In artikel 43 worden na de woorden „bedoeld bij” ingevoegd de woorden „artikel 17 *bis* en”.

Artikel 3.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden ge-

plaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

De Minister van Justitie,

De Minister van Staat,

Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Marine,

De Minister van Waterstaat,

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij arrest van 24 Juni 1918 ¹⁾ heeft de Hooge Raad niet-verbindend verklaard een verordening van den commandant van de stelling van de monden der Maas en der Schelde, welke verordening blijkens de beweegredenen in het belang van 's lands defensie het kappen van houtgewas wilde verbieden. Nadat de Hooge Raad op die beweegreden de aandacht heeft gevestigd, overweegt hij verder: *vooreerst*, dat geen bepaling der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) noch eenig ander wetsvoorschrift aan het militair gezag de bevoegdheid toekent om in het belang van 's lands defensie een regeling vast te stellen als de ter toets zijnde verordening, en bepaaldelijk niet artikel 22 der z. g. „Oorlogswet”; immers dit artikel heeft geen verdere strekking dan om in tijden, waarin een deel van het Nederlandsche grondgebied in staat van oorlog of van beleg is verklaard, aan het militair gezag de behartiging van dezelfde belangen op te dragen en het, in verband daarmee, dezelfde door de wet beperkte verordeningsbevoegdheid te verleen, die in normale tijden aan de provinciale staten en de gemeenteraden toekomt; *en vervolgens*, dat het bij de verordening geregelde belang van 's lands defensie niet ten grondslag kan liggen aan provinciale- of gemeenteverordeningen.

De Hooge Raad houdt dus vast aan de jurisprudentie over de artikelen 10 en 22 der „Oorlogswet”, ingewijd bij arrest van 28 Juni 1915, W. 9801, nu hij op grond van de overdracht op het militair gezag van de verordeningsbevoegdheid, welke in normale tijden aan de besturen van de autonome corporaties toekomt, de thans aan zijn oordeel onderworpen militaire verordening niet wil beschouwen als een „politieverordening”. Het bedenkelijke gevolg van de hui-

¹⁾ Wij zullen dit arrest opnemen in de volgende aflevering. Red. M.R.T.

dige inkleeding van de artikelen 10 en 22. hetwelk de Memorie van Toelichting op het bij de Tweede Kamer aanhangige wetsontwerp tot wijziging van de z. g. „Oorlogswet” (bijlagen 1915—1916, n°. 391 (3), bladz. 4 onderaan)¹⁾ als een mogelijk gevaar aanwijst, is nu werkelijk ingetreden: het gezag, zakelijk het meest bekwaam tot het vaststellen van een voor de landsverdediging onontbeerlijken rechtsregel, is daartoe thans onbevoegd.

Een spoedige voorziening dient hier getroffen te worden. De ervaring, opgedaan in dezen oorlog, heeft geleerd van hoe groot belang voor de defensie een goede maskeering van verdedigingswerken is, zoowel voor en achter als in het werk. Het thans voorgedragen artikel 17*bis* bedoelt dan ook niet anders dan te voorzien in de door 's Hoogen Raads arrest geschapen noodtoestand, gaat niet verder dan het militair gezag bevoegd te maken tot regeling ook van het militaire belang, gelegen in het onveranderd laten van terreinen.

De tekst van het artikel is overgenomen uit het in art. 21 van het hiervoor genoemde wijzigingsontwerp voorgestelde art. 18 *A.g.*

Voor verdere toelichting moge worden verwezen naar bladz. 13 van de Memorie van Antwoord (zie bijlagen 1917—1918 n°. 57).²⁾

De sanctie op de door het militair gezag krachtens het voorgestelde artikel te maken verordeningen vindt men in de bij artikel 2 van dit ontwerp voorgestelde wijziging van artikel 43 der Oorlogswet.

De Minister van Oorlog,

DE JONGE.

De Minister van Justitie,

B. ORT.

*De Minister van Staat,
Minister van Binnenlandsche Zaken,*

CORT V. D. LINDEN.

De Minister van Marine a. i.,

DE JONGE.

De Minister van Waterstaat,

C. LELY.

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*

POSTHUMA.

¹⁾ Zie deel XII, blz. 90.

²⁾ Zie blz. 149 hiervoor.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 3 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

Het door middel van kunstlicht opsporen van wild of schadelijk gedierte en het met kunstlicht iemand bij het opsporen van wild of schadelijk gedierte bijstaan, zijn twee op zich zelf staande overtredingen. Wanneer een militair voor de eerste overtreding wordt vervolgd, terwijl twee andere personen het jachtveld voor hem verlichtten kan niet gezegd worden dat de beide laatsten gemeenschappelijk met den militair een commun delict hebben gepleegd of in dat delict waren betrokken.

Wanneer mocht blijken, dat de burgers zonder art. 15bis Jagtwet te hebben overtreden, den militair als medeplichtigen hebben bijgestaan kan dit ten deze niet van belang zijn, omdat medeplichtigheid aan overtreding niet strafbaar is.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 1 Februari 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 22 November 1917 gewezen in de zaak tegen een landstormplichtig soldaat bij de verlichtings-afdeeling der IVde Divisie.

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 19 Maart 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden A., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de vrijspraak

onder 1o., en dat de gedaagde alsnog, bij sententie van den Hove, onder 1o. zal worden schuldig verklaard aan: „door middel van „kunstlicht wild of schadelijk gedierte opsporen”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van twintig gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door acht dagen hechtenis; voorts ten behoeve van 's Rijks schatkist zal worden verbeurd verklaard het jachtgeweer, in het bezit van den gedaagde gevonden, met vrij-spraak van den gedaagde van hetgeen hem onder 1o. meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, en met instandhouding voor al het overige van het beroepen vonnis, — alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden beklaagde, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen den eischer zijnen eisch te ontzeggen en hem van het appèl ter zake van het onder 2o. en 3o. te laste gelegde vervallen te verklaren.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij:

1o. op 20 November 1916, des voormiddags omstreeks 4 uur te Moergestel ter plaatse, genaamd „den Hilt”, in het jachtveld buiten openbare wegen en voetpaden op een perceel bouwland, toebehoorende aan P. K., althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, door middel van kunstlicht wild, althans schadelijk gedierte, heeft opgespoord, door, terwijl twee andere personen dat jachtveld met kunstlicht voor hem verlichtten, in wildzoekende houding met een geladen jachtgeweer het jachtveld af te loopen, terwijl nog geen 12 maanden waren verlopen sedert eene veroordeeling van gedaagde wegens overtreding der Jachtwet, door het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 4 Juli 1916 uitgesproken, onherroepelijk was geworden;

2o. op 25 November 1916 te Berkel-Enschot ter plaatse, genaamd „het landgoed de Oisterwijksche Hoeve”, zonder daartoe gerechtigd te zijn heeft geloopt op een perceel bouwland, toebehoorende aan H. G. M. W. te Moergestel, althans aan een ander dan hem, gedaagde, waarvan de toegang op eene voor hem blijkbare wijze door den rechthebbende was verboden, door borden met het opschrift „Verboden toegang”;

3o. op 17 Januari 1917 te Oisterwijk C. D., Rijksveldwachter, die zich aldaar op surveillance bevond, opzettelijk in zijne tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd, door hem toe te voegen: „Jij hebt je laatst laten omkoopen; je hebt van v. d. B., geld ont-, vangen om geen proces-verbaal tegen hem op te maken; je hebt „geen proces-verbaal opgemaakt”;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 22 November 1917 ge-
wezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis ge-
noemd, het aan gedaagde onder 2o. en 3o. te laste gelegde wettig
en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede zijne schuld daar-
aan, met den verstande als in het vonnis aangegeven; het aldus
bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. het zonder daartoe
„gerechtigd te zijn loopen over eens anders grond, waarvan de toe-
„gang op eene voor hem blijkbare wijze door den rechthebbende
„is verboden; II eenvoudige belediging, aan een ambtenaar gedu-
„rende de rechtmatige uitoefening zijner bediening aangedaan”,
en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld voor het onder I gequa-
lificeerde feit tot eene geldboete van drie gulden en voor het onder II
gequalificeerde feit tot eene geldboete van vijftien gulden, met be-
paling, dat die boeten, bij gebreke van betaling, zullen worden ver-
vangen onderscheidenlijk door zes en door dertig dagen hechtenis,
terwijl door den Krijgsraad ten aanzien van het onder 1o. te laste-
gelegde is overwogen, dat is komen vast te staan, dat andere per-
sonen, welke terechtstaan voor den burgerlijken rechter, in dat com-
mun delict zijn betrokken, hebbende de Krijgsraad, wat dit te laste
gelegde betreft, zich onbevoegd verklaard om te erkennen over den
persoon van den gedaagde, met verwijzing van gedaagde mitsdien
naar den bevoegden rechter;

Overwegende, met betrekking tot het onder 1o. te laste gelegde,
dat de militaire rechter bevoegd is hiervan kennis te nemen; dat
toch artikel 15bis der Jagtwet als op zich zelf staande overtredin-
gen noemt en het door middel van kunstlicht wild of schadelijk ge-
dierte opsporen en het met kunstlicht iemand bij het opsporen van
wild of schadelijk gedierte bijstaan; dat, indien wettig en over-
tuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsdan
tevens is komen vast te staan, dan niet alleen gedaagde, maar ook
de twee andere, in de telastlegging onder 1o. bedoelde personen
zich ieder aan overtreding van een der voorschriften van genoemd
artikel 15bis hebben schuldig gemaakt, en dat even vele strafbare
feiten zijn gepleegd, als er personen de voorschriften van artikel
15bis voornoemd hebben overtreden; dat in dat geval bijgevolg
ook niet de rede kan zijn van „gemeenschappelijk *een commun
delict* plegen” of „in *dat* delict betrokken zijn”, en dat, voor zoo-
verre mocht blijken, dat één of beide andere personen gedaagde als
medeplichtigen hebben bijgestaan, zonder derhalve daarbij genoemd
artikel 15bis te hebben overtreden, zulks in dezen van geen be-
lang kan zijn, waar medeplichtigheid aan overtreding niet straf-
baar is;

Overwegende dat het ambtseedig proces-verbaal, door J. J. v. d. B., en A. v. d. B., beiden onbezoldigd Rijksveldwachter, onderscheidenlijk te Moergestel en te Enschoot, op 22 November 1916 opgemaakt, inhoudt, als door relatanten gezien en bevonden, dat op 20 November 1916, des voormiddags omstreeks 4 uur, te Moergestel, ter plaatse, genaamd „den Hilt”, in het jachtveld buiten openbare wegen en voetpaden op een perceel bouwland, toebehoorende aan P. K., op welk perceel voortdurend hazen voorkwamen, drie personen liepen, waarvan één met een geweer in jagende houding liep en naast hem een ander persoon, dragende een brandende, helder wit licht gevende lantaarn, waarmede hij eerstgenoemde persoon voorlichtte; dat een derde persoon achter de twee reeds genoemde personen liep; dat zij, relatanten, twee der drie personen aanhieldeen, waaronder den geweerdager, den thans gedaagde;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven; dat hij op 20 November 1916 te Moergestel met burger-personen, van wie één een lichtbak droeg, in het veld heeft geloopt; dat, toen de veldwachters hem aanhieldeen, hij een stuk van de kolf van een geweer in zijne handen had;

Overwegende dat, blijkens ten processe aanwezig uittreksel uit een tegen gedaagde op 4 Juli 1916 uitgesproken sententie, gewezen door het Hoog Militair Gerechtshof, gedaagde is veroordeeld wegens: „Op Zondag, in gesloten jachtijd, eens anders grond bejagen, „zonder voorzien te zijn van een schriftelijk bewijs van vergunning; huur of pacht van den eigenaar of rechthebbende”;

Overwegende dat op grond van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan gedaagde onder 1o. te laste is gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, dat het bouwland toebehoorde aan P. K., dat gedaagde wild opspoorde en dat niet bewezen is, dat twee personen dat jachtveld met kunstlicht voor gedaagde verlichtten, zijnde slechts bewezen, dat een persoon zulks deed;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „door middel van kunstlicht wild of schadelijk gedierte opsporen”; welk feit met eene geldboete van twintig gulden behoorlijk wordt geboet;

Overwegende, met betrekking tot het onder 2o. en 3o. te laste gelegde, dat de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring, qualificaties en strafoplegging tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters heeft geleid en het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 15bis, 41, 41bis der Jachtwet en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 22 November 1917 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre de

Krijgsraad ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde zich onbevoegd heeft verklaard om over den persoon van gedaagde te erkennen, en gedaagde naar den bevoegden rechter heeft verwezen;

Bevestigt het vonnis, voor zooverre betrekking hebbende op het onder 2o. en 3o. te laste gelegde;

Verstaat, dat de militaire rechter ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde bevoegd is te erkennen over den persoon van gedaagde;

Verklaart het onder 1o. te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, alsmede gedaagdes schuld daaraan, met den verstande als hooger aangegeven;

Qualificeert dit te laste gelegde en bewezen feit als: „door middel van kunstlicht wild of schadelijk gedierte opsporen”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot een geldboete van twintig gulden;

Bepaalt, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van zeven dagen;

Spreekt gedaagde vrij van hetgeen hem onder 1o. meer is te laste gelegd, dan hooger als bewezen is aangenomen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de vrijspraak onder 1 onjuist is;

dat als de burger personen zich aan een strafbaar feit zouden hebben schuldig gemaakt, dit dan is een eigen strafbaar feit;

dat van die burgerpersonen intusschen er een is ontvlucht, en niet is ontdekt of achterhaald, terwijl er geen termen gevonden zijn om tegen den anderen eene rechtsvervolging te beginnen;

terwijl

de verdediger betoogde:

dat gedaagde goede nota neemt van eischers bewering, dat de in het request tot mandement van appèl bedoelde burgerpersonen „een eigen strafbaar feit” hebben begaan;

dat immers is komen vast te staan, dat gedaagde geen kunstlicht bij zich had en slechts op het ten processe bekend perceel in wildzoekende houding met een geladen jachtgeweer het jachtveld heeft afgehoopen;

dat nu, wanneer werkelijk gedaagde en de lichtdrager ieder „een eigen strafbaar feit” zouden hebben gepleegd, welke uitdrukking wel zoo zal moeten worden verstaan, dat ieders handelingen op de strafbaarheid van den ander zonder invloed zijn geweest, bij gedaagdes handelingen in het geheel geen kunstlicht te pas kwam en gedaagde dus nimmer zich kan hebben schuldig gemaakt aan het door middel van kunstlicht wild of schadelijk gedierte opsporen”;

dat het gepleegde feit naar gedaagdes meening juridisch slechts

op twee wijzen is te construeeren, wanneer het moet worden gebracht onder de in de conclusie van eisch genoemde strafbepaling:

1o. wanneer gedaagde en de burgerpersonen (of althans een der burgerpersonen) te zamen het wild of schadelijk gedierte hebben opgespoord, leveren hunne handelingen te zamen op het strafbaar feit, immers gedaagde zelf heeft geen wild of schadelijk gedierte opgespoord; in dit geval is gedaagde mededader ten opzichte van die burgerpersonen en omgekeerd;

2o. alleen gedaagde heeft wild of schadelijk gedierte opgespoord; dan is echter de lichtdrager medeplichtige, omdat hij gedaagde de gelegenheid heeft verschafft het strafbaar feit te plegen door de lichtbak te bedienen:

dat echter volgens de vaststaande jurisprudentie van Uw Hof art. 14 C. W. toepassing vindt, zoowel, wanneer een of meer burgerpersonen als mededaders, als, wanneer zij als medeplichtigen in het door een militair gepleegde strafbare feit betrokken zijn;

dat het er niet toe doet, dat een der burgerpersonen is ontvlucht en niet ontdekt of achterhaald en evenmin, dat er geen termen gevonden zijn om tegen den anderen een rechtsvervolging te beginnen;

dat immers de ontdekking en achterhaling nog altijd kan plaats hebben en eveneens er nog altijd later weer wel termen kunnen gevonden worden een strafvervolging te beginnen, zoolang het feit niet is verjaard en het recht tot strafvervolging niet op andere wijze is te niet gegaan;

dat ter zake van het sub 2 en 3 te laste gelegde geen eisch is gedaan en gedaagde dus het recht heeft te verzoeken dat het appél te dier zake vervallen wordt verklaard.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 10 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. R. van Woelderen.

Beklaagde, die deel uitmaakte van het Belgische leger, den terugtocht van dat leger uit Antwerpen medemaakte en tijdens dien terugtocht het Nederlandsche grondgebied betrad, uit hoofde waar-

van hij ter interneering naar Harderwijk is opgezonden, is een hier te lande geïnterneerd militair van een buitenlandsche mogendheid in den zin van de wet van 31 December 1914 S. 666.

Buiten beschouwing behoort te blijven de vraag of zijne indeeling bij het Belgische leger te recht dan wel ten onrechte is geschied, terwijl evenmin van belang is of beklagde toen hij de Nederlandsche grens overschreed in burgerkleeding en buiten verband van den troep was, waartoe hij behoorde.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appellant,

en

een soldaat van het Belgische leger, geïnterneerd te Harderwijk, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgegaan ter zake dat hij als geïnterneerd militair van het Belgische Leger in het Interneeringskamp te Harderwijk op 26 Augustus 1917, verlof hebbende bekomen om zich buiten het met prikkeldraad omgeven kamp te begeven onder belofte en aangenomen voorwaarden als volgt: „Que pendant le temps, qu'il est accordé „de s'éloigner du Camp de Harderwijk, où il est interné, et lequel est „entouré de fil de fer barbelé, il ne s'éloignera pas en dehors du rayon „où il lui est permis de circuler, soit depuis la mer, point terminus de „Breede weg, jusqu'à de Vree, puis le long du Vreeweg et de la „grand' route jusqu'à Nunspeet; l'agglomération de Nunspeet (Kom „van Nunspeet), ensuite le chemin dans la direction sud, passant „par le Halfweg jusqu'à Elspeet, l'agglomération d'Elspeet (Kom „van Elspeet) puis le long du chemin vers Staverden; de Staverden le long du chemin avec voie cyclable par le Drieschenberg „vers Toverberg, du Toverberg le long du chemin vers le Kriemelberg, puis le long de la ligne fictive, commençant à 500 M. au „Sud du Kriemelberg passant par la borne 20 de la chaussée Putten-Ermelo et 250 M. au Nord de borne 43 de la voie ferrée Putten-Ermelo et allant par la „Zuivelfabriek" le long du Zeeweg „pour aboutir à la mer; qu'à l'expiration de la permission il se „présentera au Camp d'internement susdit en remettant son billet „de permission à l'autorité désignée à cet effet;

„qu'en général il observera les stipulations et conditions plus „détaillées, imposées pour l'obtention de sa permission, et qu'en „particulier il ne prendra pas de dispositions en vue d'une évacion „ultérieure du dépôt d'internement ni pour lui-même, ni pour „d'autres;

„Il accepte comme condition à la permission de pouvoir s'éloig- „ner temporairement du dépôt susdit, de tenir la promesse ci-dessus” opzettelijk deze belofte en aangenomen voorwaarden, waaronder hem verlof verleend was, heeft geschonden, door dien dag niet naar het kamp terug te keeren en voortdurend zonder verlof afwezig te blijven, terwijl hij op 26 Augustus 1917, des namiddags omstreeks half twaalf te Zwolle door de politie is aangehouden;

Overwegende dat gedaagde in den Krijgsraad heeft beweerd, dat bij de Wet over zijn persoon de Nederlandsche militaire rechter niet is gesteld;

Overwegende dat door den Krijgsraad, bij vonnis van 11 Januari 1918, de door gedaagde voorgestelde onbevoegdheid is toegewezen; de Krijgsraad zich onbevoegd heeft verklaard om over den persoon van gedaagde te erkennen en hem heeft verwezen naar den bevoegden rechter;

Overwegende dat de Krijgsraad tot deze beslissing is gekomen uit overweging, dat gedaagde wel behoort tot de hier te lande geïnterneerden — immers feitelijk hier te lande is geïnterneerd, terwijl het niet staat ter beoordeeling van den Nederlandschen rechter of deze interneering door de Nederlandsche autoriteiten te recht is geschied — maar niet kan worden gerekend tot de militairen van eene buitenlandsche mogendheid, omdat hij, niet zijnde Belgisch militair maar alleen feitelijk als soldaat dienst hebbende gedaan in het Belgische Leger in de eerste oorlogsweken, bij het overschrijden van de Nederlandsche grens — het oogenblik, waarop hij onder de Nederlandsche strafwet begon te vallen — zich niet als Belgisch militair heeft voorgedaan en dus ten opzichte van de Nederlandsche strafwet niet als militair moet worden beschouwd;

Overwegende dat op grond van de verklaringen van gedaagde en de stukken, ten processe aanwezig, als vaststaande kan worden aangenomen, dat gedaagde, na zich bij de Belgische militaire autoriteiten te hebben aangemeld, op of omstreeks 9 Augustus 1914 is ingedeeld bij het wapen der Artillerie van het Belgisch Leger en hij, tijdens den terugtocht van dat leger uit Antwerpen, op 11 October 1914 te La Clinge op Nederlandsch grondgebied is gekomen; dat hij eenige dagen later — op 15 Oct. 1914 — te Vlissingen is herkend als D. van de Artillerie en vandaar ter interneering naar Harderwijk is gezonden, alwaar hij nog was geïnterneerd ten dage in de telastlegging genoemd;

Overwegende dat uit deze vaststaande feiten blijkt, dat gedaagde is een hier te lande geïnterneerd militair van eene buitenlandsche mogendheid in den zin van de Wet van 31 December 1914 (Staatsblad nr. 666); dat toch die Wet voor de gelijkstelling in

den daar aangegeven omvang met Nederlandsche militairen geene andere of verdere eischen stelt dan dat men, tijdens men deel uitmaakte van de militaire weermacht van eene buitenlandsche mogendheid, op Nederlandsch grondgebied is gekomen en uit dien hoofde, overeenkomstig een volkenrechtelijk beginsel, geïnterneerd is geworden, hetgeen het geval is geweest met gedaagde, die, bij het Belgisch Leger ingedeeld den terugtocht van dat leger uit Antwerpen heeft medegemaakt en tijdens dien terugtocht Nederlandsch grondgebied heeft betreden, uit hoofde waarvan hij ter interneering naar Harderwijk is opgezonden;

Overwegende dat dan ook — als hier niet ter zake dienende — buiten beschouwing behoort te blijven of de indeeling van gedaagde bij het Belgisch Leger was te recht dan wel — zooals van de zijde van gedaagde is staande gehouden, zulks in overeenstemming met het gevoelen van den Belgischen Minister van Oorlog — ten onrechte, immers enkel omdat gedaagde, toen hij zich aanmeldde voor den militairen dienst en de Belgische militaire autoriteiten, toen zij hem bij het wapen der Artillerie indeelden, omtrent zijne rechtspositie in dwaling hebben verkeerd; dat het verder evenmin van belang is, of gedaagde, toen hij de Nederlandsche grens overschreed, was in burgerkleeding en buiten het verband van den troep, waartoe hij behoorde, omdat dit een en ander, gesteld men konde met den Krijgsraad het als vaststaande aannemen, niet kon afdoen aan de indeeling bij het Belgische leger, die van te voren had plaats gevonden;

Overwegende dat dus door den Krijgsraad de door gedaagde voorgestelde onbevoegdheid ten onrechte is toegewezen en mitsdien het vonnis, waarbij dit is geschied, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 55 en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie; Recht doende in Hooger Beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis in deze zaak door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 11 Januari 1918 gewezen;

Verwerpt de door gedaagde voorgestelde onbevoegdheid;

Verstaat, dat de Nederlandsche militaire rechter bevoegd is om over den persoon van gedaagde te erkennen;

Wijst de zaak terug naar den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, ten einde haar verder te berechten en af te doen.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die onbevoegdverklaring ten onrechte is geschied;

dat de beklagde destijds door de overheid in België als militair aangenomen en bij het Belgische leger ingedeeld is;

dat bij den terugtocht van dit leger uit Antwerpen, hij op Nederlandsch grondgebied is gekomen;

dat de beklaagde daarom terecht als militair eener buitenlandsche mogendheid is aangemerkt, en als zoodanig geïnterneerd;

dat zijn verzoek om uit de interneering te worden ontslagen, dan ook is afgewezen;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te Arnhem, d.d. 11 Januari 1918 alhier in geschil, en doende enz. dat alsnog bij Sententie van dezen Hove,

met verwerping der door den beklaagde voorgestelde onbevoegdheid des Krijgsraads, de zaak tegen den beklaagde naar dien Krijgsraad zal worden teruggewezen, om verder te worden geïnformeerd en vervolgd, volgens de wet.

terwijl

de verdediger betoogde:

dat in de conclusie, voor gedaagde genomen voor den Krijgsraad te Arnhem op alleszins afdoende gronden wordt aangevoerd, waarom de militaire rechter onbevoegd is van deze zaak kennis te nemen en gedaagde naar die conclusie verwijst en den inhoud daarvan als hier geïnsereerd beschouwd wil zien;

dat de heer Advocaat-Fiscaal betoogt, dat gedaagde destijds (di i. in 1894) door de overheid in België als militair aangenomen en bij het Belgische Leger ingedeeld is;

dat ten deze echter niet beslissend is, wat destijds geschiedde, doch hoe de toestand was, toen gedaagde de Belgisch-Nederlandsche grens overschreed;

dat de verklaringen van de „overheid in België” geen twijfel omtrent de vraag, of gedaagde op dat tijdstip al of niet was te beschouwen als Belgisch militair, immers hem uitdrukkelijk niet als zoodanig aanmerken;

dat niet terzake doet, of gedaagde bij die overschrijding der grens zich zelf wel als militair beschouwde — immers gedaagde toen daaromtrent, — zooals duidelijk is gebleken —, in dwaling verkeerde;

dat door de verklaringen van twee beëdigde getuigen is komen vast te staan, dat gedaagde in burgerkleeding de grens is overgekomen;

dat de interneering derhalve evenmin gegrond kan worden op de omstandigheid, dat gedaagde feitelijk als Belgisch soldaat de grens overschreden zoude hebben;

dat de door den Heer Advocaat-Fiscaal uit de feiten getrokken conclusie, dat gedaagde terecht als militair eener buitenlandsche mogendheid zou zijn aangemerkt en als zoodanig geïnterneerd, derhalve niet opgaat;

en concludeerde:

dat het den Hove moge behagen, het in deze door den Krijgsraad te Arnhem gewezen vonnis te bevestigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 14 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandiek, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman Mr. M. H. de Boer.

Nu beklagde zich, als verdacht van tweede desertie, in voorloopig arrest bevond en niet voldeed aan de order om zich van de andere arrestanten af te scheiden en zich naar den anderen hoek van het arrestlokaal te begeven is er geen sprake van het zich niet voegzaam onderwerpen aan het ondergaan van een geordonneerde straf maar is hij terecht schuldig verklaard aan dienstweigerig. ¹⁾

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

een milicien-soldaat bij het 22ste Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Ede op 8 September 1917, als voorloopig arrestant in een arrestlokaal ingesloten zijnde in de Infanterie-kazerne II, alwaar hij en andere arrestanten de manschappen der

¹⁾ Zie ook blz. 180 hierna.

wacht bedreigden, toen de dienstdoende kapitein van de week G., hem gelastte zich van de anderen af te scheiden en zich naar den anderen hoek van het arrestlokaal te begeven, opzettelijk nagelaten heeft die order te gehoorzamen en na te komen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 Januari 1917 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „als minder militair in eene andere „gelegenheid dan in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats „welke dadelijk belegerd of berend is, opzettelijk nalaten de orders „van dengene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na „te komen”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid en de qualificatie op de Wet is gegrond; dat immers is te laste gelegd en ten processe is gebleken, dat appellant, als verdacht van tweede desertie, zich in voorloopig arrest bevond, en in deze dan ook geen sprake kan zijn van het bij artikel 11 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande krijgstuchtelijk strafbaar gestelde „zich niet voegzaam onderwerpen aan „het ondergaan van de geordonneerde straf of correctie”; dat de straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit;

Overwegende dat dus appellant met het vonnis niet is bezwaard en dit behoort te worden bevestigd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 23 Januari 1918 te zijnen laste gewezen;

Bevestigt dat vonnis.

De verdediger betoogde:

dat het niet voldoen aan de in de telastlegging omschreven order, behalve omdat dat eene overtreding van art. 11 R. K. uitmaakt ook daarom geen dienstweigering is, omdat het niet anders is dan eene volharding in de wanordelijkheden, die in de cel plaats hadden, en concludeerde mitsdien tot tenietdoening van het vonnis met vrijspraak van het telastegelegde en met toewijzing van den eisch à minima.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 17 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. L. van Gigh Jr.

Eene telastlegging, inhoudende dat beklagde zich opzettelijk een aantal paren schoenen wederrechtelijk heeft toegeëigend, voldoet niet aan de voorschriften van art. 114 R. L., wanneer het betreft verschillende toeëigeningen van schoenen. In de telastlegging moeten alsdan de verschillende feiten van toeëigening worden vermeld. Nietigverklaring van de telastlegging.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

een militair geëmployeerde, werkzaam in 's Rijks Centraal Magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Amsterdam, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 23 Januari 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op de gronden en middelen, nader bij pleidooi te ontwikkelen, tot vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 15 Februari 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant, bij sententie van den Hove, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;
Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste

Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan, ter zake dat hij te Amsterdam in den loop van de maand Augustus 1917, althans in den loop van het jaar 1917, in zijne hoedanigheid van Rijkswerkman en als zoodanig werkzaam in 's Rijks Centraal Magazijn van Militaire Kleeding en uitrusting te Amsterdam en o. a. belast als kamerbewaarder met het beheer over de in genoemd magazijn aanwezige voorraden militaire schoenen in schoenenkamer no. 30 aldaar, opzettelijk tien, althans eenige paren militaire schoenen, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, appellant, en welke schoenen zich bevonden in de voorraadkamer in genoemd Centraal Magazijn, over welke voorraadkamer appellant het beheer voerde in hoedanigheid als voren omschreven, en alle welke militaire schoenen appellant uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking en alzo anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 Januari 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appellant is te laste gelegd met dien verstande, dat het feit is gepleegd in den loop van het jaar 1917, dat appellant zich eenige paren militaire schoenen heeft toegeëigend en dat deze schoenen toebehoorden aan het Rijk; het aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „het, als geëmployeerde tot het verrichten van dienst in een magazijn, zich schuldig maken aan ontvreemding van hem in voege voorschreven toevertrouwde goederen”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van vier maanden met bepaling, dat de tijd van 1 September 1917 tot 10 November d. a. v. door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, en met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat, ingevolge het voorschrift van het tweede lid van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht, door den Auditeur-Militair aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad zal worden vermeld het feit, dat door hem wordt te laste gelegd, met bijvoeging omstreeks welken tijd en waar ter plaatse het zou zijn begaan;

Overwegende dat aan dit voorschrift niet is voldaan met betrekking tot deze telastlegging, enkel inhoudende, dat appellant te Amsterdam in den loop van de maand Augustus 1917, althans in den loop van het jaar 1917, opzettelijk tien, althans eenige paren militaire schoenen, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, appellant, en welke schoenen zich bevonden in de voorraadkamer in 's Rijks Centraal Magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Amsterdam, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend; dat immers uit de stukken ten processe aanwezig, blijkt, dat appellant is verdacht van- en het onderzoek heeft geloopt over verschillende toeëigeningen van paren militaire schoenen,

ter plaatse en ten tijde als in de telastlegging omschreven, n.l. vooreerst door een aantal paren militaire schoenen te verkoopen aan zekeren K., vervolgens door een aantal paren militaire schoenen te verkoopen aan zekeren V. en eindelijk door een aantal paren militaire schoenen mede te nemen naar zijne woning, waar bij eene huiszoeking paren militaire schoenen zijn aangetroffen, terwijl bij de arrestatie van appellant nog is gebleken, dat hij een paar militaire schoenen droeg, die vermoedelijk uit bovenbedoeld magazijn afkomstig waren en wellicht door appellant uit dat magazijn waren verduisterd; dat onder die omstandigheden de Auditeur-Militair niet had mogen volstaan met enkel te laste te leggen, dat appellant opzettelijk een aantal paren militaire schoenen wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, maar hij de feiten, waarin deze toeëigening zoude hebben bestaan, in de telastlegging had behooren te omschrijven, opdat voor den rechter duidelijk zoude worden, op welke van de verschillende verduisteringen van paren militaire schoenen, waarvan appellant verdacht werd, hij, Auditeur-Militair, bij zijne telastlegging het oog heeft gehad, en voor appellant, tegen welke der verschillende, blijkens de stukken tegen hem ingebrachte beschuldigingen hij zich zoude hebben te verdedigen; dat een en ander blijkbaar aan den Krijgsraad dan ook niet duidelijk is geworden; dat immers in het vonnis bewijs, met betrekking tot het aan appellant te laste gelegde, is ontleend zoowel aan de verklaring van bovenbedoelden K. omtrent het door dezen K. koopen van een aantal paren militaire schoenen van appellant, als aan de verklaring van bovenbedoelden V. omtrent het door dezen V. koopen van een aantal paren militaire schoenen van appellant, zijnde hier dus ten nadeele van appellant, aan wien slechts één zich toe-eigenen van een aantal paren militaire schoenen is te laste gelegd, verwarring aanwezig tusschen één feit van toeëigening en nog een ander;

Overwegende dat, waar op niet-nakoming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht de straf van nietigheid is gesteld, de telastlegging in deze zaak behoort te worden nietig verklaard, met tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad;

Gezien de artikelen 114, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 23 Januari 1918 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart nietig de telastlegging aan den voet van het bevelschrift, waarbij in deze zaak het bijeenkomen van den Krijgsraad is gelast;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 22 Mei 1918.

President Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. G. V. Hijmans.

Vrijspraak omdat de te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten niets inhouden met betrekking tot de vraag of beklagde de in art. 12 van de Distributiewet 1916 bedoelde handelingen opzettelijk heeft gepleegd dan wel of het plaats grijpen van die feiten aan zijn schuld te wijten was.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 26 Februari 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 18 Januari 1918 gewezen in de zaak tegen een landstorplichtig-korporaal bij de Depôt-afdeeling van den Motordienst,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 25 April 1918 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemde korporaal, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden vrijgesproken, — alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden beklagde gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove behage het vonnis, waarvan beroep, te vernietigen en gedaagde vrij te spreken.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij:

1o. op 6 September 1917 te Pijnacker in den tusshenhandel ongeveer 25 K.g. verpakte, althans losse, gebrande koffie boven den maximumprijs heeft verkocht, met name voor *f* 2.40 per K.G. aan den detaillist J. van der Meer;

2o. op 7 September 1917 te Delft ongeveer 25 K.g. koffie heeft afgeleverd aan den detaillist J. van der Meer, zonder de in ontvangsneming der lichamen van broodkaarten, voorgeschreven bij artikel 9 der Distributieregeling voor thee en koffie d.d. 30 Augustus 1917 (Staatscourant 30 Augustus 1917, Nr. 203);

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 18 Januari 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde, alsmede gedaagdes schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met den verstande als in het vonnis aangegeven; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „1o. het opzettelijk goederen verkoopen „tegen een hooger prijs, dan door den Minister van Landbouw, „Nijverheid en Handel was toegelaten; 2o. het opzettelijk niet na„komen van een verplichting, voorgeschreven bij eene distributie„regeling, als in artikel 8, 1ste lid, der Distributiewet 1916 bedoeld; „beide feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van twintig gulden, met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van twintig dagen, en met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de ten deze voor toepassing in aanmerking komende strafbepaling van artikel 12 der Distributiewet 1916 onderscheidt, of hij, die de in dat artikel aangeduide feiten pleegt, zulks opzettelijk doet, dan wel of het plaatsgrijpen dier feiten aan zijne schuld te wijten is; dat de telastlegging niet met zoovele woorden inhoudt, welke der beide hierboven onderscheiden gevallen zich hier voor loet, terwijl zulks evenmin in hare bewoordingen ligt opgesloten, zoodat de overweging in het vonnis van den Krijgsraad, dat gedaagdes opzet blijkt uit de in het vonnis gebezigde bewijsmiddelen, in deze van geen belang kan zijn; dat derhalve de rechter niet kan beoordeelen en beslissen, of artikel 12 voornoemd in deze behoort te worden toegepast en gedaagde behoort te worden vrijgesproken, zijnde het te laste gelegde en bewezen feit evenmin strafbaar gesteld bij eenige andere bepaling van wet of verordening;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Gravenhage, op 18 Januari 1918 ten laste van gedaagde geweest, wat betreft de qualificatie en strafoplegging;

Houdt het vonnis ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring in stand;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 24 Mei 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Het antwoord op de aan klager gestelde vraag, of hij de schrijver was van een reeks artikelen in een bepaald dagblad, kon hem nòch in aanraking brengen met den strafrechter, nòch hem nopen tot het aan den dag brengen van zaken van zuiver huishoudelijken of familierechtelijken aard, zoodat hij verplicht was tegenover zijn meerderen de waarheid te huldigen. Door die vraag op ontwijkende wijze te beantwoorden heeft hij zijn meerdere bij het vinden der waarheid bemoeilijkt, waarvoor hij terecht krijgstrachtelijk is gestraft.

Gelezen een schrijven d.d. 18 Januari 1918 van een landstormplichtigen korporaal in opleiding voor verlofs-officier te Harderwijk, houdende beklag over de hem door een kolonel, Hoofd-officier belast met het bevel over de Depots der Infanterie, op 14 Januari 1918 opgelegde straf van 14 dagen provoost en over de strafreden, luidende: „Bij een onderzoek naar een opeenvolging van courantenartikelen de krijgstracht ten zeerste ondermijnende, geweigerd te antwoorden op de vraag of hij al of niet de schrijver was van die artikelen, daardoor het onderzoek bemoeilijkt en door de wijze van antwoorden den indruk gevestigd dat hij zelf de schrijver van die artikelen was”;

Gelet op de toelichting door klager en strafoplegger, zoo schriftelijk als, bij hun verhoor voor het Hof, mondeling gegeven;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat blijkens het bij de stukken aanwezige afschrift van klagers straflijst aan klager door den kolonel op 14 Januari

1918 is opgelegd de straf met de strafreden als in klagers bovenbedoeld schrijven is aangegeven;

Overwegende dat bij het onderzoek van de zaak is komen vast te staan: dat in de maanden Juni en volgende van het jaar 1917 in het dagblad „Het Volk” eene reeks niet-onderteevende artikelen zijn verschenen onder den verzamelnaam „Notities van een landstormman”; dat de kolonel, door den Korps-commandant (Commandant Depot VI te Harderwijk) daarop opmerkzaam gemaakt, van sommige van deze artikelen, waarin gesprekken tusschen officieren (blijkbaar van Depot VI), werden weergegeven, heeft kennis genomen en, den inhoud van die artikelen met de krijgstucht ten eenenmale in strijd achtend, zich tot taak heeft gesteld den schrijver van die artikelen uit te vinden ten einde dezen krijgstuchtelijk te kunnen straffen en aldus aan verdere uitingen van dezen aard een einde te kunnen maken; dat de kolonel eerst heeft gezocht onder de officieren van het Depot en o. a. aan een officier, die hem als vermoedelijke schrijver werd aangeduid, de vraag heeft gesteld of die aanduiding juist was, maar daarop van dien officier een beslist ontkennend antwoord heeft ontvangen; dat daarop de kolonel, eenige korporaals van de „opleiding van landstormplichtigen” heeft gehoord en hun de vraag heeft gesteld wie onder hen als de schrijver werd genoemd; dat, toen door enkelen was verklaard dat korporaal A. voor den schrijver werd aangezien en als zoodanig werd genoemd, de kolonel klager heeft ontboden en hem, na eenige inleidende vragen en opmerkingen, de positieve vraag heeft gesteld of hij, klager, al dan niet de schrijver was van de bedoelde artikelen in „het Volk”; dat klager het antwoord op deze vraag heeft ontweken, immers daarop niet heeft geantwoord met „ja” of met „neen” maar aan den kolonel heeft te kennen gegeven, dat, wanneer hij „ja” zeide, hij z. i. in de bevoegdheid zoude treden van de redactie van „het Volk” en wanneer hij ontkende, hij behulpzaam zoude zijn om den schrijver te ontdekken, wat hij volgens zijne opvatting niet zoude mogen doen; dat klager door de voorafgaande vragen en opmerkingen van den kolonel niet in de meening was gebracht, dat de schrijver van de bewuste artikelen te dier zake voor den krijgsraad zoude worden of kunnen worden gebracht maar hij, toen hem de bovenbedoelde positieve vraag werd gesteld, wel heeft begrepen en zich bewust is geworden, dat de schrijver van die artikelen kans liep daarvoor krijgstuchtelijk te worden gestraft; dat de kolonel klager er nog uitdrukkelijk op heeft gewezen, dat hij, klager, het onderzoek in dezen niet mocht bemoeilijken maar dat hij dit zoude doen, wanneer hij op de positieve vraag niet een positief antwoord zou geven;

Overwegende dat het huldigen van de waarheid tegenover zijnen meerdere onder alle omstandigheden is een van de eerste plichten van den militair; dat immers eene behoorlijke huishouding — militaire of andere — niet kan bestaan, wanneer niet wordt vastgehouden aan het beginsel van waarheidsliefde tegenover hen, die in de

huishouding gezag hebben te voeren; dat dan ook in de militaire huishouding het spreken van onwaarheid tegenover een meerdere, het draaien, het zoeken van uitvluchten en het op deze of andere wijze bemoeilijken van het vinden der waarheid door den meerdere, ten allen tijde is beschouwd als eene handeling en gedraging, met de instandhouding van een goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar, en daarmede als strafbare overtreding tegen de krijgstucht;

Overwegende dat op het beginsel, dat een militair verplicht is tegenover zijnen meerdere steeds en ten allen tijde de waarheid te huldigen, slechts uitzondering kan worden toegelaten vooreerst met betrekking tot gedragingen, die hem met den strafrechter in aanraking zouden kunnen brengen — omdat in het strafrechtelijke de regel geldt (o.a. neergelegd in artikel 63 Rechtspleging Landmacht) dat een beschuldigde vrij moet zijn al dan niet te komen tot bekentenis — en verder met betrekking tot toestanden en gedragingen, die, als van zuiver huishoudelijken of familierechtelijken aard, tegen onderzoek door meerderen behooren gevrijwaard te zijn;

Overwegende dat door strafoplegger aan klager werd gesteld eene vraag, waarop het antwoord noch klager met den strafrechter in aanraking kon brengen, noch hem zou nopen tot het aan den dag brengen van zaken van zuiver huishoudelijken of familierechtelijken aard; dat daarom met betrekking tot deze vraag, die een positief antwoord toeliet, omdat zij was van positieven aard, de bovenbedoelde plicht bestond van klager om tegenover zijnen meerdere de waarheid te huldigen; dat hij, die óf de bewuste artikelen had geschreven óf daarvan niet de schrijver was, door te weigeren zich daaromtrent te verklaren, door dus dien plicht niet na te komen, zijnen meerdere in het vinden der waarheid heeft bemoeilijkt;

Overwegende dat klager daarvoor dan ook terecht is gestraft;

Overwegende dat klagers verweer, dat, wanneer hij „ja” zeide, hij daarmede zou treden in de bevoegdheid van de redactie van het blad, waarin de artikelen waren verschenen, hem, blijkens het bovenstaande, niet kan baten, maar daarenboven ook is onjuist; dat immers volgens het beginsel van artikel 7 der Grondwet ieder volgens de wet — dus ook volgens het Reglement van Krijgstucht — verantwoordelijk is voor de gedachten of gevoelens door hem door de drukpers geopenbaard; dat bovendien uit het tweede deel van klagers verweer, dat, wanneer hij „neen” zeide, hij behulpzaam zoude zijn om den schrijver te ontdekken, wat hij volgens zijne opvatting niet zoude mogen doen, duidelijk blijkt, dat hij zijn plicht om zijn meerdere in het vinden van de waarheid niet te bemoeilijken niet heeft willen nakomen;

Overwegende dat de strafreden in zooverre aanvulling behoeft, dat daarin moet uitkomen, dat de couranten-artikelen de krijgstucht ten zeerste ondermijnden volgens het oordeel van den straf-

oplegger —, waar de strafoplegger over die artikelen aldus dacht doet het voor de strafbaarheid in dezen niet ter zake of inderdaad (hetgeen door het Hof thans niet kan en behoeft te worden onderzocht) door die artikelen de krijgstucht ten zeerste werd ondermijnd — en in zooverre wijziging moet ondergaan, dat komt te vervallen het slot: „en door de wijze van antwoorden den indruk gevestigd „dat hij zelf de schrijver van die artikelen was”; dat immers, althans bij het Hof, de in dit slot bedoelde indruk niet is gevestigd, integendeel het Hof den indruk heeft gekregen, dat klager zoodanig heeft geantwoord en willen antwoorden, dat niet zou blijken of hij al dan niet de schrijver van de artikelen was, waarop dan ook het onkrijgstuchtelijk karakter van klagers gedraging blijkens het voorgaande juist is gegrond;

Overwegende dat het Hof termen aanwezig acht om aan klager eene belangrijk lichtere straf op te leggen, omdat het klagers gedrag ten deele beïnvloedt door diens wel begrijpelijke maar niettemin onjuiste denkbeelden omtrent het treden in de bevoegdheid van de dagblad-redactie bij het doen van mededeelingen omtrent het schrijven van in het dagblad geplaatste artikelen;

Gezien artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart haar wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag;

Verstaat dat de strafreden zal luiden:

„Bij een onderzoek naar den schrijver van eene in een dagblad „verschenen reeks van couranten-artikelen, naar het oordeel van „den onderzoekenden meerdere de krijgstucht ten zeerste onder „mijnende, geweigerd te antwoorden op de vraag of hij al dan niet „de schrijver van die artikelen was en daardoor dit onderzoek be „moeilijkt”;

Verstaat, dat klager te dier zake zal worden gestraft met zeven dagen politiekamer en dat deze straf zal worden geacht bereids te zijn ondergaan door de veertien dagen provoost, aan klager oorspronkelijk opgelegd;

Bepaalt, dat deze straf en de aldus gewijzigde en aangevulde strafreden in klagers straflijst zullen worden ingeschreven ter vervanging van de oorspronkelijke daarin gestelde;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 31 Mei 1918.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. H. van Meurs.

*Diefstal door twee vereenigde personen.
Voorwaardelijke veroordeeling van een der beide verdachten. Als bijzondere voorwaarde opgelegd de verplichting om de helft van de veroorzaakte schade te betalen binnen de eerste tien maanden van den proeftijd.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

I. A., milicien-pontonier bij het Korps Pontonniers, appellant van een door den Krijgsraad te 's Hertogenbosch op 19 Januari 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot schuldigverklaring aan diefstal en, wat de straf betreft, tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad, waarna, bij pleidooi, is geconcludeerd tot toepassing van de inmiddels in werking getreden Wet van 20 April 1918 (Staatsblad Nr. 255),

en

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 26 Februari 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de gronden, waarop het steunt en tenietdoening van het vonnis, wat aangaat de straf, en dat alsnog, bij sententie van den Hove, onder aanbrenging dier verbetering, de appellant zal worden veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf; voorts de appellant zal worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen aangenomen; wijders omtrent de overtuigingsstukken zal worden bevolen overeenkomstig de wet; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

II. den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambts-halve, bij 's Hofs beschikking van 26 Februari 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van hetzelfde vonnis voor zooveel betreft: B., milicien-pontonier bij het Korps Pontonniers.

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 3 April 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden B., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de gronden, waarop het steunt, en tenietdoening van het vonnis, wat aangaat de straf, en dat de gedaagde alsnog, bij sententie van den Hove, onder aanbrenging dier verbetering, zal worden veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf; voorts zal worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen aangenomen; wijders omtrent de overtuigingsstukken zal worden bevolen overeenkomstig de wet; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden B., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, tot schuldigverklaring aan diefstal en, wat de straf betreft, tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen beklaagden bij hun verhoor voor het Hof hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat beklaagden voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, hebben terechtstaan ter zake dat zij omstreeks 18 Augustus 1917 te Dordrecht, te zamen vereenigd, althans ieder afzonderlijk, eene hoeveelheid lood, toebehoorende aan J. K., althans aan een ander dan aan hen, beklaagden, hebben weggenomen met het oogmerk zich dit wederrechtelijk toe te eigenen;

althans, dat de gedaagde B. bij het plegen van het voorschreven feit door appellant A. opzettelijk behulpzaam is geweest, door opzettelijk het bedoelde stuk lood, hetwelk door appellant A. te voren was losgetrokken en weggezet met het oogmerk het in veiligheid te brengen, na dit plat getrapt te hebben en met appellant A. in een zak te hebben gedaan, met dezen te zamen te vervoeren naar een opkooper;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Januari 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan beklaagden te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft ver-

klaard, met der beklaagden schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „diefstal door twee vereenigde personen”, en te dier zake beklaagden heeft veroordeeld ieder tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; de qualificatie op de Wet is gegrond en de straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit;

Overwegende dat dus beklaagden met het vonnis in zooverre niet zijn bezwaard en dit behoort te worden bevestigd, echter met den verstande als beneden;

Overwegende dat het militair belang er zich niet tegen verzet, dat met betrekking tot appellant A., die tot dusverre eerst als burger en later ook als militair steeds was van goed gedrag, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;¹⁾

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie; 14a en volgende van het Wetboek van Strafrecht, en de Wet van 20 April 1918 (Staatsblad nr. 255).

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart beklaagden niet te zijn bezwaard met het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 19 Januari 1918 te hunnen laste geweest;

Bevestigt dat vonnis;

Beveelt evenwel, dat de straf, aan appellant A. opgelegd, niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat deze veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, aan eene ernstige overtreding van de Krijgstucht of zelfs aan eene lichte overtreding van de Krijgstucht, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, of op grond, dat deze veroordeelde niet heeft nageleefd de hem hierbij gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij de door het strafbare feit veroorzaakte schade voor de helft zal vergoeden binnen de eerste tien maanden van den proeftijd;

Beveelt, dat onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie de in beslag genomen bedragen, onderscheidenlijk van elf gulden zes en dertig en een halve cent (*f* 11.36½) en acht gulden zeven en veertig cent (*f* 8.47) welke als stukken van overtuiging hebben gediend, zullen worden teruggegeven aan N., koopman, wonende te Dordrecht;

Ontzegt allen anderen eisch.

¹⁾ Naar aanleiding van deze overweging vestigen wij de aandacht op het gedeelte van de bij de behandeling van het betrekkelijke wetsontwerp in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gevoerde discussie voorkomende op blz. 542 en 547 van den vorigen jaargang. Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 21 Juni 1918.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Het op den openbaren weg bij zich dragen van een boksbeugel met punten is strafbaar ingevolge art. 1 der Wapenwet, omdat een boksbeugel hoewel niet met name in het artikel genoemd valt onder de daarin wel genoemde „diergelijke voorwerpen”.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 19 April 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 20 Maart 1918 gewezen in de zaak tegen een korporaal-machinedrijver 2de klasse,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 29 Mei 1918 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden beklaagde ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de vrijspraak van den gedaagde onder 2, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove onder 2 zal worden schuldig verklaard aan: „Op den openbaren weg een wapen bij zich hebben”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door twintig dagen hechtenis; voorts den boksbeugel, waarmee de overtreding heeft plaats gehad, verbeurd te verklaren; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden beklaagde, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan, ter zake dat hij in den namiddag van 31 December 1917 op den openbaren weg, den Middensteiger, te Rotterdam:

1o. terwijl hij in staat van dronkenschap verkeerde, de orde heeft verstoord en het verkeer belemmerd, door met een persoon te vechten, waardoor ter plaatse een volksoploop ontstond;

2o. een boksbeugel, voorzien van punten, bij zich heeft gehad;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 20 Maart 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het in aanhef en onder 1o. te laste gelegde en bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „In staat van dronkenschap verkeerende in het openbaar de orde „verstoren”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door tien dagen hechtenis, met vrijspraak van hetgeen hem in aanhef en onder 1o. meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen; het aan gedaagde in aanhef en onder 2o. te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar heeft verklaard en gedaagde mitsdien van dat feit heeft vrijgesproken, hebbende de Krijgsraad te dien aanzien overwogen, dat de ten processe aanwezige boksbeugel, voorzien van punten, al moge dat voorwerp een nog zoo gevaarlijk wapen zijn in den gewonen zin, zeker in voorkomen noch in wijze van gebruik in het minst gelijkt op een der in artikel 1 der Wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad Nr. 81) opgesomde wapenen en alzoo niet tot de wapenen behoort, die de wetgever in die wet als wapen beschouwd wil zien, en heeft gelast, dat de boksbeugel zal worden teruggegeven aan gedaagde, na verloop van acht dagen nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie, aan het in aanhef en onder 1o. te laste gelegde feit gegeven, op de Wet is gegrond en de te dier zake opgelegde straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit, zoodat het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende, ten aanzien van het in aanhef en onder 2° te laste gelegde en bewezen feit, dat de Krijgsraad ten onrechte den ten processe aanwezigen boksbeugel niet als wapen heeft beschouwd; dat, waar artikel 1 der Wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad Nr. 81),

na eene opsomming van wapenen gegeven te hebben, spreekt van „en diergelijke voorwerpen”, aan die woorden niet een dusdanig beperkte uitleg mag worden gegeven, dat enkel voorwerpen, die, wat hun voorkomen en wijze van gebruik betreft, met een der genoemde wapensoorten overeenstemmen, als wapenen mogen worden beschouwd; dat veeleer, waar al de genoemde wapensoorten geschikt zijn om als wapen te worden gebruikt, en ook voor zulk gebruik bestemd zijn, bij de vraag, of eenig voorwerp als wapen is aan te merken, op diergelijke kenmerken behoort te worden gelet, en dan ook een boksbeugel, gelijk het er hier een betreft, onder de wapenen gerekend moet worden;

Overwegende dat het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde en bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „Op den openbaren weg een wapen bij zich hebben”;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 62, 91 van het Wetboek van Strafrecht; 1, 2 der Wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad Nr. 81) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 20 Maart 1918 ten laste van gedaagde gewezen, wat betreft de vrij-spraak van het aan gedaagde in aanhef en onder 2o. te laste gelegde;

Bevestigt het vonnis voor al het overige, bijzonderlijk voor zoverre gedaagde ter zake van het in aanhef en onder 1o. te laste gelegde feit is veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van tien dagen;

Qualificeert het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde en bewezen feit als: „Op den openbaren weg een wapen bij zich hebben”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene geldboete van drie gulden;

Bepaalt, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van zes dagen;

Verklaart verbeurd den boksbeugel, waarmede de overtreding heeft plaats gehad;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de vrij-spraak onder 2 ten onrechte is geschied;

dat een boksbeugel met punten, als waarvan ten deze de rede, moet worden aangemerkt als te behooren tot diergelijke voorwerpen, in welke de wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad Nr. 91), houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen, een wapen ziet,

terwijl

de verdediger betoogde:

dat het vonnis met juistheid is gewezen;

dat in de memorie van antwoord door de Regeering ter toelichting op artikel 1 der wapenwet uitdrukkelijk is verklaard, dat door de woorden „en dergelijke voorwerpen” aan den Rechter wel is waar eenige vrijheid gelaten wordt, doch deze zal dan toch waar hij een voorwerp, niet met name in de wet genoemd, het karakter van wapen toekent, moeten overwegen, met welk der in de wet genoemde voorwerpen, het, wat de soort betreft, overeenstemt,

dat derhalve, aldus de Regeering, het voorwerp aan twee eischen moet voldoen:

1e het voorwerp moet het karakter van wapen dragen en

2e wat het karakter betreft moet het kunnen worden geassimileerd aan een der in de wet opgenomen rubrieken;

dat deze tweede eigenschap ontbreekt aan een boksbeugel waarvan in casu sprake is.

Deze beslissing sluit zich aan bij 's Hof's sententie van 31 Mei 1892, W. 6398. In gelijken zin Arr. Rechtb. Rotterdam 28 September 1897, W. 7090, Kgt. Helmond 22 Juni 1899, Tijdschrift voor Strafrecht (Overzicht rechtspraak en litteratuur) deel XII en Arr. Rechtb. Assen, id. deel XX.

In tegengestelden zin Kgt. Groningen 20 Maart 1893, W. 6605, H. R. 9 October 1893, W. 6403 (deze beide beslissingen betreffen een boksbeugel z o n d e r punten), Kgt. Hilversum 8 December 1905, Arr. Rechtb. Amsterdam 12 October 1906, beide T. v. Sr. deel XVIII en Kgt. Hoogeveen 1 Juni 1908, als voren deel XX.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 11 Juni 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Klagers, die, als verdacht van dienstweigering in voorarrest waren gesteld, hadden opzettelijk geweigerd na de reveille hunne dekens af te geven, en waren deswegen gestraft krachtens art. 10 R. K. L. Ten onrechte evenwel, daar van weigering uit losheid of onachtzaamheid in deze geen sprake is. Het door hen gepleegde feit kan nòch worden beschouwd als het zich niet voegzaam onderwerpen aan een opgelegde straf (art. 11 R. K. L.) nòch als het zich onvergenoegd betoonen over de behandeling in het arrestlokaal

(art. 16 R. K. L.), terwijl art. 27 R. K. L. evenmin de grondslag hunner bestaffing kan uitmaken.

*Klachten wettig verklaard.*¹⁾

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de beschikking, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 8 April 1918 genomen op de klachten van den milicien-soldaat A. en van den landstormplichtigen soldaat B., beiden van de 3de compagnie, Reserve-bataljon F. over de aan elk hunner door hunnen waarnemend-compagnies-commandant, een eerste-luitenant, op 3 Februari 1918 opgelegde straf van 14 dagen provoost. om den anderen dag te water en te brood en gesloten in de boeien, aan klager A. wegens: „Herhaaldelijk geweigerd uit losheid zijn dekens af te geven, vermeenende dat steeds zijn dekens verwisseld werden”, en aan klager B. wegens: „Herhaaldelijk geweigerd uit losheid zijn dekens af te geven, vermeenende dat steeds zijn dekens verwisseld werden, en moedwillig een deken door midden gescheurd”;

Overwegende dat bij die beschikking elk der klachten in zooverre wettig is verklaard, dat wijziging der strafreden werd noodig geoordeeld, doch voor het overige ongegrond, met last dat de in klagers straflijsten onder dagteekening van 3 Februari 1918 voorkomende strafreden zullen worden vervangen door de navolgende: ten aanzien van klager A. „Zich ten onrechte onvergenoegd betoond over de „behandeling in het arrestlokaal, voorgevende dat steeds zijn dekens „werden verwisseld”, ten aanzien van klager B.: „Zich ten onrechte „onvergenoegd betoond over de behandeling in het arrestlokaal, „voorgevende dat steeds zijn dekens werden verwisseld, en moed- „willig een deken door midden gescheurd”, en met handhaving van de opgelegde straffen;

Gelezen de verklaring van den Secretaris van den Krijgsraad van 27 April 1918, dat op dien dag een afschrift van de beschikking des Krijgsraads aan de klagers bij geadviseerden brief is verzonden, en de verklaring van genoemden Secretaris van 11 Mei 1918, dat door de klagers hooger beroep tegen die beschikking is ingesteld;

Gelezen de stukken, op deze zaak betrekking hebbende;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat appellanten in de schriftelijke toelichting van hunne klachten hebben opgegeven;

dat zij destijds, als verdacht van dienstweigering en te dier zake naar den krijgsveld verwezen, zich in voorarrest bevonden in een daarvoor ingericht vertrek in het wachtgebouw van de Legerplaats bij Laren;

¹⁾ Zie M. R. T. XII blz. 287 en blz. 163 hiervoor.

dat de weigering om hunne dekens af te geven door hen telkens opzettelijk en „met voorbedachten rade” is geschied en zij steeds zullen weigeren hunne dekens af te geven, wanneer hun dit wederom mocht worden bevolen;

dat er dan ook geen sprake is geweest van „losheid”; dat zij op meerdere achtereenvolgende dagen en op elk van die dagen herhaaldelijk de afgifte van de dekens hebben geweigerd;

dat huns inziens de weigering om de dekens af te geven is „dienstweigering”, omdat bij order van 23 Januari 1916 (opgenomen in de dagelijkse orders der compagnieën), door den Garnizoenscommandant bevolen was, dat ook van de voorloopige arrestanten, die zich overdag in een verwarmd vertrek bevinden, het nachtleger uiterlijk een half uur na de reveille moet worden ingenomen;

Overwegende dat op grond van deze verklaringen, wier juistheid wat de feiten betreft door strafoplegger in zijne schriftelijke toelichting niet is weersproken, moet worden aangenomen, dat in de oorspronkelijke strafredenen ten onrechte het herhaaldelijk weigeren aan „losheid” is toegeschreven, zijnde hier inderdaad opzet om te weigeren in het spel geweest;

Overwegende dat dan echter voor deze krijgstuuchtelijke bestraffing ook niet met grond beroep zal kunnen worden gedaan op artikel 10 van het Reglement van Krijgstucht, aangezien dit enkel van toepassing is op hem, die de daar omschreven verzuimen heeft begaan uit losheid of onachtzaamheid, maar niet op hem die uitdrukkelijk heeft geweigerd of opzettelijk heeft nagelaten de hem gegeven orders van zijn superieur na te komen, en wiens vergrijp uitdrukkelijk strafbaar is gesteld bij artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

Overwegende dat, waar de wetgever de gevallen van het niet nakomen van orders van een superieur zoo scherp mogelijk tegenover elkander heeft gesteld door die, waaraan losheid of onachtzaamheid ten grondslag ligt, aan de krijgstuuch over te laten en die, waarbij opzet in het spel is, ter berechting op te dragen aan den militairen rechter, — nu ook zal moeten worden aangenomen, niet enkel, dat de militaire rechter is onbevoegd om de gevallen van losheid of onachtzaamheid te berechten, maar evenzeer, dat de militaire autoriteit zich heeft te onthouden van bestraffing van de gevallen van opzet, welke gevallen die autoriteit, desgeraden oordeelende, ter berechting heeft te brengen bij den militairen rechter;

Overwegende dat nu wel de Krijgsraad, blijkens de in de strafredenen aangebrachte wijzigingen, de feiten heeft willen brengen hetzij onder de bepaling van artikel 11, hetzij onder die van artikel 16, of misschien onder de handelingen en gedragingen, als bedoeld aan het slot van artikel 27 van het Reglement van Krijgstucht, maar zulks ten onrechte;

Overwegende dat immers, waar het hier betreft personen, die vóór-arrest ondergingen, van het zich niet voegzaam onderwerpen aan het ondergaan van eene geordonneerde straf of correctie geen

sprake kan zijn; dat van een zich onvergenoegd betoonen over de behandeling in het arrest-lokaal bij het onderzoek niets is gebleken en daaromtrent in de beschikking van den Krijgsraad ook niets is te vinden, nog daargelaten dan, dat de strafoplegger appellanten ook niet heeft gestraft of willen straffen voor een zich onvergenoegd betoonen, maar voor een herhaaldelijk weigeren, naar zijn oordeel uit losheid voortspruitende; dat eindelijk ook artikel 27 van het Reglement van Krijgstucht de grondslag van deze krijgstuchtelijke bestraffing niet kan zijn, omdat het blijkens den aanhef zijn gebied niet uitstrekt tot de overtredingen, in de vorige artikelen van het Reglement opgenoemd, terwijl ingevolge artikel 10 het verzuimen om uit te voeren hetgeen, waartoe men gecommandeerd is, of om te volbrengen de orders, welke door iemand, in hoogerem rang gesteld, gegeven zijn, eene overtreding tegen de krijgstucht oplevert; dat dus voor deze krijgstuchtelijke bestraffing, wil zij in het Reglement van Krijgstucht haren grondslag kunnen vinden, slechts, zooals de strafoplegger ook heeft gedaan, op de bepaling van genoemd artikel 10 een beroep zoude kunnen worden gedaan, maar dit beroep, naar boven is aangetoond, voor deze gevallen van opzettelijk weigeren niet kan opgaan;

Overwegende dat dus de gedane klachten wettig zijn en de beschikking van den Krijgsraad niet kan worden gehandhaafd;

Krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende in hooger beroep op de ingediende klachten;

Doet te niet de beschikking des Krijgsraads, te dezer zake genomen;

Verklaart de klachten wettig;

Doet te niet de straffen en strafredenen, waarover beklag;

Beveelt, dat deze straffen en strafredenen uit de straflijsten der klagers zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan ieder der klagers.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 Juni 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

De beslissing van het Hof, dat ter zake van de den beklagde ten laste gelegde feiten geen recht tot strafvordering bestaat, omdat de

telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkoming van den krijgsraad niet wordt gedekt door den inhoud van de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad, laat deze beschikking onaangetast.

Een daarop gevolgde nieuwe verwijzing naar den krijgsraad, waarbij de oorspronkelijk ten laste gelegde feiten zijn gewijzigd is niet toelaatbaar.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 1 Maart 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Arnhem op 18 Januari 1918 gewezen in de zaak tegen een milicien-soldaat bij het 15de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 8 Mei 1918 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden beklagde, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden beklagde, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vrijsprekend vonnis, met verbetering der gronden, doch zonder verwijzing van den gedaagde naar den Commandeerende Officier, omdat de gedaagde meer dan voldoende is gestraft en het toch zeker niet aangaat hem voor het ondergaan eener correctie opnieuw in werkelijken dienst te roepen, waar die correctie, twee jaar na dato, weinig paedagogische waarde zou hebben.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats *Arnhem*, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te *Assen* op 2 September 1916 vóór het avondappèl van 10 uur zijn garnizoen en korps, Iste Depot-bataljon, heeft verlaten, voortdurend afwezig is geweest en op 4 September 1916 na het avondappèl van 10 uur is teruggekeerd, na op 23 Juni 1916 te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede door een soldaat;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 18 Januari 1918 gewezen

vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan, en gedaagde heeft vrijgesproken, op grond van de overweging, dat het aldus bewezen verklaarde feit nergens strafbaar is gesteld, tenzij dan misschien krijgstuchtelijk, nu aan het te laste gelegde ontbreekt, dat beklagde *zonder verlof* zijn garnizoen en korps heeft verlaten en *zonder verlof* afwezig is gebleven, en aan den Commandeerende-Officier van gedaagdes korps de beslissing heeft gelaten, in hoeverre gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft voor hetgeen bij het onderzoek der zaak te zijnen laste is gebleken, waarbij in aanmerking kan worden genomen, dat gedaagde van 5 tot 6 October 1916 en van 9 November tot 19 December 1916 in voorloopig arrest heeft doorgebracht;

Overwegende dat gedaagde door den Garnizoens-commandant te *Assen* naar den Krijgsraad is verwezen bij op 14 November 1916 opgemaakte beschikking, ter zake dat hij op 2 September 1916 te „Assen *na* het avondappél, dat gehouden is om 10 uur namiddag, „zijn garnizoen en korps, het Iste Depot-bataljon, heeft verlaten, „voortdurend afwezig is geweest en op 4 September 1916 na het „avondappél, dat gehouden is om 10 uur namiddag, is teruggekeerd, „na op 23 Juni 1916 te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd „van vrede door één soldaat”; dat deze verwijzing daarop is gewijzigd, door het woordje „*na*” achter „Assen” in „*vóór*” te veranderen, doch het Hof bij op 13 Juli 1917 gewezen sententie ¹⁾ deze wijziging wettelijk ontoelaatbaar heeft geoordeeld en, enkel de oorspronkelijke verwijzing in aanmerking nemende, heeft overwogen, dat de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, den gedaagde betreffende, niet wordt gedekt door den inhoud dezer verwijzing; heeft verstaan, dat ter zake van het aan gedaagde te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is en gedaagde mitsdien heeft vrijgesproken;

Overwegende dat gedaagde opnieuw naar den Krijgsraad is verwezen door den Garnizoens-commandant te *Assen* bij beschikking van 19 October 1917, zulks ter zake van een feit, als omschreven in eerstgenoemde verwijzing, nadat deze was gewijzigd, op welke verwijzing van 19 October 1917 het aan gedaagde thans aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad te laste gelegde is opgebouwd;

Overwegende dat de oorspronkelijke verwijzing door hooger genoemde sententie van het Hof onaangetast is gebleven en derhalve ook thans enkel met deze verwijzing rekening mag worden gehouden zijnde de verwijzing van 19 October 1917 eene wettelijk niet toelaatbare nadere verwijzing; dat dan ook, waar het aan gedaagde thans aan den voet van genoemd bevelschrift te laste gelegde niet wordt gedekt door den inhoud van de oorspronkelijke verwijzing,

1) Zie deel XIII blz. 68.

te dier zake geen recht tot strafvordering aanwezig is en gedaagde behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 14, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 18 Januari 1918 in deze zaak gewezen;

Verstaat, dat ter zake van het aan gedaagde te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is;

Spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De verdediger betoogde:

dat de Krijgsraad terecht, zij het ook ietwat laat, te rade is geworden, dat het te laste gelegde feit niet strafbaar is, nu immers niet te laste is gelegd, dat beklaagde zonder verlof zijn korps heeft verlaten en zonder verlof afwezig is gebleven;

dat dus over al of niet bevestiging van het vonnis niet gesproken zou behoeven te worden, ware het niet, dat vooraf dient te worden beslist of de rechtsregel, ne bis in idem" hier moet worden toegepast;

dat de strijd over deze vraag buiten den beklaagde omgaat, die de straf voor hetgeen hij heeft misdaan, yólop heeft geleden;

dat niettemin de comparant zich gerechtigd acht, over deze vraag zijn meening te zeggen;

dat naar comparants meening artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht wel degelijk moet worden toegepast;

dat immers bij sententie van den Hove over het den beklaagde thans weer — in geheel dezelfde bewoordingen als de eerste maal — te laste gelegde feit onherroepelijk is beslist;

dat ook al zou de meening van den Heer Advocaat-Fiscaal, neergelegd in diens brief van 13 October 1917 N. no. 406, juist zijn, dat dat n.l. de door het Hof gegeven vrijspraak in wezen is een niet-ontvankelijk-verklaring dan nog niet zou zijn gerechtvaardigd de conclusie, dat het Hof het te laste gelegde feit zelf niet zou hebben berecht, maar enkel een sententie zou hebben gewezen „naar aanleiding" van dat feit;

dat de militaire strafrecht-procedure, met haar vereischte van voorafgaande verwijzing, het best kan worden vergeleken met een klacht delict in het burgerlijk-strafprocesrecht;

dat bij gemis van een behoorlijke klacht de Officier van Justitie, die iemand vervolgt ter zake van een klachtdelict, niet-ontvankelijk wordt verklaard;

dat echter na die uitspraak het zeker niet meer geoorloofd zou

zijn een klacht te ontvangen en op grond daarvan een nieuwe vervolging in te stellen;

dat zoodanige vervolging ongetwijfeld zou zijn een nieuwe vervolging wegens hetzelfde feit;

dat echter de meening, dat 's Hofs vrijsprekende sententie zou zijn eene bedekte niet-ontvankelijk-verklaring evenmin juist is;

dat immers het Hof, door den beklaagde vrij te spreken, op grond dat de voorwaarden voor strafbaarheid en strafoplegging niet vervuld waren, deed wat het Hof moest doen, en een dictum gaf, dat wel degelijk het feit zelf betrof;

dat dus, nu geen recht tot strafvervolging bestond, de vrijspraak zal moeten worden bevestigd, doch op andere gronden dan de Krijgsraad heeft aangenomen.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 15 April 1918.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raden: Mrs. S. Gratama, A. J. L. Nijpels, J. A. A. Bosch en Dr. L. E. Visser.

Indien ter kennis van den Rechter komen feiten, welke twijfel aan zijn bevoegdheid doen rijzen, moet hij naar die feiten een onderzoek instellen ten einde te kunnen beoordeelen of hij bevoegd is van de zaak kennis te nemen.

In het onderhavige geval hadden de opgaven van beklaagden bij het Hof twijfel aan zijn bevoegdheid moeten doen ontstaan en had hij behooren te onderzoeken of de Artillerieinrichtingen te Delft al dan niet tot „s Lands magazijnen of arsenalen” behoorden en of de beklaagden inderdaad, gelijk zij beweerden, als werkman bij die inrichting waren te beschouwen tijdens het plegen der feiten.

(Sv. art. 221)

W. F. R., enz., requirant van cassatie tegen een te zijnen laste gezezen arrest van het Gerechtshof te 's Gravenhage van 23 Januari 1918, enz. (zie concl. adv.-gen.); (gepleit door Mr. S. van Oven te 's-Gravenhage.)

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Tak.

Tegen een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 23 Januari j.l. houdende bevestiging van een vonnis der Arr.-Rechtbank aldaar van 15 October bevorens, waarbij requirant en zijn medebeklaagde werden schuldig verklaard aan: „Het voortgezet misdrijf van diefstal” en deswege veroordeeld ieder in eene gevangenisstraf van 6 maanden, met vrijspraak van het meerdere dan als bewezen werd aangenomen, heeft deze bij pleidooi als eenig cassatiemiddel doen aanvoeren: „Schending, althans verkeerde toepassing, der artt. 1 R. O., 156, 161 der Grondwet, 5 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande, 211, 221, 223 Sv., door op de wijze gelijk geschied, zich bevoegd te verklaren van deze zaak kennis te nemen.”

In de stukken bevindt zich een brief van requirants raadsman waarin reeds de aandacht werd gevestigd op de mogelijkheid, dat art. 5 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande de bevoegdheid van den burgerlijken Rechter zou uitsluiten.

Daarnaast zie ik in het bevestigde vonnis der Rechtbank vermeld: „dat ieder der beklaagden ter terechtzitting heeft bekend, dat hij in den loop van het jaar 1917 werkzaam is geweest in de vulcaniseer-richting van de werkplaatsen der artillerieinrichting te Delft, alwaar steeds eene groote partij fietsbanden vrijwel ongecontroleerd aanwezig was,” en voorts in 's-Hofs audientieblad, dat requirant desgevraagd verklaarde, „dat hij ongeveer drie jaar geleden door den directeur van de werkplaats der artillerieinrichting te Delft als fietsenreparateur is aangesteld op weekloon”, waaraan zijn medebeklaagde toevoegde, voorzooveel hem zelven betrof „dat hij bij die artillerieinrichting niet als miliciën in dienst was, maar gewoon als werkman.”

Waar nu eene artillerieinrichting ongetwijfeld als een „magazijn” of „arsenaal” mag worden aangemerkt en de daartoe behöorende werklieden krachtens art. 5 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande aan de militaire jurisdictie zijn onderworpen, wil het mij voorkomen, dat er voor het Hof alleszins aanleiding bestond de bevoegdheid van den burgerlijken Rechter nader te toetsen en daaromtrent te beslissen, ook al was op diens onbevoegdheid niet uitdrukkelijk een beroep gedaan.

Immers wel is waar kan niemand krachtens art. 156 der Grondwet *tegen zijn wil* van den Rechter, dien de wet hem toekent, worden afgetrokken, waaruit zou kunnen worden afgeleid, dat de onbevoegdheid moet worden ingeroepen, doch de geschiedenis toont aan, dat de woorden „tegen zijn wil” zijn ingevoegd, om de uitspraak door scheidslieden mogelijk te maken, zonder daarom nog te willen derogeeeren aan het beginsel, dat de verdeeling der rechterlijke taak eene zaak van openbare orde is.

Ik concludeer mitsdien tot vernietiging der bestreden uitspraak en verwijzing der zaak naar een aangrenzend Gerechtshof, ten einde op het bestaande hooger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan, met bepaling, dat Uwe beslissing ook zal gelden voor den medeveroordeelde, die zich niet van cassatie voorzag.

De Hooge Raad, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Visser;

Gelet op het middel van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij pleidooi, luidende: (zie concl. adv.-gen.);

O., dat bij dagvaarding aan requirant en eenen medebeklaagde primair was ten laste gelegd, dat zij in den loop van het jaar 1917 op verschillende dagen te Delft, met het oogmerk zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, te zamen en in vereeniging uit de werkplaatsen der Artillerie-Inrichtingen hebben weggenomen een aantal rijwielbanden ongeveer een 10-tal, althans 8 stuks, alles toe-

behoorende aan den Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan hun, beklaagden, of een hunner;

O., dat van die feiten ten aanzien van ieder hunner is bewezen verklaard, dat hij op plaats en tijd voornoemd, uit voormelde werkplaats met het oogmerk zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, heeft weggenomen een aantal rijwielbanden, toebehoorende aan een ander dan hem beklaagde;

O., dat ter toelichting van het cassatiemiddel is aangevoerd:

dat, waar requirant en zijn medebeklaagde bij het plegen der feiten werklieden waren bij de werkplaatsen der artillerie-inrichtingen te Delft, zij krachtens art. 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, aan dat Wetboek waren onderworpen, zoodat de gewone Rechter zich te hunnen aanzien had moeten onbevoegd verklaren;

O. hieromtrent:

dat de Rechter, indien te zijner kennis komen feiten, welke twijfel aan zijn bevoegdheid doen rijzen, naar die feiten een onderzoek moet instellen, ten einde te kunnen beoordeelen of hij bevoegd is van de zaak kennis te nemen, dan wel haar overeenkomstig art. 218 alinea 1 Sv. naar den bevoegden Rechter heeft te verwijzen;

dat ten deze door requirant en zijn medebeklaagde blijkens de processen-verbaal der terechtzittingen is opgegeven in eersten aanleg, dat zij in 1917 bij de artillerie-inrichtingen te Delft werkzaam waren, terwijl voor den Hove die opgaven nader zijn aangevuld en wel door requirant, dat hij als fietsenreparateur als werkman op weekloon bij die werkplaats was aangesteld, en door den medebeklaagde dat hij aldaar als werkman werkzaam was;

dat waar nu krachtens art. 5 van genoemd Crimineel Wetboek onder meer „werklieden in 's Lands magazijnen of arsenalen” onder de voorschriften van dat Wetboek vallen, die opgaven, in haar geheel genomen, bij het Hof twijfel aan zijn bevoegdheid hadden moeten doen ontstaan, zoodat het, waar het geval van art. 218 alinea 4 zich ten deze niet voordeed, had behooren te onderzoeken of die Artillerie-inrichtingen al dan niet tot 's Lands magazijnen of arsenalen behoorden en of de beklaagden inderdaad, gelijk zij beweerden, als werkman bij die inrichting waren te beschouwen, en zulks tijdens het plegen der feiten, waarvoor zij terecht stonden;

dat echter van zoodanig onderzoek noch uit het proces-verbaal noch uit het arrest blijkt, zoodat het arrest wegens niet-naleving der artt. 211 en 221 juncto 239 Sv. in verband met art. 223 van dat Wetboek moet worden vernietigd;

Vernietigt het arrest door het Gerechtshof te 's-Gravenhage den 23sten Januari 1918 in deze zaak gewezen, behalve voorzover betreft de bevestiging der in eersten aanleg gegeven vrijspraak;

En rechtsdoende krachtens art. 106 R. O.:

Verwijst de zaak naar het Gerechtshof te Amsterdam, ten einde, met inachtneming van dit arrest op het bestaande hooger beroep te worden berecht en afgedaan;

Bepaalt dat deze uitspraak ook zal gelden ten aanzien van den medebeklaagde van den requirant, J. H., die zich niet in cassatie heeft voorzien.

(N. J. 1918 blz. 584).

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 22 April 1918.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raden: Mrs. S. Gratama, A. J. L. Nijpels, A. P. L. Nelissen en J. Kusters.

Regeling van rechtsgebied.

Aangezien gebleken is dat de harde zeep, die beklagde vervoerde hem was verstrekt hetzij door H., hetzij door S., die geen van beiden militair zijn, terwijl geen van deze beide personen ter zake van deze verstrekking werd vervolgd ten tijde dat beklagde — militair — voor den krijgsraad terecht stond, doet zich het uitzonderingsgeval van art. 14 C. W. L. niet voor en heeft de krijgsraad zich ten onrechte onbevoegd verklaard om over den persoon van beklagde te erkennen.

Conclusie van den Adv. Gen. Mr. Besier.

Van deze zaak, waarin aan een militair eene overtreding van art. 2 der Wet van 31 December 1915 (S. 533), derhalve een commuun delict, was te laste gelegd, heeft de Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement zich bij vonnis van 30 Augustus 1917 onbevoegd verklaard kennis te nemen, op grond, dat de zeep, welke de beklagde zou hebben vervoerd, hem — gelijk was komen vast te staan — was gegeven door zekeren G. J. H. of door zekeren J. S., ten eindē die over de grens te voeren van welke personen dus één als medeplichtige in het door beklagde gepleegde strafbare feit betrokken was geweest, terwijl geen hunner aan de rechtsmacht van den militairen Rechter onderworpen was. De Krijgsraad verwees de zaak naar den bevoegden Rechter. Daarna is zij aanhangig gemaakt bij de Arr.-Rechtbank te Almelo, die bij vonnis van 8 November 1917¹⁾ op haar beurt zich onbevoegd heeft verklaard daarvan kennis te nemen en haar naar den bevoegden Rechter heeft verwezen, op grond, dat de militaire Rechter eerst dan onbevoegd is, als de beklagde militair gemeenschappelijk

¹⁾ Zie M. R. T. XIII blz. 496.

een commuun delict pleegt met of betrokken is in een commuun delict, gepleegd door andere personen, die voor den burgerlijken Rechter terecht staan, terwijl voor haar niet tevens andere personen terechtstonden, als op eenige wijze in het delict van den beklaagde betrokken.

Het betreft hier dus geheel dezelfde rechtsvraag, als die welke is beslist bij Uw arrest van 24 December 1917 (W. 10197). Alleen doet zij zich hier nog wat scherper voor, dan daar het geval was, omdat destijds de in het strafbare feit betrokken burgerlijke personen deels gedood, deels onbekend gebleven waren, terwijl hier de burgers, die in het feit betrokken zouden zijn, in leven en bekend zijn, doch naar het oordeel van den Officier van Justitie hunne schuld niet voldoende vaststaat. Intusschen ook voor dit geval gelden de gronden van Uw genoemd arrest, waarmede ik mij geheel vereenig.

Ik concludeer tot vernietiging van het vonnis van den Krijgsraad en tot terugwijzing der zaak naar dit College met bevel tot berechtiging en afdoening der hoofdzaak.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN,

Gezien een verzoekschrift met bijlagen tot regeling van rechtsgebied in de strafzaak tegen G. S., oud 28 jaren, dienstplichtig soldaat van de 3de compagnie, 27ste Bataljon Landweer Infanterie te Den Helder, door den Officier van Justitie bij de Arr. Rechtbank te Almelo bij den Hoogen Raad ingediend.

Gelet op 's Hoogen Raads in raadkamer gegeven beschikking van 4 Maart 1918, waarbij is bevolen, dat de zaak dadelijk op de terechtzitting zal worden afgedaan.

Gehoord het verslag van den Raadsheer Nelissen;

Gehoord den Advocaat-Generaal Besier, namens den Procureur-Generaal, in zijne conclusie, strekkende tot vernietiging van het vonnis van den Krijgsraad en tot terugwijzing der zaak naar dit College, met bevel tot berechtiging en afdoening der hoofdzaak;

Overwegende dat uit den inhoud van dit verzoekschrift en van de daarbij overgelegde stukken, waaronder in het bijzonder:

1o. het vonnis van den Krijgsraad in het 2de Militair Arrondissement te Arnhem van 30 Augustus 1917 geapprobeerd bij Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof op 25 September 1917;

2o. het in kracht van gewijsde gegaan vonnis der Arr. Rechtbank te Almelo van 8 November 1917, — blijkt:

dat voornoemde G. S. heeft terechtgestaan voor bovenvermelden Krijgsraad ter zake dat hij te Langeveen, gemeente Tubbergen op 11 Maart 1917 des namiddags omstreeks 4 uur over den harden weg van Tubbergen naar Langeveen op een gedeelte van het grondgebied des Rijks aangewezen bij Kon. Besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad no. 76) in de richting der Duitsche grens heeft vervoerd harde zeep, zonder dat dat vervoer geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, of gedekt was door binnenlandsche paspoorten;

Overwegende dat die Krijgsraad bij zijn bovenvermeld vonnis zich onbevoegd heeft verklaard om te erkennen over den persoon van beklaagde en hem naar den bevoegden rechter heeft verwezen, op grond dat G. J. H. te Vriezeveen of J. S. te Almelo, die geen van beiden aan de rechtsmacht van den militairen rechter zijn onderworpen, aan den beklaagde de middelen tot het plegen van het hem te laste gelegde misdrijf had verschafft en deze derhalve als dader met een niet aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen persoon als medeplichtige in hetzelfde strafbaar feit was betrokken;

Overwegende dat daarna G. S. ter zake van voormeld feit is gedagvaard voor de Arrondissements-Rechtbank te Almelo, die bij bovenaangehaald vonnis zich heeft onbevoegd verklaard van de zaak kennis te nemen, op grond, dat de militaire rechter eerst dan onbevoegd is van een commun delict aan een militair te laste gelegde kennis te nemen, als deze dat delict heeft gepleegd, of daarin betrokken is met andere personen, die voor den burgerlijken rechter terechtstaan, welk geval zich in deze niet voordoet;

Overwegende dat uit het bovenstaande volgt, dat zoowel de Krijgsraad in het 2de Militair Arrondissement te Arnhem als de Arr. Rechtbank te Almelo, die een van beiden noodzakelijk bevoegd zijn om van de aanklacht tegen S. kennis te nemen, zich beiden daartoe onbevoegd hebben verklaard en dat beide vonnissen in kracht van gewijsde zijn gegaan, zoodat zich voordoet het geval voorzien in artikel 308, 2e van het Wetboek van Strafvordering en er derhalve aanwezig is een jurisdictiegeschil, door artikel 88, 4e, der Wet op de Rechterlijke Organisatie aan den Hoogen Raad in eerste instantie ter beslissing opgedragen ;

Overwegende hieromtrent:

dat uit artikel 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, in verband met de wordingsgeschiedenis van dit artikel, moet worden afgeleid, dat in het algemeen en behalve voor wat betreft de „misdaden en overtredingen 's Lands lasten, middelen ..en impositiën te Water en te Land betreffende”, personen tot het Krijgsvolk te Lande behorende, wegens alle militaire en commune delicten terecht staan voor den militairen rechter;

Overwegende dat als uitzondering op dien algemeen regelen artikel 14 van gemeld Wetboek bepaalt: „dat de militaire rechter niet ..zal erkennen of recht spreken over zoodanige militairen en ambtenaren die gemeenschappelijk een commun delict hebben gepleegd ..met andere personen, welke terecht staan voor den burgerlijken ..rechter, of in dat delict zijn betrokken”, welke laatste woorden blijkbaar behooren bij de „zoodanige militairen en ambtenaren”, zoodat daarbij wordt bepaald, dat, indien die militairen of ambtenaren samen met burgers hebben gepleegd, of met burgers zijn betrokken in een commun delict en de burgers staan voor dat delict bij den burgerlijken rechter terecht, de militaire rechter — en dit uit hoofde der connexiteit — zich ook ten aanzien der militairen

onbevoegd zal verklaren en hen naar den burgerlijken rechter zal verwijzen;

Overwegende dat nu in deze wel vaststaat, dat de harde zeep, door den militair G. S. op 11 Maart 1917 vervoerd, hem hetzij door G. J. H., hetzij door J. S. was verstrekt en dat die personen geen militairen zijn, doch dat geen van beide personen ter zake van die verstrekking werden vervolgd ten tijde dat S. voor voormelden Krijgsraad terecht stond, zoodat het uitzonderingsgeval van artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande niet aanwezig is;

Recht doende ter regeling van rechtsgebied:

Verklaart, dat de Krijgsraad in het 2de Militair Arrondissement te *Arnhem* zich ten onrechte bij zijn vonnis van 30 Augustus 1917 onbevoegd heeft verklaard om recht te spreken over het misdrijf hierboven nader omschreven;

Vernietigt dat vonnis, en

Wijst de zaak terug naar dien Krijgsraad ten einde haar op de hoofdzaak te berechten en af te doen.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Vloeken en bezigen van ruwe taal in het leger.¹⁾

Beschikking van 21 Augustus 1918, IIe Afd., Nr. 124.

(Legerorders 1918. Deel A. n°. 73).

Op de kamers, in de cantines, in de kantonnementen, in de barakken, enz. moet een afschrift worden opgehangen van de volgende bekendmaking:

De Minister van Oorlog maakt bij deze bekend, dat hij het vloeken en bezigen van ruwe taal in het leger afkeurt.

Hij doet een beroep op de medewerking van allen om dit euvel te bestrijden.

In herinnering wordt gebracht L.O. 1917 A. 110, waarbij aan alle meerderen werd voorgeschreven het vloeken en bezigen van ruwe taal met gestrengheid tegen te gaan.

Desertie.

Beschikking van 22 Augustus 1918, Ie Afd., Nr. 11.

(Legerorders 1918, Deel A. n°. 74. Zie ook L.O. 1917, A. 40).

Het is gebleken dat er verschil van meening bestaat omtrent den duur van afwezigheid, noodig om desertie op te leveren, omdat de aanschrijving van 20 Mei 1890, Ie Afd., No. 51 (*V.B.U.*, blz. 444), niet meer in overeenstemming is met de sedert door het Hoog Militair Gerechtshof gevolgde jurisprudentie.

Daarom wordt bepaald, dat eene onwettige afwezigheid van meer dan 2 maal 24 uren desertie oplevert in den zin van Art. 159 C.W.L. en dat deze termijn zal aanvangen terstond op het tijdstip, waarop de onwettige afwezigheid is vastgesteld geworden.

Wanneer dus een militair zich zonder verlof heeft verwijderd en den tweeden dag na dien der verwijdering vrijwillig en zonder achterhaald te zijn is teruggekeerd, of zich heeft aangegeven, moet het appèl waarop hij het eerst als mankeerende is vermeld en tevens het uur van zijn terugkeer of zijn aangifte in de strafreden vermeld worden.

De aanschrijving van 20 Mei 1890, Ie Afd., No. 51 (*V.B.U.* blz. 444), wordt hierbij ingetrokken.

¹⁾ *Waarom werd deze beschikking genomen naast § 2 van de Inleiding van het Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het Krijgsvolk te Lande?*

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Vrijstelling van dienst bij de militie.

Op het tijdstip waarop het recht op vrijstelling wegens broederdienst moest bestaan, kon de militieraad aan adressant geen vrijstelling wegens broederdienst verleenen, omdat zijn oudere broeder op dat tijdstip wel bestemd was om bij de militie te worden ingelijfd, maar het voor diens inlijving bepaalde tijdstip was verstreken en hij niet ter inlijving was opgekomen. Nadat later die broeder, krachtens artikel 75 der Militiewet, was ingelijfd, werden termen aanwezig geacht om adressant voorgoed van den dienst bij de militie vrij te stellen. Aldus geschiedde bij K. B. van 12 Juli 1918 n°. 28 (St. Ct. n°. 169).

Aan een ingeschrevene voor de lichten 1915, 1916 en 1917 was telkenmale voor den tijd van een jaar vrijstelling van den dienst bij de militie verleend wegens kostwinnerschap. Daarna was hij ingeschreven voor de lichtung 1918 en werd hij ter inlijving bij de militie bestemd. Zijn jongere broeder werd als ingeschrevene der lichtung 1918 eveneens ter inlijving bij de militie bestemd. Nu deze laatste inlijving niet geschiedde als gevolg van de tijdelijke vrijstelling aan den ouderen broeder verleend, maar krachtens de wet van 22 Februari 1917 S. 224, zooals deze luidt ingevolge de wet van 23 Mei 1917 S. 412, kon art. 24, vierde lid, der Militiewet geen toepassing vinden. Gelet op het in dat artikel neergelegd beginsel werden echter termen aanwezig geacht aan den ouderen broeder vrijstelling voorgoed van den dienst bij de militie te verleenen. Een overeenkomstige beslissing werd genomen in het geval van een dienstplichtige wien wegens toekomstige woonplaats in Nederlandsch-Indië tweemaal vrijstelling van den dienst bij de militie voor den tijd van één jaar was verleend. K. B. van 15 Juli 1918 n°. 78 en n°. 79 (St. Ct. n°. 173). Op hetzelfde beginsel berustte de beslissing gegeven bij K. B. van 17 Juli 1918 n°. 55 (St. Ct. n°. 174) betreffende een dienstplichtige wien als ingeschrevene voor de militie voor den tijd van een jaar vrijstelling van den dienst was verleend, op grond dat hij student in de godgeleerdheid was.

Volgens art. 21, vierde lid, der Militiewet behoort de vrijstelling van den dienst bij de militie wegens kostwinnerschap aanvankelijk slechts tijdelijk en wel ten hoogste vier maal voor den tijd van een jaar te worden verleend. Blijkt deze grond van vrijstelling ook bij de ten vijfde male te nemen beslissing nog te bestaan, dan volgt vrijstelling voor goed. In strijd met dit voorschrift hadden Gedeputeerde Staten van Utrecht aan een dienstplichtige voor de vijfde maal vrijstelling van den dienst voor een jaar verleend en was hij opnieuw

ingeschreven voor de lichte 1918. Aangezien de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht onherroepelijk was geworden en de betrokkene ter inlijving bij de militie werd bestemd, werd hem bij K. B. van 17 Juli 1918 n°. 52 (St.Ct. n°. 174) vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie verleend.

Voorts vermelden wij nog het geval van een dienstplichtige, wiens oudere broeder bij de militie was ingelijfd, doch later als deserteur was afgevoerd. Op het tijdstip bedoeld in art. 21, tweede lid, der Militiewet was genoemde broeder niet in dienst en kon aan den jongeren broeder mitsdien geen vrijstelling wegens broederdienst worden verleend. Nadat eerstgenoemde weder bij zijn korps was teruggekeerd en zich weder in dienst bevond verleende het K. B. van 17 Juli 1918 n°. 53 (St.Ct. n°. 174) aan diens broeder vrijstelling voorgoed van den dienst bij de militie.

Ten slotte vestigen wij de aandacht op het K.B. van 6 Augustus 1918 n°. 60 (St.Ct. n°. 188). De militieraad had aan een dienstplichtige, die zich krachtens eene vrijwillige verbintenis in dienst bevond bij het leger hier te lande, na afloop waarvan hij ten minste vijf jaren zal hebben gediend, vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie geweigerd, omdat uit het ten behoeve van belanghebbende overgelegde bewijsstuk tot staving van het recht op vrijstelling niet bleek voor welken duur de vrijwillige verbintenis was aangegaan. Het K. B. overwoog dat de belanghebbende mogelijk de vrijstelling nog had kunnen verkrijgen door gebruik te maken van de bevoegdheid om tegen de beslissing bezwaren in te brengen bij Gedeputeerde Staten van Limburg, maar dat, daargelaten de vraag, of hij wel of wel tijdig van de uitspraak van den militieraad kennis had gekregen om die bezwaren te doen gelden, of dat zich andere verschoonende omstandigheden hebben voorgedaan, de wet de vrijstelling wegens eigen vrijwilligen dienst wil zien verleend zonder eenige bemoeienis van de zijde van belanghebbende. Op grond daarvan werden termen aanwezig geacht hem voorgoed van den dienst bij de militie vrij te stellen.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik mede te deelen dat het K. B. van 20 Juni 1918 no. 25, medegedeeld op blz. 12 van dit deel, is opgenomen in de Legerorders 1918, Deel A onder no. 65.

Justitiële Statistiek 1911/1915.

Verschenen is de Justitieele Statistiek over de jaren 1911 tot en met 1915. Deze eerste vijfjaarlijksche samenvatting van de Justitieele Statistiek zal tevens de laatste zijn; volgens het voorbericht zal deze statistiek in het vervolg weder jaarlijks worden uitgegeven.

In de Inleiding betoogt Mej. Mr. C. G. Wichmann dat de methode om ééns in de vijf jaar de statistische tabellen te publiceeren voor de Justitieele Statistiek bij uitstek ongeschikt is, omdat deze statistiek

er een is niet omtrent sociologische verhoudingen, maar omtrent de rechterlijke werkzaamheid en één der hoofdbedoelingen er van is die rechterlijke werkzaamheid van jaar tot jaar te kunnen volgen. Nu alle aanhangige, aangebrachte, afgedane en onafgedane zaken telkens over de vijf jaren van 1911 tot en met 1915 moesten worden bijeen geteld, kon van een volgen der beweging in den loop dier vijf jaren geen sprake zijn. Om vergelijking mogelijk te maken zijn in de verschillende tabellen niet de cijfers der vorige jaren afzonderlijk gegeven, maar zijn de cijfers over de jaren 1906—1910 bijeen gevoegd, zoodat thans twee vijfjarige tijdperken vergeleken kunnen worden.

Vooral ten aanzien van de militaire strafrechtspleging is het nadeel der vijfjaarlijksche totaliseering bijzonder opvallend. Het jaar 1915 verzinkt in het gezamenlijk bedrag der jaren 1911 t/m 1915; de cijfers van het aantal beklagden zijn in dat tijdvak veel hooger dan in 1906 t/m 1910, doch het verschil komt niet zoo sterk uit als anders het geval zou zijn geweest. Daarbij bedenke men, aldus de schrijfster van de inleiding, dat, blijkens de Crimineele Statistiek, 1914 nog nauwelijks een stijging der militaire strafrechtspleging te zien gaf. Een en ander blijkt uit het navolgende staatje.

TIJDVAK.	Beklagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgsraden.)				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter disciplinaire afdoening.	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolgung. ¹⁾	Verwezen naar den burgerlijk strafrechter
1906 t/m 1910 . .	6053	57 of 0.9 %	5660 of 93,5 %	316 of 5,2 %	4 of 0,07
1911 t/m 1915 . .	9615	89 of 0.9 %	8848 of 92,0 %	675 of 7,0 %	25 of 0,3

De cijfers over de jaren 1911—1915 afzonderlijk geven het onderstaande beeld.

JAAR.	Getal der								
	Zaken.	Beklagden		Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken rechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen of ontslagenen van rechtsvervolgung.
		Officieren.	Onderoffic. en manschappen.						
1911	1303	35	1258	5	8	1218	—	2	6
1912	1293	44	1222	—	13	1189	4	2	6
1913	1460	52	1395	1	17	1347	2	3	8
1914	1619	49	1592	—	13	1527	—	2	10
1915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	33
	9711	230	9385	25	89	8848	7	9	67

1) Het militaire strafrecht kent geen ontslag voor rechtsvervolgung. Wanneer het ten laste gelegde en bewezen verklaarde feit of de dader niet strafbaar is volgt in het militaire strafproces vrijspraak.

Thans laten wij volgen Staat X van de statistiek, welke een overzicht geeft van de „Werkzaamheden van het Hoog Militaire Gerechtshof en van de Krijgsraden van de Land- en Zeemacht gedurende de jaren 1911 t/m 1915”.

AANWIJZING der MILITAIRE AUDITIE of van den ZEEKRIJGSRAAD.	G e t a l d e r													
	Zaken gedurende de jaren 1911 t/m 1915 behandeld.	Beklaagden.				Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken strafrechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die van de ouders of den voogd zijn teruggegeven, art. 38 Wetboek van Strafrecht.	Schuldigen, die ter beschiikking van de Regering zijn gesteld, art. 39 Wetboek van Strafrecht.	Veroordeelden bij verstek.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen of ontslagenen van rechtsvervolgving.	Geabsolveerden van de instantie.
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.											
og Militair Gerechtshof.	1) 1323	41	1062	3	1	931	—	—	—	—	—	168	—	
gjsraad in het:														
Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	2) 1419	44	1368	—	9	1317	—	—	—	—	—	86	—	
Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch	3) 2676	58	2695	16	26	2542	—	1	—	—	—	168	—	
Militaire Arrondissement te Arnhem	4) 2197	53	2114	3	27	2024	—	—	—	—	—	111	—	
Militaire Arrondissement te Haarlem ²⁾	6) 509	7) 12	507	2	4	481	—	1	—	—	1	29	—	
Militaire Arrondissement te Leeuwarden ⁵⁾	8) 356	9	350	—	2	347	—	—	—	—	—	10	—	
krijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord	9) 647	11	680	1	10) 16	11) 623	—	12) 5	—	—	5	13) 72	—	
Hellevoetsluis ⁵⁾	14) 95	1	96	—	4	88	—	—	—	—	3	7	—	
Amsterdam ¹⁵⁾	16) 29	—	35	—	—	30	—	—	—	—	—	5	—	
krijgsraden buitengaats	460	1	478	—	—	17) 460	—	—	—	—	—	18) 19	—	
Te zamen	9711	230	935	25	89	8848	—	7	—	9	675	—	—	

1) Hieronder 309 reclamezaken tegen opgelegde disciplinaire straffen en 21 zaken in eerste instantie.
2) Hieronder 9 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen, waarvan 3 ongegrond en 6 ontevreden, 1 ongegrond en 2 gegrond werden verklaard.

3) Hieronder 92 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen.

4) Hieronder 75 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen. In 2 zaken heeft de rechter het onbevoegd verklaard; de beklagden in deze zaken zijn niet verantwoord in de kol. 4 t/m 12.

5) Deze opgave geldt alleen over de jaren 1911, 1912 en 1913.

6) Hieronder 10 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen, in 5 gevallen werd de schuld ontegrond verklaard, in 1 geval werd de klacht ontegrond verklaard, wat betreft de afreden, doch gegrond verklaard, wat betreft de zwaarte van de straf; in 2 gevallen zoodanig gegrond en lichtvaardig bevonden, dat zij niet anders dan aan verregaande oneerbiedigheid te worden toegeschreven, zoodat de klagers deswege gestraft werden. Tevens zijn hieronder tevens 2 beklagden, die door betaling van het maximum der bedreigde geldboete, de vergoeding voorkwamen.

7) Hieronder 1 reclame-zaak tegen een opgelegde disciplinaire straf.

8) Hieronder 3 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen, waarvan 2 gegrond en 1 ontegrond waren bevonden.

9) Hieronder 370 aanklachten wegens militaire delicten, 243 wegens commune delicten, 30 wegens militaire en commune delicten en 4 wegens disciplinaire vergrijpen; 4 reclame-zaken tegen opgelegde disciplinaire straffen.

10) Allen tevens vrijgesproken ook vermeld in kol. 11.

11) 5 tevens vermeld in kol. 6.

12) Hieronder 1, die vrijgesproken werd wegens algemeen delict, doch veroordeeld wegens militair delict.

13) Hieronder 53 aanklachten wegens militaire delicten, 38 wegens commune delicten en 6 wegens militaire en commune delicten.

14) Deze opgave geldt alleen voor de jaren 1911, 1912, 1913 en 1914.

15) Deze betroffen: 11 zaken met 11 beklagden in zake militaire misdrijven; 17 zaken met 17 beklagden in zake commune misdrijven; 1 zaak met 1 beklagde in zake algemeen en militair misdrijf.

16) Hieronder 315 inlandsche schepelingen.

17) Hieronder 5 inlandsche schepelingen.

Naar aanleiding van dezen staat veroorloven wij ons een enkele opmerking. Door den krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage zouden in de jaren 1911 t/m 1915 slechts 9 reclamezaken zijn behandeld. In onze „Statistische gegevens betreffende klachtzaken” (deel XII blz. 196 vlg.) deelden wij mede (blz. 201), dat blijkt door ons aan de Justitieele Statistiek ontleende gegevens in de jaren 1914 en 1915 de Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement geen reclamezaken had behandeld. Wij waagden het toen de juistheid van dat cijfer te betwijfelen (zie de noot op blz. 201). Sedert publiceerden wij op blz. 322 en 323 van hetzelfde deel een „Overzicht van het aantal behandelde zaken (strafzaken en klachtzaken) door de krijgsraden bij de landmacht gedurende het tijdvak van 1 Augustus 1914 tot 1 Augustus 1916. Volgens dat overzicht zou de Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement van 1 Augustus 1914 tot 31 December 1915, 50 reclamezaken behandeld hebben, dus 41 meer dan in de 5 jaren waarvan dit tijdperk slechts een deel vormt. Het vermoeden ligt dan ook voor de hand, dat in de gegevens welke het Centraal Bureau voor de Statistiek ontvangt betreffende de in het 1e Militaire Arrondissement behandelde zaken over de reclamezaken in de laatste jaren het stilzwijgen wordt bewaard. Wij betreuren dit; de weinige gegevens waarover belangstellenden in het verloop van reclamezaken kunnen beschikken worden daardoor nog onvollediger. Trouwens dit gedeelte van de statistiek wordt wel stiefmoederlijk behandeld; de weinige gegevens moet men putten uit enkele zeer onvolledige noten onder den hierboven afgedrukten staat. Toch lijkt ons het onderwerp van voldoende belang om er in de statistiek eenige meerdere aandacht aan te wijden. Op blz. 201 van deel XII deden wij een beroep op hen, die de gegevens verstrekken, waaruit staat X van de Justitieele Statistiek wordt samengesteld, om ons in den vervolge den afloop van de behandelde reclamezaken mede te deelen. Dit beroep bleef zonder eenig gevolg. Zouden wij thans de aandacht van het Centraal Bureau voor de Statistiek eens op deze aangelegenheid mogen vestigen? misschien bereikt het meer dan wij en is het in de toekomst in staat een afzonderlijke tabel te geven houdende een overzicht van de behandelde reclamezaken.

Met enkele korte mededeelingen, ontleend aan de Inleiding willen wij eindigen; voor meer uitgebreide gegevens moeten wij onze lezers naar de Statistiek verwijzen.

Het aantal door den Hoogen Raad gewezen arresten op aanvragen tot revisie bedroeg in het 5-jarig tijdvak gemiddeld 39; hun aantal bedroeg in 1910 slechts 24. Het aantal afwijzingen en niet-ontvankelijk-verklaringen is hier evenals bij het instellen van cassatie door den veroordeelde belangrijk hooger dan het aantal inwillingen.

Van de door de gerechtshoven in hooger beroep gewezen arresten in strafzaken werden er 51,9 % na gehouden getuigenverhoor door het hof, 48,1 % zonder nader getuigenverhoor gewezen.

In cassatie bleven ongeveer 85 %, in hooger beroep bij de hoven ongeveer 50 % en in hooger beroep bij de rechtbanken ongeveer 35 % uitspraken in strafzaken gehandhaafd.

Met betrekking tot het aantal preventief gehechten valt een vermindering vast te stellen. Van 13931 personen eindigde de preventieve hechtenis door tenuitvoerlegging van de straf, waarvan bij 27,2 % de tijd in verzekerde bewaring doorgebracht geheel, bij 2 % gedeeltelijk in mindering werd gebracht. Het percentage der gevallen, waarin de tijd in preventieve hechtenis doorgebracht werd afgetrokken van de opgelegde straf is niet onbelangrijk toegenomen, maar bedraagt nog steeds minder dan 30 % en is allerminst „regel”.

Van de verzoeken om kwijtschelding van straf werd de overgrote meerderheid afgewezen. Van de 8940 verzoeken werden 13 % ingewilligd (geheel of gedeeltelijk), 68,3 % afgewezen, terwijl 15 % op het eind van het vijfjarig tijdvak nog niet waren afgedaan.

Door den griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof werden 302 strafbladen ingevuld en verzonden betreffende recidivisten en 813 betreffende andere veroordeelden; door de auditeurs-militair en de fiscaals bij de krijgsraden 1451 betreffende recidivisten en 4426 betreffende andere veroordeelden.

UIT ANDERE TIJDSCHRIFTEN.

Het arrest van den Hoogen Raad van 24 Juni 1918 (zie hierna blz. 288) heeft ten gevolge gehad, dat de Regeering bij de Staten-Generaal een ontwerp van wet aanhangig heeft gemaakt tot wijziging van de Oorlogswet (zie blz. 150 van dit deel). Met dezen loop van zaken is Mr. J. G. Steneker, Reserve-Tweede-Luitenant bij de Infanterie der Landweer, werkzaam bij het Stelling-Hoofdkwartier te Middelburg, weinig ingenomen. De redenen daarvoor zet hij uiteen in een ingezonden bijdrage in het Weekblad van het Recht no. 10282.

Met toestemming van de redactie van het Weekblad, waarvoor wij haar onzen beleefden dank betuigen, laten wij hier het artikel van Mr. Steneker volgen.

Een onwelkome Wetswijziging?

De 24e Juni 1918 is een dies ater geweest voor de wetgevende bevoegdheid van het Militair Gezag. Van dien datum toch is het in hare gevolgen verstrekkende arrest van den Hoogen Raad, waarbij ons hoogste rechtscollege, in overeenstemming overigens met een vonnis van de Rechtbank te Middelburg van 19 April 1918, en alzoo met verwerping van het daartegen ingestelde beroep in cassatie van het O. M. bij die Rechtbank, verbindende kracht ontzegde aan de Verordening van den Commandant der Stelling van de Monden der Maas en der Schelde (Commando Zeeland), van 6 Nov. 1917 (Houtkapverordening).

Uit praktische overwegingen wil ik mij in deze beperken tot een enkele opmerking over dit arrest, in verband ook met het thans door de Regeering ingediende wetsvoorstel, dat blijkens de M. v. T. op dat voorstel als een gevolg van voormeld arrest beschouwd moet worden.

Tot goed begrip van de zaak zij hiermede weergegeven de volgende over het wetsvoorstel in de pers verschenen publicatie.

's-Gravenhage, 13 Juli.

Ingediend is een wetsontwerp tot wijziging van de wet van 23 Mei 1899, houdende bepalingen ter uitvoering van art. 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 Dec. 1909 (Stbl. no. 469) (Staat van Oorlog en van Beleg). Voorgesteld wordt na art. 17 als art. 17bis in te voegen een nieuw artikel luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende het verhinderen van verandering in terreinen, indien door die verandering afbreuk zou worden gedaan aan de belangen der landsverdediging”.

De Hooge Raad heeft den 24en Juni niet verbindend verklaard een verordening van den commandant van de Stelling van de monden

der Maas en der Schelde, welke verordening in het belang van 's Lands defensie het kappen van houtgewas wilde verbieden.

De Hooge Raad houdt vast aan de jurisprudentie over de artt. 10 en 22 der Oorlogswet, ingewijd bij arrest van 28 Juni 1915, nu hij op grond van de overdracht op het militair gezag van de verordnungsbevoegdheid, welke in normale tijden aan de besturen van de autonome corporaties toekomt, de thans aan zijn oordeel onderworpen militaire verordening niet wil beschouwen als een „politieverordening”. Het bedenkelijke gevolg van de huidige inkleeding van de artt. 10 en 22, hetwelk de Memorie van Toelichting op het bij de Tweede Kamer aanhangige wetsontwerp tot wijziging van de z.g. „Oorlogswet” als een mogelijk gevaar aanwijst, is nu werkelijk ingetreden: het gezag, zakelijk het meest bekwaam tot het vaststellen van een voor de landsverdediging onontbeerlijken rechtsregel, is daartoe thans onbevoegd.

Een spoedige voorziening dient hier getroffen te worden. De ervaring opgedaan in dezen oorlog heeft geleerd van hoe groot belang voor de defensie een goede maskeering van verdedigingswerken is, zoowel voor en achter als in het werk. Het thans voorgedragen art. 17*bis* bedoelt dan ook niet anders dan te voorzien in den door 's Hoogen Raads arrest geschapen noodtoestand, gaat niet verder dan het militair gezag bevoegd te maken tot regeling ook voor het militaire belang, gelegen in het onveranderd laten van terreinen.”

Tot zooverre het wetsvoorstel.

Reeds vroeger had de H. R. gelegenheid den militairen wetgever te wijzen op het beperkende karakter, dat zijns inziens aan de wetgevende bevoegdheid, waarmede de Oorlogswet dit Gezag bekleedt, behoort te worden toegekend, en wel bij zijn in de M. v. T. gememoreerde arrest van 28 Juni 1915, waarbij de H. R. uitmaakte, dat de strekking van art. 22 der wet van 23 Mei 1899 (S. no. 128) geen andere is dan aan het Militair Gezag in Staat van Beleg verklaard gebied dezelfde door de wet beperkte verordenende bevoegdheid te verleen, welke in normale tijden aan Provinciale Staten en Gemeenteraden toekomt, een beperking van de bevoegdheid van dit Gezag overigens, waarvoor ik geen historisch argument heb kunnen vinden, en welke opvatting m.i. dus slechts kan voortkomen uit logische interpretatie van genoemd artikel 22 der Oorlogswet, een interpretatie overigens, die weinig in overeenstemming is te brengen met den geest van den volgenden passus uit de M. v. A. ad art. 10 (het identieke artikel voor den Staat van Oorlog) op de Oorlogswet (M. v. A. II ad art. 10):

„De ondergeteekenden zijn geheel het gevoelen toegedaan van de vele leden, die van meening zijn, dat de militaire autoriteit in de hierbedoelde bevoegdheid niet moet worden belemmerd.”

Waar de thans vigeerende Oorlogswet den militairen wetgever een scherpe afbakening van zijne bevoegdheid onthoudt, kan men niet anders dan tot de logische interpretatiemethode van de betrokken wetsartikelen zijn toevlucht nemen, maar laat het „logische” dezer

interpretatie dan ook niet te wenschen overlaten, en blijk geven van goeden wil bij de rechtsprekende college's, rekening te houden met het gebrekkige onzer Oorlogswet, en met de essentieele belangen, de behartiging waarvan in deze buitengewone omstandigheden aan de inzichten van den Militairen Gezaghebber moet worden overgelaten.

De m.i. foutieve opvatting waarvan thans uitgegaan wordt is deze, dat men nagaat of een bepaald onderwerp een punt van zorg kan uitmaken voor den Provinciaalen- of Gemeentelijken wetgever, en, voor het geval deze vraag ontkennend beantwoord wordt, alsdan ook aan het Militair Gezag de bevoegdheid ontzegt ten opzichte van dat onderwerp bepalingen uit te vaardigen, m.a.w. men eischt ten deze identiteit van de belangensferen van de Provinciale- en Gemeente-huishouding eenerzijds en de militaire huishouding anderzijds.

In verband met deze opvatting worden dan mir nichts dir nichts de beperkingen, waaraan de provinciale en gemeentelijke wetgevende bevoegdheid gebonden zijn, toepasselijk verklaard ook op de wetgevende bevoegdheid van den Militairen Gezaghebber.

De vlag „logische interpretatie”, kan in deze echter bezwaarlijk de lading dekken. Ook ondergeteekende meent, zooals reeds gezegd, tot logische interpretatie zijn toevlucht te moeten nemen, maar komt daarbij niet tot eene conclusie die de logica en daarmee het Militair Gezag te kort doet.

Men legge veeleer logisch slechts een „territoriaal” verband tusschen de artt. 10 en 22 Oorlogswet eenerzijds en de artt. 140 Provinciale wet en 135 Gemeentewet anderzijds, en ga bij de toemeting van wetgevende bevoegdheid aan de militaire organen uit van de gedachte, dat, indien het gebied van den Militairen Gezaghebber geografisch het meest overeenkomt met dat eener provincie (gemeente), hij als „richtsnoer” voor zijne verordenende bevoegdheid neme de bevoegdheid van Provinciale Staten (Gemeentebesturen) en daaruit voor zich het beginsel putte, dat de grens van de verordenende bevoegdheid van het Militair Gezag is de behartiging van de specifieke belangen van de streek, waarover dat Gezag zich uitstrekt, hetzij die belangen een overwegend militair, dan wel burgerlijk karakter dragen, met eerbiediging uiteraard van de wetgevende bevoegdheid van Rijkswetgever en Koning.

Tegen het uitgangspunt voor de leer van den H. R., de identiteit der belangensferen van provincie en gemeente eenerzijds en van den Militairen Gezaghebber anderzijds, eene waardeering dus die den „aard” van beider gezag raakt, is het volgende aan te voeren:

1o. Meer dan elders wordt bij de uitoefening door het Militair Gezag van zijne bevoegdheden het Rijksbelang gediend.

Minder dan provincie en gemeente is een bepaalde streek, waarover een Militair Gezaghebber zijn gezag uitoefent te beschouwen als eene zelfstandigheid.

's Lands Weermacht is in haar wezen een en ondeelbaar, in de uitvoering slechts gedecentraliseerd ter wille van eene gewenschte mobiliteit.

Een typisch onderscheid vormt ook de eveneens den aard van het Militair Gezag rakende „militaire hiërarchie”.

2o. Dat een vernietigingsrecht van de Kroon ten aanzien van Militaire Verordeningen ontbreekt, ligt in het wezen van het Militair Gezag, dat, het moge blijken uit het niet-aanleggen van bijzondere beperkingen door den maker van de Oorlogswet, en niet minder uit bovenaangehaalde passage uit de schriftelijke behandeling dier wet, „vrij” moet zijn.

3o. In de opvatting van den H. R. is er geen voor alle gevallen bevredigend antwoord te geven op de vraag, wanneer art. 140 Provinciale Wet, en wanneer art. 135 Gemeentewet den militairen gezaghebber als richtsnoer zou moeten dienen.

4o. Buiten deze formeele verschillen tusschen de militaire huishouding eenerzijds en de provinciale- en gemeente-huishouding anderzijds is er ook in materieel opzicht verschil te constateeren.

Het ligt toch in het wezen der Oorlogswet, dat, wil de militaire autoriteit een bepaald onderwerp aan zich trekken, hij zijne bevoegdheid onder meer moet steunen op een, hetzij direct hetzij indirect aanwijsbaar militair belang.

Het hoeft wel geen betoog, dat op dezen grond de militaire Overheid onderwerpen aan zich behoort te kunnen trekken, die nimmer een voorwerp van provinciale- of gemeente-zorg zouden kunnen uitmaken, ook al op grond van het feit dat alles, wat 's „Lands” Defensie betreft, voor de Provinciale- en Gemeentebesturen verboden terrein is op grond van art. 171 der Provinciale en 150 der Gemeentewet.

Dat de H. R. in het aangevochten arrest naar schrijvers meening ten onrechte de onderwerpen, 's Lands Defensie rakende, uitsluit van de competentie van den militairen wetgever, behoeft na het bovenstaande niet nader uiteengezet.

En hiermede is tevens de voornaamste grief aan den dag getreden, die tegen de huidige opvatting van onzen cassatie-rechter op dit stuk kan worden aangevoerd: Men komt met deze jurisprudentie niet tot een redelijke competentie-verdeeling.

Wie toch moet dan thans deze belangen, de behartiging waarvan niet meer aan den militairen wetgever wordt toevertrouwd, dienen? Toch niet de provinciale- of de gemeente-wetgever? De Rijkswetgever? Evenmin. Zijne voorschriften toch hebben een andere strekking dan de behartiging van plaatselijke belangen als deze. Nemen wij als voorbeeld de niet-verbindend verklaarde Verordening van 6 Nov. 1917. De Commandant in Zeeland heeft gemeend in de considerans der verordening op te moeten nemen, dat hare bepalingen haar ontstaan te danken hadden aan de behartiging van de voor wat betreft Zeeland aan hem toevertrouwde (zooals hij dacht) belangen van 's Lands Defensie, de meest intrinsieke belangen (zooals hij dacht) behoorende tot zijn bevoegdheidssfeer.

De opname van 's Lands Defensie in den considerans geschiedde met geen ander doel dan om mede hierdoor het mogelijk op te

werpen cassatiemiddel „Strijd met de Noodboschwet” bij voorbaat zijne kracht te ontnemen.

Nog daargelaten of het juist is gezien van den Hoogen Raad zijn arresten te baseeren op den considerans van aan zijn oordeel onderworpen voorschriften van lagere wetgevers, komt men nu tot den volgenden onhoudbaren toestand: De Commandant in Zeeland vaardigt in het belang van het behoud van de in zijn gebied gelegen natuurlijke maskers (voor de kunstmatige geven de oorlogvoerende mogendheden millioenen uit!) een Houtkapverordening uit. De H. R. verbiedt hem zulks. De Provinciale- en Gemeente-wetgever kunnen hier bezwaarlijk competent geacht worden. Terwijl eindelijk het onderwerp in quaestie moeilijk voor eene algemeene Rijksregeling in aanmerking kan komen.

Resultaat: De eerste de beste heeft het in zijn macht de weerbaarheid van Zeeland ter wille van zijn eigen materieele belangen straffeloos te benadeelen.

Men kome mij nu niet aan met het argument „De wetgever van 1899 heeft aan dit geval niet gedacht”. Veeleer mag men veilig aannemen, dat hij deze door den H. R. betwiste bevoegdheid van het Militair Gezag zoo vanzelsprekend heeft gevonden, dat hij opname expressis verbis in de wet onnoodig vond.

Waarom ik dit stuk tot opschrift gaf: „Een onwelkome wetswijziging”, zal thans duidelijk zijn. Immers met het indienen van dit wetsvoorstel wordt implicite door de Regeering als juist erkend, dat de H. R. met zijn arrest van 24 Juni j.l. aan het Militair Gezag een belangrijk gedeelte van de dit Gezag logisch toe te bedeelen taak ontnam, en dat gedeelte, ten opzichte van de wetgevende bevoegdheid tot nader order braak komt te liggen.

Waar de Regeering blijkbaar over het bezwaar heen is gestapt, de noodwetten weer met een te vermeerderen, had dan veeleer verwacht mogen worden een wetsvoorstel dat in eene algemeene formule in den geest als hier verlangd de wetgevende bevoegdheid van den Militairen Gezaghebber nader afbakende, zoodat deze in den vervolge een minder trefbaar doel zou zijn voor de uitspraken van den cassatierechter.

Het ingediende voorstel, casuïstisch van aard als het is, kan slechts aanspraak maken op den naam „lapwerk”.

Tal van gevallen toch zijn denkbaar, waar we met het aannemen van dit voorstel straks weer voor dezelfde moeilijkheden zullen staan. Daarom moge ik onzen militairen wetgevers toewenschen dat dit voorstel, dat zijn ontstaan mede schijnt te hebben te danken gehad aan het feit dat de Kamers bereid werden gevonden ook na den 3en Juli nog te vergaderen, en dat, nu de 2e Kamer reeds op reces is gegaan met overlating van dit voorstel aan hare opvolgers, daardoor reeds aan zijn bestaansrecht heeft ingeboet, spoedig worde ingetrokken.

Neen, met een spoedige loyale behandeling van de wijziging der Oorlogswet, welke wijziging aan de bovenontwikkelde bezwaren

moge tegemoet komen, is het Militair Gezag en daarmee onze Natie gebaat.

In hetzelfde nummer van het Weekblad weidt ook Mr. Ph. S. Frenkel een korte opmerking aan het voorgestelde art. 17*bis* der Oorlogswet. Hij betwijfelt of met de voorgestelde redactie het beoogde doel, aan het militair gezag de bevoegdheid te geven tot het uitvaardigen van houtkap-verordeningen, wel bereikt wordt, omdat het twijfelachtig is of het kappen, rooien, snijden, snoeien en uitdunnen van houtgewas wel kan worden aangemerkt als het brengen van „verandering in terreinen.” Hij zou er de voorkeur aan geven aan den eersten volzin van art. 15 van de wet toe te voegen „en bij verordening de wegruiming te verbieden van alles wat in verband met de behoorlijke verdediging in stand moet blijven”. De schadeloosstellingskwestie ware dan op te lossen door of het slot van art. 15 ongewijzigd te laten of door het woord „Daarvoor” te wijzigen in „Wegens wegruiming”, al naar gelang men schadeloosstelling bij een verbod van wegruiming al dan niet noodzakelijk acht.

V R A G E N B U S .

Van den Officier van Administratie der 2de kl. J. M. Tinga ontvingen wij onderstaand schrijven:

Op blz. 508 van deel XII van Uw tijdschrift, waar U ter beantwoording van vraag I uit de vragenbus eenige beschouwingen over het z.g.n. reclameproces geeft, schrijft U, dat volgens Uwe meening van het terugnemen van een klacht evenmin sprake mag zijn als van het terugnemen van een verwijzing naar den krijgsraad van een verdachte.

Waar echter een klacht, die noodig is geweest om de procedure van een klachtdelikt aan te vangen, ingevolge artikel 67 Sr. wel ingetrokken mag worden, zou volgens mijne meening een klacht, noodig om een reclameproces te beginnen, evenzoo ingetrokken mogen worden. Bij de Zeemacht is dat intrekken geregeld sub 11 van artikel 19 J. Z. (3 V. K. M. XI), hetgeen bepaalt, dat de intrekking van een eenmaal ingediende klacht mogelijk is, indien de hoogere militaire autoriteit of de rechter van oordeel is, dat noch het algemeen belang, noch belangen aan de krijgstuicht ontleend, noch het belang van den strafoplegger het geven van eene beslissing noodzakelijk maakt. Ook het H. M. G. huldigt deze opvatting n.l. bij beschikking van 15 Juni 1915 (M. R. T. deel XI blz. 181) wordt door 't Hof goedgevonden en verstaan, een ingediende klacht als niet gedaan te beschouwen. De intrekking geschiedde in verband met het verleende eervol ontslag uit den dienst van den klager.

Verder schrijft U, dat de klager zich vrijwillig *in de positie van beklaagde* stelt. Op blz. 36 van deel XI schrijft U hetzelfde, daarbij nog vermeldende: „vandaar ook vóór 1913 de verplichte in arreststelling”.

Blijkens de sententie van het Hof van 11 September 1894 (M. R. T. deel XI blz. 511) is er door den Advocaat-fiscaal ter rolle o.m. betoogd, dat een klachtproces met den naam van communicatoir proces bestempeld, gevoerd wordt tusschen 2 partijen, waarbij de ééne (klager) zich beklaagt over een door de andere partij (den beklaagde) op hem toegepaste disciplinaire straf.

Ook het Hof zelve neemt in zijne resolutie van 20 April 1869 (M. R. T. deel XII blz. 13) aan, dat er bij een communicatoir proces zijn twee partijen, de klager en de beklaagde.

Hieruit volgt, dat zowel het Hof als de Advocaat-fiscaal den strafoplegger en niet den klager *de positie van beklaagde* doen innemen.

Waar hierboven steeds gesproken wordt van 2 *partijen*, begrijp ik de bedoeling van Uwe noot op blz. 34 van deel XIII niet.

Op blz. 23 deel XIII schrijft U in Uwe verhandeling over het intrekken van krijgstuchtelijke straffen zeer terecht, dat het beginsel van art. 50 van de W. o. d. K. reeds onder de thans geldende wetgeving toepassing behoort te vinden.

Hoewel het geen betoog behoeft, dat de bevoegdheid om een straf in te trekken of te wijzigen, binnen de grenzen van dat art. 50 beperkt moet blijven, wilde ik opmerken, dat het in de praktijk voorkomt, dat de tot straffen bevoegde autoriteit wel eens een straf wijzigt, wanneer tijdens het ondergaan der straf (dus nadat de strafoplegging heeft plaats gehad) omstandigheden bekend worden, die verzwarend op de uitvoering van de straf werken.

Als voorbeeld diene het volgende:

Aan boord van een bodem wordt een schepeling door den Commandant voor een gering krijgstuchtelijk vergrijp gestraft met 4 dagen scheepsarrest. Deze straf wordt den schepeling aangezegd en aangeteekend in het scheepsstrafregister en in gestraftes conuiteboekje. Den volgenden dag komt er verandering in het vaarplan van het schip, waardoor de laatste dag van de 4 dagen scheepsarrest niet, zoals eerst te voorzien was in zee doorgebracht zou worden, doch zou vallen op een dag, waarop de gestrafte, ware hij niet gestraft, mocht passagieren. Door den Commandant wordt de opgelegde straf verminderd tot 3 dagen. In bovengenoemd register en boekje worden de noodige wijzigingen aangebracht.

Ik vermeen, dat deze handelwijze veel verder gaat dan het beginsel in art. 50 W. o. d. K. neergelegd.

Bovenstaand schrijven geeft ons aanleiding tot de navolgende opmerkingen:

De geachte inzender heeft er zich, naar het ons voorkomt, niet genoeg rekenschap van gegeven, dat wij bij ons onderschrift op blz. 508 van deel XII onze eigen meening hebben weergegeven, die, zoals wij uitdrukkelijk deden uitkomen, afwijkt van de bestaande praktijk. Inderdaad is deze in klachtzaken anders dan wij die zouden wenschen, hetgeen voortvloeit uit de omstandigheid, dat het klachtproces in de R. L. en R. Z. niet geregeld is, dat hare regeling dus moet worden gezocht in het oude strafprocesrecht en dat dit aan de met deze rechtspraak belaste colleges uit de 19e en 20e eeuw niet voldoende duidelijk voor oogen stond en staat. Men heeft er wat van gemaakt, en het is verklaarbaar dat de praktijk zich aan de rechtspraak houdt, ook al is die niet juist.

Een reclame over een krijgstuchtelijke straf is o.i. iets geheel anders dan een klacht volgens art. 64 W. v. Sr. Bovendien heeft de wet hier de intrekking van de klacht met zooveel woorden mogelijk gemaakt. Art. 19 J. Z. (3 V. K. M. XI) heeft de intrekking van de reclame eveneens geregeld, zegt de inzender, doch deze regeling bindt den rechter niet en bedoelt niet anders dan de op de rechtspraak gegronde praktijk onder woorden te brengen. Verandert de recht-

spraak van opvatting, dan moet art. 19 even zeker veranderen van inhoud als de beslissing van den krijgsraad thans moet volgen op de verwijzing of — naar ons inzicht — op de reclame.

Hetzelfde geldt voor de rol welke de rechtspraak aan den strafoplegger toekent, nl. die van partij in het reclame-geding, zelfs die van beklaagde. De strafoplegger is onzes inziens geen partij in dit proces, evenmin als de krijgsraad partij is in een van zijn vonnis ingesteld hooger beroep. Hierop doelden wij bij het schrijven van de noot op blz. 34 van deel XIII.

De wijziging van een krijgstuchtelijke straf als in het aangehaalde voorbeeld wordt vermeld, achten wij ongeoorloofd. Daarbij wordt rekening gehouden met een factor, die met de strafwaardigheid van het voorgevallene in geen verband staat. En indien men de gelegenheid tot passagieren aan den gestrafte niet wilde onthouden, moet toch worden opgemerkt dat dit motief o.i. niet zou vallen onder de gevallen waarin schorsing der straf volgens art. 50 der Wet op de Krijgstucht geoorloofd zou zijn. De gestrafte heeft het aan zich zelf te wijten dat hij dit genoeg moet missen.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De militaire strafwetgeving in Nederlandsch-Indië

door

Mr. W. BOEKHOUDT,

President-plaatsvervanger van den Krijgsraad te 's-Gravenhage.

Is het geoorloofd het Crimineel Wetboek (Cr. Wb.) en het Reglement van Krijgstucht of Discipline (R. Kr.) voor het Krijgsvolk te Lande alsmede de Rechtspleging bij de Landmacht (R. L.) voorzoo veel Nederlandsch-Indië betreft te wijzigen bij algemeenen maatregel van bestuur, niettegenstaande ze zijn tot stand gekomen bij eene wet?

Bij de aanhangige herziening van R. L. zal de Indische wetgever zich deze door Mrs. Winckel 1) en Marcella 2) in ontkenningen zin beantwoorde vraag hebben te stellen, en na verloop van tijd 3) zal hij opnieuw ze onder de oogen hebben te zien in dezen vorm: hoe zal bij invoering van het Nederlandsche Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht in Nederlandsch-Indië aan het gezag van het thans aldaar vigeerende Cr. Wb. en R. Kr. een einde zijn te maken, nu in het bij de Staten-Generaal ingediende Ontwerp Invoeringswet Militair straf- en tuchtrecht is bepaald, dat de afschaffing dier beide wetten niet geldt voorzoo ver betreft de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen?

Ware een vorig ontwerp, ingediend in het zittingjaar 1904/1905, wet geworden, de quaestie zou voor de toekomst tot oplossing zijn gebracht. Er zoude, een halve eeuw na het inwerkingtreden van het huidige Regeerings-Reglement van Nederlandsch-Indië, eene overgangsbepaling aan dit reglement zijn toegevoegd, luidende: De voor de landmacht in Nederlandsch-Indië thans van kracht zijnde militaire strafwetgeving wordt gehandhaafd totdat zij door algemeene verordeningen als bedoeld in artikel 76 wordt vervangen. Alsdan zou naar het voorschrift van denzelfden wetgever, door wien die militaire wetgeving aanvankelijk werd tot stand gebracht, afschaffing van deze wetgeving toelaatbaar zijn geworden bij algemeenen maatregel van bestuur, en uiteraard evenzeer elke wijziging daarvan. Niet evenwel zou daardoor beslist zijn de vraag, of wettig zijn de tevoren in de militaire strafwetgeving voor Nederlandsch-Indië bij algemeenen

1) Essai sur les principes régissant l'administration de la justice aux Indes Orientales hollandaises, 1880 bl. 131.

2) Algemeene Bepalingen van Wetgeving voor Nederlandsch-Indië, diss. 1913, blz. 20.

3) Vooreerst is dit niet te wachten, nu de Minister van Justitie in de Memorie van Antwoord Begrooting 1918 heeft verklaard, dat de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht zelfs wanneer het Ontwerp Invoeringswet spoedig tot wet mocht worden verheven, nog niet aanstonds daarna, t.w. niet tijdens de mobilisatie, kan volgen.

maatregel van bestuur gebrachte wijzigingen en de daarop steunende rechterlijke beslissingen.

Over de beantwoording van de in hoofde dezer gestelde vraag, welke de aanleiding was tot het schrijven van deze verhandeling, zal ik doen voorafgaan een onderzoek naar de verbindbaarheid voor Ned.-Indië van de militaire strafwetgeving in haar ongewijzigden staat. Ook het ontstaan van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië zal hierbij een punt van bespreking uitmaken.

In de Memorie van Toelichting op het laatstelijk boven aangehaald wetsontwerp wordt met verwijzing naar het uitnemend advies van den toenmaligen Advocaat-Fiscaal voor 's Konings Zee- en Landmacht Mr. Pols aan den Minister van Marine van 3 Juli 1875 1) gezegd, dat de opvatting omtrent de verbindende kracht van de militaire strafwetgeving in de koloniën deze is „dat die wetgeving, dateerende van vóór de Grondwet van 1848 (art. 118, thans art. 122 der Grondwet van 1887) zonder meer in die gewesten toepasselijk moet worden geacht.”

De Nederlandsche militaire strafwetgeving, in 1814 en 1815 tot stand gekomen, zoo betoogt Pols nader in dit advies (onderwerp: de jurisdictie over misdrijven in Ned.-Indië aan den wal gepleegd door schepelingen der K. N. M.), is een samenstel van wetten, dat, nu daarbij het tegendeel niet is gezegd en aangenomen dat de aard van het onderwerp daarvoor geen beletsel oplevert, behalve voor het Rijk ook voor de koloniën van verbindende kracht is 2), omdat eene „bijzondere” koloniale wetgeving als in de Staatsregelingen van 1798, 1801 en 1806 voorgeschreven maar nimmer in het leven geroepen en vóór 1798 allermint gevorderd, evenmin in eene der Grondwetten vóór 1848 werd vereischt, en een voorschrift als dat van art. 118 Grondwet 1848 destijds niet bestond, terwijl de niet-afkondiging van deze wetgeving in Indië aan de verbindbaarheid voor de koloniën niet in den weg staat omdat een wettelijk gebod tot afkondiging in Ned.-Indië toen niet bestond.

Het valt niet moeilijk zich met de hoofdgedachte van dit betoog te vereenigen. Men gevoelt, dat het bij den overgang van bestuur uit handen van Engeland in die van Nederland ondoenlijk was eene bijzondere wetgeving voor Indië als het ware uit den grond te stampen. Het ligt dus voor de hand, dat men daar sinds 1816 evenals voorheen de Nederlandsche wetgeving tot richtsnoer nam.

1) Militaire Jurisprudentie II n°. 49.

2) Zie ook Pols' toelichting van de door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bij herhaling uitgeschreven doch niet beantwoorde prijsvraag: Welke is de verhouding tusschen het recht in Nederland en het recht in de overzeesche bezittingen en koloniën van het Rijk, en welke beginselen moeten in geval van een conflict tusschen deze beide worden gevolgd? in Aanteekeningen van het verhandelde in de Sectie voor Rechtsgeleerdheid en Staatswetenschappen ter gelegenheid van de Algemeene Vergadering van het Genootschap van 19 Juni 1876, bl. 5.

Maar het behoeft nader bewijs, dat men „zonder meer” de Nederlandsche militaire strafwetgeving aldaar van toepassing achtte, inzonderheid dat deze Nederlandsche wetten naar den aard van haar onderwerp gezegd konden worden eene regeling te beoogen niet alleen voor het moederland maar tevens voor de koloniën van beteekenis.

Intusschen is eene uitdrukkelijke wilsuïting van den wetgever, om de militaire strafwetgeving van het moederland ook voor Indië te doen gelden, aan te wijzen met betrekking tot het Cr. Wb. (slothebaling van dit wetboek), zoodat twijfel aangaande de verbindbaarheid dier wetgeving overblijft alleen ten opzichte van het R. Kr. en de R. L.

De militaire strafwetgeving van 1814/15 regelt het justitiewezen voor de land (-en zee)macht van den Staat. Neemt men aan, dat het begrip „Staat” onderwerpeijk ook omvat de koloniën, dan staat men tegenover de feiten dat in Indië sinds het herstel van het Nederlandsch gezag de Gouverneur-Generaal was Opperbevelhebber van het leger, de officieren door hem werden benoemd 1), te Semarang een cadettenschool werd opgericht 2), en dus voor de moeilijkheid dat, naar het schijnt, aldaar van meet af aan bestond een leger, dat eene eenheid vormde op zichzelf, los van de strijdmacht van het moederland.

Maar het is de vraag of de strafwetgever destijds zich dat ook zoo heeft voorgesteld. Het ontwerp Cr. Wb. en R. Kr. voor het Krijgsvolk van het Koninkrijk Holland van 1807 3) gewaagde van „de Troepen van den Koning”, naar de koloniën gedestineerd, en de Commissie, die het ontwerp samenstelde, sprak daarbij als hare meening uit aangaande de oefening der militaire justitie in de koloniën, dat dezelve evenals in het Vaderland behoort te geschieden, opdat de Militairen in de Koloniën geëmployeerd, aldaar dezelfde orders ook voor de form der Militaire Discipline en Justitie mogten vinden, aan welke zij hier *gewoon waren*, en waarin geen ander verschil was vastgesteld als hetwelk en de verre afstand der Plaatsen

1) Men zie b.v. het Besluit van den Gouverneur-Generaal van 1 Juli 1816 n°. 1 houdende benoeming van een aantal officieren, gelet op de noodzakelijkheid om voor het vertrek der Troepen, thans nog op Mr. Cornelis verzameld, de vacatures bij dezelve te vervullen.

N.B. Waar men in dit opstel leest van Besluiten of Verbalen van Gouverneur-Generaal of Commissarissen-Generaal zonder aanduiding van vindplaats, zijn deze geraadpleegd ten Rijksarchieven te 's Gravenhage. Er bevinden zich daar twee verzamelingen, t.w. Koloniën na 1813 en de zgn. Collectie-Elout, waarschijnlijk de „dubbele” afschriften waarvan Elout toezending verzocht. toen de Evertsen, waarmede ook door C.C.G.G. en G.G. stukken waren afgezonden, schipbreuk had geleden: zie in Bijdragen tot de kennis van het koloniaal-beheer, getrokken uit de nagelaten papieren van wijlen den Minister van Staat Elout, C.G., diens brief aan den Minister van 27 September 1819, waarin hij op meesterlijke wijze uit het geheugen den toenmaligen staat van zaken in Indië schetst.

2) Verbaal van C.C.G.G. van 22 Augustus 1817 no. 1.

3) Prof. Vreede, Ontwerpen van Strafwetten en Rechtspleging voor het Krijgsvolk te Lande en te Water, vervaardigd onder de Regeering van Koning Lodewijk, bl. 57.

en het klimaat noodzakelijk maakte. Men stelde zich ook blijkens de inrichting van het ontwerp aanvankelijk voor, dat de in Nederland geldende militaire wetgeving de militairen, die van hier naar Indië vertrokken, derwaarts zou volgen behoudens de met het oog op plaatselijke omstandigheden ten aanzien van een bepaald door de wet genoemd punt bijzonderlijk voor Indië ontworpen bepalingen.

Door deze gedachte werd klaarblijkelijk ook de Grondwetgever geleid, toen hij in 1814 (art. 122) zoowel als in 1815 (art. 204) de Nederlandsche weermacht indeelde in gemeentelijke schutterij, nationale militie en eene vaste land- en zeemacht „aangeworven (uitsluitend) uit vrijwilligers, hetzij inboorlingen of vreemden teneinde te dienen in of buiten Europa naar de omstandigheden”. Deze zoogenaamde staande armee mocht dus, in tegenstelling met de nationale militie, ook naar de koloniën worden gezonden. Op dit staande leger nu had, volgens Pols, 1) de militaire strafwetgeving uitsluitend betrekking, weshalve dan ook in navolging van het Souv. Besluit van Ned. Stb. 1813 no. 14, waarbij werd bepaald dat de Landmilitie onderworpen was aan de „reglementen van discipline” (d. i. de militaire strafwetgeving: het Wetboek van 1799 heette „het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek” enz.), een dergelijk voorschrift werd opgenomen in de Militiewetten van Ned. Stb. 1815 no. 19 (art. 72) en 1817 no. 1 (art. 173) jo. de considerans van Ned. Stb. 1821 no. 12 alsmede in die van Ned. Stb. 1861 no. 72 (art. 130), welke, evenals thans ook het Dienstplichtbesluit voor Ned.-Indië van Ind. Stb. 1918, no. 70 (art. 29 en 39), het Cr. Wetb. en R. Kr. nadrukkelijk noemt.

Blijkens het rapport van 11 Augustus 1814 van de bij Besluit van den Souvereinen Vorst van 8 Juli t. v. ingestelde Militaire Commissie 2), van welk rapport door Commissarissen-Generaal afschrift werd uitgereikt aan den Gouverneur-Generaal, 3) — deze Commissie had in opdracht te examineeren de punten, die omtrent de militaire occupatie van Java en de omliggende eilanden alsmede van de Molukkos in aanmerking moesten komen en reeds voorloopig konden worden geregeld — moesten de troepen, die naar de koloniën werden gezonden, altoos geconsidereerd worden als tot de staande armee te behooren en geleend te zijn aan het Departement van Koophandel en Koloniën, met dien verstande dat het Departement van Oorlog een uitgestrekte invloed over dezelve zou behouden, welken het zou uitoefenen door intermediair toezicht van den Secretaris van Staat voor de koloniën, door wien dezelve ook zouden verkrijgen de nieuwe reglementen en instructiën, welke voor de troepen in het moederland worden daargesteld, dan ook al zijn dezelve dadelijk van geen applicatie voor de koloniën. Met een woord, zeggen de rapporteurs,

1) Het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 2e uitg. bl. 64 Anders Kol. Sabron in M. R. T. I bl. 62.

2) Tijdschrift voor Ned.-Indië 1853 bl. 98.

3) Verbaal C.C.G.G. 21 Mei 1816 no. 4.

wij gelooven dat het korps d'armee in Indië inderdaad is en moet zijn een wezenlijk gedeelte van de landmacht.

De troepen, welke aan boord waren van het eskader, waarmede de Commissarissen-Generaal in April 1816 te Batavia kwamen tot overname van de koloniën uit handen van het Engelsch bestuur, waren in Nederland aangewezen 1) of aangeworven en aldaar tijdens het uitstel van de reis, tengevolge van de belangrijke wijziging in den politieken toestand van Europa, bij het leger in Nederland ingelijfd geweest. Zij maakten toen dus deel uit van het staande leger aldaar, dat onderworpen was aan de militaire stafwetgeving van 1814/15. De Commissaris-Generaal baron van der Capellen, tegelijk benoemd tot Gouverneur-Generaal, was als zoodanig Opperbevelhebber over de Zee- en Landmacht in Ned.-Indië, 2) en had volgens het door den Souvereinen Vorst vastgestelde (nimmer afgekondigde) Regeerings-Reglement van 3 Januari 1815 den eed af te leggen als Opperbevelhebber over de Land- en Zeemacht „van den Staat” becosten de Kaap de Goede Hoop (art. 89). De officieren, in Ned.-Indië dienende, waren blijkens aanschrijving van den Commissaris-Generaal van Oorlog van 8 Mei 1815 no. 10 deelgenooten aan het Nederlandsche Weduwen- en Weezenfonds voor de officieren der landmacht 3) en contribueerden dientengevolge aan hetzelfde sedert de eerste oprichting der verschillende korpsen voor de Oost-Indische bezittingen van den Staat bestemd. 4) Het koloniale leger werd dus toen beschouwd, zooals de Militaire Commissie zich dat had gedacht, als een onderdeel van de landmacht van den Staat, waarvoor de wetten betreffende de militaire justitie waren vastgesteld.

Alras veranderde intusschen dit onderdeel van het Staatsleger van karakter, doordat het werd aangevuld in Indië met groote contingenten Inlandsche troepen, voornamelijk uit de Molukken, Celebes en Madura, 5) vereenigd in Inlandsche compagnieën onder Inlandsche officieren. 6) Zoo treft men reeds in het Besluit van den Gouverneur-Generaal van 4 September 1816 no. 5, dus eene halve maand na

1) Alle korpsen der staande armee zouden luidens het rapport $\frac{1}{6}$ deel hunner sterkte in korporaals en soldaten moeten leveren; voorts werden gearresteerde deserteurs voor den dienst in de koloniën bestemd. De officieren moesten vrijwilligers zijn en de ontbrekenden werden gelast zich tot den dienst der koloniën gereed te houden.

2) Publicatie van 19 Augustus 1816 Ind. Stb. no. 5.

3) Bijvoegsel tot het Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 1815 bl. 481

4) Schrijven van den C.-G. van der Capellen aan zijne ambtgenooten van 8 October 1817.

5) Hoek, Het herstel van het Nederlandsch gezag over Java en Onderhoorigheden in de jaren 1816 tot 1819 diss. 1862 bl. 233.

6) Blijkens verbaal G.G. van 22 November 1816 no. 1 werd een Inlandsch sergeant aangesteld tot Inlandsch 2e Luitenant om geplaatst te worden bij eene Inlandsche compagnie. In verbaal G.G. van 25 November 1816 no. 12 leest men, dat het officiers-corps bij de Madureesche troepen diende op half traktement. De Militaire Commissie had aan het Gouvernement in Indië slechts de vrijheid willen zien toegekend om in het vervolg van tijden uit de Vorstelijke huizen officieren bij de troepen te plaatsen.

de overname van het eiland Java, een reglement op de voeding der Inlandsche militairen in de hospitalen in Indië aan. Na de hier bedoelde organisatie bedroeg blijkens het rapport van den Minister aan den Koning van 25 Juni 1819 1) de troepenmacht in Ned.-Indië ongeveer 12000 man (en 2000 paarden) 2). Dat het Inlandsch element, ook in den beginne, de grootste factor in de getalsterkte van het leger was 3), leid ik af uit de mededeeling van van der Kemp 4), dat de eerste expeditie op 22 Juni 1816 bestond uit slechts 1779 man. De landmacht in Ned.-Indië was dus weldra geworden eene gemengde armee, deels uit Europeanen deels uit Inlanders bestaande, gedeeltelijk uit Nederland uitgezonden gedeeltelijk in Indië aangeworven, doch ze bleef heeten Z. M. armee in Indië 5), als staande in 's Konings dienst. 6)

Waar het in Indië dienende deel van de Nederlandsche weermacht allengs uitgroeide tot eene van het Nederlandsche leger afgescheiden eenheid, niet alleen door de aanwerving van troepen in Indië maar ook door het inrichten van een geheel afzonderlijk administratief beheer voor het koloniale leger (zie b.v. het Provisioneel Reglement op de militaire betalingen in Ind. Stb. 1816 no. 22), had dit den wetgever aanleiding kunnen geven tot het in het leven roepen van eene eigen koloniale militaire strafwetgeving. Het punt, waar het hier op aankomt, is evenwel besloten in deze vraag, of bij het totstandkomen van de wetten van 1814/15 de aard van het daarbij behandelde onderwerp zoodanig was dat die medebracht, dat ze vielen onder de wetten, waarvan Prof. Kleintjes in verband met art. 122 der Grondwet zegt, dat ze niet aan een territorium gebonden zijn 7), en daarvan is voldoende gebleken. Geleidelijke vervorming van het leger, waarvoor ze werden geschreven, heft de toepasselijkheid dier wetten niet op. De militaire strafwetgeving heeft derhalve

1) Van Deventer, Het Nederlandsch gezag over Java en Onderhoorigheden sedert 1811 bl. 141.

2) In Juli 1816 telde het Ned.-Indische leger reeds minstens 25 bataillons infanterie blijkens bovenaangehaald Besluit G.G. van 1 Juli 1816 no. 1, voorts artillerie (in November 1816 landde het 5e bataillon: verbaal G.G. van 13 November 1816 no. 12), pioniers en hussaren (Batavia'sche Courant van 31 Augustus 1816 no. 3).

3) De Militaire Commissie had zich in 1814 voorgesteld, dat de geheele militaire macht voor de gezamenlijke etablissementen beoosten de Kaap de Goede Hoop zou bestaan uit ongeveer evenveel Europeanen (5125) als Inlanders (5350).

4) De teruggave der Oost-Indische koloniën 1814—1816 bl. 276.

5) Zie b.v. Ind. Stb. 1818 no. 39. Bij K.B. van 2 Mei 1829 werd eene Instructie vastgesteld voor den Kommandant van 's Konings troepen in de Oost-Indische bezittingen (T. v. N. I. 1853 blz. 8). Evenzoo sprak men van 's Konings schepen, zulks in tegenstelling van Koloniale marine.

6) Een Luitenant werd gedemitteerd uit „'s Konings dienst" op grond dat het korps, waarbij hij geplaatst was, gecompromitteerd zou wezen, indien hem langer vergund werd „de Koninklijke uniform" te dragen, en de G.G. auto-riseerde den Luitenant-Generaal Commandant der Troepen tot het benoemen van een Krijgsraad in die zaak (verbaal G.G. van 24 November 1816 no. 1).

7) Het Staatsrecht van Ned. Indië 3e uitg. I bl. 158.

door die vervorming hare verbindende kracht voor het leger in Ned.-Indië niet verloren.

In dit licht beschouwd is de toepasselijkverklaring van het Crimineel Wetboek op de Oost- en West-Indische bezittingen van den Staat in de slotbepaling van dat wetboek op te vatten als een ten overvloede gegeven voorschrift. De Raad van State, in 1815 van meening dat er geen reden bestond waarom de militie in de koloniën daaraan niet zou zijn onderworpen, stelde de slotbepaling dan ook voor bloot om naar aanleiding van het ten deze in het ontwerp Cr. Wb. van 1814 voorkomende maar in het Ontwerp van 1815 niet overgenomen voorschrift omtrent dit punt — waarover hier beneden — allen twijfel uit te sluiten.

Ik meen, dat bovendien de geschiedenis der wetgeving aantoont, dat ook het R. Kr. en de R. L. naar de bedoeling van den wetgever geldend zouden worden voor de koloniën.

Het ontwerp Cr. Wb. en R. Kr. van 1807 1), waaraan de thans vigeerende wetgeving grootendeels is ontleend — het regelde evenals het R. Kr. of Cr. Wb. voor de Militie van den Staat van 1799 en het materieele en het formeele recht — bevatte in het 2e kapittel „Van de misdaden en straffen in het algemeen” (art. 24) de bepaling dat dit wetboek ook zou gelden voor de Troepen van den Koning zich bevindende in of gedestineerd naar de Buitenlandsche Volkplantingen of Bezittingen van het Rijk, met dien verstande dat ten aanzien van de executie der straffen uit hoofde van klimaat of bijzondere plaatselijke omstandigheden daarvan mocht worden afgeweken, terwijl een afzonderlijk 14e kapittel handelde „Van de Krijgsraden in de Koloniën en Buitenlandsche Bezittingen van het Rijk”. De 1e en de 3e Sectie uit den Staatsraad merkten met opzicht tot dit kapittel op 2), dat het nader en geheel opnieuw behoorde te worden bewerkt als een afzonderlijk stuk niet behoorende tot het Militair Wetboek voor de Militie te Lande, hetwelk zich tot Europa borneert. En zoo zweeg het ontwerp 1808 over de koloniën.

In het Ontwerp 1814 volgde op de bepaling, welke men thans in art. 10 Cr. Wb. vindt, deze: Hetzelve zal echter geenszints toepasselijk zijn op de Buitenlandsche bezittingen of Etablissementen van den Staat zoolang zulks niet bij eene nadere wet zal zijn verstaan. Men bleef dus in beginsel bij de meening, dat de militaire wetgeving niet zonder meer van toepassing zoude zijn op de koloniën: eene uitdrukkelijke nadere wilsverklaring van den wetgever zou daarvoor noodig wezen.

Het voorschrift werd in het Ontwerp 1815 niet overgenomen. Was men toen van meening, dat het overbodig was? dat eene Nederlandsche wet, regelende het militaire recht, ook zonder die nadere wilsverklaring verbindende kracht had in de koloniën? De Raad van State teekende op dit punt aan: Hieruit is de bedenking

1) Prof. Vreede, Ontwerpen enz. Voorrede bl. XIX.

2) Hare „Aanmerkingen” publiceerde Pols in Themis 1867 bl. 164.

ontstaan, of het te arresteren wetboek (Cr. Wb.) en reglement (R. Kr.) al of niet op de Landmagt, welke zich in de koloniën bevindt, van zelfs applicabel zoude zijn of dat daarin bij eene afzonderlijke wet zoude moeten worden voorzien. De Raad ziet geene genoegzame reden waarom de militie in de koloniën daaraan niet zoude zijn onderworpen 1). Communis opinio over de laatstgestelde vraag bestond er in dien tijd klaarblijkelijk niet.

Ook nu werd naar den door den Raad van State gegeven wenk geluisterd. De opmerking van dit College leidde tot het opnemen van de bekende slotbepaling in het tegenwoordige Cr. Wb. Zoo was men teruggekeerd tot het hoofdbeginsel te dezen aanzien van de regeling van het Ontwerp van 1807. Doch de wijze waarop dit punt nu werd geregeld, stond verre tenachter bij die van dat ontwerp. In 1807 maakte de bepaling deel uit van het Militair Wetboek en werd nog eens nadrukkelijk gezegd, dat de bepalingen „daarbij gemaakt” ook voor het leger in Indië zouden gelden; in 1815 had ze naar hare redactie alleen betrekking op het Cr. Wb.

Intusschen valt uit het advies met stelligheid af te leiden, dat de toepasselijkverklaring ook van het tegelijk met het Cr. Wb. vastgestelde R. Kr. door den wetgever evenzeer is bedoeld. Dit argument zal wellicht ook Mr. Marcella gunstiger doen stemmen ten aanzien van de gebruikelijke ruime interpretatie van het woord „Wetboek” in de slotbepaling van het Cr. Wb., welke hij gewrongen noemt. 2)

Blijft dus over de vraag, of hetzelfde ook van de R. L. mag worden gezegd. Het antwoord zal reeds hierom bevestigend kunnen luiden, omdat die slotbepaling een terugslag is op den inhoud van art. 24 van het Ontwerp van 1807, houdende toepasselijkverklaring van de geheele strafwetgeving, doch in de tweede plaats ook omdat niet is gebleken van eenige bijbedoeling voor het inlasschen van de bepaling, welke die van het Ontwerp van 1814 zou vervangen, op eene *andere* plaats dan waar deze was opgenomen, d.i. niet onder de „Algemeene Bepalingen” van het Cr. Wb.

Men houde hierbij in het oog, dat de stukken wetgeving 1814/15 geacht moeten worden te vormen één geheel 3) als tegelijkertijd ingevolge een zelfde opdracht door dezelfde Commissie ontworpen en, nadat elk van die beide stukken was gearresteerd, officieel uitgegeven als „Militair Wetboek der Vereenigde Nederlanden” in twee deelen (waarvan het eerste deel de aankondiging inhoudt dat de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof afzonderlijk is gedrukt, zoodat deze dan ook afzonderlijk in denzelfden trant, evenwel zonder de vermelding op het titelblad dat het deel uitmaakt van het Militair Wetboek, is verschenen). Neemt men nu aan, dat de slotbepaling van het Cr. Wb. moet beschouwd blijven

1) Prof. van der Hoeven, Onze militaire strafwetgeving, bl. 166.

2) Diss. bl. 9.

3) Zoo zijn de op zich zelf onbegrijpelijke woorden „bijkaldien geene redenen daartegen zijn” in art. 87 R. L. alleen te verklaren uit art. 210 Cr. Wb., waarin verwezen wordt naar de voorschriften van het algemeen recht omtrent het bewijs.

deel uit te maken van de Algemeene Bepalingen van ons tegenwoordig Militair Wetboek, dan bestrijkt zij het geheele veld van de militaire strafwetgeving en mag derhalve door die bepaling ook de R. L. geacht worden toepasselijk te zijn verklaard op de koloniën. Voor de tijdsruimte gelegen tusschen het arresteren van de R.L. en van het Cr. Wb. was het niet noodig eene voorziening te maken ten aanzien van de toepasselijkheid van de R.L. voor de koloniën, omdat deze toen nog in Engelsche handen waren, al hadden blijkens de op 29 Maart 1814 geproclameerde Grondwet de koloniën toen reeds de aandacht van den wetgever.

Wat tenslotte aangaat de bij de officieele uitgave van het Militair Wetboek uitgestooten Provisioneele Instructie, deze maakt gewis ook deel uit van de militaire strafwetgeving, maar daarop kon het voorschrift der toepasselijkverklaring uit den aard der zaak niet slaan omdat dit is eene Instructie voor een in Nederland gevestigd rechtscollege van revisie en appel in strafzaken.

Van der Kemp 1) zegt, dat de Commissarissen-Generaal bij hun Besluit van 10 Januari 1819 n°. 7 (Ind. Stb. n°. 21) bepaalden, dat de Nederlandsche militaire wetboeken rechtens van kracht waren in Oost-Indië. Uitdrukkelijk bepaald werd dat daarbij niet. Men kan er hoogstens uit opmaken, dat ze op dat tijdstip in Indië reeds werkten. Pols is dan ook voorzichtig in het trekken van eene conclusie uit dat Besluit. Hij spreekt in zijn advies de veronderstelling uit, dat de wetten van 1814/15 reeds vóór gemeld Besluit in Ned.-Indië in volle werking waren.

Deze onderstelling is voor mij nu zekerheid geworden. De Besluiten uit het tijdperk van de Commissarissen-Generaal toonen toch luce clarius aan, dat de toepasselijk verklaarde Nederlandsche militaire strafwetgeving van den aanvang van het herstel van het Nederlandsch gezag af in Indië is toegepast.

Ik stipte reeds in een noot aan, dat de Luitenant-Generaal, Commandant der Troepen, werd gemachtigd tot het benoemen van een Krijgsraad. 2) Dit wijst op het voorschrift van art. 129 R.L. houdende het recht van den Commandeerenden Generaal tot het ordonneeren van een Krijgsraad. Op 25 November 1816 werd verhandeld 3) eene missive van denzelfden Luitenant-Generaal, aanbiedende een door den Majoor Holle met behulp van den heer Blumenstock vervaardigde Maleische vertaling van het tweede deel van het Militair Wetboek der Vereenigde Nederlanden (Cr. Wb. en R. Kr. voor het Krijgsvolk te Lande) met verzoek dit na herziening door deskundigen te doen drukken teneinde door de Europeesche onderofficieren aan de Inlandsche

1) Oost-Indië's herstel in 1816, bl. 176.

2) Zie ook verbaal G.G. van 6 December 1816 no. 1.

3) Verbaal G.G. van 25 November 1816 no. 1. De G.G. benoemde den Luitenant-Kolonel Reinking, den Kapitein-Adjutant Elout en den translateur Kool in commissie tot examinatie van die vertaling. Luidens verbaal G.G. van 30 December 1816 no. 4 ontving Majoor Holle eene tevredenheidsbetuiging voor zijne vertaling en werd, naar aanleiding van het rapport van de ingestelde Commissie, den translateur Kool opgedragen de vertaling te herzien.

soldaten te worden voorgelezen en uitgelegd. Het bestaan van deze vertaling op dien datum wettigt de gevolgtrekking dat de militaire strafwetgeving toen reeds eenigen tijd in Indië werkte. Het Nederlandsche Militair Wetboek wordt voorts met name genoemd in het verbaal van de Commissarissen-Generaal van 15 Juli 1817 no 46, luidende: Dat ook noch bij het Militaire Wetboek van 1814, waarin alleen wordt gehandeld over militaire en commune door militairen gepleegde delicten en over de jurisdictie der militaire rechtbanken noch bij eenig bijzonder reglement ten aanzien van de manier van procedeeën in burgerlijke zaken waarin militairen zijn betrokken, eenige bepalingen zijn gemaakt waardoor zoude zijn gederogerd aan de bestaande wetten op die manier van procedeeën, en dat bijgevolg zij evenals andere personen daaraan zijn onderworpen. Het verbaal van den Gouverneur-Generaal van 26 November 1816 n°. 5 behelst de mededeeling van den Luitenant-Generaal, dat twijfel bij hem is gerezen omtrent de juistheid van een vonnis van den Krijgsraad en hij daarom heeft gebruik gemaakt van het aan hem bij art. 279 van het Reglement op de Rechtspleging toegekende recht om de uitvoering van het vonnis op te schorten, en het besluit van den Gouverneur-Generaal om de processtukken aan hem in te zenden. Hier is dus uitdrukkelijk eene wetsbepaling uit R.L., die toepassing vond, vermeld. Hetzelfde geschiedde in een Besluit van den Gouverneur-Generaal van 14 Januari 1819, n°. 17 ter approbatie van een vonnis van den Krijgsraad, waarin tevens aan den Auditeur-Militair wordt te kennen gegeven dat uit de processtukken niet blijkt dat beklaagde ter voldoening aan art. 168 R.L. bij de eerste of volgende zitting van den Krijgsraad in zijne verhooren voor Officieren-Commissarissen in de volle Krijgsraadvergadering is gerecoleerd. Laat ik tenslotte nog wijzen op een verbaal van den Gouverneur-Generaal van 7 Mei 1818 n°. 6, houdende vernietiging van een Krijgsraadvonnis op grond dat in het vonnis niet zijn uitgedrukt de misdaden, aan welke de gecondemneerden zich hebben schuldig gemaakt noch de omstandigheden welke dezelve hebben vermeld (lees: vergezeld!) zooals uitdrukkelijk bij art. 207 R.L. staat uitgedrukt, zoodat op grond van het volgende artikel (dus art. 208 R.L.) dit vonnis is nul en van geener waarde, terwijl voorts strijdig met art. 207 bij het vonnis is achterwege gelaten de vermelding van de geboorteplaats en den ouderdom der gecondemneerden, en dat evenmin is voldaan geworden aan art. 194 van het Kriminele Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande (tenrechte art. 20!) bepalende dat personen tot den kruiwagen gecondemneerd wordende vooraf bij het vonnis zullen worden vervallen verklaard van hunne militaire charge, en ook niet is gelet op art. 53 van het gezegde Wetboek (dus Cr. Wb.) gelastende dat militaire rechters zich zoo ten aanzien van de soorten van straf op elke misdaad gesteld als met opzicht tot den tijd en de plaats, den trap en de wijze derzelve stiptelijk naar de bepalingen der wetten moeten gedragen, waarna den Auditeur-Militair is te kennen gegeven het ongenoegen van den Gouverneur-Generaal voor de achteloosheid waarmede in dezen door

hem is gehandeld met aanbeveling om in het vervolg met meer nauwkeurigheid te letten op zijne verplichtingen in het algemeen en speciaal op die welke bij de artt. 313, 206 en 308 (lees: 208!) R.L. zijn voorgeschreven, en President en Raden in den Hoogen Raad van Justitie is opgedragen eene meer bepaalde voordracht te doen omtrent de commutatie van straf, welke naar derzelve gevoelen krachtens art. 214 (d.i. de veel genoemde slotbepaling van het) Cr. Wb. zoude kunnen plaats hebben in gevallen waarin Europeanen tot den kruiwagen worden verwezen.

De Nederlandsche militaire strafwetgeving is dus, met uitzondering van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, sinds het herstel van het Nederlandsch gezag in Indië toegepast geworden en werd derhalve in die dagen geoordeeld toepasselijk te zijn voor Ned.-Indië. De approbatie van de sententies der Krijgsraden, welke daarbuiten valt, was blijkens het bovenstaande bij den Gouverneur-Generaal, die, zooals de Besluiten van 7 Mei 1818 no. 6 en 14 Januari 1819 no. 17 uitduiden, tevoren consideratiën en advies inwon van President en Raden van den Hoogen Raad van Justitie, en die, blijkens verbaal van den Gouverneur-Generaal van 6 Mei 1818 no. 17, ook de autoriteit was, welke beschikte op een verzoek van den Auditeur-Militair om binnenlandsch verlof wegens ziekte, alleen den Luitenant-Generaal Commandant der Troepen gehoord (vglk. art. 297 R.L.).

Bepaling van een datum van inwerkingtreding der militaire strafwetgeving had plaats eerst voor de Noordelijke provinciën, daarna voor België 1). Voor Ned.-Indië was dit niet noodig, wanneer men van meening was dat die wetten vanzelf verbindende kracht hadden in de koloniën, wèl daarentegen wanneer men ze aldaar alleen krachtens de slotbepaling van het Cr. Wb. toepasselijk achtte. In het eerste geval is als dag van inwerkingtreding te beschouwen de dag van het herstel van het Nederlandsch gezag op Java, terwijl men in het andere geval aan een verzuim zal hebben te denken. Doch hoe dit zij, door de feiten is bewezen, dat ze vanaf den evenbedoelden datum in Indië hebben gewerkt.

Afkondiging alleen in het Nederlandsch Staatsblad heet voor Nederlandsche wetten, welke om den aard van het daarbij geregelde onderwerp tevens voor de koloniën geldend zijn, voldoende. Ook zonder plaatsing in het Indisch Staatsblad heeft dan ook de militaire strafwetgeving, evenzeer als zulks van de ook op Ned.-Indië betrekking hebbende wet tot oprichting eener bevoorrechte Maatschappij voor den Chineesch theehandel (Ned. Stb. 1815 no. 30) 2) kon gezegd worden en thans met de wet op het Nederlanderschap het geval is, voor Ned.-Indië verbindende kracht. Hoe juist ook de opmerking van Mr. Marcella 3) zij, dat daardoor gezondigd is tegen

1) Pols in Themis 1864 bl. 56 Idem, het Cr. Wb. bl. 47 noot.

2) de Waal, Ned.-Indië in de Staten-Generaal sedert de Grondwet van 1814: Pikelharing, De bevoegdheid van den Nederlandschen wetgever ten aanzien van de koloniën, diss. 1876 bl. 55.

3) Diss. bl. 8.

den algemeenen regel dat niet aan den aanvang van de werking eener wet in Indië valt te denken zoolang ze niet behoorlijk is afgekondigd in het Staatsblad van Ned.-Indië, en hoezeer men het met hem kan betreuren dat deze regel, welke zorgvuldig werd in achtgenomen 1) ten aanzien van het Besluit der Commissarissen-Generaal van 10 Januari 1819 no. 7 Ind. Stb. no. 21 en de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Ned.-Indië „zoodanig als die aan dit besluit is geannexeerd” — dezelfde woorden van de Publicaties, waarbij in Nederland in 1814 en 1815 de militaire wetten werden gearresteerd, welke Publicaties in het Staatsblad aldaar werden afgekondigd, terwijl ten aanzien van de wetten zelve werd volstaan met opneming in het Bijvoegsel tot het Staatsblad van het Koninkrijk en met het uitgeven van de bovenvermelde officieele editie daarvan — niet is gevolgd met betrekking tot de overige militaire strafwetgeving, onwettig was dit ten opzichte van deze wetten niet, want geen enkele wettelijke bepaling werd daardoor geschonden. Eerst in 1820 (Ind. Stb. no. 7) wordt in een officieel stuk, het Reglement op de beheering van 's Lands drukkerij, gewag gemaakt van eene verplichting tot het verzamelen van alle belangrijke resolutiën en besluiten van het Gouvernement mitsgaders van alle wetten en reglementen in een recueil onder de benaming Staatsblad van Ned.-Indië volgens de aanwijzingen en bevelen van den Algemeenen Secretaris, doch dit is niet meer dan een administratief voorschrift, gegeven aan den Directeur van 's Lands drukkerij. In 1824 zijn er nog autoriteiten van meening, dat verordeningen, om voor hen van verbindende kracht te zijn, door afzonderlijke mededeeling of aanschrijving aan hen bekend gemaakt moeten worden, en daarom werd — bij Gouvernements Besluit! — bepaald, dat *voortaan* alle verordeningen in het Staatsblad van Ned.-Indië geïnserceerd, zullen beschouwd worden als officieel medegedeeld aan de daarbij betrokken autoriteiten. De Regeering overwoog daarbij, dat het doel van de plaatsing in het Staatsblad was de algemeene bekendmaking der verordeningen aan ieder en eeniegelijc welke daarbij is geconcerneerd teneinde tot deszelfs richtsnoer te strekken (Bijblad op het Staatsblad van Ned.-Indië no. 980) Als eenige voorwaarde voor verbindbaarheid der verordeningen gold plaatsing in het Indisch Staatsblad toen dus nog niet.

In aansluiting bij het vorenstaande zal thans het ontstaan van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Ned.-Indië een punt van bespreking uitmaken.

1) Ook ten aanzien van de Rechtspleging bij de Zeemacht, al geschiedde dit pas in Ind. Stb. 1918 no. 11. Eveneens werden de in Nederland geldende voorschriften aangaande het verkrijgen van meerderjarigheid, nadrukkelijk voor Ned.-Indië toepasselijk verklaard, daarna afgekondigd in Ind. Stb. 1819 no. 60: een en ander was n. h. v. hier evenwel onmisbaar, omdat deze voorschriften niet voorkwamen in eene Rijkswet, maar in den Franschen Code en de regeling van het burgerlijk recht in Ned.-Indië aan de heerschappij van de Fransche wetgeving onttrokken was gebleven.

Alhoewel de teruggave der koloniën ons pas werd gewaarborgd bij het Londensch tractaat van 13 Augustus 1814, was reeds bij Souverein Besluit van 25 Juni 1814 eene Provisioneele Instructie vastgesteld 1) voor een reeds in het leven geroepen te 's-Gravenhage gevestigden Raad van Koophandel en Koloniën, een adviseerend College voor den Minister. Deze Raad kreeg in opdracht een Regeerings-Reglement voor Ned.-Indië en Instructies voor de uit te zenden Commissarissen-Generaal en Gouverneur-Generaal te ontwerpen. 2) Men was, zegt Cornets de Groot van Kraaijenburg 3), aan wien wij de publicatie van de Instructie van Commissarissen-Generaal van 3 Januari 1815 te danken hebben, 4) destijds in Nederland niet volledig bekend noch met de door Daendels en de Engelschen gemaakte veranderingen noch met de plaatselijke toestanden en behoeften, en op dien grond, zoo lezen wij in art. 25 van deze Instructie, zullen *alle inrigtingen omtrent de mindere Regeerings-Collegiën en het Justitiewezen* mitsgaders omtrent den landbouw, handel en scheepvaart of tragsgewijze ingevoerd of zelfs gewijzigd worden naar den toestand waarin Commissarissen-Generaal dezelve bij de overneming uit de handen van het Engelsch bestuur zullen aantreffen. In het Besluit van benoeming van Commissarissen-Generaal van 26 September 1815 5) heet het, dat Wij hebben goedgevonden eene Commissie uit te zenden teneinde in Onzen naam weder bezit te nemen van Ned.-Indië, de Opperste Magt aldaar te oeffenen en *de bepalingen door Ons op het beleid van de Regeering, het Justitiewezen, den Landbouw en den Handel gemaakt* in te voeren en in werking te brengen. Wij verklaren, aldus hunne Publicatie betreffende de aanvaarding van het Bewind in Ned.-Indië, 6) ter voorkoming van alle stoornis en hinder in den geregelden loop der zaken, dat *de bestaande wetten en verordeningen op de oeffening van het regt . . .* hare volle kracht en werking behouden. (Ind. Stb. 1816 no. 5).

De in Indië werkende justitieele wetgeving, d.i. die van het Engelsch tusschenbestuur, bleef dus voorshands gehandhaafd: ze moest v. z. n. worden gewijzigd. De nieuwe Nederlandsche wetgeving moest worden ingevoerd en in werking gebracht, eveneens naar de omstandigheden gewijzigd. Wat nu betreft de militaire strafwetgeving, deze gold om den aard van het onderwerp grootendeels reeds dadelijk voor Ned.-Indië en behoefde derhalve niet meer te worden ingevoerd, en, naar boven is gebleken, hebben Commissarissen-Generaal ten deze hun opdracht uitgevoerd in dezen zin, dat zij wat reeds leefde en voor toepassing niet onvatbaar voorkwam (R. L., Cr. Wb., R. Kr.), aanvankelijk ongewijzigd, lieten leven en, inmiddels v. z. n. eene

1) Te vinden in Tijdschrift voor Ned.-Indië 16e Jg. bl. 317.

2) Van der Kemp in Bijdragen tot de T. L. en V. K. v. N.I. 7e volgrees VI bl. 422.

3) Over het beheer onzer koloniën bl. 61.

4) Ook te vinden bij Hoek diss. als bijlage A.

5) Batavia'sche Courant van 20 Augustus 1816 no. 1.

6) Verbaal van C.C.G.G. van 15 Augustus 1816 no. 4.

wijziging van de eerstgenoemde wet en aansluiting bij de Nederlandsche wetgeving ten aanzien van de voorziening tegen Krijgsraadvonnissen voorbereidende, in afwachting van deze regeling den bestaanden toestand in Indië ten opzichte van wat ongeregeld bleef handhaafden. Veroordeelende vonnissen, tijdens het Engelsch tusschenbestuur aan den Luitenant-Gouverneur ter approbatie opgezonden, 1) had dientengevolge, zooals wij reeds zagen, de Gouverneur-Generaal goed te keuren.

11 Februari 1817 werden Mrs. Muntinghe, Maurisse en Merkus in commissie gesteld 2) tot het maken van een algemeen plan omtrent het justitie- en politiewezen. Zij dienden in Juli 1817 hun rapport in 3) met eene schets der gronden waarop het algemeen ontwerp zoude behooren te worden gebaseerd, waarop Commissarissen-Generaal aan de Commissie eenige bepalingen hebben voorgeschreven, waarnaar zij in de uitvoering van haar taak zich zoude hebben te gedragen. 4) De Xe van die bepalingen luidt: Alle misdaden door militairen begaan zullen door den militairen rechter worden beoordeeld, 5) en aan de Commissie wordt opgedragen om een ontwerp voor te dragen van de samenstelling en plaatsing der militaire rechtbanken en van de manier van procederen bij dezelve in acht te nemen en van de Instructiën der ambtenaren die bij dezelve zullen fungeeren. Tot het uitwerken van dit ontwerp werd aan de Commissie toegevoegd de Generaal-Majoor de Kock. In Mei 1818 diende de Commissie van rapport, 6) hetwelk leidde tot het meer vermelde Besluit van Commissarissen-Generaal van 10 Januari 1819 no. 7, Ind. Stb. no. 21, waarbij zes dagen vóór hun aftreden door Commissarissen-Generaal werd gearresteerd eene Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië met vaststelling tevens van eenige bepalingen omtrent de bijeenroeping der Krijgsraden en de approbatie van derzelve vonnissen.

In dit Besluit werd sub Eerstelijk bepaald, dat voor Ned.-Indië een Hoog Militair Gerechtshof zal worden daargesteld, hetwelk zich zal regelen naar de voor deze gewesten gewijzigde Provisioneele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof in patria. Het eenige stuk van de Nederlandsche militaire strafwetgeving, dat voor Indië nog niet van kracht was, werd nu ook verbindend verklaard, gewijzigd met inachtneming van „de plaatselijke gesteldheid dezer gewesten”. Het zal dus aan meergemelde Commissie zijn te danken,

1) Elout, Bijdragen bl. 22/23.

2) Hoek diss. bl. 237.

3) Zie Besluit C.C.G.G. van 18 Juli 1817 no. 18.

4) Id. 14 Augustus 1817 no. 41.

5) In overeenstemming met het kort tevoren vastgesteld Regeerings-Reglement van 1818 (Ind. Stb. no. 87) art. 50, waaraan was toegevoegd, dat de inrichting der militaire rechtbanken door reglementen en verordeningen zou worden geregeld.

6) Besluit C.C.G.G. van 5 Mei 1818 no. 22. De bovengenoemde rapporten en schets zijn in het Rijksarchief niet te vinden; men zal ze dus alleen kunnen raadplegen in het archief van de Algemeene Secretarie te Buitenzorg.

dat het Regeerings-Reglement van 1815, hetwelk blijkens hare missive van 29 October 1818 no. 6 aan Commissarissen-Generaal (ter aanbieding van het Algemeen Ontwerp omtrent het Justitie- en Politiewezen in Indië) in verband met de opdracht door dezen haar was afgegeven 1) en aan welks totstandkomen de meest eminente van het drietal Commissarissen-Generaal Elout een werkzaam aandeel had gehad, tendeze niet werd gevolgd en we in stede van een Militairen Krijgsraad te Batavia, telkens door den Gouverneur-Generaal ad istum actum te benoemen 2), hebben gekregen een permanenten appel- en revisierechter voor Ned.-Indië 3): in aanmerking genomen, zegt de considerans, dat R.L. en R.Z. bepalingen bevatten welke het daar zijn van eene Hoogere rechtbank van appel en revisie onderstellen en dat alzoo deze Reglementen zonder zoodanige Hoogere rechtbank geene geregelde werking kunnen hebben. Het Besluit strekte dus tevens om de reeds ingevoerde R.L., in art. 59 der Indische Provisioneele Instructie uitdrukkelijk genoemd 4), beter te doen werken.

De tweede beweegreden voor de uitgifte van dit Besluit was volgens de considerans dat de plaatselijke omstandigheden het noodig deden zijn eenige bepalingen te maken over de bijeenroeping der Krijgsraden en de approbatie van derzelve vonnissen. Door deze bepalingen werd re vera de R.L. gewijzigd. Alleen is ten aanzien van de bijeenroeping der Krijgsraden bepaald, dat zouden worden gevolgd de voorschriften van de R.L. De Krijgsraden zouden worden benoemd op Java door den Gouverneur-Generaal, op de etablissementen buiten Java — evenals in het Charter van 1803 — door de Gouverneurs of door de Residenten niet onder een bepaald gouvernement behoorende 5).

Sub Ten vierde werd de Gouverneur-Generaal verzocht deze bepalingen in werking te brengen. De Gouverneur-Generaal in Rade, aan wien krachtens het Regeerings-Reglement het recht van benoeming was, droeg mitsdien ingevolge het bepaalde bij Ten tweede van het Besluit van Commissarissen-Generaal van 10 Januari 1819

1) In Collectie-Elout te vinden.

2) Zulks in navolging van art. 88 Charter, Bijlage A van het Rapport der Commissie tot de Oost-Indische zaken van 31 Augustus 1803 (Mijer, Verzameling van Instructiën, Ordonnanciën en Reglementen voor de Regeering van N.I. bl. 253).

3) Vonnissen in de Buitenbezittingen gewezen, moesten evenwel ter approbatie worden gezonden aan den Gouverneur of Resident (9° van Ten derde van het Besluit); dit voorschrift werd in verband met art. 81 R.R. buiten werking gesteld bij Ind. Stb. 1867 no. 45.

4) Den inhoud van art. 59 overnemende, voegt Mr. Mijer in zijne Bijdrage tot de Geschiedenis der Codificatie in Ned.-Indië (T. v. N.I. 1839 bl. 221 en Ned. Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving 1841 bl. 442) daaraan toe: zooals dezelve wordt gevonden in het Militair Wetboek gearresteerd den 20en July 1814.

5) Sinds het in werking treden van Ind. Stb. 1847 no. 48 door de militaire Regeerders, met inachtneming van het bepaalde bij art. 51 van het Regeerings-Reglement van 1836.

no. 7 aan den President, twee Raden, den Procureur-Generaal en den Adjunct-Griffier van het pas ingestelde Hooggerechtshof de functiën op van President, Leden, Advocaat-Fiscaal en Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof en wees tevens de militaire leden aan 1), met last op het college de werkzaamheden zoo spoedig mogelijk te doen aanvangen. Zij legden in handen van den Gouverneur-Generaal in Rade den eed af op 16 April d. a. v. 2) Voorts werd naar aanleiding van het bepaalde bij 4° van Ten derde van het Besluit definitief een Auditeur-Militair voor Batavia aangesteld 3), en werd de Resident van Batavia geautoriseerd om naar de aanwijzing van het Hoog Militair Gerechtshof een groot zegel, een cachet en twee zilveren bussen voor de deurwaarders te doen aanmaken en aan den Griffier te doen uitbetalen een bedrag van f 600 voor het aanschaffen van bureau-behoeften en eenig meubilair 4).

Zoo was in April 1819 de nieuwe militaire strafwetgeving in volle werking. Eene Instructie voor de deurwaarders en exploiters bij het Hoog Militair Gerechtshof werd nog vastgesteld bij resolutie van 25 November 1819 (Ind. Stb. no. 80).

Sindsdien is de militaire strafwetgeving, tot stand gekomen deels bij de wet deels bij Besluit van Commissarissen-Generaal, voorzoooveel Ned.-Indië betreft meermalen gewijzigd bij algemeene maatregelen van bestuur 5).

Welke plaats neemt een Besluit van Commissarissen-Generaal op de lijst van koloniale wetgevende maatregelen in? Luidens hunne Instructie (art. 28) mochten Commissarissen-Generaal teneinde den gang van het werk niet te vertragen noch den loop der verschillende vakken van Regeering, Justitie en Handel te stremmen, de door hen beraamde maatregelen wel dadelijk in werking brengen doch niet anders dan bij intermediaire voorziening en totdat daarop door den Souverein zoodanig finaallijk zou zijn gedisponeerd als tenbeste van 's Lands Aziatische bezittingen zou geoordeeld worden te behooren. Zij traden dus in het beschikkingsrecht van den Souvereinen Vorst (Koning) behoudens nadere goedkeuring.

1) Bij Besluit van C.C.G.G. van 10 Januari 1819 no. 8 werd aan President, Leden, Advocaat-Fiscaal en Griffier eene jaarlijksche toelage toegekend.

2) Verbaal van G.G. van 13 April 1819 no. 2 en van 16 April 1819 no. 1 alsmede Batavia'sche Courant van 24 April 1819 no. 17.

3) Verbaal van G.G. van 13 April 1819 no. 3.

4) Idem van 24 April 1819 no. 17.

5) Het G.B. van 10 Februari 1839 (Ind. Stb. no. 7), dat re vera eene wijziging is van art. 297 R.L., maakt evenals de wetgevende maatregel van den G.G. in Rade tot interpretatie van art. 222 R.L. (Ind. Stb. 1820 no. 12) hierop eene illegale uitzondering. In strijd met het voorschrift van art. 133 (269) R.L., dat de Auditeur-Militair een rechtsgeleerde moet zijn, zijn voorts bij koloniale ordonnantie de regelingen gemaakt, waarbij is bepaald, dat (ook niet rechtsgeleerde) officieren worden of kunnen worden belast met de waarneming van de betrekking van Auditeur-Militair: men zie b.v. Ind. Stb. 1879 no. 101, 1911 no. 655. Eigenaardig mag zeker heeten de wijziging van art. 24. Prov. Inst. bij Kabinetsmissive van den Commissaris-Generaal van 17 Mei 1827 no. 24, waarvan ten overvloede bij G.B. verklaring is afgelegd (Ind. Stb. 1841 no. 27).

Van uitdrukkelijk verleende Koninklijke goedkeuring blijkt intusschen niet. Voor den Gouverneur-Generaal in en buiten Rade gold het voorschrift, dat copieën van de verbalen zijner verrichtingen met bijlagen alle zes maanden per duplikaat aan het Departement van Koophandel en Koloniën moesten worden overgezonden, een voorschrift, dat, alhoewel voorkomende in het niet afgekondigde Regeerings-Reglement van 1815 (art. 2), desniettemin getrouw werd opgevolgd, zooals de ten Rijksarchieve aanwezige door den Algemeenen Secretaris Baud voor „Accordeert” geteekende afschriften uitwijzen. In opvolging van een dergelijk voorschrift, vermeld in hunne Instructie (art. 30) zijn door Commissarissen-Generaal verbalen opgezonden, welke men terzelfder plaatse in „Koloniën na 1813” aantreft, evenwel slechts tot einde 1817; ze zijn geteekend „Mij bekend” door den Secretaris-Generaal D'Ozy. Het uitblijven van eenige dispositie op deze aan den Koning bekende Besluiten zou als diens stilzwijgende goedkeuring kunnen worden aangemerkt. Of na dien tijd Commissarissen-Generaal zijn voortgegaan op deze wijze verantwoording te doen van hunne verrichtingen, is mij niet bekend. Het ontbreken van de verbalen in genoemd Archief doet ernstigen twijfel rijzen. Dat zij niet de goedkeuring hebben gevraagd op het belangrijkste stuk van hun wetgevenden arbeid, het Regeerings-Reglement van 1818, staat intusschen vast. Immers het Besluit van den Commissaris-Generaal van 30 Augustus 1827, waarbij dit Reglement is ingetrokken en een nieuw Regeerings-Reglement provisioneel is gearresteerd, vangt aldus aan: „In aanmerking nemende dat het bestaande Reglement op het beleid der „Regeering in Ned.-Indië, in den jare 1818 door Commissarissen-Generaal onder de nadere goedkeuring des Konings ingevoerd, „nimmer aan de bekrachtiging van Zijne Majesteit onderworpen is „geworden.” Doch al ware het Besluit van Commissarissen-Generaal, opgenomen in Ind. Stb. 1819 no. 21, nimmer door den Koning bekrachtigd, het blijft desniettemin van kracht als intermediaire voorziening zoolang de Koning daarop niet finaallijk heeft gedisponeerd 1), m. a. w. zoolang niet blijkt dat het is teniet gedaan. De wijzigingen van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië bij algemeene maatregelen van bestuur zijn daarenboven te beschouwen als zoovele goedkeuringen in te houden van het betrekkelijke Besluit van Commissarissen-Generaal.

Algemeene maatregelen van inwendig bestuur waren ook na Koninklijke goedkeuring de Besluiten van Commissarissen-Generaal niet; want dan zoude volgens het grondwettelijk voorschrift (art. 73 Grondwet van 1815) bij het totstandkomen de Raad van State moeten zijn gehoord, hetgeen niet heeft kunnen geschieden; toe-

1) In de Regeerings-Reglementen van 1830 (art. 58) en 1836 (art. 49) werd bepaald, dat „bij deze” de thans in Ned.-Indië bestaande lijfstraffelijke wetten, welke onderworpen zijn aan de Koninklijke goedkeuring, bij voorraad worden bekrachtigd voorzover niet met het nieuwe Regeerings-Reglement in strijd. Of daaronder ook werden begrepen de wetten op het gebied van formeel strafrecht, blijkt evenwel niet.

passing van dat voorschrift op Besluiten van Commissarissen-Generaal zou gelijkgestaan hebben met hen tot werkeloosheid te doemen ten opzichte van een zeer voornaam deel van hun taak. Evenmin blijkt van raadpleging van den Raad van State bij de Koninklijke goedkeuring, welke immers zelve voor een deel in het duister ligt. De maatregelen van Commissarissen-Generaal waren van exceptioneelen aard. Mag men formeel ze niet op ééne lijn stellen met algemeene maatregelen van bestuur, van den anderen kant staan ze hooger dan koloniale ordonnanties, omdat het gezag van Commissarissen-Generaal verheven was boven dat van den met hen in dienst gestelden Gouverneur-Generaal, immers hunne Besluiten in de plaats traden van die des Konings, den Raad van State gehoord. Kroonordonnanties d w.z. koloniale ordonnanties met medewerking van de Kroon, waren het dus ook niet. Er moet daarom bezwaar worden gemaakt om, zooals in den regel geschiedt¹⁾, ze daarmede gelijk te stellen in rang. Het komt mij dan ook ongeoorloofd voor, dat een Besluit van Commissarissen-Generaal wordt veranderd of buiten werking gesteld (dit laatste heeft plaats gehad ten aanzien van 90 sub Ten derde van Ind. Stb. 1819 no. 21 bij Ind. Stb. 1867 no. 45)²⁾ door eene kroonordonnantie, wat betreft het laatste geval tenzij in dringende omstandigheden (art. 24 R.R.).

Wijziging zal m.i. niet plaats mogen hebben bij wetgegenden maatregel van lagere orde. Zij zal i.c. moeten geschieden of bij een ander Besluit van een Commissaris-Generaal of bij algemeenen maatregel van bestuur, d.i. den Raad van State gehoord.

Maar hoe te oordeelen over wijzigingen, hetzij bij Besluit van Commissarissen-Generaal (men denke aan de eerste wijziging van de R.L. bij Stb. 1819 no. 21) hetzij bij algemeenen maatregel van bestuur, van R.L., Cr. Wb. en R.Kr., waar deze door den Souvereinen Vorst werden gearresteerd (de laatste twee één dag voordat hij tot Koning werd verheven), den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal? Dit is oogenschijnlijk in flagranten strijd met het in Nederland in art. 5 der Wet houdende Algemeene Bepalingen der Wetgeving belichaamde algemeene rechtsbegrip, dat zoodanige wetten alleen door wetten van dezelfde orde hare kracht kunnen verliezen.

Mr. Pols wijdt in zijn advies aan dit punt slechts enkele regels. Na de opmerking dat Commissarissen-Generaal bij de vaststelling der wijzigingen in de Nederlandsche militaire strafwetgeving strikt hielden binnen de grenzen, aan de koloniale wetgeving voorgeschreven, vervolgt hij: Mag men toch aan den kolonialen wetgever de bevoegdheid toeschrijven de militaire wetgeving te wijzigen door koloniale verordeningen voorzoo veel betreft de koloniale troepen, het Ned.-Indische krijgsvolk, ten opzichte van het Nederlandsche

1) Schrieke, De ordonnantie met Koninklijke goedkeuring. diss. 1909 bl. 115; Kleintjes, I bl. 151; Marcella, diss. bl. 26.

2) Zie ook Ind. Stb. 1909 no. 514.

krijgsvolk heeft zij die bevoegdheid niet. Alleen de Nederlandsche wetgever is bevoegd in de rechtspraak over Nederlandsche troepen verandering te brengen. Ten opzichte van de Landmacht was geen onderscheiding noodig (tusschen koloniale en Nederlandsche troepen).

De schrijver gebruikt eene minder duidelijke maar toch eene ruime uitdrukking „door koloniale verordeningen”. Hij is derhalve van meening, dat er geen wet noodig is om voor Indië verandering te brengen in de militaire wetten van 1814/15 en keurt dus stellig goed de wijzigingen daarin aangebracht bij algemeenen maatregel van bestuur.

Van de juistheid dezer opvatting schijnt de wetgever van voorheen minder volkomen overtuigd te zijn geweest. Het is toch opmerkelijk, hoe omzichtig in zijne woordenkeuze de Koninklijke wetgever vaak is geweest bij het wijzigen dier wetten, als twijfelde hij of hij wel mocht ingrijpen in wat door den hooger wetgever was gewrocht. Zoo is voor Ned.-Indië met wijziging in zooverre — niet dus met intrekking voorzooveel Ned.-Indië betreft — van de artikelen 15 tot en met 18 R.L. een nieuw stel reclame-bepalingen in het leven geroepen (Ind. Stb. 1874 no. 28), en zijn met wijziging in zooverre — dus evenzeer met behoud — van de artikelen 19 en 20 R.L. bij gemis van een voldoende aantal officieren onderofficieren bevoegd verklaard om buiten de residentie van den Krijgsraad als Commissaris of Secretaris op te treden, zelfs zonder dat eene nieuwe redactie van artt. 19 en 20 is vastgesteld (Ind. Stb. 1868 no. 79).

Aan het Gouvernement in Ned.-Indië d.i. den Gouverneur-Generaal is in de slotwoorden van de slotbepaling van het Cr. Wb. toegestaan om met het oog op Indische toestanden de straffen van het Cr. Wb. (en van het R.Kr.) te wijzigen onder verplichting hiervan rapport te doen aan den Souverein teneinde dezen in de gelegenheid te stellen daarop zijne approbatie of nadere bevelen te geven. Wil men hierin zien delegatie van wetgevende macht 1), dan is dit eene overdracht op den Gouverneur-Generaal. Maar door wien? Door den Koning, in overleg met de Staten-Generaal weliswaar, maar dan toch door den Koning, die zich nadere goedkeuring of eigen regeling voorbehoudt. Tevens ziet men hier, dat de Koning door den Rijkswetgever wordt erkend als te zijn oppermachtig op dit zuiver koloniaal wetgevend terrein. Ziehier, naar het mij voorkomt, grondwettelijk het eenige ware standpunt, zooals hier beneden zal worden uiteengezet.

Voor het onderwerp aangegeven in de slotwoorden van het Cr. Wb. is regeling bij kroonordonnantie voorgeschreven: voor elke andere wijziging van militaire wetten is deze exceptioneele regeling dus uitgesloten.

Regeling van eenig ander onderwerp dier wetgeving voor Ned.-Indië behoort te geschieden alleen door den Koning zelve bij algemeenen maatregel van bestuur. In dezen zin zal de uitdrukking, „algemeene verordeningen” in art. 76 R.R. zijn te lezen vóór alles op grond van

1) Schrieke diss. bl. 123 vraagt: Is dit delegatie voor één keer of wordt de stof voorgoed aan de kroonordonnantie overgegeven? Het laatste is m. i. het geval.

het bepaalde bij het nader te bespreken eerste lid van art. 61 der Grondwet. Dat er ooit zal blijken van behoefte van den Rijkswetgever om den Koninklijken wetgever van dit terrein te verdringen (4e lid van hetzelfde artikel), is niet wel denkbaar.

De militaire strafwetgeving kwam geheel tot stand onder vigueur van de Grondwet van 1814. Art. 36 dier Grondwet luidde: „De Souvereine Vorst heeft bij uitsluiting het opperbestuur over de koloniën en bezittingen van den Staat in andere werelddeelen.” Eene oude strijdvraag moet hier worden aangeroerd. Wat heeft men onder „bij uitsluiting” in dit artikel te verstaan? 1) In de aan de Grondwets-commissie tot leiddraad gegeven Schets van Hogendorp (art. 12) kwamen deze woorden niet voor. De geschiedenis van deze Grondwet, door Colenbrander gepubliceerd, leert ons niet waarom ze desnietemin werden opgenomen noch waaraan de uitdrukking is ontleend. Ontegenzeggelijk heeft men ze nageschreven uit de Constitutie van 1806 (art. 36). De beteekenis der woorden „bij uitsluiting” in dit artikel voorkomende, zegt Cornets de Groot van Kraaijenburg 2) is duidelijk, wanneer men bedenkt, dat de raadskollegiën, die na de ontbinding der vroegere Oost- en West-Indische Kompagniën met het bestuur der koloniën waren belast geworden, pas waren opgeheven. Men wilde voorkomen, dat het koloniaal bestuur andermaal aan particulieren zou worden overgedragen of geoctroyeerd. Daardoor werd bekrachtigd, wat in andere woorden was gezegd bij art. 48 der Staatsregeling van 1801, die in dit opzicht op hare beurt het stelsel van de Staatsregeling van 1798 had overgenomen. Waarom het noodig was de woorden nog eens in de Grondwet van 1814 op te nemen? De instelling van een Raad van Koophandel en Koloniën (zie boven) zal m.i. dit voorzichtig hebben doen voorkomen. Neen, zegt Pekelharing, de Souvereine Vorst stelde een ministerieel departement in voor Koophandel en Koloniën met een Secretaris van Staat aan het hoofd, wien een Raad als adviseerend lichaam was toegevoegd; bij deze woorden verloren de woorden „bij uitsluiting” hunne beteekenis, want een Raad tot voorlichting ingesteld kon toch op het besturen der koloniën geen aanspraak maken. Zoo werd bij de toepassing dier Grondwet inderdaad de toestand, maar de Grondwet zelve besliste niet over het karakter van den Raad. Ze verklaarde in de slotalinea van art. 35 den Souverein bevoegd een Raad van Koophandel en Koloniën in te stellen en liet daarop onmiddellijk

1) Over de woorden „bij uitsluiting” zie Thorbecke, Aanteekening op de Grondwet I bl. 129, de bekende werken van Buys I bl. 229, Heemskerk bl. 68, de Savornin Lohman bl. 479, Kleintjes I bl. 162, de Louter bl. 81 en 177 en de Waal I bl. 27, Margadant, Het R. R. van N.-I. bl. 7, Abendanon, Publiek- en Privaatrechtelijke verhoudingen tusschen Ned. en de Ned. koloniën bl. 80, Pekelharing diss. bl. 53, de Neef, De regelingsbevoegdheid van de Kroon voor de koloniën, diss. 1915.

2) Geschiedkundig overzicht van het ontstaan van het gemeen overleg tusschen de Regeering en de Staten-Generaal aangaande de koloniën, in Handelingen en Geschriften van het Ind. Gen. 1859 bl. 268.

volgen de daarmede in onverbreekelijk verband te lezen bepaling (art. 36), dat hij bij uitsluiting, derhalve bij uitsluiting van genoemden Raad, het opperbestuur heeft over de koloniën.

De Staten-Generaal zijn geen besturend lichaam en kunnen om die reden hier niet zijn uitgesloten, leert Thorbecke. Zeer juist, maar men gaat te ver als men daaruit besluit, dat de wetgevende macht over de koloniën alleen aan Souverein met Staten-Generaal toekwam. De Souverein mocht ook zonder overleg met de Staten-Generaal regelend optreden voor de koloniën. Het Regeerings-Reglement van 1815, tot stand gekomen in het korte tijdsbestek tusschen het vaststellen van de Grondwet van 1814 en die van 1815, levert daarvan wel het beste bewijs. Indien de Souvereine Vorst destijds in de Grondwet de bevoegdheid tot wetgeving in de koloniën niet gelezen had, zegt de Waal terecht, wat weerhield hem het Reglement in een ontwerp van wet gekleed aan de Staten-Generaal voor te dragen? waarom zou hij de proef met het nieuwe systeem in de koloniën geheel voor zijne rekening genomen hebben 1), zoo het niet ware uit het besef van zijn grondwettelijk recht? trouwens ook na 1815 wist de Koning zoo vaak de Staten-Generaal in doornige vraagstukken tot zijne meening over te halen; en zoo wij nu van den eenen kant bij de Staten-Generaal van 1815 tot 1830 ontwaren eene standvastige erkenning van 's Konings oppermacht in de koloniën en aan den anderen kant bij den Koning eene standvastige uitoefening dier macht, heeft dan deze gelijke opvatting van de Grondwet door Koning en Staten-Generaal niets te beduiden?

Behalve dat hunne inwilliging werd vereischt op de begrooting van den Staat, hadden de Staten-Generaal slechts te raadplegen over voorstellen, hun door den Souvereinen Vorst gedaan: zij konden zich daarmede vereenigen of hadden den Souverein te verzoeken ze in nadere overweging te willen nemen. De Souvereine Vorst pleegde volgens die Grondwet alle de daden van Souvereine waardigheid d. z. daden van wetgeving, alle algemeene belangen betreffende, 2) na de betrekkelijke zaak in overweging te hebben gebracht bij den Raad van State. Wilde hij voor eene regeling op koloniaal gebied de Staten-Generaal raadplegen, hem stond het vrij dit te doen; verplicht daartoe was hij niet. Wilde hij de regeling, met medewerking der Staten-Generaal tot stand gekomen, later wijzigen zonder hen te raadplegen, het was hem toegestaan zulks te doen, want de Souvereine Vorst had grondwettelijk het opperbestuur over de koloniën „bij uitsluiting” d. i. hij en niemand anders, evenals de Commissarissen-Generaal hunne besluiten hadden op te dragen aan den Gouverneur-Generaal (eens vooral en) „bij uitsluiting” (art. 1, al. 2 hunner Instructie), d. i. aan hem en aan geen ander.

1) De Souvereine Vorst deed plichtmatig het mogelijke om op de hoogte der koloniale zaken te komen: hij „bestudeerde” ze in den waren zin des woords, schreef Falck onderlijnend aan van Hogendorp (van der Kemp, Oost-Indië's herstel in 1816 bl. 24.)

2) Colenbrander, Ontstaan der Grondwet, Bronnenverzameling I bl. 100 en 106.

De kern van het vraagstuk schuilt in het woord „opperbestuur”. Men stelde dit woord in de plaats van het woord „bestuur” uit de Schets van Hogendorp. Bestuur wordt niet uitsluitend gebezigd in den zin van uitvoerende macht in tegenstelling van wetgevende macht. Het woord wordt ook in ruimeren zin gebruikt als omvattende ook wetgeving. Zoo verklaarden de Commissarissen-Generaal, „het bestuur” aanvaardende, te zijn gemachtigd om de opperste macht aldaar te oefenen en de regeering in alle derzelver deelen te regelen en in werking te brengen (Ind. Stb. 1816 no. 5). Zie ook art. 144, al. 4 der tegenwoordige Grondwet. Waar nu de Grondwet van 1814 ten aanzien van de wetgeving voor de koloniën geenerlei voorschrift bevat en de Souvereine Vorst ten deze dus inderdaad Souverein was, niet aan de medewerking van de Staten-Generaal gebonden, desniettemin bevoegd ze in te roepen, zal „opperbestuur” hier zijn te lezen als: bestuur + wetgeving. De slotwoorden van de slotbepaling van het Cr. Wb. behelzen dan ook geen delegatie van wetgevende macht van Rijkswetgever op Souverein, maar eene reserve van rechten van de zijde des Souvereins ook ten aanzien van het onderwerp in de slotwoorden van dat artikel genoemd.

Voor de Grondwet van 1815 geldt hetzelfde. Ook daarin geen uitdrukkelijke opdracht van wetgevende macht met betrekking tot de koloniën, behoudens het bepaalde bij art. 73, waarin koloniale regelingen bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur worden erkend, mits tevoren door den Koning in overweging gebracht bij den Raad van State. Aangenomen dat in dit artikel de woorden „van den Staat en van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen” terugslaan alleen op „algemeene maatregelen van inwendig bestuur” en niet op „voorstellen aan de Staten-Generaal te doen of gedaan”, dan is het uitgesloten dat de Grondwetgever zich zou hebben voorgesteld, dat voor de koloniën dezelfde wetgever als normale zou zijn aan te merken als voor het moederland, nl. de Rijkswetgever. Thorbecke en Bordewijk 1) ontzeggen evenwel den Koning wetgevende macht op koloniaal gebied. Edoch, als men nog eenige waarde blijft hechten aan historische interpretatie, zal men moeilijk met hen kunnen meegaan. Men hoore het antwoord, dat op de vraag van Dotreng: wie heeft de legislatie-macht in de koloniën? de President van Hogendorp 2) in de Nederlandsch-Belgische Grondwetscommissie geeft: De Koning; — dit is althans de intentie geweest. 3) Men herinnere zich de overbekende aanhaling uit het Journaal van Raepsaet des séances de la commission chargée de rédiger un projet de constitution 4): sur la demande si par cet article on entend que le roi a le pouvoir législatif dans les colonies,

1) Rechtspersoonlijkheid der Nederlandsche Koloniën, diss. 1905, Appendix.

2) In zijne Bijdragen tot de huishouding van Staat in het Koninkrijk der Nederlanden neemt hij een ander standpunt in, dat evenwel meerendeels is te beschouwen als ius constituendum.

3) Colenbrander, II bl. 106.

4) Oeuvres complètes VI bl. 70.

le président répond qu'oui. En t.a.pl. de uitspraak van van Maanen 1), dat raadpleging van den Raad van State niet in harmonie zou zijn met le pouvoir illimité qu'accorde au roi l'art. 36, terwijl Holvoet 2) in het debat over vertegenwoordiging van de koloniën bij het vaststellen voor Nederland van het aantal leden in de Staten-Generaal zich aldus uitliet: toute la direction et le pouvoir en (d.i. van de koloniën) étant confiées au prince, elles ne peuvent pas former un titre de représentation pour les uns plus que pour les autres. Verklaringen dus van President en van eenige leden der Grondwetscommissie alle van dezelfde strekking, alle zonder tegenspraak geuit. En daarbij sluit zich aan het in den slotzin van art. 16 van het zonder medewerking van de Staten-Generaal vastgestelde Regeerings-Reglement van 1818 bepaalde, dat wetten, emaneerende van den Gouverneur-Generaal, in kracht zullen blijven totdat nadere bevelen worden gegeven door — den Koning. Het was dus ook en règle dat de toepasselijkverklaring van de in Nederland vigeerende bepalingen ten aanzien van het verkrijgen van meerderjarigheid geschiedde buiten de Staten-Generaal om.

In de huidige Grondwet bestaat nog hetzelfde systeem ten opzichte van bestuur en wetgeving, zij het dat voor elke daad van den Koning de Minister thans verantwoordelijk is aan de Staten-Generaal. Men vindt het artikel over het opperbestuur van de koloniën sinds 1848 zonder „bij uitsluiting” in de Grondwet (thans art. 61), weliswaar de Koninklijke macht te dezen opzichte beperkt door uitsluiting van meerdere onderwerpen en uitbreiding van die uitzonderingen mogelijk gemaakt in de toekomst. Maar juist deze beperking in bepaald genoemde gevallen toont aan de onbeperkteid van de macht des Konings op wetgevend gebied voor het overige. De Koning was en is nog altijd de wetgever bij uitnemendheid voor de koloniën. En de koloniale militaire strafwetgeving maakt op dezen regel allerminst eene uitzondering. In art. 76 van het tegenwoordige Regeerings-Reglement verklaart de Rijkswetgever uitdrukkelijk, dat dit onderwerp wordt geregeld bij algemeene verordening, hetgeen, gezien in het licht van de Grondwet, niet anders kan beduiden dan bij algemeenen maatregel van bestuur.

Strafwetgevende bevoegdheid komt, volgens de leer van den Hoogen Raad, 3) den Koning toe, wanneer zij steunt op eenig bestanddeel van 's Konings in de Grondwet omschreven macht. Dat zoodanige bevoegdheid ten aanzien van de koloniën rust op eene grondwettelijk den Koning toekomende macht, staat vast. Bij algemeenen maatregel van bestuur mag dus de Koning eene nieuwe regeling van het militaire justitiewezen tot stand brengen, maar het is hem krachtens die be-

1) Oeuvres complètes VI bl. 95.

2) Idem bl. 107.

3) Men zie het bekende arrest van 20 October 1879 W. v. h. R. no. 4436, handelende over eene regeling van den Koning tot stand gekomen onder de werking van de Grondwet van 1815.

voegdheid evenzeer geoorloofd voor Ned.-Indië wijzigingen te brengen in de oude regeling, waartoe niet afdoet dat deze tot stand kwam bij twee wetten. Voor Indië toch zijn deze te beschouwen als algemeene maatregelen van bestuur.

Wanneer de regeling van eenige materie van de eene met wetgevende macht bekleede autoriteit overgaat op eene andere, is deze, ook al staat zij in rang beneden haar voorgangster, bevoegd vroegere regelingen van de eerstgenoemde te wijzigen 1) omdat zij is getreden in hare plaats. Welnu, waar de wetgevende autoriteit, aan wie de bevoegdheid tot regeling van het onderwerp toekwam van den aanvang af, gaat wijzigen de regeling van eene andere ten deze in rang niet boven hem gestelde autoriteit, is hij tot die wijziging zeer zeker gerechtigd en kan hem de rechtsregel, vervat in het voor Ned.-Indië nimmer gegolden hebbende art. 5 A. B., niet worden tegengeworpen.

Het Cr. Wb., R. Kr. en R. L. zijn dus amphibisch van natuur. Het zijn wetten voor Nederland, die voor dat gebied alleen bij wet kunnen worden gewijzigd. Voor Ned.-Indië daarentegen zijn ze met algemeene maatregelen van bestuur gelijk te stellen en kan wijziging daarin worden aangebracht door den Koning.

En zoo de Rijkswetgever de militaire strafwetgeving eens mocht afschaffen zonder de voorgestelde restrictie aangaande de koloniën? Dan had de Koning als opperbestuurder der koloniën medegewerkt aan het intrekken van de toepasselijkverklaring bedoeld in de slotbepaling van het Cr. Wb. en zou Indië dus zijn zonder militaire strafwetgeving. Noodig evenwel komt het mij niet voor, dat die restrictie worde gemaakt in eene Rijkswet. Voldoende en meer rationeel acht ik het, dat door den Koning zonder medewerking van de Staten-Generaal, bij algemeenen maatregel van bestuur worde verklaard, dat Cr. Wb., R. K. en R. L. zooals deze tot dusverre in de koloniën hebben gegolden, voor Ned.-Indië van kracht blijven na de afschaffing dier wetten tengevolge van de invoering der nieuwe wetten op dit stuk voor Nederland gemaakt of nog te maken. Daarna zal de afgeleefde, nu reeds honderdjarige, gelaten het oogenblik hebben af te wachten, dat een andere algemeene maatregel van bestuur hare oogen voor altijd komt sluiten.

's-Gravenhage, Juli 1918.

1) Opzoomer, Aant. op A. B. bl. 130, Diephuis I bl. 34.

Overzicht Jurisprudentie H. M. G.

(Maart en April 1918)

door

Mr. M. H. DE BOER.

Denzelfden dag, waarop ik de copy van mijn vorig overzicht aan de Redactie opzond, wees het Hof reeds eene sententie waarbij het een uitspraak gaf over de door mij in dat overzicht behandelde vraag (M. R. T. XIII blz. 529) wat onder „verlof” in art. 159 C.W. moet worden verstaan. Een soldaat te Dishoek in garnizoen had permissie gekregen om zich te Koudekerke of te Middelburg te gaan laten scheeren, maar bleef weg en meldde zich na twee, doch binnen acht dagen vrijwillig terug na reeds eerder wegens desertie te zijn gestraft. De Krijgsraad had in deze permissie een verlof gezien, maar het Hof (10761, 19 April) achtte verlof in den zin van het Crimineel Wetboek alleen aanwezig, wanneer hij aan wien het „wordt verleend, in den tijd gedurende welken het „hem geoorloofd is van zijn onderdeel afwezig te zijn, geen hem „door zijn meerderen bevolen verrichtingen heeft te vervullen”. Deze uitspraak komt overeen met wat ik in mijn vorig overzicht schreef, maar slaat m.i. niet op het geval, waarop zij is toegepast. Er was hier immers geen sprake van eene bevolen verrichting, maar enkel van eene vrijwillige handeling, waartoe door den meerdere de gelegenheid werd gegeven. Ook naar aanleiding van eene andere sententie (10719, 12 April) moet ik naar mijn vorig overzicht verwijzen; de appellant, opgeroepen voor den landstorm, maar niet opgekomen, bevond zich bij ontvangst der oproeping in Duitschland en gaf op daar geen pas te hebben kunnen krijgen om aan die oproeping gevolg te kunnen geven. Het Hof nam genoegen met deze opgave en sprak den man vrij zonder dit keer art. 40 W. v. Str. toe te passen, ofschoon mij meer dan in het geval, dat ik in mijn vorig overzicht besprak, hier overmacht aanwezig lijkt. Ik wees toen op het verband tusschen art. 214 C.W. en de woorden „ten genoegen des rechters” in art. 159 C.W. en acht het opmerkelijk, dat het Hof in dit geval de opgaven van den beklagde als geloofwaardig aanvaardt op grond van hetgeen bij het onderzoek is gebleken, ofschoon in de stukken niets anders is te vinden wat op de passenweigeringswijst dan het „blotelijk voorgeven” van den beklagde. Daarentegen werd het beroep op overmacht verworpen van een landstormplichtige, die te Düsseldorf was, toen hij eene oproeping ontving om te Groningen onder de wapenen te komen en toen niet tijdig meer een pas kon bekomen

(10584, 5 Maart). Waarschijnlijk hield het Hof met deze omstandigheid geen rekening, omdat de man nog andere redenen had om niet op te komen en dan ook geruimen tijd wegbleef, nadat hij de pas had kunnen verkrijgen. Blijkbaar wenschte het Hof zich te houden aan de oude jurisprudentie, die zoover ik weet niet is gepubliceerd (vg. echter M. R. T. XII, 126) en waarbij is uitgemaakt, dat eene vermindering om op den bepaalden dag op te komen niet opheft de strafrechtelijke aansprakelijkheid, wanneer men niet komt, zoodra de verhindering heeft opgehouden te bestaan. Al is het duidelijk, dat de verplichting om zich zoo spoedig mogelijk na den voor opkomst bepaalden dag te melden blijft bestaan, wanneer men dien dag zelf wettig verhinderd is, toch kan ik niet inzien — en ook 's Hof's sententie geeft daaromtrent geen opheldering — welke wetsbepaling eene strafrechtelijke sanctie op de overtreding van *die* verplichting stelt. Alleen zou deze sanctie naar mijne meening in art. 19 L. S. W. (resp. 98 Mil. W. en 36 L. W. W.) te vinden zijn, wanneer de verplichting tot onmiddellijke opkomst na beëindiging van eventueele verhindering in de oproeping zou zijn uitgedrukt en niet-voldoening aan *deze* verplichting was te laste gelegd. Dat het Hof tot dergelijke in het strafrecht toch eigenlijk ongeoorloofde analogische interpretaties zijn toevlucht moet nemen om niet in eene absurde wetstoepassing te vervallen, ligt stellig aan de slordigheid en onbeholpenheid, waarmee de genoemde artikelen zijn geredigeerd en die reeds eens eene wetswijziging noodzakelijk maakten. Een ander staaltje daarvan vindt men in de oude jurisprudentie (vg. M. R. T. XIII, 127) die ook nu weer bevestigd werd (10683, 3 April), waarbij werd beslist, dat de afvoering als deserteur geen element is van het misdrijf in de genoemde artikelen omschreven. Het Hof ziet in de afvoering, „als het ware een klacht, die de Minister van Oorlog tegen den nalatig geblevene indient”, omdat de strekking van het artikel is „aan den Minister van Oorlog voor elk geval „afzonderlijk de beslissing te laten of eene strafvervolgving terzake „van desertie zal kunnen worden ingesteld dan wel zal moeten „worden nagelaten, zulks al naar gelang de redenen van het niet „voldoen aan de oproeping voor den werkelijken dienst aanvankelijk „niet dan wel gewettigd schijnen”. Om verschillende redenen lijkt mij 's Hof's opvatting onjuist; in de eerste plaats *moet* de strekking van het artikel zijn het niet-opkomen strafbaar te stellen en niet de vervolging van de afvoering afhankelijk te stellen, omdat zonder die strekking van eene vervolging in 't geheel geen sprake zou kunnen zijn. Bovendien is het summiere onderzoek door den Minister vrij doelloos; niet alleen, omdat de Minister al zeer weinig in staat is, zelfs summierlijk, de redenen van afwezigheid te beoordeelen en een onderzoek daarnaar in de praktijk dan ook niet wordt ingesteld, maar vooral, omdat na de afvoering een tweede en derde onderzoek resp. door garnizoenscommandant en militairen rechter plaats heeft, die veel meer waarborgen bieden voor een behoorlijke rechtspraak. Uit de Memorie van Toelichting bij de wet van 5 December 1903

(S. 293) blijkt dan ook alleen, dat de ontwerper der bepaling de behandeling als deserteur van de afvoering afhankelijk heeft willen stellen, omdat „deze desertie eene desertie van een bijzonder karakter is”, zonder dat nader wordt aangegeven, waarom eene desertie van een bijzonder karakter niet op de gewone wijze kan worden berecht. Tusschen de regels door lees ik als eenig motief voor de bij deze wet voorgestelde wijziging in art. 133 der toenmalige militiewet eene veroortmoediging van den garnizoenscommandant, die de van oudsher gebruikelijke afvoering niet wilde afwachten voor het instellen van eene vervolging en daarin eene verkorting van zijne wettelijke rechten zag. Veel meer waarschijnlijk acht ik het dan ook, dat de afvoering klakkeloos uit dat gebruik is overgenomen, welk gebruik op zijn beurt ten nauwste verband hield met de geldende administratieve bepalingen op het bijhouden der stamboeken. Maar wat ook overigens de bedoeling van den wetgever mag zijn geweest, zou ik meenen, dat de woorden van de wet geen twijfel laten: de „behandeling als deserteur” slaat niet alleen op de strafvervolging, want dan zou de strafnorm ontbreken, maar ook op de strafbaarheid en dus bestaat deze laatste volgens de uitdrukkelijke woorden der wet niet, zoolang de afvoering niet heeft plaats gehad. De Minister gaat in de genoemde Memorie van Toelichting zelfs nog verder (Bijb. Hand. 1903—04 No. 57, 3) door de „behandeling” en de „vervolging” als deserteur naast elkaar te noemen en ziet dus blijkbaar in de „behandeling” alleen gevolgen voor de strafbaarheid en niet voor de vervolging. En zoodra de afvoering een voorwaarde voor de strafbaarheid is, moet zij als element van het strafbare feit worden te laste gelegd.

Een eigenaardig geval deed zich voor, waarbij het Hof wederom een keus moest doen tusschen toepassing van art. 99 dan wel van art. 100 C.W. Aan een bekl. was te laste gelegd dat hij zijn meerdere had bedreigd door met een eetketel en een gevulde veldflesch naar hem te werpen. De krijgsraad had dit als bewezen aangenomen en paste art. 99 toe. De Advocaat-Fiscaal verkoos art. 100, maar het Hof bevestigde het vonnis (10638, 19 Maart). Het komt mij voor, dat de telastlegging eene contradictie inhoudt: dreigt men iemand met een voorwerp — ik merkte dit reeds vroeger op — dan wil men hem niet daarmede raken, maar slechts vrees aanjagen; werpt men met dat voorwerp *naar* hem, dan tracht men juist wel dat voorwerp met het doel in aanraking te brengen. Was in casu dus terecht als bewezen aangenomen, dat beklaagde met eetketel en veldflesch naar zijn meerdere had geworpen, dan moet bij de heerschende jurisprudentie, die een dergelijke handeling — ook zonder dat geraakt wordt — als een daad van geweld opvat, m.i. art. 100 worden toegepast. Nog nadere insubordinatie-gevallen gaven aanleiding tot merkwaardige beslissingen: Zoo werd een soldaat, die een korporaal had geslagen, op diens enkele getuigenis veroordeeld met toepassing van art. 211 C.W. De korporaal zelf verklaarde, dat een ander het slaan moest hebben gezien, maar die ander ontkende dit uitdrukkelijk. Het Hof bevestigde desondanks het vonnis (10580, 5 Maart). Een

dergelijk geval deed zich voor bij een zaak, waarin de verklaringen van den mishandelde meerdere op verschillende punten van die van de aanwezige getuigen afweken. Ook het hierin gewezen veroordeelend vonnis werd bevestigd (10671, 29 Maart). Zonder aan de irreprochabiliteit van de beide korporaa's te twijfelen zou ik toch meenen, dat eene veroordeeling niet had mogen worden uitgesproken; de verklaringen van die getuigen werden, zoo al niet verzwakt, dan toch tegengesproken en de toepassing van art. 211 C.W. wordt door het artikel zelf in dat geval met zoovele woorden uitgesloten. Waar het artikel zijn bestaansrecht vooral ontleent aan gevallen, waarin het feit zich buiten tegenwoordigheid van getuigen heeft afgespeeld, schijnen beide beslissingen mij des te minder te begrijpen.

Nog onbegrijpelijker is eene sententie (10620, 15 Maart) betreffende een soldaat, die zich had schuldig gemaakt aan overtreding van de artt. 99 en 100 C.W. en 180 W. v. Str. De Krijgsraad had voor het eerstbedoelde feit militaire detentie met plaatsing in eene tucht-klassse opgelegd; het Hof wijzigde de kwalificatie in zooverre, dat de drie feiten als ééne voortgezette handeling werden beschouwd. In verband met deze wijziging werd beslist, dat „als gevolg hiervan „slechts één straf, in dit geval militaire gevangenisstraf kan worden „opgelegd en „hierdoor de bijkomende straf niet kan worden toege- „past”. Lees ik de sententie verkeerd of het eerste lid (oud tweede lid) van art. 17 der wet van 14 Nov. '79 (S. 191)? In alle gevallen lijken mij beide onverenigbaar of als het Hof met zijne sententie iets anders heeft bedoeld dan ik er in lees, dan is de sententie voor mij onverstaanbaar.

De vaste jurisprudentie om onder de orders van art. 95 C. W. niet te begrijpen die, waarvan niet nakoming ook valt onder art. 11 R. K. is mij nooit recht duidelijk geweest. Waarom eenzelfde feit niet kan worden gestraft krachtens beide artikelen en waarom, als dat niet kan, het R. K. den voorrang moet hebben, heeft het Hof bij mijn weten nooit nader uiteengezet. Een ander standpunt nam het Hof trouwens onlangs nog in ten opzichte van diefstal en de „ligte stroperijen” van art. 21 R. K. (10602, 12 Maart) en in een geval, waarin beklagde zich had verzet tegen militairen die hem op last hadden beetgepakt om hem voor straf in arrest te stellen. De Krijgsraad had inderdaad geoordeeld dat dit laatste feit onder art. 11 R. K. viel en beklagde vrijgesproken, maar het Hof veroordeelde wegens wederspanningheid (10731, 16 April). Op grond van dezelfde jurisprudentie vroeg de Advocaat-Fiscaal vrijspraak van den strafarrestant, die niet voldeed aan den last om een potlood af te geven, waarmede hij verdacht werd de wanden der cel te hebben beschreven; het Hof sprak op anderen grond vrij en wel, omdat de order geen bepaalde verrichting in- en ten behoeve van den dienst betrof, maar slechts een maatregel van orde was (10557, 1 Maart). Een gelijk requisitoir werd door den Advocaat-Fiscaal, hierin gesteund door de verdediging, genomen met betrekking tot iemand, die voor straf van een korporaal eten had moeten halen en dit geweigerd had. Het Hof ver-

oordeelde echter wegens dienstweigering (10578, 5 Maart). Het is jammer, dat men omtrent 's Hof's motieven ook nu weer in het duister moet blijven tasten; waarschijnlijk hecht het aan het woord „straf” in art. 11 dezelfde beteekenis, die het woord overal elders in het R. K. heeft en dan valt de order om eten te gaan halen daaronder natuurlijk niet. Maar toch mag worden gevraagd of een dergelijke order niet in de gegeven omstandigheden een correctie is.

Van minder belang zijn eenige sententies, waarbij diefstal van militaire dekens als „ontvreemding van eenig equipmentsgoed” wordt gekwalificeerd (10601, 8 Maart en 10753, 16 April) en diefstal van paardedekens uit het tuighuis als „ontvreemding van eenig karzerneringsgoed” (10690, 5 April). Echter meen ik deze te moeten vermelden, omdat deze kwalificaties in strijd zijn met de uitvoerige beschouwingen, die Mr. Pols aan art. 194 C. W. wijdt. In het bijzonder is dit het geval met de eerstgenoemde sententie, waar de diefstal betrof twee dekens, waarvan een als overcompleteet bij den sectiecommandant was ingeleverd en een aan een kameraad ten gebuike was uitgegeven. Op de laatstbedoelde diefstal zou naar mijne meening veeleer art. 191 C. W. moeten worden toegepast, evenals steeds gebeurt op diefstal van aan soldaten uitgegeven uitrustingsstukken (vg. M. R. T. XIII, 352). Waar als regel de man aansprakelijk is voor de aan hem uitgegeven goederen zou ik meenen, dat hij terecht als de bestolene wordt beschouwd, omdat hij degene is, die de schade draagt. Intusschen houdt het Hof sterk vast aan den eisch, dat art. 191 C. W. alleen kan worden toegepast, wanneer het gestolene aan de goede trouw van de kameraden is overgelaten. Zoo werd vernietigd een vonnis, waarbij het C. W. was toegepast op diefstal met een valschen sleutel uit een soldatenkist (10590, 8 Maart). Ofschoon het Hof zonder nadere motiveering art. 311, 5o W. v. Str. toepaste, mag wel worden aangenomen, dat de sententie den eisch van den Advocaat-Fiscaal volgde, waarbij werd geconcludeerd, „dat de bestolene niet vertrouwde op de eerlijkheid van zijn kameraden, maar de chocolade in een kist sloot”. Met eenigen grond zou men daartegen kunnen aanvoeren, dat die kist zelf met inhoud dan toch aan de goede trouw der kameraden was overgelaten.

Een, voor zoover mij bekend nieuwe quaestie deed zich voor bij een militair, die een vervalschte strook van een vervoerbewijs aan den controleerenden spoorwegbeambte had vertoond. De Krijgsraad achtte deze handeling niet een „zich bedienen” van de verlofpas; m. i. terecht. In de eerste plaats, omdat er geen verlofpassen meer bestaan, al worden er nog stukken gebruikt, die het opschrift „verlofpas” dragen. Onder een verlofpas zal men toch wel moeilijk iets anders kunnen verstaan dan een geschrift, dat inhoudt de vermelding, dat aan een bepaald militair verlof is verleend en dat bestemd is om tot bewijs te dienen van het feit, dat die militair zich van zijn garnizoen mag verwijderen. Aan het eerste vereischte voldoen de verlofpassen wel, maar de vervoerbewijzen of de strooken daarvan niet; aan het tweede vereischte voldoen geen van beide stukken, Ook zonder verlof mag

men zich tegenwoordig van zijn garnizoen verwijderen en er wordt nimmer een verlofpas afgegeven om het verlof te bewijzen, maar alleen om gelegenheid te geven met den trein vervoerd te worden. Met een vervoerbewijs is dit nog sterker en het is mij dan ook een raadsel, hoe het het Hof „uit eigen wetenschap bekend kan zijn”, dat een vervoerbewijs en een strook daarvan als verlofpas worden gebruikt. Het bezit van een dergelijk stuk bewijst nimmer het verlof, maar zij worden evenzeer afgegeven, wanneer de houder voor dienst op reis is. Intusschen berustte 's Krijgsraads beslissing niet op dezen grond maar wel hierop, dat het vertoonen van het vervoerbewijs aan den spoorwegbeambte nimmer kan zijn het „zich bedienen” van den verlofpas. De Krijgsraad gaat blijkbaar van de praemisse uit, dat art. 104 C.W. alleen betrekking heeft op bediening van een verlofpas als zoodanig d.w.z. op een gebruik, dat ten doel heeft te bewijzen, dat de houder verlof heeft zich van zijn garnizoen te verwijderen; die opvatting lijkt mij juist en volkomen plausibel; hij, die met een valschen verlofpas zijn sigaar aansteekt of die dezen verkoopt aan een verzamelaar van mobilisatiecuriosa, schendt geen enkelen militairen plicht en het is dus ondenkbaar, dat het C.W. hem tracht te achterhalen. Evenmin wordt de plicht van den soldaat geschonden door het reizen per spoor, hoewel dit verboden is; dat verbod immers is geen dienstverbod en alleen gegeven — voor zoover het militaire belang daarmede te maken heeft — om het gewone treinverkeer te beperken, ten einde voldoende militaire laadruimte ter beschikking te houden. Het verschaffen van die ruimte door onthouding van reizen per spoor lijkt mij burger-, geen soldatenplicht en ik voel er voor den militair zelfs iets stuitends in, dat men een deel van de mobilisatielasten, de noodzakelijke beperking van het reizen per spoor, uitsluitend op zijn schouders tracht te laden bij de nadeelen, die hij reeds bijzonderlijk van de mobilisatie ondervindt, terwijl ieder burger zijn deel daarvan behoorde te dragen. Intusschen ging het Hof niet met de opvatting van den Krijgsraad mee en zag het in het op grond van het bewijs „aanspraak maken om op het perron van het station „te worden toegelaten”, d.w.z. in een gebruik van wat het als verlofpas beschouwde, doch in een gebruik niet als verlofpas, voldoende grond om de bij art. 104 C.W. bedoelde straf op te leggen (10623, 19 Maart). Een curieus geval was ook dat van den militair, die terechtstond ter zake, dat hij in de Westduinen te Scheveningen „opzettelijk en wederrechtelijk het haartooisel, toebehoorende aan X „heeft beschadigd door van dit haartooisel opzettelijk een hoeveelheid „haar met een schaar af te knippen”. Curieus niet alleen uit psychiatrisch oogpunt, omdat men hier waarschijnlijk te doen heeft gehad met een sexueel misdrijf (zie v. d. HOEVEN, Psychiatrie voor Juristen, blz. 407), maar vooral om de juridische constructie van het feit. De Auditeur-Militair had blijkens de formuleering der telastlegging blijkbaar op het oog art. 350 W. v. Str. en ook de Krijgsraad ging daarin mee, overwegende „dat uit de geschiedenis bij het tot stand komen „van art. 350 W. v. Str. blijkt, dat de woorden „eenig goed” ruim

„dienen te worden opgevat en de Kr. mede op grond van die ook „in de artt. 310, 317, 318 en 321 voorkomende woorden oordeelt, „dat daaronder eene lichamelijke zaak, als hoofdhaar is begrepen”. In appèl kwamen zoowel Advocaat-Fiscaal als verdediger tegen deze uitspraak op; eerstgenoemde kwalificeerde het feit als mishandeling, maar de verdediger betoogde, dat het toebrengen van psychisch leed geen mishandeling was en bracht er zelfs de afschaffing van de slavernij bij te pas om aan te toonen, dat een deel van het lichaam nimmer een „zaak” kon zijn. Het Hof ging met het laatste gedeelte van het betoog van den verdediger mee, maar kon het toch blijkbaar niet over zijn hart verkrijgen den man vrij uit te laten gaan al was het noodig zich daarvoor in eenige juridische bochten te wringen. Het overwoog, dat „appellants handeling, die blijkens de door hem „daarvoor opgegeven beweegreden” (hij had opgegeven het feit te hebben gepleegd, omdat het meisje X hem geen water uit een flesch had willen geven) „als baldadig is aan te merken en waardoor X „nadeel heeft ondervonden, gepleegd op eene, zooals het Hof uit „eigen wetenschap bekend is, voor het publiek toegankelijke plaats”. valt onder het bereik van art. 424 W. v. Str. (10617, 15 Maart). Deze uitweg uit de impasse lijkt mij aan bedenking onderhevig; niet alleen uit een materieel oogpunt, omdat het Hof uit de door appellant opgegeven beweegreden — de waarheid van deze opgave stond trouwens nog zoo vast niet — den wil om baldadig te zijn heeft afgeleid, terwijl deze daaruit volstrekt niet blijkt en m. i. niet kan blijken, wanneer men met den H. R. daaronder verstaat „de wil om kwaad te doen zonder zich rekenschap te „geven van of te bekommeren over de gevolgen, die zijne handeling „zou kunnen hebben” (H. R. 5 Nov. '17 N. J. 1917 Blz. 1232). Mij lijkt het ten minste niet te rijmen, dat appellant de gevolgen van zijne handeling niet zou hebben overzien, nu die handeling juist op dat gevolg gericht was. Maar vooral uit formeel oogpunt kan ik mij niet met de sententie vereenigen, waar slechts een enkel der elementen van straatschenderij in de telastlegging is te vinden. Zeker komt voldoende uit, dat de overtreding is gepleegd tegen een persoon en misschien is de mogelijkheid van nadeel ook wel uit het feit zelf op te maken. Maar noch de toegankelijkheid voor het publiek der Westduinen, noch de baldadigheid der handeling zijn te laste gelegd. Aan het eerste verzuim kan niet worden tegemoetgekomen door de eigen wetenschap van het Hof aangaande die toegankelijkheid, zoolang de rechter alleen een onderzoek mag doen naar hetgeen te laste is gelegd en die wetenschap dus, evenals b.v. die omtrent den eigendom van gestolen voorwerpen, wel het bewijs kan verlichten, maar niet de telastlegging verkorten. De telastlegging van het andere genoemde element der straatschenderij wordt door den H. R. uitdrukkelijk vereischt (11 Mrt. 1889 W. 5694) en alleen uit de praktijk van het H. M. G. blijkt, dat dit college minder zware eischen te dien opzichte stelt (M. R. T. IX, 493; vg. ook X, 265).

Het Hof bleef buiten behandeling houden eene zaak, waarin het

bevelschrift met de telastlegging te laat aan beklagde was betekend (10722, 12 April), omdat beklagde daardoor in zijne verdediging benadeeld kon zijn (vg. M. R. T. XIII, 234); het ging echter twee weken daarna in eene andere zaak een beroep van den Advocaat-Fiscaal op eenzelfde verzuim stilzwijgend voorbij (10801, 26 April). Vast schijnt deze jurisprudentie dus nog niet te zijn. Het nadeel zou naar 's Hofs opvatting kunnen bestaan in een te korte voorbereiding voor de verdediging, waarmee echter niet in overeenstemming is een sententie, waarbij zonder motiveering werd verworpen een beroep op het feit, dat na de beteekening op verkorten termijn, die met toestemming van den beklagde had plaats gehad en nadat dus de informatiën waren afgeloopen, nog een verhoor was gehouden twee dagen vóór de terechtzitting (10765, 19 April).

In deze periode kwam weer ter sprake het gemis aan overeenstemming tusschen verwijzing en telastlegging; bekl. was verwezen wegens dienstweigering, gepleegd te Chaam, terwijl hem eene gelijksoortige dienstweigering, gepleegd te Alphen was te laste gelegd. Het Hof zag hierin voor veroordeeling geen bezwaar, nu de vermelding van den locus delicti in de verwijzing geen vereischte is en overigens de identiteit van het feit vaststaat (10717, 12 April). De Krijgsraad had beslist, dat er ten opzichte van het te laste gelegde feit geen verwijzing en dus geen recht tot strafvervolgving bestond en was dus blijkbaar van meening geweest, dat nu eenmaal ter zake van een feit te Chaam, dus een ander feit, was verwezen, de rechter aan die verwijzing was gebonden.

In overeenstemming met de bedoeling van den wetgever lijkt mij, dat een kapitein, die na het plegen van een strafbaar feit bevorderd wordt, in eerste instantie ter zake van dat feit voor het H.M.G. terecht staat (10575, 1 Maart), al zal deze wijze van handelen bij bevordering gedurende den loop der procedure wel eenig bezwaar opleveren.

Tot slot maak ik nog melding van eene sententie (10777, 23 April), die de toepassing betrof van eene verordening van het militair gezag, waarbij het bij zich hebben van ten uitvoer verboden goederen op het station te Groningen verboden werd, voor zoover niet bleek, dat vervoer in binnenwaartsche richting zou plaats hebben en bij welke sententie de appellant zonder eenige motiveering tot 2 maanden hechtenis werd veroordeeld. Gelijk bekend is, grondt het Hof de bevoegdheid van het militair gezag om deze verordening te maken op art. 35 der wet van 23 Mei 1899 (S. 128) in strijd met de jurisprudentie van den H.R. De verdediging had betoogd, dat de verordening niet kon steunen op genoemd art., omdat de wegvoering *van het in staat van beleg verklaarde grondgebied* door de verordening niet *kon* worden belet. Immers bleef die wegvoering eenerzijds vrij, wanneer zij maar in binnenwaartsche richting geschiedde en kwam anderzijds bij een vervoer binnen het in staat van beleg verklaarde grondgebied in andere dan binnenwaartsche richting, hetwelk door de verordening verboden werd, in het geheel geen wegvoering uit

dat gebied te pas. Van meer juridisch belang lijkt mij echter het verweer, dat art. 35 geen wetgevende bevoegdheid aan het militair gezag geeft en het woord „bevelen” in art. 49, dat op de maatregelen van art. 35 terugslaat, op eene administratieve handeling doelt; alleen wettelijke bepalingen worden, mits behoorlijk afgekondigd, bij ieder als bekend verondersteld en een bevel zou dus niet gegeven zijn, wanneer het dengene, tot wien het is gericht, niet bereikt, hetgeen in casu niet het geval was, waar beklagde gedurende de twee weken van het bestaan der verordening te Doetichem in dienst was geweest en Groningen voor het eerst bezocht. Het bestek van dit overzicht laat niet toe op deze veelomvattende quaestie nog eens, na al wat daarover geschreven is, in te gaan: misschien dat enkele vragen, die hiermede verband houden en waarover het Hof in eenige thans hangende proceduren gelegenheid heeft uitspraak te doen, mij aanleiding geven hierop in een volgend overzicht terug te komen.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1917—1918. — 57.

Herziening van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad n°. 469).

(Staat van oorlog en staat van beleg).

MEMORIE VAN ANTWOORD. ¹⁾

Art. 23 (nieuw) (art. 19, oud). Art. 18 C is slechts toepasselijk op personen, wien het verblijf in het in staat van oorlog verklaarde gebied is ontzegd; het geldt hier een tenuitvoerlegging van die ontzegging. Daar nu ingevolge art. 18 A onder *d* een zoodanige ontzegging onder den staat van oorlog niet mogelijk is zonder verhoor van den betrokkene, is het onnoodig in art. 18 C dat verhoor opnieuw te vermelden.

Art. 24 (nieuw) (art. 20, oud). Ondergeteekenden meenen zich te mogen onthouden van een betuiging, hoe groote waarde de Regeering aan het beginsel van vrijheid van drukpers hecht. De wijze, waarop gebruik is gemaakt van de zeer vèrgaande bevoegdheden, welke het bestaande art. 37 haar reeds zoo geruimen tijd toekent in de uitgebreide streken, welke in staat van beleg verkeerden, spreekt voor zich zelve. Men zou dit beginsel echter slecht dienen, indien men het voorstelde, alsof het meebracht, dat ook in buitengewone omstandigheden alles voor de persvrijheid zou moeten wijken. Zij die meenen zelfs bij dreigend oorlogsgevaar aan de Regeering de mogelijkheid van het uitoefenen van preventief toezicht op de pers te mogen ontzeggen, onderschatten op schromelijke wijze de betekenis der pers, haar groote macht zoo ten goede als ten kwade, en houden zelfs geen rekening met het feit, dat de binnenlandsche pers een wapen kan zijn in de hand van den buitenlandschen vijand.

Art. 25 en 26 (nieuw) (art. 21, oud). De bepaling van art. 18 E is ontleend aan den tweeden volzin van het bestaande art. 38. Van de daarbij verleende bevoegdheid heeft de Regeering onder de tegenwoordige omstandigheden reeds meermalen moeten gebruik maken

¹⁾ Vervolg van blz. 149.

zoowel ter voldoening aan de plichten der onzijdigheid als ter waarborging van de belangen des Rijks. Indien deze bevoegdheid alleen voor den staat van beleg gehandhaafd bleef, zou het gevolg zijn, dat ook na totstandkoming van de onderhavige wetsvoordracht bij onveranderde omstandigheden in verschillende streken niet met den staat van oorlog zou kunnen worden volstaan.

Het spreekt van zelf, dat het niet in de bedoeling der Regeering ligt van de bij art. 18 E verleende bevoegdheden een onbeperkt gebruik te maken. Het neerleggen van beperkende bepalingen in de wet zou echter een aanwijzing zijn voor hen, die reden hebben zich aan de censuur te onttrekken.

Art. 18 D geeft het militair gezag het middel toezicht te oefenen op brievenvervoer door bijzondere personen. Zoo noodig zal ook door toepassing van dit artikel het gebruik van vreemde talen of van geheimschrift kunnen worden belet. Een en ander neemt niet weg, dat de opmerking in het Voorloopig Verslag, dat, aangezien het militair gezag tegen spionage ten allerstrengste moet kunnen optreden, ook de nieuw ontworpen bepalingen in dit opzicht niet ver genoeg gaan, juist is. Een afdoende bescherming tegen het spionagegevaar is echter niet mogelijk zonder een belemmering van de persoonlijke vrijheid, die zoo ver gaat, dat ondergeteekenden daarvoor terugschrikken.

Toch heeft het toenemend ernstig karakter van dit gevaar aan ondergeteekenden aanleiding gegeven een wijziging van art. 9 (zie art. 6 van het gewijzigd ontwerp) voor te stellen en de nieuwe artt. 18 F en 38 A te ontwerpen, waardoor een belangrijke verbetering zal worden verkregen, al vleien zij zich niet, dat met behulp dier artikelen aan de spionage de kop zal worden ingedrukt. Deze artikelen steunen op de overweging, dat het ten aanzien van tal van feiten onmogelijk is volstreekte geheimhouding te bewaren, maar dat reeds veel bereikt wordt, indien de gevaarlijke berichten niet dan met vertraging doorkomen. Het zal nu mogelijk worden, dat personen, van welke men weet of vermoedt, dat zij in het bezit van geheime inlichtingen zijn, gedurende eenigen tijd worden afgezonderd en aldus verhinderd worden onmiddellijk van hun wetenschap gebruik te maken.

Steeds zal onmiddellijk van een inbewaringstelling aan den Minister van Oorlog bericht moeten worden gezonden, met redenen omkleed. Eeveneens dient de Minister op de hoogte te worden gebracht van den uitslag van het verhoor van een in bewaring genomen persoon.

Onder den staat van oorlog zal die bewaring nimmer langer dan zeventien dagen mogen duren; onder den staat van beleg zal de onschadelijkmaking van meer duurzamen aard kunnen zijn, naar gelang de omstandigheden het zullen vorderen. Van het verdere verloop van de inbewaringstelling tijdens den staat van beleg houdt het militair gezag den Minister van Oorlog geregeld op de hoogte.

Onder den staat van oorlog worden aan het militair gezag slechts

de voorloopige maatregelen overgelaten, te weten de aanhouding, het onderzoek, het verhoor en de inbewaringstelling voor ten hoogste drie dagen. De Minister van Oorlog zal hebben te beoordeelen of voor verlenging van de bewaring aanleiding bestaat.

De regeling zou niet volledig zijn, indien niet ook verdachte goederen konden worden aangehouden. De bevoegdheid daartoe wordt op denzelfden voet als de bevoegdheid tot aanhouding van personen verleend.

De aanleiding tot het opnemen in het ontwerp van de bevoegdheid tot aanhouding van personen en goederen, heeft gelijk boven werd uiteengezet, het spionagegevaar gegeven. Van die bevoegdheid zal echter ook in andere gevallen kunnen worden gebruik gemaakt. Ondergeteekenden hebben in het bijzonder het oog op den twijfel, die gerezen is, of de militaire overheid, indien zij een persoon, dien zij voor een ontsnappen geïnterneerde houdt, heeft aangehouden en ter identificatie naar het betrokken depot heeft vervoerd, onbevoegd heeft gehandeld, indien het vermoeden onjuist blijkt.

Art. 27 (nieuw) (art. 22, oud). Nu bij art. 26 van het gewijzigd ontwerp een nieuw art. 18 F wordt ingevoegd, wordt het oorspronkelijke art. 18 F art. 18 G.

Ten aanzien van het in het Voorloopig Verslag naar aanleiding van dit artikel opgemerkte, veroorloven ondergeteekenden zich te verwijzen naar het door hen met betrekking tot art. 7 van het gewijzigd ontwerp betoogde.

De verbuigingsuitgang van het onbepaalde lidwoord is aangebracht, waardoor een kleine omzetting noodzakelijk werd.

Art. 28 (nieuw) (art. 23, oud). Art. 23 van het oorspronkelijk ontwerp wordt in het gewijzigd ontwerp art. 28.

Art. 29 (nieuw). Het ware ongewenscht, indien bij verzachting van den staat van beleg tot dien van oorlog op grond van art. 8, lid 2, j^o. 19 van rechtswege alle genomen maatregelen vervielen en het militair gezag dus een periode zou doormaken, waarin het machteloos zou kunnen staan voor de dadelijke praktische uitvoering van zijn taak. Een overgangstijdperk is dus noodig, waarin het militair gezag de in verband met de inkrimping van zijn bevoegdheden noodige herziening van de gedurende den staat van beleg genomen maatregelen kan bewerkstelligen. Art. 29 wil het militair gezag daarvoor ten hoogste een maand toestaan. Daaruit blijkt dat ook eerder wijziging of opheffing van genomen maatregelen plaats kan hebben.

Art. 30—34 (nieuw) (artt. 24—28, oud). De artt. 24—28 van het oorspronkelijk ontwerp worden in het gewijzigd ontwerp de artt. 30—34. Voor de toevoeging aan art. 33 wordt verwezen naar de toelichting op art. 40.

Artt. 34 en 35 (nieuw) (art. 28, oud). Het kwam juister voor art. 28 van het oorspronkelijk ontwerp in twee artikelen te splitsen.

Art. 36 (nieuw) (art. 29, oud). Art. 29 van het oorspronkelijk ontwerp wordt in het gewijzigd ontwerp art. 36.

Artt. 37 en 38 (nieuw) (art. 30, oud). Voor de toelichting tot het nieuw voorgestelde art. 30 A veroorloven ondergeteekenden zich te verwijzen naar de toelichting tot art. 14 van het gewijzigd ontwerp.

De aanwijzing van den betrokken Minister is algemeener gesteld, opdat in dit artikel geen wijziging zal behoeven te worden gebracht, mocht ooit de uitvoering van de genoemde wetten aan een anderen Minister dan dien van Landbouw, enz. worden opgedragen.

Ondergeteekenden kunnen geen aanleiding vinden in art. 31 der wet een bepaling betreffende huwelijken op te nemen. Huwelijken kunnen worden uitgesteld, te meer daar de voorzieningen van art. 31 omstandigheden betreffen, die slechts bij hooge uitzondering zullen voorkomen. Bovendien kan, indien voorziening bepaald noodig is, art. 22 B worden toegepast.

Volgens art. 32 der wet kunnen in de daar bedoelde omstandigheden uiterste willen door niet-militairen worden gemaakt niet alleen ten overstaan van officieren, maar tevens van alle openbare ambtenaren. Ondergeteekenden achten daarmede voldoende gewaarborgd, dat voor de ingezetenen steeds de mogelijkheid zal openstaan bij uitersten wil te beschikken, zonder dat het noodig is den kring van personen, ten overstaan van welke zulks kan geschieden, te verruimen.

Art. 39 (nieuw) (art. 31, oud). Art. 31 van het oorspronkelijk ontwerp wordt in het gewijzigd ontwerp art. 39.

Art. 40 (nieuw) (art. 32, oud). Art. 36 der wet is overeenkomstig den in het Voorloopig Verslag uitgesproken wensch verduidelijkt. De algemeene bevoegdheid van het militair gezag reikt dus niet verder dan tot oproeping tot het verrichten van bewakingsdiensten en hulp bij ordebewaring. Is het in geval van oorlog toch noodig burgers tot actieven militairen dienst op te roepen, dan zal dit alleen kunnen geschieden na koninklijke machtiging. Te dien einde is art. 22 B (art. 33 van het ontwerp) aangevuld.

Art. 41 (nieuw) (art. 33 oud). Art. 33 van het oorspronkelijk ontwerp wordt in het gewijzigd ontwerp art. 41.

Art. 42 (nieuw) (art. 34 oud.) Het is aan ondergeteekenden niet duidelijk, op welke andere verkeersmiddelen in het Voorloopig Verslag wordt gedoeld.

De uitzonderingstoestand, bij deze wet geregeld, laat zijn werking gevoelen op schier het geheele terrein der wetgeving. In verschil-

lende wetten komen bepalingen omtrent den staat van oorlog en van beleg voor en het is te verwachten, dat bij toekomstigen wetgeevenden arbeid en ook bij het sluiten van verdragen, daaraan nog meer aandacht zal worden gewijd dan in het verleden. Het schijnt nu een juiste methode de algemeene regeling in deze wet neer te leggen en bijzondere regelingen, voor zoover die noodig zijn, haar plaats te doen vinden in bijzondere wetten. Het is geenszins de bedoeling van ondergeteekenden met bepaalde gestrengheid aan deze methode vast te houden, wanneer praktische overwegingen een afwijking wenschelijk maken, maar zij zouden het allerminst praktisch achten in deze herziening te betrekken alle wetten en wetsontwerpen, waarin bepalingen omtrent den staat van oorlog en beleg voorkomen.

Naar het oordeel van ondergeteekenden bieden de Spoorwegwet en de wet van 1899, en zeker na wijziging van laatstgemelde wet overeenkomstig dit ontwerp, aan de Regeering volkomen de middelen om zich de beschikking over het spoorwegbedrijf in zijn volten omvang te verzekeren.

Art. 43 (nieuw). Voor de toelichting van het nieuw ontworpen art. 38 A kan verwezen worden naar hetgeen ten aanzien van art. 26 van het gewijzigd ontwerp is opgemerkt.

Art. 44 (nieuw). Het is aan ondergeteekenden nader wenschelijk voorgekomen ook art. 39 der wet in de herziening te betrekken. Volgens het bestaande artikel toch kan met de daar geregelde nasporing en huiszoeking alleen een officier belast worden. In vele gevallen echter zal die taak beter aan een niet-militair kunnen worden opgedragen.

Art. 39 zal volgens het ontwerp in sommige gevallen ook onder den staat van oorlog toepassing vinden (zie de artt. 11, 22 en 24 van het gewijzigd ontwerp). Onder dien staat zullen niet-militairen alleen met hun medewerking of met medewerking van burgerlijke autoriteiten met de nasporing en huiszoeking door het militair gezag kunnen worden belast.

De bepaling, dat de met de nasporing of huiszoeking belasten ook door militairen onder den rang van officier kunnen worden vergezeld, stelt buiten twijfel, dat de keuze van vergezellenden niet tot die militairen is beperkt; ook deskundigen zullen dus aan het onderzoek kunnen deelnemen.

Art. 45 (nieuw) (art. 35, oud). Art. 35 van het oorspronkelijk ontwerp wordt in het gewijzigd ontwerp art. 45.

Art. 46 (nieuw) (art. 36, oud). Volgens de geldende jurisprudentie worden tal van voorschriften van algemeene strekking van het militair gezag als bevelen beschouwd, tegen welker overtreding bij het bestaande art. 49 alleen hechtenis is bedreigd en wel tot een maximum van drie maanden. Volgens het ontwerp worden alle deze

voorschriften van algemeene strekking verordeningen, die hun sanctie zullen vinden in art. 41 der wet. De straf bij dit artikel bedreigd zal volgens het ontwerp zijn hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden. Het maximum der hechtenis blijft dus gelijk, terwijl de mogelijkheid wordt open gesteld geen hechtenis maar geldboete op te leggen. Inderdaad wordt de strafbedreiging dus niet zwaarder, zooals sommige leden meenen, maar milder.

In art. 41 der wet is nader de uitdrukking „zaken, waarmede de overtreding plaats heeft of welke daarvan het voorwerp uitmaken” vervangen door de uitdrukking „zaken, met betrekking tot welke de overtreding is gepleegd”, en „waarmee de overtreding is gepleegd”, zulks ten einde de woordkeus meer gelijk te maken aan die van de inmiddels tot stand gekomen wet van 19 Augustus 1916, *Staatsblad* n°. 416. Bovendien is art. 5 van de noodwet van 22 Februari 1917 (*Staatsblad* n°. 225) thans definitief in de wet op den staat van oorlog en van beleg overgenomen.

Artt. 47 en 48 (nieuw) (art. 37, oud). In verband met de andere wijziging van art. 9 (art. 6 van het gewijzigd ontwerp) moet art. 42, dat thans de strafbedreiging inhoudt tegen overtreding zoowel van art. 9 als van art. 21, worden gesplitst. De strafbedreiging tegen het nieuwe tweede lid van art. 9 wordt milder, daar de mogelijkheid wordt geopend geen gevangenisstraf maar slechts boete op te leggen.

Artt. 49—52 (nieuw) (art. 38—41, oud). De artt. 38—41 van het oorspronkelijk ontwerp worden in het gewijzigd ontwerp artt. 49—52.

Art. 52 (nieuw) (art. 41, oud). Het is aan ondergeteekenden niet ontgaan, dat het eerste lid van het nieuw ontworpen art. 45 der wet zich ten gevolge der vele daarin voorkomende verwijzingen niet gemakkelijk laat lezen. Met die verwijzingen wordt echter bereikt, dat omtrent de strekking van het artikel alle twijfel wordt buiten-gesloten. Ondergeteekenden achten het niet raadzaam die duidelijkheid aan den uiterlijken vorm op te offeren.

De inbewaringstelling van art. 18 C der wet is een maatregel door het militair gezag genomen, die met de opheffing van den staat van oorlog of van beleg ingevolge art. 8 j° 19 der wet van rechtswege ophoudt te gelden, mits de normale rechtstoestand weder is ingetreden in alle gebieden, waar den in bewaring gestelde het verblijf is ontzgd of slechts voorwaardelijk toegestaan.

Art. 53 (nieuw) (art. 42, oud). Art. 42 van het oorspronkelijk ontwerp wordt art. 53 van het gewijzigd ontwerp.

Art. 54 (nieuw) (art. 43, oud). Voor de nader in art. 47 der wet aangebrachte wijziging kan verwezen worden naar de toelichting tot de analoge wijziging van art. 46 van het gewijzigd ontwerp.

Art. 55 (nieuw) (art. 44, oud). Art. 44 van het oorspronkelijk ontwerp wordt art. 55 van het gewijzigd ontwerp.

Art. 56 (nieuw) (art. 45, oud). In verband met de splitsing van art. 42 der wet (artt. 47 en 48 van het gewijzigd ontwerp) is art. 56 aangevuld.

Art. 57 (nieuw). Uitbreiding van de bevoegdheid, neergelegd in art. 52 der bestaande wet is noodig gebleken, aangezien het opnemingsvermogen der gevangenissen niet berekend is op buitengewone toestanden als de tegenwoordige. Deze omstandigheid zou zelfs ooit kunnen leiden tot een duchtige belemmering van de handhaving van de strafwet (ook van de wet van 1899) en van de vervolging van zelfs ernstige strafbare feiten: een risico, dat onder de bedenkelijke omstandigheden, waaronder de staat van oorlog of van beleg wordt afgekondigd, niet aanvaard mag worden.

Art. 58 (nieuw). Om lange aanhalingen te voorkomen, wordt als korte titel voorgesteld de thans reeds veel gebruikte benaming, met vermelding daarbij van het jaar van afkondiging van de wet.

§ 2.

Artt. 59—61 (nieuw) (artt. 46—49, oud). Artt. 46, 47, 48 en 49 van het oorspronkelijk ontwerp worden artt. 59, 60 en 61 van het gewijzigd ontwerp. De artikelen 46 en 49 (*oud*) worden saamgezet in één artikel (61), art. 47 (*oud*) is tevens verbeterd (art. 59 *nieuw*).

De Minister van Oorlog,
DE JONGE.

De Minister van Justitie,
B. ORT.

De Minister van Staat,
Minister van Binnenlandsche Zaken,
CORT V. D. LINDEN.

De Minister van Marine,
J. J. RAMBONNET.

De Minister van Waterstaat,
C. LELY.

De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,
POSTHUMA.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten :

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat herziening van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469), wenschelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

§ 1.

De wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469), ondergaat de volgende wijzigingen :

Artikel 1.

Het eerste lid van artikel 4 wordt gelezen als volgt:

„Het besluit, waarbij de staat van oorlog of de staat van beleg wordt verklaard of opgeheven, treedt in werking op het daarin vermelde tijdstip en wordt afgekondigd op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag te bepalen.”

Artikel 2.

De laatste twee leden van artikel 5 worden gelezen als volgt:

„Komt de wet niet tot stand, dan wordt hiervan onverwijld kennis gegeven aan het militair gezag en wordt de staat van oorlog of de staat van beleg gerekend te zijn opgeheven met ingang van den vierden dag na dien, waarop het voorstel is ingetrokken dan wel tot het niet-aannemen van het voorstel is besloten, of zooveel vroeger als het een of het ander binnen het in staat van oorlog of in staat van beleg verklaarde gedeelte van het grondgebied zal zijn bekend gemaakt op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag bepaald. Die bekendmaking zal zoo spoedig mogelijk geschieden.

Indien, nadat de in artikel 1 vermelde omstandigheden hebben opgehouden te bestaan, de staat van oorlog of de staat van beleg moet worden verlengd, zal onverwijld een voorstel daartoe aan de

Staten-Generaal worden gedaan. Het derde lid is in dit geval toepasselijk."

Artikel 3.

Artikel 7 wordt gelezen als volgt:

„Onder het militair gezag, in deze wet bedoeld, worden verstaan de autoriteiten door Ons of ingevolge Onze machtiging rechtstreeks of middellijk als zoodanig aangewezen.

De aanwijzing wordt bekend gemaakt op de meest doeltreffende wijze, te bepalen door Ons of, bij aanwijzing in gevolge Onze machtiging, door de aanwijzende autoriteit. Zij heeft geen gevolg dan nadat deze bekendmaking heeft plaats gehad.

Het militair gezag oefent de aan hetzelfde toegekende bevoegdheden uit onder verantwoordelijkheid van Onzen Minister van Oorlog of van Onzen Minister van Marine."

Artikel 4.

Na artikel 7 wordt als artikel 7 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Waar in deze wet overleg met of mededeeling aan het burgerlijk gezag wordt voorgeschreven, geschiedt zulks:

a. met of aan Onzen Commissaris, dan wel Onze Commissarissen in de betrokken provincie of provinciën, indien het betreft eenen maatregel, beraamd of vastgesteld voor het gebied van meer gemeenten, behoudens het geval onder *c* vermeld;

b. met of aan den burgemeester van de betrokken gemeente, indien het betreft eenen maatregel, beraamd of vastgesteld voor het gebied van één gemeente, behoudens het geval onder *c* vermeld;

c. met of aan den voorzitter van het bestuur dan wel de voorzitters van de besturen van het betrokken waterschap, veenschap of veenpolder, dan wel de betrokken waterschappen, veenschappen of veenpolders, indien het betreft eenen maatregel, beraamd of vastgesteld ten opzichte van werken onder gezag van een of meer dier instellingen.

Waar in deze wet overleg met of mededeeling aan het burgerlijk gezag is voorgeschreven, kan het een en het ander achterwege blijven, voor zoover het zou betreffen eenen maatregel, beraamd of vastgesteld voor een gedeelte van het grondgebied des Rijks, niet behoorende tot het gebied van eenige gemeente.

Waar in deze wet overleg met het burgerlijk gezag of met een districtshoofd der arbeidsinspectie of der inspectie van den haven-

arbeid is voorgeschreven, is het militair gezag bevoegd om, indien de militaire belangen zulks noodzakelijk maken, bij of na het verzoek om ten aanzien van eenen beraamden maatregel van raad te dienen eenen termijn te stellen, binnen welken die raad wordt ingewacht en na verloop van welken, indien niet van raad is gediend, tot den maatregel kan worden overgegaan. Wanneer van deze laatste bevoegdheid is gebruik gemaakt, wordt onverwijld met het burgerlijk gezag of met het betrokken districtshoofd overleg gepleegd over de wenschelijkheid den genomen maatregel te bestendigen."

Artikel 5.

Aan art. 8 wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende:

„Deze maatregelen blijven echter van kracht wanneer de staat van beleg intreedt in aansluiting aan den staat van oorlog.”

Artikel 6.

Aan artikel 9 wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende:

„Voorts is een ieder verplicht alle inlichtingen te verschaffen, welke van hem door of van wege het militair gezag verlangd worden en tot het verstrekken waarvan hij in staat is. Deze verplichting bestaat niet voor hem, die door de mededeeling gevaar voor eene strafvervolging zou doen ontstaan voor zich zelve, voor een zijner bloedverwanten of aangehuwden in de rechte linie of in den tweeden of derden graad der zijlinie, voor zijn echtgenoot of gewezen echtgenoot. Hij die uit hoofde van zijn stand, beroep of ambt tot geheimhouding verplicht is, mag zich onthouden van de mededeeling van datgene, waarvan de wetenschap hem als zoodanig is toevertrouwd.”

Artikel 7.

Artikel 10 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, na overleg met het burgerlijk gezag, verordeningen vast te stellen.”

Artikel 8.

Na artikel 10 wordt als artikel 10 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

Verordeningen van het militair gezag zijn niet van kracht, dan nadat zij op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag bepaald, zijn afgekondigd. Zij worden zoo spoedig mogelijk door het militair gezag medegedeeld aan het burgerlijk gezag, aan Gedepu-

terde Staten der betrokken provincie of provinciën, aan de kanton-gerechten, arrondissements-rechtbanken en gerechtshoven, waaronder de gemeenten, voor welker gebied zij gelden, behooren, aan het openbaar ministerie bij die collegiën, aan de krijgswaarden, aan het Hoog Militair Gerechtshof, aan de auditeurs-militair, den fiscaal bij den zee-krijgsraad en den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht.

Verordeningen van het militair gezag worden bij verordening van dat gezag ingetrokken.

In geval eene verordening van het militair gezag is gewijzigd of ingetrokken, dan wel ingevolge artikel 8 heeft opgehouden te gelden, blijft het tweede lid van artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht buiten toepassing."

Artikel 9.

Na artikel 10 A wordt als artikel 10 B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij strijd van eenige bepaling van eene verordening van het militair gezag eenerzijds, met eenige bepaling van een reglement, eene verordening of een keur van eene provincie, eene gemeente, een waterschap, een veenschap of eenen veenpolder anderzijds, is alleen de eerstgenoemde verbindend.

Reglementen, verordeningen en keuren van provinciën, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders, alle deze voor zoover zij voorschriften inhouden, tegen de overtreding waarvan straf bedreigd is of waarvan de nakoming door de uitoefening van politiedwang kan verzekerd worden, kunnen bij verordening van het militair gezag geheel of gedeeltelijk geschorst worden. Reglementen, verordeningen en keuren als boven bedoeld worden niet afgekondigd, dan nadat zij zijn medegedeeld aan de autoriteiten, die in het betrokken gebied het militair gezag uitoefenen.

Met reglementen en verordeningen van provinciën worden voor de toepassing van deze wet gelijk gesteld regelingen, door Ons ingevolge de artikelen 4 en 63 van de wet van 10 November 1900 (*Staatsblad* n°. 176) gegeven."

Artikel 10.

Na artikel 10 B wordt als artikel 10 C ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Verordeningen van het militair gezag mogen niet voorzien in onderwerpen, welke zijn geregeld bij verdrag met een of meer andere Staten, bij reglement, krachtens een zoodanig verdrag in gemeen overleg met een of meer andere Staten vastgesteld, bij wet of bij algemeenen maatregel van bestuur, alles tenzij bij zoodanig verdrag of reglement, bij wet of algemeenen maatregel van bestuur de rege-

ling dier onderwerpen door het militair gezag of door besturen van provinciën, gemeenten, waterschappen, veenschappen of veenpolders is toegelaten.

Evenmin mogen zij voorzien in onderwerpen, welke aan een verdrag of reglement als bovenbedoeld dan wel aan eene wet of algemeen maatregel van bestuur ter regeling zijn voorbehouden.

Indien eene verordening van het militair gezag in strijd met het bepaalde in het eerste of tweede lid voorziet in een onderwerp als daar bedoeld, wordt zij onverwijld ingetrokken. Zoolang zij niet is ingetrokken, is zij verbindend.

Indien eene bepaling van eene verordening van het militair gezag in eenig ander opzicht en buiten de gevallen, waarin zulks is toegelaten, in strijd is met eene bepaling van een verdrag of reglement als bovenbedoeld, eene wet of algemeen maatregel van bestuur, is de eerstgenoemde bepaling niet verbindend."

Artikel 11.

Artikel 11 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag heeft ter voorziening in de behoeften van inwoners en bezetting de bevoegdheden omschreven in artikel 33 der wet van 14 September 1866 (*Staatsblad* n°. 138), houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, en de transporten en leverantiën, voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 22 Juli 1899 (*Staatsblad* n°. 175), terwijl daarvoor tevens op de gemeenten en inwoners de verplichtingen rusten bedoeld in artikel 32 dier gewijzigde wet. De bepalingen van artikel 34 dier gewijzigde wet zijn te dezen van toepassing.

Het militair gezag is bevoegd bij verordening regelen te geven ter voorziening in die behoeften.

Ter uitvoering van maatregelen, welke op grond van de in het eerste lid bedoelde bevoegdheden zijn genomen of ter uitvoering van verordeningen, als in het tweede lid bedoeld, is artikel 39 van deze wet van overeenkomstige toepassing."

Artikel 12.

Artikel 12 wordt gelezen als volgt:

„Bij verordening van het militair gezag kunnen regelen worden vastgesteld nopens de hulp, die de bevolking in de militaire werkzaamheden zal hebben te verleenen."

Artikel 13.

Na artikel 12 wordt als artikel 12 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij verordening van het militair gezag kan worden voorzien in de onderwerpen geregeld bij de Hinderwet, Gezondheidswet, Woningwet, Drankwet, Visscherijwet en Jagtwet, bij de artikelen 545 tot 547 en 550 tot 558 van het Wetboek van Koophandel, bij de wet van 13 Augustus 1849 (*Staatsblad* n°. 39) tot regeling der toelating en uitzetting van vreemdelingen, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 10 Februari 1910 (*Staatsblad* n°. 56), in de onderwerpen geregeld bij de wet van 9 Mei 1890 (*Staatsblad* n°. 81), houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen, gewijzigd bij de wet van 23 September 1912 (*Staatsblad* n°. 303), en in de onderwerpen geregeld bij de uitvoeringsbepalingen betreffende die wetten en wettelijke bepalingen; bij verordening van het militair gezag kan mede van die wetten, wettelijke bepalingen en uitvoeringsbepalingen worden afgeweken en kunnen die wetten, wettelijke bepalingen en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk worden geschorst.

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die wetten, wettelijke bepalingen en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag aan het hoofd van het betrokken ministerieele departement worden medegedeeld.”

Artikel 14.

Na artikel 12 A wordt als artikel 12 B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij verordening van het militair gezag kan, na overleg met het betrokken districtshoofd of met de betrokken districtshoofden der arbeidsinspectie worden voorzien in de onderwerpen geregeld bij de Arbeidswet, de Veiligheidswet, de Caissonwet 1905 en de uitvoeringsbepalingen betreffende die wetten.

Evenzoo kan het militair gezag bij verordening voorzien in de onderwerpen, geregeld bij de Stuwadoorswet en hare uitvoeringsbepalingen, na overleg met het betrokken districtshoofd of met de betrokken districtshoofden der inspectie van den havenarbeid.

Na overleg als voorgeschreven in het eerste en het tweede lid kan bij verordening van het militair gezag worden afgeweken van de daar genoemde wetten en uitvoeringsbepalingen en kunnen die wetten en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk worden geschorst.

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen, na overleg met het betrokken districtshoofd of met de betrokken districtshoofden der arbeidsinspectie of der inspectie van den havenarbeid, van die wetten en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk, voorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Het laatste lid van het vorige artikel is te dezen van toepassing.”

Artikel 15.

Artikel 13 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd den dienst der politie en der brandweer te regelen of te wijzigen; behoudens in het geval, voorzien in artikel 14, geschiedt een en ander niet dan na overleg met het burgerlijk gezag. Het militair gezag is mede bevoegd eene geheime politie in te stellen om de handelingen van verdachte personen na te gaan en de pogingen tot verstandhouding met den vijand of het vormen van samenspanningen tijdig op te sporen en tegen te gaan.”

Artikel 16.

De eerste volzin van het eerste lid van artikel 14 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, met uitsluiting van het burgerlijk gezag, de bevoegdheden bij artikel 186 en artikel 187, eerste zinsnede, der Gemeentewet aan laatstgemeld gezag toegekend, tot zich te trekken.”

Na het tweede lid van artikel 14 wordt als nieuw laatste lid ingevoegd:

„De krachtens den eersten volzin van het eerste lid van dit artikel door het militair gezag te geven algemeene voorschriften worden vastgesteld bij verordening, zonder dat in dit geval overleg met het burgerlijk gezag is vereischt.”

Artikel 17.

Artikel 15 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd tot het wegruimen of onbruikbaar maken van alles, ten aanzien waarvan het een of het ander door het militair belang wordt vereischt. Voor de wegruiming of onbruikbaarmaking wordt schadeloosstelling verleend, tenzij bij de wet anders is bepaald, of het tegendeel overeengekomen is.”

Artikel 18.

Het eerste lid van artikel 16 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd wegen, dijken, wateren, terreinen en gebouwen, zoo noodig met de daarop of daarin aanwezige werken en werktuigen in gebruik te nemen, wanneer dit voor de uitoefening van den militairen dienst noodzakelijk is.

Ingebruikneming van rijkseigendommen of van zaken, bij het Rijk in gebruik zijnde, geschiedt, behalve in geval van dringende noodzakelijkheid, niet dan na machtiging van het hoofd van het betrokken ministerieele departement, aan wien in elk geval van de ingebruikneming zoo spoedig mogelijk wordt kennis gegeven.

Wanneer het in gebruik genomene geheel of gedeeltelijk aan zijne vroegere bestemming moet worden onttrokken, geschiedt dit, wanneer die bestemming er eene was ten openbaren nutte, niet dan nadat de voorgenomen onttrekking is bekend gemaakt op de meest doeltreffende wijze, door het militair gezag bepaald; deze bekendmaking is niet vereischt in geval van dringende noodzakelijkheid of indien het militair belang zich tegen bekendmaking verzet.

Zoodra het gebruik niet meer noodig is, wordt het gebruikte zoo mogelijk weder ter beschikking gesteld, voor zooveel betreft zaken, welke eene bestemming ten openbaren nutte hadden, van het gezag, waaronder die zaken hooren, en voor zooveel betreft andere zaken, van de rechthebbenden op die zaken. De wederbeschikbaarstelling wordt door of vanwege Onzen Minister van Oorlog aan de betrokkenen schriftelijk medegedeeld. Wanneer de rechthebbenden onbekend zijn, kan met eene bekendmaking in de Staatscourant worden volstaan”.

In het derde lid van artikel 16 wordt in de plaats van de woorden:

„het gebruikte eigendom”

gelezen:

„het in gebruik genomene”.

en voor „den Staat”

wordt gelezen:

„het Rijk”.

Aan artikel 16 wordt als laatste lid een nieuw lid toegevoegd, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd van de bepalingen van wetten, algemeene maatregelen van bestuur, reglementen, verordeningen en keuren, betreffende de in gebruik genomen zaken, welke eene bestemming ten openbare nutte hadden, zoo mogelijk na overleg met het burgerlijk gezag, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk, ontheffing te verleen ten opzichte van het gebruik, dat daarvan ten behoeve van den militairen dienst wordt gemaakt. Wanneer voorafgaand overleg niet mogelijk is, wordt van den genomen maatregel zoo spoedig mogelijk mededeeling gedaan aan het burgerlijk gezag. Geene ontheffing kan verleend worden van bepalingen van reglementen als bedoeld in het eerste lid van artikel 10 C.”

Artikel 19.

In het eerste lid van artikel 17 wordt in de plaats van de woorden:

„binnen eene maand, nadat de staat van oorlog of de staat van beleg is opgeheven”,

gelezen:

„voordat drie achtereenvolgende maanden zijn verlopen, gedurende welke het betrokken gedeelte van het grondgebied des Rijks noch in staat van oorlog noch in staat van beleg heeft verkeerd”,

en wordt in de plaats van de woorden:

„binnen eene maand na de dagteekening van de in dat artikel bedoelde kennisgeving”

gelezen:

„binnen drie maanden na de dagteekening van de ingevolge het vierde lid van dat artikel verplichte mededeeling of bekendmaking”.

Artikel 20.

Art. 18 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening te verbieden het door middel van de drukpers of op andere wijze bekend maken van berichten en opmerkingen betreffende maatregelen van de burgerlijke of militaire overheid.”

Artikel 21.

Na artikel 18 wordt als artikel 18 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende:

a. de regeling van den toegang tot, het verkeer binnen en het verlaten van het in staat van oorlog verklaarde grondgebied;

b. het sluiten voor eenen bepaalden tijd van schouwburgen, sociëteiten, koffiehuisen, tapperijen en andere lokalen, bestemd tot gezellig verkeer, alsmede van fabrieken, werkplaatsen en winkels;

c. het doen inleveren door inwoners van in hun bezit zijnde wapenen en ammunitie op daartoe aan te wijzen plaatsen;

d. de regeling en zoo noodig de ontzegging van het verblijf binnen het in staat van oorlog verklaarde grondgebied voor eenen bepaalden tijd ten aanzien van personen, wier aanwezigheid in verband met de buitengewone omstandigheden slechts onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar of geheel ontoelaatbaar moet worden geacht, nadat deze personen zijn gehoord of daartoe in de gelegenheid zijn gesteld;

e. de verhindering van het vertrek van niet-militairen, die voor de verdediging nuttig werkzaam kunnen zijn, hetzij over de geheele grens, hetzij over een gedeelte van de grens van het in staat van oorlog verklaarde grondgebied;

f. het wegvoeren van paarden, vee, wagens, vaartuigen, levensmiddelen en andere voorwerpen uit of het vervoeren daarvan binnen het in staat van oorlog verklaarde grondgebied, dan wel het belletten van het een of het ander;

g. het verhinderen van verandering in terreinen, indien door die verandering afbreuk zou worden gedaan aan de belangen der landsverdediging.

Het militair gezag is mede bevoegd, waar het betreft een der in het eerste lid vermeldde onderwerpen, tot een of meer personen een bevel te richten en dit te doen naleven. Deze bevoegdheid sluit niet in zich de bevoegdheid tot eenig persoon, die niet uit anderen hoofde onder de bevelen van het militair gezag staat, een bevel te richten, strekkende tot het doen naleven door een of meer andere personen van eene verordening of van een bevel."

Artikel 22.

Na artikel 18 A wordt als artikel 18 B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Ter verzekering van de naleving van verordeningen of bevelen van het militair gezag betreffende het doen inleveren door inwoners van in hun bezit zijnde wapenen en ammunitie is artikel 39 van overeenkomstige toepassing.

Voor het geval de krachtens zoodanige verordeningen of bevelen ingeleverde wapenen en ammunitie niet aan de rechthebbenden worden teruggegeven in den toestand, waarin zij bij de inlevering verkeerden, wordt daarvoor schadeloosstelling verleend. Het voorschrift van artikel 17 is te dezen van overeenkomstige toepassing, met dien verstande, dat de aanvraag tot het erlangen der schadeloosstelling aan Onzen Minister van Oorlog moet worden ingediend, voordat drie achtereenvolgende maanden zijn verlopen, gedurende welke

het betrokken gedeelte van het grondgebied des Rijks noch in staat van oorlog noch in staat van beleg heeft verkeerd."

Artikel 23.

Na artikel 18 B wordt als artikel 18 C ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Indien de mogelijkheid niet bestaat personen, wier aanwezigheid binnen het in staat van oorlog verklaarde grondgebied in verband met de buitengewone omstandigheden geheel ontoelaatbaar moet worden geacht en wien het verblijf aldaar is ontzegd, uit dat gebied te verwijderen, is het militair gezag bevoegd hen in bewaring te stellen."

Artikel 24.

Na artikel 18 C wordt als artikel 18 D ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening beperkende bepalingen vast te stellen omtrent het drukken, uitgeven, aankondigen, aanbieden, verspreiden, aanplakken, in den handel brengen of in bezit hebben van geschriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen, of daarbij een of meer dezer handelingen geheel te verbieden.

Het militair gezag kan door Onzen Minister van Oorlog gemachtigd worden ter verzekering van de naleving van eene krachtens het eerste lid uitgevaardigde verordening drukkerijen te sluiten en geschriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen in beslag te nemen. Bij deze sluiting en inbeslagneming is artikel 39 van overeenkomstige toepassing.

Artikel 25.

Na artikel 18 D wordt als artikel 18 E ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd in beslag te nemen en te openen elk stuk, aan de post of andere instelling van vervoer dan wel aan de telegraaf toevertrouwd, en daarvan inzage te nemen."

Artikel 26.

Na artikel 18 E wordt als artikel 18 F ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd alle personen en goederen, ten aanzien waarvan het militair belang zulks vereischt, te doen aan-

houden, te doen onderzoeken en voor ten hoogste drie maal vier en twintig uur in bewaring te doen stellen. Elke inbewaringstelling van eenen persoon moet zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis van Onzen Minister van Oorlog worden gebracht met opgave van den grond der inbewaringstelling en van de feiten, welke tot het aannemen van dien grond hebben geleid.

De bewaring kan krachtens machtiging van Onzen Minister van Oorlog éénmaal met ten hoogste veertien dagen worden verlengd. Zoolang de verbinding tusschen het in staat van oorlog verklaarde gedeelte van het grondgebied des Rijks en den zetel der Regeering is verbroken, is die machtiging niet vereischt.

Alle in bewaring gestelde personen moeten binnen vier en twintig uur worden gehoord of daartoe in de gelegenheid worden gesteld. Van het verhoor wordt een proces-verbaal opgemaakt, dat met de andere stukken, de zaak betreffende, terstond aan Onzen Minister van Oorlog wordt toegezonden."

Artikel 27.

Na artikel 18 F wordt als artikel 18 G ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is gehouden om, zoodra de behartiging der aan dat gezag toevertrouwde belangen het van kracht blijven van eene door dat gezag vastgestelde verordening of verleende onthefing dan wel van een door dat gezag gegeven bevel niet langer vereischt, zoodanige verordening of ontheffing of zoodanig bevel onverwijld in te trekken."

Artikel 28.

Artikel 19 wordt gelezen als volgt:

„De bepalingen van hoofdstuk II zijn van overeenkomstige toepassing voor den staat van beleg, voor zoover deze wet niet anders bepaalt."

Artikel 29.

Aan artikel 20 wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende:

„Wanneer de staat van beleg wordt opgeheven en wordt vervangen door den staat van oorlog, blijven de ingevolge de bepalingen van dit hoofdstuk door het militair gezag genomen maatregelen nog gedurende ten hoogste één maand van kracht."

Artikel 30.

Tusschen het eerste en het laatste lid van artikel 21 wordt een nieuw lid ingevoegd luidende:

„Rijksambtenaren kunnen door Ons op gezamenlijke voordracht van de hoofden van alle ministerieele departementen aan de werking dezer bepaling worden onttrokken.”

Het laatste lid van genoemd artikel 21 wordt gelezen als volgt:

„Bekendmaking der bij het eerste lid bedoelde instructiën zal, zoo mogelijk, geschieden.”

Artikel 31.

Artikel 22 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd ook zonder overleg met het burgerlijk gezag verordeningen vast te stellen.”

Artikel 32.

Na artikel 22 wordt als artikel 22 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Reglementen, verordeningen en keuren van provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders worden, voor zover zij voorschriften inhouden, tegen de overtreding waarvan straf bedreigd is of waarvan de nakoming door de uitoefening van politiedwang kan verzekerd worden, niet afgekondigd dan zes maal vier en twintig uur, nadat zij zijn medegedeeld aan de autoriteiten, die in het betrokken gebied het militair gezag uitoefenen. Indien binnen dien termijn van eene dier autoriteiten bericht is ontvangen, dat tegen de afkondiging bezwaar bestaat, wordt daartoe niet overgegaan.”

Artikel 33.

Na artikel 22 A wordt als artikel 22 B ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Door Ons kan, indien zulks in het militair belang noodzakelijk is, op gezamenlijke voordracht van Onzen Minister van Oorlog en van het hoofd van het betrokken ministerieele departement, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk machtiging worden verleend aan het militair gezag om bij verordening te voorzien in onderwerpen, welke zijn geregeld bij verdragen of reglementen als bedoeld bij het eerste lid van artikel 10 C, bij wet of algemeenen maatregel van bestuur dan wel aan wet of algemeenen maatregel van bestuur ter regeling zijn voorbehouden; om bij verordening van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur af te wijken; om bij verordening die bepalingen te schorsen en om in bijzondere gevallen van die be-

palingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

In geval van oorlog kan door Ons, op voordracht als in het eerste lid bedoeld, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk machtiging worden verleend om bij verordening van wetsbepalingen af te wijken, om bij verordening wetsbepalingen te schorsen en om in bijzondere gevallen van wetsbepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Wanneer dringende omstandigheden zulks noodzakelijk maken, is het militair gezag bevoegd ook zonder voorafgaande machtiging verordeningen vast te stellen en ontheffingen te verleenen, als bedoeld in het eerste lid, en in geval van oorlog ook als bedoeld in het tweede lid; wordt van deze bevoegdheid gebruik gemaakt, dan zal de machtiging moeten worden aangevraagd binnen tweemaal vier en twintig uur na afkondiging der verordening of na verleening der ontheffing of, wanneer de gemeenschap tusschen het in staat van beleg verklaarde gedeelte van het grondgebied des Rijks en den zetel der Regeering is afgesneden, nadat die gemeenschap weder is hersteld. Wordt die machtiging niet binnen genoemden termijn aangevraagd of wordt zij geweigerd, dan wordt de verordening of ontheffing onverwijld ingetrokken.

Alle verordeningen en ontheffingen, in de voorgaande leden bedoeld, zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag aan het hoofd van het betrokken ministerieele departement worden medege-deeld.

In geen geval zal bij verordening van het militair gezag mogen worden afgeweken of door dat gezag ontheffing mogen worden verleend van bepalingen van de Grondwet of van deze wet, met uitzondering van die van art. 36 dezer wet omtrent het oproepen van niet-militairen."

Artikel 34.

Artikel 23 vervalt.

Artikel 35.

Na artikel 22 B wordt als artikel 23 ingevoegd een nieuw artikel luidende:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen betreffende:

a. het doen uiteengaan van vergaderingen, bijeenkomsten en optochten, als bedoeld bij de artikelen 25 en 26;

b. het sluiten van schouwburgen, sociëteiten, koffiehuzen, tapperijen en andere lokalen, bestemd tot gezellig verkeer, alsmede van fabrieken, werkplaatsen en winkels;

c. de regeling en zoo noodig de ontzegging van het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde grondgebied ten aanzien van personen, wier aanwezigheid in verband met de buitengewone omstandigheden slechts onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar of geheel ontoelaatbaar moet worden geacht;

d. het sluiten van drukkerijen en het in beslag nemen van geschriften, teekeningen, cliché's en afbeeldingen.

Het militair gezag is mede bevoegd, waar het betreft een der in het eerste lid vermelde onderwerpen, tot een of meer personen een bevel te richten en dit te doen naleven. Deze bevoegdheid sluit niet in zich de bevoegdheid tot eenig persoon, die niet uit anderen hoofde onder de bevelen van het militair gezag staat, een bevel te richten, strekkende tot het doen naleven door een of meer andere personen van eene verordening of van een bevel."

Artikel 36.

De artikelen 27, 28 en 29 vervallen.

Artikel 37.

Artikel 30 wordt gelezen als volgt:

„Bij verordening van het militair gezag kunnen bepalingen worden vastgesteld omtrent het begraven van lijken, kan van de bepalingen der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), tot vaststelling van bepalingen betreffende het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisrechten, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 455), en van de bepalingen van artikel 11 der wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* n°. 134), houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 9 Juli 1915 (*Staatsblad* n°. 314), worden afgeweken en kunnen die bepalingen worden geschorst

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die bepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken worden gebracht."

Artikel 38.

Na artikel 30 wordt als artikel 30 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Bij verordening van het militair gezag kan worden voorzien in de onderwerpen geregeld bij de Arbeidswet, de Veiligheidswet, de

Stuwadoorswet, de Caissonwet 1905 en de uitvoeringsbepalingen betreffende die wetten; bij verordening van het militair gezag kan mede van die wetten en uitvoeringsbepalingen worden afgeweken en kunnen die wetten en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk worden geschorst.

Het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die wetten en uitvoeringsbepalingen geheel of gedeeltelijk, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis worden gebracht van Onzen Minister, met de uitvoering van de in het eerste lid genoemde wetten belast.” •

Artikel 39.

De artikelen 33, 34 en 35 vervallen.

Artikel 40.

Artikel 36 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag is bevoegd, indien het belang der defensie zulks noodzakelijk doet zijn, bij verordening te regelen het oproepen van niet-militairen om deel uit te maken van de zee- of landmacht en, als zoodanig, hulp en medewerking te verleenen, hetzij tot bewaring der rust, hetzij tot het verrichten van die militaire werkzaamheden, welke door hen zonder gebruik der wapenen kunnen geschieden. Zij zijn van af het tijdstip, waartegen zij zijn opgeroepen, aan de militaire rechtsmacht en voorts, voor zoover zij opgeroepen zijn om deel uit te maken van de zeemacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, en, voor zoover zij zijn opgeroepen om deel uit te maken van de landmacht, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande onderworpen. Het niet voldoen aan de oproeping wordt als desertie gestraft.”

Artikel 41.

Artikel 37 vervalt.

Artikel 42.

Artikel 38 wordt gelezen als volgt:

„Het militair gezag erlangt de beschikking over de inrichtingen der posterij, telegrafie en telefonie. Indien zulks in het militair belang noodig wordt geacht, kan bij verordening van het militair ge-

zag voorzien worden in de onderwerpen, geregeld bij de wettelijke bepalingen omtrent den post-, telegraaf- of telefoondienst, kan daarbij van die bepalingen worden afgeweken en kunnen daarbij die bepalingen worden geschorst; het militair gezag is mede bevoegd in bijzondere gevallen van die bepalingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk ontheffing te verleenen.

Alle verordeningen en ontheffingen van bovenvermelde strekking zullen zoo spoedig mogelijk door het militair gezag ter kennis van Onzen Minister van Waterstaat worden gebracht."

Artikel 43.

Na artikel 38 wordt als artikel 38 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Het militair gezag is bevoegd alle personen en goederen, ten aanzien waarvan het militair belang zulks vereischt, te doen aanhouden, te doen onderzoeken en in bewaring te doen stellen. Elke inbewaringstelling van eenen persoon moet onverwijld door het militair gezag ter kennis van Onzen Minister van Oorlog worden gebracht met opgave van den grond der inbewaringstelling en van de feiten, welke tot het aannemen van dien grond hebben geleid.

Alle in bewaring gestelde personen moeten binnen 24 uur worden gehoord of daartoe in de gelegenheid worden gesteld. Van het verhoor wordt een proces-verbaal opgemaakt, dat met de andere stukken, de zaak betreffende, terstond aan Onzen Minister van Oorlog wordt toegezonden.

Bij handhaving van de inbewaringstelling brengt het militair gezag ten minste éénmaal 's maands of zooveel vaker als Onze Minister van Oorlog noodig zal oordeelen, aan dien Minister verslag uitnopens de redenen, welke die handhaving noodzakelijk doen achten."

Artikel 44.

Het tweede lid van artikel 39 wordt gelezen als volgt:

„Tot nasporing in eene woning en tot huiszoeking wordt zoodanige last niet verstrekt aan militairen beneden den rang van officier; echter zal de met nasporing of huiszoeking belaste ook door militairen van lageren rang kunnen vergezeld worden."

In het laatste lid van artikel 39 wordt in de plaats van de woorden:

„De met nasporing en huiszoeking belaste officier"

gelezen:

„De met nasporing of huiszoeking belaste".

Artikel 45.

De eerste twee leden van artikel 40 worden gelezen als volgt:

„In de gedeelten van het grondgebied, welke in staat van beleg zijn verklaard, kunnen een of meer temporaire krijgswaden worden ingesteld. Op deze krijgswaden zijn van toepassing de bepalingen van den 4den titel van de Rechtspleging bij de Landmacht met dien verstande, dat de bevoegdheden, bij dien titel toegekend aan den commandeerenden generaal of officier, worden opgedragen aan de militaire autoriteit, daartoe door Ons of, bij toepassing van artikel 2, door het militair gezag aan te wijzen, en dat door Ons of, bij toepassing van artikel 2, bij verordening van het militair gezag de competentie dezer krijgswaden wordt geregeld, zoo noodig met afwijking van de bestaande wettelijke bepalingen; bij die regeling kunnen alleen die personen, welke bij de wet aan de militaire rechtsmacht zijn onderworpen, aan de rechtsmacht dezer krijgswaden worden onderworpen.

In geval van oorlog worden alsdan aan de rechtsmacht van de hierbedoelde krijgswaden onderworpen de niet-militairen, die zich schuldig maken aan feiten, strafbaar krachtens het militair strafrecht.”

Artikel 46.

Artikel 41 wordt gelezen als volgt:

„Overtreding van verordeningen, krachtens deze wet door het militair gezag uitgevaardigd en afgekondigd, wordt voor zoover daartegen bij deze wet geene andere straf is bedreigd, gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden. Bovendien kunnen worden verbeurd verklaard:

1o. de zaken, met betrekking tot welke de overtreding is gepleegd;

2o. de zaken, ten aanzien waarvan de rechter beslist, dat zij geacht moeten worden voor de onder 1o. bedoelde geheel of gedeeltelijk in de plaats te zijn getreden;

3o. de zaken, door middel van de overtreding verkregen of waarmede de overtreding is gepleegd.”

Artikel 47.

Artikel 42 wordt gelezen als volgt:

„Leden van burgerlijke besturen of ambtenaren, die weigeren of opzettelijk nalaten te voldoen aan eene der verplichtingen, omschreven in de artikelen 9, eerste lid, en 21 worden, voor zoover ten aanzien dier ambtenaren het tweede lid van laatstgenoemd artikel niet is toegepast, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.”

Artikel 48.

Na artikel 42 wordt als artikel 42 A ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Hij, die weigert of opzettelijk nalaat te voldoen aan de verplichting, omschreven in het tweede lid van art. 9, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste duizend gulden.”

Artikel 49.

Artikel 43 vervalt.

Artikel 50.

Na artikel 42 A wordt als artikel 43 ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Hij, die eene voorwaarde, welke door het militair gezag verbonden is aan eene hem door dat gezag verleende ontheffing, niet naleeft, wordt, indien door hem van die ontheffing is gebruik gemaakt, gestraft met hechtenis van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.”

Artikel 51.

Artikel 44 wordt gelezen als volgt:

„Hij, die deelneemt aan eene vergadering, eene bijeenkomst of eenen optocht, als bedoeld in de artikelen 25 en 26, waarvoor geene schriftelijke vergunning is verleend, of die eene voorwaarde, welke aan eene in eerstgemeld artikel bedoelde vergunning verbonden is, niet in acht neemt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.”

Artikel 52.

Artikel 45 wordt gelezen als volgt:

„Hij die niet voldoet aan een bevel, gegeven krachtens het tweede lid van artikel 18 A in verband met het eerste lid van dat artikel

onder *d*, of gegeven krachtens het tweede lid van artikel 23, in verband met het eerste lid van dat artikel onder *c*, of, al dan niet met toepassing van artikel 19, gegeven krachtens het tweede lid van artikel 18 A, in verband met het eerste lid van dat artikel onder *e*, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden.

Ten aanzien van personen, verdacht of beklaagd van een van de eerste twee in het voorgaande lid omschreven misdrijven, zijn voorloopige aanhouding, gevangenneming en gevangenhouding toegelaten op denzelfden voet, waarop die kunnen worden toegepast ten aanzien van verdachten of beklaagden van een misdrijf, waarop als maximum eene gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld. De bepalingen van het Wetboek van Strafvordering ten aanzien van alles, wat de voorloopige hechtenis betreft, zijn te dezen van toepassing. Verdachten of beklaagden, die zich krachtens dit artikel in voorloopige hechtenis bevinden, zijn van rechtswege vrij, zoodra alle gedeelten van het grondgebied des Rijks, waarbinnen hun het verblijf is ontzegd of slechts onder bepaalde voorwaarden is toegestaan, noch in staat van oorlog, noch in staat van beleg verkeereren."

Artikel 53.

Artikel 46 vervalt.

Artikel 54.

Artikel 47 wordt gelezen als volgt:

„Hij, die eene krachtens artikel 18 D, al dan niet met toepassing van artikel 19 uitgevaardigde verordening overtreedt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste duizend gulden. De zaken, waarmede of met betrekking tot welke de overtreding is gepleegd, of welke door middel daarvan verkregen zijn, kunnen worden verbeurd verklaard.”

Artikel 55.

Artikel 49 wordt gelezen als volgt:

„Het niet voldoen aan een bevel van het militair gezag, krachtens deze wet of de daarbij bedoelde verordeningen van het militair gezag gegeven, wordt, voor zoover daartegen niet bij het Wetboek van Strafrecht of bij deze wet is voorzien, gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste duizend gulden”.

Artikel 56.

In artikel 51 wordt in de plaats van:

„de artikelen 42, 45 en 46”,

gelezen:

„de artikelen 42, 42 A en 45”.

Artikel 57.

De aanhef van artikel 52 wordt als volgt gelezen:

„Indien een gedeelte des Rijks in staat van oorlog of van beleg is verklaard, kan, in geval van noodzakelijkheid, elke . . . . .”

Artikel 58.

Na artikel 52 wordt gelezen: „Slotbepalingen”.

Na artikel 53 wordt toegevoegd als artikel 54 een nieuw artikel, luidende:

„Deze wet kan worden aangehaald als „Oorlogswet”, doch met vermelding van het jaar harer afkondiging.”

Artikel 59.

Op Onzen last wordt de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, met de daarin gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen, in eene reeks van doorlopend genummerde hoofdstukken en artikelen saamgevat en wordt de aanhaling van die artikelen, zoo in die wet als in andere wetten en wettelijke voorschriften, in verband daarmede voor zoover noodig gewijzigd.

De gewijzigde tekst van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), zoomede de wijzigingen, welke ingevolge het voorgaande lid in andere wetten of wettelijke voorschriften worden aangebracht, worden op Onzen last in het *Staatsblad* geplaatst.

Artikel 60.

Alle voorschriften van algemeenen of bijzonderen aard, door het militair gezag in overeenstemming met de bestaande wetgeving uitgevaardigd vòòr het tot stand komen van deze wet, blijven van kracht en worden voor de toepassing der strafbepalingen geacht te zijn tot stand gekomen onder de werking der gewijzigde wet, totdat, zoo noodig, door het militair gezag daarin nader, in overeenstemming met deze wet, zal zijn voorzien. Het militair gezag is gehouden het onverwijld tot stand komen van voorzieningen, welke door de gewijzigde wet wegens afwijking van de vroegere bepalingen geëischt worden, te bevorderen.

Artikel 61.

Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip.

Op hetzelfde tijdstip vervallen de wet van 16 October 1914 (*Staatsblad* n°. 490) tot tijdelijke nadere regeling betreffende de

militaire rechtsmacht in gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke in staat van beleg zijn verklaard; de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 244) tot toelating in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van voorloopige hechtenis wegens het in artikel 45 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) eerstomschreven misdrijf; en art. 5 der wet van 22 Februari 1917 (*Staatsblad* n°. 225) tot vaststelling in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van bepalingen in het belang van eene meer afdoende beteugeling van smokkelhandel.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Justitie,

De Minister van Staat,

Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Marine,

De Minister van Waterstaat,

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp tot herziening van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469) (Staat van oorlog en staat van beleg), is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 28sten Mei 1918.

RINK.

BEUMER.

DE JONG.

VAN DOORN.

NOLENS.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 27 Augustus 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Yssel.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

Aan beklagde was opgedragen een gamelle met kaas naar de kazerne te dragen. Onderweg nam zijn medebeklaagde voor zich zelf een stuk kaas uit de gamelle en op verzoek van beklagde, die beide handen noodig had voor het dragen van de gamelle, een tweede stuk voor hem, beklagde, hetwelk deze in de kazerne in ontvangst heeft genomen en opgegeten.

Het H. M. G. veroordeelt wegens verduistering; de krijgsraad spreekt vrij en is van meening dat het feit valt onder art. 27 R. K. L. De Adv.-Fisk. vraagt schuldigverklaring aan heling, terwijl de raadsman meent dat het feit oplevert medeplichtigheid aan diefstal.

Vrijspraak van den medebeklaagde wegens gebrek aan bewijs.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, appelland,

en

A. en B., beiden milicien-soldaat bij het Regiment Genietroepen, gedaagden.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagden, bij hun verhoor voor het Hof, hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagden voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, hebben terechtgestaan ter zake dat zij te Utrecht te zamen en in vereeniging op 22 December 1917 eenige stukken kaas, toebehoorende aan het Rijk, hebben weggenomen met het oogmerk zich die wederrechtelijk toe te eigenen, althans dat zij op tijd en plaats voormeld, toen zij belast waren met etenhalen en als zoodanig kaas, toebehoorende aan het Rijk, anders dan door misdrijf onder zich hadden, opzettelijk twee stukken kaas zich wederrechtelijk hebben toegeëigend, door die uit de gamellen te nemen en voor zich te behouden;

althans dat zij op tijd en plaats voormeld:

B. twee stukken kaas, toebehoorende aan het Rijk, heeft weggenomen met het oogmerk zich die wederrechtelijk toe te eigenen, althans opzettelijk die stukken kaas, toebehoorend als gezegd, welke hij als etenhaler anders dan door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend, door die uit de gamellen te halen en voor zich te houden;

A. opzettelijk een stuk kaas, toebehoorend als voormeld, dat B. met voorzegd oogmerk had weggenomen, althans zich opzettelijk wederrechtelijk had toegeëigend, van dezen ten geschenke heeft aangenomen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 Maart 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde B. subsidiair te laste gelegde, alsmede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; het aldus bewezen verklaarde niet strafbaar heeft geoordeeld op grond, dat dit feit niet valt onder artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht, daar dit artikel niet betreft wegneming van goederen, waartegen bij andere wetsbepaling bijzonderlijk is voorzien; dat het hier bewezen verklaarde valt onder artikel 27 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande; en ten aanzien van gedaagde A. heeft overwogen, dat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging is geput, dat deze gedaagde schuldig is aan hetgeen hem is te laste gelegd, en vervolgens beide gedaagden heeft vrijgesproken, aan den Commandeerende-Officier van der gedaagden korps ter beoordeeling latende, in hoeverre gedaagden voor het feit, waarvan zij zijn vrijgesproken, krijgstuchtelijk dienen te worden gestraft;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagden de krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende dat het Hof met den Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan gedaagde A. primair is te laste gelegd, en deze gedaagde daarvan derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat gedaagde A. heeft verklaard: dat hij op 22 December 1917 te Utrecht door den sergeant van de week was aangewezen om eten te halen; dat hij met anderen naar de keuken in de Kromhout-kazerne ging en een gamelle met kaas te dragen

kreeg, die hij met beide handen vast moest houden; dat B. naast hem liep, die één hand vrij had; dat deze zeide, dat hij wel een stukje kaas wilde hebben; dat hij daarop aan gedaagde B. antwoordde: „neem voor mij ook een stukje”; dat B. toen 2 stukjes kaas uit zijn, gedaagdes, gamelle nam en in zijn zak stak; dat hij, op de kamer gekomen, van B. een stukje in ontvangst nam en opat; dat hij geen recht had zich die kaas toe te eigenen, die toebehoorde aan het Rijk;

Overwegende dat door C. milicien-soldaat bij het Depot Genie-troepen, als getuige onder eede is verklaard: dat hij op een morgen een paar dagen vóór Kerstmis 1917 met de beide gedaagden en anderen moest eten halen in de Kromhout-kazerne te Utrecht; dat, toen ieder wat te dragen gekregen had, zij zich in het gelid moesten opstellen; dat voorop de gedaagden stonden; dat A. met beide handen een gamelle met kaas droeg, die met één hand niet te dragen was; dat naast dezen B. stond, die met één hand boter droeg en één hand vrij had; dat B. tegen A. zeide: „ik zou wel een stuk kaas lusten” en meteen een stuk kaas uit de gamelle van A. haalde, die dit toeliet; dat A. daarop tegen B. zeide: „haal voor mij ook een stukje kaas er uit”; dat B. dit deed en beide stukken in zijn zak stak; dat zij allen door den sergeant van de week belast waren eten te halen;

Overwegende dat op grond van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde A. subsidiair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, dat niet bewezen is, dat gedaagde kaas uit de gamelle heeft genomen;

Overwegende dat, nu het aan gedaagde A. subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen, een onderzoek naar het hem tertiair te laste gelegde achterwege dient te blijven;

Overwegende dat dit aan gedaagde A. subsidiair te laste gelegde en bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „verduistering, „gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbaar „feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken”, welk feit met eene geldboete van drie gulden behoorlijk wordt geboet;

Overwegende dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde B. het hem primair, subsidiair of tertiair te laste gelegde heeft gepleegd en hij derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet; 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64); 23, 44 en 321 van het Wetboek van Strafrecht, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 'sHofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 15 Maart 1918 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde A. subsidiair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als hooger aangegeven;

Qualificeert dit feit als: „verduistering, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van „gelegenheid hem door zijn ambt geschonken”;

Veroordeelt gedaagde A. te dier zake tot eene geldboete van drie gulden;

Bepaalt, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van drie dagen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde A. primair is te laste gelegd en subsidiair meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, en hetgeen aan gedaagde B. is te laste gelegd;

Spreekt gedaagden daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die vrijspraak onverantwoord is;

dat immers, rechtens, is komen vast te staan, dat de beklaaigde B. uit de gamelle met kaas, die zijn medebeklaagde onder zijn bereik had, twee stukken kaas, aan het Rijk toebehoorende, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeigening en

dat de beklaaigde A. van die stukken kaas, waarvan hij wist, dat zijn medebeklaagde B. ze weggenomen had, met het gemeld oogmerk, er één ten geschenke aangenomen heeft;

dat gevolgelyk, de beklaaigde B. zich aan diefstal en de beklaaigde A. zich aan heling schuldig gemaakt heeft,

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te Arnhem d.d. 15 Maart 1918, alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagden alsnog, bij Sententie van dezen Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der wet van 14 November 1879 (Staatsblad nr. 191), 9 der wet van 15 April 1886 (Staatsblad nr. 64), 74 der Militiewet 310, 416, 1e lid van het Wetboek van Strafrecht, en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zullen worden schuldig verklaard A. aan heling en B. aan diefstal en, deswege, veroordeeld ieder tot veertien dagen gevangenisstraf, met vrijspraak der beklaaigden van hetgeen hun meer of anders is te laste gelegd dan als bewezen aangenomen, terwijl

de verdediger betoogde:

dat de vrijspraak van A. in ieder geval terecht is geschied; dat immers deze gedaagde aan zijn medegedaagde de gelegenheid heeft gegeven om de kaas weg te nemen, door hem de bak met kaas voor te houden en de wegneming toe te laten; dat deze gedaagde dus hoogstens wegens medeplichtigheid aan diefstal kan worden gestraft, die echter niet is te laste gelegd; dat daarom dan ook geen sprake

kan zijn van heling, omdat deze gedaagde die gelegenheid aan zijn medegedaagde heeft gegeven onder de stilzwijgende voorwaarde, dat hij, A., ook wat van de kaas zou krijgen; dat B. dan ook de kaas, die hij later aan A. heeft gegeven, niet voor zich, maar voor dezen heeft weggenomen en hij aan dezen dus die kaas niet ten geschenke gaf, maar a. h. w. overgaf hetgeen hij in A.'s naam en voor dezen had weggenomen; dat dan ook B. die kaas nimmer als eigenaar heeft bezeten, maar alleen als detentor voor A., zoodat van toe-eigening geen sprake kan zijn; dat dus, wanneer er diefstal en dus overgang van eigendom heeft plaats gehad, de eigendom van den Staat is overgegaan op A. en deze die kaas niet eerst heeft verkregen, doordat hij die van B. ten geschenke kreeg;

dat gedaagde B. inderdaad niets begrijpt van de motiveering van den Krijgsraad; dat immers de bedoeling niet kan zijn, dat diefstal door militairen alleen kan worden gestraft, wanneer die niet onbestaanbaar is met de instandhouding van eene goede discipline in den militairen dienst; dat veeleer aan een schrijffout moet worden gedacht en de Krijgsraad inplaats van artikel 27 zal hebben bedoeld artikel 21 van het Reglement van Krijgstucht; dat gedaagde meent, dat deze opvatting in het algemeen in strijd is met de jurisprudentie, maar hij toch meent, dat er in dit geval termen zijn om het vonnis te zijnen aanzien te bevestigen; dat immers onder stroperijen in het Crimineel Wetboek worden verstaan diefstallen van eetwaren (art. 176 j°. 178); dat art. 180 C. W. uitdrukkelijk zegt, dat het straffen van „lichtere stroperijen” aan de krijgstucht wordt overgelaten; dat dit artikel bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht is gehandhaafd en dus art. 310 W. v. Str. daaraan derogeert; dat het alleen de vraag is of deze „stroperij” valt onder de lichtere; dat dit zeker het geval is, wanneer men onder „lichter” verstaat: lichter dan die bedoeld in de artt. 175—179, dus stroperij zonder dat de armee op marsch of te velde is, zonder binnendringing in de huizen, hoven, tuinen of andere besloten plaatsen der ingezetenen, zonder braak, geweld aan personen of zware bedreigingen, zonder dat er sprake is van diefstal van runderen, kalveren, schapen of varkens uit de open velden der landbewoners, niet troepsgewijze en niet gewapender hand; dat dit echter evenzeer het geval is, wanneer men de uitdrukking algemeen opvat en er dus onder begrijpt stroperijen van lichten aard;

en concludeerde mitsdien, dat het den Hove moge behagen eischer zijnen eisch te ontzeggen en het vonnis, zij het met verbetering der gronden, te bevestigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 Augustus 1918.

President Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. E. W. H. Duijzings.

Oplichting.

Beklaagde wordt beschuldigd een ander te hebben bewogen hem verschillende bedragen in geld af te geven door hem in strijd met de waarheid voor te spiegelen, onder afgifte van een fleschje met vocht, dat hij, na gebruik van dat vocht overeenkomstig de daarbij gevoegde gebruiksaanwijzing, voor den militairen dienst zou worden afgekeurd.

Vrijspraak door den krijgsraad. Het H. M. G. veroordeelt voor een deel van de ten laste gelegde feiten, doch spreekt voor een ander deel vrij.

Een verzoek van den raadsman om uitstel van pleidooi voorbijgegaan als te laat ingediend, terwijl daarvoor geen goede redenen zijn aangevoerd.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 1 Maart 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 30 Januari 1918 gewezen in de zaak tegen A., landstormplichtig-soldaat bij het 3de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 14 Mei 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden, den voornoemden A., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de vrijspraak van den gedaagde onder 2o., en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „oplichting, driemaal gepleegd”, en deswege veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, inzonderheid wat de vrijspraak betreft onder 1o., alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op de gronden en middelen,

nader bij pleidooi aan te voeren en toe te lichten, dat het den Hove moge behagen den gedaagde vrij te spreken, het vonnis van den Krijgsraad mitsdien bevestigende.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Overwegende dat het verzoek van den raadsman van gedaagde, om uitstel van het aanvankelijk vastgesteld pleidooi, te laat is gedaan, terwijl geen goede redenen bij dat verzoek zijn aangevoerd;

Gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen X., veehandelaar te Oud-Vossemeer, certijds milicien-ziekendrager te Venlo, en Z., landstormplichtig-soldaat bij het 4de Bataljon Landweer-Infanterie;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij te 's-Gravenhage:

1o. in den loop van het jaar 1917 met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, opzettelijk den milicien-soldaat X. heeft bewogen tot de afgifte van een bedrag van *f* 10.—, door dien milicien-soldaat X., in strijd met de waarheid, voor te spiegelen, onder afgifte van een fleschje met als inhoud eenig vocht, waarvoor gedaagde aan genoemden X. eene gebruiksaanwijzing aangaf, dat genoemde X. na behandeling als aangegeven voor den militairen dienst zou worden afgekeurd, en voorts daarna genoemden milicien X. nogmaals heeft bewogen tot de afgifte van een bedrag van *f* 15.—, door genoemden X. opzettelijk in strijd met de waarheid voor te spiegelen, dat Dr. Koremans, officier van gezondheid te 's-Gravenhage, hem, X, zou afkeuren voor den militairen dienst, wanneer hij, X, zich veertien dagen later, na het vorenbedoelde vocht als aangegeven te hebben toegepast en aangewend, bij dezen geneesheer zou melden;

2o. te 's-Gravenhage of elders in Nederland in den loop van het jaar 1917 tot driemaal toe den landstormplichtig-soldaat Z. met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen opzettelijk heeft bewogen tot de afgifte van respectievelijk *f* 10.—, *f* 90.— en *f* 30.—, door genoemden landstorm-soldaat Z. opzettelijk, in strijd met de waarheid, voor te spiegelen, zulks onder afgifte van een fleschje, inhoudende eenig vocht, waarvoor gedaagde genoemden landstorm-soldaat Z. eene gebruiksaanwijzing aangaf, dat genoemde Z. na behandeling met genoemd vocht als aangeduid, voor den militairen dienst zou worden afgekeurd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 30 Januari 1918 gewezen vonnis, heeft overwogen, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde de hem te laste gelegde feiten heeft gepleegd, en gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat, ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde, het Hof met den Krijgsraad van oordeel is, dat niet wettig en over-

tuigend is bewezen, dat gedaagde schuldig is aan dit hem te laste gelegde, en te dien aanzien het vonnis van den Krijgsraad behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven: dat hij in 1917 aan den landstormplichtig-soldaat Z. een fleschje, inhoudende formaline, heeft gegeven; dat hij van dien Z. drie bedragen, groot onderscheidenlijk *f* 10.—, *f* 90.— en *f* 30.—, heeft ontvangen; dat de ten processe aanwezige brieven van onderscheidenlijk 24 Januari 1917, 10 Februari 1917, 22 Februari 1917 en gericht aan den Heer Z., Numansdorp, door hem, gedaagde, zijn geschreven en ondertekend;

Overwegende dat door Z., landstormplichtig-soldaat bij het 40ste bataljon Landweer-Infanterie, als getuige onder eede is verklaard: dat half Januari 1917 gedaagde aan hem voorsloeg, hem, getuige, voor geld uit den dienst te helpen; dat gedaagde dit voorstel deed nadat hij, getuige, medegedeeld had, dat hij overgeplaatst was van 's-Gravenhage naar Numansdorp en dat hij dat vervelend vond; dat hij dan een fleschje met medicijnen zou krijgen, waarmede hij zijne voeten moest insmeren; dat hij dan afgekeurd zou worden; dat hij voor dat fleschje *f* 10.— moest betalen, wat hij gedaan heeft; dat hij een paar fleschjes van gedaagde heeft ontvangen; dat dit voorstel te 's-Gravenhage gedaan werd; dat hij eenigen tijd later van gedaagde een schrijven ontving, met verzoek nog *f* 90.— te betalen; dat hij dit geld aan gedaagde heeft ter hand gesteld; dat gedaagde in begin Februari 1917 bij hem thuis kwam en *f* 30.— vroeg, welke hij, getuige, toen aan gedaagde afgaf; dat gedaagde hem bij die gelegenheid heeft gewezen, hoe hij zijn voet moest behandelen; dat, toen hij vermoedde, dat hij er tusschen genomen werd, hij tevergeefs probeerde zijn geld terug te krijgen; dat hij dat geld gaf om hetgeen gedaagde hem voorspiegelde en om wat gedaagde hem gaf; dat gedaagde hem gezegd had, dat, als het niet hielp, hij het geld zou terugkrijgen, maar dat hij eerst moest betalen;

Overwegende dat ten processe aanwezig zijn drie brieven, gedagteekend onderscheidenlijk op 24 Januari 1917, 10 Februari 1917 en 22 Februari 1917, allen gericht aan den Heer Z. en ondertekend: I. de J.; dat de brief gedagteekend 24 Januari 1917 o. a. inhoudt: „De Heeren O. zijn besloten uw zaak zoo gauw mogelijk van de hand te doen en daarom moet ik U het volgende melden. Indien U Zondag te Rotterdam wil komen in de lunchroom de drie Steden te Rotterdam Hoofdsteege om U restant groot negentig gulden *f* 90.— te willen voldoen, dan ben U na tien dagen na voldoening uit den dienst. U ontvangt daarvoor een certificaat op zegel geteekend door den dokter, die U op dit stuk bevestigd na tien dagen uit den dienst te wezen. Verder behoef U niets te doen dan drie dagen voor dat U naar den Haag gaat. 't Is dat ik het gezegd heb *f* 100.—, anders werd het niet gedaan dan voor *f* 500.—”; dat de brief, gedagteekend 10 Februari 1917, o. a. inhoudt: „Hierdoor heb ik de eer, U te moeten melden, dat U nog een week zal moeten wachten, daar een van de Heeren ziek is geworden. Wilt U niet wachten

„dan kan U over het geld disponeeren. U schrijft mij p. o. wat U „doen zal. Wil U een week wachten, dan behoeft U niet in Rotterdam te komen, en zal ik U wel schrijven, wanneer U er voor kan „gaan”; dat de brief, gedagteekend 22 Februari 1917, o. a. inhoudt: „Op heden 22 Februrri 1917 heb ik de eer gehad de medicijnen te „zenden. U neemt iederen dag een voetbad lou en smeert daarna „het vlak in zeer dun. Dan kan U Woensdag e.k. er voor gaan zonder „een schrijven van mij te ontvangen; want dat voldoet zeer gauw”;

Overwegende dat op grond van de aanwijzingen, voortvloeiende uit de erkenning van gedaagde, de in het vonnis weergegeven ge-
tuigeverklaring en de hierboven vermelde schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde onder 2o. is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, dat het feit is gepleegd te 's-Gravenhage;

Overwegende dat de onder 2o. ten laste gelegde handelingen van gedaagde, bewezen als hooger aangegeven, zijn aan te merken deels als listige kunstgrepen, deels als een samenweefsel van verdichtsels;

Overwegende dat het ten laste gelegde en bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „oplichting, driemaal gepleegd, „beschouwd als ééne voortgezette handeling”, welke feiten met ge-
vangenisstraf voor den tijd van zes maanden behoorlijk worden geboet;

Gezien de artikelen 13 der Landstormwet; 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64); 10, 56, 326 van het Wetboek van Strafrecht; 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 30 Januari 1918 in deze zaak gewezen, voor zooverre het aan gedaagde onder 2o. te laste gelegde niet wettig en overtuigend is bewezen verklaard, en gedaagde daarvan is vrijgesproken;

Bevestigt het vonnis ten aanzien van de vrijspraak van het onder 1o. te laste gelegde;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde onder 2o. is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als hooger aangegeven;

Qualificeert dit feit als: „Oplichting, driemaal gepleegd, als ééne „voortgezette handeling beschouwd”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARRONDISSEMENTS-RECHTBANK TE ROTTERDAM.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 26sten Januari 1918.

Voorzitter: Mr. L. R. Telting.

Rechters: Mrs. Dr. A. J. Warren en H. de Bie.

Een milicien-soldaat, die is afgevoerd als deserteur, blijft gedurende den tijd van zijne desertie onderworpen aan de militaire rechtspleging, mitsdien is de burgerlijke strafrechter onbevoegd kennis te nemen van een door hem tijdens zijne desertie gepleegd strafbaar feit.

In de zaak van den Heer Officier bij deze Rechtbank

tegen

1. H. volgens zijne opgave, oud 22 jaren, geboren en wonende te Rotterdam, van beroep milicien-soldaat, lichting 1915,
2. L. volgens zijne opgave, oud 23 jaren geboren te Rotterdam, milicien-soldaat in garnizoen te IJmuiden, beiden gedetineerd.

De Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam (Kamer van Strafzaken),

Gezien de dagvaarding den beklaagden beteekend en inhoudende vermelding van het feit met de omstandigheden hun ten laste gelegd;

Gehoord den raadsman van den beklaagde H. in zijne verwerping, dadelijk na de ondervraging, bedoeld in art 152 Wetboek van Strafvordering, voorgedragen en toegelicht, verzoekende van de Rechtbank, dat zij zich onbevoegd zal verklaren om van deze zaak kennis te nemen op grond, dat niet alleen beklaagde L maar ook beklaagde H. onderworpen is aan de militaire rechtspleging, bij wiens betoog zich de raadsman van beklaagde L. heeft aangesloten;

Gehoord den heer Officier van Justitie in zijne bestrijding van dit verzoek;

Gehoord de verdere debatten tusschen de raadslieden van beklaagden en den Officier van Justitie, ieder zijnerzijds nogmaals het woord voerende;

Overwegende dat de beklaagden zijn gedagvaard, als zouden zij te Rotterdam in den nacht van den 17en op den 18en October 1917,

althans omstreeks dien tijd, tezamen en in vereeniging opzettelijk den nachtwaker in de Tramremise aan den Oostzeedijk van de Rotterdamse Electriche Tramweg-Maatschappij, genaamd Johan van der Voorde, van het leven hebben beroofd door hem te worgen, hebbende zij hem gewelddadig bij den hals aangegrepen en de keel toegeknepen, zoodat onderhuidsche bloedingen, bloedingen in de tongbasis tusschen en in enkele halsspieren ontstonden met breuk van beide hoornen van het schildkraakbeen en de dood door gewelddadige stikking intrad, nadat een der beklaagden tevoren, althans voordat hij zelf dien waker als gezegd met doodelijken greep bij den hals vastgreep, dezen met geweld met een stuk ijzer een slag achter op het hoofd had toegebracht, waardoor de schedel bloot kwam te liggen, welke doodslag gevolgd, vergezeld of voorafgegaan is van het wegnemen, met het oogmerk om zich wederrechtelijk toe te eigenen van een aantal zakjes, inhoudende geld, tot een gezamenlijk bedrag van ongeveer vijfhonderd gulden, toebehoorende aan genoemde Maatschappij, althans aan een ander dan een van hen, beklaagden, en gepleegd met het oogmerk om dien door hen gepleegden diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken of om bij betrapping op heeterdaad, aan zich zelve hetzij straffeloosheid, hetzij het bezit van bovenbedoeld wederrechtelijk verkregen goed te verzekeren:

althans als zouden zij op tijd en plaats als boven tezamen en in vereeniging, althans de beklagde sub 2 voor zich alleen, met het oogmerk om zich wederrechtelijk toe te eigenen, hebben weggenomen een dertigtal, althans een aantal zakjes met geld, tezamen inhoudende ongeveer vijfhonderd gulden, toebehoorende aan genoemde Maatschappij, althans aan een ander dan aan een van hen, beklaagden, nadat zij, althans de beklagde sub 2 die zakjes met geld, welke in gesloten trommels lagen in kasten, waarvan de deuren met sleutelslot waren gesloten, onder hun bereik hadden gebracht door met een stuk ijzer met geweld die deuren open te breken en de touwtjes met zegel, waarmede die trommels gesloten waren, los te snijden, welke diefstal voorafgegaan, vergezeld of gevolgd is door geweldpleging tegen bovengenoemden nachtwaker gepleegd, met het oogmerk om dien diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken of om bij betrapping op heeterdaad aan zich zelve, hetzij de vlucht mogelijk te maken, hetzij het bezit van het gestolene te verzekeren, hebbende beide beklaagden dien nachtwaker, nadat een hunner tevoren of tijdens dat de andere hem reeds had vastgegrepen met een stuk ijzer een of meer slagen op het hoofd had toegebracht, zoodat de schedel bloot kwam te liggen, gewelddadig bij den hals aangegrepen en de keel toegeknepen, zooals boven nader is omschreven, welke geweldpleging den dood van dien nachtwaker tengevolge heeft gehad;

Overwegende dat vaststaat, dat aan de beide beklaagden bij dagvaarding is ten laste gelegd een commun delict, gepleegd door een militair (beklaagde L.) met een ander persoon, beklagde H., als

mededader, zoodat overeenkomstig art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande de Burgerlijke Rechter slechts bevoegd zal zijn, indien die andere persoon behoort terecht te staan voor dezen;

Overwegende dat dus beantwoord moet worden de vraag voor welken rechter de beklaagde H. behoort terecht te staan;

Overwegende dat vaststaat, dat deze beklaagde is milicien-soldaat, behoorende tot de lichte 1915 doch wegens desertie op grond van de bestaande voorschriften (par. 1 van de Voorschriften tot uitvoering van art. 41 van het Reglement van Administratie bij de landmacht van het Koninkrijk der Nederlanden op 13 September 1917 bij zijn korps (het Dépôt Bataljon van het 6e Reg. Inf. te Harderwijk) als deserteur is afgevoerd;

Overwegende dat de Officier van Justitie op grond van die afvoering heeft betoogd, dat daardoor de beklaagde H., als zijnde niet meer begrepen in eenige formatie der onderscheidene Korpsen der Armee, overeenkomstig art. 2 van het Crimineel Wetboek zou hebben opgehouden onderworpen te zijn aan de militaire rechtspleging;

Overwegende evenwel, dat de Rechtbank deze meening niet deelt, omdat, daargelaten de uitlegging van bedoeld artikel 2, daarnaast bij latere wetten nadere bepalingen zijn gemaakt omtrent den omvang van de werking der militaire rechtspleging en met name art. 74 der Militiewet 1912 het Crimineel Wetboek van toepassing verklaart op de manschappen (der militie) van het oogenblik, waarop hun bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan en zoolang zij niet met groot verlof huiswaarts zijn gezonden;

Overwegende dat blijkens de eigen opgaven van beklaagde H. deze in de maand Mei 1915 als milicien voor eerste oefening is ingelijfd en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen, terwijl mede vaststaat, dat hij sedert dien niet in het genot van groot-verlof is gesteld;

Overwegende dat derhalve ook deze beklaagde valt onder de militaire rechtspleging, ten ware inderdaad de afvoering als deserteur uit de sterkte van zijn korps eene algeheele beëindiging van het militair dienstverband met zich mocht brengen, hetwelk allerminst het geval is;

Overwegende toch dat de bepaling omtrent die afvoering als deserteur wordt gevonden in eene Ministerieele beschikking, houdende voorschriften tot uitvoering van het bij Koninklijk Besluit vastgestelde Reglement van Administratie bij de Landmacht en het toch wel duidelijk is, dat eene dergelijke Ministerieele Beschikking de wet, die aanvang en einde van het dienstverband van den milicien en zijne onderworpenheid aan de militaire rechtspleging regelt, niet kan aanvullen; dat dit dan ook allerminst de bedoeling van dit voorschrift wezen kan, dat slechts uitwerkt art. 41 van bedoeld reglement, welk artikel handelt over de gevallen waarin de soldijbetaling ophoudt en den juisten dag regelt, waarop dit geschieden zal; dat die afvoering dan ook niet anders is dan een louter admi-

nistratieve maatregel, ingevoerd, gelijk Mr. M. S. Pols in zijn „Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande” (1876) zegt (in zijne toelichting op art. 2) omdat deserteurs, ten opzichte van de samenstelling en administratie van een bijzonder korps niet voor altijd beschouwd kunnen worden als tot de effectieve sterkte behoorende”;

dat tot het jaar 1879 toe dan ook de gewone straf voor deserteurs bestond in het hun afnemen van de kokarde, welke straf toch uitsluitend uitvoerbaar is op iemand, die de kokarde draagt en dus nog militair is, terwijl aan die straf ook uitdrukkelijk voortzetting van het dienstverband ook al ware de oorspronkelijke diensttijd verstreken, is verbonden;

Overwegende dat de Rechtbank ook nog een argument put uit het bepaalde bij art. 99, 4c der Militiewet, waarin staat geschreven, dat bij de berekening van den diensttijd, die is volbracht, niet wordt medegerekend de tijd, gedurende welken de *ingelijfde* (dat is en blijft hij immers blijkens het doorloopen van zijn diensttijd na zijn terugkeer bij zijn korps) tengevolge van zijne afvoering als deserteur niet in de sterkte van een korps der landmacht was begrepen;

Overwegende dat op grond van een en ander de beklaagde H. op den dag, waarop het hem ten laste gelegde feit zoude zijn gepleegd was ingelijfde bij de militie zonder groot verlof en mitsdien onderworpen aan de militaire rechtspleging;

Gezien behalve de vorenaaangehaalde artikelen, art. 218 jo 153 van het Wetboek van Strafvordering en art. 134 van de Rechtspleging bij de landmacht;

Verklaart zich onbevoegd om van de zaak kennis te nemen en verwijst haar naar den bevoegden militairen rechter, immers naar den Krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage;

Beveelt dat beklaagden in hechtenis zullen verblijven.

Aan het verslag van de terechtzitting, zooals dat is opgenomen in de N. R. Ct. van Zaterdag 26 Januari 1918 ontleenen wij het volgende gedeelte:

De president, mr. Telting, beklaagden de gebruikelijke vragen naar naam, leeftijd, beroep, geboorte- en woonplaats stellende, vroeg bekl. L. H. bovendien: of hij toegaf deserteur te zijn, tot welke lichting hij behoorde, of hij als deserteur van zijn corps was afgevoerd en wanneer. Bekl. H. antwoordde, dat hij behoorde tot de militie 1915, dat hij op 13 September als deserteur is afgevoerd en niet in het genot van groot verlof gesteld.

Mr. G. C. A. Oskam, verdediger van H., stelde dan onmiddellijk de onbevoegdheid van de rechtbank voor. De verdediger beriep zich op artikel 13 van het crimineele wetboek, bepalende, dat alle personen, behoorende tot de krijgsmacht te lande en ter zee, volgens

de krijgswet berecht zullen worden. Wel maakte art. 14 op die bepaling een uitzondering, voorschrijvende, dat een zaak in welke een burger en een militair wegens een in vereeniging gepleegd misdrijf terechtstonden, naar den burgerlijken rechter verwezen moet worden.

Hier kon dat artikel echter niet gelden. Dat L. militair was, stond vast. En H.'s verdediger was van meening, dat deze bekl., ofschoon als deserteur van zijn corps afgevoerd, nochtans als militair beschouwd moest worden, zoodat de rechtbank onbevoegd zou zijn van deze zaak kennis te nemen.

Hoelang vroeg mr. Oskam, moet men deserteur zijn, alvorens men kan aannemen, niet meer onder de krijgswet te staan? Eerst vier weken na de desertie gold een weggelooopen militair voor de administratie officieel als deserteur en werd zijn soldij ingehouden. Vóór het verstrijken van dien termijn werd de soldij hem uitbetaald of, bij zijn ontstentenis, onder beheer van den kapitein van zijn corps gesteld. Deze regeling was volgens ministerieel voorschrift, waaruit naar pleiter's meening niemand kon afleiden, dat een deserteur geen militair meer zou zijn.

Buitendien, zoo voerde de verdediger aan, bepaalt art. 74 van de Militiewet, dat iemand, die eenmaal is ingelijfd, alleen door grootverlof aan de militaire wet wordt onttrokken. En grootverlof was bekl. H. niet verleend.

Nog wees mr. Oskam er op, dat de auditeur-militair van het Hoog-Militair Gerechtshof vroeger aan de zijde van het O. M., tegenover de meening van spr., gestaan had, doch sedert — naar spr. bevoegd was mede te deelen — zijn oordeel had herzien.

Mr. A. J. Eigeman, verdediger van den tweeden bekl., sloot zich aan bij het betoog van zijn ambtgenoot en zag geen aanleiding er iets aan toe te voegen.

De officier van justitie, mr. Böhlingk, verklaarde zich met de opvatting der verdedigers niet te kunnen vereenigen. Naar de meening van het O. M. beschouwden zoowel het crimineel wetboek als de militiewet een deserteur als burger. Art. 2 van het crimineel wetboek bepaalt, dat dit wetboek betrekking heeft op hen, die tot eenig militair corps behooren, dus — zeide spr. — op actief dienende militairen. Bekl. H. was in October geen actief dienend militair meer geweest.

Volgens art. 99 van de militiewet, gaat voor deserteurs de diensttijd niet door, wordt dus de duur van de desertie niet tot den diensttijd gerekend. Hieruit volgt, dat zij gedurende den tijd van hun desertie geen militair, derhalve deserteurs geen militairen zijn. Tot de manschappen der militia te land en ter zee, van welke art. 74 van de militiewet spreekt, kan men hen niet rekenen. En nam men aan, dat een deserteur militair is, voor welke krijgsraad zou hij dan terecht moeten staan? De bevoegde krijgsraad toch wordt aangewezen naar de plaats van het garnizoen, waartoe de bekl. behoort. H. echter behoorde tot geen garnizoen.

De officier wees ook nog op het slot van art. 74, bepalend dat

een afgevoerd deserteur, die zich wegens desertie te verantwoorden heeft, voor den krijgsraad zal terechtstaan. Spr. gaf toe, dat het artikel niet in alle opzichten duidelijk is, doch hieruit bleek toch wel, dat het een deserteur als burger beschouwt. Immers, was hij militair, dan zou het niet noodig geweest zijn, uitdrukkelijk te bepalen, dat hij zich voor den krijgsraad te verantwoorden heeft.

Het O. M. bleef op grond van een en ander bij zijn meening, n.m., dat deze rechtbank bevoegd was van de zaak kennis te nemen.

Bij het in hooger beroep gewezen arrest van 6 Maart 1918 heeft het Gerechtshof te 's-Gravenhage de overwegingen van het vonnis overgenomen „waarbij nochtans het Hof buiten aanmerking laat, „als zijnde ten deze zonder gewicht, het door de Rechtbank uit het „afnemen van de kokarde als straf voor deserteurs afgeleide gevolg, „dat hij, op wien die straf wordt uitgevoerd, nog militair is, terwijl „de vermelding van den in het vonnis met name genoemden militairen rechter, waarnaar de zaak wordt verwezen, als niet in overeenstemming met de wet, behoort te vervallen”.

Het Hof vernietigde het vonnis doch alleen voor zoover betreft de verwijzing van de zaak naar den Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement standplaats 's-Gravenhage en te dien aanzien opnieuw recht doende verwees het de zaak naar den bevoegden militairen rechter.

De mondelinge toelichting op het requisitoir van den Advocaat-Generaal Mr. J. Z. Mazel kwam in hoofdzaak overeen met 's Hof's beslissing.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 24 Juni 1918.

Voorzitter: Mr. A. M. B. Hanlo.

Raadsheeren: Mrs. S. Gratama, J. A. A. Bosch, Dr. L. E. Visser
en J. Kusters.

Bij geene enkele bepaling van de wet van 23 Mei 1899, Stbl. 128, wordt aan het militair gezag de bevoegdheid toegekend eene verordening vast te stellen, waarbij in het belang van 's lands defensie bepalingen worden in het leven geroepen ten aanzien van het behoud van bosschen en andere houtopstanden.

Zoodanige verordening kan niet berusten op art. 22 der genoemde wet, welk artikel geene andere strekking heeft dan om in de buitengewone omstandigheden, waarover die wet handelt, aan het militair gezag de behartiging van dezelfde belangen op te dragen en het in verband daarmee dezelfde door de wet beperkte verordenende bevoegdheid te verleen, die in normale tijden aan de provinciale staten en de gemeenteraden toekomt. 1)

De Officier van Justitie bij de Arrond.-Rechtbank te Middelburg is requirant van cassatie tegen een vonnis van de Arrond.-Rechtbank te Middelburg van den 19en April 1918, waarbij in hooger beroep bij verstek werd bevestigd een vonnis van den Kantonrechter te Middelburg van den 16en Febr. 1918, bij hetwelk J. G., oud 40 jaren, van beroep landbouwer, geboren te Meliskerke, wonende te Zoutelande, werd ontslagen van alle rechtsvervolging.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Kusters, heeft de adv.-gen. Besier de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Bij het bestreden vonnis is het in eersten aanleg gewezen bevestigd, en hierbij is het te laste gelegde bewezen verklaard, hetwelk in hoofdzaak hierop neerkomt, dat beklaagde in de gemeente

1) Zie blz. 202 hiervoor.

Zoutelande omstreeks 20 Dec. 1917, door twee zijner knechts een houtopstand heeft doen vellen zonder toestemming van den Commandant in Zeeland. De Rechtbank verklaarde dit feit echter niet strafbaar, in het bijzonder niet krachtens de verordening van het Militair Gezag, den genoemden Commandant, van 6 Nov. 1917, welke zij als niet bindend beschouwde.

Hiertegen richt de Heer Eischer bij tijdig ingediende memorie het volgende middel van cassatie:

„Schending door niet-toepassing of verkeerde toepassing van art. 1 der Verordening van den Commandant der Stelling van de Monden der Maas en der Schelde van 6 Nov. 1917, in verband met de artt. 22 en 43 der Wet van 23 Mei 1899, Stbl. no. 128, doordat de Rechtbank aanneemt, dat de bij art. 22 der gemelde Wet aan het Militair Gezag gegeven verordeningsbevoegdheid slechts dezelfde zou zijn als die, welke aan provinciale en gemeentebesturen toekomt, en derhalve beperkt zou zijn hetzij tot de regeling van provinciale belangen, hetzij tot regelingen betreffende de openbare orde, zedelijkheid en gezondheid of in het algemeen de huishouding der gemeente, en doordat, aangenomen dat die opvatting juist is, daaronder niet zou zijn begrepen het uitvaardigen van een kapverbod, als in de gemelde Verordening neergelegd.”

Met het eerste deel dezer grief kan ik mij niet vereenigen. Op goede gronden is reeds bij Uw arrest van 28 Juni 1915 (W. 9801) beslist, dat de verordenende bevoegdheid van het Militair Gezag dezelfde door de Wet beperkte bevoegdheid is, welke in normale tijden aan de Provinciale Staten en de Gemeenteraden toekomt.

Juist schijnt mij daarentegen het tweede deel. Het behouden van den houtopstand kan van belang zijn o.a. voor de beschutting van het omliggend terrein tegen weersinvloeden, voor het instandhouden van nuttige vogelsoorten, voor de verhooging van het natuurschoon en daardoor voor de bevordering van het vreemdelingenverkeer, en kan dus voor het provinciaal belang — waarop het bij deze voor de geheele provincie bestemde verordening aankomt — noodig geoordeeld worden. Het kapverbod ligt dus geenszins uit den aard der zaak buiten het terrein, dat de provinciale wetgever betreden mag.

Toch komt het mij voor, dat het vonnis juist gewezen is. Blijkens de overweging toch, welke de verordening inleidt, is het de bedoeling van het Militair Gezag geweest, bepalingen in het leven te roepen, welke het „in het belang van 's Lands defensie” wenschelijk achtte. Hiertoe was dit Gezag onbevoegd, en zulks niet omdat art. 141 der Provinciale Wet den provincialen wetgever verbiedt verordeningen te maken, welke bepalingen inhouden omtrent onderwerpen van algemeen Rijksbelang — immers of dit het geval is, staat niet ter beoordeeling van den rechter —, maar omdat art. 140 hem niet meer toestaat dan het maken van verordeningen, welke hij in het provinciaal belang noodig oordeelt, en dit geval zich blijkens genoemde overweging hier niet voordeed.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij memorie, luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, dat, bij het vonnis van den Kantonrechter, van het den gerequireerde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dat hij te Zoutelande, omstreeks 20 Dec. 1917, door zijn knechts P. J. en J. R. in strijd met een besluit van den Commandant van Zeeland van 6 Nov. 1917, waarbij het vellen van houtopstanden, zonder toestemming van dien Commandant, onder de omstandigheden in dat besluit omschreven, was verboden, een houtopstand van wilgentronken, gelegen aan den straatweg nabij St. Janskerke, heeft doen vellen, zonder toestemming van den Commandant in Zeeland, zulks terwijl door den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, krachtens de wet van 30 Aug. 1917 (Stbl. no. 575), geen algemeen of bijzonder verbod tot het vellen van voornoemden houtopstand was uitgevaardigd, noch het vellen daarvan door dezen voorwaardelijk was toegestaan en terwijl voornoemde houtopstand geen Rijkseigendom was;

dat de Kantonrechter dit feit niet strafbaar heeft geoordeeld en den gerequireerde ter zake van alle rechtsvervolgving heeft ontslagen, welke uitspraak op andere gronden dan die des eersten rechters, door de Rechtbank is bevestigd;

O. ten aanzien van het middel;

dat de verordening van den Commandant der Stelling van de Monden der Maas en der Schelde (Commando Zeeland), uitgevaardigd den 6en Nov. 1917, onder meer inhoudt:

„*O.* dat het wenschelijk is in het belang van 's Lands defensie, bepalingen in het leven te roepen ten aanzien van het behoud van bosschen en andere houtopstanden;

„Stelt . . . . . vast:

„Art. 1. Voor zooverre in het in hoofde dezes genoemde gezagsgebied of gedeelten daarvan krachtens de wet van 30 Aug. 1917 (Stbl. no. 575) (Nood-Boschwet), door den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel geen algemeen of bijzonder verbod tot het vellen van bosschen en andere houtopstanden is uitgevaardigd of mocht worden uitgevaardigd, dan wel voor zooverre zulks door deze autoriteit niet voorwaardelijk is toegestaan of mocht worden toegestaan, is het vellen van bosschen en houtopstanden verboden, anders dan met toestemming van den Commandant van Zeeland;

„Art. 2. Het in art. 1 bedoelde verbod is niet van toepassing op bosschen en andere houtopstanden, welke Rijks eigendom zijn of mochten worden”;

O. dat bij geene bepaling der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), noch bij eenig ander wetsvoorschrift aan het militair gezag de bevoegdheid is toegekend, in het belang van 's lands defensie eene regeling vast te stellen van bovenvermelden inhoud;

dat zulks met name niet is geschied, bij het, in het middel aangehaald art. 22 der genoemde wet;

dat toch die bepaling, voor zooveel thans van belang, geene verdere strekking heeft dan om in tijden, waarin een deel van het Nederlandsche grondgebied in staat van oorlog of van beleg is verklaard, aan het militair gezag de behartiging van dezelfde belangen op te dragen en het, in verband daarmede, dezelfde door de wet beperkte verordenende bevoegdheid te verleen, die in normale tijden aan de provinciale staten en de gemeenteraden toekomt;

dat nu de onderhavige verordening eene regeling scheidt „in het belang van 's Lands defensie” en dit belang niet ten grondslag kan liggen, noch aan de provinciale verordeningen, welke uitsluitend het provinciaal belang kunnen beoogen, noch aan die der gemeente, welke alleen in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid en met betrekking tot de huishouding der gemeente gemaakt kunnen worden;

O. dat mitsdien het middel niet gegrond is;
Verwerpt het beroep.

(W. v. h. R. n°. 10282).

OFFICIEEL GEDEELTE.

Voorloopig arrest van militaire beklaagden.

Beschikking van 31 October 1918, Iste Afd., Nr. 126.

(Legerorders 1918, Deel A, Nr. 89).

Het komt voor dat de Garnizoens- en Plaatselijke Commandanten niet voldoende de hand houden aan het gestelde aan het slot van L.O. 1917, A 73. 1)

In verband daarmee wordt bij deze bepaald dat de Garnizoens- en Plaatselijke Commandanten maandelijks aan den Auditeur-Militair een opgave zullen verstrekken van de militaire beklaagden, die zich in hun garnizoen in voorloopig arrest bevinden met vermelding van den datum van aanvang van het arrest en van de strafbare feiten, waarvan zij worden verdacht.

Politiehulp bij aanhouding van militairen.

Beschikking van 8 November 1918, Iste Afd., Nr. 125.

(Legerorders 1918, Deel A, Nr. 95).

Naar aanleiding van ingekomen bezwaren, over het niet voldoen door agenten van politie aan verzoeken van met een rang bekleede militairen om hulp te verleen bij het aanhouden van minderen, die zich aan een krijgstuchtelijke overtreding schuldig maakten, wordt het volgende ter kennis gebracht:

- 1°. Agenten en hogere ambtenaren van Rijks- en Gemeentepolitie zijn niet verplicht hulp te verleen bij het aanhouden van militairen die zich schuldig hebben gemaakt aan een *krijgstuchtelijk* vergrijp.
- 2°. De hiervorenbedoelde verplichting tot hulpverlening is wel aanwezig, wanneer militairen worden aangehouden, die een *strafbaar feit*, hetzij naar het *gemeene strafrecht*, hetzij genoemd in het *militair strafwetboek* (crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande), hebben begaan.
- 3°. Een meerdere, die wenscht dat een mindere hem vergezelt, ten-

1) Zie M. R. T. XIII blz. 97.

einde zijn identiteit te doen vaststellen, kan hem daartoe den last verstrekken, c.q. onder het aanzeggen van arrest. Geeft de mindere na gewezen te zijn op de gevolgen van het niet voldoen aan dien last, daaraan niettemin geen gehoor, dan is het feit van *dienstweigerig* aanwezig. In dit geval moet zoo eenigszins mogelijk gebruik worden gemaakt van de hulp van zich in de nabijheid bevindende militairen om den mindere te dwingen mede te gaan, terwijl eveneens de hulp kan worden ingeroepen van ambtenaren van Rijks- of Gemeentepolitie, die *alsdan* tot die hulpverlening *verplicht* zijn.

- 4°. Hoewel zulks in het algemeen tot de hooge uitzonderingen dient te behooren, is de meerdere bevoegd des noodig een mindere aan te grijpen, wanneer hij de aanhouding niet op andere wijze kan doen
- 5°. Mocht de meerdere bij een en ander te lijden hebben onder molest van de zijde van het publiek of wel van de zijde van den betrokken militair, dan is — waar hier een strafbaar feit wordt gepleegd — de politie, overeenkomstig het onder 2° gestelde, in dat geval uiteraard evenzeer verplicht hiertegen bescherming te verleen.

Overbrengen van arrestanten.

Beschikking van 15 November 1918, IIe Afd., Nr. 135.

(Legerorders 1918, deel A, Nr. 100).

Bij het overbrengen van militaire arrestanten mag door geleiders niet van de wapens gebruik gemaakt worden, tenzij zulks voor zelfverdediging bepaaldelijk noodig is.

Indien het ook maar eenigszins te voorzien is, dat de militaire arrestanten pogingen tot ontvluchting zullen doen of dat het overbrengen van die arrestanten tot andere bezwaren aanleiding kan geven, moet in gemeenten, waar celwagens aanwezig zijn, de tusschenkomst van den Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant worden ingeroepen om de beschikking over een celwagen te krijgen. De Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant zal het verzoek hiervoor tot den Officier van Justitie ter plaatse richten.

Indien geen celwagen ter beschikking kan worden gesteld moet, in de bovenbedoelde gevallen, een ander gesloten vervoermiddel worden gebruikt. De hierop vallende kosten kunnen worden verantwoord onder de uitgaven wegens vervoer.

Bij het in- en uitladen aan de stations en bij de huizen van bewaring e. d. en ook overigens zullen de arrestanten worden geboeid indien en voor zoolang daartoe noodzaak aanwezig is.

De dezerzijdsche beschikking van 25 Maart 1918, IIe Afd., No. 91 (L. O. 1918, A 26) wordt ingetrokken.¹⁾

¹⁾ Zie M. R. T. XIII, blz. 513.

Militaire Rechtspleging gedurende den tijd, dat de troepen gemobiliseerd zijn.

Beschikking van 18 September 1918, Ie Afd., Nr. 155

(Legerorders 1918, deel B, Nr. 295).

Hierbij wordt bepaald, dat voor wat de militaire rechtspleging betreft, de Legerplaats te *Zeist* zal geacht worden te behooren tot het garnizoen *Amersfoort*. 1)

Gezag van korpscommandant.

Koninklijk besluit van 21 September 1918, No. 38.

(Legerorders 1918, Deel B, No. 312).

Gedurende den tijd, dat het leger gemobiliseerd is, wordt het gezag van korpscommandant verleend aan den kapitein-leider van den vaandragscursus te *Amersfoort* en aan den kapitein-leider van den vaandragscursus te *Harderwijk*.

Overleg met militaire vereenigen en bonden.

Beschikking van 14 November 1918, Ie Afd., No. 127.

(Legerorders 1918, Deel B, No. 358).

In afwachting van de door mij ter zake vast te stellen regeling, noodig ik de troepencommandanten uit in voorkomend geval de vertegenwoordigers van besturen van militaire bonden en vereenigen de gelegenheid te openen tot het houden van overleg in zake wenschen of belangen der bij de betrokken vereeniging of bond aangesloten militairen.

---

1) Zie L. O. 1916, B 237, M. R. T. XII blz. 193.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Moderne militaire beginselen.

Wij knipten uit de N. R. Ct. van 8 November 1918 avondblad B de navolgende door den soldatenraad te *Kiel* opgestelde en door den gouverneur aanvaarde 14 punten waarin nieuwe grondslagen te vinden zijn voor de weermacht der toekomst — indien deze nog moet bestaan — zooals de thans in Duitschland aan het bewind gekomen partijen zich die aanvankelijk voorstelden:

- „1. Vrijlating van alle arrestanten en politieke gevangenen.
- „2. Volledige vrijheid van drukpers en vergadering.
- „3. Afschaffing van de censuur op brieven.
- „4. Behoorlijke behandeling der manschappen door de superieuren.
- „5. Strafvrije terugkeer van alle kameraden aan boord en in de „kazernes.
- „6. De vloot mag onder geen enkele omstandigheid uitvaren.
- „7. Alle beschermende maatregelen door bloedvergieten moeten „achterwege blijven.
- „8. Alle maatregelen tot bescherming van het particuliere bezit „worden onverwijld door den soldatenraad vastgesteld.
- „9. Buiten den dienst zijn er geen superieuren.
- „10. Onbeperkte politieke vrijheid voor iederen man, en beëindiging „van den dienst tot het begin van den volgende dienst.
- „11. Officieren, die het met de maatregelen van den huidige „Soldatenraad eens zijn, begroeten wij in ons midden; alle anderen „moeten zonder aanspraak op onderhoud den dienst verlaten.
- „12. Leden van den Soldatenraad zijn van iederen dienst vrij.
- „13. Alle voortaan te treffen maatregelen mogen slechts met toestemming van den Soldatenraad getroffen worden.
- „Deze eischen zijn voor iederen militair bevelen van den Soldatenraad.”

Min of meer als tegenhanger hiervan zou kunnen worden beschouwd de dagorder, welke, eveneens volgens de N. R. Ct. van 9 Nov. 1918 ochtendblad B, de Staatssecretaris van Marine den dag te voren had uitgevaardigd van den volgende inhoud:

- „Aan alle takken van marine-dienst:
- „1e De soldatenraden beteekenen een nevenregering en worden „door de regering niet erkend;
  - „2e Met de vorming van vertrouwenscommissies, die door de „manschappen worden gekozen bij de onderscheidene marinegroepen „te land en aan boord kunnen wij ons in beginsel vereenigen;

„3e De commissies zijn gerechtigd alle wenschen en bezwaren van „de manschappen bij de betrokken superieuren in te dienen;

„4e Voor de indiening van wenschen bij bevelhebbers of den „inspecteur is de manschap gerechtigd een gemachtigde te kiezen;

„5e De commissies van gemachtigden zijn gerechtigd met de „manschap in volle vrijheid te overleggen. De daarvoor noodige „vergaderingen moeten worden aangevraagd.

„6e In de marine-standplaatsen mag de militaire groet, voor zoover „de plaatselijke omstandigheden (bijv. stations, drukke straten enz.) „zulks mogelijk maken, worden beperkt;

„7e Op strikte nakoming van de voorschriften tot gelijke ver- „zorging van officieren en manschappen moet streng worden gelet.”

„w.g. v. Mann, staatssecretaris van marine.

„Berlijn, 8 November.”

Ware de Regeering, waarvan deze ambtsdrager deel uitmaakte niet van het tooneel verdwenen, men had wellicht een zelfden strijd zich zien afspelen als geruimen tijd hier te lande heeft plaats gehad tusschen de vakvereniging — vrijwillige organisatie van belanghebbenden — en de groepsvertegenwoordiging — van hoogerhand opgelegde organisatie van belanghebbenden — in welken strijd misschien nog niet de eindbeslissing gevallen is doch de grootste kansen voor de vakverenigingen zijn gebleken. Die strijd zou te interessanter zijn geweest omdat die gevoerd zou worden in een tijd van spanning, onder hooger druk, acuut.

Doch de tijd daartoe is niet gegund. Men heeft de partij, die de stelling van het oude standpunt zou verdedigen, uitgeschakeld, den strijd daardoor wel voorkomen, doch tevens de voorloopige zege verschaft aan beginselen, waartegen mannen uit de oude school opzien, niet wetende of en zoo ja hoe alles terecht zal komen en hoe de weermacht van de toekomst er wel uit zal zien.

Voorspellingen in dezen tijd zijn niet te geven. Wij zullen ons dan ook niet tot zoo iets laten verleiden. Doch men meene niet dat deze beginselen ons onverschillig moeten zijn, omdat zij van over de grenzen komen.

Et tua res agitur! Ook om onze belangen gaat het. Hoor slechts naar hetgeen bij de jongste interpellaties over het militair beleid is gezegd (vergadering van 5 November 1918, Handelingen Tweede Kamer 1918—1919 blz. 253 v.). Daarin sprak de heer K. ter Laan onder meer als volgt:

„In ons volk is bezig de vorming van een nieuwe macht tegen „het oude, verouderde en verroeste militarisme. Het leger, ons leger, „bestaande uit onze jongens uit het volk, waarvan wij hier de ver- „tegenwoordigers zijn, is niet van de officieren of van de Regeering. „Het is van ons. Wij zullen zelf de baas zijn in ons eigen leger, „baas in ons eigen huis, wij Volksvertegenwoordigers, Mijnheer de „Minister, en dat moeten wij U leeren, ook op het punt waar gij U „het sterkst verschanst hebt, in het leger zelf. Wij willen onze „mensen als mensen zien behandelen. Wij willen onze mensen,

„die zich organiseeren in onzen bond van dienstplichtigen, als burgers
 „behandeld zien. Ik ben breed genoeg van inzicht om andere organi-
 „saties, als zij opkomen, ook gaarne te erkennen. Wij willen hun
 „vertegenwoordigers hebben, overal waar wat te beslissen valt; onze
 „mensen, ook de gewone militairen, in de krijgswaarden; onze men-
 „schen in het beheer van de cantines; onze menschen mede bij den
 „inkoop en de bereiding van de voeding; ook in zoo'n commissie
 „als nu rechtspraak zal houden over de Harskamp. De tijd is gekomen.
 „Wij willen in elk garnizoen hebben gekozen vertegenwoordigers van
 „de soldaten, en wij hier in de Volksvertegenwoordiging, wij zullen
 „beslissen hoeveel lichtingen er onder de wapenen zijn en hoe die
 „lichtingen zullen worden behandeld, dat zij goed zullen worden be-
 „handeld, dat grieven zullen worden weggenomen. Dan hebben wij
 „die echte of nagemaakte oproertjes niet noodig.”

Aan deze algemeene formuleering lagen verschillende grieven ten grondslag, betreffende het cantinebeheer; inhouding van soldij bij beschadiging, waarvan geen rekening en verantwoording wordt gedaan; ongeriefelijke en ongezellige inrichting van kwartieren; slechte voeding; slecht geregelde, te drukke en te zware wachten; legering ver van de woonplaats; belemmering van vrijheid van organisatie, van vergadering en van drukpers; de geneeskundige dienst; onzekerheid van bestaan na de demobilisatie en ongelijkmatige toekenning van vergoedingen wegens verblijf onder de wapenen van kostwinners. Nagenoeg al deze grieven zijn van zuiver economischen aard. Ook is er een van meer juridisch karakter, die wij nog niet noemden, de rechts-toestand. Hierover zeide de heer ter Laan het volgende (blz. 252):

„De klager wordt vaak gestraft, maar er wordt geen recht gedaan,
 „— ik spreek de goeden niet te na. Reclameeren? Doen zij niet. Wij
 „krijgen zoo dikwijls brieven met klachten over verongelijking enz.
 „Wij zeggen dan: Ga naar den krijgswaard; maar je kunt ze er niet
 „toe krijgen; zij gelooven er niet meer in. En dan, wat wij ook eens
 „hebben afgeschaft hier in de Kamer: eerst de straf ondergaan en
 „dan reclameeren! Ja, dat is afgeschaft geweest onder Minister
 „Bergansius, want drie dagen is het afgeschaft geweest. Het bestaat
 „nog; de soldaat zit er maar mee. Die Minister Bergansius eischte,
 „dat de Kamer haar besluit zou herroepen, en . . . het is ook toen
 „gedaan! 1) Alweer een Minister die het volk niet kende. Eerst
 „gestraft worden en dan reclameeren, dat doen de menschen niet.
 „Het militaire recht is maar al te vaak onrecht.”

Ten slotte stelde de spreker in meer concreten vorm de eischen op militair gebied van zijne politieke geestverwanten voor in den vorm van het programma van den Bond van Dienstplichtigen, luidende volgens hem 2):

1) De Heer ter Laan doelt hier op hetgeen voorgevallen is bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer van art. 62 van de Wet op de Krijgstucht (Stb. 1903 No. 112). Zie Prof. v. d. Hoeven, Militair straf- en tuchtrecht deel III blz. 425—549
 Red. M. R. T.

2) In de N. R. Ct. van 11 November 1918, Avondblad B, treffen wij eene andere lezing aan, die nochtans zakelijk niet veel verschilt. Zij luidt aldus:

- „1. Regeling der vergoeding voor de gezinnen, zoodanig dat het gezin behoorlijk kan bestaan; de uitkeeringen worden berekend naar het standaardloon door de vakverenigingen behaald.
- „2. Verlofsregeling, waarbij iedere soldaat een week per maand krijgt.
- „3. Zorg voor de materiele behandeling (kazerneering, voeding) met medezeggenschap van vertrouwensmannen gekozen door en uit den troep.
- „4. Behoorlijk ingerichte cantines met medezeggenschap in het beheer van vertrouwensmannen gekozen door en uit den troep.
- „5. Vrijheid van vereeniging en vergadering en van verspreiding en lezing van allerlei geschriften.
- „6. Verhooging van het menagegeld tot ten minste 75 cent en van de soldij tot 50 cent per dag.
- „7. Beperking van den militairen groet.
- „8. Grondige verbetering van den geneeskundigen dienst.
- „9. Vertegenwoordiging der soldaten in de krijgsraden. Algeheele wijziging van het strafstelsel in het leger, in het bijzonder verbetering der arrestlokalen. Vrijheidsberooving niet meer uitgesproken door één man. Opschorting van de straf in geval van beroep. Verbod om het periodiek verlof in te houden bij straf.
- „10. Afschaffing van de militaire rechtspraak in vredestijd.”

Ook de onderofficiers-vereeniging Ons Belang liet zich niet onbetuigd. Wij knipten eveneens uit de N. R. Ct. van Dinsdag 10 December 1918 Ochtendblad B en Avondblad A het hieronder volgend bericht:

„Het hoofdbestuur van de 7000 leden tellende onderofficiersver-

1. Onmiddellijke demobilisatie met uitkeering van behoorlijke vergoedingen aan gehuwden en ongehuwden, zoolang dezen werkloos zijn.
  2. Regeling van die vergoedingen zoodanig, dat het gezin behoorlijk kan bestaan. De uitkeeringen worden berekend naar het standaardloon, door de vakverenigingen behaald.
  3. Algeheele wijziging van het strafstelsel, in het bijzonder verbetering van de arrestlokalen. Vrijheidsberooving niet meer uitgesproken door één man. Opschorting van de straf in geval van beroep. Verbod, om verlof in te houden bij straf. Vertegenwoordiging van de soldaten in de krijgsraden. Afschaffing van de militaire rechtspraak in vredestijd.
  4. Zorg voor de materiele behandeling (ligging, voeding, kazerneering) met medezeggenschap van vertrouwensmannen, gekozen door en uit den troep.
  5. Afschaffing van den militairen groet.
  6. Instelling van bataljons-raden, waarin vertrouwensmannen, gekozen door en uit den troep. Het geven van de meest uitgebreide bevoegdheid aan deze raden inzake toezicht en contrôle in keuken en cantine
  7. Grondige verbetering van den geneeskundigen dienst.
  8. Verlofregeling. Iedere soldaat (moet) ten minste een volle kalenderweek per maand verlof hebben.
  9. Vrijheid van vereenigen en vergaderen en van het verspreiden en lezen van allerlei geschriften.
  10. Het vrije gebruik en volle bezit bij demobilisatie voor de gedemobiliseerden van schoeisel en onderkleeren.
- Met deze lezing vereenigde zich een te Rotterdam gehouden vergadering van verschillende organisaties der S. D. A. P. op 10 November t. v.

Red. M. R. T.

„eeniging Ons Belang meldt, dat het namens die vereeniging aan den minister van oorlog aangeboden heeft de volgende voorstellen, waarvan de spoedige uitvoering voor den goeden geest in het onderofficierskorps noodzakelijk wordt geacht:

„1o. Onmiddellijk ter hand nemen van het wettelijk regelen van de rechtspositie, waarbij geen verschil mag worden gemaakt tusschen officieren en het personeel van lageren rang.

„2o. Demping van de klove tusschen den officiersstand en het personeel van lageren rang.

„3o. Dadelijke erkenning en medezeggingschap van de militaire vakbonden en medewerking bij de regeling betreffende de positie en de belangen hunner leden, zoowel bij de korpsen als bij het departement van oorlog.

„4o. Volledige vrijheid van critiek omtrent militaire zaken en toestanden voor zoover niet in strijd met 's lands belang.

„5o. Maatregelen tot een ten spoedigste afschaffing van afzonderlijke rechtspraak van militairen; onmiddellijke invoering van tuchtraden, bestaande uit personen van elken rang; opschorting van straffen bij beroep.

„6o. Beperking van den militairen groet tot voor meerderen van het onderdeel.

„7o. Verleenen van alle burgerrechten aan beroepspersoneel.

„8o. Uitkeering van de volle salarissen, met ingang van 1 Januari 1918.

„9o. Onmiddellijke verbeteringen van de pensioenen van militairen en weduwen en weezen; met terugwerkende kracht tot ten minste 1 Augustus 1914.

„10o. Periodieke bevorderingen bij gebleken geschiktheid.

„11o. Verwijdering van het Departement van Oorlog van alle conservatieve ambtenaren en officieren.”

Men meene niet dat de Landmacht alleen dergelijke eischen ziet ontstaan; ook onze Zeemacht kent ze. Zie slechts wat daar als zoodanig naar voren wordt gebracht in de formulering van een bericht in de N. R. Ct. van 20 November 1918 Avondblad C., hetwelk luidt:

„De hoofdbesturen van den Algem. Bond van Onderofficieren der Kon. Marine en het korps Mariniers, den Bond van Onderofficieren Mach.drijvers en -Stokers bij de Marine Voorwaarts, den Bond van Korporaals der Kon. Marine en den Bond voor Minder Marine Personeel hebben aan de regeering verzocht, het volgende programma als grondslag te nemen voor de verwezenlijking van de democratische idee in de weermacht:

„I. Wettelijke regeling der rechtspositie. *a.* Premievrij pensioen voor weduwen en weezen. *b.* Vrije verpleging ook voor de gezinnen in den uitgebreidsten zin. *c.* Afschaffing van het administratieve ontslag en terugstelling. *d.* Vergoeding wegens vervallen pensioenrechten van vroeger administratief ontslagenen. *e.* Doorvoering

„van de door de Staatscommissie-1918 ontworpen salarisregeling met „inachtneming van de nota's van de leden De Nijs en Smith en het „salaris-comité. *f.* Ontslag aan alle overdieners met vergoeding, evenals „dienstplichtigen tot zij werk hebben. *g.* Verleenen van zes maanden „verlof met behoud van tractement aan pensioengerechtigde over- „dieners en opgeroepen gepensioneerden. *h.* Toekenning van verhoogd „pensioen aan sub *g.* genoemden.

„II. Erkenning der vak-organisaties van militairen. *a.* Overleg met „met hoofd- en afdelingsbesturen subsidiair instelling van commissies „inzake de materiele belangen. *b.* Wijziging van het verzoekrecht „zooals het vroegere art. 13 Baksorder aangaf. *c.* Instelling van een „permanente commissie van advies met vertegenwoordigers der bonden „zooals ook voor burgerlijke ambtenaren is ingesteld.

„III. Vrijheid van politiek geestelijke ontwikkeling. *a.* Vrijheid „van lectuur. *b.* Opheffing van het verbod van Het Anker en van „den Bond van M. M. P. in Indië. *c.* Opheffing van de wettelijke „belemmeringen inzake uitoefening kiesrecht en verkiesbaarheid.

„IV. Hervorming militair straf- en tuchtrecht. *a.* Afschaffing „militaire rechtspraak in tijd van vrede zonder uitbreiding der „disciplinaire bevoegdheid der commandanten. *b.* Intrekking van de „invoeringswetten voor de militaire straf- en tuchtwetten 1903. „*c.* Instelling van tuchtraden. *d.* Schorsing van de straf bij beklag. „*e.* Voorwaardelijke strafopshorting. *f.* Afschaffing provooststraf als „tuchtmiddel. *g.* Afschaffing militair saluut buiten dienst. *h.* Ver- „gunning om buiten dienst burgerkleding te dragen.

„V. Eischen, speciaal dienstplichtigen betreffende. *a.* Intrekking „van de wettelijke bevoegdheid, de zeemilitie naar de Koloniën te „zenden. *b.* Doorbetaling van de kostwinners-vergoeding aan klein- „verlofgangers tot zij werk hebben. Geen overdienst wegens onder- „gane straffen.”

Bij dit veelzijdig programma teekenen wij in het bijzonder aan iets wat wij met belangstelling aantreffen in de N. R. Ct. van 13 November 1918, Avondblad B, n.l. het volgende bericht uit Duitschland:

„De Lokalanzeiger meldt, dat Maandagmiddag aan het Ministerie „van Oorlog een commissie uit den soldatenraad voor Groot-Berlijn „vergaderd heeft, die besloot onverwijld de beginselen van de „instelling van krijgsraden vast te stellen.”

Voorts gewerd ons een bericht uit de „Vollversammlung” van den Soldatenraad van Groot-Berlijn van 11 December jl., voorkomende in de Morgenausgabe van het Berliner Tageblatt van den 12den d.a.v., hierop neerkomende, dat het lid Gerhard-Jüterbog referaat uitbracht over een nieuwe regeling van de „Militärgerichtsbarkeit”. Sedert de omwenteling had, zoo deed hij uitkomen, een regeling van deze aangelegenheid niet bestaan. Toen echter de troepen van het front terugkeerden hadden de Divisiegeneraals weder de taak van „Gerichtsherr” op zich genomen. De referent achtte dit in strijd met wat de omwenteling had getracht te bereiken. Wel was hem

bekend dat de Regeering een voorontwerp had samengesteld, waarbij de militaire rechtscolleges de oude bevoegdheden behielden. Spreker achtte dezen toestand onhoudbaar en achtte verandering noodig, waartoe hij een ontwerp-noodwet aan den soldatenraad voorlegde. Dit ontwerp werd goedgekeurd. De inhoud ervan is ons echter niet bekend.

Wijkt dus de opvatting van de Duitsche soldatenraden omtrent de afschaffing der militaire rechtspraak af van die der Nederlandsche groepen, welke voor soldatenraden ijveren? Of is de deelneming van vertegenwoordigers van de soldaten aan de werkzaamheden van krijgsraden, welke in punt 9 van het programma van den Bond van dienstplichtigen geëischt wordt, een vingerwijzing in dezelfde richting als die de Duitsche raden zullen inslaan?

Merkwaardig is in ieder geval ook het in de N. R. Ct. van 24 November 1918, ochtendblad D, overgenomen bericht uit hetzelfde Duitsche blad, dat meldde:

„In het uitvoerend comité van den arbeiders- en soldatenraad wordt „thans een plan uitgewerkt voor de vorming van een Duitsch „socialistisch leger. Er zijn daar voorloopig niet-bindende richtsnoeren „voor opgesteld, waaromtrent nog een besluit moet worden genomen. „Voor den dienst is de militaire tucht voorgeschreven. De groot „moet een teeken van kameraadschappelijke saamhoorigheid zijn. De „aanvoerders worden niet meer in den derden persoon toegesproken. „De oude rijks- en landskokarden worden als kenteeken van den „tot dusver bestaan hebbenden militairen staat afgeschaft. In hun „plaats treedt de roode kokarde als teeken der socialistische republiek. „De schouderbedekkingen en de degens vervallen als kenteekenen van „den vroegeren rang en klassenorde. De aanvoerders dragen zonder „onderscheid dezelfde kleeding; de wapenen mogen slechts in dienst „worden gedragen. Ook de gekozen leiders mogen het kenteeken „van hun rang slechts in dienst dragen, Dit kenteeken bestaat uit „een rooden band. De groepaanvoerders dragen een rooden band „zonder streepen, de compagnieaanvoerders met twee zwarte streepen „en de bataljonaanvoerders met drie zwarte streepen.”

Oogenschijnlijk voor ons niet veel nieuws. Wat ons het meeste benieuwt, is, wat men zal blijken te verstaan onder „voor den dienst de militaire tucht voorgeschreven.” Gaat men onderscheid maken tusschen de rechtsmacht over militairen in en buiten dienst? Dat kan een fraaie verwarring geven en een onbegrensd aantal competentiegeschillen, die de rechtspraak slechts kunnen vertragen en dus benadeelen.

Er is over deze en dergelijke eischen in de vergaderingen der Tweede Kamer van 5 November j.l. en volgenden dagen veel gesproken, te veel om alles hier, zij het ook zeer in het kort, te herhalen. Doch wij willen niet nalaten hiertegenover te stellen wat de Minister van Oorlog Alting van Geusau daaromtrent heeft medegedeeld. Onze lezers kunnen dan zien in hoeverre de Regeering al aanstonds neiging heeft getoond andere toestanden in het leven te roepen.

Op 6 November besprak de Minister hetgeen gedaan moest worden

ter verbetering van den geest in het leger. Het is in een tijd als die thans achter ons ligt zeer moeilijk in den troep een goeden geest te behouden en orde en tucht te handhaven. Dat zulks te wenschen laat is te wijten aan de omstandigheid dat vele officieren niet voldoende medeleven met den troep, onvoldoende aandacht schenken aan het materieel welzijn van den soldaat en te veel vasthouden aan de ouderwetsche begrippen omtrent de verhouding van meerderen, tot minderen. Daarin moet verandering ten goede komen.

Zoo had de Minister, toen wegens gebleken ontevredenheid over intrekken van verloven, alle korpsen of onderdeelen die daaraan schuldig waren, waren uitgesloten van verlof, toen de omstandigheden het verleenen daarvan in het algemeen weer toelieten, dien maatregel zoodanig veranderd dat zij, die aan deze ontevredenheidsuiting niet hadden meegedaan, daarvan niet de dupe zouden worden. Zoodanige collectieve straf kon de Minister niet goedkeuren.

De Minister verzekerde dat hij een reorganisatie van leger en officierskorps in modernen zin zou ter hand nemen, dat hij, gebruik makende van de hem gegeven wenken en aanwijzingen, de meest mogelijke waarborgen zal trachten te scheppen, dat aan onze soldaten die behandeling ten deel valle. waarop zij onbetwistbaar recht hebben. De oude geest moet verdwijnen en nieuwe begrippen moeten hun intrede doen.

Wat enkele détailpunten betreft, deed de Minister van Oorlog in de vergadering van 12 November 1918 (Handelingen blz. 334 v) nog enkele mededeelingen, welke der vermelding waard zijn. Verpachting van cantinebeheer keurde Z.Exc. af. Voorts kondigde de Minister de volgende voornemens aan, welker verwezenlijking hij zich grootendeels reeds tot taak gesteld had bij zijn optreden als hoofd van het Departement:

1o. Aanwijzingen geven aan de officieren omtrent de wijze, waarop de verhouding van meerderen tot ondergeschikten behoort te worden opgevat. Hervorming van de opleiding der officieren en ook van de onderofficieren, met het oog hierop.

2o. Een regeling, die meerdere waarborgen biedt, dat een militair, die wordt gestraft, recht wordt gedaan, bij het door hem in te stellen beroep. Een daartoe strekkende herziening hoopt de Minister spoedig ter hand te nemen, waarbij den gestrafte invloed wordt toegekend op de te benoemen commissie van onderzoek.

3o. Een zoodanige procedure in zake klachten over onrechtvaardige of onjuiste behandeling, dat de klager zelf invloed heeft op het in te stellen onderzoek.

4o. Invoering van commissiën van toezicht op alles wat de materiele verzorging van den militair betreft. In die commissiën zullen onderofficieren, korporaals en soldaten vertegenwoordigd zijn door leden, die door hen zelf worden aangewezen. De Minister dacht hier aan huisvesting, nachtligging, bereiding van de voeding, het cantinebeheer, onttrekking van voedingsmiddelen aan de menage enz.

5o. Een gereguleerd overleg tusschen de troepencommandanten

en de afdeulings- of kringbesturen van de verschillende bonden en vereenigingen, aan welke de militairen der verschillende rangen de behartiging hunner belangen meenen te moeten opdragen. Zooals de Minister elders zeide, zijn er thans 28 van deze vereenigingen.

6o. Verdere uitbouw en doorvoering van de geestelijke verzorging van den soldaat. Gestrenger toezicht op de naleving van het vloekverbod.

De Minister stelde zich voor bij deze hervormingen ten deele te steunen op de rijke ervaring die hij in zijn vorige betrekking opdeed in zake de rechtspositie van ambtenaren en werklieden. Aan de officieren moet meer het gevoel worden bijgebracht voor sociale, economische en paedagogische vraagstukken, waarbij zijns inziens de overgrootte meerderheid met opgewektheid zou medewerken. Reeds had de Minister eenige weken geleden overleg geopend met verschillende vakbonden van onderofficieren om een commissie te benoemen tot het uitbrengen van advies tcr zake.

Deze commissie werd ingesteld bij beschikking van 11 November 1918, IIIe Afd., n°. 97 (Legerorders 1918 B n°. 361) met den navolgenden inhoud:

Ter algemeene kennis wordt gebracht, dat bij bovengemelde Beschikking eene Commissie is ingesteld, welke van advies zal hebben te dienen omtrent de regeling van de positie der onderofficieren behorende tot de Landmacht, en welke daarbij als uitgangspunt zal behooren te nemen het gestelde in de Nota, als bijlage 10 gevoegd bij het Rapport der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 5 December 1917, n°. 7 (Commissie *Idenburg*).

In die Commissie zijn benoemd:

tot Lid en Voorzitter:

de gepensioneerde Kolonel der Infanterie Jhr. L. M. A. von Schmidt;

tot Leden:

de Luitenant-Kolonel der Artillerie W. H. Doorman;
 de Majoor der Artillerie J. P. E. van Reijssen;
 de Kapitein der Genie A. M. de Blauw;
 de Kapitein van den Generalen Staf J. M. J. H. Lambooy;
 de Reserve-Eerste-Luitenant der Cavalerie Mr. W. C. Wendelaar;
 de Adjudant-Underofficier der Infanterie C. Blokker, en
 de Adjudant-Underofficier der Artillerie H. B. Berghuys, beiden lid van het Hoofdbestuur der Vereeniging „Ons Belang”;
 de Adjudant-Underofficier-Vaandeldrager der infanterie A. T. van Oosterom, Voorzitter van de Nationale Christen-Underofficieren-Vereeniging;
 de Sergeant der Infanterie J. J. M. van 't Walderveen, Voorzitter van den Nederlandschen R. K. Bond van Underofficieren „St. Martinus”; en
 den Opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee I. Lampier, Voorzitter van de Vereeniging van Leden, behorende tot het Wapen der Koninklijke Marechaussee beneden den rang van officier;

tot Secretaris:

de Eerste-Luitenant der Militaire Administratie A. C. van Oorschot;

Voorts is bepaald:

dat de Commissie bevoegd zal zijn om militair personeel, tot de landmacht behorende, rechtstreeks te hooren tot het verkrijgen van de door haar gewenschte inlichtingen;

dat de oproeping om voor de Commissie te verschijnen, geschieden zal met voorkennis van de boven den betrokkene gestelde autoriteit, en

dat het militair personeel, behorende tot de landmacht, zich rechtstreeks *schriftelijk* tot de Commissie (adres: Jan Pieterszoon Coenstraat n°. 25 te 's Gravenhage) zal kunnen wenden voor het geven van inlichtingen of het kenbaar maken van wenschen.

De Minister van Oorlog heeft ook hierover geen gras laten groeien. Reeds op 19 November 1918 installeerde Zijne Excellentie de commissie. Bij die gelegenheid sprak de Minister als volgt, waarbij wij het verslag uit de N.R.Ct. van 19 November 1918 Avondblad C aanhalen:

Mijne heeren!

Het is mij aangenaam u op deze plaats te verwelkomen en u mijn dank te betuigen, dat u zich genegen hebt verklaard in de commissie zitting te nemen, die zich zal bezighouden met het belangrijke vraagstuk der onderofficieren.

In het bijzonder u, kolonel von Schmidt, zeg ik dank, dat u wel het voorzitterschap heeft willen aanvaarden; uw veeljarige rijke ondervinding en uw practische en vooruitstrevende zin zijn mij een waarborg, dat u als voorzitter de rechte man op de rechte plaats zijt.

Doordat de vier grootste vereenigingen zich hebben kunnen doen vertegenwoordigen in de commissie, verwacht ik, dat hierin aan de behandeling van hun belangen en wenschen alle recht kan wedervaren.

Het zal wel overbodig zijn u er op te wijzen, dat het niet wel doenlijk was, alle vereenigingen van onderofficieren in de commissie te vertegenwoordigen, zoodat ik hier als mijn bepaalde bedoeling mag uitspreken, dat ook alle niet vertegenwoordigde categorieën de gelegenheid zullen erlangen, haar wenschen en gezichtspunten mede te deelen.

Ik kan, mijne heeren, sober zijn in mijn uiteenzetting van hetgeen ik van uw commissie verwacht.

In den arbeid van de staatscommissie-Idenburg vind ik het aanknopingspunt voor hetgeen ik aan uw commissie zou willen opdragen.

De commissie-Idenburg, die het bezoldigingsvraagstuk ter hand had genomen, heeft in de bijlage 10 van haar rapport de punten aangeroerd, welke naar hare meening nevens de bezoldiging voor herziening in aanmerking kwamen.

Tot een uitvoerige behandeling kwam zij uiteraard niet.

Zonder uwe commissie in de wijze, waarop zij haar taak meent te moeten volbrengen, te willen beperken, meen ik haar genoemde bijlage als uitgangspunt voor haar werkzaamheden te mogen aangeven.

Het moet daarbij als eene gelukkige omstandigheid worden beschouwd, dat de voorzitter, enkele uwer leden en de secretaris uwer commissie reeds zitting hadden in die Staatscommissie.

Het zal wel niet noodig zijn, mijne heeren, er den nadruk op te leggen, dat ik naast grondig onderzoek ook spoed bij het uitbrengen van uw advies van groot belang acht.

Ik eindig met de hoop uit te spreken, dat uw arbeid in het belang van het leger, een bevredigende oplossing van het moeilijke vraagstuk van de regeling der positie van de onderofficieren zal brengen en verklaar hiermede de Commissie te zijn geïnstalleerd.

De voorzitter der commissie, kolonel jhr. L. M. A. von Schmidt, beantwoordde deze rede als volgt:

Excellentie! Namens de commissie dank ik u voor de plechtige wijze, waarop u haar heeft geïnstalleerd.

Persoonlijk ben ik niet weinig erkentelijk voor de woorden, die u tot mij heeft gesproken. Ik heb deze taak met opgewektheid aanvaard, omdat het onderwerp mij sympathiek is. Ziet men de legerinstelling als een gebouw dan zijn de onderofficieren er de hoeksteenen van, die tot de hechtheid en de duurzaamheid bijdragen en die bij storm en rukwind de binten op hun plaats houden. Ik heb er goeden moed op, Excellentie, dat deze commissie, die uit praktische en ervaren, ten deele ook uit representatieve mannen bestaat, als het resultaat van haar arbeid een advies zal uitbrengen, dat voor u, voor dit onderdeel uwer groote taak, van waarde zal wezen. We zullen ons beijveren, overeenkomstig uw wensch bij ons werk den spoed te betrachten, die met een dergelijk onderzoek zal blijken te kunnen samengaan.

Ook de Minister van Marine heeft niet lang gewacht met het geven van gevolg aan de opmerking van den Heer van der Voort van Zijp (in de vergadering van 14 November 1918, Handelingen blz. 380), dat het hem leed deed te dezer zake niets van dezen Bewindsman te hebben vernomen, terwijl het toch ook bij de zeemacht z. i. brood- en broodnoodig is, dat de nieuwe koers wordt gevolgd.

De Minister van Marine heeft een commissie ingesteld met de opdracht; 1o. te onderzoeken, in hoeverre de regeling van den rechtstoestand (met uitzondering van de onderwerpen, waarin de Pensioenwet voor de zeemacht 1902 voorziet, doch overigens in den ruimsten zin) van het militaire personeel der zeemacht (officieren, onderofficieren en manschappen) verbetering behoeft, zoomede op welke wijze — bij wet of besluit — de noodig te achten verbeteringen zouden zijn aan te brengen, teneinde bezwaren, dien rechtstoestand of onderdeelen daarvan betreffende, aldoend op te heffen; 2e van het resultaat van haar onder 1o omschreven arbeid aan den minister schriftelijk verslag uit te brengen en daarbij tevens aan te bieden een of meer ontwerpen van wet of besluit met bijbehoo-

rende memoriën van toelichting, tot regeling van den rechtstoestand van voormeld personeel.

In die commissie zijn benoemd:

tot lid en voorzitter: de hoofdofficier van administratie der eerste klasse N. J. J. van Rijn van Alkemade, lid van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht;

tot lid en secretaris: de officier van administratie 2e klasse J. J. G. Jas, te Santpoort;

tot leden:

Mr. L. M. Rollin Couquerque, administrateur bij het departement van koloniën, te 's Gravenhage;

C. van der Voort van Zijp, lid van de Tweede Kamer, te 's Gravenhage;

Mr. dr. J. H. van Zanten, voorzitter van den Bond ter verkrijging van een wettelijke regeling van den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren, te Amsterdam;

de gepensioneerde kapitein ter zee R. Wolterbeek, directeur van het weduwen- en weezenfonds der militaire officieren bij de zee-macht, te 's Gravenhage;

de gepensioneerde kapitein ter zee W. B. K. Boom te Hilversum;

de luit.-kol. der mariniers C. P. van Borselen te Vlissingen;

de off. van gez. 1e klasse L. H. F. Breedvelt te Helder;

de officier-machinist 1ste klasse J. Staal te Helder;

de luit. ter zee 2e klasse S. W. F. Hendrikse te Helder, als vertegenwoordiger der Algemeene Vereeniging van marine-officieren;

de schrijver-majoor K. Prins te Helder, als vertegenwoordiger van den Alg. Bond van onderofficieren der Kon. Marine en het korps Mariniers;

D. C. A. de Zwart, te Helder, als vertegenwoordiger van den Bond van korporaals der Koninklijke Marine;

A. W. Michels te Helder, als vertegenwoordiger van den Bond voor Minder Marinepersoneel;

de machinedrijver-majoor W. de Zwijger te Helder, als vertegenwoordiger van den Bond van onderofficieren-machinedrijver en -stoker Voorwaarts bij de Marine;

de sergeant-torpedomaker P. van der Meer te Helder, als vertegenwoordiger van de Torpedomakersvereeniging Ons Vakbelang;

de sergeant-monteur P. J. Paap te Helder, als vertegenwoordiger van den Bond van Monteurs der Koninklijke Marine;

de sergeant-konstabel M. Visser te Helder;

de kwartiermeester J. F. Pabst te Vlissingen;

de stoker 1ste klasse R. S. Sanderink te Helder.

Voorts is bepaald: a. dat de commissie, wanneer dit voor het volbrengen van haar taak noodig mocht blijken, zich zal verdeelen in sub-commissiën; b. dat de commissie en de uit haar midden gevormde sub-commissiën de vrijheid hebben, zoodanige personen te hooren als zij in het belang harer werkzaamheden noodig oordeelen;

c. dat de commissie en de uit haar midden gevormde sub-commissiën zullen vergaderen te 's Gravenhage in een lokaal van het departement van marine, tenzij vergadering op andere plaatsen door den voorzitter wordt noodig geacht; d. dat de commissie de vrijheid heeft omtrent onderwerpen, den rechtstoestand van het voormelde militaire personeel betreffende, welke regeling of nadere regeling naar haar oordeel afzonderlijk kan geschieden en bijzonder spoedeischend is, desgewenscht reeds dadelijk aan den minister, een partieel verslag met bijbehorende ontwerpen en memoriën als onder 2o. van de voorgaande opdracht bedoeld in te dienen.

Bij de installatie op 16 December 1918 sprak de Minister van Marine de Commissie als volgt toe:

Mijne Heeren!

Ik heet U welkom en betuig U mijn dank dat U wel gevolg hebt willen geven aan mijne uitnoodiging om zitting te nemen in deze Commissie die de regeling der positie en de belangen der officieren, onderofficieren en manschappen nader onder de oogen zal hebben te zien en voorstellen te doen tot verbetering.

Het was niet goed mogelijk alle Vereenigen in de Commissie te doen vertegenwoordigen, maar ik vertrouw dat de Voorzitter door het oproepen van schepelingen in die leemte zal voorzien.

Het spreekt van zelf dat bij Uwe overwegingen het *landsbelang* steeds Uw leidster moet zijn, en persoonlijke belangen daaraan steeds ondergeschikt moeten blijven, maar overigens zal alleen een vooruitziende blik U den goeden weg kunnen wijzen tot het aangeven van de noodige verbeteringen.

Moge Uw arbeid er toe meewerken dat de mannen die bij de zee-macht in verschillende rangen den lande dienen, elkaar beter leeren kennen en daardoor meer vertrouwen in elkaar stellen, dan tot nu toe het geval was.

Ik breng U in herinnering dat op 10 Dec. jl. door den tijdelijken Voorzitter van den Ministerraad in de Tweede Kamer der Staten-Generaal het volgende is gezegd:

„Wat het militair vraagstuk betreft, ligt het in het voornemen der Regeering dat vraagstuk in zijn vollen omvang te herzien, zoodra eenig inzicht zal kunnen worden verkregen omtrent de richting, die daarbij moet worden ingeslagen.

Het is op dit oogenblik niet mogelijk daarvoor een vasten grondslag te vinden, omdat niet is te overzien, hoe de verhouding tusschen de volkeren zich in de naaste toekomst zal ontwikkelen.

Het is daarom het meest voor de hand liggend voorloopig geen ingrijpende maatregelen te nemen tot wijziging, uitbreiding en vervolmaking van het leger en de vloot.”

Ik verzoek den Voorzitter zooveel noodig voeling te houden met de Commissie die door den Minister van Oorlog is ingesteld in zake de positierегeling van de onderofficieren der Landmacht.

En nu mijne heeren bied ik U mijn beste wenschen aan voor het welslagen van Uw werk en verklaar ik de Commissie voor geïnstalleerd.

De voorzitter der Commissie, Kolonel N. J. J. van Rijn van Alkemade antwoordde hierop als volgt:

Excellentie!

Het zij mij vergund een beknopt antwoord te geven op de rede, door Uwe Excellentie gehouden ter installatie van deze commissie.

Uwe opdracht in zake de regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der Zeemacht, is voor allen — officieren, onderofficieren en manschappen, zonder onderscheid — die tot dat personeel behooren, inderdaad van het hoogste belang. Daarom zal ongetwijfeld door dat personeel met voldoening vernomen zijn Uw besluit, deze belangrijke aangelegenheid het onderwerp te doen uitmaken van een aanstonds aan te vangen volledig onderzoek en te geraken tot eene zoo spoedig mogelijke totstandkoming van die verbeteringen, welke U daarna noodzakelijk mochten blijken.

Uit naam van mijne mede-leden der commissie zeg ik Uwe Excellentie dank voor het aan ons geschonken vertrouwen, blijkende dit immers uit onze benoeming, ook waar het betreft die leden, die in de commissie door U benoemd zijn als door verschillende vereenigingen of bonden van marinepersoneel aangewezen vertegenwoordigers.

Wat mij persoonlijk betreft, mag ik niet nalaten Uwe Excellentie de verzekering te geven, dat ik de mij door U in de commissie toebedeelde plaats als lid en voorzitter op hoogen prijs stel.

De commissie, in haar geheel, zal er naar streven, het vertrouwen van Uwe Excellentie niet te beschamen en haar arbeid, verlicht door de haar door Uwe Excellentie verstrekte aanwijzingen, te verrichten met die toewijding, zorg en spoed, welke de opdracht van haar eischt en door het belanghebbende marinepersoneel ook van haar mag worden verwacht.

Intusschen zal de commissie niet kunnen ontkennen, dat zij zich geplaatst ziet voor een moeilijke taak. Immers, het begrip „rechtstoestand” omvat zéér vele belangrijke onderwerpen en daaronder zijn er, die, waar het hier betreft personen in den militairen staatsdienst, ook uit een speciaal staatsrechtelijk oogpunt met méér dan gewone aandacht behooren te worden gezien.

De vaststelling van wederzijdsche verplichtingen en rechten, welke bij de behandeling der rechtspositie uiteraard ter sprake komen, is ten aanzien van dit personeel eene geenszins eenvoudige zaak.

Verschillende belangen van het personeel zullen, het is zeker niet onwaarschijnlijk, op andere wijze en beter dan tot dusver behartigd en geregeld moeten worden; de onderlinge verhoudingen zullen blijken eene meer met den geest van den tegenwoordigen tijd overeenstemmende regeling te behoeven.

Welke wijziging de mogelijke en zoo gewenschte veranderingen in de onderlinge verhouding der Staten, in de toekomst ook mogen brengen in het doel der krijgsmacht en in hare samenstelling, het is vooralsnog niet aan te nemen, dat binnen afzienbaren tijd haar reden van bestaan zou komen te vervallen. En zoolang onze Zee-macht, in welken vorm en tot welk doel ook, als Koninklijke Marine en onderdeel van de Nederlandsche krijgsmacht zal blijven voortbestaan, staat toch zeker dit wel vast, dat veranderingen in den rechtstoestand van het personeel, welke er toe zouden kunnen leiden, dat persoonlijke belangen boven plichten gesteld en gezagsverhoudingen verlegd werden, haar ongeschikt, ja onbruikbaar zouden maken voor de taak welke zij zoo noodig in het algemeen belang zal hebben te vervullen.

Gewichtige vraagstukken van dezen en anderen aard zal de commissie derhalve bij haar arbeid hebben te behandelen en het spreekt van zelf, dat verschil van inzichten daarbij niet uitgesloten is.

Toch zal de commissie, door eene eendrachtige samenwerking, steunende op waardeering van elkanders meeningen en op het geleidelijk overwegen van alle bij de regeling van den rechtstoestand betrokken belangen, ongetwijfeld kunnen komen tot zoodanige voorstellen, welke beantwoorden aan billijke verwachtingen van het betrokken personeel en niet in strijd zijn met de noodzakelijke eischen van 's Lands weermacht ter zee.

Er is dus, als gevolg van den oorlog, op militair gebied een nieuwe wind gaan waaien, een wind uit den sociaal-economischen hoek, die de bijzondere aandacht van onze lezers verdient en die, naar onze meening, ook aan dit Tijdschrift eischen gaat stellen. Meer dan tot nu toe het geval was zal de inhoud van dit Tijdschrift aan deze zijde van het militair recht aandacht moeten geven en zich niet meer in hoofdzaak tot het militair strafrecht blijven bepalen. Wij stellen dan ook in de eerste plaats voor belangstellenden in dezen nieuwen koers ruimte beschikbaar om van gedachten te wisselen en hopen verder door betrouwbare gegevens onze lezers op de hoogte te houden van wat er bij land- en zeemacht geschiedt of op het getouw wordt gezet op het gebied van het militair recht in den ruimen zin, dien wij er altijd aan hebben toegekend.

Strijd om het militair gezag.

De omwenteling in Duitschland, die ook de weermacht heeft aangetast en medegesleept, heeft aandacht gevraagd voor het verschijnsel, dat de ondergrond van alles is en dat juist in de weermacht scherper vormen schijnt te gaan aannemen. Wij bedoelen de verplaatsing van het gezag.

Een kenmerkende uiting hiervan treft men aan in het in de nieuwsbladen voorkomend verslag van het op 17 December 1918 gehouden congres der arsolraden. Wij lezen daar, dat op een gegeven oogenblik in de zaal te voorschijn kwamen een dertigtal soldaten van het Berlijnsche garnizoen, die bij monde van een hunner de volgende eischen aan het congres voorlegden:

Instelling van een oppersten soldatenraad, bestaande uit vertegenwoordigers van alle Deutsche soldatenraden, die de militaire macht in het Rijk moet overnemen. Hetzelfde voor de marine. Ontwapening van alle officieren. Verbod van het dragen van onderscheidingsteekenen. Voor de discipline zijn de soldatenraden verantwoordelijk.

Hoewel dadelijke beslissing gevraagd werd, is de behandeling van deze eischen, welke van verre strekking werden geacht, aangehouden.

Die verre strekking wordt waarschijnlijk duidelijk door een bericht uit Hamburg van den vorigen dag, volgens hetwelk de bij het plaatsvervangende General-commando van het 9de Legercorps werkzame officieren een verklaring van den volgenden inhoud hebben aangenomen:

„De groote soldatenraad voor Hamburg, Altona en omtrek heeft „bekend gemaakt, dat al het commando-gezag over de troepen in „Hamburg-Altona en omgeving aan den grooten soldatenraad wordt „overgedragen, het dragen van wapens en onderscheidingsteekenen „voor officieren verboden is, terwijl er een eenzijdige regeling van „de dienst- en salaristoestanden in het vooruitzicht wordt gesteld. „De officieren verklaren hierbij, dat zij onder deze omstandigheden „de verantwoordelijkheid voor het verloop van den dienst, in het „bijzonder voor de vlotte afwikkeling van de demobilisatie, niet meer „kunnen dragen en aan den soldatenraad moeten overdragen. Zij „zullen daarom hun arbeid staken, wanneer de bekendmaking van „den grooten soldatenraad niet opgeheven wordt.”

Een soortgelijken indruk maakt het bericht van 17 December 1918 over het aftreden van den Minister van Oorlog Scheuch, die aan een vertegenwoordiger van de National Zeitung zou hebben verklaard:

„Beslissend waren voor mij de onophoudelijke lasteringen en kleineringen van het officierenkorps. De vervolging begon op 9 November. Toen werd bericht, dat de officieren in den Marstall, in het Paleis, in Café Victoria en bij Aschingen, verschanst opgesteld, op het volk zouden hebben geschoten. Er is geen woord daarvan waar.

„Desniettemin hebben de tegen de officieren uitgebrachte beschuldigingen tot heden voortgeduurd. Door mij gegeven, natuurlijk door Göhre gecontrasigioneerde bevelen, bereiken de lagere comman-

„danten niet, daar onverantwoordelijke personen hun uitvoering „weten te verhinderen. Voorts werd in de vorige week een officier „die onmiddellijk onder mij staat, zonder dat mij van te voren daarvan „eenige mededeeling was gedaan, in hechtenis genomen. Ondanks „mijn herhaald protest bleef hij, ofschoon ik zijn onschuld kan „bewijzen, vijf dagen gevangen.

„Ik benoemde een commandant voor Potsdam en zelfs een voor „die functie zeer geschikte persoon kon zijn ambt niet aanvaarden, „daar een soldaat van den arsolraad te Potsdam verklaarde, dat hij „commandant van Potsdam was.

„Met Göhre kon ik steeds goed overweg en ook is er tusschen „den raad van volkscommissarissen en mij nooit een persoonlijke „kwestie gerezen.”

Wij zien hier duidelijk de twee kapiteins op één schip, die elkander hinderen, en een herhaling van wat zeker strijder tegen het kapitalisme eens zeide: „ik ben geen aartsvijand van het kapitaal doch meen slechts, dat het in verkeerde handen is.”

Het zal ons benieuwen hoe deze strijd afloopt; hij kan ook voor onze weermachs leerzaam zijn. Merkwaardig genoeg zijn de soldatenafgevaardigden door de Berlijnsche garnizoenen reeds gedesavoueed. Niettemin vermeldt het Wolff-verslag over de vergadering van 18 December: „De door een vrij gevormde commissie vastgestelde lezing „van de soldaten-voorstellen, die in het algemeen met de oorspronkelijke voorstellen overeenkomt, wordt aangenomen. Naar de volkscommissarissen wordt verwezen een voorstel, hetwelk luidt, dat in „de garnizoenen het commando-gezag bij de plaatselijke arsolraden „moet berusten.”

Aan den anderen kant kan men zich begrijpen de stemming waarin de Veldmaarschalk von Hindenburg verkeerde toen hij uit het groote hoofdkwartier te Wilhelmshöhe omstreeks dienzelfden tijd een oproep zou hebben uitgevaardigd, waarin hij, na een terugblik op de groote daden van het Deutsche volksleger, het officierskorps hulde brengt voor hetgeen het heeft gedaan als opvoeder van dat volksleger. Hij acht het derhalve een kleinzielige wraak om hun hunne onderscheidings-teekenen en wapenen af te nemen en hen ongeschikt te verklaren voor de bevelvoering. Degenen, die dezen afbrekenden en de nationale kracht van het Deutsche volk vernietigenden arbeid verrichten, willen de wedergeboorte van het rijk op gezonde politieke en economische grondslagen belemmeren. Met uitzondering van op zich zelf staande gevallen van zelfzucht en ijdelheid, keert het Deutsche officierskorps moreel kerngezend uit den strijd weer. Zijn levenstaak is het welzijn van de gemeenschap, de eer van den Duitschen naam. Daarom heeft het zich ook in dienst gesteld van de nieuwe regeering, teneinde een ineenstorting van het nationaal en economisch bestaan te beletten. Het zal echter verbitteren, wanneer met kleingeestige wraak hun gezag in het leger wordt ondermijnd. Onwaardige officieren in het korps moeten worden uitgestooten.

Ten slotte verklaart Hindenburg: wanneer ik als opperbevelhebber

van het Duitsche veldleger aan het eind van mijn militaire loopbaan de stem verhef in het belang van mijn kameraden en ondergeschikten, mijn trouwe helpers in den strijd en in moeilijke dagen, dan moge men daarin een heilig legaat zien van het verleden voor den nieuwen tijd, voor een gelukkige toekomst van ons volk en voor de eenheid van den Duitschen stam, met de oude vermaning: Was Du ererbt von Deinen Vätern hast, erwirb es um es zu besitzen.

Zou het ook hieraan toe te schrijven zijn dat men voor overbrenging van het militair gezag bij de soldatenraden nog niet zonder vrees is? Wij troffen toch in de berichten uit Duitschland een mededeeling aan. waarmede wij voor ditmaal willen eindigen. Zij komt voor in de N. R. Ct. van 23 December 1918 Avondblad C en luidt als volgt:

„Na afloop van het arsolcongres heeft de daar gekozen centrale raad met den raad van volksgemachtigden beraadslaagd over de uitvoering van de Congresbesluiten, zulks naar aanleiding van verklaringen van de opperste legerleiding, de militaire leden van de wapenstilstandscommissie, de ministeries van oorlog en marine en van andere autoriteiten, dat onverwijld uitvoering van de congresbesluiten den terugkeer der troepen in het vaderland en de uitvoering van de wapenstilstandsbepalingen ten zeerste zou bemoeilijken.

„Op grond van die verklaringen heeft de centrale raad er zich mee vereenigd dat wettelijke verordeningen voor de uitvoering van de oorlogsbesluiten noodig zijn. Deze verordeningen dienen zoo spoedig mogelijk te worden afgekondigd. In dien tusschentijd blijven de thans geldende toestanden bestaan.”

Bij onze Regeering is de stemming niet gunstig voor het volgens Minister Heemskerk „door en door vicieuze stelsel van de soldaten- en arbeidersraden.” (Handelingen Tweede Kamer 1918—1919, blz. 867.)

Rechtsgeleerde opleiding bij de Zeemacht.

De Heer Mr. H. Westermann Jr. te Bussum schrijft ons d.d. 23 September 1918 het volgende:

Met instemming las ik Uwe mededeeling in aflev. 1, deel XIV van dit Tijdschrift over de rechtsgeleerde studie bij de Zeemacht.

Inderdaad wil het ook mij voorkomen dat de wijziging van het Reglement voor het Kon. Instituut v. d. M te W., waardoor thans reeds adspirant-administrateurs met einddiploma gymnasium aldaar hun intrede hebben gedaan, is toe te juichen.

Dat daardoor en ook door de andere genomen maatregelen, de Zeemacht voortdurende beschikking zal verkrijgen over juridisch goed onderlegde officieren, wil ik hopen en de mogelijkheid kan bestaan dat dit het geval zal zijn.

Intusschen meen ik dat daarbij een enkele kantteekening gemaakt mag worden.

De vraag mag, dacht mij, gesteld worden of die officieren inderdaad juridisch goed onderlegd zullen mogen heeten, wanneer zij na de opleiding aan het K. I. te hebben genoten, twee jaren in Ned.-Indië als officier te hebben gediend en aan een der Universiteiten in de rechten te hebben gestudeerd, weder in het volle intensive leven terugkeeren.

Door Uwe redactie wordt zoo juist gezegd; „de zich wijzigende maatschappelijke verhoudingen en toestanden maken dat de militaire autoriteiten zich meer dan vroeger hebben te bemoeien met vraagstukken van juridischen en sociale aard bij welker oplossing de beschikking over juridisch geschoolde krachten hun zeer welkom kan zijn.”

Ongetwijfeld doen zich vooral in de laatste tijden meer en meer vaagen voor, van juridisch-*socialen* aard en nu vrees ik dat bij een gecompliceerde studie-race — om 't zoo eens te noemen — als wordt voorgesteld wel officieren zullen worden gekweekt, die met hun militairen rang den juridischen doktersgraad zullen bezitten, maar of die dan in staat zullen zijn die juridische vraagstukken op te lossen en de militaire autoriteiten in dien zin welkom zijn, mag betwijfeld worden.

Men vergete niet dat de alzo gevormde militaire juristen niet veel gelegenheid zullen hebben gehad om zich op de hoogte te stellen van de vele maatschappelijke verhoudingen, die zich in het burgerlijke leven voordoen en die te kennen en daarin eenige routine te hebben verkregen juist in ruime mate zouden kunnen medewerken tot het verkrijgen en toepassen van een eenigszins breedere opvatting van zaken in de militaire maatschappij.

Zeer zeker onderschrijf ik Uwe woorden dat zij van de militaire verhoudingen en toestanden terdege op de hoogte moeten zijn en dat men die kennis alleen verkrijgt door met de militaire maatschappij mede te leven, edoch mag evenzeer gezegd worden dat zij, die geen of weinig notie hebben van de sociale verhoudingen in de burgermaatschappij, die b. v. onbekend zijn met de toestanden in de arbeiderswereld — om slechts deze te noemen — waarschijnlijk geen juist oordeel zullen kunnen hebben over de toestanden, die zich in de militaire maatschappij met hare organisaties en vakbeweging voordoen.

Kan dus aan dit bezwaar tegemoet gekomen worden, dan geloof ik dat het Marinebestuur daarmee gebaat zou zijn.

Eensdeels zou daarin kunnen worden voorzien door reeds bij de opleiding der adsp. adm. erop bedacht te zijn hun eenigen kijk te geven in het burgerlijk maatschappelijk leven — hetgeen voor de a. s. zeeofficieren, die toch aanstonds als officier te midden van arbeidende menschen worden geplaatst, die zij zullen hebben te bevelen en die zij daarom moeten kunnen begrijpen, ook van groot nut zou zijn; anderdeels zou de studie in de rechten van de bedoelde officieren niet te veel „en passant” moeten geschieden, maar kan de

mogelijkheid worden gegeven zich op de hoogte te stellen van die sociale toestanden, waarmede zij later in de militaire maatschappij te maken zullen hebben.

Wanneer zij dan na afloop van hun studie een paar jaren aan het Departement worden geplaatst onder de onmiddellijke leiding van een hoofdambtenaar-jurist (eigenaardig is het dat onder de hoofdambtenaren bij het Departement van Marine — in tegenstelling met de andere Departementen — geen enkel jurist gevonden wordt) en daarna in het volle militaire leven terugkeerden, zou, naar het mij voorkomt, met te meer grond op goede resultaten van de reeds thans genomen maatregelen gerekend mogen worden.

Wij plaatsen bovenstaande opmerking van den geachten schrijver met genoegen. Er zit ook o.i. een grond van waarheid in en wij zouden de tropische ervaring, die ongetwijfeld uit een marine-oogpunt veel waarde bezit voor de praktijk, wel willen verschoven zien tot na de promotie. Daartoe draagt ook bij onze meening dat de rechtsgeleerde studie thans niet goed geregeld is. Het zou te ver voeren in bijzonderheden te treden, doch de Heer Westermann zal onze bezwaren wellicht gevoelen, wanneer hij weet, dat wij het afkeuren dat er een einde aan deze studie gemaakt wordt zonder dat de student nog iets van de praktijk gezien heeft. Geen medicus wordt afgeleverd zonder artsexamen, dat steunt op meegemaakte praktische werkzaamheden. Voor den afgeleverden jurist is alles nog theorie geweest.

En nu zouden wij het toejuichen indien er bij de Marine in dezen toestand verandering zou komen en er tusschen den aanvang der studie en haar einde practische werkzaamheden zouden komen te liggen. Doch dan houde men deze werkzaamheden zooveel mogelijk in de omgeving, waarin de studie moet worden volbracht. Waar Nederlandsch recht moet worden gekend, waar Nederlandsche toestanden en verhoudingen moeten worden bestudeerd, ligt het voor de hand, dat aan de jongelieden Nederlandsche praktijk worde verschafft. Deze praktijk zou behooren te liggen tusschen het doctoraal examen en de promotie. Juist dan is de student theoretisch geheel voorbereid, en is hij gereed die kennis in praktijk te brengen. Heeft hij deze praktijk meegemaakt, dan kan hij door een proefschrift blijk geven dat hij daarvan geprofiteerd heeft. De universiteit levert hem dan af als een in zijn omgeving bruikbaar gebleken jurist die nu ook in de tropen zijn krachten kan beproeven en dan beter vertrouwd is met de opvattingen en belangen van de Nederlandsche militairen, waarmede hij daar in aanraking komt, ook op sociaal en economisch gebied.

Wij voor ons geloven — en wij hebben met groote belangstelling bij den tegenwoordigen minister van Oorlog hiervoor steun gevonden — dat de officiersvorming in het algemeen meer in deze sociaal-economische dan in de zuiver technische richting, welke tot nu toe gevolgd is, behoort te worden geleid. Specialiteiten zullen in de

weermacht ook hiertoe noodig zijn, officieren, die door voortgezette vrije studie en langs den weg van het hooger onderwijs in deze zijde van het militaire leven der toekomst thuis zijn en daaraan leiding kunnen geven.

Komt het zoover — en wij twijfelen er niet aan of die toestand zal komen — dan mogen de laatste Ministers van Marine, die krachtig hebben medegewerkt om de rechtsgeleerde vorming der officieren van de Zeemacht te bevorderen, zich als de wegbereiders voor deze nieuwe richting beschouwen. Wij zien de gevolgen van deze nieuwere opvattingen ook bij de Landmacht met belangstelling tegemoet.

Wij verwijzen in dit verband naar hetgeen wij aanteekenden onder de ingekomen bijdrage van Mr. Nord Thomson, hierachter op bladz. 337.

Dienstweigeraars en sociale opvoeding in dienst.

De beoordeeling van het bestaan van gewetensbezwaren, welke dienstweigeraars uit beginsel verklaren te bezitten, is uiterst moeilijk. Wel zal nu en dan uit feitelijke gegevens met eenige zekerheid of waarschijnlijkheid iets daaromtrent zijn af te leiden. Doch dat daarbij groote voorzichtigheid geboden is, blijkt wel uit twee uitknipsels uit de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 8 en 31 Augustus j.l., welke wij voor onze lezers hieronder doen volgen. Het eerste is een persoverzicht, het tweede een ingezonden stuk.

De Tribune (S. D. P.) neemt uit De Stem der Jongeren, maandorgaan van het Verbond van Revolutionair Soc. Jongeren, een klacht over van de dienstweigeraars Leen de Wilt en Theo Postma over het gehalte van vele z.g.n. martelaren voor den vrede. Beiden zijn opgesloten in het fort Spijkerboor bij Purmerend, dat ingericht is voor verblijf van principiele dienstweigeraars, die daar ten getale van 80 bij elkaar zitten. Zij schrijven:

Nu reeds kunt ge u overtuigd houden, dat op het ministerie van oorlog een groot aantal misgrepen en daden van de door onze anti-militaire beweging verheerlijkte d.w.ers met namen en datums zwart op wit bekend zijn. Dagelijks komt er materiaal van dien aard bij; onze correspondentie staat onder strenge censuur en onze intiemste geheimen zijn aan oningewijden bekend. En was dat nu het ergste nog maar!

Wat zullen we straks moeten zeggen, als er van de ruim 400 door onze pers verheerlijkte d.w.ers zwart op wit bewezen wordt, dat zeker 30 à 35 pct. van hen boefjes van allerlei verdacht allooi zijn? We zullen bij enkele, door ons te noemen feiten, geen namen noemen, wetende dat de overheid dat zoo noodig zeker zelf doen zal. Er zitten tusschen deze, in het 14-daagsch bericht van Giesen genoemde d.w.ers, dieven, souteneurs en menschen, welke alle denkbare misgrepen gedaan hebben. Het gros is van de moreel-het-laagst-staande-

klasse der maatschappij. Deze 30 pct. en dan zeker nog 25 pct. van de overigen, weigeren dienst, niet omdat het hun wat schelen kan dat de menschen elkaar uitmoorden, maar omdat zij beter een jaar in de „lik” kunnen zitten dan twee à drie jaar op eens anders bevel hun beenen recht zetten of hun dekens opvouwen. Als die soldaat zouden zijn, zaten ze toch steeds in de provoost of in Hoorn. Als d.w. kunnen ze nu en dan nog cantinegeld krijgen, ze vragen maar! en 't wordt gestuurd; zij kunnen dus de voor hen onmisbare pruimtabak en chocola bovendien nog koopen. Hebben ze een vrouw, dan krijgt ze uitkeering van de steunbeweging.

Militaire arrestanten, deserteurs, enz., krijgen tijdens hun straftijd geen rijksvergoeding voor hun gezinnen. Nou, als ze dan onder een „ik verd..... het” weigeren, dan zijn ze „princiepelijk” en kunnen ze steun van de steunbeweging krijgen.

Als het eens zoover komt, dat kapt. Loeffe (de commandant) zijn dagboek over hier publiceert, dan kan men in kleuren en geuren te lezen krijgen, hoe de d.w.ers elkaar om niets de koppen te bloeden slaan; 't is meer dan eens gebeurd!! Hoe een luit. een blauw oog geslagen werd, omdat de watermelk zuur was. En dat het maar per geluk voorkomen werd, dat diezelfde luit., om dezelfde reden veel beestachtiger mishandeld was. Hoe diezelfde vredesapostelen elkander bekletsen bij dag en bij nacht, hoe ze steeds in tweedracht verkeerden. Dan zult ge kunnen lezen, hoe het er in dat intieme leven van velen hunner uitziet.

In een der kranten kwam kort geleden een stukje over mishandeling van 'n d.w.er voor; een aanhaling luidde: „deze eertijds zoo levenslustige jongen is nu door de mil. willekeur geheel tot een wrak gemaakt.” Nu, deze eertijds zoo levenslustige, nu principieel d.w.er is werkelijk niet meer dan een wrak; 't is een ernstige syphilispatiënt.

Na meer dergelijke bijzonderheden verteld te hebben, gaat de schrijver voort;

Vrienden, Leen en ik, en nog eenigen onzer — we zitten nu reeds 8 maanden en langer met onze geestverwanten in naam — te zamen. Te zamen in één cel met de hoogverhevenen, en, zij het ook met bittere pijn, we kunnen niet anders verklaren dan: „het gros der d.w.ers zijn bedriegers — en de paria's der maatschappij; die zich om verschillende redenen, behalve om gemoedsbezwaren, met den naam onzer principiepen tooien — zich onder valsche vlag scharen. Die inderdaad niets doen als onze heilige principiepen door de modder halen.

Dat weten de autoriteiten ook drommels goed, en ze zijn tot samenbrengen overgegaan. Nu verdwijnen de weinige eerlijke, diegenen, welke echt uit gemoedsbezwaren weigerden, onder den berg van vuiligheid der vele paria's. En de kranten der beweging gaan steeds voort hosannah! te roepen, en met dikke cijfers het aantal harer pionieren bekend te maken. Overal worden bazaars georganiseerd, met bonnetjes gecolporteerd, huldigingsfeesten gevierd. Straks komen de feiten van overheidswege. Dan worden de vele boefjes tegen

de weinige oprechten — en tegen onze heilige ideeën — uitgespeeld, we zullen niets te onzer verdediging kunnen zeggen.

En ten laatste nog dit: weet ge hoe diezelfde d.w.'s tegenover de eerlijke individueelen onder hen zijn? Hoe ze het die enkelen meest onmogelijk maken hunne ideeën kenbaar te maken, te uiten? Hoe wij gesard en geplaagd worden met allerlei gemeen-plaatsen? Hoe de strijd voor die weinigen veel moeilijker is — het pijnlijkst — door wie zich hun lotgenooten, hun geestverwanten noemen? Hoe de niet-sterken onder hen moreel ten onder gaan door hun . . . . geestverwanten?

Weet ge wat een ontzettende zelfverloochening het eischt, te midden dier paria's je beginselen trouw te blijven?

En — ze zijn er — heusch! ze zijn er nog, die weinigen, die met al hun geestkracht hun vaan hoog houden. Die gansch hun sterke individualiteit te hulp roepen, om staand te blijven tusschen zoovele bedriegers.

Geachte Redactie,

't Is naar aanleiding van het door U via de Tribune uit het maandschrift De Stem der Jongeren overgenomen bericht van 8 Augustus, dat ik U verzoek het onderstaande in Uw blad te willen plaatsen. Mede aanleiding hiertoe is het feit, dat door enkele onverantwoordelijke revolutionaire en z.g. christen-revolutionaire leiders met de jonge menschen wordt omgegaan op een wijze, die door geen enkel ernstig willend mensch kan aanvaard worden.

In den zomer van 1915 werd te Utrecht in „Pomona" een vergadering gehouden, waar aanwezig waren een twintigtal ernstig willenden, vrouwen en mannen, die met elkander het bekende dienstweigeringsmanifest samenstelden en zouden trachten uit te voeren.

Onder die allen was er slechts één, en die een was ondergeteekende, die in aanmerking kwam voor werkelijken militairen dienst. Staande ter vergadering maakte ik de opmerking, dat het geven van zedelijken steun en het plaatsen van handteekeningen van weinig of geen waarde zou zijn. Om de juistheid van de destijds gedane bewering na te gaan, is het slechts noodig, nu, dat is drie jaar later, een nummer van „de Wapens neer" of van „Opwaarts" te lezen en 't zal elk onbevooroordeelde lezeres of lezer duidelijk zijn, dat die leveranciers van zedelijken steun leveranciers van holle phrasen zijn geworden. Telkens werd en wordt er gevraagd financieele en moreele hulp en duidelijk blijkt, dat die zich met groot geschreeuw aandienende beweging ternauwernood in staat is den financieelen en moreelen steun te verleen, welke zoo noodig is voor haar beoefenaars.

Ik denk alleen maar aan den moreelen steun, welken ik ontving, toen ik destijds voor principieele dienstweigeren in arrest zat te Amersfoort. Een inderhaast geschreven Ansichtkaart, welke de leden eener organisatie op anti-militaristisch gebied krachtens verplichting ieder op hun beurt moesten zenden, was een der vele steunbewijzen. Een ander bewijs van zedelijken steun was een bericht van den

Nederl. Vegetariërsbond, dat namens den commandant voedsel verstrekt kan worden zonder dierlijk vet.

Of deze steun: Wanneer je na dagen achtereen in de provoost gezeten te hebben, gelegenheid had een van de menschen, die den oorlog haten en er van verlost wenschen te worden, bezoekt en dan op de mat van mijnheer's spreekkamer mag vernemen, dat mijnheer weinig tijd heeft, want, . . . de organisatie, ziet U. En dan knik je van jawel, en alles begrepen!

Even later zie je dan een van de mede-onderteekenaars, die zelfs wel met je gefusilleerd wil worden, maar je niet eens te woord kon staan, onder een grooten parasol in de zon loopen, aan den arm van een droomenden violist, het hoofd vol idealen, beiden zoekende naar wat ze nimmer hopen te vinden.

Doch genoeg over dien steun.

Daar was gelijktijdig nog een andere steun, n.l. de steun van het militarisme. Hier acht ik het de plaats pertinent op te komen tegen de bewering, als zouden de dienstweigeraars onbehoorlijk of onheusch behandeld worden, zooals door sommigen beweerd wordt, en zeer zeker geschiedt zulks niet systematisch. Dat er menschen onvriendelijk behandeld zijn, heusch vrienden van den weerlooze, dat is voor hen, die persoonlijk kennis maakten met het gehalte van de dienstweigeraars, geenszins wonderlijk. Wanneer Uw vrienden, die nu in arrest zitten, verklaren, dat 30 % dieven, souteneurs enz. zijn en 25 % behooren tot de paria's der maatschappij, kunt gij dan nog jnbelen over de stijging van het aantal der Edelsten onder de Jongeren, die het de hoogste zonde in zichzelf vinden aan dat gruwelijk werk medeplichtig te zijn? Meent gij dan nog werkelijk dat de Edelsten onder de Jongeren alleen onder de dienstweigeraars zijn? 't Ware te wenschen, dat gij het voorrecht mocht hebben geruimen tijd te verkeerren tusschen weigeraars en aanvaarders en dat ge dan zoo eerlijk wildet zijn ronduit Uw ervaring mede te deelen.

De dienstaanvaarders van allerlei rang, waarmede ik in aanraking kwam, hebben mij nimmer mishandeld noch kwalijk bejegend, evenmin als zij zulks anderen deden, integendeel, zij hun mijn persoonlijke dank gebracht voor de bereidwilligheid, welke ik mocht ondervinden. In alles waren zij correct.

Hoe heb ik inderdaad in die dagen van zwaren innerlijken strijd zedelijken steun gevonden bij verschillende officieren van de 10e Infanterie brigade, depot Amersfoort. Avonden, zelfs nachten, hebben zij beschikbaar gesteld om wederzijdsche meeningen tegenover elkaar te stellen, en ik verzeker U, op een wijze zooals de meeste antimilitairisten dat niet kunnen, met het gevolg, dat een naïeve idealist, wiens beenen nagenoeg immer boven een moeras hingen, omgevormd werd tot een practisch mensch en tot een daaruit wordend practisch dienstdoende militair.

Zoo gaarne zou ik willen, dat alle jonge menschen, welke in militairen dienst moeten, doch zulks bezwaarlijk vinden, in de gelegenheid waren een belichting van de maatschappij en van het

menschelijk karakter te zien, anders dan deze hun wordt gegeven door revolutionaire en anti-militaire organisaties en organen. Juist die eenzijdige voorlichting met betrekkelijke kennis van zaken, gestrooid in de zoo licht ontvlambare gemoederen der jonge menschen, ze is niet alleen staats- maar bovenal zoo mensch-gevaarlijk. Het kwaad, veroorzaakt door dit soort organisaties, is niet denkbeeldig. Integendeel. Ik heb het aan den lijve ondervonden en dat mijn gansche gezins- en maatschappijleven niet geheel verwoest werd, is niet te danken aan sociaal-revolutionaire, anarchistische of christen-socialistische hulp.

Zij kweeken aan zorgeloosheid voor staat en gezin op grond van zoogenaamd vrije theorieën zonder er iets anders, laat staan — wat men toch verwachten mocht — beters voor in de plaats te stellen. Niet te ontkennen valt, dat de religieuze en nationale organisaties hier een dankbaar veld braak hebben laten liggen.

Juist het feit, dat de jonge menschen tusschen 18 en 20 jaar door nagenoeg elke beweging worden losgelaten, is oorzaak, dat de z.g. vrije beweging met haar schijnaantrekkelijkheid aanhangers verkrijgt. Elke richting behoort meer dan tot heden haar zorg te wijden aan de toekomstmenschen en, wil het Nederlandsche Volk de hoogte behouden, waarop het staat, dan met alle macht daaraan gewerkt.

Er zijn strijdsters en strijders te goeder trouw, doch practisch weet ook elkeen, die dienstweigert, dat 10 maanden arrest plus de z.g. burgerpet de zwaarste straf is. Dit is heel wat lichter te dragen dan drie, vier of vijf jaar militair verband, dikwijls onder veel moeilijker omstandigheden dan voor hen, die weigeren.

Denk aan fort „Spijkerboor” bij Purmerend, waar 80 z.g. vredesapostelen bijeen zijn, die grootendeels voortgekomen zijn uit de moreel het laagst staande klasse der maatschappij en die bij het einde van hun straftijd zullen ontvangen worden als waren zij Jezus in het klein.

En zie dan daar naast hen, die het offer van hun eigen ik brengen en zich geheel ter beschikking stellen van den Staat.

Ik denk aan die enkelen, die daar verkeerden moeten tusschen die paria's. Hoe zwaar is hun strijd en hoe wreed zal ook vroeg of laat hun ontuchtering zijn.

Niet steun ontzeggen aan de samenleving, maar steun verleen, al gaat het, en zulks is niet alleen het geval bij het militarisme, ten koste van een deel der eigen opvatting. De samenleving heeft recht op den steun van elken daartoe in staat zijnden man, van elke vrouw. 't Is nu geen tijd van praten, doch van paraat zijn en blijven, zoo lang de omstandigheden zulks noodig maken. Dat aantal dienstweigeraars is gefingeerd, het dient gesplitst te worden, en klaarder dan tot nu het geval is, moet toegezien worden, om met de woorden van ds. Krop te eindigen, op het dreigend gevaar van een zeker anti-militairisme.

Sergeant J. RAAS,
Detach. Comdt. V. P., Delft.

Met zoodanige gegevens voor oogen is het ons niet duidelijk, waarom de vorige Minister van Oorlog in zijn Legerorder, deel A no. 99 van 1917 eigen inmenging in elk bijzonder geval heeft voorbehouden en een commissie van advies heeft noodig geacht. Want het is toch niet twijfelachtig, dat de pseudo-principieelen van wege hun gedrag en hunne antecedenten aanstonds aan elken chef in het oog moeten vallen. Hebben de officieren geen menschenkennis genoeg om daarover te oordeelen? Dan wordt het hoog tijd daarin verbetering te brengen.

Intusschen doet het ons genoegen dat de sergeant Raas steun heeft gevonden van militaire zijde en dat hij aldus tot andere gedachten gekomen is. Wij maken daarvan te liever melding omdat uit schrijvers relaas valt af te leiden, dat de betrokken meerderen getracht hebben den jeugdigen ijveraar in maatschappelijken zin op te voeden en voor te lichten. Dit streven mag wel eens wat meer naar voren worden gebracht. Ieder militair is in de eerste plaats staatsburger. Zou het nu voor de militaire opvoeding geen schoone taak zijn om het groot aantal jongelieden, dat telken jare de gelederen komt versterken, behalve tot strijders ook tot goede staatsburgers te maken? Voor de overgrootte meerderheid zou een weinig opvoeding in die richting, zonder overbodige geleerdheid en zonder politiek, inderdaad geen weelde zijn. De zuiver militaire voorbereiding zou door een belangrijke en veelzijdige taak kunnen worden afgewisseld en het element van verveling, dat thans na afloop van den dienst maar al te vaak tot verkeerde gewoonten en minder gewenschte bezigheid aanleiding geeft, zou wellicht voor goed worden gekeerd. Juist op dit gebied hebben de talrijke verlofs-officieren op de beroepscollega's veel voor. Ware op hun organiseerende talenten niet eens een beroep te doen om tot samenwerking van hoog en laag in de militaire maatschappij te geraken? Of zou de tak van militairen dienst voor ontwikkeling en ontspanning zich hiertoe geroepen kunnen achten? Van wie mogen wij wat naders hierover hooren?

Prophylaxe en strafoplegging.

Wij vonden in een der nieuwsbladen overgenomen uit het Bat. Nbl. de volgende mededeeling:

In verband met de beslissing van den kriegsraad op de reclame van een militair over de hem opgelegde straf, wegens de weigering om zich te onderwerpen aan een kuur tegen de mijnwormziekte, zond het legerbestuur een circulaire, waarin gezegd wordt, dat al dergelijke prophylactische kuren niet mogen afgedwongen worden.

Dit bericht brengt in herinnering hetgeen hier te lande voor en na beslist is over de vraag of een militair verplicht is zich aan een geneeskundige behandeling te onderwerpen en of hij, als hij weigert, daarvoor krijgstuuchtelijk strafbaar is. Bij de Zeemacht bestaat die ver-

plichting behalve wanneer het betreft operatief ingrijpen. Zie art. 28 van het Reglement op den Geneeskundigen dienst en voorts de dispositie van den Krijgsraad in het 1ste Mil. Arr. van 23 Nov. 1907 M. R. T. deel IV blz. 173 alsmede die van het Hoog Militair Gerechtshof van 7 Juni 1910 M. R. T. deel IX blz. 246 en van 27 Juni 1913 M. R. T. deel IX blz. 365.

Militaire justitie in Suriname.

In een der Surinaamsche nieuwsbladen troffen wij een verslag aan van eenige zaken op 22 en 30 April 2, 6, 13 Mei en 20, 21, 25 Juni 1918 voor den krijgsraad te Paramaribo behandeld. Wij achten het der moeite waard om uit dit verslag het voornaamste zakelijk over te nemen, onder opmerking dat voor de landmacht aldaar de Nederlandsche militaire strafwetgeving geldt, met dien verstande dat voor de rechtspleging — het materieele recht laten wij hier buiten beschouwing — afwijkingen zijn vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 30 Januari 1915 (Staatsblad N°. 33, Gouvernementsblad N°. 11), waarop hier en daar een beroep is gedaan.

Bij de behandeling van de eerste zaak was Voorzitter Mr. J. Boon, lid van het Hof van Justitie, terwijl als leden zaten de eerste-luitenant-adjudant G. J. C. Verhoeven en de officier van gezondheid 2de klasse L. C. Aletrino. Secretaris was de eerste-luitenant J. van der Zee.

Een fuselier stond terecht als zou hij „in den morgen van Vrijdag „1 Maart 1918 terwijl geen affaire tegen den vijand bestond, te „Paramaribo, welke plaats niet dadelijk belegerd of berend was, „opzettelijk hebben nagelaten zich onmiddellijk in de kazerne te „gaan melden, waartoe hem door den boven hem gestelden kapitein- „commandant der troepen in Suriname Spook order was gegeven”. Beklaagde had, na enkele dagen op het appel te hebben gemankeerd, van den troepencommandant, die hem toevallig op straat zag, order ontvangen, zich aanstonds naar de kazerne te begeven, waarbij de commandant nog gezegd had: „denk er om, ik draag het je als dienst op” en beklaagde toen had geantwoord: „ja Kapitein”. Eerst anderhalf uur later was beklaagde in de kazerne gekomen, evenwel „smoordronken”. De commandant strafte hem met 14 dagen provooft wegens het ontbreken op het appel en dronkenschap. Later vernam beklaagde dat hij voor den Krijgsraad zou komen wegens het niet onmiddellijk gevolg geven aan een ontvangen dienstbevel.

Beklaagde deed het voorkomen alsof hij op het oogenblik dat de commandant hem opdroeg naar de kazerne te gaan, reeds dronken was en op weg daarheen steeds meer onder den invloed van den drank was gekomen zoodat hij zich geen rekenschap van zijn handelingen meer kon geven. De commandant daarentegen hield vol dat beklaagde op dat oogenblik niet dronken was.

Den 22sten April 1918 diende de openbare aanklager van eisch nadat de getuigenverklaringen uit de instructie waren voorgelezen; gevorderd werd zes maanden militaire gevangenisstraf. De verdediger diende 30 April van antwoord en heriep zich op vormgebreken in de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad en in die tot bijeenroeping van het college, zoodat de telastlegging nietig moest worden verklaard: voorts dat het bewijs niet zou zijn geleverd en dat het feit niet strafbaar zou zijn, De conclusie van de schrijftuur van antwoord was: vrijspraak en dat de Krijgsraad zou verstaan dat er ter zake geen aanleiding bestond voor disciplinaire bestraffing als zijnde dit reeds door den commandant geschied. De Auditeur-Militair hield bij zijn repliek op 2 Mei 1918 vol, dat het gegeven bevel een dienstbevel was geweest; de commandant was bevoegd den dienst te regelen en dus ook om den beklagde te gelasten naar de kazerne te gaan. De verdediger stelde daar weder tegenover dat regeling van den dienst nog niet gelijk is aan het bevelen van een bepaalde dienstverrichting. Ook vroeg pleiter of de commandant zelf wel in dienst was toen hij de order gaf. Ten aanzien van het aanwezig opzet, betwistte de raadsman, dat bij beklagde boos opzet als in art. 95 C. W. L. bedoeld aanwezig zou zijn geweest; veeleer zou het feit te brengen zijn onder art. 10 R. K. L. waarbij van uit losheid gepleegd verzuim gesproken wordt. Eindelijk betoogde de raadsman dat beklagde eigenlijk niets anders gedaan had dan iets langer volharden in zijne ongeoorloofde afwezigheid, waarvoor hij reeds krijgstuchtelijk was gestraft en waarvoor geen tweede straf mocht worden opgelegd.

De Krijgsraad besliste dat beklagde moest worden vrijgesproken doch aan den commandant moest worden overgelaten de beoordeeling van de vraag in hoeverre de beklagde ter zake alsnog krijgstuchtelijk moest worden gestraft. De motieven waarop deze beslissing berust, worden helaas niet medegedeeld.

Op 6 en 10 Mei d.a.v. waren vier reclame-zaken aan de orde. De Krijgsraad was aanvankelijk samengesteld uit Mr. J. Boon als voorzitter en de eerste-luitenants G. J. C. Verhoeven en J. van der Rest. Laatstgenoemde werd, op grond dat hij omtrent de krijgstuchtelijke strafoplegging van advies had gediend, als lid gewraakt. In zijn plaats nam zitting de Officier van Gezondheid 1ste klasse A. L. Schenk.

De strafoplegger, kapitein-commandant H. T. Spook, legde aan den krijgsraad de volgende punten voor ter beslissing:

1. Hij heeft bezwaar tegen behandeling in het openbaar van reclamezaken. Dit betreft toch den inwendigen dienst. De pers is namelijk vertegenwoordigd en hij zou met een beroep op de bij art. 118 R.L. verleende bevoegdheid de behandeling der zaak niet in de nieuwsbladen opgenomen willen zien; doch wanneer de krijgsraad anders mocht beslissen, dan zou hij er prijs op stellen dat militairen beneden zekeren rang niet zouden worden verwijderd ten einde hen

in de gelegenheid te stellen met eigen ooren de verklaringen van de gehoorde personen te vernemen en verkeerde voorstelling van zaken bij voorbaat te voorkomen.

2. Hij heeft bezwaar dat aan de klagers een raadsman is toegevoegd. Het gaat hier om huishoudelijke belangen, den inwendigen dienst betreffende en reclamanten zijn geen beklagden doch klagers.

3. Hij meent dat de krijgsraad niet bevoegd is deze zaken te onderzoeken omdat bij art. 3 van het Koninklijk besluit van 30 Januari 1915 (Stb. N°. 33, G.B. N°. 11) in afwijking van de artikelen 7, 10 en 11 R.L. bepaald is, dat de bevoegdheid tot onderzoek van zaken en tot verwijzing naar den militairen rechter ten opzichte van den kapitein-commandant zelf in eerste en laatste ressort wordt uitgeoefend door den Gouverneur, na ingewonnen advies van het Hof van Justitie. Mocht de krijgsraad anders beslissen, dan vraakt hij het lid Verhoeven bij analogie op grond van art. 115 R.L.

De krijgsraad besliste, nadat den raadsman gelegenheid was gegeven van zijn meening te doen blijken, dat hij bevoegd was van de zaken kennis te nemen op grond dat bij art. 5 van het aangehaald Koninklijk besluit bepaald is, dat de behandeling van bezwaren tegen opgelegde straffen geschiedt door den rechter die bevoegd zou zijn, indien de klager als beklagde moest terecht staan. De openbaarheid werd toegestaan omdat art. 118 R.L. spreekt van rechtsgeding en niet van strafgeding; een reclame-zaak is ook een rechtsgeding. De toelaatbaarheid van rechtskundigen bijstand werd aangenomen door analogische toepassing van art. 116 R.L. Eindelijk achtte het college de positie van strafoplegger in een reclamezaak gelijk aan die van een klager.

De commandant vroeg nu wat beslist is omtrent zijn verzoek om wraking van het jongste lid.

De raadsman van de klagers komt er tegen op, dat de strafoplegger als partij beschouwd wordt; de eene van beide partijen zou dan zijn eigen rechters benoemen.

De president doet den raadsman opmerken, dat op de door hem aangevallen beslissing niet mag worden teruggekomen. Voorts vraagt de president den Kapitein-Commandant, hoe hij meent dat de zaak behandeld zou moeten worden als zijn verzoek om wraking zou worden ingewilligd.

De Kapitein-Commandant verwees naar het tweede lid van art. 8 van het Koninklijk besluit, bepalende dat, wanneer het in bijzondere gevallen niet mogelijk is aan een op wettige wijze samengestelden krijgsraad de afdoening van een zaak over te laten, de Commandeerende-Officier den Gouverneur moet verzoeken de verdere behandeling van de zaak aan het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht op te dragen.

De raadsman voerde hiertegen aan dat dit art. 8 voorziet in het geval de commandeerende-officier zelf beklagde is, terwijl art. 5

van het besluit duidelijk aangeeft, dat klachtzaken in de Kolonie moeten worden behandeld.

De Kapitein-Commandant zeide dat er slechts twee oud-officieren in de Kolonie zijn, die een hooger rang dan hij bekleed hebben, waarvan één zijn huis niet meer kan verlaten. Of de andere oud-officier bereid zal zijn in te vallen, moet nog blijken en men kan hem daartoe niet dwingen.

De president verzocht den Kapitein-Commandant alles te beproeven om dezen oud-officier te bewegen zich hiertoe beschikbaar te stellen, daar het van groot belang is deze zaken in de Kolonie en niet te Utrecht te doen behandelen.

De zitting werd daarop verdaagd tot 13 Mei d. a. v.

De Kapitein-Commandant deelde mede, dat de bewuste oud-officier om principieele redenen geweigerd had zich beschikbaar te stellen. In het belang van de klagers had hij daarom de zaak nog eens overwogen. Zijn aandacht was daarbij gevallen op de toelichting op art. 8 van het Koninklijk besluit van 30 October 1909 (Stb. 350, G.B. N°. 80) aan welk — thans vervallen — artikel de bepaling van art. 5 van het besluit van 30 Januari 1915 was ontleend en waaruit blijkt, dat de bedoeling dezelfde was geweest als de Krijgsraad aannam, nl. om klachtzaken in de Kolonie te doen behandelen. Daarom trok hij zijn verzoek om wraking in.

De krijgsraad, tot de behandeling der zaken overgaande, verzocht, ten einde een vóóronderzoek te kunnen doen instellen, aan den Kapitein-Commandant om den officier-commissaris tot dit doel beschikbaar te stellen. De Kapitein-Commandant maakte daartegen bezwaar omdat er nergens in de wet een bepaling voorkomt, die dit zou rechtvaardigen. De president deed echter opmerken, dat zulks ook niet verboden was en dat het belang der klagers onderzoek noodig maakt. Aangezien de Kapitein bleef weigeren, drong de Krijgsraad, na geraadkamerd te hebben, er nogmaals op aan, daarbij aanvoerende dat de strafoplegger toch elken schijn van partijdigheid had te vermijden en het nader onderzoek moest mogelijk maken. De commandant bleef niettemin bij zijn weigering, daar hij meende zoodanige maatregel niet met de wet voor oogen te kunnen rechtvaardigen; hij gaf den krijgsraad in overweging om, evenals het Hoog Militair Gerechtshof in dergelijke gevallen doet, een der leden van het college met het onderzoek te belasten. De president achtte dien weg niet de juiste, zooals in de praktijk gebleken was. Daarop gaf de Kapitein-Commandant, hoewel onder protest, toe om zijn onpartijdigheid boven alle verdenking te houden.

De stukken zouden toen aan den officier-commissaris verzonden worden.

De raadsman antwoordde op een desbetreffende vraag van den president, dat hij wel vragen te stellen had doch deze nog niet had geformuleerd en dat hij gaarne verschillende getuigen wilde doen hooren. Ook zou hij gaarne beslist zien dat de ingebrachte reclame geacht zou worden tegen de geheele strafmutatie gericht te zijn; de

klagers hebben uit onwetendheid slechts gereclameerd tegen het slot daarvan. De president meende, dat de officier-commissaris zijn onderzoek wel over de geheele mutatie zou uitstrekken; te zijner tijd zou de krijgsraad dan beslissen. Hierna werd de zitting gesloten en de voortzetting op een nader te bepalen dag bevolen.

De behandeling in het openbaar werd hervat op 20 en 21 Juni 1918. Het voorgevallene is niet bijzonder merkwaardig; het disciplinair vergrijp bleek van vrij geringe beteekenis. Na het verhoor der getuigen, aan een van welke de kapitein-commandant ook een vraag stelde, kwam de raadsman der klagers aan het woord. Hij deed uitkomen dat deze reclame-zaken de eerste waren, welke in het openbaar werden behandeld en waarbij de reclamanten door een verdediger werden bijgestaan. Juist tegen dezen bijstand kan niemand bezwaar hebben, meende hij, niet alleen om bij te brengen wat van de zijde der klagers noodig was om recht te verkrijgen doch ook om te zeggen hetgeen anders niet gezegd zou worden, gezien het verschil in rang van strafopleggers en klagers. De president verzocht den raadsman daarop aanstonds om niet in een beoordeeling van het gedrag van den kapitein-commandant te treden. De raadsman meende dat, waar de strafoplegger als partij beschouwd wordt, er geen rangverschil in aanmerking mocht worden genomen. Op zijn verzoek, dat de reclame als tegen de geheele strafmutatie gericht beschouwd zou worden, antwoordde de president terstond, dat de krijgsraad een beslissing over de geheele zaak zou geven. Nadat de raadsman betoogd had, dat de opgelegde straf te zwaar moest worden geacht voor het z. i. geringe vergrijp, vestigde hij er nog de aandacht op, dat de kapitein-commandant deze zaken, in strijd met de bepaling van art. 7 R.L., niet zelf had onderzocht, doch dit door een ander officier had laten doen.

De president gaf daarna het woord aan den kapitein-commandant, die, hoewel niet wenshende in te gaan op het door den raadsman betoogde, zeide de zaken wel zelf te hebben onderzocht. Toen de raadsman er hem op wees dat, blijkens een der stukken uit het dossier, de kapitein het onderzoek slechts gedeeltelijk had bijgewoond, antwoordde de kapitein dat de krijgsraad het onderzoek deed verichten door den officier-commissaris en dat men het college daarvan toch ook geen verwijt maakte.

Nadat de raadsman nog had gezegd, dat de krijgsraad hiermede overeenkomstig de wet handelde, terwijl de commandant daarin de wet ter zijde had gesteld, kwam de auditeur-militair aan het woord. Hij besprak slechts de feiten en kwam ook tot de conclusie dat de opgelegde straf te zwaar was geweest.

De Krijgsraad besliste 23 Juni 1918 dienovereenkomstig; de strafreden werd gewijzigd en een lichtere straf opgelegd.

Van deze beslissing kwam de kapitein-commandant in beroep.

De krijgsraad was echter van meening dat deze beslissing geen vonnis was en eene beschikking niet aan approbatie of hooger beroep onderworpen was.

De Gouverneur, die ingevolge art. 18 van het Koninklijk besluit van 30 Januari 1915 te beslissen had, vereenigde zich met het standpunt van den krijgsraad en gaf last tot tenuitvoerlegging van de beschikking.

Wanneer deze van minder ter zake dienende bijzonderheden ondane aantekeningen opnieuw te Paramaribo mochten worden gelezen, zal wellicht een of ander belangstellende ons de gelegenheid willen verschaffen om de beslissingen van den Krijgsraad te publiceeren. Want, hoewel het gevaarlijk is op couranten-verslagen conclusies te bouwen, er zit in deze beslissingen veel wat beoefenaars van militair strafrecht belangstelling zal inboezemen. In het bijzonder is voor ons aantrekkelijk de behandeling van reclame-zaken, als waren het strafprocessen. Wij hebben meermalen dit standpunt verdedigd, al gaan wij daarbij in tegen de hier te lande geldende praktijk. Doch, onder het zooveen gemaakte voorbehoud, de krijgsraad is niet consequent geweest in de doorvoering van zijn standpunt.

Hoe verklaart men anders de vraag van het college aan den kapitein-commandant om den officier-commissaris beschikbaar te stellen voor het onderzoek eener klacht? Terecht heeft de kapitein-commandant gevraagd naar de bepaling die hem daartoe de bevoegdheid zou verleen; die bepaling is ook ons niet bekend. Doch de bepalingen omtrent klachtzaken komen voor in de R.L., de klager stelt zichzelf in de positie van beklagde, dat is van een naar den krijgsraad verwezen militair en in dergelijke zaken is de officier-commissaris ambtshalve verplicht zijn diensten te verleen. Maar dan moet de krijgsraad zich niet met de klacht inlaten voordat dit onderzoek is afgelopen en het college over de zaak is bijeengeroepen. Of wel de krijgsraad moet zelf getuigen hooren overeenkomstig het beginsel van art. 163 R.L.

Ook is er voor gelijkheid van positie van klager en strafoplegger in het strafproces geen ruimte; zie laatstelijk nog onze aantekening onder de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 14 December 1917 van den vorigen jaargang blz. 492.

Van ons standpunt is het dan ook juist gezien om een raadsman in het klachtproces toe te laten op denzelfden voet als in het strafgeding, al zullen onze lezers zich nog wel herinneren de mislukte pogingen bij het Hoog Militair Gerechtshof tot dit doel in 1916 ingesteld (zie deel XII blz. 9).

Voor het argument van den troepencommandant tegen openbaarheid dat het hier een huishoudelijke aangelegenheid geldt en dat daarom ook geen raadsman in de zaak mag worden toegelaten, gevoelen wij niets. De militaire dienst moet zich niet met dergelijke redeneering aan het volle licht trachten te onttrekken. De geheime procedure is in 1912, naar wij hopen voorgoed, begraven.

Doch daarom is ons onduidelijk gebleven, hoe de krijgsraad er toe kwam te meenen, dat van de beslissing in reclame-zaken geen hooger beroep zou openstaan. Men zal zich toch niet hebben beroepen op

het zuiver formeele argument dat de beslissing in een klachtzaak wordt vervat in eene „beschikking” en niet in een „vonnis”. Want, daargelaten nog dat het dan slechts om een naam, een etiket zou gaan en dat de inhoud en de stijl zelfs in den regel van hetzelfde gehalte zijn, een als strafproces ingezet klacht-geding moet ook als strafproces beëindigd worden. De eindbeslissing is derhalve — hoe men haar ook moge noemen — evengoed als die van een strafproces aan approbatie en appèl onderworpen en, wanneer de krijgsraad eenmaal beslist heeft dat de positie van den strafoplegger in zoodanig klachtgeding gelijk is aan die van den klager (beklaagde), dan is het niet te verdedigen om aan den strafoplegger beroep te onthouden.

Intusschen, art. 85 Prov. Instr. legt den Advocaat-Fiscaal zekere verplichtingen op om op de rechtspleging bij de Krijgsraden — sedert 1 April 1915 ook bij die in Suriname en Curaçao — toezicht uit te oefenen. Wij hebben door het bovenstaande over te nemen de gelegenheid willen geven, die anders wellicht voor Z.H.E.G. verloren zou gaan, om ter wille van de belangrijke vraagpunten welke aan de orde zijn geweest, ambtelijke inlichtingen te vragen. Er behoort toch in de rechtspraak, welke aan hetzelfde college onderworpen is, eenheid te bestaan en die is voor het tegenwoordige verstoord.

Toetsingsrecht voor militaire verordeningen.

De Officier van Administratie 2de klasse J. M. Tinga schrijft ons uit Soerabaja dd. 8 Mei 1918 naar aanleiding van de Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 20 Maart 1917 1) betreffende de „Oorlogswet” van 23 Mei 1899 (Stbl. n°. 128) het navolgende:

Heeft de rechter bij de toepassing van een verordening van het militair gezag de bevoegdheid om na te gaan, of de verordening voorziet in een onderwerp, dat door een hooger wetgever (wet, algemeene maatregel van bestuur) is geregeld dan wel ter regeling is voorbehouden en, om bij niet-inachtneming door het militair gezag van bovenbedoelde grens, de verordening niet verbindend te verklaren?

Ik vermeen, dat de redactie van de thans van kracht zijnde „Oorlogswet” deze bevoegdheid aan den rechter toekent, aangezien in deze wet niets vermeld staat omtrent schorsing, vernietiging of intrekking van een militaire verordening, die treedt op het terrein van een hooger wetgever.

Ook het H. M. G. was deze meening toegedaan, immers overweegt dit college in zijne Sententie van 9 Juni 1916 2) o. m. dat, met betrekking tot de verordeningen van het militair gezag, die in tegen-

1) M. R. T. deel XIII, blz. 248.

2) M. R. T. deel XII, blz. 141.

stelling met gemeenteverordeningen niet door de Koningin kunnen worden geschorst of vernietigd, nu ook niet kan gelden de bepaling van het 2e lid van art. 150 Gemeentewet, zoodat hier de rechter wel heeft na te gaan of de grens, in het eerste lid van het artikel gesteld, is in acht genomen en hij, bij bevinding, dat zulks niet is geschied, de verordening niet mag toepassen.

Of de toepassing van deze bevoegdheid in de praktijk altijd even gunstig werkt, wordt door velen in twijfel getrokken.

In artikel 7 van het ontwerp tot wijziging van de „Oorlogswet” 1) is deze materie nader geregeld en wel in dien zin, dat bovenstaande bevoegdheid aan den rechter onttrokken wordt. In de Memorie van Toelichting schrijft de regeering, dat de vraag of het onderwerp, waarin de verordening voorziet, hetzelfde is als het onderwerp door den hooger wetgever geregeld, in zeer vele gevallen zoo moeilijk op te lossen zal zijn, dat het tot groote rechtsonzekerheid aanleiding zou geven, indien de rechter op dien grond een verordening niet verbindend zou kunnen verklaren. Die vraag moet daarom aan de beoordeeling des rechters worden onttrokken.

Zoolang dit ontwerp nog geen wet is, behoudt m. i. de rechter deze bevoegdheid.

Zeer vreemd is dan ook de sententie van het H. M. G. van 20 Maart 1917 2), waarbij in hooger beroep een vonnis van den Krijgsraad te Arnhem van 6 September 1916 vernietigd werd.

De Krijgsraad oordeelde het feit niet strafbaar, aangezien de Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel van 10 Januari 1916 (Algemeene Bekendmaking n°. 35) regels heeft gegeven met betrekking tot een onderwerp, waarin door de Wet van 31 December 1915 (Stbl. n°. 533) bereids was voorzien, onder werking van welke wet het aan beklagde te laste gelegde niet strafbaar was.

Het Hof overweegt in zijne sententie o. m. dat geen enkele wetsbepaling voorschrijft of daaruit voortvloeit, dat in een dusdanig geval de verordening van het militair gezag buiten toepassing moet worden gelaten, dat integendeel, aangenomen zelfs, dat de hier bedoelde verordening ware te rangschikken onder de politieverordeningen bedoeld in art. 22 der Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. n°. 128) dan nog die verordening, ingevolge het voorschrift van art. 150, 2e lid, Gemeentewet voor den rechter verbindend zoude zijn, zoolang zij niet door de Kroon was geschorst of vernietigd. Beklaagde wordt door 't Hof veroordeeld wegens overtreding van bovengenoemde verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel. De beslissing in deze sententie gegeven, is dus juist het tegenovergestelde van de sententie van 9 Juni 1916.

Het Hof wil verder de verordening van het militair gezag, wanneer ze het terrein voor haar wetgeving overschrijdt, evenals de gemeenteverordening door de Kroon zelve geschorst of vernietigd hebben.

1) M. R. T. deel XII, blz. 72, 92 en 255.

2) M. R. T. deel XIII, blz. 248.

De regeering, die artikel 7 van het ontwerp tot wijziging van de „Oorlogswet” anders geredigeerd heeft als art. 150 Gemeentewet, geeft echter in hare Memorie van Toelichting op evengenoemde wet aan, dat een overeenkomstige regeling (d. i. het vernietigingsrecht van de Kroon) van militaire verordeningen, de verhouding, die tusschen de Kroon en het Militair Gezag bestaat, miskennen zou. Het Militair Gezag is een orgaan van het Centraal Gezag en daaraan kan door de Kroon worden voorgeschreven om een verordening in te trekken.

Ten slotte neemt het Hof in bovengenoemde sententie aan, dat de overtreding van de verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijsel strafbaar is volgens art. 49 der „Oorlogswet” en dat de opvatting omtrent de strafbaarheid dezer overtreding niet is veranderd, doordien bepaalde bevelen van het militair gezag, van kracht tijdens het begaan van het strafbaar feit, daarna en vóór de berechting van dat feit, zijn vervangen, zoodat verandering in de wetgeving in den zin van artikel 1, 2e lid, S. R. niet heeft plaats gehad.

Ik vermeen, dat de verordening van bovengenoemden bevelhebber (die ingevolge art. 35 der „Oorlogswet” de bevoegdheid daartoe bezit) van 10 Januari 1916 (Algemeene Bekendmaking n°. 35) de norm inhoudt, terwijl art. 49 der „Oorlogswet” de sanctie bevat. De verordening van dienzelfden bevelhebber van 27 Maart 1916 (Algemeene Bekendmaking n°. 42) trekt alleen de norm in, omdat de sanctie, in art. 49 neergelegd, niet uitsluitend van toepassing is op de verordening van 10 Januari 1916. Door de intrekkingverordening is er toch wel degelijk verandering in de militaire wetgeving gekomen, na het tijdstip waarop het feit is gepleegd (8 Maart 1916) en vóór de berechting van dat feit en wel in den zin van artikel 1, 2e lid S. R., zoodat de voor dien beklagde gunstigste bepalingen moeten worden toegepast en beklagde dient vrijgesproken te worden.

In het algemeen laten wij de argumenten voor rekening van den schrijver.

Slechts teekenen wij aan, dat het eerste deel van schrijvers betoog ons in sterke mate herinneerde aan zeker Grieksch syllogisme, dat hierop neerkomt. Major: wat gij niet verloren hebt, dat bezit gij. Minor: horens hebt gij niet verloren. Conclusie; dus bezit gij horens. De bevoegdheid tot toetsing van militaire verordeningen aan de wet is den rechter bij de Oorlogswet niet uitdrukkelijk onthouden of toegerekend. Of die bevoegdheid bestaat leidt de rechter dus af uit den gedachtengang des wetgevers, gelijk hij dien bij het vellen van het vonnis verstaat. Doch wanneer een ander of dezelfde rechter later tot andere gedachten gekomen is en de wet nog niet veranderd is, mag men hem geen verwijt van inconsequentie maken op grond van de conclusie dat een niet ipsis verbis in de wet erkende doch bij een vonnis aangenomen bevoegdheid eerst uit de wet moet zijn weg-
gewerkt voordat een ander vonnis anders beslissen mag.

Art. 11 R.K.L.

De Officier van Administratie 2de klasse J. M. Tinga schrijft ons uit Soerabaja dd. 25 Mei 1918 het volgende:

Naar aanleiding van de opmerking door U gesteld onder de sententie van 't Hoog Militair Gerechtshof van 27 Maart 1917 1), waarbij beslist werd, dat het zich niet voegzaam onderwerpen aan het ondergaan van een opgelegde straf, uitsluitend een krijgstuchtelijk vergrijp vormt, heb ik de eer het navolgende beleefd onder Uwe aandacht te brengen:

Uit de enkele lezing van art. 11 R.K.L. is op te maken, dat het zich niet voegzaam onderwerpen zoowel slaat op dengene, die weigert de straf te ondergaan zonder meer, als op dengene, die bij de tenuitvoerlegging van de straf insubordinair is. Doch in verband met den inhoud van het 2de gedeelte van art. 12 R.K.W., waarbij deze materie voor de Zeemacht is geregeld en dat bepaalt, dat krijgstuchtelijk strafbaar is hij, die verzuimt te volbrengen de order, die bestaat in het ondergaan van een opgelegde straf, waar dus analoog aan het 1ste gedeelte van art. 12 R.K.W., alleen de *weigering* om de straf te ondergaan krijgstuchtelijk strafbaar is, moet m.i. ook voor het krijgsvolk te lande uitsluitend de *weigering* zelve krijgstuchtelijk afgedaan worden en „het niet voegzaam onderwerpen” van art. 11 R.K.L. in dien zin geïnterpreteerd worden.

Wordt er bij de tenuitvoerlegging insubordinair opgetreden dan gelden hiervoor de algemeene bepalingen van de crimineele wetboeken en reglementen van krijgstucht.

Waar in het R.K.W. de weigering om een opgelegde straf te ondergaan niet zooals in het R.K.L. in een afzonderlijk artikel is strafbaar gesteld, wordt wel eens ten onrechte aan deze weigering, wat het opzet betreft, den zelfden eisch gesteld als aan het 1ste gedeelte van art. 12 R.K.W., waar de dienstweigering uit losheid of onachtzaamheid als een krijgstuchtelijk vergrijp wordt aangemerkt. In verband met art. 11 R.K.L. omvat m.i. het 2de gedeelte van art. 12 R.K.W. zoowel de doleuse als culpose weigering. Of de uitsluitend krijgstuchtelijke afdoening van de opzettelijke weigering om een opgelegde straf te ondergaan, wel in het belang van de krijgstucht is, moet sterk betwijfeld worden. In de militaire strafwetgeving van 1903 gelden dan ook voor de weigering om een straf te ondergaan de algemeene bepalingen, gesteld voor dienstweigering, zoodat dit vergrijp dan *ook* strafrechtelijk afgedaan kan worden.

Is het nog noodig hierbij aan te teekenen dat de schrijver de plank mis slaat? Art. 12 R.K.W. regelt voor de Zeemacht niet wat art. 11 R.K.L. voor de Landmacht omschrijft. Bij raadpleging van het

---

1) M. R. T. deel XIII blz. 319.

werk van Prof. Mr. H. van der Hoeven. Onze Militaire Strafwetgeving blz. 258, had hij aanstonds kunnen zien, dat art. 11 R.K.L. in het ontwerp is ingevoegd toen het R.K.W. reeds was vastgesteld. R.K.W. 12 komt overeen met R.K.L. 10, zij het ook dat het slot van dit art. 10 ook in 1815 eenige wijziging heeft ondergaan. Art. 11 R.K.L. mag o.i. dus niet verklaard worden uit R.K.W. 12 omdat het klaarblijkelijk wat anders heeft willen omschrijven. Om dezelfde reden mag ook art. 12 R.K.W. niet verklaard worden uit art. 11 R.K.L.

Oostenrijksche militaire rechtspraak in oorlogstijd.

Wij lazen in de N. R. Ct. van 15 December 1918 Ochtendblad C het volgend bericht, dat wij onzen lezers niet willen onthouden:

Onze correspondent te Berlijn seint: volgens een telegram aan de Vorwaerts uit Boedapest deelt de Pesti Hirlap mede dat het opperste militaire gerechtshof uit ambtelijke gegevens vastgesteld heeft, dat er gedurende den oorlog 11.400 personen door de krijgswetten ter dood veroordeeld en terechtgesteld zijn. Er werd aan 3800 genade verleend, maar eerst nadat zij terechtgesteld waren.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Officier-Commissaris

door

Mr. G. H. E. NORD THOMSON.

Reserve-tweede-luitenant der artillerie,
werkzaam ter Auditie van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch.

De ingewijde in de militaire strafprocedure moet zich voortdurend afvragen: wat heeft de wetgever er toch toe gebracht de auditeurs-militair op te schepen met het instituut van den Officier-Commissaris? Het Wetboek van Strafvordering doet een of meer leden van elke rechtbank door het gerechtshof, waaronder die rechtbank ressorteert, benoemen tot rechter-commissaris voor den tijd van twee jaar en bepaalt dat deze functionaris bij alle zijne ambtsverrichtingen door den griffier (of een substituut-griffier, op zijn beurt soms door een beëdigd klerk vervangen) moet worden bijgestaan. Twee juristen dus zijn belast met de instructie. Wat bepaalt te dien aanzien de Rechtspleging bij de Landmacht? Door den Commandeerenden Officier van het garnizoen wordt voor een tijdvak van tenminste één jaar een Officier met den rang van kapitein uit dat garnizoen benoemd tot Commissaris teneinde in door dien Commandant naar den Krijgsraad verwezen zaken, zoodanige informatiën te nemen als hij vermeenen zal te behooren (artt. 21, 31). Op dezelfde wijze en voor tenminste gelijk tijdvak zal tevens een geschikt Officier worden aangewezen die de functiën van Secretaris zal waarnemen (artt. 22 en 29 lid 2)". Men ziet: de Secretaris moet een „geschikt" officier zijn, de Officier-Commissaris een kapitein. Van tweeën één: óf de wetgever stelt de taak van den Secretaris hooger en eischt daarom blijken van diens capaciteiten alvorens een benoeming plaats vindt óf een kapitein wordt ipsa qualitate geschikt geacht. Vermoedelijk moeten wij in deze vrij zonderlinge ongelijkheid van bepalingen een testimonium capacitatis voor iederen kapitein lezen. Dit was ook de meening van den heer Marchant die in 1917 in de 2e Kamer heeft verklaard: 1) „Voor de functie van Officier-Commissaris bij een krijgsraad is nagenoeg ieder officier bekwaam". Weer doen zich twee mogelijkheden voor: óf Mr. Marchant heeft deze stelling geponeerd tegen beter weten in, omdat hij haar noodig had voor zijn betoog, óf de heer Marchant wist niet beter. Welke wij moeten aannemen weten wij niet, geen der beide veronderstellingen is vleidend voor den volksvertegenwoordiger. Ten zeerste heeft het ons verbaasd de

1) Handelingen blz. 1668.

redactie van het M. R. T. aan Mr. Marchant's zijde te zien 1), is hier niet een misverstand? 2)

Keeren wij terug tot de Rechtspleging bij de Landmacht. Terwijl het Wetboek van Strafvordering den rechter-commissaris doet benoemen, niet zooals door velen wordt gewenscht, als een *voortdurend* met de instructie belasten ambtenaar, doch *slechts* telkens voor twee jaren 3), eischt de Rechtspleging als kortste termijn één jaar. Laten wij eens vooronderstellen (wij zullen hieronder aantoonen dat vaak slechts van een vooronderstelling kan worden gesproken) dat leeken, zooals de Officier-Commissaris en zijn Secretaris kunnen zijn en meestal inderdaad zijn, na zekeren tijd op de hoogte van hun moeilijk werk kunnen geraken, dan is het toch zacht uitgedrukt, onverstandig van den wetgever de mogelijkheid open te laten hen, als zij juist op dreef komen, aan hunnen werkkring te onttrekken. Van continuïteit is aldus uitteraard nooit sprake. De Rechter-Commissaris, de jurist, blijft twee jaren in functie, de Officier-Commissaris, de leek kan na een jaar naar zijn compagnie, batterij of eskadron worden teruggezonden. O, ware hier gedacht aan een middel om onbekwame Officieren-Commissaris uit de instructiezaal te kunnen verwijderen, dan zouden wij met deze bepaling vrede hebben, maar wij maken ons sterk dat hier van het als model genomen Wetboek van Strafvordering is afgeweken om toch maar vooral niet in conflict te komen met de belangen van den dienst. Is dit juist dan is het instituut van den Officier-Commissaris reeds half veroordeeld. Er is rivaliteit tusschen rechtspleging en leger en deze rivaliteit is uit den booze; een van beiden moet lijden, geen van beiden mag lijden. Natuurlijk gevolg: *cedat toga armis*. 4)

Maar er is meer. De Officier-Commissaris, bijgestaan door den Secretaris, kan, indien beide leeken zijn, geen behoorlijke instructie houden, al geldt voor dézen regel ook, dat uitzonderingen bestaan. 5)

1) M. R. T. blz. 503. Wij meenen het daargestelde als een instemming met Mr. Marchants woorden te moeten beschouwen. Anders is het ons onverklaarbaar waarom de meening van Mr. M. die in deze materie uitteraard leek is, naar voren wordt gebracht.

2) Ook aan den eisch van geschiktheid wat den Secretaris betreft wordt slecht de hand gehouden. Ons is bekend hoe in de mobilisatie in een garnizoen waarvan verscheidene doctorandi in de rechten deel uitmaakten, gekozen werd een student in de chemie voor die functie. Waar de verschillende heeren ongeveer denzelfden arbeid als officier hadden te verrichten kon van een dienstbelang moeilijk sprake zijn.

3) Simons, Handleiding W. v. Sr. 4e dr. blz. 124; cursiveering van ons.

4) Vermoedelijk is het ook het dienstbelang dat den in de Rechtspleging voorgescreven termijn van minstens één jaar, soms tot een maand doet slinken. Ons zijn hiervan voorbeelden bekend.

Men zie ook de gedachtenwisseling van Mr. Eigeman en kapitein Stigter, M. R. T. jaargang XI blz. 29 en 273. Eigenaardig is het te constateeren hoe de *jurist* een middel tracht te vinden om aan het behartigen der dienstbelangen een wettigen grondslag te geven en hoe de *militair* opkomt voor de juridische zijde der zaak.

5) Schrijver dezes heeft het voorrecht als Secretaris samen te werken met een Officier-Commissaris die tot de gelukkige uitzonderingen behoort — ware het anders, deze beschouwing zou ongeteekend zijn gebleven.

Getuigen- en beklagden-verhooren zonder datum, zonder plaatsnaam; de voorhouding van stukken niet of onvoldoende bevestigd; de procedure niet overeenkomstig de bij de Rechtspleging bij de Landmacht gestelde eischen — zietdaar voorbeelden van dagelijks voorkomende verzuimen — verzuimen evenwel die door behoorlijke lezing van de wet kunnen worden voorkomen. Ernstiger worden de gevolgen van de onbekwaamheid der betrokken functionarissen als een bewijs moet worden opgebouwd uit verklaringen van getuigen, uit aanwijzingen. Maar wij specialiseeren nog te veel. Er wordt nauwelijks een instructie gehouden waarbij niet juridische kennis of juridischen zin van de instrueerende ambtenaren wordt gevorderd. Hoe wil men nu die kennis of dien zin verwachten bij het meerendeel dergenen met de instructie belast? Niet aan hunne schuld is het te wijten als de informatiën onvoldoende blijken te zijn, maar aan die van den wetgever. Men mag niet vergen, om een eenvoudig voorbeeld te noemen, dat een kapitein uit den rompslomp zijner compagnies-bemoeienissen overgebracht in de instructiezaal, uit eigen wetenschap weet dat het bij een diefstal noodzakelijk is vast te stellen dat de eigenaar geen toestemming heeft verleend tot het wegnemen van het goed. Dit is slechts één voorbeeld uit vele. Onophoudelijk laat een officie-commissaris bij een subsidiaire tenlastelegging op de vraag: „bekent gij U schuldig?” antwoorden b.v.: „Ja, ik heb den zooveelsten daar en daar dit of dat goed, toebehoorend aan X., althans aan een ander dan aan mij beklagde, weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeigening, althans destijds aldaar opzettelijk dit of dat goed, toebehoorend aan X, althans aan een ander dan aan mij beklagde, hetwelk ik in die of die functie, althans anders dan door misdrijf, onder mij had, wederrechtelijk mij toegeëigend”, blijkbaar niet begrijpend, dat op deze wijze de beklagde bekend èn diefstal èn verduistering te hebben gepleegd. Dit is nog een eenvoudig geval. Maar ook bij moord, subs. doodslag, subs. zware mishandeling den dood tengevolge hebbend, enz. wordt de man gesuggerd de geheele in de derde persoon gestelde verwijzing naar den krijgsraad, in den ik-vorm na te praten.

Indien men de officieren-commissarissen zou willen groepeeren in verschillende categorieën, al naar de wijze waarop zij hun werk verrichten, dan is de groep die de minste resultaten oplevert, die welke het z.g. heel mooi wil doen. Er ontspint zich dan tusschen den beklagde en den instrueerenden ambtenaar een debat in vragen en antwoordvorm, dat, hoewel soms leerzaam, gezellig en vermakelijk, zeer weinig juridisch effect sorteert. De groote fout bij de meeste instructies is dat de officieren-commissarissen zich bezig houden met te veel onbeteekenende of niets beteekenende details, die vaak met de zaak niets te maken hebben, soms zelfs meer belangstelling toonen voor pietluttigheden dan voor hoofdkwesties, kortom de groote lijn niet zien en niet voelen dat, wat de auditeur-militair en de rechters noodig hebben, zijn feiten en, zeer in het kort, de omstandigheden waaronder het misdrijf is gepleegd.

De auditeur-militair kan vraagpunten overgeven aan den officier-commissaris, maar ieder die op de hoogte is van den overstelpenden arbeid van die vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie in dezen mobilisatietijd weet dat daar thans zeker geen sprake van zijn kan 1), temeer waar het systeem van vraag en antwoord uit den booze is. Alleen een aaneengeschakeld verhaal van den beklagde of den getuige, kan alle vereischte gegevens opleveren, terwijl bovendien tijdens de instructie zich zeer vele kwesties kunnen voordoen die door den auditeur-militair onmogelijk kunnen zijn voorzien.

Wat zijn nu de gevolgen van onvoldoende instructie? In zeer veel gevallen moeten de dossiers door den auditeur-militair naar den betrokken officier-commissaris worden teruggezonden met nieuwe aanwijzingen en dan vaak nogmaals en nogmaals, óf zij worden in handen gesteld van den officier-commissaris in de residentie van den Krijgsraad die dan echter, op zijn beurt met werk overladen, vertraging veroorzaken kan 2)

De wetgever heeft het instituut van den officier-commissaris eenmaal ingesteld en het zal wel niet spoedig verdwijnen. Naar onze bescheiden meening zoude de instructie beter aan de rechterlijke ambtenaren kunnen worden opgedragen of, waar deze toch ook al kunnen gewonen arbeid bij de toenemende criminaliteit niet of nauwelijks kunnen afdoen, aan speciaal daartoe aangestelde instruerende ambtenaren die den meestertitel voeren. Ik zie geen enkel bezwaar om desnoods, in navolging van het korps officieren van gezondheid, een zij het ook klein korps officieren voor juridische diensten te scheppen, waarbij dan, ook in vreedstijd, meesters in de rechten als actief dienend officier zouden kunnen worden ondergebracht. De nu reeds bestaande instelling der reserve-officieren voor speciale diensten zou tot dat deel kunnen worden uitgebreid. Aldus zou het legerbestuur de beschikking krijgen over een aantal officieren die bekwaam zijn voor het juridische werk dat van hen wordt gevergd en zouden verder alle detacheringen van troepenofficieren tot dat doel, in strijd vaak met het dienstbelang, kunnen worden voorkomen. Zoolang hiervan nog geen sprake is, zal gestreefd moeten worden naar eene opleiding tot officier-commissaris (en secretaris) dewelke die officieren geschikt zal maken voor die taak. Die opleiding kan óf geschieden door de auditeurs-militair, óf door die officieren-commissarissen of secretarissen die reeds nu getoond hebben, berekend te zijn voor hunnen arbeid. In het eerste geval kunnen de auditeurs-militair de onder hen ressorteerende instruerende ambtenaren op hun parket vereenigen en in besprekingen doen uitkomen wat door hen wordt

---

1) Bij vervolging op grond van desertie worden bij den Bosschen Krijgsraad in den regel vraagpunten overgegeven.

2) Hoe weinig deskundig Mr. Marchant is blijkt uit het feit dat hij zooals door ons in den aanvang van deze beschouwing is geciteerd, zeide: voor de functie van officier-commissaris *bij een krijgsraad* is nagenoeg ieder officier geschikt. Juist de O. C. *bij een krijgsraad* verricht het moeilijste werk.

verlangd, waarbij dan eventueel een schetsmatige handleiding zou kunnen worden uitgereikt. In het andere geval zouden de, bij voorkeur op voordracht van de auditeurs-militair, daartoe door de militaire autoriteiten aan te wijzen officieren-commissarissen of secretarissen in lezingen kunnen uiteenzetten, wat voornamelijk bij een behoorlijke instructie moet komen vast te staan en met voorbeelden aantonen hoe de meest voorkomende misdrijven bij de informatiën moeten worden behandeld.

Indien geen voldoende aantal actief dienende kapiteins gemist kan worden om gedurende geruimere tijd als officier-commissaris op te treden kunnen daartoe gepensioneerde officieren worden benoemd; hierdoor wordt een continuïteit gewaarborgd die anders onmogelijk zoude zijn, terwijl van de bovenbedoelde opleiding aldus het nuttigste rendement wordt verkregen.

Maar iets moet worden gedaan, zoowel ter vermindering van den arbeid van de auditeurs-militair en andere bij de procedure diensten bewijzende functionarissen (officieren van justitie, deurwaarders, provoosten-geweldige) als om onnoodige comparaties en reizen van beklagden en getuigen, met de daaraan verbonden door den Staat te betalen reiskosten te voorkomen, maar bovenal terwille van de snelheid en de deugdelijkheid der rechtspleging.

Naschrift van de Redactie,

De geachte schrijver roert in zijn opstel een paar punten aan, waarop wij in het kort wenschen terug te komen.

Vooreerst zijn verwondering over onze mededeeling — zonder commentaar — van de uitspraak van Mr. Marchant, dat elk officier geschikt is voor officier-commissaris. Wie thuis is in hetgeen over de militaire rechtspraak en de wenschelijkheid van haar behoud geschreven en gesproken is, behoeft niet te worden gewezen op het feit, dat zij, die de militaire justitie wilden doen verdwijnen, als een van hun krachtigste argumenten naar voren brachten de stelling dat een officier geen goed jurist is, ja zelfs kan zijn. Tot hen die deze stelling aanvaarden behooren in den regel zij, die men op politiek terrein zou indeelen bij de meest linksche partijen. Men herinnere zich het proefschrift van Mr. van Engen, zelf officier toen hij promoveerde en, als wij ons goed herinneren, aanhanger van dezelfde politieke partij als Mr. Marchant. Als hij zelf niet een schitterend bewijs van het tegendeel had gegeven, zou men zijn opvatting voor juist kunnen houden. En nu is het onzes inziens merkwaardig, dat Mr. Marchant hier eensklaps elk kapitein tot een geschikt officier-commissaris verklaart. De schrijver van bovenstaand opstel heeft terecht er op gewezen, dat de officier-commissaris aan vele en niet gemakkelijke eischen moet voldoen. Ook de Regeering, die in 1910 besloot tot indiening van een tweede gewijzigd wetsontwerp tot herziening van de beide Regtsplegingen, was hiervan doordrongen en voegde met name als art. 29b

der R. L. in eene bepaling, volgens welke de officier-commissaris en secretaris bij voorkeur moeten worden benoemd uit officieren, die den graud van meester in de rechten bezitten of een juridische opleiding hebben genoten gelijk die bij de Zeemacht bestaat. Dat deze bepaling in de wet van 31 October 1912 (Stb. 337) niet is overgenomen is te wijten aan buiten de zaak gelegen redenen, in het kort vermeld bij Mr. H. Westermann Jr. in zijne uitgave van de Regtsplegingen bij de Land-en de Zeemacht, 1914 blz. 40. Zij deden echter niet te kort aan het algemeen als juist erkende beginsel, dat helaas in de practijk in het algemeen ergerlijk verwaarloosd, ja vrijwel zoek geraakt is.

Mr. Nord Thomson weet ongetwijfeld, dat ons standpunt ten aanzien van dit onderwerp met het zijne overeenkomt, al wil dit niet zeggen dat wij met alle beschouwingen in zijn opstel instemmen. Hij had even zeker beter gedaan met zijne verbazing uit te spreken hoe het mogelijk is dat de landmacht als geheel beschouwd zelfs nu nog niet tot het besef s' hijnt te zijn gekomen, welk groot belang het behoud van een goede krijgstucht bij het bezit van een goede militaire rechtspraak heeft. De wijze waarop de militair-rechterlijke betrekkingen bij de Landmacht vervuld zijn geworden is ons meermalen hoogst bedenkelijk voorgekomen, terwijl de gevolgen, ook door hetgeen Mr. Nord Thomson meedeelt, duidelijk zichtbaar zijn en, bij behoorlijke voorzorgsmaatregelen, zooals bij de Zeemacht, niet hadden behoeven voor te komen.

Voor betere juridische opliding van beroepsofficieren rechten wij al jaren lang en hoe weinig heeft bij de Landmacht ons Tijdschrift nog bereikt; het gros der beroepsofficieren kent noch leest het, ongevoelig voor de les die in vele van de daarin medegedeelde beslissingen ligt: wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

Had het officierskorps dit meer gedaan, zich daardoor meer verplaatst in juridische omgeving, er zou thans bij de evolutie welke de geheele samenleving doormaakt, stellig een drang tot zelfherziening zijn ontstaan, tot overweging van de vraag, hoe de officiersopleiding in het vervolg moet worden ingericht om hen minder ver af te doen staan van de ondergeschikten, als wier sociale opvoeders de officieren behooren te fungeeren. En hierbij zal onzes inziens aan juridische en daarmee nauw verband houdende sociaal-economische wetenschap een veel grootere plaats moeten worden ingeruimd, terwijl ten slotte de vraag mag worden gesteld of de opleiding van officieren ook niet als vrije studie en in den vorm van hooger onderwijs zal dienen te worden georganiseerd. Men leze wat Generaal F. de Bas hierover reeds schreef in zijn boekje „Waakzaam en weerbaar” 1918 blz. 79—83.

Dat er bovendien militair-juridische specialiteiten noodig zijn, staat even vast als dat er staf-, artillerie-, genie-deskundigen e. d. m. moeten wezen. Daarvoor moet ook onzes inziens een afzonderlijk dienstvak worden ingesteld, waarbij juridisch gevormde verlofsofficieren en ondergeschikten een niet te versmaden hulp zouden kunnen schenken. Er zou wellicht zelfs gelegenheid zijn voor ontwikkeling van administratief- en van strafrechtelijk aangelegde militaire specialisten. Want dat

een mobilisatie — wanneer die ooit nog te verwachten is — op meer juridische en economische grondslagen zou moeten worden opgebouwd dan die van 1914, behoeft, na al hetgeen wij medegemaakt hebben, geen toelichting meer. Daarvoor is een ander type van officier noodig dan dat wat nu aanwezig is. Waar zijn de jongeren en misschien ook ouderen, die zich met ons hier vóór willen spannen?

Red. M. R. T.

De voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tuchtrecht

door

Mr. G. H. E. NORD THOMSON.

De belangwekkende studie over dit onderwerp van de hand van den kapitein Stigter in het laatste nummer van het Militair Rechtelijk Tijdschrift geeft mij aanleiding tot een enkele opmerking.

De schrijver komt tot de conclusie dat voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht niet aanbevelenswaardig is. Hij grondt zijne meening o.a. op het feit dat geen verplichting bestaat tot straffen. Bovendien heeft de meerdere de beschikking over waarschuwing, bedreiging, berisping. Dan is de straf aan de beurt, redeneert de heer Stigter. Dit is echter m.i. geheel onjuist. De voorwaardelijke strafoplegging kan in den keten waarschuwing, bedreiging, berisping, straf, een schakel, een onmisbare schakel vormen. Zij is *meer* dan de berisping, aangezien *straf wordt opgelegd*, nieuwe overtreding leidt tot uitvoering, ook van de opgelegde doch opgeschorte straf; zij is *minder* dan straf daar van uitvoering geen sprake is. De wetenschap *dát* en *welke* straf boven de correctie voor een eventueel opnieuw te plegen overtreding den voorwaardelijk gecorrigeerde wacht kan een sterken moreelen prikkel vormen tot verbetering van zijn gedrag, een moreelen rem die hem van nieuwe indisciplinaire handelingen kan terughouden. Dat effect kan noch een waarschuwing, noch een bedreiging, noch een berisping hebben; na deze in ontvangst te hebben genomen weet hij dat hij de volgende maal zal worden gestraft, doch *slechts voor het nieuw te plegen feit*. De strafoplegger zal redeneeren: „ik heb je al gewaarschuwd en berispt, nu moet ik je straffen”. Hij zal daarbij meestal slechts met de nieuwe overtreding rekening houden. Bij de voorwaardelijke strafoplegging weet de voorwaardelijk gecorrigeerde dat hij bij een nieuw verzuim *twee* straffen zal hebben te dragen. Dit verschil in gevolgen en werking tusschen de waarschuwing enz. en het door den geachten schrijver besproken instituut, heeft deze mijns inziens over het hoofd gezien; door deze ommissie wordt het gebouw zijner redeneering in zijn grondvesten aangetast.

Voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht

door

R. POLIS.

In aflevering 2 van deel XIV van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, komt op blz. 117 een artikel voor van den Kapitein der Infanterie P. J. Stigter over bovengenoemd onderwerp, in welk artikel de schrijver tot de slotsom komt, dat de voorwaardelijke veroordeeling in het militair tuchtrecht niet gewenscht is.

Als inleiding behandelt de schrijver de disciplinaire voorwaardelijke strafoplegging bij de burgerorganisaties en komt daarbij tot het besluit, dat daar algemeen deze voorwaardelijke veroordeeling goed beoordeeld wordt en goede gevolgen heeft. Toch acht de heer Stigter invoering van dat instituut bij het militair tuchtrecht niet gewenscht en wel vooral, omdat, naar schrijver meent, in dat tuchtrecht straf is een uiterste middel.

„Tot die militaire tucht in modernen zin,” zegt de schrijver m.i. zeer terecht, „brengt men niet met straf en nog eens straf; tot die tucht kan men alleen brengen door opvoeding, door woord en voorbeeld, door gewennen aan gehoorzamen — (ik mis hier: door belooning) — en eerst daarna en ten slotte door straf, als uiterste middel.” En de schrijver meent, dat als er niet gestraft wordt dan wanneer de aanwending van dit opvoedingsmiddel noodig is geworden, er ook geen reden meer is tot voorwaardelijke opschorting der straf.

Hij meent verder, dat tusschen bedreigen met straf en een voorwaardelijke strafoplegging geen noemenswaardig verschil is in het tuchtrecht en noemt dan het voorbeeld van een vader, die tot zijn zoon zegt: „denk er aan, indien je volgend rapport niet beter is, dan ontnem ik je je lidmaatschap van je voetbalclub” en vindt dit precies hetzelfde alsof de vader zeggen zou: „in verband met je rapport ontnem ik je je lidmaatschap van je voetbalclub; maar je kunt lid blijven tot je eerstvolgend rapport, doch als dit dan niet goed is, dan treedt de straf in werking, benevens de straf, die je dan nog bovendien krijgt voor dat rapport.”

Dit voorbeeld echter is m.i. niet juist. In de eerste plaats meen ik, dat het tweede gezegde, vooral voor jeugdige personen, meer indruk zal maken, ook al omdat, behalve het verlies van 't lidmaatschap, dat hem boven het hoofd hangt, bij een volgend slecht rapport, hem nog een straf bedreigd wordt. Maar bovendien heeft de vader hier in het eerste geval een bepaalde straf bedreigd, i.c. ontneming van het lidmaatschap van de voetbalclub, terwijl, wanneer een militair chef een zijner ondergeschikten waarschuwt, hij nooit zal en nooit kan dreigen met een bepaalde straf, die de schuldige dan zou kunnen krijgen, behalve een nieuwe straf voor het nieuwe feit. Zeker, iedereen, die wel eens straffen heeft moeten uitdeelen,

heeft met straf bedreigd, maar niet met een bepaalde straf. Nu wil ik wel aannemen, dat theoretisch dat het zelfde is, in de praktijk ben ik ervan overtuigd, dat, vooral jeugdige manschappen, wanneer ze niet totaal oververschillig zijn, meer steun zullen hebben om hun plicht te doen, in een bepaalde bedreigde straf, dan in de vage bedreiging, dat ze gestraft zullen worden.

De heer Gordijn is het hiermede volkomen eens blijkens het aangehaalde in het artikel van den heer Stigter op blz. 124, „dat de „formeele oplegging van de straf met opschorting op den delinquent „meer indruk maakt dan eene waarschuwing of vermaning.”

Ik ben het dan ook niet eens met den heer Stigter, dat de verscherpte bedreiging al zou bestaan, doordat de waarschuwing tot een bepaald persoon gericht is, maar meen, dat de verscherpte bedreiging vooral bestaat in de bepaalde straf.

Waar Z.E. de Minister van Marine dan ook op de desbetreffende opmerking van een der leden der Tweede Kamer der Staten Generaal antwoordde: „In de praktijk bestaat die voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht. Zij bestaat daarin, dat niet wordt gestraft, maar dat het feit aangeteekend wordt, dikwijls met de geheele omschrijving van het delict, in het conduiteboekje, onder vermelding, dat een waarschuwing heeft plaats gehad. Ik persoonlijk heb daar veel gebruik van gemaakt en verscheidene commandanten met mij. Wanneer dezelfde man voor hetzelfde feit weer voorkomt, wordt steeds een vorige waarschuwing, met de geheele omschrijving er bij over gelegd”, moet ik opmerken, dat dit geen voorwaardelijke veroordeeling is, want er wordt geen straf opgelegd, en ofschoon een zoodanige waarschuwing zeer zeker veel nut kan stichten, meen ik toch, dat de werkelijke oplegging van een straf, die slechts tijdelijk, voorloopig niet uitgevoerd wordt, een zwaardere bedreiging is.

Juist omdat men de krijgstucht niet kan leeren door straffen en nog eens straffen, en dus straffen uiterste middel moet blijven, moet ook eerst nog het middel van voorwaardelijke veroordeeling beproefd worden. 1)

Het hoofdargument van den schrijver, waarom hij voorwaardelijke strafoplegging ongewenscht acht, is dat de militaire meerdere de straf eerst mag opleggen, wanneer ze moet treffen; maar treft dan de voorwaardelijk opgelegde straf niet? Wanneer de voorwaardelijk opgelegde straf niet ten uitvoer gelegd wordt, doordat de betrokkene zijn overtreding niet herhaalt, dan blijkt daaruit ten duidelijkste, dat de straf niet noodzakelijk was en een ernstige waarschuwing voldoende; is die ernstige waarschuwing niet voldoende, dan treft ook de voorwaardelijk opgelegde straf. De heer S. zal toch niet willen beweren, dat hij steeds en altijd precies kan uitmaken, wanneer straf noodzakelijk is en wanneer een ernstige waarschuwing voldoende zou zijn.

1) In het algemeen natuurlijk; niet voor elk individu afzonderlijk is het noodig en mogelijk voor te schrijven, dat hij niet gestraft zou mogen worden voor eerst de voorwaardelijke strafoplegging beproefd is.

De opmerking van den heer Stigter, dat gewezen moge worden op de omstandigheid, dat in de burgerlijke organisaties de meeste werklieden zeer lang — soms voorgoed — blijven, terwijl bij ons, in gewone tijden, de manschappen blijven zoolang hunne opvoeding duurt en omgekeerd hunne opvoeding duurt zoolang ze blijven, (blz. 124/125), gaat niet op voor de vrijwilligers, zooals het meeren-deel der militairen bij de marine; bovendien bewijst 't feit dat de schrijver het noodig vond in te voegen de woorden „in gewone tijden”, het m.i. onzuivere van de opmerking. Ons reglement van krijgstucht is toch niet gemaakt alleen voor den tijd van vrede, maar geldt toch ook voor tijd van oorlog of mobilisatie! Maar bovendien juist gedurende de opvoeding, als het karakter nog gevormd moet worden is voorwaardelijke veroordeeling gewenscht. Evenals het andere argument van den schrijver, nl. dat het feit dat nooit de verplichting bestaat om te straffen en dat de voorwaardelijke strafoplegging zich niet vereenigen laat met de straf van berisping, die in het nieuwe reglement van krijgstucht als straf wordt opgelegd, wordt ook de bovenbedoelde opmerking blijkbaar niet door den wetgever tot heden gedeeld. Immers volgens artikel 9 wetb. v. strafrecht bestaat voor jeugdige personen de straf van berisping, terwijl volgens de artt. 38 en 39 de rechter ook bij schuldig bevinden, jeugdige personen zonder straf aan de ouders kan teruggeven of ter beschikking van de regering kan stellen, terwijl bij deze laatste terbeschikkingstelling dan nog tevens gevangenisstraf kan opgelegd worden, die door het hoofd van het Departement van Justitie opgeschort kan worden, terwijl volgens art. 39 octies voorwaardelijk tuchtschoolstraf kan opgelegd worden. Hier dus het eerste voorbeeld van voorwaardelijke veroordeeling, in onze wetgeving en juist alleen bij minderjarige, jeugdige personen, dus bij personen, die nog opgevoed moeten worden, maar ook alleen bij personen, waar de straf van berisping bestaat en waar geen verplichting tot straffen bestaat. Dat deze wet die sedert 1901 bestaat, nog niet veranderd is, bewijst m.i. juist het nut van de voorwaardelijke veroordeeling, ook in gevallen waarbij strafoplegging niet verplicht is, de straf van berisping bestaat en de delinquent in het stadium van opvoeding verkeert.

En nu de andere goede werkingen aan de voorwaardelijke veroordeeling verbonden. We merkten reeds op, dat een bepaalde straf grootere bedreiging is dan een waarschuwing, dat de schuldige bij herhaling gestraft zal worden, en dat dus de herinnering aan de nalatigheden niet evengoed levendig gehouden zal worden door de bedreiging met straf, als door de bedreiging met een bepaalde straf. Het papiertje van professor v. Hamel, dat de schrijver belachelijk zou vinden kan gevoelig vervangen worden door de officieele mondelinge mededeeling, die zeer zeker invloed zal hebben.

Dat in het tuchtrecht niet veel zichtbaar zou worden van de opvoedende werking door te stellen bijzondere voorwaarden, meen ik te moeten betwijfelen. Wanneer we zien in hetzelfde Militair-Rechtelijk Tijdschrift blz. 174, dat een beklagde veroordeeld wordt met de

voorwaarde, dat hij binnen bepaalden tijd de schade moet vergoeden, dan denkt men aan de vele gevallen, dat een dergelijke voorwaarde zeer zeker een gunstige uitwerking zou hebben, o.a. aan de vele kleine dieverijen, waarbij veelal de gelegenheid den dief maakt, maar dan denk ik ook aan de vele gevallen, waarbij door onoplettendheid of onhandigheid rijksgoed of andermans goed verloren raakt of beschadigd wordt. Nu worden al deze overtredingen gestraft; zou men nu juist in dergelijke gevallen niet veel beter kunnen zeggen, je wordt niet gestraft, als je binnen zooveel tijd de schade vergoed hebt en je ook verder goed gedraagt en voorzichtig bent? Me dunkt ook juist de straffen voor dergelijke feiten, welke straffen nu dikwijls een ongunstigen invloed hebben op den geest, die veelal de menschen onverschillig maken, kunnen door toepassing van de voorwaardelijke strafoplegging overbodig worden en hoe minder er gestraft behoeft te worden, hoe beter.

Het gebruik van Vuurwapenen door Militairen (*Vervolg*)

door

Mr. C. M. J. F. GOSELING.

In het Militair-rechtelijk Tijdschrift dl. XIII aflevering 5 blz. 406 e.v. en dl. XIII aflevering 6 blz. 517 komt de meening tot uiting, dat hij gemis aan een positief wettelijk voorschrift betreffende de bevoegdheid om in bepaalde gevallen van vuurwapenen gebruik te maken die bevoegdheid op een zeer wankelen grondslag rust, zoo niet elken grondslag ontbeert. Wettelijke voorziening wordt daarom als bijzonder urgent bepleit.

Het was het doel van mijn bijdrage in het Septembernummer van dit tijdschrift (dl. XIV afl. 2 blz. 127 e.v.) aan te toonen, dat ook zonder zoodanig algemeen wettelijk voorschrift de bedoelde bevoegdheid als in ons geldend recht gegrond moet worden beschouwd, een betoog, dat uiteraard voor den jurist weinig nieuws kon brengen, doch dat naast het verhandelde in de vorige afleveringen in dit tijdschrift niet misplaatst scheen. Zonder de beteekenis van een wettelijke voorziening op dit punt te ontkennen, meende ik tegen overdreven verwachtingen van zoodanige regeling te moeten waarschuwen, omdat het bij het gebruik maken der bedoelde bevoegdheid aankomt op een uitvoering in de praktijk onder meerendeels zeer moeilijke omstandigheden, waarvoor de algemeene regel nu eenmaal niet van te voren pasklaar is te geven.

Na aldus den grondslag voor de bevoegdheid in 't algemeen te hebben aangegeven, kwam de vraag naar den omvang der bevoegdheid ter sprake. Ik stipte twee gevallen aan, die voor ieder duidelijk als een overschrijding van de grenzen dier bevoegdheid moesten spreken, en kwam, mede aan de hand van de jurisprudentie, tot deze norm: het aan te wenden middel moet in elk speciaal geval getoetst

worden aan het te bereiken doel. Niet meer dan een richting van oplossing geeft deze norm, en men gevoelt, dat, waar het hier gaat om hooge belangen van het individu, het juist op de practische oplossing in ieder geval aankomt. Waarborgen voor de behoorlijke uitoefening der bevoegdheid zijn gelegen in de controle door den rechter betreffende de strafrechtelijke aansprakelijkheid en de civielrechtelijke wegens onrechtmatige daad. Men behoeft, gelet de jurisprudentie op dit punt, niet bevreesd te zijn, dat de rechter zich van dit onderzoek zal afmaken door te verklaren, dat het hem niet toekomt de doelmatigheid van het optreden der militaire macht te beoordeelen — (het Deutsche Reichsgericht in een vonnis van 9 October 1917 oordeelde niet anders) —, doch het blijft een controle achteraf. En juist hier is het zaak, dat niet verder wordt gegaan dan strikt noodzakelijk is, dat wordt voorkomen, omdat herstel dikwijls niet meer kan baten.

Meer afdoende waarborg voor een behoorlijk gebruik der bevoegdheid kan dan ook slechts gelegen zijn in een „controle vooraf”, in een versterking van het zedelijk verantwoordelijkheidsgevoel van degenen, die met de verstrekkende machtsmiddelen zijn toegerust en van hen, die omtrent de aanwending voorschriften hebben te geven. En dat gevoel wordt versterkt door een richtig inzicht aangaande de te vervullen taak, en omtrent den maatstaf, naar welken de belangen der gemeenschap tegen de rechten van het individu, waarom het hier in laatste instantie gaat, moeten worden afgewogen.

De hoofdvraag blijft dus die naar den omvang der bevoegdheid. Ik acht mij niet in staat dien in een enkele formule scherper te omlijnen dan ik deed. Wel schijnt bespreking van enkele administratieve beslissingen omtrent deze materie — waar publicatie van zoodanige beslissingen tot de zeldzaamheden behoort — de aangegeven richting van oplossing te kunnen verduidelijken. Ik wil hiertoe in deze bijdrage overgaan. Het komt mij intusschen nuttig voor aan de bespreking der afzonderlijke gevallen nog enkele algemeene beschouwingen omtrent den geest, die in die beslissingen meerendeels tot uiting komt en die, naar mijn meening, in ieder geval de leidende behoorde te zijn, te doen voorafgaan.

Om mij aan de door mij in mijn vorig artikel opgestelde twee hoofdgroepen te houden:

I. Bij het optreden ter bescherming van de openbare orde zal het in den regel gaan om een inbreuk van een groep individuen tegen die orde. De maatregelen zullen alsdan meestal scherper moeten zijn dan in de hierna te vermelden groep van gevallen. Het algemeen belang is hier duidelijker aanwijsbaar en dat belang loopt bij niet-ingrijpen grooter gevaar. Echter dienen ook dan de aan te wenden middelen in verband met de omstandigheden nauwkeurig te worden overwogen, en het zal zaak zijn, dat die overweging van te voren geschiedt, omdat juist hier de psychologische factor zoo'n overwegende rol speelt, tengevolge waarvan bij inzet met te scherpe middelen nood-

zakelijker wijze het verzet zal groeien en nog scherper middelen noodzakelijk zullen worden. Het gebruik van vuurwapenen (ik zonder het geval, dat de openbare macht feitelijk bedreigd wordt, uitdrukkelijk uit) zal ook hier als uiterste middel moeten worden bewaard. Het treft in dat verband, dat het Duitsche reglement, dat ik aanhaalde, dan ook als primair middel het gebruik der blanke wapenen vermeldt, en slechts bij nog dreigender omstandigheden van aanwending van vuurwapenen spreekt, een gradatie in het gebruik der machtsmiddelen, die ook bij verdere doorvoering naar beneden, alle aanbeveling schijnt te verdienen. Ik denk bij zoodanige doorvoering o.a. aan het overwicht van ruiters boven voetvolk ¹⁾.

Ten aanzien van het optreden in deze groep van gevallen moge met deze enkele opmerkingen worden volstaan. In 't algemeen betreft het hier meer het optreden van de burgerlijke overheid, of van de militairen tot bijstand van de burgerlijke overheid, in welk laatste geval mede de aan te wenden middelen door de burgerlijke overheid worden bepaald.

II. De uitoefening van de besproken bevoegdheid door de militaire overheid is in den laatsten tijd meer ter sprake gekomen in de tweede door mij gestelde hoofdgroep van gevallen, bij de overbrenging van arrestanten, bewaking van militaire gevangenen e. d. Aan deze groep zijn de te bespreken gevallen ontleend. Het gaat daar steeds om de civielrechtelijke onrechtmatigheid van de daad, niet om de strafbaarheid. De dader toch kan — naar in de vorige bijdragen werd aangestipt — b.v. op grond van art. 43 W. v. Sr. gedisciplineerd zijn en daarnaast kan de daad onrechtmatig blijven. Het onderzoek naar die onrechtmatigheid nu is niet anders dan het toetsen van het middel aan het doel, het afwegen van de belangen der gemeenschap tegen de rechten van het individu in elk speciaal geval.

In tegenstelling met de andere groep van gevallen komt hier het algemeen belang minder duidelijk naar voren. Ook hier echter is het aanwezig, in het belang n.l. dat de maatschappij er bij heeft, dat degene, die zich op de een of andere wijze aan de bestaande orde vergrepen heeft, zijn straf niet ontgaat, een belang, dat duidelijker spreekt, indien het een zeer ernstig vergrijp betreft of wel wanneer het verleden en de gezindheid van den bedrijver van dien aard zijn, dat men kan aannemen, dat hij zijn vrijheid slechts voor het plegen van nieuwe vergrijpen zal misbruiken. In den vorm van generale preventie is het intusschen steeds aanwezig, omdat het vast moet staan, dat de aan te wenden maatregelen inderdaad doeltreffend zijn.

¹⁾ Bij de opstootjes te Amsterdam in September jl. moet het volgende zijn voorgekomen. Een bereden agent sommeert een troep opdringende vrouwen uiteen te gaan. Zij geven niet onduidelijk te kennen, dat zij hieraan geen gevolg wenschen te geven, onder de motiveering, dat zij 's mans zeggingschap in deze niet erkennen. Doet U het dan maar voor m'n paard, herhaalt de politiemans kalm zijn somma'ie. En inderdaad de machtspositie van het dier werd erkend.

Hiertegenover staan de rechten van het individu, ook van het individu dat zich vergreep en dat immers tengevolge van dat vergrijp niet vogelvrij werd.

De gevallen betreffende het gebruik maken van vuurwapenen, waaromtrent de administratie — althans de militaire — geroepen was uitspraak te doen betroffen bijna steeds aanspraken van derden, die bij dat optreden schade hadden geleden. Ook indien degene, tegen wien het middel werd aangewend, werd getroffen, bleef een aanspraak zijnerzijds meestal uit, verklaarbaar, indien men bedenkt, dat, althans wanneer de verwonding geen blijvende gevolgen heeft, de schade in de militaire maatschappij op directe wijze door geneeskundige behandeling wordt vergoed. Wel zijn bij doodelijken afloop aanspraken door nagelaten betrekkingen geldend gemaakt.

Indien men nu de al of niet rechtmatigheid van het optreden als grondslag neemt voor de beslissing omtrent het toekennen van schadevergoeding, heeft de derde benadeelde niet per se meerdere aanspraken. Indien het optreden rechtmatig was, heeft ook hij, hoe hard het moge zijn, de schade zelf te dragen. Wel kunnen er billijkheidsoverwegingen zijn, aan hem de schade te vergoeden, maar indien die billijkheid niet zal leiden tot toekenning aan derden benadeelden in alle gevallen, zal men wel als maatstaf moeten nemen het bijzonder schrijnende van het nadeel voor den getroffenene in het speciale geval, om hier niet elken maatstaf te verliezen.

Intusschen deze punten voeren ons in het vraagstuk van de schadevergoeding ook bij rechtmatige overheidsdaad, waarop in dit bestek niet verder kan en behoeft te worden ingegaan,

Bij de beoordeeling van aanspraken van dengene, tegen wien het geweldmiddel is toegepast, dient men in het oog te houden, dat zijn daad in de meeste gevallen mede oorzaak is van het aanwenden van het middel, zoodat, wanneer in de toepassing al te ver wordt gegaan, waardoor aan de zijde van de overheid schuld aanwezig is, schuld aan zijn zijde evenmin ontbreekt. Het komt dan in laatste instantie op een afwegen (compensatie) van de schuld aan beide zijden aan. Eigenlijk staat deze factor in de beslissing eenigermate naast de vraag omtrent de onrechtmatigheid van het optreden, een vraag, die bij de beoordeeling van aanspraken van derden benadeelden volkomen klaar naar voren komt. De te vermelden gevallen, waarin de aanspraken van derden benadeelden behandeld worden, zijn dan ook m. i. in staat juist dit vraagstuk nader te belichten, terwijl in het eerste te behandelen geval mede de daad van dengene, tegen wien het geweldmiddel wordt aangewend, ter sprake komt. In deze zaak spreekt ook sterk de onevenredigheid van het middel aan het te bereiken doel.

Een soldaat is in voorloopig arrest gesteld wegens dronkenschap. De man ziet kans een ruit te verbrijzelen en te ontvluchten. Als de sergeant van de wacht, die met de bewaking der arrestlokalen is belast, de ontvluchting ontdekt, stuurt hij een patrouille uit om den vluchteling te achterhalen. Deze weet hem op te sporen en als herhaald aanroepen niet baat en zij geen kans ziet hem in handen te

krijgen, lost een der soldaten een schot. De man wordt geraakt en sterft aan de bekomen verwonding.

De soldaat van de patrouille heeft gehandeld overeenkomstig zijn consignes, althans gemeend die consignes zóó te moeten opvolgen. Van een strafbare daad aan zijn kant is geen sprake. Maar de handeling is onrechtmatig: het belang, dat er aan verbonden is om een dronken soldaat, die wegens dronkenschap is opgesloten, in verzekerde bewaring te houden is niet van dien aard, dat daarvoor zijn leven op het spel mag worden gezet. De schadevergoeding werd hier gevorderd door de weduwe van den getroffene. Haar werd met toepassing van artikel 32 der „Pensioenwet voor de Landmacht 1902” pensioen toegekend op grond van het overlijden van haren echtgenoot tengevolge van een bijzondere omstandigheid als bedoeld sub 2o van artikel 2 van evengenoemde wet 1). De motiveering van deze pensioentoekenning lijkt eenigszins gewrongen en men zou in een dergelijk geval, naar mijne meening, de vergoeding beter kunnen gronden op art. 1406 B. W. In het advies van den Militairen Pensioenraad wordt echter de constructie verduidelijkt en daaruit blijkt, dat ook in dit geval het onderzoek naar de rechtmatigheid van de handeling de maatstaf voor de beslissing is geweest. Daar toch wordt overwogen, dat in het onderhavige geval het middel niet geacht kan worden in evenredigheid te staan tot het te bereiken doel: den arrestant weder in arrest terug te brengen. Naar het oordeel van den Raad volgt hieruit, dat er voor de bewakers geen voldoende reden bestond om te schieten, en dat dus de dood van den man het gevolg was van een tegenover hem gepleegde gewelddadigheid, welke in diens handelingen haar rechtvaardiging niet vond, zoodat zich een bijzondere omstandigheid heeft voorgedaan als bedoeld in artikel 2 sub 2o der Pensioenwet.

Uit dat geval blijkt tevens duidelijk, hoe zeer het noodig is, dat duidelijke, ondubbelzinnige consignes worden gegeven en dat er voor wordt gewaakt, dat de maatregelen, op welke toepassing in sommige gevallen men voorbereid moet zijn, niet te snel en in andere gevallen worden genomen.

In het najaar van 1917 heeft een schildwacht een militair magazijn in een onzer groote steden te bewaken. Tegen den ochtend ontdekt hij, dat een man bezig is over de schutting te klimmen, blijkbaar met het doel van de aanwezige voorraden iets machtig te worden. Hij roept den man aan en als deze aan zijn waarschuwingen geen gevolg geeft, lost hij een schot op hem. Hij raakt den man niet, maar richt eenige schade aan in een nabij staand huis. De huis-eigenaar vraagt schadevergoeding. Zijn verzoek wordt afgewezen met de motiveering, dat er noch onrechtmatige daad, noch schuld is.

Het komt mij voor, dat deze beslissing niet even juist als kort is.

1) Deze bepaling luidt — voor zooveel hier van belang —:

„Het recht op voortdurend pensioen wordt, behoudens het bepaalde bij artikel 18, verkregen: 2o. ter zake van .... bijzondere omstandigheden of toestanden, die zich bij de uitoefening van den dienst hebben voorgedaan.”

De omstandigheid, dat de benadeelde met het geval niets had uit te staan behoort m.i. op de beslissing evenmin van invloed te zijn als die, dat de dader niet geraakt werd. De vraag is weer: was de handeling rechtmatig? zich oplossende in deze andere vraag: was in deze omstandigheden het middel evenredig aan het te bereiken doel? Het doel: het vrijwaren van den aanwezigen voorraad tegen diefstal; het middel, het op het spel zetten van het leven van een mensch. De schildwacht nu beproeft het aanvankelijk met waarschuwingen, en als deze niet baten, grijpt hij tot het uiterste middel: het schieten. Alweer: de soldaat zal wel gehandeld hebben overeenkomstig zijn consignes of zooals hij die meende te moeten uitvoeren. Daarom is hij niet strafbaar, ook al zou hij den man hebben geraakt, maar de handeling is daarmee nog niet rechtmatig. Maar uit niets in deze zaak blijkt, dat hij redelijkerwijze niet eerst eenig ander middel had kunnen beproeven om het voornemen van den insluiper te verijdelen. De bedoelde evenredigheid acht ik daarom, althans zooals de omstandigheden waren op het oogenblik, dat de schildwacht van zijn vuurwapen meende te moeten gebruik maken, niet aanwezig.

Een militaire patrouille brengt in een groote stad een deserteur over. Onderweg wordt de patrouille in een volkrijke buurt door het publiek lastig gevallen. De patrouille vervolgt haar weg, achtervolgd door een steeds aangroeiende menigte. De menigte, steeds driester optredende, doet ten slotte op een brug een formeelen aanval op de patrouille met het doel den arrestant te ontzetten. Om zich de menigte van het lijf te houden lost de patrouillecommandant eenige schoten in de lucht. Iemand, die zich op eenigen afstand door de straat beweegt, wordt aan den arm getroffen. De getroffene vraagt schadevergoeding, maar zijn verzoek wordt afgewezen. Terecht, naar het mij voorkomt. Zoolang men meent een weermacht noodig te hebben, moet desertie wel als een ernstig vergrijp worden beschouwd. De patrouillecommandant had den plicht te zorgen, dat hij zijn arrestant naar de aangegeven plaats overbracht. De menigte tracht hem de vervulling van dien plicht onmogelijk te maken; in die omstandigheden is het middel, dat hij gebruikte, met het gestelde doel alleszins evenredig. Het is wel zeer te betreuren, dat iemand wordt getroffen, die met het geheele voorval niets te maken heeft, maar, indien men met mij meent de al of niet rechtmatigheid van het optreden tot grondslag voor de beslissing omtrent de schadevergoeding te moeten nemen, mag deze overweging niet van invloed zijn. Terecht wordt dan ook, wat dit punt betreft, in de afwijzende beschikking overwogen: „dat geen wetsartikel het Rijk verplicht de schade in de rechtmatige „uitoefening der overheidstaak toegebracht, te vergoeden, ook niet „wanneer de benadeelde zelf aan het veroorzaken der schade geheel „vreemd is, zoodat deze hem als door toeval treft.”

Dit geval illustreert, hoe de omstandigheden waaronder het aan te wenden middel moet worden gebruikt, een gewichtigen factor vormen bij de beslissingen omtrent de onrechtmatigheid.

Het spreekt wel van zelf, dat men redelijke voorzorgen moet nemen die omstandigheden niet roekeloos in het leven te roepen. Van deze overwegingen ging ook een L.O. (1918 A 26) uit, houdende voorschriften omtrent het vervoer van arrestanten. Daar is bepaald: „Indien het overbrengen van militaire arrestanten tot bezwaren aanleiding kan geven, moet in de gemeenten waar celwagens aanwezig zijn, de tusschenkomst van den Plaatselijke- of Garnizoerscommandant worden ingeroepen om de beschikking over een celwagen te krijgen.

„De Plaatselijke- of Garnizoerscommandant zal het verzoek hiervoor tot den Officier van Justitie ter plaatse richten.

„Indien geen celwagen ter beschikking kan worden gesteld, zal — indien noodzaak hiertoe aanwezig is — een ander vervoermiddel kunnen worden gebruikt.”

De nuttige strekking van dit voorschrift kan men zeker niet ontkennen. Maar het moet noodzakelijkerwijze eenige ruimte laten aan het oordeel der commandanten, zoo omtrent de vraag, of het overbrengen tot bezwaren aanleiding kan geven en omtrent de noodzaak van het gebruik van een ander vervoermiddel, indien geen celwagen aanwezig is. Men houde daarbij in 't oog, dat in menige kleinere gemeente celwagens in 't geheel niet en andere voertuigen in zeer beperkt aantal aanwezig zijn en dat in het algemeen in dezen tijd, de celwagen een zeer druk gebruikt vervoermiddel is. Redelijke voorzorgen moeten dus genomen worden, maar men zal met de omstandigheden en met het belang, dat met de overbrenging op een bepaald tijdstip gemoeid kan zijn, dienen te rekenen. Volledigheids halve zij dan ook nog vermeld, dat in het hier besproken geval in dit opzicht geen tekortkomingen konden worden verweten. Een celwagen bleek niet ter beschikking en noodzaak om van een ander vervoermiddel gebruik te maken, behoefde men niet aan te nemen. Intusschen heeft men gemeend ten einde pogingen tot ontvluchting te voorkomen en het gebruik van vuurwapenen nog meer te beperken, omtrent het overbrengen van arrestanten nog strengere voorschriften te moeten geven. Laatstelijk is bij Ministerieele beschikking van 15 November 1918 IIe Afd. n°. 135 (L.O. 1918 A n°. 100) onder intrekking van de hiervoren aangehaalde L.O. omtrent het overbrengen van arrestanten bepaald:

„Bij het overbrengen van militaire arrestanten mag door geleiders niet van de wapens gebruik gemaakt worden, tenzij zulks voor zelfverdediging bepaaldelijk noodig is. Indien het ook maar eenigszins te voorzien is, dat de militaire arrestanten pogingen tot ontvluchting zullen doen of dat het overbrengen van die arrestanten tot andere bezwaren aanleiding kan geven, moet in gemeenten, waar celwagens aanwezig zijn, de tusschenkomst van den Plaatselijke- of Garnizoerscommandant worden ingeroepen om de beschikking over een celwagen te krijgen. De Plaatselijke- of Garnizoerscommandant zal het verzoek hiervoor tot den Officier van Justitie ter plaatse richten.

„Indien geen celwagen ter beschikking kan worden gesteld, moet,

„in de bovenbedoelde gevallen, een ander gesloten vervoermiddel „worden gebruikt.

„Bij het in- en uitladen aan de stations en bij de huizen van bewaring e.d. en ook overigens zullen de arrestanten worden geboeid, „indien en voor zolang daartoe noodzaak aanwezig is.”

De aan het slot dezer L.O. genoemde maatregel beoogt — wel bezien — hetzelfde doel als de hiervoren besprokene. Het geboeid vervoeren van arrestanten is — het valt niet te ontkennen — vaak een weinig verheffend schouwspel en het is begrijpelijk, dat het soms de ontstemming opwekt, een ontstemming, die echter niet altijd in overeenstemming is met de sensatielust, die menigeen tot het gadeslaan van dat schouwspel drijft. In vele gevallen intusschen is het vervoer op deze wijze een verstandige maatregel om scherpere te voorkomen, een noodzakelijke maatregel bovendien, indien men met mij meent dat de scherpere maatregelen alleen dan rechtmatig kunnen worden geacht, wanneer behoorlijke voorzorgen zijn genomen om de kans op toepassing tot een minimum te beperken. 1)

Hoe bij verzuim van het nemen van de noodige voorzorgsmaatregelen de omstandigheden, waaronder ten slotte van de vuurwapenen gebruik wordt gemaakt, door het optreden van dengene, die met het vervoer van een arrestant is belast, zelf worden geschapen, toont een noodlottig voorval, dat zich bij het overbrengen van een deserteur in een onzer grensgemeenten heeft voorgedaan. Een onderofficier, vergezeld van twee man, heeft de opdracht gekregen een deserteur van de kazerne aldaar af te halen, hem naar het station te geleiden en verder te vervoeren naar een ander garnizoen. Het was hem, blijkens zijn verklaring, bekend, dat de te vervoeren arrestant een berucht individu was. De sergeant is in het bezit van één boei-ketting en doet in de kazerne geen moeite zich een tweede te verschaffen. Als de arrestant hem op de mededeeling, dat hij geboeid zal worden, antwoordt, dat hij zulks niet verkiest en zoo wel zal meegaan, neemt de geleider hem, na op zijn geladen geweer te hebben gewezen, ongeboeid mee. De beide soldaten-geleiders blijken hun taak als hulp van den onderofficier weinig nauwgezet op te vatten. Reeds kort na het verlaten van de kazerne, beginnen zij voorstellen te doen om gezamenlijk in een café iets te gaan gebruiken. De sergeant meent erger te kunnen voorkomen door na een aanvankelijke weigering toe te stemmen, en nadat de patrouille in een café een glas bier heeft gedronken (de sergeant ziet hierbij toe en doet zelf niet mee), acht de arrestant bij het verlaten van het café de kans schoon om te ontvluchten. De sergeant roept hem aan en vuurt. Als de vluchting doorholt, roept hij hem nogmaals tweemaal aan en vuurt wederom, thans met het gevolg dat de deserteur wordt getroffen.

1) Ik meen te weten, dat in den laatsten tijd de kommiezenposten aan de grens zooveel mogelijk van boeien zijn voorzien om de kans op ontvluchten van smokkelaars (en tevens om de noodzakelijkheid van het gebruik van vuurwapenen) te beperken.

Een van beide schoten verbrijzelt een winkelruit en in den vorm van een aanvraag om schadevergoeding van den winkelier komt de zaak ter beoordeeling van de administratie. Deze oordeelt, dat wel in het algemeen bij het optreden ter uitvoering van een wettelijk voorschrift het gebruik van vuurwapenen geoorloofd is, indien de noodzakelijkheid daartoe aanwezig is, maar dat in dit geval de geleider door zijn eigen optreden de omstandigheden, die hem ten slotte het vuurwapen deden gebruiken als middel om zijn taak te volvoeren, in het leven heeft geroepen, en kent de schadevergoeding toe.

Me dunkt, dit geval spreekt in het kader, waarin ik het plaatste, duidelijk genoeg.

Ten slotte wil ik een episode uit een van de vele smokkelaarsdrama's in onze grensstreken ter sprake brengen, waarbij gelegenheid zal zijn te wijzen op de mogelijkheid, dat in dergelijke gevallen vreemdelingen met betrekking tot de schadevergoeding een meer bevoorrechte positie innemen dan eigen landgenooten en van die mogelijkheid een verklaring te geven. Vooropgesteld zij, dat in het hierbedoelde geval van die bevoorrechting geen sprake was. Een smokkelaar wordt van een kleine grensgemeente overgebracht naar de marechaussee-kazerne in de nabij gelegen stad. De af te leggen afstand bedraagt ongeveer 5 K.M. Men belast met die taak een gewapenden militairen kommissie. De smokkelaar is ongeboeid. In de stad aangekomen, zet de arrestant het in een drukke nauwe straat op een loopen. Als hij ondanks het aanroepen niet blijft staan, vuurt de bewaker op hem, met het noodlottig gevolg, dat een Duitsche jongen doodelijk wordt getroffen. De vader doet bij de Nederlandsche Regeering aanspraak op schadevergoeding gelden en deze verklaart zich in beginsel (het bedrag moest nog nader worden bepaald) tot vergoeding bereid, met de overweging, dat bij het vervoer niet de noodige voorzorgsmaatregelen zijn genomen om de kans op ontvluchting tot een minimum te beperken, zoodat ontijdig en onder zeer gevaarlijke omstandigheden van de vuurwapenen moest worden gebruik gemaakt — een beslissing, die zeker ten aanzien van een Nederlandsch onderdaan niet anders zou hebben geluid. Maar bij deze zaak werd tevens ter sprake gebracht een toezegging, die de Nederlandsche regeering destijds aan de Duitsche had gedaan in den vorm van het aanvaarden van een voorwaarde, waaronder deze laatste zich in een bepaald geval tot schadevergoeding bereid verklaard had. Door een noodlottig schot door een Duitsch schildwacht g-lost was een Nederlandsch onderdaan doodelijk getroffen. Van schuld of nalatigheid, zooals die in de vorige gevallen ter sprake is gekomen, bleek hier niet, zoodat de onrechtmatigheid van het optreden aan Duitsche zijde niet kwam vast te staan. Niettemin verklaarde de Duitsche regeering zich tot schadevergoeding bereid, onder voorwaarde, dat de Nederlandsche Regeering in soortgelijke gevallen evenzoo zou handelen. Die voorwaarde nu werd, zooals ik reeds vermeldde, aanvaard. Hoe men ook over deze uiting van volkenrechtelijke „beleefdheid” of „goede nabuurschap” mogen denken,

is het duidelijk, dat die toezegging een breederen grondslag tot toekenning van schadevergoeding aan den vreemden onderdaan kan vormen dan wellicht tegenover den eigen onderdaan zal worden aanvaard. De beslissing behoefde in het hier behandelde geval deze fundeering niet, maar het leek me belangrijk genoeg dit punt hier even aan te stippen.

Kan de beschouwing van deze gevallen nog tot het opstellen van een scherperen norm voeren dan ik in den aanvang stelde? Ik meen van niet.

Men gevoelt neiging tot de conclusie, dat — althans bij het overbrengen van arrestanten en in soortgelijke gevallen — practisch genomen het gebruik van vuurwapenen slechts dan rechtmatig is, wanneer een aanval op de openbare macht wordt gedaan, en er dus wordt gehandeld uit zelfverdediging. Een algemeene aanwijzing in dien geest houdt L.O. 1918 A n°. 100 in en schijnt mij niet verwerpelijk. Inderdaad het nadeel van het ontvluchten van een arrestant is in de meeste gevallen minder groot dan dat, hetwelk door het gebruik der verstrekkende machtsmiddelen kan worden veroorzaakt. Toch schijnt mij een zoodanige uitspraak betreffende het gebruik van vuurwapenen in het algemeen te ver te gaan. Vooreerst dient men de preventieve werking, die juist in ernstige gevallen van de mogelijkheid van gebruik van vuurwapenen uitgaat, niet over 't hoofd te zien, en vervolgens heeft de beschouwing der gevallen uit de praktijk wel aangetoond, dat in ieder speciaal geval met zooveel verschillende factoren rekening moet worden gehouden, dat een scherpere algemeene norm niet te geven is. Wellicht heeft ook deze verhandeling eenigszins in 't licht gesteld, dat de administratie, als zij geroepen wordt over het aanwenden der geweldmiddelen haar oordeel uit te spreken, die factoren nauwkeurig afweegt, en dat zij daarenboven ernaar streeft door het nemen van voorzorgsmaatregelen den aanwendingskring dier middelen te beperken.

Hier ligt in deze materie eigenlijk het cardinale punt. Men zou niet kunnen beweren, dat op dit punt alles, zelfs niet, dat er zeer veel gedaan is. Maar men dient de moeilijkheden, waarvoor men in de praktijk staat niet te onderschatten en te bedenken, dat de uitvoering dikwijls moet worden overgelaten aan ondergeschikte organen. In zulke omstandigheden is een behoorlijke controle achteraf ook van groote beteekenis, een beteekenis, die nog aanmerkelijk kon worden vermeerderd, indien de geest, waarin die controle wordt uitgevoerd, naar buiten in het algemeen en tegenover degenen, die met de verstrekkende machtsmiddelen zijn toegerust in het bijzonder, meer bleek.

De onrechtmatigheid van het optreden, zooals die achteraf wordt geconstateerd, heeft als voornaamste gevolg de schadeplichtigheid van het Rijk of van de publieke corporatie, in welke naam de machtsmiddelen zijn toegepast. Daarmede is geenszins altijd een blaam geworpen op degenen, wier voorschriften aanwending dier middelen in 't algemeen mogelijk hebben gemaakt. Maar wel is uit de behandelde

gevallen weer gebleken, hoe noodig streng omljnde voorschriften bij elke speciale opdracht zijn en welk een zware verantwoordelijkheid — al kan die ook zelden in een strafvervolging tot uiting komen — de macht hier meebrengt. Juist de militaire maatschappij met haar strenge hiërarchie kan voor een behoorlijke uitoefening dezer macht een belangrijken waarborg bieden.

Overzicht Jurisprudentie H. M. G.

(*Mei, Juni, Juli 1918*).

door

Mr. M. H. DE BOER.

Wanneer men de verschillende sententies leest, die betrekking hebben op zaken, waarin van de zijde van de verdediging een verweer is gevoerd op formeele gronden, kan men de gedachte niet van zich afzetten, dat het Hof zich aan de bepalingen van formeel recht wel bijster weinig gelegen laat liggen. In den regel immers wordt een dergelijk verweer blootweg genegeerd en tast men in volslagen duister aangaande de gronden, die het Hof misschien kan hebben gehad, om dat verweer niet te aanvaarden. Reeds vroeger wees ik er op, hoe het Hof — zonder dat tot nu toe blijkt waarom — sanctionneert de talloze bepalingen van den Minister van Oorlog, waarbij het recht van verwijzing naar den Krijgsraad van verschillende garnizoenscommandanten wordt afgenomen en opgedragen aan andere officieren (M. R. T. XIII blz. 533) en waardoor grondwettelijk en wettelijk gewaarborgde rechten door eene eenvoudige Ministerieele Beschikking worden te niet gedaan. Tot nu toe werd ten minste te dezen aanzien nog de eisch gesteld, dat de verwijzende officier of garnizoenscommandant was of door den Minister van Oorlog met het bij de R. L. aan den garnizoenscommandant gegeven recht was bekleed (M. R. T. XIII blz. 322); inmiddels schijnt men ook dezen eisch te hebben laten vallen en werd een militair, die te Crèvecœur in garnizoen was, door den z.g. garnizoenscommandant van Limburg verwezen en de door den Krijgsraad uitgesproken veroordeeling door het Hof bevestigd (10868, 10 Mei). Over het naleven van den stijl van procederen van den Hove van Holland spreek ik maar in het geheel niet; bij mijn volgend overzicht zal ik gelegenheid hebben een geval te vermelden, waarin al in zeer sterke mate van dien stijl werd afgeweken. Misschien is ook eene afwijking daarvan het geval van een luitenant-kolonel, die in eerste instantie zonder rechtsbijstand, zonder schriftelijke behandeling, zonder instructie en zonder persoonlijke verschijning werd veroordeeld wegens een rijwielovertreding (11124, 5 Juli); misschien ziet het Hof hier echter eene toepassing van art. 76 P. I. j°. 178 vgg. R. L., maar waar eerstgenoemd artikel alleen de R.L. toepasselijk verklaart voor wat betreft het nemen van precedente informatiën, het

beleggen van getuigenissen en het verhooren der gevangenen, zou eene toepassing voor de geheele behandeling der zaak mij onjuist lijken. Eene verwerping van alle formalisme is ten slotte ook te vinden in sententie 10928 (24 Mei), waarbij het Hof anders dan de Krijgsraad eene te-laste-legging, dat beklaagde „den soldaat X, „die op zijn post in de Keizerstraat stond, gewelddadig heeft aan-„gerand”, voldoende oordeelde voor eene veroordeeling op grond van art. 103 C.W., ofschoon niet was ten laste gelegd, dat X „op „schildwacht” stond. Wel overweegt het Hof in deze sententie, dat de woorden der te-laste-legging niet anders kunnen worden verstaan, dan dat X daar ter plaatse als schildwacht op post stond, maar deze overweging lijkt mij meer een fraze dan eene motiveering. Iets dergelijks gebeurde met een militair, aan wien te laste was gelegd, dat hij eenige pakjes revolverpatronen, toebehoorende aan het Rijk, had weggenomen uit een loods op de binnenplaats in de kazerne met het oogmerk zich die wederrechtelijk toe te eigenen en die veroordeeld werd op grond van art. 190 C. W., ofschoon uit de te-laste-legging niet bleek, dat die loods eene amunitiebewaarpplaats was (10880, 14 Mei).

Het schijnt, dat er in deze periode bijzonder veel vermogensdelicten zijn gepleegd; er zijn althans meerdere sententies, op dergelijke delicten betrekking hebbende, die tot het maken van eene opmerking aanleiding geven. Zoo acht ik het merkwaardig, dat het houden van een cantine — toch eigenlijk eene semi-officieele en geen zuiver militaire verrichting — als een „bewind van penningen” werd beschouwd in den zin van art. 200 C. W. (10873, 10 Mei), al is dit overeenkomstig een lang gevestigde jurisprudentie (vg. Pols 2e uitgave noot 1 op blz. 562). Teruggekomen werd daarentegen op de jurisprudentie, volgens welke de woorden „van penningen” in art. 200 C. W. niet alleen terugslaan op „bewind” (vg. Pols 2e uitg. blz. 565); voor zoover mij bekend is, werd die jurisprudentie ten minste gehandhaafd tot de sententie, waarop ik thans doel (11172, 18 Juli). Het betrof hier een lid der cantinecommissie, die niet met geldelijk beheer was belast, maar van zijne functie had gebruik gemaakt om van den kashouder der cantine onder allerlei valsche voorwendsels geld los te krijgen, dat hij bezigde om particuliere schulden te betalen. De verdediging had betoogd, dat dit een zuiver geval van oplichting was, maar het Hof veroordeelde wegens het „als militair in eene commissie gesteld zijnde, eenige ontrouw „daaromtrent begaan”. Deze opvatting van het Hof geeft aan het artikel zulk eene geweldige uitbreiding, dat het verstandig zal zijn de consequentie daarvan in de praktijk af te wachten, alvorens iets naders daaromtrent te zeggen, want niet alleen, dat de functie, waarin het misdrijf kan worden gepleegd, door 's Hof's interpretatie zeer weinig beperkt blijft, maar ook blijkt daaruit wel, dat men onder ontrouw niet meer alleen verduistering zal hebben te verstaan, maar ook allerlei andere delicten. Bepaald onjuist lijken mij twee sententies waarbij art. 199 C. W. werd toegepast. De eene (10922,

22 Mei) betref diefstal van benzine, die zich bevond bij eene zoeklicht-installatie, waarvan beklaagde commandant was en die werd gequalificeerd: „als magazijnmeester zich aan eenige ontvreemding der „hem in voege voorschreven toevertrouwde goederen schuldig maken”, de andere (10965, 31 Mei) het weggeven van kaas door een menage-meester, dat werd gequalificeerd: „als bewaarder en uitdeeler van „vivres zich aan eenige ontvreemding der hem in voege voorschreven „toevertrouwde goederen schuldig maken”. Onjuist lijken mij die sententies, omdat geen van deze beide gevallen betroffen ontvreemding uit opgelegde, nog niet in gebruik zijnde voorraden; trouwens het Hof heeft reeds vroeger meermalen de aanwezigheid van dit element van het desbetreffende misdrijf niet in alle scherpte geëischt. Van de sententies, die betrekking hebben op vermogensdelicten, vermeld ik ten slotte nog eene (10925, 22 Mei,) waarbij de beklaagde werd veroordeeld wegens verduistering op eene te-laste-legging, dat hij zich een aan X. toebehoorend rijwiel, hetwelk hij van dezen tijdelijk in gebruik had gekregen en aldus onder zich had, zou hebben toegeëigend, ofschoon men zeer goed iets door misdrijf, b.v. door oplichting, tijdelijk in gebruik kan krijgen (Rb. Amsterdam, 22 September 1910 N. J. 1915 blz. 461).

Van de in deze periode behandelde desertiegevallen lijkt mij de belangrijkste, ofschoon minst onverwachte beslissing die, waarbij aan het woord „dag” in art. 145 C. W. W. dezelfde beteekenis wordt gegeven als aan hetzelfde woord in art. 159 C. W. (10890, 14 Mei). Van minder principieel belang, maar niet minder vermeldenswaard, is eene sententie (11164, 12 Juli), waarbij werd verworpen een beroep op overmacht door een deserteur, die binnen 4 weken na den aanvang der desertie door de Deutsche autoriteiten in België was aangehouden en daardoor niet tijdig had kunnen terugkomen. Of het Hof de waarheid der opgaven van den beklaagde niet aanvaardde, dan wel in dergelijke omstandigheden geen overmacht zag, blijkt uit de sententie niet. Wanneer het laatste het geval is, komt het mij voor, dat tegen de sententie wel eenige bedenkingen zijn te maken. Immers zolang een deserteur binnen 4 weken nog niet is gearresteerd, is het delict nog niet voltooid; en meldt hij zich binnen dien termijn vrijwillig aan, dan heeft er in het geheel geen misdrijf plaats gehad. Wordt nu iemand, die van plan was zich binnen 4 weken te melden, daarin verhinderd door overmacht en wordt het door hem gepleegde feit dus eerst door die overmacht een misdrijf, dan zou ik meenen, dat hier van een zuiver geval van overmacht sprake is. Men zou hiertegen kunnen aanvoeren, dat althans art. 159 C. W. geen onderscheid maakt tusschen desertie met arrestatie en desertie met vrijwillige aanmelding en dat de afwezigheid gedurende den daargenoemden termijn op zichzelf dus reeds desertie oplevert, maar het volgend artikel straffeloosheid (in strafrechtelijken zin) verzekert bij tijdige vrijwillige aanmelding. Volgens deze lezing zou dan de tijdige vrijwillige aanmelding een geval van „thätige Reue” opleveren, dat op het delict geen invloed uitoefent, zolang het zich niet heeft voor-

gedaan. Echter zou men bij deze interpretatie van de artt. 159 en 160 C. W. naar mijne meening uit het oog verliezen, dat deze artt. niet zelf de strafnorm inhouden, maar door de woorden „zal als deserteur beschouwd worden” naar de gewone desertiebepalingen verwijzen. En deze maken wel degelijk een onderscheid tusschen desertie met arrestatie (art 134, 136 C. W.) en desertie met vrijwillige aanmelding (art. 135, 137 C. W.)

Twee onderling gelijksoortige gevallen deden zich voor bij deserteurs, die na hunne arrestatie het arrest verbraken en opnieuw deserterden (10935, 24 Mei en 11170, 12 Juli). Bij een van beiden was door de verdediging betoogd, dat de beide feiten als ééne voortgezette handeling moesten worden beschouwd, maar het Hof ging daar beide keeren niet op in. Wanneer bij de arrestatie nog steeds dezelfde wil bestond om afwezig te zijn en deze zich in de tweede desertie heeft geopenbaard, lijkt mij het standpunt der verdediging het juiste; in de laatstbedoelde zaak lijkt mij dit zeer zeker het geval, waar de deserteur onmiddellijk na zijn arrestatie naar het bureau van den plaatselijken commandant werd gebracht en vandaar weer deserterde. Bij beide gevallen kwam weer de vraag te pas of verbreking van een arrest wel desertie is, een vraag, die verder gaat dan de quaestie, die zich voordeed bij sententie 10460 (M. R. T. XIII blz. 529). Het wil mij voorkomen, dat een dergelijke verbreking een geheel ander karakter heeft dan de desertie en dat men in het algemeen niet juist doet, wanneer men de desertiebepalingen op dergelijke gevallen toepast. Veel logischer dan onze jurisprudentie lijken mij de bepalingen van het Duitsche M. S. G. B., die de Selbstbefreiung (§ 79) als een afzonderlijk delict naast de unerlaubte Entfernung noemen (vg. Entsch. R. M. G. 20,110), maar Fahnenflucht aanwezig achten, wanneer de Selbstbefreiung met het oogmerk gepaard gaat, dat ook voor Fahnenflucht wordt vereischt. Ook andere militaire wetgevingen (b.v. Rusland en Noorwegen) kennen aan de verbreking van arrest of van bepaalde soorten arrest een ander karakter toe dan aan de gewone desertie. Dit verschil in karakter vindt in België uitdrukking niet in de wetgeving, maar in de jurisprudentie; deze maakt n.l. een onderscheid of de arrestant ontsnapt uit een arrest, onderworpen aan het militaire regime, dan wel uit een burgerlijk arrestlokaal (C. M. 25 Aug. 1917, Le droit et la guerre dl. 2 blz. 69). In het eerste geval is er desertie, in het laatste nimmer, omdat men dan geen militaire plichten heeft te vervullen of dienen in het leger heeft te verrichten, waaraan men zich door de ontsnapping onttrekt. Echter zal het voor eene juiste toepassing van dit beginsel noodzakelijk zijn, dat het niet aan de willekeur der autoriteiten wordt overgelaten te beslissen in welk soort arrest een arrestant wordt geplaatst. Hetzelfde beginsel heeft waarschijnlijk voorgezeten bij den Kr., toen hij een militair vrijsprak, die niet had voldaan aan een opdracht om zich te 's Hertogenbosch geneeskundig te laten behandelen, maar onderweg daarheen was weggelopen en weggebleven. Inderdaad kon deze militair tijdens het voorgenomen verblijf in het

Bossche hospitaal niet voor militairen dienst worden gebruikt en onttrok hij zich door weg te loopen niet aan den dienst. Het Hof vernietigde echter het vonnis en liet alsnog eene veroordeeling wegens desertie volgen (10869, 10 Mei).

Nog dikwijls ietwat onvast is de jurisprudentie over de vraag, welke orders wel en welke niet onder het bereik van art. 95 C. W. vallen. Zoo veroordeelde het Hof ditmaal wegens dienstweigering een militair, die had geweigerd in de cel te gaan (10860, 7 Mei) en eveneens een, die bij wanordelijkheden had geweigerd zich van de andere arrestanten af te scheiden en in een andere hoek der cel te gaan (10886, 14 Mei). Of deze veroordeelingen, die in strijd waren met de meening van den Advocaat-Fiscaal en den verdediger, gegrond zijn óp een verschil, dat wordt gemaakt tusschen strafarrestanten en voorloopige arrestanten, weet ik niet, maar wanneer dit werkelijk de grond der veroordeeling is, lijkt mij het verschil wel wat erg subtiel. Van twee arrestanten, die in hetzelfde arrestlokaal zijn gesloten en beide dezelfde handelingen verrichten, zou bij het volhouden van deze onderscheiding de een zich wel, de ander niet aan dienstweigering schuldig maken. Ook het weigeren werkkleding aan te trekken is naar mijne meening het zich niet voegzaam onderwerpen aan een straf of correctie, wanneer men ten minste als arrestant volgens voorschrift werkkleding behoort te dragen. Het Hof paste in een dergelijk geval echter art. 95 C. W. toe (10981, 31 Mei). Eene vergissing zal wel zijn, dat het antwoord „ik kan niet” op een order als eene uitdrukkelijke weigering werd beschouwd (10902, 17 Mei); vroeger had het Hof immers herhaaldelijk anders beslist (10365 M. R. T. XIII blz. 530).

Evenals bij tal van oudere sententies werd ook nu het scheeps-journaal wederom gebruikt als bewijsmiddel om afwezigheid van boord te bewijzen (10949, 24 Mei). Op welke wettelijke bepalingen dit berust is mij niet recht duidelijk, waar dat journaal in den regel niet wordt bijgehouden door dengene, die zelf de afwezigheid constateert en dus voor wat deze aantekeningen betreft niet als eene authentieke akte kan worden beschouwd. Met dezelfde gemakkelijke pleegt men trouwens den last tot afvoering als deserteur te bewijzen door brieven van den Minister en zelfs door afschriften daarvan, die door een of ander willekeurig departementaal ambtenaar voor eensluidend afschrift zijn geteekend. Deze voorbeelden zijn gemakkelijk uit te breiden: zoo gebeurt het niet zelden, dat een burgemeester verklaart, dat oproepingen voor den werkelijken dienst op de gebruikelijke plaatsen zijn aangeplakt ten tijde, waarop hij nog in het geheel geen burgemeester was. Deze praktijk lijkt mij niet weinig bedenkelijk, niet alleen omdat daarmee iedere waarborg voor eene behoorlijke bewijsvoering wordt overboord geworpen, maar ook omdat administratieve fouten zóó dikwijls voorkomen, dat stukken als de genoemde niet zonder gevaar voor de bewijsconstructie kunnen worden gebruikt.

In mijn vorig overzicht besprak ik de ruime opvatting van het Hof over de beteekenis van de woorden „zich bedienen” in art. 104

C. W. Thans ging het Hof nog verder, (11107, 2 Juli): in Tilburg krijgen de militairen eerst tot de loketten aan het station toegang, nadat de verlofpassen door een daarvoor aangewezen korporaal zijn afgestempeld en nu werd een militair veroordeeld, die eens anders verlof pas aan dien korporaal had aangeboden ter afstempeling, zelfs zonder dat er verder gebruik van werd gemaakt om een militair spoorkaartje te koop en.

Een merkwaardige beslissing werd nog genomen met betrekking tot de klein-verlofgangerswet. Een klein-verlofganger, die vóór de wet was gestraft, had geappelleerd en de zaak diende na 20 April bij het Hof. De verdediging betoogde, dat deze wet voor den beklaagde gunstiger bepalingen inhield, omdat door die wet een aantal strafbepalingen niet van toepassing zouden zijn en de Krijgsraad dus onbevoegd was. Het Hof verwierp dit verweer (11134, 5 Juli). en, ofschoon ik zelf met de verdediging in deze zaak was belast, meen ik bij nader inzien, dat deze beslissing juist is. Ik laat nog daar, dat toentertijd de uitvoeringsmaatregelen, bedoeld bij art. 1 dier wet, nog niet bestonden en dus de wet nog geen toepassing kon vinden, maar de bepaling van art. 1 lid 2 W. v. Str. is er eene van materieel recht en behoort dus niet te worden toegepast op vragen van formeel recht en competentie (H. R. 2 April 1906 W. 8359).

De laatste sententie, die ik te vermelden heb is er eene, die naar ik meen het rechtsgevoel niet bevredigt, maar die mij toch volkomen juist lijkt (10830, 3 Mei). Ook deze sententie betrof een vraag van transitoir recht. In eene gemeente bestond eene verordening; waarbij het gebruik van electriciteit in verlofslokaliteiten werd verboden en dit gebruik was dan ook aan beklaagde te laste gelegd. Tijdens de behandeling der zaak werd de verordening gewijzigd, zoodat het verbod niet meer voor alle verlofslokaliteiten gold en ook een maximumgrens werd gesteld aan het aantal te gebruiken lampen en de lichtsterkte. In de te-lastelagging, die vóór de wijziging werd gesteld, kwam van deze beperking natuurlijk niets voor en nu besliste het Hof, dat het te-lastegelegde feit niet strafbaar was, omdat de gewijzigde verordening als voor den beklaagde gunstigste bepaling moest worden toegepast. Inderdaad is hiertegen weinig te zeggen, maar het maakt eene veroordeeling bij wetswijziging, ook wanneer het feit volgens de nieuwe redactie nog strafbaar is, onmogelijk. Naar mijne meening is hier zeker aanleiding voor den wetgever om in te grijpen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage.

Vonnis van 19 Juni 1918.

President: Mr. G. van Slooten Az.

Leden: Gepensionneerd kolonel Jhr. L. A. P. Six; gepensionneerd majoor Jhr. P. op ten Noort; gepensionneerd kapitein D. Vinkhuijzen; gepensionneerd 1ste luitenant L. G. A. H. Feber; in tegenwoordigheid van den res. 2e luitenant Mr. D. N. G. Hocke, secretaris van den Krijgsraad.

Auditeur-Militair: Mr. B. van Rossum.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 September 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

Het slaan van een manschap van de wacht, van wien niet blijkt dat hij op post stond, is niet te qualificeeren met behulp van C. W. L. 17 j°. 103 doch als mishandeling.

VONNIS.

De krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage:

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement, R. O. eischer tegen M. R., milicien-soldaat der Infanterie, in arrest te fort bij Spijkerboor.

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gehoord den beklaagde in zijne verdediging, bijgestaan door zijnen raadsman Mr. H. Th. Gerlings, advocaat te Utrecht en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch strekkende tot veroordeeling en ontzegging;

Overwegende, dat den beklaagde bij of na zijne inlijving de mededeeling is gedaan, dat hij onder de militaire tucht staat, blijkens zijne erkenning en de desbetreffende, ten processe, overgelegde, hem voorgehouden akte, inhoudende, dat hem de krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen, in verband met het ten processe overgelegd hem voorgehouden uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 5e Regiment Infanterie;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd:

1e. dat hij te IJmuiden (gemeente Velsen) op den 29sten Juli 1917 niet bij zijn korps is teruggekeerd van een hem verleend verlof, althans op het morgenappèl van den 30sten Juli 1917 bij zijn korps heeft gemankeerd en daarvan sedert voortdurend zonder verlof is afwezig gebleven; hebbende hij zich op den 7den Augustus 1917 te Amsterdam vrijwillig gemeld ten bureele van den kolonel plaatselijken commandant aldaar bij de militaire autoriteiten, een en ander na bereids terzake van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

2e. dat hij te Hoorn op den 31sten October 1917 opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan den herhaalden last van zijn meerdere in rang, den 1sten luitenant der Infanterie R. v. L, die in zijne hoedanigheid van luitenant van de week beklaagde gelastte de militaire uniform aan te trekken, hebbende beklaagde zulks uitdrukkelijk geweigerd, door te antwoorden: „dat doe ik niet,” althans woorden van gelijke weigerende strekking;

3e. dat hij te IJmuiden (gemeente Velsen) op of omstreeks 25 September 1917 als voorarrestant zich in een cel in het barakkenkamp aldaar geplaatst, opzettelijk en wederrechtelijk een paneel van een der deuren van het cellengebouw aldaar heeft vernield, althans heeft beschadigd, door dat paneel stuk te trappen, welk paneel en welke deur toebehoorden aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, beklaagde;

4e. dat hij te IJmuiden (gemeente Velsen) op of omstreeks 25 September 1917 opzettelijk den schildwacht, althans manschap van de wacht bij het sub 3°. genoemde gebouw, den milicien-soldaat L., met een schoen een min of meer krachtigen klap of slag tegen diens voorhoofd heeft gegeven, waardoor genoemde L. ter plaatse bloedend werd verwond en pijn ondervond;

Ten aanzien van het sub 1°. ten laste gelegde:

Overwegende dat beklaagde het hem sub 1°. ten laste gelegde heeft erkend, opgevend dat hij op 29 Juli 1917 niet bij zijn korps te IJmuiden (gemeente Velsen) is teruggekeerd van een hem verleend verlof en sedert voortdurend zonder verlof van zijn korps is afwezig gebleven, tot hij zich op 7 Augustus 1917 te Amsterdam vrijwillig

heeft gemeld ten bureele van den plaatselijke-commandant bij de militaire autoriteiten;

Overwegende dat door de navolgende getuigen onder eede is verklaard:

1e. S., sergeant-majoor-administrateur bij beklaagdes compagnie: dat beklaagde op 29 Juli 1917 niet bij zijn korps te Velsen is teruggekeerd van een aan hem verleend verlof en daarvan sedert voortdurend zonder verlof is afwezig gebleven tot 7 Augustus 1917;

2e. B., sergeant 1ste klasse reserve-bataljon F.: dat beklaagde zich op 17 Augustus 1917 vrijwillig bij getuige ten bureele van den kolonel plaatselijke-commandant te Amsterdam heeft gemeld;

Overwegende dat beklaagde blijkens uittreksel uit de minuten berustende ter griffie van het Hoog Militair Gerechtshof op 13 Maart 1917 ter zake van tweede desertie in tijd van vrede, is veroordeeld tot eene militaire detentie van drie maanden;

Ten aanzien van het sub 2o. ten laste gelegde:

Overwegende dat beklaagde heeft bekend en opgegeven, dat hij te Hoorn op 31 October 1917 opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de herhaalde order van den 1en luitenant R. van L., die hem gelastte de militaire uniform aan te trekken en op die orders heeft geantwoord: „dat doe ik niet.”

Overwegende dat door den navolgenden getuige onder eede is verklaard:

R. van L., 1ste luitenant der infanterie: dat hij te Hoorn op 31 October 1917 als luitenant van de week beklaagde herhaaldelijk heeft gelast de militaire uniform aan te trekken; dat beklaagde aan deze lastgeving niet heeft voldaan en er op heeft geantwoord: „dat doe ik niet.”

Ten aanzien van het sub 3o. ten laste gelegde:

Overwegende dat beklaagde heeft bekend en opgegeven, dat hij te IJmuiden (gemeente Velsen) op 25 September 1917 terwijl hij als voorarrestant was geplaatst in een cel in het barakkenkamp aldaar, opzettelijk zonder eenig recht of toestemming een paneel van een der deuren uit het celledgebouw heeft stuk getrapt en vernield; dat deze deur en dit paneel hem niet toebehoorden;

Overwegende dat door den navolgenden getuige onder eede is verklaard:

V., milicien-sergeant te IJmuiden: dat hij te IJmuiden op 25 September 1917 in het celledgebouw in het barakkenkamp, in welk celledgebouw beklaagde als voorarrestant zich in een cel bevond, gekraak hoorde, en naderbij komende bemerkte dat het paneel van een der deuren van genoemd gebouw was stuk getrapt; dat deze deur en dit paneel aan het Rijk toebehoorden, en beklaagde geen recht of toestemming had, een en ander te vernielen;

Ten aanzien van het sub 4o. ten laste gelegde:

Overwegende dat door de navolgende getuigen afzonderlijk, doch gelijkkluidend onder eede is verklaard:

L., milicien-soldaat en T., landstormplichtig-soldaat.

dat beklaagde te IJmuiden (gemeente Velsen) op 25 September 1917 den getuige L., toen manschap van de wacht bij het cellengebouw in het barakkenkamp aldaar, met een schoen een vrij krachtigen klap of slag tegen het voorhoofd heeft gegeven, waardoor een bloedende wond ontstond;

door getuige L. bovendien, dat hij door dezen slag pijnlijk werd getroffen;

Overwegende dat de aan beklaagde ten laste gelegde feiten, zoodanig diens schuld daaraan, wettig en overtuigend zijn bewezen; de feiten sub 1o., 2o. en 3o. telkens door beklaagdes desbetreffende bekentenis, bevestigd door de aanwijzingen voortvloeiende uit de desbetreffende getuigenverklaringen, het 1ste feit die van S. en B., het 2de feit die van R. v. L., het 3de feit die van V.; het 1ste feit bovendien door voormeld uittreksel, het feit sub 4o. door de verklaringen der getuigen L. en T.; met dien verstande ten aanzien van het feit sub 1o., dat beklaagde op 29 Juli 1917 niet van verlof is teruggekeerd, ten aanzien van het feit sub 2o., dat beklaagde de in de telastlegging vermelde woorden heeft gebezigd, ten aanzien van het feit sub 3o., dat het is gepleegd op 25 September 1917 en dat beklaagde heeft vernield een paneel en deur, toebehoorende aan het Rijk, en ten aanzien van het feit sub 4o., dat het is gepleegd op 25 September 1917 en dat beklaagde den manschap van de wacht L. een slag heeft gegeven;

Overwegende dat beklaagde ten aanzien van het feit sub 1o. de reden zijner afwezigheid niet ten genoegen des rechters heeft kunnen bewijzen;

Overwegende, ten aanzien van het feit sub 2o., dat de gegeven order den dienst betref;

Overwegende dat beklaagde terzake van de gepleegde feiten ongeschikt is in den militairen stand te blijven;

Gezien de artikelen 13, 17, 95, 103, 138, 139, 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 2, 4, 7, 12, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), 2 1e lid, 7 der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad no. 164), 3, 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad no. 64), 74 der Militiewet, 27, 57, 58, 91, 350 van het Wetboek van Strafrecht;

Na beraadslaagd te hebben overeenkomstig artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Rechtdoende op de vordering van den auditeur-militair voornoemd,
In Naam der Koningin!

Verklaart de aan beklaagde ten laste gelegde feiten wettig en overtuigend bewezen, met dien verstande als voren omschreven;

Qualificeert het als:

I. derde desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door na wegens 2e desertie in tijd van vrede te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen;

II. het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van dengenen die boven hem gesteld is, na te komen, gepleegd door een minder militair in andere gelegenheid dan in eene affaire tegen den vijand of in een plaats welke dadelijk belegerd of berend is;

III. het opzettelijk en wederrechtelijk eenig goed dat geheel aan een ander toebehoort, vernielen;

IV. het als militair een manschap van de wacht gewelddadig aanranden, gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand; misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met het als militair een schildwacht op zijn post gewelddadig aanranden, gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand, Verklaart beklaagde hieraan schuldig.

Veroordeelt hem terzake van de sub Io, Ilo en IVo gequalificeerde feiten tot eene militaire gevangenisstraf van één jaar en vier maanden; en ter zake van het sub IIIo gequalificeerde feit tot eene gevangenisstraf van één maand;

Bepaalt dat de tijd, sedert 18 Augustus 1917 door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straffen, eerst van de militaire gevangenisstraf, dan van de gevangenisstraf.

Ontzegt hem het recht bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Ontzegt allen anderen eisch.

SENTENTIE.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

M. R., oud 23 jaar, geboren te 's-Gravenhage, milicien-soldaat, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 19 Juni 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen de opgelegde straffen te verminderen in dier voege, dat in totaal geen langere straftijd dan één jaar worde opgelegd met aftrek van den tijd, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht sedert 18 Augustus 1917 met handhaving van de uitgesproken ontzegging,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 18 Juli 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de qualificaties onder I en IV, en de opgelegde straffen, en dat alsnog bij sententie van den Hove de appellant zal worden schuldig verklaard aan: „I. derde

„desertie in tijd van vrede. gepleegd door een soldaat, door, na wegens „tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft, langer dan acht „dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te „blijven, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters „te kunnen bewijzen; IV. mishandeling”; voorts de appellant zal worden veroordeeld tot 1o. één jaar militaire gevangenisstraf; 2o. vijf maanden gevangenisstraf; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest en de uitgesproken ontzegging.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding; Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het Eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan, ter zake dat hij:

1o. te IJmuiden (gemeente Velsen) op den 29sten Juli 1917 niet bij zijn korps is teruggekeerd van een hem verleend verlof, althans op het morgenappel van den 30sten Juli 1917 bij zijn korps heeft gemankeerd en daarvan sedert voortdurend zonder verlof is afwezig gebleven, hebbende hij zich op den 7den Augustus 1917 te Amsterdam vrijwillig gemeld ten bureele van den kolonel plaatselijke-commandant aldaar bij de militaire autoriteiten; een en ander na bereids ter zake van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

2o. te Hoorn op den 31sten October 1917 opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan den herhaalden last van zijn meerdere in rang, den eerste-luitenant der Infanterie R. v. L., die in zijne hoedanigheid van luitenant van de week appellant gelastte de militaire uniform aan te trekken, hebbende appellant zulks uitdrukkelijk geweigerd, door te antwoorden: „Dat doe ik niet”, althans woorden van gelijke weigerende strekking;

3o. te IJmuiden (gemeente Velsen), op of omstreeks 25 September 1917 als voorarrestant in een cel, in het barakkenkamp aldaar geplaatst, opzettelijk en wederrechtelijk een paneel van een der deuren van het cellengebouw aldaar heeft vernield, althans heeft beschadigd, door dat paneel stuk te trappen, welk paneel en welke deur toebehoorden aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, appellant;

4o. te IJmuiden (gemeente Velsen) op of omstreeks 25 September 1917 opzettelijk den schildwacht, althans manschap van de wacht bij het onder 3o. genoemde gebouw, den milicien-soldaat N. L. met een schoen een min of meer krachtigen klap of slag tegen diens voorhoofd heeft gegeven, waardoor genoemde L. ter plaatse bloedend werd verwond en pijn ondervond;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Juni 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het

aan appellant te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „1o. derde desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na wegens tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen; 2o. het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van dengeen, die boven hem gesteld is, na te komen, gepleegd door een minder militair in andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is; 3o. het opzettelijk en wederrechtelijk eenig goed, dat geheel aan een ander toebehoort, vernielen; 4o. het als militair een manschap van de wacht gewelddadig aanranden, gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met het als militair een schildwacht op zijn post gewelddadig aanranden, gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand”. en appellant heeft veroordeeld: tot eene militaire gevangenisstraf van één jaar en vier maanden, ter zake van de onder 1o., 2o. en 4o. gequalificeerde feiten, en tot eene gevangenisstraf van één maand ter zake van het onder 3o. gequalificeerde feit, met bepaling, dat de tijd, door appellant vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 18 Augustus 1917 af, eerst op de militaire gevangenisstraf, daarna op de gevangenisstraf, en met ontzegging aan appellant van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren en met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; terwijl de qualificaties onder I, II en III op de Wet zijn gegrond en eveneens te recht de bijkomende straf van ontzegging is uitgesproken; dat derhalve appellant in zooverre met het vonnis niet is bezwaard;

Overwegende dat echter het Hof zich niet kan vereenigen met de qualificatie, door den Krijgsraad aan het onder IV bewezen verklaarde feit gegeven, en die qualificatie behoort te luiden: „mishandeling”; dat dus het vonnis, wat de qualificatie onder IV betreft, niet in stand kan blijven en dienvolgens ook de soort der opgelegde hoofdstaffen wijziging behoeft;

Gezien, behalve de wetsartikelen, in het vonnis genoemd, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie en 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, gewezen ten laste van appellant, voor zooverre de daarbij aan het onder IV bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie betreft en ten aanzien van de aan appellant opgelegde hoofdstraffen;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, bijzonderlijk wat betreft: de qualificaties onder I, II en III; de bepaling, dat de voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachte tijd bij de uitvoering der opgelegde hoofdstraffen in mindering zal worden gebracht van 18 Augustus 1917 af, eerst op de militaire gevangenisstraf, en de bijkomende straf van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Qualificeert het ten laste van appellant onder IV bewezen verklaarde feit als: „mishandeling”;

Veroordeelt appellant ter zake van de feiten onder I en II gequalificeerd, tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van één jaar en, ter zake van de feiten, onder III en IV gequalificeerd, tot gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 13 September 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Het door een onderofficier opmaken van een valschen verlofpas ten einde daarmee een burger aan broodkaarten van de levensmiddelendistributie te helpen is in strijd met de krijgstucht en terecht met degradatie gestraft.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 24sten Juli 1918, van een voormaligen landstormplichtig-sergeant, thans dienende als landstormplichtig-soldaat bij de 4de compagnie, IIIde bataljon, Regiment Grenadiers, over de straf van: „Teruggebracht tot den stand van soldaat”, hem op 19 Juli 1918 opgelegd door den Kolonel, Territoriale Bevelhebber in Holland enz., wegens: „Ernstige knoeie-„rijen gepleegd met een verlofpas, door een blanco pas aan te vragen en valschelijk te onderteekenen met het doel een burger daarop „levensmiddelen te doen verkrijgen”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;
 Gehoord klager;
 Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager, destijds dienende als sergeant bij het 28ste Bataljon Landweer-Infanterie, kustwacht-detachement Katwijk aan Zee, in de laatste week van Juni 1918 met verlof te Amsterdam is geweest;

dat klager gedurende die week werkzaam is geweest in de diamantslijperij van Bottenheim, in de Valkenierstraat te Amsterdam;

dat klager, ofschoon zijn verlof op 29 Juni 1918 geëindigd was, van zijnen compagnies-commandant, een reserve-eerste-luitenant, toestemming had gekregen om op Maandag 1 Juli d. a. v. van verlof naar zijn garnizoensplaats terug te keeren;

dat klager, tijdens zijn verlof, aan den sergeant van der G., werkzaam op het bureau van het kustwacht-detachement Katwijk aan Zee, schriftelijk verzocht heeft, hem een blanco verlofpas toe te zenden;

dat klager, na op 26 Juni 1918, Woensdagavond, per post van voornoemden van der G. een blanco verlofpas te hebben ontvangen, dezen verlofpas op Vrijdag als volgt heeft ingevuld:

„De ondergeteekende, commandant van 4—III—7 R. I., Troepen ..in Zeeland, verleent bij deze aan den Milicien Granaat, B., in garnizoen te Bergen-op-Zoom 4 weken verlof naar Amsterdam (bestemming), ingaande op 30 Juni 1918, zijnde hij alzo gehouden ..om op het laatste appèl van den 28sten Juli 1918 wederom bij ..zijne compagnie present te zijn, behoudens de verplichting om ..onverwijld naar zijn garnizoensplaats terug te keeren, wanneer hij ..kennisgeving ontvangt, dat het verlof is ingetrokken.

„Bergen-op-Zoom, den 29sten Juni 1918.

„De commandant voornoemd,

„De Kapitein

„Riesz.”;

dat klager dezen valschen verlofpas op Zaterdagmorgen, 29 Juni 1918, aan den burger M. R., — mede werkzaam in bovenvermelde fabriek — heeft ter hand gesteld;

dat klager bij het overhandigen van den valschen verlofpas tot M. R. gezegd heeft: „Als je dezen pas Maandag aan het distributie-bureau toont, zal je daar voor 4 weken levensmiddelenbons ontvangen. Dan ben jij tenminste eenigen tijd uit de misère”.

dat klager den verlofpas ten name van den milicien G., die hem onbekend was, valschelijk heeft ingevuld en ook valschelijk met den naam van den kapitein R. heeft onderteekend, met het doel dien verlofpas door M. R. te doen gebruiken, ten einde hem op die wijze aan broodkaarten te helpen;

overwegende dat klager, door een blanco verlofpas zonder voorkennis van zijn superieur aan te vragen, dezen valschelijk in te vullen en valschelijk te onderteekenen, met het doel een burger daarop levensmiddelen te doen verkrijgen, zich schuldig heeft gemaakt aan ernstige knoeierijen;

Overwegende dat klager door zijne handelingen en gedragingen welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar moeten worden geacht, het gezag, aan zijnen rang verbonden, heeft verbeurd;

Overwegende dat uit het onderzoek de juistheid van de in de strafreden vermelde feiten is gebleken en klager dus te recht is gestraft, terwijl de opgelegde straf — welke volgens artikel 29 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande „Degradiatie” heet in goede verhouding staat tot den ernst der feiten;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de straf en de strafreden, waarover beklag, met dien verstande, dat in de straflijst in stede van de zinsnede „Teruggebracht tot den stand van soldaat” het woord „Degradiatie” zal worden ingeschreven;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 13 September 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadvrouw: Mej. Mr. E. C. Simons.

In eene beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel van 22 December 1917 (Ned. Staatscourant van 22 Dec. 1917 no. 300) wordt verwezen naar een omtrent dat onderwerp niet bestaande vroegere beschikking van 14 November 1917. (Ned. Staatscourant no. 268). Die aanhaling is onjuist en had vermoedelijk moeten luiden 14 November 1916 (Ned. Staatscourant no. 268).

Deze fout mag de rechter niet verbeteren.

Doordien in de telastlegging niet vermeld is of het verboden vervoer opzettelijk plaats had dan wel aan schuld te wijten is, kan de rechter niet beslissen of het eerste dan wel het tweede lid van art. 12 der Distributiewet 1916 toepassing vindt.

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel is krachtens art. 8 der Distributiewet 1916 niet bevoegd om, zooals hij gedaan heeft bij de aangehaalde beschikking van 22 November 1916, het vervoer van alle soorten groene erwten en bruine stamboonen ook buiten elk verband met de aflevering van die peulvruchten te verbieden.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 29 Mei 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 24 April 1918 gewezen in de zaak tegen een matroos 1ste klasse,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 8 Juli 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden beklagde, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden vrijgesproken, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden beklagde, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan, ter zake dat hij op of omstreeks 25 Februari 1918 aan boord van Hr. Ms. „Kortenaer”, gestationneerd te Willemsoord, $\pm$ 2 K.G. bruine boonen, $\pm$ $\frac{1}{2}$ KG. koffie en drie stukken zeep, toebehoorende aan het Rijk der Nederlanden, heeft weggenomen met het oogmerk om zich die artikelen wederrechtelijk toe te eigenen;

althans, dat hij op 25 Februari 1918 te Helder heeft vervoerd eene hoeveelheid van plm. 2 KG. bruine boonen met het doel om die boonen te brengen buiten voormelde gemeente, zijnde de uitvoering van dat voornemen echter belet doordat die boonen aan het station

te Helder door den sergeant der Infanterie W. P. D., belast met de visitatie van militairen, bij hem in beslag zijn genomen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 24 April 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde subsidiair is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „Poging „tot vervoer van bruine stamboonen in strijd met een verbod, als „bedoeld in het 1ste lid sub b. van artikel 1 der Wet van 3 Augustus 1914, Staatsblad Nr. 344”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door twintig dagen hechtenis, met verbeurdverklaring van de in beslag genomen bruine boonen, last tot teruggave van de schoenen aan den gedaagde na verloop van acht dagen nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd en vrijpraak van gedaagde van het hem primair te laste gelegde, als zijnde dit niet bewezen;

Overwegende dat het onderzoek in hooger beroep aan het Hof niet de overtuiging heeft geschonken, dat gedaagde heeft gepleegd hetgeen hem primair is te laste gelegd; hij daarvan bij het vonnis dus te recht is vrijgesproken en het vonnis in zooverre kan worden bevestigd;

Overwegende dat het Hof met den Krijgsraad van oordeel is, dat wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde subsidiair is te laste gelegd; dat dus ook wat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis betreft, dit kan worden bevestigd;

Overwegende dat de Krijgsraad, maar ten onrechte, het bewezen verklaarde feit heeft aangemerkt als te vallen onder het bereik van artikel 1, onder b, van de Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 344), gewijzigd bij de Wet van 1 September 1917 (Staatsblad Nr. 578);

Overwegende dat immers een verbod, als bedoeld in deze wetsbepaling, met betrekking tot vervoer van bruine boonen ten tijde, dat het aan gedaagde te laste gelegde en bewezen vervoer plaats vond, noch door den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, noch door den Minister van Oorlog was uitgevaardigd; dat wel bij de beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel van 22 December 1917, bekend gemaakt in de Nederlandsche Staatscourant van 22 December 1917, no. 300, is bepaald, dat in ieder van de in die beschikking sub 2 genoemde vroegere beschikkingen van dien Minister het verbod van vervoer ten aanzien van de daarin genoemde goederen in dier voege zal worden gelezen, dat: verboden is het vervoer uit eenige plaats, in eene gemeente gelegen, naar het overige deel des Rijks, hetzij in of buiten die gemeente gelegen, terwijl onder die beschikkingen, alle dagteekenende uit het jaar 1917, voorkomt eene op erwten en boonen betrekking hebbende beschikking van 14 November 1917, Nederlandsche Staatscourant

No. 268, maar dusdanige beschikking in het aangewezen nummer van de Nederlandsche Staatscourant (van 15 November 1917), niet is te vinden; dat nu wel in No. 268 van de Nederlandsche Staatscourant, jaargang 1916, voorkomt eene beschikking van meerge- noemden Minister van 14 November 1916, inhoudende verbod o. a. van het vervoer van alle soorten groene erwten en bruine stam- boonen, zoodat het vermoeden voor de hand ligt dat op deze beschik- king in die van 22 December 1917 onder 2 zal zijn bedoeld en hier aan eene drukfout moet worden gedacht, maar het aan den rechter niet kan vrijstaan om in eene bekendmaking in de Nederlandsche Staatscourant — welke bekendmaking ingevolge het bepaalde in art. 1, 1 onder 4 van de Wet van 1 September 1917 (Staatsblad Nr. 577) voorwaarde is voor het gelden van verbodsbepalingen, als be- doeld in het eerste lid van dat wets-artikel — wijziging te brengen door aan te nemen, dat daarin iets anders staat dan er in werkelijk- heid is te lezen;

Overwegende dat daarom alsnu ook buiten beschouwing kan blij- ven de vraag, of de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel aan artikel 1 van de Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 344) zooals dit artikel bij de wet van 1 September 1917 (Staatsblad Nr. 578) is gewijzigd, wel de bevoegdheid kon ontleenen om beschik- kingen uit te vaardigen van den inhoud, als aangegeven in de be- venbedoelde beschikking van 22 December 1917, terwijl, al aange- nomen, dat in die beschikking inderdaad zal zijn bedoeld op de beschikking van 14 November 1916, Nederlandsche Staatscourant 1916, No. 268, thans evenmin de vraag bespreking behoeft, of eene, op dat artikel 8 van de Distributiewet 1916 gegronde en van vóór de Wet van 1 September 1917 (Staatsblad Nr. 578) dateerende be- schikking rechtens pasklaar kan worden gemaakt als verbod, be- doeld in artikel 1 van laatstgenoemde Wet, enkel door bij latere be- schikking aan te geven in welker voege een in die vroegere be- schikking voorkomend verbod van vervoer voortaan zal worden ge- lezen;

Overwegende dat dus nog enkel behoort te worden nagegaan, of het te laste gelegde en bewezen vervoer valt onder het bereik van de bepaling van artikel 12, in verband met artikel 8, van de Distri- butie-wet 1916;

Overwegende dat deze vraag moet worden beantwoord in ont- kennenden zin vooreerst omdat in de telastlegging niet uitkomt, of het vervoer opzettelijk heeft plaats gevonden, dan wel aan schuld is te wijten, zoodat de rechter niet vermag na te gaan, of hier over- treding zoude hebben plaats gevonden van het eerste, dan wel van het tweede lid van artikel 12 der „Distributie-wet 1916”, maar ver- der, omdat de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel aan artikel 8 van de genoemde wet niet de bevoegdheid kan ontleenen om, zooals hij bij beschikking van 14 November 1916, Nederlandsche Staatscourant Nr. 268, heeft gedaan, het vervoer van alle soorten

groene erwten en bruine stamboonen, ook buiten elk verband met aflevering van die peulvruchten, te verbieden;

Overwegende dat, waar het te laste gelegde en bewezen feit evenmin valt onder eenige andere, door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, het niet strafbaar is en gedaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 185, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Zeemacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 24 April 1918 in deze zaak gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, en de straf, te dier zake aan gedaagde opgelegd, de verbeurdverklaring van de bruine boonen daaronder begrepen;

Verklaart niet strafbaar het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen feit;

Spreekt gedaagde daarvan vrij;

Gelast de teruggave van de schoenen en van de in beslag genomen bruine boonen aan gedaagde onmiddellijk nadat deze sententie zal zijn uitgesproken;

Bevestigt het vonnis voor het overige;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 24 September 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Krijgstuchtelijke aansprakelijkheid van een militair voor den inhoud van een in een nieuwsblad opgenomen ingezonden stuk van zijn hand.

De krijgstucht eischt niet onthouding van elke be-, eventueel veroordeeling van maatregelen van hooger hand. Dit mag echter niet geschieden op andere dan zakelijke wijze, terwijl de gedachten en gevoelens moeten worden gekleed in een vorm en gesteld in een toon, die aan de volstrekte zakelijkheid geen afbreuk doen en de eerbied voor de betrokken autoriteiten niet uit het oog verliezen.

Aan deze eischen heeft klager niet voldaan. Hij was niet zakelijk en heeft door schromelijk te overdrijven een geest van ontevredenheid willen wekken, terwijl hij de autoriteiten in een kwaad daglicht heeft willen stellen.

Aan den klager, die zich wel bewust was tegen de krijgstucht te zondigen, wegens verregaande oneerbiedigheid een tweede straf opgelegd. De strafreden gewijzigd.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelezen een schrijven, d d. 25 Juni 1918, van den fourier B. dienende bij de 3de compagnie, IVde bataljon, 1ste Regiment Vesting-Artillerie, gedetacheerd bij het detachement Artillerie, 2de Vak, Groep Woudrichem, inhoudende, dat hij zich bezwaard gevoelt over de straf van 8 dagen politiekamer, hem op 21 Juni 1918 opgelegd door den Vak-commandant, den Majoor M. van der G. en over de daarbij behoorende strafreden, luidende: „Het plaatsen in een weekblad van „een met zijn naam onderteekend stuk, welks inhoud eene zeer ongepaste strekking had ten opzichte van hoogere legerautoriteiten en „waarin voorts uitdrukkingen waren opgenomen, een onderofficier „onwaardig”, en dat hij verzoekt, dat deze zaak door het Hoog Militair Gerechtshof worde onderzocht;

Gezien de stukken en gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken overgelegde uittreksel uit klagers straflijst blijkt, dat hij op 21 Juni 1918 door den Commandant van het 2de Vak, Groep Woudrichem, Majoor M. van der G., is gestraft met 8 dagen politiekamer ter zake als in klagers schrijven staat vermeld;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager in No. 16, van Vrijdag 14 Juni 1918, van het Algemeen Militair Weekblad, uitgave van „Ons Belang”, Vereeniging van Onderofficieren en Militaire geëmployeerden in den rang van Onderofficier, behoorende tot de Nederlandsche Landmacht, heeft doen opnemen een artikel, getiteld: „Burgerkleeding” en onderteekend: B., sergeant-fourier, van den volgenden inhoud:

„De stroom van moties inzake 't dragen van burgerkleeding door sergeanten en daarmee gelijkgestelden, houdt niet op te vloeien.

We gelooven vast, dat, las Zijne Excellentie de Minister van Oorlog de moties, *zoals ze het Redactiebureau bereiken*, — hij zou van den geest in het leger iets anders te zien en te hooren krijgen, dan men tracht, bij tafelfredes enz. het Nederlandsche volk voor te zetten.

Aan het feit, dat door ons, en door onzen Hoofdredacteur in 't bijzonder, nog veel waarde wordt gehecht aan den *goeden toon* in ons blad, aan dit feit, en dan ook aan dit alleen, is het te danken, dat niet, voor die 't maar lezen wil, in alle bitterheid in ons blad is neergeschreven, hoe door de sergeanten de bepaling inzake 't dragen van burgerkleeding is ontvangen.

De sergeanten zijn bitter teleurgesteld.

De reeks van moties, zij 't dan ook in den meest gematigden vorm,

die in onze laatste weekbladen verschenen, zijn hiervoor het sprekend bewijs.

Wij wagen ons niet aan gissingen, maar toch valt 't ons moeilijk, aan te nemen, dat het de M. v. O. en de M. v. O. alleen is, die den sergeanten deze Pinksterboodschap liet bezorgen.

Zijne Excellentie is burger — en wij hebben totnogtoe geen reden, om Zijne Excellentie er van te verdenken, onder zijn gekleede jas een uniform met veel goud en sterren te dragen.

Maar daarom juist doet 't ons des te vreemder aan, dat 't nu juist de sergeanten zijn, in heel ons leger, die van 't dragen van burgerkleeding zijn uitgesloten.

En toch, het ongelooflijke, het onaannemelijke is geschied.

Omdat hij sergeant is — omdat hij, — 't noodlot in den Haag wil het zoo, — toevallig dient bij een wapen, waar de bevordering met meer dan een slakkengang gaat, zoodat hij zooveel jaren langer mee moet loopen dan 'n collega van 'n ander wapen, alvorens voor bevordering tot sergeant-majoor in aanmerking te komen, omdat hij uit den aard van zijn functie *nóóit* sergeant-majoor *kan* worden (ja waarachtig zulke sergeanten zijn er ook nog, al heeft Zijne Excellentie daar vermoedelijk niet aan gedacht!), omdat hij — maar genoeg — *alleen* omdat hij sergeant is, mag hij zich *nóóit*, nooit kleeden, als elk ander mensch in onze maatschappij.

Hij — de sergeant.

Zie den mensch, aan wien het niet vergund is, zich te bewegen als een mensch onder de menschen.

Zie den sergeant, door 'n enkele wijziging in het Boekwerk Uniformen gedoemd, om door 't leven te dwalen als een paria in de maatschappij.

(Nee, geachte vriend en Hoofdredacteur, schrap hiervan niets! 'k Wil zelfs beterschap beloven, als U voor 'n enkelen keer dezen noodkreet van den sergeant laat glippen!)

Noodkreet!

Want, nog 'n poosje en men noemt een sergeant in één adem met een tuchthuisboef en meer van die afgezonderde wezens.

Nog 'n poosje en wij zullen dwalen, te midden van onze medemenschen, als uitgestootenen, als geteekenden.

Of 't zoover zal komen?

Of 't zoover *moet* komen?

Excellentie, wij vragen, — wij vragen reeds zoolang!"

Overwegende dat in artikel 7 der Grondwet is bepaald: „Niemand „heeft voorafgaand verlof noodig, om door de drukpers gedachten „of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid „volgens de Wet”;

Overwegende dat deze verzekering in de Grondwet, zooals aan het slot van de bepaling dan ook uitdrukkelijk wordt geconstateerd, geene verdere beteekenis kan hebben, dan dat niemand — ook een militair niet — mag worden gestraft of lastig gevallen om het enkele

feit, dat hij zonder voorafgaand verlof door de drukpers gedachten of gevoelens heeft geopenbaard, maar geenszins bestemd is om een vrijbrief te verleenen voor den inhoud en den vorm van de gedachten en gevoelens, die door middel van de drukpers zijn geopenbaard;

Overwegende dat onder „ieders verantwoordelijkheid volgens de Wet” voor den militair ook is te begrijpen diens verantwoordelijkheid volgens het Reglement van Krijgstucht en dus moet worden nagegaan, welke eischen in het algemeen met het oog op de instandhouding van eene goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst behooren te worden gesteld aan de uitoefening door een militair van het recht om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren;

Overwegende dat de krijgstucht niet eischt, dat men zich onthoude van elke beoordeeling, en desnoods veroordeeling, van maatregelen en beslissingen, door den Minister van Oorlog of de militaire autoriteiten genomen, mits dit geschiede op volstrekt zakelijke wijze en mits de gedachten en gevoelens worden gekleed in een vorm en gesteld in een toon, die niet alleen aan de volstreekte zakelijkheid der beschouwingen geen afbreuk doen, maar ook doen zien, dat bij het opstellen de eerbied voor de autoriteit, wier maatregel of beslissing besproken wordt, ook al acht men dien maatregel of beslissing minder juist, geen oogenblik is uit het oog verloren;

Overwegende dat, getoetst aan bovenstaande beginselen, er geenerlei bedenking tegen kon bestaan, dat klager in een blad, als het „Algemeen Militair Weekblad”, gewijd aan de belangen van de onderofficieren en militaire geëmployeerden in den rang van onderofficier, behorende tot de Nederlandsche Landmacht, ging bespreken en wel in afkeurenden zin, de beslissing, door den Minister van Oorlog genomen met betrekking tot het dragen van burgerkleeding door onderofficieren, maar dat door den strafoplegger te recht aanstoot is genomen aan de wijze en den toon, waarop klager gemeend heeft deze bespreking te moeten voeren;

Overwegende dat immers in deze bijdrage elke zakelijke beschouwing van de genomen beslissing verre is te zoeken, terwijl de geheele toon, waarin het stuk is gesteld, doet zien, dat klager daarin ook niet zakelijk heeft willen zijn, maar, door te vervallen in schromelijke overdrijvingen, bij hen, voor wie de beslissing gold, een geest van ontevredenheid heeft willen wekken, die aan eene blijmoedige dienstvervulling niet anders dan zoude kunnen schaden, terwijl hij zich niet heeft ontzien om door het uitspelen van de militaire autoriteiten tegenover den burger-Minister van Oorlog — dit alles ook nog gekleed in den oneerbiedigen vorm, dien klager daartoe heeft gekozen — die autoriteiten bij hen, tot wie hij zich richt in zijn stuk, in een kwaad daglicht te stellen en tegen hen verbittering te doen ontstaan;

Overwegende dat klager zich zelven bij het opstellen van het stuk zeer wel bewust is geweest, dat hij den goeden, militairen toon daarin niet steeds heeft bewaard: dat hij immers, na op den voor-

grond te hebben gesteld, dat in het blad, waarin zijn stuk is opgenomen, aan den goeden toon veel waarde wordt gehecht door den Hoofdredacteur in het bijzonder, daarna, wanneer hij komt te vervallen in de schromelijke overdrijving van den sergeant, die door 'n enkele wijziging in 't Boekwerk Uniformen gedoemd is om door 't leven te dwalen als een paria in de maatschappij, tot dien hoofdredacteur het verzoek richt daarvan niets te schrappen en zelfs beterschap belooft, wanneer bedoelde Hoofdredacteur, wat hij noemt „deze noodkreet van den sergeant” voor 'n enkelen keer laat glippen, hetgeen hem evenwel zich niet doet onthouden van het daarna vergelijken van de positie van den sergeant met die van „'n tuchthuisboef” „een uitgestootene, een geteekende en meer van die afgezonderde „wezens”; dat wel klager heeft beweerd, dat hij met deze uitdrukkingen enkel heeft bedoeld eene vergelijking van de positie van den sergeant met die van de overige categorieën van militairen, maar vrijwel het tegenovergestelde te lezen staat in het stuk, waarin sprake is van „dwalen in de maatschappij” en „dwalen te midden van onze „medemenschen”, terwijl, al ware het anders, dan nog de positie van den sergeant tegenover die van de andere categorieën van militairen in onnodig schrille kleuren zoude zijn geteekend;

Overwegende dat klager, die, naar zijn eigen woorden, zich bewust was tegen den goeden toon te hebben gezondigd, zich had behooren neder te leggen bij de welverdiende en geenszins te zware straf, hem daarvoor door zijnen militairen meerdere opgelegd met een strafreden, die, al geeft het Hof aan de beneden te formuleeren omschrijving de voorkeur, in het wezen der zaak goed aangeeft, waarin klagers tekortkoming heeft bestaan; dat zijne klacht dan ook niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven en hij daarvoor ingevolge de wet zal moeten worden gestraft;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht zoodanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Straft klager te dier zake met vier dagen politiekamer;

Bepaalt, dat de strafreden, behoorende bij de straf van acht dagen politiekamer, waarover beklag, zal luiden:

„In een artikel in een weekblad getreden in eene beoordeeling van een door den Minister van Oorlog genomen maatregel op eene „wijze en in een toon, die met de instandhouding van eene goede „discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar is.”;

Bepaalt, dat deze strafreden naast de straf van acht dagen politiekamer in klagers straflijst zal worden opgenomen;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 1 October 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. M. Mendels.

Hij die over een gevonden voorwerp, waarvan hij weet dat het hem niet toebehoort, als heer en meester beschikt, eigent zich dat voorwerp wederrechtelijk toe.

Een latere beschikkingsdaad is dan niet meer als verduistering aan te merken, zijnde bovendien hier ten hoogste van een poging tot wederrechtelijke toeïgening sprake.

Beklaagde vrijgesproken omdat de verduistering wegens de eerste beschikkingsdaden niet bewezen was verklaard, tot vrijspraak had geleid en hooger beroep daarvan dus uitgesloten was.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

een opperschipper, appellant van een door den Krijgsraad te Willemsoord op 24 April 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, op de gronden en middelen, nader bij pleidooi aan te voeren en te ontwikkelen, den appellant vrij te spreken, subsidiair hem eene zoodanig lichtere straf op te leggen, als het Hof in goede Justitie zal vermeenen te behooren,

en

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 14 Mei 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Fisikaal bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant bij sententie van den Hove, met inachtneming van het genoemde, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding:

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige J. S. A. K. gepensionneerd kapitein ter zee, wonende te Nijmegen;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan, ter zake dat hij omstreeks het begin van het jaar 1918 te Helder vóór de ligplaats van Hr. Ms. „Kortenaer” vóór de Marine-kazerne te Willemsoord een met mandwerk omvlochten flesch, inhoudende petroleum, toebehoorende aan een ander dan aan hem, appellant, heeft weggenomen met het oogmerk om zich die flesch met inhoud wederrechtelijk toe te eigenen;

althans, dat hij, na omstreeks het begin van het jaar 1918 te Helder een vóór de ligplaats van Hr. Ms. „Kortenaer” vóór de Marine-kazerne te Willemsoord gevonden, met mandwerk omvlochten flesch, inhoudende petroleum, toebehoorende aan een ander dan aan hem, appellant, tot zich te hebben genomen en alzoo anders dan door misdrijf onder zich te hebben verkregen, in een daarop volgend tijdvak vóór 9 Maart 1918 te Helder opzettelijk die flesch met haren geheelen of gedeeltelijken, hoogerangeduiden inhoud, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend:

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 24 April 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — alsmede appellants schuld daaraan: het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „verduistering”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één maand met bevel tot de teruggave van de flesch met petroleum aan den commandant van Hr. Ms. „Kortenaer” na verloop van acht dagen nadat het geapprobcerde vonnis zal zijn gepronuntieerd en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem primair en hetgeen hem subsidiair meer is te laste gelegd, dan bewezen verklaard:

Overwegende dat appellant van het vonnis in zijn geheel in hooger beroep is gekomen, maar hij in dit beroep is niet-ontvankelijk, voor zooverre het vonnis eene vrijspraak inhoudt:

Overwegende dat het Hof geenszins bewezen acht, dat appellant in het in de telastlegging aangegeven tweede tijdvak (vóór 9 Maart 1918) de flesch met petroleum anders dan door misdrijf onder zich had: dat appellant immers, van omstreeks het begin van het jaar 1918 af, die flesch, welke hij toen had gevonden, in zijn eigen hut geborgen had en inmiddels had toegelaten, dat van de petroleum door scbepelingen voor scheepsgebruik werd genomen: dat appellant, die wist, dat de gevonden flesch niet aan hem toebehoorde, óf haar moet hebben gehouden voor Rijkseigendom, maar dan van het vinden rapport had moeten maken aan den eerste-officier van zijn schip, of

althans de flesch had moeten afdragen ter plaatse, waar op een oorlogsschip gevonden voorwerpen volgens de voorschriften behooren te worden afgedragen, of haar moet hebben beschouwd als particulier eigendom, maar dan de politie te Helder met zijne vondst had moeten in kennis stellen; dat hij, niets van dit alles doende, maar zelf de flesch opbergende en toelatende, dat van den vrij kostbaren inhoud door schepelingen voor scheepsgebruik werd genomen, zulks terwijl hij met petroleum-verstrekking aan boord niets te maken had, over de flesch met inhoud als heer en meester heeft beschikt en dus, in het in de telastlegging bedoelde tweede tijdvak, die flesch met inhoud niet nogmaals zich opzettelijk wederrechtelijk heeft kunnen toeëigenen; dat overigens, het voorgaande nog daargelaten, het Hof vervoer van de flesch met petroleum van het schip in de richting naar appellants woning met de bedoeling om te trachten de flesch met inhoud met een ander persoon te ruilen tegen kaarsen en over die kaarsen dan ten eigen bate te beschikken, ook niet zoude kunnen aanmerken als reeds voltooide toeëigening, zooals aan appellant is te laste gelegd, maar daarin enkel zoude kunnen voorzien een begin van uitvoering van appellants voornemen om zich de flesch met inhoud toe te eigenen;

Overwegende dat appellant derhalve van het hem te laste gelegde moet worden vrijgesproken en het veroordeelend vonnis van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven:

Gezien de artikelen 185 der Rechtspleging bij de Zeemacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet-ontvankelijk in zijn beroep, voorzoverre dit is gericht tegen dat deel van het vonnis, hetwelk eene vrijspraak inhoudt:

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 24 April 1918 ten laste van appellant gewezen, voor zoverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellant is te laste gelegd:

Spreekt appellant daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

**Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, standplaats
's-Hertogenbosch.**

Vonnis van 7 December 1917.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 28 December 1917.

President: Mr. R. W. C. de Menthon Bake, plv.

Leden: Gep. Kolonel H. B. Moll, Gep. Kolonel W. C. A. Colthoff,
Gep. Luitenant-Kolonel F. H. Lambert en Gep. Kapitein L. C.
Grotendorst.

Auditeur-Militair: Mr. J. I. L. Aghina.

Splitsing van een strafzaak ter wille van de bewijslevering geoorloofd geacht.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, r. o. eischer,

op en jegens

X., oud 24 jaren, geboren te Amsterdam, milicien-soldaat van de 4de compagnie, 3de bataljon, 18e Regiment Infanterie, met onbepaald klein verlof te Amsterdam, beklaagde en gerequireerde in persoon,

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch,

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overlegd;

Overwegende dat beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 16 October 1913 is ingedeeld bij het 18e Regiment Infanterie en op 1 Augustus 1914 is teruggekeerd van groot verlof en blijkens acte op 1 October 1913 in het garnizoen te Amsterdam opgemaakt en door den Kapitein B. en den s.m.a. D. C. F. H. met den beklaagde ondertekend, de krijgsartikelen voor het krijgsvolk te lande vastgesteld op laatstgenoemden dag aan den beklaagde zijn voorgelezen en hem daardoor is bekend gemaakt dat hij staat onder militaire tucht, weshalve op hem het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is, welke beide stukken aan beklaagde zijn voorgehouden;

Overwegende dat aan Y. en aan bovengenoemden beklaagde, aan den voet van het hem op 21 October 1917 beteekende schriftelijk

bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd: dat in den loop der maanden April en Mei 1917 te Waalwijk op verschillende tijdstippen;

A. de eerste beklagde heeft weggenomen eene hoeveelheid schellak van ongeveer 40 KG. en veertig lijnkoeken, toebehoorende aan H. P. J. H., J. C. F. H. en C. A. F. H., althans aan een ander dan aan hem, beklagde, met het oogmerk zich die schellak en die lijnkoeken wederrechtelijk toe te eigenen;

B. de tweede beklagde opzettelijk den eersten beklagde bij het plegen van het sub A omschreven misdrijf is behulpzaam geweest door telkens in de nabijheid van de fabriek, waar de eerste beklagde de diefstallen pleegde, op wacht te staan ten einde te waarschuwen, indien andere personen in de nabijheid kwamen en bovendien opzettelijk een gedeelte van de sub A genoemde goederen ten geschenke heeft aangenomen, wetende dat deze goederen van misdrijf afkomstig waren, althans destijds aldaar, althans te Amsterdam, of elders in Nederland opzettelijk uit de opbrengst van voornoemde goederen, waarvan hij wist dat zij door misdrijf waren verkregen, voordeel heeft getrokken door een gedeelte der opbrengst daarvan ten geschenke aan te nemen;

Overwegende dat de zaak-Y ter terechtzitting gesplitst is van de zaak contra X.;

Overwegende dat de beklagde heeft opgegeven, dat hij in de maanden April en Mei 1917 te Waalwijk in hetzelfde kwartier was ondergebracht als Y.; dat Y. gewoonlijk 's avonds na afloop van den dienst werkzaam was in de lijmfabriek van de Heeren H. te Waalwijk; dat Y. hem op een middag in de maand April jl. een kleine hoeveelheid schellak liet zien en hem vroeg of hij, beklagde, dacht dat zij, indien hij meer schellak uit die fabriek meenam, dat zouden kunnen kwijtraken; dat hij, beklagde, zeide, dat hij dit wel dacht; dat zij toen afspraken dat Y schellak uit die fabriek zou wegnemen, hij, beklagde, op den uitkijk zou staan en zij het dan in Amsterdam zouden trachten te verkoopen; dat hij in de maanden April en Mei 1917 een keer of zes met Y naar bedoelde fabriek is gegaan; dat Y dan telkens door de achterdeur de fabriek binnen ging, terwijl hij dan op wacht bleef staan bij een boerderij, die naast die fabriek stond, ten einde Y te waarschuwen, indien andere personen in de nabijheid kwamen; dat Y geregeld met een hoeveelheid schellak uit de fabriek terugkwam; dat de aldus verkregen hoeveelheid schellak gedeeltelijk door hem, beklagde, alleen, gedeeltelijk door hen te zamen naar Amsterdam is gebracht; dat hij aldaar van de opbrengst negen gulden heeft aangenomen; dat hij wist dat dit van misdrijf afkomstig was;

Overwegende dat Y, milicien-soldaat 4-II-18 R. I., als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat hij in de maanden April en Mei 1917 herhaaldelijk uit de fabriek van de firma V. H. en Z. te Waalwijk, schellak van die firma heeft weggenomen zonder daartoe gerechtigd te zijn; dat het

meermalen gebeurde dat beklaagde met hem medeging als hij lak ging halen; dat beklaagde dan op eenigen afstand op den uitkijk bleef staan; dat zij hadden afgesproken, dat hij de lak zou wegnemen en te Amsterdam zoude verkoopen; dat zij de opbrengst samen zouden deelen; dat zij ongeveer 5 of 6 maal in dien tijd naar Amsterdam zijn gegaan en dan de ontvreemde schellak ieder in een handkoffertje medenamen; dat beklaagde de lak bij meubelmakers verkocht; dat beklaagde hem de opbrengst afdroeg, waarna hij aan beklaagde een gedeelte daarvan ten geschenke gaf;

Overwegende dat, nu het opzet voortvloeit uit de omstandigheden waaronder de feiten zijn gepleegd door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkentnissen van beklaagde en de beëdigde verklaring van den getuige Y, wettig en overtuigend is bewezen: dat hij in den loop der maanden April en Mei 1917 te Waalwijk op verschillende tijdstippen opzettelijk den beklaagde Y bij het plegen van het sub A omschreven misdrijf is behulpzaam geweest door telkens in de nabijheid van de fabriek, waar de beklaagde Y de diefstallen pleegde, op wacht te staan ten einde te waarschuwen indien andere personen in de nabijheid kwamen en dat hij in den loop der maanden April en Mei 1917 te Amsterdam opzettelijk uit de opbrengst van voornoemde goederen, waarvan hij wist dat zij door misdrijf waren verkregen, voordeel heeft getrokken door een gedeelte der opbrengst daarvan ten geschenke aan te nemen, zoomede zijn schuld daaraan:

Gezien art. 74 der Militiewet; 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der wet van 14 November 1879 (Stb. 191), 9 der wet van 15 April 1886 (Stb. 64), 10. 27, 48, 56, 57, 310, 416 Wetboek van Strafrecht en art. 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht:

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan:

Qualificeert het als:

- 1°. medeplichtigheid aan diefstal;
- 2°. opzettelijk uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken;

Veroordeelt den beklaagde tot een maand gevangenisstraf:

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 29 Mei— 3 Juni 1917 in mindering zal worden gebracht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 4 October 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. Ph. S. Frenkel.

De Krijgsraad is niet bevoegd om een zaak te splitsen, die de garnizoens-commandant, als betreffende zijns inziens samenhangende feiten, bij één en dezelfde beschikking naar den krijgsraad heeft verwezen.

Dergelijke splitsing is ongeldig en moet als niet bestaande worden aangemerkt.

Het bewijs, dat opgebouwd was met behulp van verklaringen van aldus tegen elkaar gehoorde beklaagden, niet geleverd geacht. Vrijspraak.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

I. A, landstormplichtig-soldaat bij het 3e Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 26 April 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, tot tenietdoening der door den Krijgsraad bij zijne ongedateerde beschikking gelaste splitsing, subsidiair tot voorwaardelijke veroordeeling van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 14 Juni 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den auditeur-militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle bij eisch à minima is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft den duur der aan den appellant opgelegde gevangenisstraf, en dat alsnog bij sententie van den Hove die duur zal worden bepaald op drie maanden, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat den aftrek van het voorarrest betreft. —

II. den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 14 Juni 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van hetzelfde vonnis voor zooveel betreft:

B., landstormplichtig-soldaat bij het 3de Regiment Infanterie,

welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 1 Augustus 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden B., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft den duur der aan den gedaagde opgelegde gevangenisstraf, en dat alsnog bij sententie van den Hove die duur zal worden bepaald op drie maanden; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest, alzoo eischer in hooger beroep, ten eenre,

en

genoemden B., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot tenietdoening der door den Krijgsraad bij ongedateerde beschikking gelaste splitsing, subsidiair tot voorwaardelijke veroordeeling van appellant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant en gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, hebben terechtstaan, ter zake,

B. dat zij in den nacht van 17 op 18 Juli 1917 te Rucphen te zamen en in vereeniging, althans ieder afzonderlijk, terwijl zij op patrouille waren en als zoodanig er voor hadden te waken, dat geen waren, waarvan de uitvoer uit het Rijk toen verboden was, op ongeoorloofde wijze over de Rijksgrens naar België werden uitgevoerd, van J. van P. en A. H. v. d. W. de belofte hebben aangenomen te zullen ontvangen te zamen f 20.— althans eenig geld, wetende, dat deze belofte hun werd gedaan, teneinde hen te bewegen om in strijd met hun plicht in hunne bediening toe te laten, dat vier, althans eenige koeien, in strijd met het hiervoor bestaande uitvoerverbod, van Nederland naar België werden uitgevoerd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 April 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met hunne schuld daaraan, dat beklaagden in den nacht van 17 op 18 Juli 1917 te Rucphen, terwijl zij op patrouille waren en als zoodanig er voor hadden te waken, dat geen waren, waarvan de uitvoer uit het Rijk toen verboden was, op ongeoorloofde wijze over de Rijksgrens naar België werden uitgevoerd, van J. van P. de belofte hebben aangenomen, te zullen ontvangen eenig geld, wetende, dat deze belofte hun werd gedaan, teneinde hen te bewegen om in strijd met hun plicht in hunne bediening toe te laten, dat eenige koeien in strijd met het hiervoor bestaande uitvoerverbod van Nederland naar België werden uitgevoerd; het aldus bewezen feit heeft gequalificeerd als:

„Als ambtenaar eene belofte aannemen, wetende, dat zij hem gedaan „wordt, teneinde hem te bewegen om, in strijd met zijn plicht, in „zijne bediening iets na te laten”, en te dier zake appellant en gedaagde heeft veroordeeld ieder tot ééne maand gevangenisstraf met bepaling, dat de tijd, door de veroordeelden vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 21 tot 26 Juli 1917 in mindering zal worden gebracht en met vrijspraak van hetgeen hun meer of anders is te laste gelegd, dan in het vonnis als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat als bewijsmiddelen in het vonnis zijn gebezigd de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkentenis van de beklaagden — ieders erkentenis slechts gebezigd tegen dengene, die ze heeft afgelegd — en de beëdigde verklaring van den getuige J. van P; dat echter, waar appellant en gedaagde gaaf en onvoorwaardelijk voor den officier-commissaris hebben bekend hetgeen hun bij de verwijzing was te laste gelegd en zij bij hun verhoor voor den Krijgsraad bij die verklaring zijn blijven volharden, hier in waarheid sprake kan zijn niet van eigen erkentnissen, waaruit aanwijzingen vallen te putten, maar van voor den rechter afgelegde bekentenissen, die, om als volledig bewijs van schuld te kunnen dienen, enkel nog bevestiging van elders vereischen;

Overwegende dat bevestiging van elders hier echter ontbreekt; dat enkel als zoodanig in aanmerking zoude kunnen komen de in het vonnis weergegeven verklaring van J. van P. door den officier-commissaris en ter terechtzitting van den Krijgsraad als getuige onder eede gehoord, maar het Hof het noch juist, noch oorbaar acht om deze verklaring als bewijsmiddel tegen appellant en gedaagde te bezigen.

Overwegende dat toch bedoelde J. van P. te zamen met appellant en gedaagde en met nog vier andere personen door den Generaal-Majoor, Garnizoens-commandant in het legeringsgebied der IVde Divisie, bij ééne en dezelfde beschikking, van 12 October 1917, naar den Krijgsraad is verwezen ter zake van een aantal feiten, die door dien Garnizoens-commandant blijkbaar als samenhangende zijn aangemerkt; dat, nadat de informatiën in de zaak tegen deze personen waren afgeloopen en de Commandeerende-Officier van het Garnizoen van de Hoofdplaats van het derde Militair Arrondissement daarvan rapport had ontvangen, deze Commandeerende-Officier bij beschikking van 8 Januari 1918 het bijeenkomen van den Krijgsraad tegen 1 Februari 1918 heeft gelast, terwijl aan den voet van het bevelschrift de Auditeur-Militair aan de zeven beklaagden de feiten heeft te laste gelegd, in de beschikking tot hunne verwijzing naar den Krijgsraad genoemd; dat nu wel, zooals blijkt uit de notulen van het verhandelde in den Krijgsraad, de zaak op 1 Februari 1918 is gesplitst in eene zaak tegen appellant en gedaagde en in eene zaak tegen de vijf andere beklaagden, welke splitsing blijkens eene in het

dossier aanwezige, niet gedagteekende en naar aanleiding van schriftelijke bedenkingen van de zijde der verdediging gegeven beschikking van den Krijgsraad heeft plaats gehad, teneinde de gelegenheid te openen om enkele beklaagden tegenover andere als getuige te hooren, terwijl daarna dan ook o.a. J. van P., die tijdens de informatiën door den officier-commissaris als beklagde was gehoord, vervolgens op 14 Februari 1918 door den officier-commissaris als getuige onder eede is gehoord, — maar de Krijgsraad door deze splitsing te bewerkstelligen zijne wettelijke bevoegdheid is te buiten gegaan; dat immers in de Rechtspleging bij de Landmacht aan den Krijgsraad nergens de bevoegdheid is toegekend om eene zaak te splitsen, die door den garnizoens-commandant, als betreffende naar zijn oordeel samenhangende feiten, bij ééne en dezelfde beschikking, welke den grondslag van de in te winnen informatiën uitmaakt, naar den Krijgsraad is verwezen; dat daarom, niettegenstaande de door den Krijgsraad bewerkstelligde splitsing, de zaak tegen de zeven in de beschikking tot verwijzing genoemde personen nog steeds moet worden aangemerkt als ééne zaak en die zeven personen als zeven beklaagden, wier verklaringen niet ten nadeele van elkander mogen strekken en enkel als bewijsmiddel mogen worden gsbezigd tegen degenen, die ze hebben afgelegd;

Overwegende dat dus niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan appellant en gedaagde is te laste gelegd, zij daarvan behooren te worden vrijgesproken en mitsdien het hen veroordeelend vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 26 April 1918 ten laste van appellant en gedaagde geweest, voor zooverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellant en gedaagde is te laste gelegd en door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen is verklaard;

Spreekt appellant en gedaagde vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan :

dat de splitsing, om de redenen door den Krijgsraad aangevoerd, verantwoord is:

dat de beklagde echter te licht is gestraft; en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, d.d. 26 April 1918, alhier in geschil, wat betreft den duur der, aan den beklagde opgelegde gevangenisstraf; en doende enz., dat

alsnog, bij Sententie van dezen Hove, die duur zal worden bepaald op drie maanden:

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, óók wat betreft den aftrek van het voorarrest.

terwijl

de verdediger betoogde:

dat het hem wil voorkomen, dat de splitsing in deze zaak, welke oorspronkelijk gevoerd werd tegen zeven beklaagden, niet verantwoord is en wel in de eerste plaats op de gronden reeds aangevoerd door Mr. van der Goot (als raadsman van den gedaagde A.) voor den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch in zijne „schriftuur van antwoord” ingediend ter zitting van genoemden Krijgsraad op 5 April 1918.

Aan deze gronden wil ondergeteekende echter nog het volgende toevoegen:

Ook op grond van art. 162 Wetboek van Strafvordering moet het ontoelaatbaar worden geacht, in twee samenhangende zaken na splitsing, den beklaagde in de eene zaak als getuige in de andere zaak te hooren. In genoemd artikel wordt immers reeds verboden het hooren als getuige van de bloedverwanten van een medebeklaagde, dus a fortiori verbiedt de wet het hooren van een medebeklaagde zelf. Hiertegen zou nu wel aangevoerd kunnen worden het argument van de (ongedateerde!) beschikking van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch dat er in het onderhavige geval geen sprake is geweest van samenhangende feiten in den zin van art. 88 Wetboek van Strafrecht, dit argument kan echter niet opgaan waar het onderhavige geval zeker is aan te merken als het begaan van een strafbaar feit door verscheidene personen gelijktijdig; uit de processtukken blijkt toch duidelijk, dat de zeven beklaagden elk f 10.— hebben aangenomen voor denzelfden dienst dien zij aan K. hebben bewezen. Ook het andere argument in dezelfde ongedateerde beschikking van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch gebezigd, dat art. 14 der wet op de Rechtspleging bij de Landmacht niet verbiedt, dat de rechter splitsing beveelt van een zaak waarin door den Commandeerenden Officier slechts één verwijzing naar den Krijgsraad is uitgevaardigd, komt ondergeteekende onvoldoende voor om de splitsing te verdedigen, daar op deze wijze de verwijzing naar den Krijgsraad niet meer den grondslag uitmaakt van het onderzoek.

Het argument, hetwelk bij den Krijgsraad den doorslag gegeven schijnt te hebben tot de beschikking, vormt de overweging dat het op deze wijze mogelijk is, om enkele beklaagden tegenover andere als getuigen te hooren. Dit is de eigenlijke reden der splitsing, een reden welke door het Hooggerechtshof bij Uwe Sententie van 25 Februari 1916 (Weekblad van het Recht n°. 9909) reeds als ontoelaatbaar is aangemerkt, 1) daar toch op deze wijze een beklaagde als getuige onder eede gehoord wordt, hetwelk met alle beginselen eener behoorlijke strafrechtspleging in strijd is, daar op deze wijze feitelijk meeneeden

1) Zie ook de sententie van 2 Juni 1916 M.R.T. XII, blz. 445.

worden uitgelokt. Ik behoef er nader niet op te wijzen dat deze wijze van behandelen eener strafzaak in de strafrechtsliteratuur reeds bij herhaling ernstige kritiek heeft uitgelokt (zie W. v. h. R. N°s 9725, 9842, 9845, 9847, 9849, 9861 en 9868) en ook door den Minister van Justitie in zijn memorie van antwoord op de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1916 (W. v. h. R. n°. 9897) is gedesavoueed.

Wijders wil het den ondergeteekende voorkomen dat de straf waartoe de beide gedaagden veroordeeld zijn geenszins te licht genoemd mag worden. In aanmerking moet toch worden genomen dat in de 3 jaren dat de beide gedaagden in militairen dienst zijn B. nog nimmer, en A. slechts ééne zeer onbeduidende disciplinaire straf heeft ondergaan, terwijl beide nimmer met politie en Justitie in aanraking zijn geweest. Verder moet niet uit het oog worden verloren dat beide gedaagden behalve de 5 dagen die zij preventief hebben gezeten, elk 6 weken strafarrest voor het gepleegde feit hebben ondergaan, die bij het uitspreken Uwer straf toch zeker ook wel in aanmerking mogen worden genomen.

Om deze redenen waagt ondergeteekende het zelfs bij Uw Hoogerechtshof met den meesten aandrang aan te dringen op een voorwaardelijke veroordeeling van beide gedaagden, maar voornamelijk van gedaagde A., van wien uitstekende getuigschriften, onderteekend door alle notabelen van de gemeente D. alsmede van zijn vroegeren Compagnies-Commandant hierbij gaan.

Resumeerend heeft ondergeteekende derhalve de eer bij Uw Hoogerechtshof te concludeeren:

1°. tot de tenietdoening der door den Krijgsraad te 's Bosch bij zijn ongedateerde beschikking gelaste splitsing;

2°. subs. voor geval het Uw Hoogerechtshof mocht voorkomen dat de splitsing terecht is geschied, tot voorwaardelijke veroordeeling van beide gedaagden op grond van hun gunstig verleden, het berouw dat beiden hebben over hun daad en de overweging dat de vrees voor de te ondergane straf de gedaagden eerder van verdere misdadigheid zal afhouden dan de herinnering aan eene ondergane gevangenisstraf die ook steeds hunne reclasseering in den weg zal blijven staan.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 1 November 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick,
J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan,
toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

*Weigering om aan een dienstverrichting deel te nemen ofschoon
vrijstelling van dienst was verleend is strafbaar, wanneer de order
niettegenstaande de mededeeling van de vrijstelling gehandhaafd en
niet uitgevoerd wordt.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij
's Hofs beschikking van 25 Juli 1918 gemachtigd hooger beroep te
doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te
's Hertogenbosch op 28 Juni 1918 gewezen in de zaak

tegen

een landstormplichtig soldaat bij het 7de Regiment Infanterie,

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding:

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde
Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, heeft terecht-
gestaan ter zake, dat hij op 28 Januari 1918 te Valkenswaard, toen
de landstormplichtig sergeant N. hem gelastte steenkolen te helpen
lossen van een proviandwagen, uitdrukkelijk heeft geweigerd en
opzettelijk heeft nagelaten, die order te gehoorzamen en na te komen:

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 28 Juni 1918 gewezen vonnis,
heeft overwogen, dat, nu uit de ten processe aanwezige stukken
blijkt, dat de gedaagde overeenkomstig de compagnies-orders „vrij
van dienst” had gekregen, gedaagde niet gehouden was de hem

gegeven orders te gehoorzamen en na te komen, en gedaagde heeft vrijgesproken.

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven: dat hij op 28 Januari 1918 te Valkenswaard van den sergeant v. N. last kreeg om met hem mede te gaan om steenkolen van een proviandwagen te helpen lossen; dat hij zeide, dat hij van den vaandrig S. dien middag vrij van dienst had gekregen om zijn kist te pakken, daar hij op detachement moest; dat de sergeant wegging en hij, gedaagde, niet meeging om de kolen te lossen; dat ongeveer een kwartier later de sergeant v. N. opnieuw bij hem kwam en zeide: „Weiger je steenkolen te helpen lossen van den proviandwagen?\": dat hij, gedaagde, niets antwoordde en niet is gaan helpen lossen:

Overwegende dat getuige W. v. N., landstormplichtig sergeant bij het 7de Regiment Infanterie, als getuige onder eede heeft verklaard: dat hij op 28 Januari 1918 te Valkenswaard gedaagde commandeerde om te helpen bij het lossen van steenkolen van den proviandwagen: dat gedaagde antwoordde: „Ik heb vrij van dienst gekregen van den vaandrig S.\"; dat hij, getuige, zijn order herhaalde, waarop gedaagde antwoordde: „Ik doe het niet\"; dat hij eenige minuten later gedaagde opzocht en nogmaals gelijken last gaf: dat gedaagde aan zijn last geen gevolg heeft gegeven:

Overwegende dat op grond van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, dat de naam N. wordt gelezen als *van N.*, door welke onnauwkeurigheid in de telastlegging de belangen van gedaagde geacht worden niet te zijn geschaad:

Overwegende dat dit feit valt in de bepaling van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande: dat toch het door gedaagde gevoerd verweer, hetwelk door den Krijgsraad als ter zake dienende is aanvaard, n.l. dat gedaagde, nu hij vrij van dienst had, niet gehouden was de hem gegeven order te gehoorzamen en na te komen, door het Hof niet als juist kan worden ingezien: dat immers de bepaling van artikel 3 van den Inwendigen Dienst der Infanterie in gevallen als deze voorziet: dat ingevolge deze bepaling, gedaagde den sergeant van N. bekend heeft moeten maken, gelijk gedaagde heeft gedaan, met het door den vaandrig S. bepaalde, welke vaandrig de order van den compagnies-commandant ten uitvoer legde: dat echter, toen genoemde sergeant zijnen last daarna handhaafde, gedaagde aan dien last uitvoering had behooren te geven, en hij, door dit te verzuimen, zich heeft schuldig gemaakt aan: „als minder militair „in eene andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand „of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is, uitdrukkelijk „weigeren en opzettelijk nalaten de orders van dengeen, die boven „hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen\": dat het Hof in het bovenstaande aanleiding vindt, gedaagde te dier zake een lichte straf op te leggen:

Gezien de artikelen 13 der Landstormwet; 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande: 7, 19 der Wet van 14 November

1879 (Staatsblad No. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64); 91 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 28 Juni 1918 in deze zaak gewezen:

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan; met den verstande als hooger aangegeven:

Qualificeert dit bewezene als: „Als minder militair in eene andere „gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats, „welke dadelijk belegerd of berend is, uitdrukkelijk weigeren en „opzettelijk nalaten de orders van dengeen, die boven hem gesteld is, „te gehoorzamen en na te komen”:

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die vrijspraak onjuist is:

dat de beklaagde de order van sergeant N. om te helpen steenkolen te lossen, had moeten volbrengen, toen hij deze bekend had gemaakt met de bevelen, die hij reeds van den vaandrig S. ontvangen had, en strijdig waren met de order van sergeant N., en deze sergeant, desalniettemin, op de uitvoering van zijn order bleef aandringen, behoudens beklaagdes recht om daarna zich over die order te beklagen:

dat daarenboven, toen sergeant N. de order gaf steenkolen te lossen, de beklaagde niet bezig was zijn koffer te pakken, of met zich gereed te maken voor het vertrek naar Budel:

dat de beklaagde, blijkens het uittreksel uit zijn straflijst, zich herhaaldelijk onkrijgstuchtelijk heeft gedragen en daarvoor is gestraft:

dat de allereerste straf is opgelegd wegens „zich hoogst ongepast uitgelaten over een meerdere;”

dat voorts de aandacht wordt gevestigd op de bestaffing van 15 Augustus 1917, met als strafreden: „uit losheid niet onmiddellijk gevolg gegeven aan hem door den sergeant der week gegeven last”:

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch d.d. 28 Juni 1918 alhier in geschil, en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij sententie van dezen Hove, met aanhaling der artikelen 13 der Landstormwet, 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64) 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

„als mindere militair in eene andere gelegenheid dan in eene „affaire tegen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd „of berend is, uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders

„van dengene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te „komen” en deswege veroordeeld tot veertien dagen militaire gevangenisstraf.

De verdediger betoogde:

De woorden „uitdrukkelijk weigert of opzettelijk nalaat” in art. 95 C. L. omschrijven te zamen één begrip: den onwil. Pols zegt blz. 293/4 2e druk: Ons artikel (95) straft alzoo het opzettelijk nalaten, hetzij dit al of niet mondeling zij aangekondigd, het niet nakomen van ontvangen orders, omdat men niet wil. De grond der strafbaarheid is de onwil, het opzet, in tegenstelling van de onachtzaamheid of nalatigheid, waartegen bij art. 10 Kr. gewaakt is. Bestaat die onwil, dat opzet niet, dan mag ons artikel niet worden toegepast, zelfs niet met behulp van art. 17.

Nu ligt het voor de hand dat opzet in strafrechtelijken zin niet aanwezig is nu de beklaagde te goeder trouw mocht meenen, dat hij niet verplicht was de hem gegeven opdracht te volbrengen.

De Heer Advocaat-Fisikaal, bij verzoek tot mandament van appel, betoogt, dat de beklaagde verplicht was geweest de hem gegeven order uit te voeren en dan zich te beklagen. Inderdaad een zonderlinge redeneering die zou moeten leiden tot de gevolgtrekking dat voor een soldaat „vrij” van dienst eigenlijk beteekent niet vrij van dienst.

Dergelijke logica is natuurlijk voor de hersens van een gewoon soldaat te sterk en den beklaagde niet kwalijk te nemen, dat hij die gevolgtrekking niet gemaakt heeft.

Ook wat verder in bedoeld request door den Heer Advocaat-Fisikaal wordt aangevoerd doet niet ter zake. Dat de beklaagde niet bezig was zijn koffer te pakken — misschien had hij niet eens zoo'n meubel — hief de omstandigheid niet op, dat hem „vrij van dienst” was gegeven. De vaandrig S. had niet bevolen de koffers te pakken, maar hij had overeenkomstig de compagniesorders vrij van dienst gegeven om gelegenheid te geven de koffers te pakken en zich gereed te maken voor vertrek. Daartoe behoorde ook het nemen van rust, om niet vermoeid, maar frisch en uitgerust, gereed te zijn voor vertrek. Wanneer de Heer Advocaat-Fisikaal meent, gelijk hij zegt, dat de beklaagde niet bezig was zich gereed te maken voor vertrek, dan is dat een vergissing. Door allen arbeid te weigeren maakte de man zich gereed voor vertrek.

Wat was aanleiding, dat de sergeant dezen soldaat aanwees voor het lossen van kolen, en die aanwijzing volhield, toen de man hem mededeelde, dat hij op detachement moest? Van eenige noodzakelijkheid blijkt niets. Integendeel. De sergeant verklaart, dat hij eerst een anderen soldaat aanwees en toen nog eens den beklaagde opzocht om hem te „gelasten” kolen te lossen, wat niet eens meer noodig was. Dat gedrag van dien sergeant is sterk te laken. Hem moest de compagniesorder bekend zijn, waarbij bepaald werd, dat iemand, die op detachement moet, vrij van dienst moet hebben. Hij moest begrijpen — een sergeant is immers veel sterker in de logica dan een gewoon soldaat — dat dit vrij van dienst geven niet bedoelde

te zijn een gunst jegens degenen, die op detachement gaan, maar een maatregel in het belang van den dienst, om met frissche mannen op detachement te gaan. Hij had onmiddellijk moeten zwichten, toen hij de reden vernam, waarom beklagde niet mocht arbeiden. Hij had kunnen zwichten, zonder zijn prestige schade te doen.

Een totaal verkeerd begrip omtrent — het wezen der krijgstucht (of liever der tucht in het algemeen) deed hem handelen, gelijk hij handelde. Bij dezen onderofficier geldt blijkbaar de regel, dat een bevel gehoorzaamd moet worden, ook al is het strikt verkeerd en dat het terugnemen van een bevel de „krijgstucht” verzwakt. Hij beseft niet dat tucht gebouwd moet zijn op volledige overgave, gerechtvaardigd door volkomen vertrouwen bij den ondergeschikte en op volle toewijding, eerlijkheid en rechtvaardigheid bij den meerdere. Alle onrechtvaardigheid van den meerdere ondermijnt de tucht en het handhaven van het gezag van een meerdere, ook waar hij onrecht deed, vernielt de krijgstucht.

Zoo er iemand strafbaar is in deze zaak, dan is het de sergeant N., ter verontschuldiging van wien slechts gezegd kan worden, dat hij in onwetendheid zondigde en dat hij — helaas — niet de eenige is die de voor ons volk en onzen tijd versleten begrippen omtrent tucht huldigen, waarvan hierboven gesproken is.

De militaire rechter staat hooger dan deze onderofficier, overziet het geheel en geroepen mede te helpen tot handhaving der krijgstucht, zal hij enkel in het belang van den dienst, van de strijdvaardigheid van het leger hebben gehandeld, wanneer hij weigert het gezag van een onderofficier te handhaven ook in gevallen waarin het ongelijk aan den kant van dien meerdere is.

Waar moet het heen, als in tijd van oorlog — en dit is toch in dezen tijd geen holle frase — iedere sergeant allerlei werk zou mogen gelasten aan soldaten, die misschien een uur later aan een belangrijke actie (een patrouille of een gevecht) moeten deelnemen, wanneer, die soldaat zich niet beroepen mag op de omstandigheid, dat hij voor zoo'n actie is aangewezen en met het oog daarop vrij van dienst heeft gekregen. Dat zou de konsekwentie zijn van eene veroordeeling van dezen beklagde.

Ten slotte dient te worden opgemerkt, dat onder „order” in art. 95 verstaan moet worden een bevel tot een bepaalde dienstverrichting. Nu kan het lossen van kolen van een proviandwagen zeer goed „dienst” zijn, maar het behoeft dat lang niet altijd te zijn. Uit de telastlegging (en zelfs uit de stukken) blijkt niet of het lossen in dit geval een „dienstverrichting” was zoodat reeds uit dien hoofde de beklagde moet worden vrijgesproken.

Op deze gronden concludeerde de comparant dat het den Hove behage het vrijsprekend vonnis te bevestigen, met aanvulling of verbetering der gronden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 5 November 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Yssel.

Raadsman: Mr. H. G. V. Hijmans.

Art. 87 der Algemeene Politieverordening der Gemeente Leeuwarden geeft aan B. en W. slechts de bevoegdheid om voor motorrijtuigen verkeersvoorschriften vast te stellen.

Op grond van deze bepaling gegeven verkeersvoorschriften voor rijwielen missen derhalve bindende kracht.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 31 Juli 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Arnhem op 11 Januari 1918 gewezen in de zaak tegen een korporaal bij het 4de Regiment Vesting-Artillerie,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 24 September 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden gedaagde, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden vrijgesproken alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden beklaagde, gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat gedaagde zich ten deze wil gedragen naar het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 21 Maart 1918 te Leeuwarden, als bestuurder van een rijwiel, daarmede heeft gereden over den openbaren weg, de Beijerstraat, in de richting van het Hofplein en Gouverneursplein;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 Juni 1918 gewezen vonnis, op grond van den inhoud van het in het vonnis weergegeven proces-verbaal, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede zijne schuld daaraan: het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „In de gemeente Leeuwarden, als bestuurder van een rijwiél, daarmede de Beijerstraat, in de richting naar het Hofplein en Gouverneursplein, berijden”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van twee gulden, met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van twee dagen:

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid:

Overwegende dat de bepalingen van artikel 87, 1b en 3 van de Algemeene Politie-verordening voor de gemeente Leeuwarden, voor zooveel hier van belang, inhouden, dat het aan bestuurders van motorrijtuigen verboden is eene straat, welke krachtens openbare kennisgeving van Burgemeester en Wethouders slechts in één richting mag worden bereden, te berijden in eene andere richting dan bij die kennisgeving voor die straat is aangewezen: dat artikel 15 van het Algemeen Politie-besluit van Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden onder meerdere bepaalt, dat het is verboden met motorrijtuigen en rijwielen te berijden de Beijerstraat in de richting naar het Hofplein en het Gouverneursplein:

Overwegende dat de in deze door den gemeenteraad aan Burgemeester en Wethouders gegeven opdracht enkel betrof het geven van verkeersbepalingen ten aanzien van motorrijtuigen en dan ook die bepalingen, voorzooverre betrekking hebbende op rijwielen, niet verbindend kunnen worden geacht:

dat derhalve het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar is ingevolge artikel 15 van het Algemeen Politie-besluit juncto artikel 87 van de Algemeene Politie-verordening voor de gemeente Leeuwarden, en, nu het evenmin strafbaar is bij eenige andere bepaling van wet of verordening, gedaagde behoort te worden vrijgesproken:

Gezien de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie:

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 11 Juni 1918 ten laste van gedaagde gewezen, wat de qualificatie en de strafoplegging betreft:

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart niet strafbaar het aan gedaagde te laste gelegde en bewezen feit en spreekt hem mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 22 November 1918.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepeel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. P. C. J. Cremer.

*De telastlegging nietig verklaard omdat slechts vermeld werd medeplichtigheid aan diefstal en niet een juiste omschrijving van den diefstal overeenkomstig de eischen van art. 114 R. L. aanwezig was.**Het bewijs, berustend op de bekentenis van den beklagde (medeplichtige) en de getuigenis van den dader, onvoldoende geacht.*In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

B., oud 23 jaar, geboren te Dreumel, milicien-kanonnier bij het 3de Regiment Veld-Artillerie, appellant van een door den Krijgsraad te 's Hertogenbosch op 13 September 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, tot nietigverklaring van het beveldschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, subsidiair tot vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 1 October 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den auditeur-militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen. mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant bij sententie van den Hove zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, heeft terechtgestaan, ter zake dat hij in den nacht van 22 op 23 April 1918 te Breda opzettelijk K. is behulpzaam geweest bij het plegen van diefstal in de woning van B., door, tijdens genoemden K. in die woning verbleef en daar bovengenoemd strafbaar feit pleegde, aan de straatzijde buiten op wacht te staan om te waken, of onraad ontstond;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 13 September 1918 gezezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „medeplichtigheid aan diefstal”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring vloorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 23 April tot 3 Mei 1918 in mindering zal worden gebracht;

Overwegende dat de telastlegging vermeldt, dat appellant K., opzettelijk behulpzaam is geweest bij het plegen van diefstal, zonder dat is omschreven, op welke feiten en omstandigheden de qualificatie „diefstal” steunt; dat het verband, dat artikel 48 van het Wetboek van Strafrecht tusschen de handelingen van den medeplichtige en den dader legt, niet toelaat de handelingen van den medeplichtige te beoordeelen, wanneer niet tevens de rechter zijn onderzoek mag uitstrekken tot het misdrijf, waaraan de medeplichtige heeft deelgenomen; dat dan ook den medeplichtige aan een misdrijf slechts dan een feit wordt te laste gelegd, gelijk artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht op straffe van nietigheid voorschrijft, wanneer feitelijk is omschreven ook het misdrijf, waaraan hij heeft deelgenomen, en het dus niet voldoende is, wanneer enkel zijn vermeld de feiten, die den aard der deelneming betreffen;

Overwegende dat derhalve de telastlegging nietig behoort te worden verklaard en het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Overwegende ten overvloede, dat de bewijsmiddelen in het vonnis enkel bestaan uit de bekentenis van beklaagde, bevestigd door de verklaring van den als getuige gehoorde K., zijnde deze de in de telastlegging genoemde dader van den diefstal; dat niet op grond van deze bewijsmiddelen als wettig en overtuigend bewezen had mogen worden aangenomen, dat appellant schuldig is aan het hem te laste gelegde en, ware dus de telastlegging niet nietig, appellant op dezen grond had behooren te zijn vrijgesproken;

Gezien de artikelen 114, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verklaart nietig de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van 9 September 1918, den appellant betreffende;

Ontzegt allen anderen eisch.

De verdediger voerde aan:

Aangezien beklagde is te last gelegd dat hij K. is behulpzaam geweest bij het plegen van diefstal, door buiten op de wacht te staan toen het misdrijf gepleegd werd;

Aangezien beklagde is te last gelegd dat hij K. is behulpzaam kunnen beoordeelen of de dader zich aan een misdrijf schuldig gemaakt heeft, en beklagde derhalve recht heeft, dat in het bevelschrift, waarbij het samenroepen van den Krijgsraad geordonneerd wordt, de feiten zooals deze door den dader bedreven zijn, zijn omschreven, om daardoor in de gelegenheid te zijn te beoordeelen of de dader zich aan een misdrijf heeft schuldig gemaakt, en de vervolging niet ontstaan kan door in dat bevelschrift een kwalificatie te stellen, waartegen de medeplichtige zich niet kan verdedigen;

Aangezien had behooren te last gelegd te zijn, dat beklagde, toen K. door middel van het openschuiven van een raam in een huis binnenging en aldaar opzettelijk wederrechtelijk zich eenige dozen toeëigende, dezen behulpzaam is geweest, enz.;

Aangezien door de telastlegging als geschied, beklagde zich belemmerd acht in zijne verdediging;

Mitsdien het vonnis, waarvan beroep te vernietigen en voornoemd bevelschrift nietig te verklaren, subsidiair beklagde vrij te spreken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 3 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. v. Sandick, Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Klager, die zich, ongeveer drie weken na het voor de tweede maal verwerven van het militair vaardigheidsdiploma, voor de derde maal aan dat examen onderwerpt, is terecht krijgstuuchtelijk gestraft. Klacht ongegrond verklaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de klacht, ingediend den 7den October 1918, van den sergeant H., van het Depot-bataljon der IIde Infanterie-brigade, over de straf van vier dagen kamerarrest, hem op 4 October 1918 opgelegd door zijn bataljons-commandant, den Majoor G., wegens: „Zich ..opgeven voor het diploma voor militaire vaardigheid, terwijl hij ..drie maanden te voren daaraan had voldaan”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager, nadat hij reeds tweemaal — in 1917 en in 1918 met tusschenruimte van ongeveer een jaar — het militair vaardigheidsdiploma had verworven, zich andermaal in 1918 voor deelneming aan het examen te 's Gravenhage heeft opgegeven, en wel toen het tweede diploma slechts ongeveer drie weken in zijn bezit was;

dat klager ongeveer twee maanden daarna (September 1918) inderdaad voor de derde maal aan het examen heeft deelgenomen;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

dat hij zich voor de derde maal binnen kort tijdsverloop aan het onderzoek wenschte te onderwerpen niet alleen om zijne geoefendheid te behouden, doch ten deele ook omdat bij gunstigen uitslag vier dagen verlof wordt verleend;

dat hem eerst naderhand bekend is geworden, dat in 1917 door den Opperbevelhebber is bepaald, dat in 1918 degene, die in dat jaar met gunstigen uitslag het examen had afgelegd, niet voor de tweede maal aan een examen mocht deelnemen, en dat hij meent, waar hij destijds deze bepaling niet kende, geene straf te hebben verdiend;

Overwegende dat strafoplegger heeft verklaard:

dat hij heeft aangenomen, dat aan klager buiten diens schuld de door den Opperbevelhebber gegeven bepaling destijds niet bekend was, en dat hij derhalve die onbekendheid klager niet euvel heeft geduid;

dat het onderzoek te 's Gravenhage ter verkrijging van het vaardigheidsdiploma ongeveer eene week duurt;

dat klager, vrijwilliger, G. langer dan vijf jaar onderofficier is;

dat de dienst bij het Depot-bataljon zwaar is en alzoo instructeurs moeilijk gemist kunnen worden;

dat klager, in verband met een en ander, achterwege had moeten laten zich in 1918 andermaal op te geven voor deelneming aan het examen;

dat z.i. klager te veel heeft gedacht aan de vier dagen extra-verlof, welke hij zou kunnen deelachtig worden, en te weinig aan den dienst bij het Depot-bataljon;

dat destijds klagers verzoek onopgemerkt is doorgestaan ten gevolge van de vele administratieve bezigheden, welke bij het zoo sterke Depot-bataljon door de verschillende chefs zijn te verrichten;

Overwegende dat klager, alle omstandigheden in aanmerking genomen, bij eenig nadenken uit zich zelven had kunnen en dus had moeten inzien, dat het niet aanging om, kort nadat hij voor de tweede maal het vaardigheidsdiploma had verworven, zich andermaal op te geven ter deelneming aan het examen te 's Gravenhage, zulks met de wetenschap, dat hij dientengevolge weldra gedurende ongeveer eene week onttrokken zou zijn aan den zwaren dienst bij het Depot-bataljon;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat klager straf heeft verdiend;

Overwegende dat de omschrijving van de strafreden, alhoewel daarin klagers tekortkoming naar het wezen der zaak juist is gekenmerkt, wijziging behoeft, omdat klager niet drie maanden, doch ongeveer drie weken, nadat hij het diploma — voor de tweede maal — had verworven, zich heeft opgegeven ter deelneming aan het examen te 's Gravenhage;

Overwegende dat de aan klager opgelegde straf niet te zwaar is;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de straf en de bijbehorende strafreden, met dien verstande evenwel, dat daarin in plaats van „drie maanden” moet worden gesteld „ongeveer drie weken”;

Gelast het aanbrengen van deze wijziging in de straflijst;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARRONDISSEMENTS-RECHTBANK TE 's-GRAVENHAGE.

Vonnis van 25 Juni 1918.

Voorzitter: Mr. van Rees.

Rechters: Mrs. du Mosch en de Joncheere.

*N a v o r d e r i n g v a n t e w e i n i g b e t a a l d e s o l d i j .
B e w i j s k r a c h t v a n h e t s t a m b o e k .*

Het zonder reserve in-ontvangst-nemen van soldij door een minder militair verwerkt niet diens recht om het te weinig ontvangene na te vorderen.

De rang van korporaal wordt uitsluitend verkregen door bevordering door de tot die bevordering aangewezen militaire autoriteiten.

Eene aantekening op het stamboek, inhoudende dat de desbetreffende militair een bepaalden rang bekleedt, bewijst dien rang niet; het bezit van dien rang kan alleen worden bewezen door het feit, dat de militair tot dien rang is bevorderd; deze bevordering kan op haar beurt door eene aantekening op het stamboek worden bewezen.

W. S., Werkman, wonende te Rotterdam, eischer,
Procureur Mr. H. J. Rink, te 's-Gravenhage.
Advocaat Mr. M. H. de Boer, te Utrecht

tegen:

den Staat der Nederlanden, gedaagde.
Advocaat en procureur Mr. J. H. Telders te 's-Gravenhage.

De Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage,
Gehoord partijen in hare conclusiën en pleidooien;
Gehoord den Officier van Justitie in zijne conclusie tot niet-ontvankelijk-verklaring van eischer in zijne vordering met zijne veroordeeling in de kosten;

Gezien de stukken van het geding;

Ten aanzien der daadzaken;

Overwegende dat eischer bij conclusie van eisch overeenkomstig de dagvaarding heeft gevorderd veroordeeling van gedaagde tot betaling van f 393,82 met rente en kosten, daarbij stellend:

dat hij van 1 Augustus 1916 tot 21 October 1916 en sedert 16 Mei 1917, den gedaagde heeft gediend als landweerplichtige;

dat hij gedurende al dien tijd den rang van korporaal heeft bekleed en als kok heeft dienst gedaan, maar ondanks herhaalde protesten niet door zijne meerderen in rang in dien rang is erkend en hem ook is verboden de korporaalsdistinctieven te dragen;

dat deze kwaliteit van korporaal bij het Nederlandsche leger wordt bewezen door een authentiek uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 35e Bataljon Landweer-Infanterie, afgegeven en geteekend door den Commandant van dat Bataljon, welk uittreksel bij afschrift in het geding wordt gebracht;

dat aan eischer gedurende bovenvermelde tijdperken steeds de soldij is uitgekeerd, verbonden aan den stand van soldaat en de met de uitbetaling van soldij en tractementen belaste ambtenaren op eischers herhaalde verzoeken om hem uit te keeren het bedrag, waarop hij als korporaal recht had, steeds weigerend hebben geantwoord;

dat eischer een bedrag van f 71,76 voor soldij (met toelagen) over den bovengenoemden dienstitijd tot en met 31 December 1917 heeft ontvangen, maar dienende als korporaal-kok recht had op een tractement (met toelagen) van f 465,58 over datzelfde tijdvak;

dat eischer dus over dat tijdvak behalve hetgeen hij reeds ontvangen heeft nog te vorderen heeft een bedrag van f 393,82;

Overwegende dat gedaagde bij antwoord dien eisch heeft bestreden op grond:

dat gedaagde moet ontkennen, dat eischer gedurende den door hem gestelden tijd den rang van korporaal heeft bekleed;

dat hem immers bij vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement van 26 November 1907 het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren waardoor de rang van korporaal was vervallen, terwijl hem na dien niet weder de korporaalsrang is verleend;

dat hij door eene administratieve fout op papier als korporaal is vermeld, doch in werkelijkheid, gelijk hij zelf stelt, als soldaat heeft gediend en trouwens die administratieve fout langs administratieven weg is hersteld doordat hij in het stamboek, krachtens beschikking van het Departement van Oorlog, afdeling D., no. 376 d.d. 9 Juli 1917, weder als soldaat is te boek gesteld;

dat eischer alleen dan aanspraak kon maken op korporaalstractement indien hij korporaal was en zulks op bovenvermelde gronden wordt ontkend;

dat eischer dit ook zeer wel begrepen heeft toen hij de soldaten-soldij in ontvangst nam zonder reserve van rechten en hij daarmede, indien van recht sprake kan zijn, dat recht heeft verwerkt;

Overwegende dat daarna de zaak is bepleit, voor eischer door Mr. M. H. de Boer, advocaat te Utrecht, en voor gedaagde door diens procureur welke acte heeft verzocht;

dat hij vordert vertooning van het stamboek;

dat hij aanbiedt door alle middelen rechtens speciaal door getui-

gen te bewijzen, dat eischer na 1907 niet is bevorderd tot korporaal; dat in het stamboek van S. krachtens beschikking van den Minister van Oorlog van 9 Juli 1917 de woorden „Korporaal-Kok” zijn veranderd in „soldaat”, en zulks is geschied voor het uitbrengen van de dagvaarding;

Overwegende dat partijen daarna uitspraak hebben gevraagd;

Ten aanzien van het recht:

Overwegende dat de ingestelde vordering, strekkende tot uitbetaling van de aan eischer volgens diens bewering te weinig uitbetaalde soldij, doordien hem is betaald de soldij verbonden aan den rang van soldaat bij de landweer en niet die waarop hij recht zoude hebben als korporaal, welken rang hij zoude hebben bekleed, door gedaagde onder meer is bestreden omdat eischer door de soldaten-soldij zonder reserve in ontvangst te nemen zijn recht op navordering zoude hebben verwerkt;

Overwegende evenwel, dat dit bezwaar niet opgaat, daar niet elke aanvaarding eener te geringe betaling zonder reserve het recht tot opvordering van het onbetaald geblevene doet verloren gaan en zulks in het onderhavige geval te minder is aan te nemen omdat het maken van een voorbehoud als door gedaagde gewild, voor eischer als ondergeschikt militair vrijwel ondoenlijk moet zijn geweest;

Overwegende dat niettemin eischer zijne vordering niet zal kunnen volgen;

dat die vordering toch uitsluitend steunt op de stelling dat hij den rang van korporaal heeft bekleed, doch deze feitelijke toestand, nog daargelaten de vraag hoe die vereenigbaar kan zijn geweest met eischers eigen stelling dat zijn meerderen hem niet in dien rang erkenden en hem verboden de korporaalsdistinctieven te dragen, zijne aanspraak op soldij, verbonden aan den rang van korporaal niet rechtvaardigt;

dat toch die rang volgens de op dat stuk bestaande bepalingen moet worden verkregen door bevordering daartoe door de tot die bevordering aangewezen militaire autoriteit;

dat nu eischer niet alleen heeft gesteld die bevordering tot den rang van korporaal op die wijze te hebben verkregen, doch zelfs bij pleidooi voor gedaagde gesommeerd te verklaren of, wanneer en door wien die bevordering zoude zijn geschied, daaromtrent geenerlei opheldering heeft gegeven en gemeend heeft te kunnen volstaan met een beroep op het door hem overgelegd uittreksel van het stamboek, in hetwelk zijn rang als korporaal zoude voorkomen;

dat echter dat stamboek slechts kan dienst doen als bewijsmiddel en dus eerst dan ten deze eenige beteekenis zoude hebben indien het door eischer werd ingeroepen tot staving van een door hem gestelde bevordering, doch thans buiten beschouwing moet blijven nu eischer het niet als bewijsmiddel, doch als grondslag van zijn recht schijnt te willen bezigen, vervallende hiermede tevens alles wat tusschen partij is verhandeld over de overeenstemming van bedoeld

uittreksel met het oorspronkelijk en over de kracht der in dat oorspronkelijk aangebrachte wijziging;

Overwegende dat eis cher mitsdien niet ontvankelijk is in zijne vordering;

Verklaart de ingestelde vordering niet-ontvankelijk;

Veroordeelt eis cher in de kosten van het geding, tot op deze uitspraak aan de zijde van gedaagde begroot op f 84,60.

De inzender van dit vonnis — aan wien wij onzen dank hiervoor betuigen — teekende er het volgende bij aan:

„Deze vermelding op het stamboek was m. i. geene vergissing, maar hield verband met een overgang van eis cher naar de landweer als korporaal-kok. Doordat eis cher zich had verzet tegen een maréchaussée was de vraag, welken rang hij bekleedde, accuut geworden. ¹⁾ Daar zijne superieuren niet wilden medewerken om deze zaak tot klaarheid te brengen, stond mij niet anders dan deze civiele actie open. Hoewel de stelling der Rb., dat men alleen korporaal kan worden door bevordering (dus niet door aanstelling) speciaal voor een korporaal-kok niet opgaat en ook niet best is in te zien, waaruit een rang anders kan blijken dan uit het stamboek, meende ik toch, dat deze procedure eigenaardig genoeg was, om het vonnis aan U op te zenden.”

¹⁾ Zie M. R. T. XIII, blz. 568 vlg.

OFFICIEEL GEDEELTE.

In werking treden der wet van 15 Mei 1914 Stbl. no. 206.

Staatsblad no. 590 bevat het Koninklijk besluit van 14 November 1918 waarbij, gelet op artikel 4 der wet van 15 Mei 1914 (*Nederlandsch Staatsblad* no. 206, *Indisch Staatsblad* no. 677), tot opstelling van hooger beroep van vonnissen, in *Nederlandsch-Indië* door Krijgsraden bij de Zeemacht geweest, en, in verband daarmee, uitbreiding der rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van *Nederlandsch-Indië*, wordt bepaald dat deze wet in werking treedt met ingang van 1 December 1918.

Tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen en voorloopige hechtenis.

Staatsblad no. 607 (uitgegeven 25 November 1919) bevat de wet van 22 November 1918, tot vaststelling in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden van bepalingen ter verkrijging van meer plaatsruimte voor de tenuitvoerlegging van gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf daaronder begrepen, van hechtenis, van militaire detentie en van voorloopige hechtenis. De artikelen van deze wet luiden als volgt:

Artikel 1.

Iedere gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf daaronder begrepen, kan in gemeenschap worden ondergaan.

Artikel 2.

Gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf daaronder begrepen, kan worden ten uitvoer gelegd:

- 1o. in alle bijzondere strafgevangenissen;
- 2o. in alle huizen van bewaring;
- 3o. op andere plaatsen, door Onzen Minister van Justitie aan te wijzen.

De tenuitvoerlegging, ook wat betreft de wijze waarop deze zal plaats hebben, geschiedt overeenkomstig de regelen, door dien Minister te geven met inachtneming van het bij het volgend artikel bepaalde.

Artikel 3.

Hechtenis, militaire detentie en voorloopige hechtenis kunnen worden ten uitvoer gelegd:

- 1o. in alle gewone en bijzondere strafgevangenissen;
- 2o. op andere plaatsen door Onzen Minister van Justitie aan te wijzen.

De tenuitvoerlegging, ook wat betreft de wijze waarop deze zal plaats hebben, geschiedt overeenkomstig de regelen door dien Minister te geven, met inachtneming van het bij het volgend artikel bepaalde.

Artikel 4.

De thans bestaande voorschriften betreffende de afscheiding van vrouwelijke en mannelijke gevangenen in enig gesticht, of in verschillende gestichten, blijven gehandhaafd.

Bij toepassing der beide voorgaande artikelen wordt samenvoeging van de categorieën waarvoor het gesticht tot dusver bestemd was met die welke thans tengevolge dier artikelen daarin kunnen worden opgenomen zooveel mogelijk vermeden.

Artikel 5.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Zoodra de tegenwoordige buitengewone omstandigheden hebben opgehouden te bestaan, zal aan de Staten-Generaal een voorstel van wet worden gedaan, waarbij de intrekking van deze wet wordt geregeld.

Voor de behandeling van deze wet in de Staten-Generaal, zie Handelingen der Staten-Generaal — 1918—1919. — II, blz. 224 vlg. I, blz. 27 vlg. De stukken zijn gedrukt onder no. 228 der zitting 1918—1919.

Voldoening van niet dringende kosten in strafzaken.

Beschikking van 14 Januari 1919, Ie Afd., Nr. 8.

(Legerorders 1919, Deel A, Nr. 8).

Het blijkt, dat er Officieren-Commissarissen zijn, welke de niet-dringende vorderingen van deskundigen doen uitbetalen op toeschatting door de Registratie.

Zulks is in strijd met artikel 62 van het Tarief in strafzaken en kan, zooals is gebleken, practisch tot bezwaren aanleiding geven.

Weshalve verzocht wordt te bevorderen, dat met de niet dringende kosten gehandeld worde zóó, als in de artikelen 65 en volgende van het gezegd Tarief is bepaald.

Schadeloosstelling wegens reiskosten, enz.

Beschikking van 14 Januari 1919, Ie Afd., Nr. 8.

(Legerorders 1919, Deel A, Nr. 9).

In verband met de omstandigheid, dat het nog steeds voorkomt, dat de Officier-Commissaris niet zelf toeschat, doch op diens last wordt toegeschat, de schadeloosstelling aan getuigen en deskundigen wegens reiskosten, enz., wordt Officieren-Commissarissen er nadrukkelijk op gewezen:

dat niet op last van-, doch door den betrokken Officier-Commissaris *zelf* behoort te worden toegeschat.

**Militaire rechtspleging gedurende den tijd, dat de troepen
gemobiliseerd zijn.**

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Januari 1919,
Ie Afd., No. 165.*

(Legerorders 1919, Deel B, no. 22).

De Ministerieele Beschikking van 7 September 1916, Ie Afd., No. 129 (L. O. 1916, B 237), ¹⁾ wordt bij deze ingetrokken.

In verband met het vorenstaande wordt, in zake het beëindigen der informatiën en het opleggen van het archief „Rechtspleging”, de regeling getroffen als hierbij aangegeven.

Garnizoen.	Informatiën te beëindigen door:	Archief.
I ^{ve} Divisie	Officier-Commissaris van het Vredes-garnizoen van het onderdeel van beklaagde.	Bureau Staf.
III ^{de} Divisie	Idem.	Idem.
Cav. Brig.	Officier-Commissaris van het Regiment van beklaagde.	Inspecteur der Cavalerie.
Walcheren	Officier-Commissaris Vlissingen.	Garnizoens-Commandant Vlissingen.
Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen	Idem.	Geen afzonderlijk archief aanwezig.
West-Zeeuwsch-Vlaanderen	Idem.	Garnizoens-Commandant Vlissingen.
Zuid-Beveland	Officier-Commissaris Middelburg.	Garnizoens-Commandant Middelburg.
Groep Gorinchem	Officier-Commissaris Gorinchem.	Garnizoens-Commandant Gorinchem.
Stelling van de Monden van de Maas en het Haringvliet	Officier-Commissaris Hellevoetsluis.	Stelling Hoofdkwartier

¹⁾ Zie M. R. T. XII, blz. 193.

Garnizoen.	Informatiën te beëindigen door:	Archief.
Groep Vreeswijk.	Officier-Commissaris Utrecht.	Garnizoens-Commandant Utrecht.
Groep Woudrichem	Officier-Commissaris Gorinchem.	Garnizoens-Commandant Gorinchem.
Stelling van het Hollandsch Diep en Volkerak	Officier-Commissaris Willemstad.	Garnizoens-Commandant Willemstad.
Commando in Limburg	Voor zoover mogelijk door Officier-Commissaris van het Vredesgarnizoen van beklagdes onderdeel; overigens door Officier-Commissaris te Roermond.	Garnizoens-Commandant Roermond.

In alle zaken, hangende tegen personen, die thans gedeserteerd zijn, zoodat dientengevolge de informatiën niet voltooid zijn kunnen worden, zullen de stukken opgelegd moeten worden bij de korpsen, nevens de desertiestukken.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 28 Januari 1919,
Ie Afd., No. 164.*

(Legerorders 1919, Deel B, No. 38).

1o. De Ministerieele Beschikking van 15 Januari 1919, Iste Afd., No. 165 (L. O. 1919, B 22), wordt tot nader aankondiging buiten werking gesteld;

2o. Het gezagsgebied van den Commandant der IIIde Divisie zal, voor zoover de militaire rechtspleging betreft, als één garnizoen worden beschouwd, met handhaving echter van 's *Hertogenbosch* als zelfstandig garnizoen.

Gezag van korpscommandant.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 6 Februari 1919,
IIe Afd., No. 28.*

(Legerorders 1919, Deel B, No. 49).

Bij Koninklijk Besluit van 28 Januari 1919, No. 20, is aan den „Hoofdofficier, belast met het toezicht op de militaire buitengewone kommiezen” het gezag van korpscommandant verleend over al het tot de kommiezen-detachementen behorende personeel.

Overleg met militairen en vereenigingen van militairen. Commissiën van samenwerking.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 7 Februari 1919,
IIe Afd., No. 148.*

(Legerorders 1919, Deel A, No. 18).

Met ingang van 1 Maart 1919 treden de volgende bepalingen in werking.

A. *Overleg met militairen en vereenigingen van militairen.*

a. Elk militair mag, ook namens anderen, verzoeken of bezwaren, betrekking hebbende op plaatselijke toestanden, schriftelijk indienen aan den commandant van het legeronderdeel, waartoe hij behoort, of aan een hooger militair chef.

Hierbij kan worden verzocht tot nadere toelichting een mondeling onderhoud te mogen hebben.

b. Wanneer bij rechtspersoonlijkheid bezittende bonden en vereenigingen of bij plaatselijke afdeelingen dier bonden en vereenigingen de wensch bestaat om verzoeken of bezwaren van algemeenen aard kenbaar te maken aan een der hieronder vermelde legerautoriteiten, kan dit schriftelijk geschieden.

Hierbij kan door een of meer leden van het bestuur worden verzocht tot nadere toelichting een mondeling onderhoud te mogen hebben.

De hier bedoelde legerautoriteiten zijn de Commandant van het Veldleger en de zelfstandige hoofden van wapens of dienstvakken.

B. *Commissiën van samenwerking.*

Ten einde aan de militairen van lageren rang gelegenheid te verschaffen tot medewerking met hun chefs in zake hunne verzorging, zullen drie soorten commissiën in het leven worden geroepen:

1°. *Kazerne-commissiën*, voor de belangen der militairen in zake de huisvesting, nachtligging en al hetgeen verder de samenleving in de kazerne beheerscht.

2°. *Voedings-commissiën*, voor de belangen der deelnemers aan de menage, met betrekking tot de goede hoedanigheid, de goede bewaring en de smakelijke bereiding der levensmiddelen.

3°. *Cantine-commissiën*, voor de belangen der militairen met betrekking tot de cantine.

De leden dezer commissiën worden aangewezen door den commandeerende-officier of, indien er meer corpsen bij betrokken zijn, door de commandeerende-officiëren in onderling overleg.

Hierbij zal zoo mogelijk rekening worden gehouden met de wenschen van belanghebbenden.

1°. *Kazerne-commissie*.

a. Per compagnie (eskadron of batterij) (1) worden drie vertegenwoordigers uit de korporaals en soldaten aangewezen.

Deze vertegenwoordigers vormen te zamen een kazerne-commissie voor het betrokken onderdeel. Zij worden, om de twee maanden, bij toerbeurt vervangen.

b. De commissie heeft tot taak de wenschen en klachten van belanghebbenden ten opzichte van het kazerneleven, in den ruimsten zin genomen, rechtstreeks ter kennis te brengen van den compagnies- (eskadrons-, batterij-) commandant; een en ander voor zoover dit niet is opgedragen aan de voedings-commissie of de cantine-commissie.

c. De kazerne-commissie vergadert ten minste eenmaal 's maands onder leiding van den compagnies- (eskadrons-, batterij-) commandant.

De compagnies- (eskadrons-, batterij-) commandant hoort de kazerne-commissie voorts wanneer deze hiertoe het verlangen te kennen geeft of wanneer hij zelf dit noodig acht.

Hij verstrekt haar de inlichtingen, die zij vraagt, voor zoover die benoodigd zijn voor de verrichting van haar functie.

Hij neemt hare opmerkingen en wenschen in ontvangst, beslist daarop of brengt deze ter kennis van zijn chef.

d. Per compagnie (eskadron, batterij) en per staf wordt uit de onder-officiëren een vertegenwoordiger aangewezen, om in den geest van het hiervoren gestelde de belangen te behartigen van de onderofficiëren.

e. Uit elk der onder *a* genoemde commissiën wordt een lid afgevaardigd, te kiezen uit en door de commissieleden, om zitting te

---

(1) Bij niet genoemde onderdeelen kan de commandeerende-officier in den geest van deze bepalingen doen handelen.

nemen in een bataljons- (regiments- (Cav.), (1) afdeulings- (Art.) commissie. De commandant van dit onderdeel vergadert ten minste eenmaal per kwartaal met deze bataljons- (regiments-, afdeulings-) commissie en evenzoo met de vertegenwoordigers der onderofficieren, onder *d* genoemd.

De bataljons- (regt.- (cav.) afd.- (art.)) commandant hoort de commissie voorts wanneer deze hiertoe het verlangen te kennen geeft of wanneer hij dit zelf noodig acht.

2°. *Voedings-commissie.*

a. Voor elke zelfstandige menage wordt een commissie aangewezen, die bestaat uit een troepenofficier, een officier van de Militaire Administratie (c.q. den verplegingsofficier) en drie vertegenwoordigers van hen, die aan de menage deelnemen.

Elke maand wordt een vertegenwoordiger door een nieuwen vervangen. De oudste officier is voorzitter.

b. Met inachtneming van de goede krijgstuhtelijke verhoudingen heeft ieder lid dezer commissie het recht na te gaan al hetgeen hem voor een deugdelijke uitvoering van de taak der commissie gewenscht voorkomt.

c. De commissie en de leden afzonderlijk kunnen zich schriftelijk rechtstreeks wenden tot den commandeerende-officier van het onderdeel, dat de menage voert, met voorstellen en opmerkingen over de voeding.

De commissie en de voorzitter kunnen dit mondeling rechtstreeks doen bij dien commandeerende-officier en ieder lid bij den voorzitter.

d. De commissie vergadert zoo dikwijls dit door een der leden wordt verlangd.

e. De commandeerende-officier van het onderdeel, dat de menage voert, stelt de commissie volledig op de hoogte van al hetgeen op de voeding betrekking heeft; hij treft maatregelen, waardoor alle deelnemers aan de menage op de hoogte kunnen blijven van de hoeveelheden, die door het Rijk worden beschikbaar gesteld.

f. De commandeerende officier bepaalt zoo noodig, in hoeverre aan de dienstdoende vertegenwoordigers vrijstelling van andere diensten moet worden verleend om hun functie naar behooren te verrichten.

3°. *Cantine-commissie.*

a. De commandeerende-officier (2) stelt tot het beheeren van de

(1) Is het regiment niet in één garnizoen gelegd, dan wordt de bepaling van punt *e* toegepast ten aanzien van de vereenigde eskadrons in elk garnizoen.

(2) Hier, alsmede in de volgende punten, voor „commandeerende-officier” te lezen „oudste commandeerende-officier” indien verschillende corpsen gezamenlijk cantine houden.

cantine een commissie in, van ten minste één officier en van ten minste drie vertegenwoordigers van belanghebbenden, zoodanig, dat iedere groep van belanghebbenden (onderofficieren, korporaals en soldaten) vertegenwoordigd is.

De vertegenwoordigers hebben drie maanden zitting. Zij worden om beurten vervangen.

b. Het oudste lid is voorzitter en moet bij voorkeur den rang van kapitein of ritmeester bekleeden.

Voor een gemeenschappelijke cantine wordt het getal van de door ieder korps in de cantine-commissie aan te wijzen leden door de betrokken commandeerende-officieren in onderling overleg bepaald.

c. De bemoeienis der leden beneden den rang van officier beperkt zich, in geval de cantine voor de onderofficieren ten deele of geheel gescheiden van die der korporaals en manschappen wordt beheerd, tot het gedeelte, waarvoor de belangen door hen vertegenwoordigd worden.

d. Over belangrijke vraagpunten oordeelt de commissie steeds in haar geheel; zoo noodig wendt zij zich om een beslissing tot den commandeerende-officier.

e. De commissie vergadert tenminste eenmaal 's maands en bovendien telkenmale, wanneer twee of meer leden zulks aan den voorzitter verzoeken.

f. Bij uittreding van een der leden van de commissie wordt dit lid, op voorstel van de anderen, door den commandeerende-officier voor zijn beheer gedechargeerd.

g. De gemaakte winsten worden door den commandeerende-officier op voorstel der commissie of na deze om raad gevraagd te hebben, tot de in het cantinevoorschrift aangegeven doeleinden aangewend.

Voor zooveel de bepalingen van deze L.O. niet in overeenstemming mochten zijn met bepalingen uit de reglementen op den inwendigen dienst der verschillende wapens of met het cantinevoorschrift, worden deze laatste geacht tijdelijk buiten werking te zijn gesteld.

Omtrent de werking van de bij deze vastgestelde bepalingen wordt bericht ingewacht van de commandeerende-officieren onder dagteekening van 1 October 1919.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Een militaire juristendag.

Men verzoekt ons het volgende bericht te willen opnemen, aan welk verzoek wij gaarne voldoen.

De Vereeniging van Advocaten geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof heeft gemeend, dat het alsnog gewenscht was om te trachten allen, die in de afgelopen jaren meer in het bijzonder met de praktijk van de militaire rechtspraak in aanraking zijn gekomen, eens samen te brengen, ten einde een of meer vraagstukken van algemeen belang te bespreken.

Als gevolg van hare bemoeiingen heeft zich thans eene commissie gevormd om de uitvoering van het denkbeeld der Vereeniging voor te bereiden en nader uit te werken en, indien de plannen slagen, ook de verdere leiding op zich te nemen.

Deze commissie is samengesteld als volgt:

Mr. Dr. C. J. H. Schepel, president van het Hoog Militair Gerechtshof, voorzitter;

Mr. M. H. de Boer, advocaat bij het Hoog Militair Gerechtshof, Reserve-eerste-luitenant der Infanterie, gedetacheerd bij den Krijgsraad te Arnhem;

P. P. C. Collette, generaal-majoor, lid van het Hoog Militair Gerechtshof;

J. J. C. van Dijk, directeur van den topografischen dienst, oudleeraar in het militair strafrecht aan de K. M. A. te Breda;

Mr. H. Th. Gerlings, voorzitter van de Vereeniging van advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof;

Mr. G. J. Jutte, officier van administratie der 1e kl. K. M., fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord;

Mr. W. M. van Lanschot, president van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch;

Mr. G. van Slooten Azn., president van den Krijgsraad te 's-Gravenhage;

E. G. de Wijs, hoofdofficier van administratie der 2e kl. K. M.;

P. A. Kempen, officier van administratie der 1e kl. K. M., secretaris.

De ter zake gehouden besprekingen hebben geleid tot het navolgende plan.

Op een nader te bepalen dag in September of October a.s. zal te Utrecht een militaire juristendag worden gehouden. Voor het ter vergadering te behandelen onderwerp, hetwelk naar haar oordeel

van praktisch belang en zoo mogelijk actueel moest zijn, is de keuze der commissie gevallen op de vraag: In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan? De leden der commissie Mrs. de Boer en van Slooten hebben zich bereid verklaard het onderwerp schriftelijk in te leiden. De schriftelijke inleidingen, zoomede het gesprokene ter vergadering, zullen worden opgenomen in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, welks redactie daartoe de noodige ruimte beschikbaar heeft gesteld. Aan alle deelnemers zal tijdig een overdruk van de prae-adviezen en t. z. t. een overdruk van het verhandelde ter vergadering worden toegezonden.

De overdrukken zullen op verzoek worden toegezonden aan doctoren in de rechts- of staatswetenschap en officieren. Een verzoek om toezending der prae-adviezen wordt beschouwd als uiting van den wensch om de vergadering bij te wonen, waardoor men zich tevens verbindt om, onafhankelijk van de omstandigheid of men al dan niet ter vergadering komt, een nader te bepalen bedrag, doch ten hoogste f 2,50, bij te dragen ter bestrijding van de te maken onkosten.

Mochten andere dan de hiervoor genoemde personen de vergadering wenschen bij te wonen, dan hebben zij zich ter verkrijging van eene introductie, door tusschenkomst van den secretaris, te wenden tot de commissie.

Zij, die voor toezending van de prae-adviezen in aanmerking wenschen te komen, worden uitgenoodigd daarvan zoo spoedig mogelijk, onder opgave van hun adres, bericht te zenden aan den secretaris der commissie (adres: Departement van Marine te 's-Gravenhage). Tevens worden zij uitgenoodigd om daarbij mede te deelen of zij geneigd zijn deel te nemen aan den gemeenschappelijken maaltijd, welke de commissie zich voorstelt, bij voldoende deelneming, na afloop van de vergadering te houden.

Tot zoover de mededeeling. Wij veroorloven ons daaraan een enkel woord toe te voegen. Het militaire strafrecht heeft nooit op groote belangstelling kunnen bogen; het is altijd min of meer stiefmoederlijk behandeld. Hoewel daarin de laatste jaren wel eenige verbetering is gekomen, eerst door de wijziging van de rechtsplegingen voor de zee- en landmacht, waardoor de burgerlijke rechtsgeleerden meer in aanraking zijn gekomen met de militaire rechtspraak, vervolgens door de mobilisatie, welke groote vermeerdering van het aantal behandelde zaken en daardoor uitbreiding van het bij de krijgswaarden werkzame personeel medebracht, meenen wij dat die belangstelling nog wel hooger opgevoerd kan worden. Iedere poging om daartoe te geraken juichen wij van harte toe. Vandaar dan ook dat wij niet geaarzeld hebben ons tijdschrift beschikbaar te stellen tot het opnemen van de uit te brengen praeadviezen en het verslag van de vergadering.

Men ziet op elk gebied dat zij, wier werkkring, studie, belangstelling, zich op eenzelfde gebied beweegt, op geregelde of onge-

regelde tijden in congressen of vergaderingen samenkomen, ten einde aldaar een bepaald onderwerp te bespreken. Op militair-strafrechtelijk gebied had iets dergelijks nimmer plaats. Wel hebben de juristen-vereening, de vereening tot beoefening van krijgswetenschappen en de marinevereening elk op haar beurt wel eens een militair-strafrechtelijk onderwerp in behandeling genomen, maar door de bijzondere samenstelling van die vereeningen is de kans zeer groot dat het behandelde onderwerp zoo niet uitsluitend dan toch hoofdzakelijk van een juridisch of militair (leger of marine) standpunt wordt gezien. Thans doet zich de gelegenheid voor de drie categoriën samen te brengen, wat aan de belichting van het te behandelen onderwerp slechts ten goede kan komen.

Wanneer men bovendien bedenkt dat een dergelijke samenkomst en onderlinge kennismaking een gunstige gelegenheid biedt om ook over andere punten, dan het ter vergadering te behandelen onderwerp, onderling van gedachten te wisselen, dan meenen wij te mogen verwachten, dat velen, zoowel juristen als officieren, aau den oproep van de commissie gevolg zullen geven en zullen willen medewerken om dezen eersten militairen juristendag te doen slagen.

Strijd om het militair gezag.

Ten vervolge op onze vorige mededeelingen onder dit opschrift willen wij nog een en ander vast leggen uit de berichten van de N.R.Ct. omtrent de Duitsche overgangperiode. Men zal zich herinneren, dat omstreeks eind December de onafhankelijk socialistische leden der Regeering daarvan werden uitgesloten en dat dus de partij van Ebert alleen aan het bewind bleef. Bij den strijd tusschen deze partij en de Spartacusgroep, die tot de crisis heeft geleid, heeft steeds de militaire kwestie op den voorgrond gestaan. De onafhankelijken wenschten volledige demobilisatie. Voor de veiligheid in het oosten en in het binnenland zou dan een nieuw volksleger worden gevormd, waarvan in geen geval tegen-revolutionaire ondernemingen te vreezen waren. Het handhaven van het oude leger was volgens hen een gevaar voor de revolutie en in werkelijkheid tegen het volk gericht. Als de meerderheids-socialisten op de gevaren wezen, die van Russische en Poolse zijde dreigden, antwoordden hun de onafhankelijke bondgenooten, dat het voortbestaan van een Westelijk front, hetgeen toch volkomen nutteloos en noodeloos was, het beste bewijs leverde, hoe dit alles maar voorwendsels waren. Men mag ook wel aannemen, dat de rechtervleugel der regeering voornamelijk werd geleid door de vrees, dat het nieuwe zoogenaamde volksleger niet anders zou blijken dan een roode garde, waarvan men heel weinig goeds kon verwachten voor de gezonde ontwikkeling in het binnenland.

Een andere oorzaak der felle tegenstellingen was het handhaven

van de oude bevelhebbers en officieren. Het is een feit, dat de socialistische regeering zich van dien kant veel heeft moeten laten welgevallen. Gedeeltelijk durfde Ebert de schuldigen niet afzetten, omdat deze nog op den steun van hun troepen konden rekenen, gedeeltelijk echter ook waren zij onontbeerlijk voor het slagen van de demobilisatie. De onafhankelijken zagen dit zeer wel in en schikten zich ook onder protest, maar zij waren toch met het oog op hun aanhangers steeds door gedwongen over dezen toestand te pruttelen. De meerderheidssocialisten waren eigenlijk zeer dankbaar, dat de officieren zich in den laatsten tijd vrij rustig hielden en hadden geen neiging hen te prikkelen.

Door de eischen der soldatendelegatie, die in het Berlijnsche arsolcongres binnendrong, werd deze kwestie zeer urgent. Het congres was voor de eischen der soldaten en tegen die der officieren en de regeering kon deze ook niet goed verwerpen, maar uitvoeren kon zij ze evenmin. Daarbij nog kwam, dat verschillende proclamaties van Hindenburg, die ook niet bepaald gelukkig waren, de onafhankelijken zeer prikkelden. Zij stonden dus op tenuitvoerlegging van de eischen der soldatendelegatie, wat tot een conflict met het hoofdkwartier zou hebben geleid. Zoo werd de tegenstelling steeds scherper; de onafhankelijken werden daarbij nog opgepoord door de agitatie der concurreerende Spartacugroep, die hen steeds weer tot een demonstratief radicale houding dwong zonder dat zij echter lust hadden, het tot een breuk met de meerderheidssocialisten, van wie zij tenslotte toch meer heil verwachtten dan van hun vrienden aan den linkerkant, te laten komen. Die breuk is ten slotte toch gekomen als rechtstreeksch gevolg van het matrozen-incident in en om het voormalig keizerlijk paleis, waarbij gebleken was dat de socialisten der meerderheid het oude militaire gezag behielden en daarop konden steunen.

Juist dit laatste lijkt ons zeer merkwaardig. Er staat niet zonder grond in de ook thans nog bijzonder lezenswaardige § 3 van de Inleiding van het R.K.L. en van het R.K.W. dat de politiek buiten de weermacht moet blijven, dat „alle partijschappen moeten vermijd worden”. De Regeering leidt de politiek en moet daarbij op den steun van de weermacht kunnen rekenen. Zoolang zij dien steun heeft kan zij blijven regeeren; ontvalt haar dien steun, dan is zij haar macht kwijt en kan zij haar gezag niet meer handhaven. Botsingen tusschen deelen der weermacht zijn zeer gevaarlijk voor de innerlijke veiligheid van den staat en dus voor aller rechtszekerheid. De weermacht staat tot de Regeering min of meer in dezelfde verhouding als het ambtenaarskorps dat heden een andere Regeering moet kunnen dienen dan die morgen aan het bewind zal zijn. Welke kleur de Regeering ook vertoont, zoolang zij door het volk als zoodanig gehandhaafd wordt behoeft zij den steun der weermacht, welke haar behoort te worden verleend.

Aldus schijnt ook von Hindenburg te hebben geredeneerd. Want

volgens een bericht in de nieuwshbladen zou hij bij zijn désaveu van het besluit der arsoloraden over de positie van officieren en onderofficieren in het leger verklaard hebben dat het leger thans evenals vroeger opkomt voor de Regeering van Ebert, van welke hij de vervulling van gegeven beloften afwacht.

Intusschen, ongeveer half Januari jl. schijnt er over de aanvoering van het leger in vredetijd een regeling getroffen te zijn. In de N. R. Ct. van 24 Januari 1919, Ochtendblad A, leest men het volgend bericht:

„In overleg met de rijksregeering en den Centralen Raad heeft „het ministerie van oorlog een verordening uitgevaardigd over de „commandomacht en de positie van de soldatenraden in het vredes- „leger, over de kleedij en den militairen groet, waarbij voor mobiele „eenheden bijzondere bepalingen zullen gelden.

„De Raad van volkscommissarissen bezit de opperste commando- „macht; de uitoefening geschiedt door den minister van oorlog, die „tegenover den raad van volkscommissarissen verantwoordelijk is „voor de wijze, waarop de commandomacht wordt uitgeoefend. Alle „bij het leger behorende personen, met inbegrip der soldatenraden „moeten zijn verordeningen en bevelen opvolgen. Het bezetten der „aanvoerdersposten geschiedt door het ministerie van oorlog. De „soldatenraden kunnen de aanvoerders niet afzetten, wel echter het „afzetten voorstellen. De regeering heeft hierover in laatste instantie „te beslissen.

„Het opperbevel, het garnizoenscommando, de regimenten en „zelfstandige bataljons kiezen de soldatenraden, wier controle-werk- „zaamheid zich uitstrekt tot het toezien dat de aanvoerders hun „dienstgezag niet tegen de bestaande regeering misbruiken. Zij „werken voorts mede aan en teekenen met hun verantwoordelijkheid „de bijkomstige besluiten eener algemeene verordening betreffende „sociale economische, verlofs- en disciplinaire aangelegenheden. Zij „worden echter niet belast met militaire bevelen over het africhten, „aanvoeren en gebruiken der troepen. Onderofficieren en manschappen „kunnen in hun eigen troependeel als pelotonscommandant met officiers- „bevoegdheid worden gekozen, waarvoor de goedkeuring van het „ministerie van oorlog wordt vereischt.

„De tot dusver bestaande kenteekenen voor rangen en graden „worden afgeschaffd; daarvoor in de plaats worden donkerblauwe „streepen op den linkermouw aangebracht. Ook de kenteekenen der „troependeelen worden gewijzigd. Wapenen mogen slechts in dienst, „schietwapenen slechts op bijzonder bevel worden gedragen.

„De bij het leger behorende personen moeten elkaar groeten, „waarbij hij die jonger is en een lageren dienstgraad bezit, moet „voorgaan.”

Hierin wordt een duidelijk beeld gegeven van wat in Duitschland zou kunnen worden verstaan onder democratisering van het leger. Vooral de bevoegdheden van de soldatenraden zijn merkwaardig omdat zij zich in hoofdzaak op administratief gebied bewegen. De

eigenlijke aanvoering van het leger is als van ouds in handen van de militaire leiders. Dat kan ook niet anders, er mag maar één kapitein op één schip zijn.

Zoo is ook de opvatting elders in dit veel beproefde Rijk. Immers heeft de Beiersche minister van oorlog verklaard, dat de oude geest met zijn werktuigelijke gehoorzaamheid niet mag terugkeeren, maar dat ook in het nieuwe democratische leger tucht en orde moeten heerschen (N. R. Ct. 27 Januari 1919 avondblad B).

Reeds is er van verzet tegen den nieuwen toestand gebleken onder de officieren. Deze hebben op 28 Januari te Berlijn en elders stormachtige vergaderingen gehouden, welke den vorm aannamen van protestbetooingen tegen de nieuwe regeling der commando-bevoegdheid. Er was een krachtige strooming voor staken, ofschoon de minister van oorlog, kolonel Reinhardt en vele andere hooggeplaatste officieren wezen op het gevaar dat daaruit voor het vaderland zou voortspruiten. Er werd een besluit aangenomen, waarin zoo scherp mogelijk werd geprotesteerd tegen de nieuwe regeling, en de eisch werd gesteld, dat de uitvaardiging van nieuwe bepalingen over de organisatie van het toekomstige volksleger in ieder geval voorbehouden zal blijven aan de nationale vergadering. De nieuwe bepalingen over de distinctieven en het afleggen van de wapenen wordt als een zware krenking voor het officers- en onderofficierscorps aangemerkt.

Speciaal werd in de vergadering ook zoo krachtig mogelijk aangedrongen op een zoo straf mogelijke organisatie als vakvereniging.

Tegelijk met de te Berlijn gehouden protestvergadering, vonden analoge betooingen plaats in alle steden waar de Duitsche officiersbond afdeelingen heeft.

Het is gevaarlijk om uit dergelijke berichten uit de nieuwsbladen conclusiën te trekken, doch het schijnt wel dat de drang naar het nieuwe in Duitschland aanvankelijk veel deed overboord zetten wat later toch als bruikbaar ook voor de toekomst is erkend en thans weder binnen boord moet worden gehaald. Met het oog op hervormingen, welke ook te onzent in aantocht zijn is het goed dit in het voorbijgaan even te belichten. Het kan ons een vingerwijzing zijn en van invloed wezen op het tempo waarin wij op dezen weg zullen voortgaan en den daarop af te leggen afstand.

Iets waarop wij ten slotte nog even moeten wijzen is de verschijning van de stakingsbacil in de opvattingen van het officierskorps. Staking, dienstweigering is in het Duitsche leger evengoed strafbaar als bij ons. Hoe is die drang tot staking en, wat op hetzelfde neerkomt, tot straffe organisatie als vakvereniging daarmede te rijmen? Moet dan de strafbaarstelling van dienstweigering — evenals, volgens sommige vakverenigingen te onzent, de zoogenaamde stakingswet van 1903 — verdwijnen? Wij zijn benieuwd naar de consequenties van deze richting, die, naar het schijnt, aanstuurt op het afschaffen van het verschil tusschen publiek- en privaatrechtelijke dienstverhouding o. a. erkend door art. 1637 z. tweede lid B. W. en overgangsbepaling II van de wet op het arbeidscontract, op het brengen

van de rechtspositie van den militair onder de beginselen van het privaatrecht. Zou men wellicht de oorlogvoering onmogelijk willen maken door de invoering voor den militair van den achturigen arbeidsdag gepaard met betaling van overgeld voor meerdere werkzaamheden en Zondagsarbeid?

Wie grijpt ook dit hollend paard bij den teugel?

Duitsche militaire strafwetgeving.

Het is in de tegenwoordige tijdsomstandigheden zeer moeilijk betrouwbare berichten te ontvangen omtrent de in Duitschland plaats grijpende revolutie, in het bijzonder op militair-rechtelijk gebied. Niet alleen zijn alle officieele bronnen, waaruit te putten zou zijn, vrijwel afgesloten, doch alle officieele besluiten, welke genomen worden, lijden aan het vitium originis van de organen waarvan zij uitgaan, n.l. dat zij wettigheid missen, en zij dientengevolge niet altijd en overal in acht genomen worden. Deze toestand zal vermoedelijk op zijn minst nog voortduren tot de Nationalversammlung is bijeengekomen.

Niettemin kunnen wij de verleiding niet weerstaan om onzen lezers mededeeling te doen van een paar aan Duitsehe nieuwsbladen ontleende berichten, die op den toestand bij de weermacht eenig licht werpen.

In de eerste plaats een bericht over den geest bij het Duitsehe marinepersoneel, ontleend aan een mededeeling van den Voorzitter van den Bund der Deckoffiziere, die verklaarde daarmede weer te geven de algemeene opinie van deze organisatie, omvattende ongeveer vierduizend onderofficieren, met 15—25 dienstjaren. De geest van het mindere marinepersoneel, zoo zeide deze schrijver, was in het begin van de negentiger jaren uitstekend. De onderofficieren vormden den band tusschen officieren en manschappen, terwijl er in het algemeen een zeer kameraadschappelijke geest aan boord heerschte. Daardoor bestond er omgekeerd tusschen minderen en meerderen groot vertrouwen. Onder keizer Wilhelm II kwam hierin verandering. Door een politiek van bevoorrechting van hoogerhand daartoe aangezet, vermeed de zeeofficier wat hem persoonlijk zou kunnen schaden. Uitgaande van de gedachte, dat de officier geen invloed naast den zijnen mocht dulden, werd de verhouding, waarin de onderofficieren eenerzijds tot hunne meerderen en anderzijds tot hunne minderen stonden, verbroken en werden zij teruggebracht tot de plaats welke het lagere personeel placht in te nemen. De tusschenschakel tusschen officieren en manschappen verdween, waardoor een einde werd gemaakt aan de positie, welke den mindere als een begeerlijke voor oogen stond. In de laatste jaren voor den oorlog was dan ook de toestand zóó, dat de onderofficieren zoodra zij daartoe kans zagen, den zeedienst verlieten. Het verloop was enorm en de kloof, die tusschen officieren en onderofficieren ontstaan was, was niet te overbruggen.

Bij het uitbreken van den oorlog bestond er tusschen deze groepen geenerlei band meer. Uitsluitend voor zich zelve zorgend hadden zij oog noch oor voor de belangen van hunne ondergeschikten, terwijl de opleiding medebracht dat zij van dergelijke zaken geen verstand hadden. Zoo vervreemdden zij van hunne ondergeschikten en verloren de laatsten uit den aard der zaak alle vertrouwen in hunne meerderen. De karaktereigenschappen, die zich bij de meerderen aldus ontwikkelden, maakten op de manschappen den indruk van onbekendheid met hetgeen er in hun omgeving voorviel, trots, zelfoverschatting, geringschatting van het mindere personeel en onrechtvaardige behandeling hiervan. Daardoor ontstonden er bij de schepelingen haat en verbittering tegen de officieren.

Niettemin had het matrozenoproer in Kiel door verandering van houding der officieren, wellicht veel minder ernstig kunnen afloopen, dan geschied is. Doch ieder bleef blind en doof en hierdoor, meer nog dan door een alduitsche geest van het korps zeeofficieren, was de opstand van matrozen en stokers niet te keeren.

Ook hier te lande wordt hetzelfde geluid vernomen. Zelfs onze Minister van Oorlog scheen, zooals op blz. 303 van dezen jaargang werd vermeld, den toestand te onzent in dezen geest te schetsen.

Het is intusschen merkwaardig, dat de revolutie, welke uit het matrozen-oproer te Kiel is voortgekomen, teekenen vertoont dat bestaande toestanden en verhoudingen niet verstoord moeten worden. Zoo troffen wij een merkwaardige circulaire aan van de Deutsche Regeering van 12 November 1918, gericht tegen misbruik dat arsolraden maakten van hun macht om in te grijpen in den gang van zaken bij de rechtspraak. Toezicht op de rechters is goed en noodig, maar ingrijpen in rechtspraak en tenuitvoerlegging wordt gevaarlijk genoemd. Ongeoorloofd is het dus buiten de gewone vormen van proces om lieden in hechtenis te doen nemen, dan wel bijzondere rechterlijke colleges in te stellen of de strafwetgeving eigenmachtig te wijzigen. Het gevaar, dat de rechtszekerheid aldus loopt, zal onrust veroorzaken, ja, zal wellicht den geregelden gang van de rechtspraak in gevaar brengen.

Men zou allicht verwachten dat in een republiek als de Deutsche thans is, waarin de uiterste linkerzijde aan het bewind is, de militaire strafwetgeving meer in het bijzonder de militaire rechtspraak, het hard te verantwoorden zou hebben. Bij ons wordt de wensch tot afschaffing van een en ander thans sterker dan vroeger vernomen. Ondanks het groote wantrouwen dat volgens het hierboven weergegeven beeld van den geest van het personeel der zeemacht, tusschen de minderen en hunne officieren bestond en die wij als den ondergrond van de ten onzent gevoerde actie tegen de militaire rechtspraak beschouwen, wordt er aan zoodanigen radicalen maatregel naar het schijnt niet gedacht.

Volgens het Deutsche bericht kon aan een geheele omwerking van de militaire rechtspleging met het oog op den korten beschikbaren tijd niet worden gedacht. Men heeft er zich dus toe bepaald eenige

gebreken van die rechtspleging weg te nemen en een ingrijpende medewerking bij de rechtspraak te verleen en aan de soldatenraden. De rechtspraak door officieren over overtredingen en lichtere vormen van misdrijven (niedere Gerichtsbarkeit) vervalt en wordt vervangen door het proces voor Strafverfügungen. Aldus wordt groote vereenvoudiging en bespoediging verkregen zonder schade van de belangen der beklaagden, omdat deze steeds den gewonen procesgang voor de krijgsraden kunnen doen openen. Voorts wordt in deze gevallen het legaliteitsprincipe losgelaten: van een strafvervolging mag voortaan afgezien worden. De beklaagde mag voorts in elken stand van het geding van de diensten van een raadsman gebruik maken. Als raadsman mag optreden elk ingeschreven advocaat. Desverlangd moet een lid van den soldatenraad bij het gerechtelijk vooronderzoek toegelaten worden; deze mag bij het eindonderzoek een slotwoord ten gunste van den beklaagde zeggen.

In de krijgsraden van eersten en van tweeden aanleg (Kriegs- en Oberkriegsgerichten) worden de niet-rechtsgeleerde rechters aangewezen door de soldatenraden, met dien verstande dat een of twee leden denzelfden rang of stand als de beklaagde moeten bekleeden.

De zittingen zijn openbaar en mogen alleen met gesloten deuren worden gehouden in het belang van de openbare zedelijkheid en bij behandeling van militaire geheimen. Het militair dienstbelang en de openbare orde geven tot het sluiten der deuren zonder meer geen grond.

Wijziging in de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof.

Bij Koninklijk besluit van 23 December 1918 no. 7 is aan Mr. H. J. M. Tijssens, op zijn verzoek, met ingang van 15 Januari 1919 eervol ontslag verleend uit zijn betrekking van lid van het Hoog Militair Gerechtshof onder dankbetuiging voor in rechterlijke betrekkingen bewezen diensten. In diens plaats is bij Koninklijk besluit van 21 Februari 1919 no. 57 tot lid van gemeld college benoemd Mr. W. Boekhoudt, oud-raadsheer in het Hoog Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, president-plaatsvervanger van den krijgsraad voor de landmacht te 's Gravenhage.

De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof.

Aan het W. v. h. R. no. 10347 ontleenen wij onderstaand overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof in 1918 vergeleken met die in de 6 voorafgaande jaren.

Jaar.	Approbatiën.	Strafzaken in				Klachtzaken in			Totaal approbatiën, sententiën en beschikkingen in klachtzaken.
		Hooger beroep		Eersten aanleg.	Totaal.	Eersten aanleg.	Hooger beroep.	Totaal.	
		Appel-lanten.	Gedaagden.						
1912	792	63	33	11	107	49	5	54	792 + 107 + 54 = 953
1913	919	70	46	14	130	35	5	40	919 + 130 + 40 = 1089
1914	1121	59	94	7	160	36	3	39	1121 + 160 + 39 = 2320
1915	3189	345	165	3	513	98	36	134	3189 + 513 + 134 = 3836
1916	4896	586	214	3	805	190	63	253	4896 + 803 + 253 = 5952
1917	8161	965	371	2	1338	173	63	236	8161 + 1338 + 236 = 9735
1918	8481	1406	351	2	1759	274	48	322	8481 + 1406 + 351 = 10238

Gespecificeerd zijn de cijfers over 1918 als volgt:

Approbatiën.	Vonnissen (veroord.)		Vonnissen (vrijspr.)		Beschikkingen i/z.		Totaal.
	Mis-drijven	Over-tredingen	Mis-drijven	Over-tredingen	Klachten	Bevoegd	
Krijgsraad 's-Gravenhage	1110	128	98	9	—	4	1349
" Arnhem	1288	1732	181	23	50	3	3277
" 's-Hertogenbosch	1694	1632	208	60	52	12	3658
" Willemsoord	154	22	17	—	4	—	197
	4246	3513	504	92	106	13	8481
Sententiën in zaken afkomstig van de Krijgsraden te:	Appel-lanten	Gedaagden	Totaal.	<i>Aanteekeningen.</i>			
's-Gravenhage (a)	424	80	504	(a) In 11 dezer zaken, waarin meerdere beklagden betrokken waren, was door een of meer hunner appèl aange tekend en werd, ten aanzien van de(n) andere(n) beklagde(n) door den Advocaat-Fiscaal appèl aange tekend. (b) als voren in 9 zaken. (c) als voren in 26 zaken. (d) als voren in 2 zaken.			
Arnhem (b)	286	144	430				
's-Hertogenbosch (c)	571	115	686				
Willemsoord (d)	123	12	135				
Lisboa	2	—	2				
in eersten aanleg	—	—	2				
	1406	351	1759				

**Invoering van de nieuwe militaire strafwetten. —
Militaire rechtspraak. — Reclamezaken. — Kosten
van de militaire rechtspraak.**

Aan het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1919 (Bijlagen van de Handelingen 1918—1919 — 2. IV. 12) ontleenen wij het volgende:

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten. (Onder het hoofd wetgevende arbeid).

Verder werd de hoop uitgedrukt, dat de Minister de noodige voortvarendheid aan den dag zou leggen om te bereiken, dat de wetsontwerpen op . . . . de invoering van de militaire strafwetten . . . . met zijn contraseign in het *Staatsblad* zullen worden opgenomen. Sommige leden merkten hierbij op, dat de Minister zich misschien niet geheel ten onrechte op het standpunt kon plaatsen, dat de Kamer de totstandkoming van de gewenschte herzieningen niet bevorderde door zoovele ingediende wetsontwerpen niet in behandeling te nemen. Anderzijds werd echter te kennen gegeven, dat als een bewindsman blijk geeft urgent en nuttig wetgevend werk met bekwaamen spoed te willen tot stand brengen, de Kamer als vanzelf de noodige lust en opgewektheid zal aan den dag leggen, om hem daarin door krachtige medewerking te steunen.

Militaire rechtspraak.

Eenige leden klaagden over de militaire rechtsbedeeling. Sommige krijgsraden hooren als regel geen getuigen en spreken uitsluitend recht op de stukken. Dit noemde men een misstand. Een rechter kan onmogelijk een goed oordeel over eene zaak en hare merites en ook over den betrokken beklagde en de getuigen hebben, indien hij ze niet mondeling en tegenover elkander hoort en raadpleegt. Door zich te vergenoegen met papieren, inlichtingen en getuigenissen wordt tekort gedaan aan de rechtmatige belangen van hen die zich als beklagden te verantwoorden hebben. Men hoopte, dat de Regeering aan deze practijk een einde zou maken.

Gevraagd werd, welke waarborgen er zijn, dat, behalve de President, zoodanige personen met de rechtspraak worden belast, die daarvoor de aangewezenen zijn.

Ook werd geklaagd over de wijze, waarop somwijlen door de militaire en militair justitieele autoriteiten met arrestanten en getineerden wordt omgesprongen. Als voorbeeld gaf men de behandeling, welke, als men goed was ingelicht, de militairen hebben ondervonden, die zich in het begin van dit jaar aan een zoogenaamd oproer in de Kromhoutkazerne te Utrecht hebben schuldig gemaakt. Deze personen, meerendeels oppassende nette menschen, hebben tot half Juli in de provoost gezeten, ofschoon het onderzoek allerminst zooveel tijd had

behoeven te eischen. Vervolgens zijn zij, als gevaarlijke misdadigers, in boeien geklonken, van Utrecht naar het huis van bewaring te Arnhem overgebracht. Daar hebben ze in de tweede helft van Juli terechtgestaan. De krijgsraad heeft, toen, als het ware spelende met de persoonlijke vrijheid en de belangen der beklaagden, de zaak tot half September uitgesteld. Daarna hebben de betrokkenen uitermate zware straffen gekregen; zij zijn in hooger beroep gegaan; ze zitten nu nog in preventieve hechtenis en van eenig voornemen om de zaak spoedig voor het Hoog Militair Gerechtshof te behandelen blijkt niets.

Men verzocht hieromtrent van den Minister nadere inlichtingen en tevens zijn gevoelens omtrent het gebeurde te mogen vernemen. Is de Minister bereid, dergelijke slechte methoden, die de ontevredenheid en de verbittering in het leger slechts kunnen aankweken, den kop in te drukken?

Reclamezaken.

Het verouderd instituut van geheime behandeling van de zoogenaamde reclamezaken werd aan critiek onderworpen. Men vond het dringend noodig, dat met spoed deze geheime behandeling zou verdwijnen en dat ook den reclamant het recht werd gegeven zich van de hulp van een raadsman te voorzien.

Kosten van de militaire rechtspraak. (IIIe Afdeling.)

Men meende te weten, dat niet alle presidenten van Krijgsraden dat werk verrichten, hetwelk van hen mag worden gevorderd. Vooral nu zij bij het stellen der vonnissen worden ter zijde gestaan door ter griffie werkzame rechtsgeleerde krachten, lijkt het niet noodig, dat zooveel van de hulp van plaatsvervangend-voorzitters wordt gebruik gemaakt, als wel geschiedt. Voor dit laatste wordt zoodoende ook minder noodig veel geld uitgegeven, aangezien de plaatsvervangers per zitting eene niet onbelangrijke toelage ontvangen.

Aan de leden van de balie wordt van Rijksweg f 10 honorarium uitgekeerd voor de behandeling eener strafzaak voor Krijgsraad of Hoog Militair Gerechtshof. Met deze uiterst geringe belooning mocht niet langer worden volstaan. Wil men, en daarmee is een algemeen rechtsbelang gemoeid, dat de advocatie zich met de noodige vlijt en inspanning wijdt aan de verdediging van de belangen der beklaagden, dan behoort men hare leden eene bezoldiging toe te kennen, die in overeenstemming is met de moeite aan de zaak besteed. Verzocht werd in de bestaande regeling spoedig verandering te brengen.

Is het juist, dat ingevolge departementaal voorschrift in de door de raadsliden der beklaagden in te dienen declaraties van minuut tot minuut opgave moet worden gedaan van den tijd, dien de behandeling van een zaak voor den Krijgsraad heeft geëischt? Bij eventueele bevestigende beantwoording van deze vraag gaf men den Minister, in overweging, dit noodeloos voorschrift niet te handhaven.

In zijne Memorie van Antwoord (Bijlagen van de Handelingen 1918—1919. — 2. IV. 15.) beantwoordt de Minister van Justitie bovenstaande punten als volgt:

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Bij de vermelding van de wetsontwerpen, die, naar men hoopte, dank zij de noodige voortvarendheid des Ministers, in het *Staatsblad* zouden worden opgenomen, schijnt over het hoofd gezien, dat alle voortvarendheid zijnerzijds verscheidene dier onderwerpen geen stap nader tot het doel zou kunnen brengen, vermits niet het Departement doch de Tweede Kamer aan het woord is. Omtrent het ontwerp op de naamlooze vennootschappen en dat betreffende de psychopathen, beide acht à negen jaar geleden ingediend, zijn nog geen verslagen betreffende de behandeling in de afdeelingen verschenen; omtrent de invoering der militaire strafwetten evenmin, de enz.

Militaire rechtspraak.

De bestaande militaire rechtspraak dateert van het jaar 1912. Zonder onafwijsbare noodzakelijkheid kan die niet reeds nu weder worden omgewerkt. De herziening van het burgerlijk strafproces gaat thans voor. De door eenige leden geuite klachten over onvoldoende mondelinge behandeling door den krijgsraad, waarvan in theorie de juistheid niet wordt ontkend, verliezen, in het licht der practijk gezien, veel van haar beteekenis. In de eerste plaats komt een uitsluitend recht doen op de stukken juist bij den krijgsraad, waar het verstek, behoudens mogelijke uitzondering voor overtredingen, onbekend is, niet voor. De beklagde is zoo goed als steeds persoonlijk bij de behandeling van zijn zaak aanwezig. Bestrijdt hij de juistheid van verklaringen van niet verschenen getuigen, dan heeft hij het oor van den rechter, doch de getuige kan zijn opgaven niet verdedigen of toelichten. In zoover is, practisch beschouwd, de bestaande gewoonte niet ten nadeele van den beklagde. In de tweede plaats hebben de beklagden voor den krijgsraad het hun ten laste gelegde doorgaans van den aanvang af volledig bekend en is een ontkenenis hooge uitzondering. Het verhoor van getuigen ter terechtzitting verliest daardoor veel van zijn belang. Vervolgens komt het hoogst zelden voor, dat de beklagde of diens raadsman aan den krijgsraad verzoekt om een getuige, die reeds in het voorbereidende onderzoek gehoord is, nog eens persoonlijk te laten verschijnen, wat wel bewijst, dat van de zijde van de vervolgte partij aan die verschijning als regel geen behoefte wordt gevoeld. Het initiatief daartoe gaat zoo goed als steeds uit van den auditeur-militair of van den krijgsraad. Dat initiatief wordt in bepaalde zaken (ernstige insubordinatie, diefstal in de chambrée, burgerrechtelijke misdrijven, zoodat ingeval de beklagde een getuigenverklaring uit het voorbereidende onderzoek blijft wraken) frequent uitgeoefend. Voorts is het hooren van getuigen juist bij die militaire delicten, welke het

grootste gedeelte van de rol vullen, doorgaans van weinig belang. bij de talloze gevallen van desertie — alle volledig bekend — is verder niets te verklaren dan het afwezig zijn op een zeker appèl en het weer terug zijn op een ander. Bij de vele gevallen van dienstweigering — waarvoor men niet zonder trots rond uitkomt — kan degene, wiens herhaald bevel niet werd opgevolgd, moeilijk iets anders of meer zeggen, dan dat het niet werd opgevolgd. De getuigen hebben hier al zeer weinig anders mede te deelen dan een objectief vast te stellen feit. En ten slotte moet worden bedacht, dat de militaire arrondissementen zeer uitgestrekt zijn en de hoofdplaatsen daarvan voor vele getuigen, doorgaans kaderleden, eerst na een lange en kostbare reis te bereiken. Men mag zich dan ook wel afvragen, of het raadzaam is voortdurend een groot aantal onderofficieren, enz. op reis van en naar den krijgsraad (met eenige zittingen per week) te houden en aldus aan den dienst te onttrekken.

De waarborgen voor de aanwijzing van de leden van den krijgsraad zijn vermeld in artikel 120 der Regtspleging bij de Landmagt (artikel 130 van de Regtspleging bij de Zeemagt). Klachten over onjuiste keus zijn den ondergeteekende niet bekend.

Wat het z.g. oproer in de Kromhoutkazerne betreft, is den ondergeteekende van noodeloos rekken van het voorbereidende onderzoek niet gebleken. De gerechtelijke informatiën hebben, een tweemaal door den auditeur-militair gevraagd aanvullend onderzoek inbegrepen, nog geen maand geduurd, wat niet lang is, wanneer men in aanmerking neemt het groote aantal zaken, dat door den officier-commissaris moet worden onderzocht. De behandeling ter terechtzitting vond half Juli plaats; er is daarvoor een extra-zitting in de vacantie bepaald. Doch daarna is de opzending van het vonnis naar het Hoog Militair Gerechtshof eerst geschied — en dit in verband met een ernstige ziekte van den president-plaatsvervanger, die de zaak had geleid —, nadat het Hof daarop tweemaal had aangedrongen. Hier ligt de oorzaak van de vertraging. Al de beklagden zijn thans op vrije voeten. Over de te late opzending van vonnissen door den krijggraad te Arnhem is wel meer geklaagd. De beklagden hebben daarvan, gelet op de constante practijk in militaire strafzaken om de preventieve hechtenis in mindering te brengen op de straf, wel is waar geen nadeel, maar aan de vertraging van de afdoening der zaak in approbatio of hooger beroep zijn overigens uiteraard verschillende bezwaren verbonden. Het vonnis in de hierboven bedoelde zaak is ten aanzien van zes beklagden geappelleerd, vier beklagden zijn in hooger beroep gekomen en ten opzichte van één beklagde is hooger beroep ingesteld door den advocaat-fiscaal. Het hooger beroep zal met voortvarendheid worden behandeld.

De beklagden zijn niet naar het huis van bewaring te Arnhem overgebracht, zij hebben daarin niet vertoefd. Aangezien zij bij hunne voorleidingen voor den officier-commissaris te Utrecht zich zeer wanordelijk hadden gedragen — één van hen wilde zelfs een geleider te lijf gaan — en steeds trachten een anderé richting in te slaan,

dan hun door de militaire geleiders werd bevolen, werd het, mede in verband met het feit, dat twee hunner reeds tweemaal tijdens het voorloopig arrest waren ontvlucht, noodig geoordeeld hunne overbrenging van Utrecht naar de terechtzitting te Arnhem geboeid te doen geschieden. Toen echter het geleide met de arrestanten te Utrecht in den trein naar Arnhem had plaats genomen — het vervoer naar den trein geschiedde per celwagen —, verzochten de arrestanten den sergeant-geleider hun boeien te willen afnemen, onder belofte, dat zij niet lastig zouden zijn. Dit is geschied en daarna hebben de arrestanten zoowel de heen- als de terugreis verder ongeboeid afgelegd.

Uit het voorafgaande vloeit voort, dat de ondergeteekende in deze zaak alleen aanleiding vindt tot het nader overleg met den krijgsraad te Arnhem omtrent de wenschelijkheid van meer spoed bij de opzending van stukken naar het Hoog Militair Gerechtshof.

Reclamezaken.

Bij de behandeling van reclamezaken dient rekening te worden gehouden met de belangen der krijgstuft. De ondergeteekende zal omtrent de opmerkingen in het Voorloopig Verslag overleg plegen met zijn ambtgenooten van Marine en van Oorlog.

Kosten van de militaire rechtspraak.

Dat niet alle presidenten van krijgsraden het werk zouden verrichten, hetwelk van hen mag worden gevorderd, is den ondergeteekende niet bekend. De hoeveelheid arbeid, door de krijgsraden en de daarbij functioneerende personen tijdens de crisis verricht, dwingt eerbied af. Zonder geregelde en gehonoreerde medewerking van de presidenten-plaatsvervangers kunnen de krijgsraden bij de landmacht voorschands hun werk niet aan. Dat aldus „minder noodig veel geld” zou worden uitgegeven, aangezien de plaatsvervangers per zitting een „niet onbelangrijke toelage” zouden ontvangen, komt minder juist voor. Een president-plaatsvervanger ontvangt per zitting, dus voor de behandeling van een gewoonlijk groot aantal, soms 40 à 50, zaken, raadkamer en vonnis maken inbegrepen, een toelage van slechts *f* 15.

Het honorarium van de leden der balie, ad *f* 10 voor de behandeling van één zaak, in het Voorloopig Verslag „uiterst gering” genoemd, schijnt dat, ook in vergelijking met de toelage der presidenten-plaatsvervangers, geenszins te wezen. Na de crisis bedraagt dat honorarium *f* 15. De regeling is in overleg met de balie vastgesteld. Aan verhooging is geen behoefte. Aan den ambtsvoorganger van den ondergeteekende is zelfs herhaaldelijk van verschillende zijden verlaging in overweging gegeven, aan welken aandrang intusschen tot dusver geen gevolg is gegeven.

Alleen wanneer het betreft het optreden van een raadsman op denzelfden dag en voor denzelfden beklagde in meer dan één zaak, terwijl voor elke zaak afzonderlijk wordt gerekend, wordt opgave van de verschillende tijdstippen van den dag verlangd, waarop die

zaken zijn behandeld; zulks ter uitoefening van eene door de Algemeene Rekenkamer noodig geachte contrôle met het oog op de vraag, of in die gevallen inderdaad sprake was van afzonderlijke, niet gelijktijdig behandelde zaken, in geval van gelijktijdige behandeling toch zou voor die zaken slechts éénmaal mogen worden gerekend. Eene andere wijze van uitoefening dier contrôle zou den ondergeteekende niet aanstonds voorstaan; trouwens, beperkt tot de hiervoren genoemde gevallen, behoeft het voorschrift weinig overlast te veroorzaken.

**Tuchtraden. — Afschaffing van de militaire rechtspraak. —
Onderbreken van de tenuitvoerlegging van krijgstuchtelijke
straffen. — Rechtsgeleerde studie van officieren
bij de landmacht.**

In het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Oorlog voor het dienstjaar 1919 (Bijlagen van de Handelingen 1918—1919 — 2. VIII. 9) wordt o.m. aanbevolen de invoering, niet van het reeds verouderde nieuwe Wetboek van Krijgstucht, doch van tuchtraden, in den geest van de vroegere gemengde schutterrijraderen. Gevraagd werd voorts afschaffing van de militaire rechtspraak in tijd van vrede. In zijne memorie van Antwoord (Bijlagen van de Handelingen 1918—1919 2. VIII. 10.) antwoordde de Minister van Oorlog dat zal worden overwogen welke wijzigingen noodig zijn in het nog in te voeren nieuwe Wetboek van Krijgstucht maar dat hij reeds nu meende te kunnen zeggen, dat de handhaving van de tucht niet van de militaire commandanten op een tuchtraad zal kunnen worden overgebracht. Of de militaire rechtspraak in tijd van vrede kan worden afgeschaft, hangt naar zijne meening samen met de legerhervorming die uit de gewijzigde internationale verhoudingen zal voortvloeien.

Op het fort te Velzen zou het volgens het Voorloopig Verslag zijn voorgekomen, dat een straf van 8 dagen provoost over 8 weken was verdeeld, waardoor tevens meermalen het verlof verviel; het scheen daarom noodzakelijk, dat de Minister uitdrukkelijk voorschreef dat een opgelegde straf achtereen moet worden geëxecuteerd. Hierop antwoordde de Minister:

Enkele provooststraffen van 8 en 10 dagen zijn op het fort bij Velsen, verdeeld over enkele weken, ten uitvoer gelegd. Dit was noodzakelijk, omdat plaatsgebrek verhinderde alle straffen te gelijker tijd te executeeren. De straffen zijn echter met de Pinksterdagen geschorst en later opgeheven. Voor het uitvaardigen van een legerorder, voorschrijvende dat straffen achtereen moeten worden geëxecuteerd, bestaat derhalve geen aanleiding. ¹⁾

¹⁾ Men vergelijkte hetgeen wij op blz. 31 van den vorigen jaargang schreven.
Red. M. R. T.

Ten slotte vermelden wij nog dat sommige leden wenschten, dat meer officieren zouden worden aangewezen om de lessen te volgen van den lector in het militair strafrecht te Amsterdam. Op dezen wensch luidde 's Ministers antwoord:

Voor het tegenwoordige is het nog niet raadzaam om officieren aan den dienst te onttrekken tot het volgen van de lessen van den lector in het militair strafrecht. Zoodra de omstandigheden zulks echter weder zullen veroorloven, zal de ondergeteekende niet nalaten om de rechtsgeleerde studiën van officieren zooveel mogelijk te bevorderen en aan te moedigen.

Voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter.

Als bijlage A³ is aan de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op het ontwerp van wet tot vaststelling van het IVe Hoofdstuk der Staatsbegroting (Justitie) voor het dienstjaar 1919 een overzicht toegevoegd van de voorwaardelijke veroordeelingen gedurende het tijdvak 1 Mei 1918 —1 November 1918 uitgesproken door den militairen rechter.

Uit dit overzicht blijkt dat in genoemd tijdvak het Hoog Militair Gerechtshof 15, de Zeekrijgsraad te Willemsoord 1 en de Krijgsraden bij de landmacht 33 voorwaardelijke veroordeelingen hebben uitgesproken. Daarbij werden in respectievelijk 13, 1 en 28 gevallen geen, in 2, 0 en 5 gevallen wel bijzondere voorwaarden gesteld bij het bevel dat de hoofdstraf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten. Als hoofdstraf werd steeds gevangenisstraf of militaire gevangenisstraf opgelegd; de bijzondere voorwaarde betrof steeds schadevergoeding. In één geval werd naast de hoofdstraf degradatie als bijkomende straf opgelegd.

De veroordeelingen betroffen 1 geval van desertie, 1 van dienstweigering-insubordinatie, 1 van dienstweigering, 3 van verlengen van een verlofpass, 1 van het als militair, dengene, bij wien hij is ingekwartierd, bestelen, 4 van diefstal in de chambrée en 1 van verkoopen van Gouvernementskleeding; de overige veroordeelingen betroffen burgerlijke delicten.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik de aandacht te vestigen op het vonnis van den krijgsraad te 's-Gravenhage, d.d. 7 September 1918 (W. 10303), waarbij een beklaagde werd schuldig verklaard aan verduistering van een colbertjas en ter zake voorwaardelijk werd veroordeeld. Als bijzondere voorwaarde stelde de krijgsraad, dat hij de colbertjas, die hem in zijne hoedanigheid van kleermaker ter reparatie was toevertrouwd, gekeerd en gerepareerd, zooals met den eigenaar was overeengekomen, binnen 14 dagen aan dezen zou ter hand stellen.

Gebruik maken van vuurwapenen door militairen.

Betreffende bovenstaand onderwerp heeft het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer van Groenendael, onderstaande vragen (ingezonden 22 October 1918) tot de Regeering gericht:

Is het juist, dat op 9 October l.l. bij het kamp der Belgische geïnterneerden te Harderwijk de 25-jarige Belgische carabinier de Backer uit Mechelen door de Nederlandsche wacht is doodgeschoten, toen hij trachtte wat aardappelen binnen het kamp te brengen?

Is de Minister dan bereid, de juiste toedracht dezer zaak mede te deelen?

Is hij voorts bereid maatregelen te nemen opdat niet langer van vuurwapens gebruik worde gemaakt tot het voorkomen van overtredingen of het betrappen van bedrivers van overtredingen van zoo geringe beteekenis als het door de Backer gepleegde feit?

Het antwoord van den Minister van Oorlog, den heer Alting von Geusau (ingezonden 20 November 1918) luidde:

Ad 1. In den avond van den 9den October 1918 is de 24-jarige Belgische carabinier H. de Backer, die trachtte aardappelen binnen het kamp te smokkelen, door een Nederlandsche patrouille doodgeschoten. Het was den geïnterneerden herhaaldelijk op duidelijke wijze bekend gemaakt, dat het verboden is aardappelen binnen het interneringskamp te brengen en zich op te houden binnen het z.g. „verboden rayon” om het kamp, dat door borden met opschriften is aangegeven. De schildwachten, die binnen de draadversperring zijn geplaatst, hebben o.a. de opdracht tegen overtredingen te waken.

In den avond van den 9den October tusschen 6 en 8 uur ontdekte post 4, dat een zak aardappelen door de draadversperring was geworpen. Hij meldde dit voorval bij aflossing, waarop de wachtcommandant een patrouille uitzond om overtreders op te sporen, welke patrouille deze consignes mee kreeg: Eerst driemaal halt roepen, daarna in de lucht vuren en wanneer dit niet helpt in de richting van den aangeroepene.

De patrouille stelde zich buiten de draadversperring verdekt op. Na ongeveer een kwartier naderden twee mannen. De patrouille riep halt, herhaalde het aanroepen minstens zesmaal, en loste ten slotte een schot in de lucht, waarop één der mannen bleef staan. De andere liep hard weg. Twee manschappen van de patrouille losten op bevel van den patrouillecommandant een schot in de richting van den vluchtende. Deze viel doodelijk getroffen neer.

Ad 2. Deze vraag heeft reeds door het relaas ad 1 beantwoording gevonden.

Ad 3. De soldaten hebben overeenkomstig hun consignes gehandeld. Deze consignes zijn door den sergeant-wachtcommandant gegeven zonder dat hem daartoe van hoogerhand last was gegeven of aanwijzingen waren verstrekt. De officier van piket, die kort na vertrek van de patrouille van de gegeven consignes kennis kreeg, vond daarin geen aanleiding om in te grijpen. De zaak is onmiddellijk

door een commissie in het kamp onderzocht. Overeenkomstig het ter zake ingewonnen advies van den auditeur-militair zal de sergeant-wachtcommandant voor den krijgsraad terechtstaan.

Inmiddels is door den commandant van het interneringsdepot order gegeven, dat alleen op zijn last patrouilles van patronen mogen worden voorzien. Ondergeteekende is van meening, dat daarmede de noodige maatregelen zijn genomen om, onder verantwoordelijkheid van dien commandant, het gebruik van vuurwapens tot zeer ernstige gevallen te beperken.

(Handelingen der Staten-Generaal — 1918—1919. — II. Aanhangsel blz. 67.)

Principieele dienstweigeraars.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Kruijt, heeft tot de Regeering onderstaande vraag (ingezonden 5 December 1918) gericht:

Kan de Minister mededeelen in hoeverre het gerucht juist is, dat op de forten Spijkerboor en Nekkerweg, die bestemd zijn als strafplaatsen voor principieele dienstweigeraars ook worden ondergebracht verscheidene personen, o.a. uit de strafklasse te Hoorn, van wie het de militaire overheid bekend kan zijn, dat hun dienstweigering op geenerlei principieele gronden berust?

Het antwoord van den heer Alting von Geusau, Minister van Oorlog (ingezonden 24 December 1918) luidde:

Op de forten bij Spijkerboor en aan den Nekkerweg worden alleen die personen ondergebracht, die naar het oordeel van de garnizoenscommandanten zich schuldig hebben gemaakt aan dienstweigering. De beslissing van den garnizoenscommandant steunt op het advies van den auditeur-militair.

Het gerucht is dus niet juist. Wel is het mogelijk, dat o.a. ook personen uit de tuchtklasse te Hoorn zich voordoen als principieele dienstweigeraars, doch daarvoor kan de bevoegde militaire overheid geen verwijt worden gemaakt, omdat de tijd tusschen het plegen der feiten en de verwijzing naar den krijgsraad te kort is om de principieele dienstweigeraars te onderkennen.

Het denkbeeld wordt echter overwogen die splitsing op de genoemde forten te doen plaats vinden, nadat de dienstweigeraars daar eenigen tijd hebben vertoefd.

(Handelingen der Staten-Generaal — 1918—1919. — II. Aanhangsel blz. 125).

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De invoering van zeemilitie in Nederlandsch-Indië in verband met de militaire strafwetgeving.

door

H. P. VERSCHUUR,

Officier van Administratie der 2e klasse. K. M.

Zooals bekend mag worden verondersteld, bestaat bij de Regeering het voornemen een gedeelte der Europeesche dienstplichtigen in Nederlandsch-Indië als zeemiliciens op de vloot in te deelen, waartoe het Koninklijk Besluit van 26 October 1917 No. 47 (Dienstplichtbesluit voor Nederlandsch-Indië) zal moeten worden aangevuld. In verband hiermede mag worden aangenomen dat, indien de plannen betreffende eene Inlandsche militie verwezenlijkt zullen worden, ook een gedeelte van de Inlandsche dienstplichtigen als zeemiliciens zal worden ingelijfd.

Uit een militair-rechtelijk oogpunt beschouwd, doen zich intuschen hierbij eigenaardige moeilijkheden voor.

Op de zeemiliciens, die dienst zullen doen bij de Nederlandsche zeemacht, zal dus ook de Nederlandsche strafwetgeving moeten worden toegepast.

Het is vreemd te noemen dat ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die op grond van het Dienstplichtbesluit tot den krijgsveld worden gedwongen, daarmede tevens, indien zij als zeemiliciens worden ingelijfd, aan eene vreemde, i.e. de Nederlandsche, wetgeving worden onderworpen. Deze eigenaardigheid bestaat thans reeds voor het Korps Inlandsche schepelingen, doch hiervan kan tenminste worden gezegd, dat zij door hun vrijwillig dienstverband zich aan die wetgeving onderworpen hebben, hetgeen bij de militie niet het geval is.

Wat betreft het gemeene recht, zal zulks sinds de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië (Kon. besluit van 15 October 1915 No. 33 Staatsblad No. 732) in de practijk tot weinig verschil in rechtsbedeeling aanleiding geven, daar dit Wetboek zooveel mogelijk in overeenstemming is gebracht met het Hollandsche Wetboek van Strafrecht; theoretisch echter is deze handelwijze n.b.m. minder juist.

Anders is het echter met de militaire strafwetgeving gesteld; reeds thans onder de Crimineele Wetboeken bestaat in Nederlandsch-

Indië een aanmerkelijk verschil tusschen de wetten voor zee- en landmacht, welk verschil nog aanzienlijk zal toenemen wanneer het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht in Nederland zullen zijn ingevoerd en dus ook bij de zee-macht in Nederlandsch-Indië zullen worden toegepast.

Ingevolge de slotbepaling van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande is dit Wetboek:

„ook van kracht in de Oost- en West-Indische bezittingen van „den Staat; behoudens echter, dat bijaldien sommige der daarbij „bepaalde straffen, uit hoofde van het klimaat of andere omstan- „digheden, niet zonder inconvenienten zouden kunnen worden ge- „appliceerd het aan de Gouvernemenen aldaar zal vrijstaan, daar- „omtrent zoodanige veranderingen te maken en dadelijk in het werk „te stellen, als zij naar bevinding noodig oordeelen, mits gehouden „zijnde, van hetgeen door hen te dien opzichte zal zijn verricht, „rapport te doen, ten einde daarop de approbatie van den Souve- „rein te bekomen.”

Deze bepaling betreft alleen het Crimineel Wetboek; de bedoeling zal echter wel geweest zijn ook het Reglement van Krijgstucht en de Rechtspleging bij de Landmacht van toepassing te doen zijn; wat het Reglement van Krijgstucht betreft, blijkt dit reeds uit de opmerking van den Raad van State, als gevolg waarvan in 1815 de slotbepaling in het Crimineel Wetboek werd opgenomen. ¹⁾ De geheele militaire strafwetgeving voor de Landmacht is dan ook reeds dadelijk na de overname van onze Oost-Indische koloniën van toepassing beschouwd.

Met uitzondering van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch-Indië, is echter de militaire wetgeving in Nederlandsch-Indië nimmer afgekondigd. ²⁾

Wel zijn echter bij verschillende, in Nederlandsch-Indië afgekondigde Koninklijke besluiten in deze *wetten* belangrijke wijzigingen aangebracht, in hoofdzaak betrekking hebbende op de toepassing van de beginselen van het gemeene recht op het militaire recht en op het strafstelsel, wat dit laatste betreft dus als gevolg van de slotbepaling van het Crimineel Wetboek.

Mr. C. P. K. Winckel noemt deze wijzigingen in zijn *Essai sur les principes régissant l'administration de la justice aux Indes Orientales Hollandaises*: „illégalés, comme émanant d'une autorité législative subalterne, partant incompétente.” ³⁾

Als gevolg van de in 1879 in het moederland tot stand gekomen herziening van het militaire strafstelsel werden het C. W. L. en het R. K. L., voor zoover de toepassing in Nederlandsch-Indië be-

¹⁾ Zie Mr. H. van der Hoeven. „Onze militaire strafwetgeving.” blz. 166. G. J. W. Koolemans Beynen. Handleiding ten dienste van het onderwijs in het Militair Strafrecht voor aanstaande officieren van de landmacht in Nederlandsch-Indië 1898 blz. 7.

²⁾ Zie: A. V. L. Barré. Het militair strafrecht in Nederlandsch-Indië”. 3e druk. Deel I blz. 4

³⁾ Zie Koolemans Beynen t. a. p. blz. 16.

treft, daarmede in overeenstemming gebracht door de Koninklijke besluiten van 13 October 1882 Nos. 26 en 27 (Ind. Staatsblad 1883 Nos. 54 en 55), waarvan het eerstgenoemde sedert is vervangen door het K. B. van 19 December 1889 No. 35 (Ind. Staatsblad 1890 No. 58).

Voorts zijn nog verschillende op de straffen betrekking hebbende wijzigingen aangebracht bij:

K. B. van 17 April 1899 No. 95, (Ind. Staatsblad 1899 No. 178), K. B. van 15 Januari 1906 No. 6 (Ind. Staatsblad 1906 No. 206), K. B. van 9 Mei 1906 No. 36 (Ind. Staatsblad 1906 No. 361), terwijl ten slotte bij artikel 5 van de Invoeringsverordening van het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, vastgesteld bij K. B. van 4 Mei 1917 No. 46 (Ind. Staatsblad 1917 No. 497), nog eenige wijzigingen zijn aangebracht, die in verband met de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafrecht noodig waren.

Eigenaardig in verband met de slotbepaling van het C. W. L. is de wijziging van artikel 62 van genoemd Wetboek door het Koninklijk besluit van 30 Maart 1914 No. 53 (Ind. Staatsblad 1914 No. 410). ¹⁾ Vermoedelijk is deze aanvulling in de praktijk wenschelijk gebleken; m.i. strookt zij echter niet met genoemde slotbepaling.

Evenmin schijnt mij daarmede in overeenstemming het feit dat de wijzigingen aangebracht in het C.W.L. door de Wet van 14 Februari 1887 Staatsblad No. 35 voor Nederlandsch-Indië niet zijn afgekondigd, zoodat men zich daar nog behelpt met de oorspronkelijke bepalingen van het C. W. L. Vermoedelijk is dit een gevolg van de omstandigheid, dat de behandeling van desertie in Indië geheel anders was dan in Holland door de bepalingen van de Algemeene Order voor de Landmacht van 1887 No. 54, laatstelijk overgenomen in Algemeene Order 1916 No. 2, welke bepalingen voortspruiten uit de Gouvernementsbesluiten van 28 Januari 1842 No. 1, 15 November 1843 No. 8, 1 Februari 1862 No. 18 en 31 Augustus 1870 No. 21.

Deze bepalingen luiden als volgt:

„Elk eiland in Nederlandsch-Indië in zijne geheele uitgestrekt-

¹⁾ Art. 62 C. W. L. luidt als volgt:

Ook zullen in maniere voorschreven gestraft worden de militairen, of andere personen, tot de armee behoorende, welke zonder last van hunnen superieur, en zonder gewichtige redenen, eenig kanon, mortier, affuit of ander aangelegen werktuig van oorlog of amunitie vernagelen, bederven, wegwerpen of onbruikbaar maken.

Indien nogtans duidelijk blijkt, dat zulks zonder kwade inzichten mocht gedaan zijn, zal de straf mogen verzacht worden ter bescheidenheid des rechters.

Bij K. B. van 30 Maart 1914 No. 53 is bepaald:

Voor Nederlandsch-Indië wordt in artikel 62 van het C. W. L. tusschen de woorden „eenig” en „kanon” ingelascht „geweer”, terwijl aan dat artikel een derde lid wordt toegevoegd, luidende:

Indien het misdrijf wordt gepleegd in tijd van vrede, wordt de schulde gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

„heid, daaronder begrepen de kleinere eilanden, welke onder hetzelfde bestuur gesteld zijn, en, bijaldien eenig eiland niet in zijne geheele uitgestrektheid onder dadelijk Nederlandsch gezag staat, alleen dat gedeelte van het eiland, hetwelk onder dat gezag staat, wordt, in tijd van vrede en voor troepen die niet op voet van oorlog gebracht zijn, beschouwd als het garnizoen der tot de bezetting behorende militairen.

„De in artikel 4 van het Reglement op den Garnizoensdienst, gearresteerd bij Gouvernementsbesluit d.d. 25 Maart j.l. No. 1, bedoelde rayon, wordt vastgesteld door den plaatselijk militairen commandant, die zich daarbij regelt naar de omstandigheden, waarin het garnizoen verkeert.

„Van de eerste vaststelling zoowel als van de latere wijzigingen in deze rayonsbepaling wordt door den plaatselijken of plaatselijk militairen commandant kennis gegeven aan en goedkeuring gevraagd van den afdeulings- of gewestelijk militairen commandant.

„De rayonsbepaling wordt schriftelijk medegedeeld aan het Hoofd der plaatselijke politie, met verzoek om alle onderofficieren en mindere militairen, die zich zonder schriftelijke vergunning buiten dien rayon ophouden te doen arresteren en aan de militaire autoriteit over te leveren.

„Bij de beoordeeling van poging tot desertie en volbrachte desertie zal worden gehandeld naar de voorschriften van art. 157 C.W.L.

„Rayonsoverschrijding wordt disciplinair gestraft.

„Verzwarende omstandigheden daarbij, zooals complotteeren, medenemen van wapens en door het gouvernement ten gebruike gegeven kleeding- en uitrustingsstukken, worden bij het bepalen der disciplinaire straf in aanmerking gebracht.

„Mede worden disciplinair gestraft militairen die zich langer dan vier weken van hun korps hebben verwijderd, hetzij zij vrijwillig zijn teruggekeerd, hetzij zij zijn opgevat binnen het garnizoen, in den zin daaraan gehecht door de bepalingen van de 1e alinea dezer „algemeene order”.

Als gevolg van deze bepalingen, die vermoedelijk indertijd zijn vastgesteld om desertie in vredetijd zooveel mogelijk te beperken, is de behandeling van afwezigheidsdelicten bij de landmacht in Nederlandsch-Indië thans zoodanig, dat de gewezen subs-auditeur-militair te Batavia, Mr. J. Meihuizen zeer terecht spreekt van „een van de zonderlingste uitwassen der Indische militaire rechtsbedeeling”.¹⁾

De algemeene order van 1887 schijnt uit te gaan van het standpunt dat verwijdering uit een garnizoen eerste vereischte is voor desertie²⁾ en geeft bovendien aan het begrip „garnizoen” eene dusdanige uitbreiding dat de beteekenis eene geheel andere is, dan wat

¹⁾ Zie: Mr. J. Meihuizen „Deserteeren en Mankeeren” in het Indisch Militair Tijdschrift 1918 blz. 452 e. v., waar eenige treffende voorbeelden uit de practijk worden aangehaald.

²⁾ Evenzoo Barré t. a. p. Deel II blz. 168 e. v.

er gewoonlijk onder wordt verstaan. Het gevolg hiervan is dat dus thans b.v. voor het personeel der landmacht desertie op Java onbestaanbaar is, daar volgens de algemeene order geheel Java één garnizoen is.

Is dit thans reeds eene onbillijkheid, bij vergelijking van de vrijwilligers van land- en zeemacht, nog sterker zal deze anomalie zich bij invoering der zeemilitie doen gevoelen. Blijft een zeemilicien twee dagen achter en wordt hij daarna gearresteerd, dan is hij deserter en wordt als zoodanig vervolgd en gestraft; zijn collega van het leger daarentegen kan zoo lang weg blijven als hij wil, mits hij Java of een ander eiland waar hij in garnizoen is, maar niet verlaat, en is slechts krijgstuuchtelijk strafbaar. Het behoeft geen betoog dat eene dergelijke rechtsbedeeling in hooge mate onbillijk is.

Bij geruchte is mij bekend dat er over gedacht wordt om bij eventuele invoering van de Inlandsche militie bij ordonnantie afzonderlijke desertiebepalingen voor de militie vast te stellen, aangezien vooral voor de Inlandsche militie de thans bij de landmacht van kracht zijnde bepalingen niet voldoende zullen zijn; de ongelijke rechtsbedeeling tusschen zeemilitie en militie te land zal men hiermede echter niet opheffen, daar deze bepalingen door de zee-krijgsraden niet kunnen worden toegepast.

Bovendien zou de materie hierdoor nog ingewikkelder worden; de jurisprudentie van het Indische Hoog Militair Gerechtshof zal zich dan (na invoering van de Wet van 15 Mei 1914 Staatsblad No. 206), voor zoover desertie betreft, moeten bewegen over C. W. W. (eventueel Wetboek van Militair Strafrecht), C. W. L. en desertiebepalingen voor de militie.

Een proef met afzonderlijke desertiebepalingen voor de militie heeft men reeds genomen in de Wet op de Nationale Militie van 1817; Mr. Pols schrijft hieromtrent echter: ¹⁾ „dat deze bepalingen tot vele moeilijkheden aanleiding gaven en in de toepassing zeer ongelijkmatig werkten”. Het lijkt mij dan ook allerminst gewenscht thans wederom tot dit lapmiddel over te gaan, waar men in Nederland reeds bij de Militiewet 1861 hiervan is afgestapt, door de bepalingen van de Crimineele Wetboeken ook op de militie van toepassing te verklaren.

Zooals boven reeds werd opgemerkt, wordt bovendien hierdoor het verschil in rechtsbedeeling tusschen zee- en landmacht niet opgeheven, doch maakt men er nog een verschil tusschen vrijwilligers en dienstplichtigen bij.

Mr. Meihuizen dringt in zijn aangehaald artikel aan op wijziging van de Algemeene Order van 1887; m.i. zou deze order gevoegelijk kunnen vervallen, wanneer de wijzigingen der Wet van 14 Februari 1887 ook voor Nederlandsch-Indië worden afgekondigd. Ook uit een oogpunt van wetgeving bezien, lijkt mij zulks beter dan bij Gouvernementsbesluit een soort van wetsinterpretatie te geven,

¹⁾ Zie: Mr. M. S. Pols. Het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, met eene toelichting. 2e uitgave blz. 51.

die bovendien in dit geval bedenkelijk is te noemen, daar het wel nimmer in de bedoeling van den wetgever gelegen zal hebben aan het begrip garnizoen eene dergelijke beteekenis toe te kennen.

Eene afdoende oplossing zou alleen gevonden worden door eene spoedige invoering in Nederlandsch-Indië van een nieuw Wetboek van Militair Strafrecht, zooveel mogelijk in overeenstemming met het nieuwe Nederlandsche Wetboek; blijkens eene Regeeringsmededeeling in den Volksraad in November 1918 is door de Indische Regeering hierop reeds bij den Minister van Koloniën aangedrongen; de practijk heeft echter tot nog toe steeds geleerd dat zulks in den regel niet vlug gaat, hoewel er thans, nu het nieuwe Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië reeds in werking is, al vele moeilijkheden uit den weg geruimd zijn.

Ook het formeele recht zal tot verschillen tusschen zeemilitie en militie te land aanleiding geven.

Ten eerste zijn de wijzigingen door de Wet van 31 October 1912 Staatsblad No. 337 in Nederland in de R. L. aangebracht, voor Nederlandsch-Indië niet overgenomen, zoodat deze bij de zeemacht in Nederlandsch-Indië wel, doch bij de landmacht niet worden toegepast.

Ten tweede wat betreft het reclamerecht.

Voor de landmacht in Nederlandsch-Indië zijn de artikelen 15-18 R. L. vervangen bij Koninklijk besluit van 2 November 1873 No. 26 (Ind. Staatsblad 1874 No. 28), laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk besluit van 5 September 1908 No. 40 (Ind. Staatsblad 1908 No. 637). ¹⁾ *)

De klacht moet worden ingebracht bij den chef, die onmiddellijk gesteld is boven degenen, die het arrest of de straf heeft bevolen, en, zoo hij door dezen wordt afgewezen, kan klager verzoeken dat de zaak door den krijgsraad wordt onderzocht. Wanneer onderzoek van den krijgsraad wordt verzocht, houdt klager, van het oogenblik af dat het verzoek is gedaan, naarmate hij officier is of tot de mindere militairen behoort, kamerarrest met acces of kwartierarrest. Het arrest blijft gehandhaafd tot de krijgsraad in de zaak heeft beslist, ten ware de klager door den krijgsraad in het ongelijk is gesteld, in welk geval het arrest blijft voortduren tot aan de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof.

Daar het arrest door de groote afstanden dikwijls zeer lang kan duren, gelijk reeds eenige malen in de practijk gebleken is, levert het bestaan dezer bepaling eene ernstige belemmering van het recht van reclame op.

Dat intusschen de bepaling in Nederlandsch-Indië nog niet ge-

¹⁾ Deze regeling, opgenomen in de Algemeene Orders voor het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger 1916 No. 2, is overgenomen in de bijlage dezes.

*) Even voor het afdrukken van deze aflevering ontvingen wij van den geachten inzender bericht, dat deze regeling van het recht van reclame ingetrokken en door een andere vervangen is. Zulks was ons reeds bekend. Het desbetreffend K. B. van 2 October 1918 nr. 35, zullen wij in de volgende aflevering opnemen. Red. M. R. T.

heel veroordeeld wordt, blijkt wel uit de rede van het Hoofd van het Departement van Oorlog (Luitenant-Generaal van Rietschoten) in de zitting van den Volksraad van 29 Juni 1918, waar Z.E. onder meer het volgende verklaarde:

„Naar aanleiding hiervan moet ik er in de eerste plaats de aandacht op vestigen, dat er bij eene reclame geen sprake is van besculdiging en bijgevolg ook niet van veroordeeling of vrijspraak, doch dat alleen uitspraak wordt gedaan omtrent de mate van gegrondheid van het ingebracht bezwaar. Voorts dat een „gegrondbevinding” van de reclame door den militairen rechter volstrekt niet beteekent, dat de reclamant „ten onrechte” is gestraft, doch alleen dat het wettig bewijs voor zijne overtreding niet is geleverd.

„Nu is het wettig bewijs voor eene overtreding dikwijls niet te leveren en deze eisch is bij de toepassing van de toegekende bevoegdheid om disciplinaire straffen op te leggen ook niet te stellen, omdat de meerderen aan wie die bevoegdheid is verleend, niet gerechtigd zijn tot de handelingen welke noodig zijn om het wettig bewijs te vestigen. Om die reden wordt vaak gestraft, nadat bij den strafoplegger door een ingesteld onderzoek — dat altijd plaats moet hebben — de overtuiging is gevestigd, dat de beklagde inderdaad strafschuldig is, zelfs indien hij tevens overtuigd is, dat het wettig bewijs voor de overtreding gebeurlijk niet zou kunnen worden verkregen. Ten einde nu te voorkomen dat in al — of nagenoeg al dergelijke gevallen — de tusschenkomst van den militairen rechter zou worden ingeroepen, heeft men daartegen naar een correctief gezocht en dit gevonden in de bepaling, dat de militair arrest in het kwartier houdt gedurende den tijd, dat zijne zaak bij den militairen rechter in behandeling is.

„Daar eindelijk alleen de belanghebbende heeft te beslissen of zijne zaak al dan niet voor den Krijgsraad zal worden gebracht, is het ook uitsluitend aan zijn oordeel overgelaten of hij daartoe, ongeacht de daaraan verbonden gevolgen zal besluiten.”

Ik meen intusschen te mogen betwijfelen of het wel de bedoeling van den wetgever is geweest om klachten, die *wettig* zijn, of die althans door den militairen rechter wettig zouden worden verklaard, zooveel mogelijk te bemoeilijken; ik kan deze opvatting, die m.i. met een goed rechtsbegrip in strijd is, niet deelen; m.i. is de bedoeling van de arrestbepaling geweest het lichtvaardig klagen zooveel mogelijk te beperken, al had men daarbij n.b.m. wel met het correctief van art. 18 C. W. L. kunnen volstaan, zooals ook in Nederland na 1912 het geval is. ¹⁾

Een tweede vraag is echter of het wel juist is, dat bij beklag over

¹⁾ Koolemans Beynen beschouwt het arrest niet als een middel om de reclame den kop in te drukken, doch eenvoudig als eenzelfde voorschrift als art. 12 R. L. (oud): bij de behandeling van een militaire rechtszaak wordt de verdachte in arrest gesteld. Zie G. J. W. Koolemans Beynen. Handleiding ten dienste van het onderwijs in het Militair Strafrecht voor aanstaande officieren van de Landmacht hier te lande. Uitgave 1898 blz. 369.

krijgstuchtelijke straffen een wettig bewijs geëischt wordt, hoewel de jurisprudentie in Indië op dit punt sinds jaren vast schijnt te staan.

Barré schrijft hieromtrent het navolgende:

„Tot het wijzen der dispositie moet de krijgsraad ook in alle opzichten in acht nemen de voorschriften van het gemeene recht omtrent het bewijs in strafzaken; art. 211 C.W. is derhalve in reclamezaken nimmer van toepassing, zoodat het op zich zelf staand getuigenis van eenen enkelen getuige (b.v. van den strafoplegger) in reclamezaken geen wettig bewijs daarstelt. (cf. dispositiën Ind. H. M. G. 13 October 1882, 26 April 1889, 21 Juni 1889). Of dit wel de bedoeling van den wetgever kan geweest zijn, mag o.i. met grond worden betwijfeld.

„Daar, waar de wetgever de enkele beëdigde verklaring van een superieur voldoende geacht heeft, om iemand tot de straf des doods te veroordeelen, (art. 100 en 211 C. W.) is het niet verklaarbaar dat hij dezelfde verklaring niet als volledig bewijs zou hebben willen aannemen bij overtredingen tegen de krijgstucht, wier bestraffing, volgens het systeem der wet, na slechts een summier onderzoek en zelfs zonder beëdigde getuigenissen of verderen vorm van proces door de daartoe bevoegde autoriteiten moet geschieden.

„Hoe het ook zij, er wordt bij deze leer zeer weinig rekening gehouden met de eischen eener goede krijgstucht, zoodat het wenschelijk ware dat bij de ophanden zijnde herziening der militaire strafwetgeving eene betere regeling ten deze getroffen werd.”¹⁾

Naar mijne meening is dit zeer zeker niet de bedoeling van den wetgever geweest, en is niet verandering van wetgeving, doch verandering van jurisprudentie in deze voor de krijgstucht een gebiedende eisch. In Nederland is de Indische opvatting voor zoover mij bekend, dan ook nooit gedeeld, terwijl ook de jurisprudentie van het Nederlandsche Hoog Militair Gerechtshof geheel anders is.

Het Indische Hoog Militair Gerechtshof bekrachtigde bij zijne resolutie van 13 October 1882 eene dispositie van den krijgsraad, waarin o.m. de navolgende overwegingen voorkwamen:

dat het wettig en overtuigend bewijs rechtens niet geleverd is, dat reclamant zich heeft schuldig gemaakt aan het tekort doen der waarheid en wel op de navolgende gronden:

dat de op zich zelf staande getuigenis van één enkelen getuige in reclame (overtredings-) zaken geen wettig bewijs daarstelt, daar volgens art. 211 C. W., weliswaar de verklaring van een meerdere in rang volledig bewijs oplevert, edoch gemeld artikel alleen toepasselijk is op misdaden, niet op overtredingen, daar het van het bewijs van misdrijven spreekt;

dat derhalve niet bewezen is, dat reclamant de waarheid heeft tekort gedaan, weshalve hij met zijne hiertegen ingebrachte reclame gegrond behoort te worden verklaard.

¹⁾ Verg. Barré t. a. p. Deel I blz. 338.

Zowel Krijgsraad als Hoog Militair Gerechtshof schijnen dus bij het onderzoek van reclamezaken art. 210 C. W. L. toe te passen, omdat daar van overtredingen gesproken wordt. Naar mijne meening worden in dit artikel met overtredingen alleen bedoeld de overtredingen van het gemeene recht en in geen geval krijgstuuchtelijke vergrijpen. ¹⁾

Het Nederlandsche Hoog Militair Gerechtshof besliste bij resolutie van 12 September 1882 als volgt: ²⁾

overwegende, dat hoezeer naar 's Hoves oordeel de bepalingen omtrent de bewijsmiddelen bij de berechting van misdrijven voorgeschreven, bij het bestraffen van overtredingen tegen de discipline niet verplichtend zijn, echter de motieven, welke tot het daarstellen van het voorschrift bij art. 211 C.W. hebben geleid, zeer zeker bij disciplinaire bestraffingen kunnen gelden, en dat wanneer een superieur, na gezet onderzoek, de zedelijke overtuiging heeft bekomen, dat het ingediend rapport geloofwaardig is, de bloote ongestaafde ontkenning van den beklagde geen aanleiding tot straffeloosheid mag geven.

Lijnrechte tegenspraak dus tusschen de Indische en Nederlandsche uitspraken, waarbij mij intusschen de Nederlandsche beslissing meer in overeenstemming met de bedoeling van den wetgever en in ieder geval meer in het belang van de krijgstuuch toeschijnt.

Ook in een vergadering van de Afdeeling Bandoeng van de Nederlandsch-Indische Officieren-Vereeniging, waar het verouderde reclamerecht werd behandeld, werd door den voorzitter o.m. gewezen op het gevaar, dat door het vervallen van de bepaling omtrent het arrest de lust tot reclameeren, zeer ten nadeele van de krijgstuuch, zou toenemen en in het bijzonder de aandacht gevestigd op het meermalen voorgekomen feit, dat een na ernstig onderzoek en volgens zedelijke overtuiging opgelegde straf door den krijgsraad werd te niet gedaan, omdat het wettig bewijs van de ten laste gelegde overtreding niet kon worden geleverd. ³⁾

Waarom intusschen het gevaar voor toename van klachten in Indië grooter zou zijn dan in Nederland, is mij niet duidelijk; de thans gevolgde jurisprudentie is natuurlijk een bezwaar, maar deze is ten allen tijde voor wijziging vatbaar.

Resumeerende kom ik tot de conclusie dat in de practijk alleen afdoende verbetering zal zijn te verkrijgen door het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstuuch zoo spoedig mogelijk ook in Nederlandsch-Indië in te voeren en tevens het formeele recht te wijzigen, zooals zulks in Nederland is geschied; theo-

¹⁾ Zie: Mr. H. van der Hoeven Militair Straf- en Tuchtrecht. Deel I blz. 12.

²⁾ Zie voor beide resolutie's C. J. W. Koolemans Beynen, Handleiding ten dienste van het onderwijs in het Militair Strafrecht voor aanstaande officieren van de Landmacht hier te lande. Uitgave 1898 blz. 105-106.

³⁾ Zie: Orgaan Nederlandsch-Indische Officieren-Vereeniging 3e jaargang (1918) Nummer 8: „Het bewijs in reclamezaken” door H. M. L.

retisch blijft dan natuurlijk nog het bezwaar bestaan dat men Nederlandsch-Indische miliciens bij de zeemacht aan eene vreemde wetgeving onderwerpt; dit zou alleen te ondervangen zijn door op de zeemacht in Indië de Nederlandsch-Indische wetgeving toe te passen, waardoor men echter tot eene koloniale Marine zou moeten komen. Indien echter meer de hand gehouden wordt aan de bepaling van artikel 76 van het Regeeringsreglement, luidende: „De militaire strafrechtspleging berust op algemeene verordeningen, zoo veel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten”, zullen in de practijk de verschillen tenminste tot een minimum gereduceerd worden.

Ten slotte vestig ik er met een enkel woord de aandacht op, dat men bij invoering van zeemilitie weder een korps krijgt dat, evenals het korps Inlandsche schepelingen, dienst doet bij de Koninklijke Marine, zonder daartoe te behooren, terwijl niet is uit te maken waartoe zij dan wel behooren; vooral indien men mocht overgaan tot aanstelling van militie-officieren bij de zeemacht (of tot eene Indische Marine-Reserve), zal zulks tot eigenaardige moeilijkheden aanleiding geven.

Bandoeng, November 1918.

Bijlage.

Algemeene Orders voor het Nederlandsch-Oost-Indische leger 1916. No. 2.

K. Reclames, bezwaarschriften en klachten.

L. Reclames over opgelegde straffen.

a. Indiening en verdere behandeling van reclames.

Bij Koninklijk besluit van 2 November 1873 No. 26 (Ind. Staatsblad 1874 No. 28) is met wijziging in zooverre van de artikelen 15, 16, 17 en 18 der Rechtspleging bij de landmacht en van artikel 31 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, alsmede met aanvulling van het 3e Hoofdstuk der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië (Ind. Staatsblad 1819 No. 21), voor Nederlandsch-Indië het volgende bepaald:

Art. 1. (Zooals dit artikel is gewijzigd bij Koninklijk besluit van 5 September 1908 No. 40 Ind. Staatsblad 637).

Een gearresteerde, die zich over zijn arrest en een gestrafte, die zich over de hem opgelegde straf of de omschrijving van de strafreden bezwaard acht, kan daarover mondeling of schriftelijk zijn klacht inbrengen bij den chef, onder wiens rechtstreeksch bevel degene, die het arrest heeft bevolen of de straf heeft opgelegd, gesteld is of die als zoodanig door den Gouverneur-Generaal of door den Legercommandant is aangewezen.

Art. 1. bis. (Zooals dit artikel is vastgesteld bij Koninklijk besluit van 5 September 1908 No. 40 Ind. Staatsblad No. 637).

Wordt de klacht door den in het voorgaand artikel bedoelden chef ongegrond bevonden, dan kan de gearresteerde op de gestrafte verzoeken, dat de zaak door den krijgsraad worde onderzocht.

Het verzoek wordt mondeling of schriftelijk ingediend bij den commandeerenden officier, uiterlijk binnen driemaal vier en twintig uren nadat de beslissing van den chef ter kennis van den klager is gekomen.

Intrekking van het verzoek is toegelaten zoolang niet overeenkomstig artikel 4 officieren en commissarissen zijn benoemd.

Het verzoek kan, wanneer het tijdig is gedaan, door den commandeerenden officier niet worden geweigerd.

Art. 2. (Zooals dit artikel is gewijzigd bij Koninklijk besluit van 5 September 1908 No. 40 Ind. Staatsblad No. 637).

Van het oogenblik af, dat het verzoek is gedaan, houdt de klager, naarmate hij officier is of tot de mindere militairen behoort, kamerarrest met accès of kwartierarrest.

Wanneer het arrest wordt geïvoerd, verandert de commandeerende officier dit in kamerarrest zonder accès voor de officieren en in politiekamer voor de minderen.

Overigens blijft het arrest gehandhaafd tot de krijgsraad in de zaak heeft beslist, ten ware de klager door den krijgsraad in het ongelijk is gesteld, in welk geval het arrest blijft voortduren tot aan de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, ingevolge art. 5 van dit besluit.

Art. 3. De krijgsraad en de chef zijn verplicht om bij gegrondbevinding der klachten, het arrest op te heffen en de straf of de strafreden te wijzigen of haar van het strafboek te doen schrappen.

Wanneer de gedane klacht dermate ongegrond en lichtvaardig is, dat zij aan verregaande oneerbiedigheid moet worden toegeschreven, straffen zij den klager deswege ingevolge de wet.

Art. 4. De commandeerende officier benoemt, wanneer onderzoek door den krijgsraad wordt verlangd, twee officieren in commissie. Bij gemis aan een voldoende aantal officieren kunnen ook onderofficieren daartoe worden aangewezen.

Deze commissie, waarbij de minste of jongste in rang der commissarissen tevens als secretaris optreedt, hoort den klager, den strafoplegger en zoo noodig de getuigen; leest alle verhooren aan den klager voor; houdt van zijne aanmerking aantekening op het stuk waarop zij vallen, en wint, zoo noodig, andere inlichtingen in.

De commandeerende officier zendt de stukken vervolgens aan den auditeur-militair in het commandement.

Na voorlezing der stukken en van het schriftelijk advies van den auditeur-militair, en desgevorderd, ook na den klager te hebben gehoord, beschikt de krijgsraad op de klacht bij dispositie.

Deze wordt zoo spoedig mogelijk aan het Hoog Militair Gerechtshof ter goedkeuring aangeboden.

Art. 5. Wanneer aan het Hof blijkt, dat niet behoorlijk is geprocedeerd, handelt het ingevolge artikel 53 zijner provisioneele instructie.

Indien het Hof oordeelt, dat het twijfelachtig is of de dispositie van den krijgsraad overeenkomstig de wet is, stelt het de stukken in handen van den advocaat-fiscaal, om daarop te dienen van consideratien en advies, en beschikt vervolgens op de ingestelde klacht, zooals het zal vermeenen te behooren.

Indien het Hof van oordeel is, dat de dispositie van den krijgsraad wel en terecht is genomen zendt het die met zijne approbatie aan den krijgsraad terug.

Art. 6. In geval de klager een hoofdofficier is, treedt het Hoog Militair Gerechtshof in plaats van den krijgsraad op.

Tot het nemen der bij art. 4 van dit besluit bedoelde informatiën benoemt het Hof alsdan één of twee commissarissen uit zijn midden.

Art. 7. De plaatsing van militairen in de 2de klasse van militaire discipline is eene straf, waartegen eene klacht kan worden ingebracht.

Voorwaardelijke strafoplegging in het Militair Tuchtrecht

door

P. J. STIGTER,

Kapitein der Infanterie.

Mijn opstel over opgemeld onderwerp op blz. 117 van dezen jaargang van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, heeft bestrijding uitgelokt van Mr. G. H. E. Nord Thomson en van den Heer R. Polis. Beiden Heeren ben ik erkentelijk voor de moeite, die zij zich hebben willen geven om het door mij aangeroerde vraagstuk ook van eene andere zijde te belichten.

Het zij mij vergund naar aanleiding hunner beschouwingen nog enkele opmerkingen te maken.

De heer Nord Thomson is van meening, dat de voorwaardelijke strafoplegging „in den keten waarschuwing, bedreiging, berisping, straf,” een onmisbare schakel kan vormen. Mijn standpunt daarentegen is, dat na „onderhouden, vermanen, berispen, bedreigen” (blz. 123), de voorwaardelijke strafoplegging een overtollige -- en

dus schadelijke — tusschenschakel zou vormen tusschen de genoemde tuchtmiddelen en de straf. Ik kom hierop nader terug; alleen moge hier opgemerkt worden, dat ik deze middelen in andere volgorde plaatste dan de heer Nord Thomson dit deed.

De geachte opponent verwacht voorts meer invloed van „de wetenschap *dat* en *welke* straf boven de correctie voor een eventueel opnieuw te plegen overtreding den voorwaardelijk gecorrigeerde wacht”, dan van eene „waarschuwing, bedreiging, berisping”. Welnu, ik geloof niet aan den invloed der „verscherpte bedreiging” in het militair tuchtrecht, zooals ik reeds (op blz. 124) betoogde tegenover de uitingen van Mr. Asscher en den Heer Gordijn. De man begrijpt best — na de bedreiging met straf voor het geval dat hij zich wederom strafschuldig maakt — dat, als hij zich inderdaad weer eene overtreding veroorlooft, hij bij een licht feit kwartierarrest en bij een zwaar feit politiekamer of provoost zal krijgen. Hij kan op zijn vingers natellen, wat hem te wachten staat. Grootere scherpte van het beeld zou m.i. alleen in theorie bestaan, practisch is er geen waarneembaar verschil.

Men stelle den toestand te dezen aanzien in het militair tuchtrecht toch niet gelijk met dien in het strafrecht. Bij dit laatste bestaat de waarschuwende werking alléén in de in de wet neergeschreven strafpositie; indien er generaal-preventieve werking hiervan uitgaat, zal deze invloed toch nauwelijks waarneembaar zijn. Nu komt de voorwaardelijke veroordeeling: de bedreiging krijgt een zichtbaar beeld in duidelijken vorm. Dat is een groot verschil, eene groote verscherping. Maar in het militair tuchtrecht is het geheel anders. De bedreiging wordt door den compagnies-commandant (enz.) *persoonlijk* tot den man *zelf* gericht; deze commandant blijft daarna — dagelijks — in contact met zijnen ondergeschikte. De man, die de vermanende bedreiging ontving, ziet hier voortdurend zijn leider en wordt in diens persoon herinnerd aan zijn plicht. In het strafrecht is door de voorwaardelijke veroordeeling een *zakelijke* bedreiging verkregen — en ik aanvaard die ook als winst voor het tuchtrecht bij de burger-organisaties —, in het militair tuchtrecht hebben wij nu reeds den *persoonlijken* invloed van den commandant: de wetenschap dat *hij* straffen zal, want hij heeft het gezegd. Wat maakt het nu daarbij uit, of hij nu ook nog te voren zegt, wat hij eventueel in werking zal doen treden naast de straf, die hij alsdan nieuw oplegt? Zal niet omgekeerd de kans dat hij — als hij tot straffen zal overgaan — misschien zwaar zal straffen, zal dit onbekende niet eerder weerhouden dan de (tot toevoeging) reeds klaar liggende „vier dagen kwartierarrest”?

En als Mr. Nord Thomson erop wijst, dat, wanneer — na strafbedreiging voor de toekomst — de compagnies-commandant (enz.) bij het plegen van eene nieuwe overtreding *alléén voor deze* zal straffen en met de vroeger gepleegde geene rekening zal houden, terwijl bij de voorwaardelijke tuchtstrafoplegging alsdan *twee* straffen (n.l. die voor de vroegere en die voor de tegenwoordige overtreding) zouden

treffen, dan meen ik, dat ook dit maar zeer betrekkelijk is. Dat eene opgeschorte straf, ingeval van nieuwe overtreding in werking treden zou, is op zichzelf nog niet eens zeker; immers ook in het strafrecht (ons W. v. S.) geschiedt dit niet automatisch, maar zal de rechter daarover opnieuw hebben te beslissen.¹⁾ Maar laat ik veronderstellen, dat de commandant besluit tot het doen in werking treden van de opgeschorte straf of dat de voorschriften dit gebieden. Dan gaat hij daarnaast eene straf bepalen in verband met het plegen der nieuwe overtreding. Niet, zooals in het strafrecht, de straf *voor het nieuwe feit* — waarbij men tot basis heeft de strafpositie, in het W. v. S. aangegeven — maar de straf *die den man toekomt* omdat hij weder eene en wel deze overtreding gepleegd heeft; eene straf dus, niet af te leiden uit het *feit*, maar aan te passen bij den *man* — eene straf van zoodanige zwaarte als thans, op dit moment, voor den man noodig is. Wat zal dus deze commandant doen, wanneer de man voorwaardelijk gestraft geweest is? Bij de tuchtstraf, die gereed ligt en waaraan niet te veranderen is (behoudens misschien recht tot nadere opschorting), bij deze reeds vastgestelde dosis medicament, zal de commandant een supplement(-je) voegen, zoodanig, dat het geheel thans omvang en zwaarte heeft als op dit moment passend geacht moet worden. Dat wil dus zeggen: het resultaat is, dat practisch hetzelfde gedaan zou worden als gedaan wordt door dien commandant, hierboven bedoeld, die straf bedreigde in de toekomst en bij eene nieuwe overtreding inderdaad straffe. Want — het moge nog eens herhaald worden — deze straft niet, zooals Mr. Nord Thomson zegt, *slechts voor het nieuwe feit*; hij straft den man, zooals de *man* het noodig heeft in verband met zijn *verleden* en *heden*, en met het oog op zijne *toekomst*.

De heer Polis is — evenals Mr. Nord Thomson — met Mr. Asscher en den heer Gordijn, voorstander van de „verscherpte bedreiging” in den vorm van eene bepaalde straf. Ik veroorloof mij, voor zoover dit gedeelte van het betoog van den heer Polis betreft, te verwijzen naar het hierboven, in antwoord op de beschouwingen van Mr. Nord Thomson, aangevoerde.

Met hetgeen de heer Polis opmerkt ten aanzien van het antwoord van Z. E. den Minister van Marine op eene opmerking van een der leden der Tweede Kamer, in welk antwoord Z. E. sprak over voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht bij de marine, ben ik het geheel eens; ik heb in mijn opstel deze uitspraak van Z. E. niet aangehaald omdat ik van meening was, dat het bedoelde instituut met voorwaardelijke strafoplegging niets uit te staan had.

De heer Polis zegt: „juist omdat men de krijgstucht niet kan leeren door straffen en nog eens straffen en dus straffen uiterste middel moet blijven, moet ook eerst nog het middel van voorwaardelijke veroordeeling beproefd worden” — hetzelfde wat dus

¹⁾ Behoudens uitzondering in het laatste lid van Art. 39 octies W. v. S.

Mr. Nord Thomson met andere woorden te kennen gaf. Ik echter zeg: „juist omdat straffen het uiterste middel moet blijven, is er voor voorwaardelijke strafoplegging geen plaats”. Legt de commandant de voorwaardelijke straf op terwijl er dus nog kans is dat deze niet uitgevoerd behoeft te worden, *dan straft hij te vroeg*. Hij was dan nog niet aan straffen toe. Maar is hij aan straffen toe, dan treffe de straf.

Ik verlang niet dien tusschenschakel tusschen *niet* straffen en *wel* straffen. Ik heb liever eene scherpe scheiding daartusschen: het gevaar zou niet denkbeeldig zijn, dat een commandant betrekkelijk spoedig eene voorwaardelijke tuchtstraf zou opleggen „omdat dit toch eigenlijk nog geen straf is”, en dat diezelfde commandant later den man te gemakkelijk een „echte” straf zou opleggen, „omdat hij” — in zijne voorwaardelijke straf — „al eens gestraft was.” De voorwaardelijke strafoplegging kon aldus wel eens een ander gevolg hebben dan de voorstanders ervan verwachten: de werkelijke strafoplegging kon er wel eens meer bevorderd dan vertraagd door worden.

De heer Polis stelt zich — indien ik het op blz. 341 onderaan gestelde goed begrijp — de voorwaardelijke tuchtstraf voor als een automatisch werkend machinetje; de man, die het nodig heeft, wordt getroffen en die het niet nodig heeft blijft vrij. Aldus blijkt dan meteen *achteraf* of straf noodzakelijk geweest is. En dat is niet zonder belang, want de heer Polis meent, dat de commandant dat niet altijd beoordeelen kan. „De heer Stigter” — zoo schrijft de heer Polis — „zal toch niet willen beweren, dat hij steeds en altijd precies kan uitmaken, wanneer straf noodzakelijk is en wanneer een ernstige waarschuwing voldoende zou zijn.” Inderdaad, ik zal dat niet beweren. Maar ik zal het alléén niet kunnen uitmaken in zoover ik, als ieder ander, slechts feilbaar mensch ben en in zooverre mijn menschenkennis en psychologisch inzicht te kort kunnen schieten. Maar *in beginsel* zullen wij toch moeten aannemen, dat een commandant dat *wel* kan. Hij moet dat kunnen — en anders mag men hem geene strafbevoegdheid verleenen. Automatisch werkende tuchtmiddelen, automatische militaire tucht — ik kan mij daar niet goed indenken. Maar de heer Polis ziet m. i. één ding over het hoofd. De voorwaardelijke straf zou niet automatisch werken. En datgene, waartoe de heer Polis den commandant niet steeds in staat acht, dat heeft deze tóch te doen en dat zoowel na het plegen van de overtreding, waarvoor hij een voorwaardelijke straf oplegt, als na het plegen van de latere overtreding, tengevolge waarvan deze straf uitgevoerd wordt en bovendien een tweede wordt opgelegd. Welke middelen hij ook aanwendt, hij heeft dit bewust, berekend, met voordacht te doen. Dit geldt evenzeer het in werking doen treden van eene opgeschorte straf. Maar, daar het tuchtrecht in zijne hand iets levends moet zijn; geheel vrij te hanteeren, zich aanpassend aan alle toestanden en omstandig-

heden, en aan de eischen van het oogenblik, daarom past een lang geleden vastgestelde straf, daarin niet.

Tegenover mijne opmerking, dat voorwaardelijke strafoplegging in het tuchtrecht niet noodig is, omdat er nooit *verplichting* tot straffen bestaat, wijst de heer Polis op de artt. 38, 39 en 39 octies W. v. S., waar naast elkander staan: vrijheid om niet te straffen, berisping en voorwaardelijke veroordeeling. Uit het feit, dat deze regeling sedert 1901 bestaat, concludeert de heer P. dat de wetgever deze combinatie goed vindt.

Maar de heer Polis kan toch twee zaken van zoo geheel verschillende aard niet gelijkstellen? Hij zegt wel — blijkbaar om gelijkenis te doen uitkomen — dat het in die artikelen van het W. v. S. (ook) geldt „delinquenten, die in het stadium van opvoeding verkeerden”. Maar met deze woorden kan hij toch niets anders bedoeld hebben, dan dat het hier personen geldt op zoodanigen leeftijd dat zij nog opgevoed behooren te worden. En dan dikwijls niet worden, en daardoor voor den rechter verschijnen. Zij verkeerden dus in geheel andere positie dan de soldaat, die aan deskundige leiding is toevertrouwd. Doch ook in ander opzicht is er verschil. De heer P. wenscht den militairen commandant in handen te geven: berisping — voorwaardelijke straf — straf; behoudens uitzonderingen (noot blz. 341) moeten deze z.i. eene reeks vormen, waarvan iedere term achtereenvolgens door den commandant gebruikt zal worden. Is dit nu ook de bedoeling bij de maatregelen van het W. v. S., door den heer P. aangehaald? Heelemaal niet. De wetgever heeft den rechter zeer verschillende middelen in handen gegeven, niet om ze achtereenvolgens tegen denzelfden persoon toe te passen, maar om hem ruimte van beweging te geven in verband met de zeer verschillende omstandigheden, waarin de voor hem verschijnende kinderen verkeerden. Zijn de ouders tot opvoeden in staat, dan kan hij het kind teruggeven. Zijn de ouders zelf niet in staat dit kind op te voeden, dan kan hij het ter beschikking stellen. En ook kan de rechter berispen, zonder of met voorwaardelijke veroordeeling (en ten slotte ook direct veroordeelen). Is nu echter de positie van dezen rechter, die, nadat de knaap de rechtszaal verlaten heeft, misschien nooit door hem weergezien wordt, ook maar eenigszins te vergelijken met die van den militairen commandant? Me dunkt dat het hier om zóó verschillende verhoudingen gaat dat hieruit geenerlei argument te putten is.

Als eene „voorwaarde” met opvoedende werking noemt de heer Polis die van het vergoeden van toegebrachte schade. Ik geef toe, dat *deze* ook in het tuchtrecht aan te wenden is. Maar hebben wij daarom de voorwaardelijke strafoplegging noodig? Thans kunnen wij deze vergoeding ook reeds doen plaats vinden in gevolge Art. 7 R. K. L. uit de redactie van dit artikel mag toch niet afgeleid worden, dat het opleggen van straf onverbreekbaar daaraan gekoppeld is.

De heer Polis houde mij ten goede, dat ik mij onthoud van een oordeel over een stelsel van tuchthandhaving bij de marine — ik

ben daartoe niet bevoegd. Ook over tuchthandhaving in oorlogstijd is moeilijk een oordeel te vormen, waar in deze laatste jaren ons zeer weinige berichten bereikt hebben omtrent de handhaving der krijgstucht bij de oorlogvoerende legers. Ik hoop, dat wij over dit onderwerp eens even uitvoerig ingelicht mogen worden als over de tactische en technische deelen van het vak. Maar dat te velde voor toepassing van een toch altijd eenigszins gecompliceerd stelsel als de voorwaardelijke strafoplegging gelegenheid zal bestaan, betwijfel ik.

Ik meen met het vorenstaande de argumenten van mijne geachte bestrijders beantwoord te hebben.

Ik blijf van meening, dat de voorwaardelijke strafoplegging in ons militair tuchtrecht niet past, geen voordeel en daarentegen groot nadeel zou kunnen brengen. In het strafrecht, het starre, doode, waar opvoeding ontbrak, bracht de voorwaardelijke veroordeeling iets van die opvoeding, wat bezielde; in het militair tuchtrecht, dat geheel en al opvoeding is, in dit tuchtrecht, dat de commandant kan en moet kunnen hanteeren met de grootst mogelijke vrijheid, zou de invoering van de voorwaardelijke strafoplegging die vrije hanteering slechts kunnen belemmeren en dus een terugtred zijn.

Breda, Febr. 1919.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 124.

Wijziging van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad n°. 469). (Staat van oorlog en van beleg).

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 481 der Zitting 1917—1918.) ¹⁾

VERSLAG.

Had men geen bezwaar tegen de bedoeling van dit wetsontwerp, om namelijk het militaire gezag bevoegd te maken tot regeling van het militaire belang, gelegen in het onveranderd lateh van terreinen, vele leden wenschten die bevoegdheid niet te zien gegeven op de niet gelimiteerde wijze, als wordt voorgesteld in de onder art. 1 van het wetsontwerp opgenomen bepaling. Daarin toch wordt aan de militaire autoriteiten eene zeer ver strekkende macht gegeven over de bestemming en het gebruik van den grondeigendom en hetgeen zich daarop bevindt. Naar men opmerkte, reikt de ontworpen bepaling verder dan het doel, dat daarmede wordt beoogd. Afgezien daarvan lokte de ondervinding, opgedaan ten aanzien van de diep ingrijpende bevoegdheden van de militaire overheid en de belastingadministratie bij de beteugeling van den smokkelhandel, niet uit tot uitbreiding van zoodanige bevoegdheden zonder nadere bepalingen en waarborgen. Veelvuldig en geenszins ongegrond zijn de klachten, dat tal van onverantwoordelijke ambtenaren, in het bijzonder in de grensprovincies, van hun ambt een gebruik maken, dat niet strookt met de bedoeling der wetten, waaraan zij die macht ontleenen en waarbij zij niet behoorlijk het vermeende algemeen belang en de bijzondere belangen tegen elkander afwegen.

De leden, die deze bedenking tegen het wetsontwerp te berde brachten, gaven de Regeering in overweging de onder art. 1 bedoelde bepaling aldus te wijzigen, dat in de eerste plaats de aan het militaire gezag te verleen bevoegdheid scherp wordt omljnd, dat voorts waarborgen worden gegeven waardoor de bijzondere be-

¹⁾ Zie blz. 150 vlg. hiervoor.

langen genoegzaam tot hun recht komen, en voor de eigenaren en gebruikers der bedoelde terreinen de gelegenheid wordt geopend zich van eene desbetreffende beschikking van het militaire gezag bij eene niet uitsluitend militaire macht in beroep te voorzien.

Gevraagd werd waarom niet de Regeering aandringt op afdoe-ning van het aanhangige uitgebreide wetsontwerp tot wijziging der „Oorlogswet”, waarin bedoelde bepaling is opgenomen, doch in stede daarvan de spoedige behandeling wenscht van het onderhavige ontwerp, waarvan onwillekeurig vertraging van de behandeling van het meer omvattende wijzigingsvoorstel het gevolg moet zijn. Anderzijds werd opgemerkt, dat men met voldoening de indiening van dit wetsontwerp had gezien, wijl men daaruit had opgemaakt, dat de Regeering geen prijs stelt op de behandeling van het uitgebreide wetsontwerp, een voorstel, dat tal van twistpunten bevat.

Eindelijk gaf art. 1 van het wetsontwerp eenige leden aanleiding tot de vraag of de redactie genoegzaam aan de bedoeling beantwoordt. Zij toch waren van gevoelen, dat, wil men het beoogde doel bereiken, na „indien” zal zijn in te voegen „naar zijn oordeel”, opdat niet ten slotte de rechter, doch het militaire gezag zelf zal kunnen beslissen of de terreinsverandering afbreuk doet aan de belangen der landsverdediging.

De Commissie van Rapporteurs, vertrouwend, dat de Regeering bereid zal zijn, vorenstaande opmerkingen alsnog schriftelijk te beantwoorden, is van oordeel, dat de openbare beraadslaging over het wetsontwerp genoegzaam is voorbereid.

Aldus vastgesteld 16 October 1918.

KLEEREKOPER.
VAN SCHAIK.
K. TER LAAN.
VAN RIJCKEVORSEL.
J. TER LAAN.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden 28 October 1918).

Het is den ondergeteekenden aangenaam, dat in het algemeen geen bezwaar bestaat tegen de strekking van het wetsontwerp. Zij moeten evenwel daarbij opmerken, dat eene behoorlijke behartiging van het militair belang, ter bescherming waarvan de wetsvoordracht is opgemaakt, eene ruime omschrijving van de te verleenen bevoegdheid eischt; immers, het gaat niet om het stellen van kapverboden alleen, maar de geheele maskeering van verdedi-

gingswerken, zoowel er voor, in, boven, als achter, zoowel tegen aanvallen te land als uit de lucht, moet gewaarborgd worden. Niet alleen houtopstanden, ook andere terreinvoorwerpen kunnen voor de maskeering van verdedigingswerken nuttig zijn. Het militair gezag moet derhalve ten opzichte van dit militaire belang eene ver strekkende bevoegdheid erlangen.

Terwijl het dus eenerzijds niet wenschelijk is, de voorgestelde bevoegdheid scherper te omlijnen, zijn anderzijds afzonderlijke waarborgen voor particuliere belangen niet te stellen zonder aan de onontbeerlijke vrijheid van het militair gezag afbreuk te doen. Particuliere belangen zullen zoo noodig moeten wijken voor het algemeen belang, welks orgaan, het militair gezag, in staat moet zijn de tegenstrijdige belangen tegen elkaar af te wegen. Een waarborg tegen mogelijke willekeur is intusschen gelegen in het voorschrift, dat de verbodsbepalingen bij *verordening* moeten worden gegeven; waaruit blijkt, dat de eigendomsbeperkingen alleen waar een algemeen defensiebelang ze eischt, gesteld zullen worden.

Zoowel de verwijzing naar het optreden van ambtenaren, belast met de beteugeling van den smokkelhandel, als het voorstel om tegen eene uitgevaardigde militaire verordening beroep toe te laten op eene niet militaire overheid, doen vermoeden, dat sommige leden deze aangelegenheid willen vergelijken met die van smokkelarij en distributie. Daardoor worden de beschouwingen onzuiver. De Regeering moet het volgende daartegen opmerken.

Vooreerst: het militair gezag wordt uitgeoefend door officieren, aangewezen door de Kroon of van Harentwege door den Minister van Oorlog en verantwoordelijk aan den Minister; terwijl bovendien verordeningen, als thans in besprek, alleen door die weinige commandanten gegeven zullen worden, die belast zijn met de algemeene leiding van het in staat van verdediging brengen van verdedigingswerken.

En verder: 1o. beroep tegen eene verordening van het militair gezag is in onze „Oorlogswet” tot nu toe onbekend, zoodat het zeer ongewenscht zou zijn, zulk een beroep incidenteel bij eene noodwet daarin te brengen;

2o. maar uiteraard kunnen natuurlijk eigenaars en gebruikers van gronden tegen eene verordening, door het militair gezag uitgevaardigd, hunne bezwaren inbrengen bij den Minister van Oorlog, aan wien het militair gezag verantwoording schuldig is en die de ingebrachte bezwaren zal onderzoeken.

De Regeering verlangt geenszins vertraging in de behandeling van het wetsontwerp tot algemeene wijziging van de oorlogswet. Echter is de voorziening in de leemte, door het arrest van den Hoogen Raad ontstaan, urgent, zoodat zij niet kan wachten op de behandeling van het algemeene wijzigingsontwerp. Spoedige behandeling van dit laatste evenwel blijft de Regeering ook na de aanneming van deze noodwet zeer op prijs stellen.

De door eenige leden voorgestelde toevoeging aan artikel 1 wordt door de Regeering overgenomen. Verder worden in artikel 1 op het voetspoor van artikel 1 der Scheurwet tusschen de woorden: „vast te stellen” en „betreffende” toegevoegd de woorden: „tot en”. Artikel 17 *bis* wordt derhalve thans als volgt voorgesteld:

„Het militair gezag is bevoegd bij verordening bepalingen vast te stellen tot en betreffende het verhinderen van verandering in terreinen, indien naar zijn oordeel door die verandering afbreuk zou worden gedaan aan de belangen der landsverdediging.”

De Minister van Oorlog,
ALTING VON GEUSAU.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Ch. RUYS DE BEERENBROUCK.

De Minister van Marine,
TEN CATE.

De Minister van Waterstaat,
A. A. H. W. KÖNIG.

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*
H. A. VAN IJSSELSTELJN.

In de vergadering van 30 October 1918 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen. (Handelingen — 1918—1919. — II. blz. 207).

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

De heer DE WIJKERSLOOTH DE WEERDESTEYN: Mijnheer de Voorzitter! Het Wetsontwerp, dat thans aan de orde is, strekt om aan het militair gezag de bevoegdheid te geven bij verordening te verhinderen terreinsveranderingen, welke zouden kunnen strekken tot nadeel voor de maskeering van verdedigingswerken.

Deze regeling is noodig geworden ten gevolge van de jurisprudentie van den Hoogen Raad, die aan de militaire overheid het recht heeft ontzegd om bij verordening verbodsbepalingen te stellen betreffende het kappen van hout e. d., die dienstig waren voor de verdedigingswerken.

Bij het lezen van dit wetsontwerp heeft mij getroffen, dat hierbij niet wordt toegekend een schadevergoeding aan hen, die door dergelijk verbod om te amoveeren getroffen worden.

De zaak is nu zoo geregeld, dat volgens art. 16 der wet van 1899 ingebruikneming door de militaire overheid recht geeft op schade-

vergoeding; wegruiming door de militaire overheid krachtens art. 15 geeft eveneens recht op schadevergoeding, maar wanneer verboden wordt de wegruiming van een of ander houtgewas of wat dan ook, dan wordt niet de minste schadevergoeding toegekend.

Zooals de zaak dus nu staat, met de artt. 15 en 16 van de wet van 1899, de tegenwoordige Oorlogswet, heeft de militaire overheid, wanneer dit wetsontwerp zal zijn aangenomen, de keuze tusschen twee wegen: zij kan het terrein met houtgewas, dat zij noodig heeft voor de maskeering harer verdedigingswerken, in gebruik nemen voor dat doeleinde en dan is zij tot schadevergoeding verplicht, òf zij kan, wat voor de betrokkenen even erg is, verbieden het kappen van het gewas, dat op dat land groeit, en dan is geen schadevergoeding verschuldigd.

Door een dergelijk verbod — in de provincie Utrecht hebben wij het in het bijzonder medegemaakt — wordt werkelijk groote schade toegebracht aan eigenaren. Meerjarig griendhout, het hout dat voor hoepelwerk wordt gebruikt, mag niet langer dan 4 jaar blijven staan, of het is onbruikbaar voor het doel waarvoor het gekweekt is. Eschenhakhout, dat eenmaal zekere dikte heeft bereikt, moet in het belang van het product gekapt worden, ook omdat het volgend gewas met evenveel tijd wordt vertraagd.

In al die gevallen, waarin door een kapverbod een reëele zeer groote schade wordt toegebracht, welke gelijkgesteld kan worden met het ontnemen van de geheele opbrengst van een stuk land, wordt ingevolge dit wetsontwerp geen schadevergoeding aan de getroffen en toegekend.

Het komt mij voor, dat dit onbillijk en ook inconsequent is, want de ingebruikneming wordt vergoed, maar de geldelijke nadeelen ten gevolge van dit verbod, dat even erg is als de ingebruikneming van den geheelen eigendom, worden niet vergoed wanneer deze wijzigingen zullen zijn aangenomen.

Nu was ik voornemens om wat betreft deze zaak een amendement op dit wetsontwerp in te dienen en ik had ook een dergelijk amendement geformuleerd, maar dat is door een slechte postbezorging eerst hedenmiddag hier bij de Kamer aangekomen.

Ik zal mij daarom onthouden van het indienen van dat amendement, vooral ook uit overweging dat de wijziging van de Oorlogswet, d. i. de wet op den staat van oorlog en beleg van 1899, ook blijkens de Memorie van Toelichting op dit ontwerp, toch in de pen is.

Ik hoop, dat de Regeering bij die gelegenheid in ernstige overweging zal willen nemen schadevergoeding te verleen niet alleen voor het wegruimen, niet alleen voor de ingebruikneming door de militaire overheid, maar ook voor het verhinderen van gebruikmaking van particulier eigendom, die gelijkstaat met ingebruikneming, wat de schadelijke gevolgen betreft.

Ik beveel dus dit punt bij de Regeering voor dit volgend wetsontwerp dringend in overweging aan.

De heer **ALTING VON GEUSAU**, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met belangstelling kennis genomen van de bedenkingen van den heer de Wijkerslooth de Weerdesteyn tegen dit wetsontwerp. De geachte afgevaardigde is zoo beleefd geweest mij vóór den aanvang der vergadering met deze bedenkingen in kennis te stellen en ik wil gaarne de toezegging doen, dat ik bij de behandeling van, laat ik maar zeggen, het groote ontwerp, dat nog loopende is, met de bedenkingen van den geachten afgevaardigde rekening zal houden. Het karakter dat dit wetsontwerp draagt, van niet anders te zijn dan een noodwet, maakt, dat ik huiverig ben nu reeds omtrent een zóó belangrijke zaak als de schadevergoeding een principieele beslissing te aanvaarden. Ik zal daaromtrent ook nog in overleg moeten treden met mijn ambtgenoot van Landbouw. Daarom kan ik mij zeer goed vereenigen met het denkbeeld van den geachten afgevaardigde den heer de Wijkerslooth de Weerdesteyn, om dit punt uit te stellen tot de behandeling van het groote ontwerp.

De heer **KRUYT**: Mijnheer de Voorzitter! Uit naam van de club waarvan ik deel uitmaak, moet ik even verklaren ons standpunt ten opzichte van dit wetsontwerp en daarbij onmiddellijk zeggen dat wij daartegen zullen stemmen. Er wordt hier gesproken van „het militair gezag”, dat is een element dat door de revolutionairen als zoodanig niet wordt erkend. Voorts dat hier regelingen zouden worden getroffen om te verhoeden dat afbreuk gedaan wordt aan de belangen der landsverdediging, terwijl o. i. landsverdediging louter en alleen verdediging van kapitalistische belangen is.

Op grond van die twee principieele punten motiveeren wij ons tegenstemmen.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

De **VOORZITTER**: In artikel 1 zijn bij stuk **124**, no. 2, na het uitbrengen van het Eindverslag, door de Regeering wijzigingen aangebracht; mag ik de Commissie van Rapporteurs verzoeken haar oordeel over die wijzigingen mede te deelen?

De heer **K. TER LAAN**, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! Tegen de door de Regeering aangebrachte wijzigingen bestaat bij de Commissie van Rapporteurs geen bezwaar.

Het gewijzigd artikel 1 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De artikelen 2 en 3 en de beweegreden worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet, op verzoek van den heer **Wijnkoop** in stemming gebracht, wordt met 53 tegen 16 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren Heemskerk, Treub, van Schaik, Smeenk, Koolen, Kuiper, de Groot, Swane, Ter Hall, van der Molen, Wijk, Bulten, Engels, Snoeck Henkemans, Schokking, Bos, Duymaer van Twist, Colijn, Lely, van der Voort van Zijp, Visser van IJzendoorn, Wintermans, van Beresteyn, Loeff, van de Laar, de Muralt, Nolens, van de Bilt, Rutgers, H. G. M. Hermans, Marchant, Dresselhuys, Niemeijer, van Ryckevorsel, de Wilde, Bakker, van Rappard, Rink, Bongaerts, van Doorn, Bogaardt, Kolkman, Arts, Deckers, de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Scheurer, Beumer, Zijlstra, de Monté ver Loren, van Dijk, Abr. Staalman, Teenstra en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren van Ravesteijn, K. ter Laan, Kolthek, Wijnkoop, Haazevoet, Schaper, Oudegeest, Rugge, mevrouw Groeneweg, en de heeren Helsdingen, L. M. Hermans, Kruyt, Troelstra, van Zadelhoff. Duys en Ossendorp;

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting 1918—1919.

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* no. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (*Staatsblad* no. 469). (Staat van oorlog en van beleg.)

Bij het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet werd de wensch uitgesproken, dat de Minister zijne in de vergadering van de Tweede Kamer op 30 October j.l. (Handelingen 1918/1919 bldz. 208) gedane toezegging betreffende de schadeloosstellingen zoude gestand doen.

Vastgesteld den 20sten November 1918.

VAN HOLTHE TOT ECHTEN.
HAFFMANS.
DE VOS VAN STEENWIJK.
KAPPEYNE VAN DE CAPPELLO.
DOJES.

In hare vergadering van 21 November 1918 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen en het zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (Handelingen — 1918—1919 — I. blz. 28).

Het ontwerp is als Wet van 22 November 1918 opgenomen in *Staatsblad* No. 604 (uitgegeven 5 December 1918).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting 1918—1919—93.

Wijziging van de Landstormwet.

Bij brief van 30 December 1918 Litt A¹⁷¹ heeft de Minister van Oorlog, mede uit naam van de Ministers van Marine en van Binnenlandse Zaken aan den Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal medegedeeld, dat krachtens machtiging van de Koningin, verleend onder dagteekening van 23 December 1918 no. 38, het bij Koninklijke boodschap van 14 April 1917 ingediende ontwerp van wet tot wijziging van de landstormwet ¹⁾ wordt ingetrokken.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 291.

Wijziging van de Landstormwet.

Bij Koninklijke boodschap van 23 December 1918 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is om vrijwilligen dienst bij den landstorm in te voeren ook voor gewone tijden;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

De Landstormwet (*Staatsblad* 1913 no. 149; 1915 no. 242; 1916, no. 207; 1917, no. 243 en 244) wordt gewijzigd als volgt:

Art. 4. In het eerste lid wordt in de plaats van „De landstorm kan” gelezen: „De tot den landstorm behorende dienstplichtigen kunnen”.

¹⁾ Zie M. R. T. XII, blz. 541.

Aan het artikel wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende:

„3. De vrijwilliger bij den landstorm kan tot werkelijken dienst worden opgeroepen, voor zoover de verbintenis dit toelaat.”

Art. 8. Het derde en het vierde lid worden vervangen door de volgende drie leden:

„3. Personen, die niet behooren tot de militie of de landweer, noch wegens uit anderen hoofde op hen rustende verplichting — den dienstplicht bij den landstorm uitgezonderd — reeds tot dienst bij de zee- of de landmacht kunnen worden geroepen, kunnen naar door Ons te stellen regelen worden toegelaten tot een vrijwillige verbintenis bij den landstorm.

4. In afwijking van het bepaalde in het vorig lid kunnen in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden tot de militie of de landweer behorende personen, wien uitstel of vrijstelling van opkomst in werkelijken dienst is verleend, naar door Ons te stellen regelen tot eene vrijwillige verbintenis bij den landstorm worden toegelaten voor zoolang dat uitstel of die vrijstelling duurt.

5. De dienstplichtige bij den landstorm, die tevens als vrijwilliger tot den landstorm behoort, wordt, zoolang de verbintenis duurt, uitsluitend als vrijwilliger beschouwd.”

Art. 10. Vóór het lid, dat thans het artikel uitmaakt, wordt geplaatst het cijfer 1.

Aan het artikel wordt toegevoegd een tweede lid, luidende als volgt:

„2. De vrijwilliger bij den landstorm, die in dienst is gesteld bij de landmacht en tot officier wordt bevorderd, gaat bij zijne benoeming als zoodanig over naar het reservepersoneel der landmacht.”

Art. 13. In het derde lid wordt het bepaalde onder 2o. gelezen als volgt:

„de vrijwilliger:

a. in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, tijdens den duur van dezen bijzonderen toestand;

b. ingeval deze bijzondere toestand niet aanwezig is:

I. van het oogenblik, waarop hij, tot werkelijken dienst opgeroepen, ter plaatse zijner bestemming is aangekomen, totdat hij weder huiswaarts wordt gezonden;

II. zoolang hij dienst verricht;

III. wanneer hij militair onderricht ontvangt;”.

In het derde lid, onder 3o., wordt voor „vrijwillig dienende” gelezen: „vrijwilliger”.

Tusschen het derde en het vierde lid wordt een lid ingevoegd, luidende als volgt:

„4. Zoolang de vrijwilliger bij den landstorm zich niet in werkelijken dienst bevindt, is hij, zoo hij behoort tot de zeemacht, aan

het Crimineel Wetboek en het Règlement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water en, zoo hij behoort tot de landmacht, aan het Crimineel Wetboek en het Règlement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande onderworpen, ter zake van:

a. het opzettelijk een meerdere hetzij in het openbaar mondeling of door een geschrift of afbeelding, hetzij in zijne tegenwoordigheid mondeling of door een gebaar of daad, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding, beleedigen of met eenig kwaad bedreigen, hetzij hem uitschelden, beschimpen of in zijne tegenwoordigheid bespotten;

b. het verspreiden, ten toon stellen, aanslaan of ter verspreiding in voorraad hebben van een geschrift of afbeelding, waarin hij weet, dat eene beleediging voor een meerdere voortkomt;

c. het opzettelijk een meerdere door eenige feitelijkheid beleedigen."

Het bestaande vierde lid wordt vijfde lid. In dit lid wordt voor „behoorenden dienstplichtige" gelezen: „behoorende".

Het bestaande vijfde lid wordt zesde lid. . . . .

Art. 17. Vóór het lid, dat thans het artikel uitmaakt, wordt geplaatst het cijfer **1**.

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„**2.** Van de in het eerste lid bedoelde registers wordt ook afgevoerd de dienstplichtige, die tot eene vrijwillige verbintenis bij den landstorm wordt toegelaten."

Art. 19. Vóór het lid, dat thans het artikel uitmaakt, wordt geplaatst het cijfer **1**.

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„**2.** De vrijwilliger bij den landstorm, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wordt als deserteur behandeld, zoodra hij, indien hij behoort tot de zeemacht, ingevolge den last van Onzen Minister van Marine, en indien hij behoort tot de landmacht, ingevolge den last van Onzen Minister van Oorlog, als deserteur is afgevoerd."

Artikel 2.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij Koninklijke Boodschap van 14 April 1917 werd bij de Tweede Kamer ingediend een wetsvoorstel tot wijziging van de Landstormwet (*Gedrukte Stukken* 1916—1917, 415). Dat wetsvoorstel had een drieledig doel; het beoogde;

1. voor den vrijwilligen landstorm weg te nemen de beperking van zijn bestaan tot den tijd van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden;
2. ten aanzien van de personen, die landstormplichtig zijn geworden krachtens een andere wet dan de Landstormwet, de toekomstige verplichtingen in laatstbedoelde wet neer te leggen;
3. te doen vervallen, de bepaling dat een deel van den landstorm uitsluitend voor ongewapenden dienst mag worden gebruikt.

De huidige Regeering is van oordeel, dat het voorstel, voor zoveel het onder 2 en 3 omschreven doel betreft, kan vervallen, maar dat het voor het overige dient te worden gehandhaafd.

Daar in verband hiermede het wetsontwerp verschillende wijzigingen zou moeten ondergaan, heeft de Regeering er de voorkeur aan gegeven een geheel nieuw ontwerp, enkel op den vrijwilligen landstorm betrekking hebbende, in te dienen. Zoowel de thans voorgestelde bepalingen als de hieronder volgende toelichtingen komen in hoofdzaak overeen met die gedeelten van het vroegere wetsontwerp en van de daarbij behoorende Memorie van Toelichting, waarvoor zij in de plaats treden.

De vrijwillige landstorm heeft onder de sedert 1914 bestaande bijzondere omstandigheden zijn levensvatbaarheid bewezen.

Velen, die nog niet, niet meer of in het geheel niet tot krijgsveld dienst verplicht waren, hebben er zich bij verbonden en aldus de weerkracht van den Staat verhoogd.

In de afgelopen jaren is een organisatie in behoorlijk geëncadreerde afdelingen en korpsen tot stand gekomen en bevestigd.

Al deze arbeid zou echter gevaar lopen verloren te gaan, indien de voorgestelde wetswijziging niet de gelegenheid opende deze organisatie, zij het ook onder eenigszins gewijzigde voorwaarden, in vredestand in stand te houden.

Maar er is meer. Het is eveneens gebleken, dat de vrijwillige landstorm als instituut alle waarborgen in zich vereenigt om in vredestand grootendeels de taak over te nemen, die te voren door vereenigingen werd verricht met betrekking tot de militaire vooroefening van de jongelingschap, het voorbereiden tot kadervorming in het leger, het onderhouden van de geoefendheid van dienstplichtigen buiten het leger en het verstrekken van oefeningsgelegenheid aan anderen.

Bij den vrijwilligen landstorm overgebracht, zal deze taak beter vervuld kunnen worden en zullen de aan de weerbaarheidsbeweging

van Regeeringswege verleende steun en de aan haar ten koste gelegde gelden meer en deugdelijker baten voor het leger kunnen afwerpen.

Artikelen.

De hieronder genoemde artikelen zijn artikelen van de Landstormwet.

Art. 4. In verband met de bedoeling om den vrijwilligen landstorm ook in vreedstijd te doen voortbestaan — waartoe het nieuwe lid wordt voorgesteld — is de strekking van het eerste lid beperkt tot den dienstplichtige bij den landstorm.

Art. 8. Het ligt voor de hand, dat de geoefendheid, die de landstormvrijwilligers deelachtig zullen kunnen worden, geenszins op één lijn kan worden gesteld met de geoefendheid, die bij den milicien wordt aangekweekt, en dat reeds daarom de dienstneming bij den vrijwilligen landstorm niet in vervanging kan komen van den dienst bij de militie. Die vrijwillige dienstneming behoort derhalve te worden opengesteld alleen voor hem, op wien niet reeds uit een of anderen hoofde andere dienstplicht rust dan die bij den landstorm.

De ruime strekking, die het derde lid volgens de ontworpen nieuwe redactie zál krijgen, maakt behoud van het tegenwoordige vierde lid, dat aan het artikel werd toegevoegd bij de wet van 11 Juni 1915 (*Staatsblad* no. 242), overbodig.

Onder de tegenwoordige omstandigheden is het noodig gebleken de bemanningen van verschillende voor diensten in het belang der landsverdediging aangewezen particuliere en loodsvaartuigen — welke bemanningen uit hoofde van die diensten reeds vrijgesteld waren van opkomst als militie- of landweerplichtige — in haar geheel in militair verband te brengen. Dit geschiedde zooveel mogelijk in den vorm van indienststelling als vrijwilliger of dienstplichtige bij den landstorm. Voor militie- en landweerplichtigen kon echter zoodanige indienststelling volgens art. 8, derde lid, der Landstormwet niet plaats hebben en moest worden overgegaan tot een verbintenis als gewoon vrijwilliger, onder gelijke voorwaarden evenwel als de verbintenissen bij den landstorm. Voor den vervolge voor deze categorie van militie- en landweerplichtigen het aangaan van een vrijwillige verbintenis bij den landstorm mogelijk te maken, is het doel van het voorgestelde nieuwe vierde lid.

Het nieuwe vijfde lid strekt om vast te leggen, dat op hem, die feitelijk vrijwilliger en dienstplichtige te gelijk is, niet van toepassing zullen zijn de bepalingen, welke enkel op dienstplichtigen betrekking hebben.

Art. 10. Met het oog op de diensten, welke ook in vreedstijd kunnen worden gevorderd van hem, die zich vrijwillig bij den landstorm heeft verbonden en in dienst is gesteld bij de landmacht, is het wenschelijk om, wanneer hij den officiersrang bereikt, hem te

brengeu onder de bepalingen van de Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. Hiertoe is aan het artikel een tweede lid toegevoegd.

Art. 13. De bepaling, dat de vrijwilliger tijdens den geheelen duur van de verbintenis geacht wordt in werkelijken dienst te zijn, behoort niet voor gewone tijden te gelden. Daarom zijn voor gewone en voor buitengewone omstandigheden afzonderlijke bepalingen ontworpen.

De wijziging van het derde lid onder 3o. wordt voorgesteld enkel ter wille van eenheid van redactie.

De wijziging van het vierde lid (dat ingevoegd is bij de wet van 27 Mei 1916, *Staatsblad* no. 207) heeft ten doel het daarin bepaalde van toepassing te doen zijn niet enkel op den dienstplichtige, maar ook op den vrijwilliger.

De in het voorgestelde nieuwe vierde lid genoemde feiten zijn dezelfde als die, welke strafbaar zijn gesteld bij de artt. 92, 93 en 94 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Art. 17. Het voorgestelde nieuwe lid houdt verband met art. 5 der Landstormwet, volgens welk artikel de inschrijving in de daar bedoelde registers zich bepaalt tot dienstplichtigen.

Art. 19. Bij het ontwerpen van het nieuwe lid is rekening gehouden met de mogelijkheid, dat ook voor de zeemacht de instelling van den vrijwilligen landstorm in gewone tijden van nut zou kunnen blijken. Bij een regeling dienaangaande voor de marine nu zou alleen de Minister van Marine betrokken zijn, zoodat ook de afvoering als deserteur alsdan een zaak zou zijn, die buiten den Minister van Oorlog zou dienen om te gaan. Om deze reden wijkt het tweede lid eenigszins af van het eerste.

In een bijlage van deze Memorie zijn de in het ontwerp genoemde bepalingen der Landstormwet, zooals deze thans luiden, vermeld met aanduiding van de voorgestelde wijzigingen.

De Minister van Oorlog,

G. A. A. ALTING VON GEUSAU.

De Minister van Marine,

TEN CATE.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

C. RUYS DE BEERENBROUCK.

NOTA VAN WIJZIGING.

(Ingezonden bij brief van 16 Januari 1919).

De voorgestelde wijziging van art. 8 der Landstormwet wordt gelezen als volgt:

Art. 8. Het derde en het vierde lid worden vervangen door de volgende leden:

„3. Door Ons worden regelen gesteld omtrent toelating tot een vrijwillige verbintenis bij den landstorm, zoowel van personen, op wie geen, als van personen, op wie wel dienstplicht rust.

4. De dienstplichtige bij den landstorm, die tevens als vrijwilliger tot den landstorm behoort, wordt, zoolang de verbintenis duurt, uitsluitend als vrijwilliger beschouwd.”

Toelichting.

Het bestaande derde lid van art. 8 der Landstormwet laat het sluiten van een verbintenis bij den landstorm alleen toe voor hen, die niet reeds uit anderen hoofde tot dienst bij de zee- of de landmacht kunnen worden geroepen. Het bestaande vierde lid schenkt deze gelegenheid ook aan dienstplichtigen van den landstorm, voor zoover zij in deze hoedanigheid alleen voor ongewapenden dienst bestemd zijn. Volgens het aanvankelijk voorgestelde nieuwe derde lid zou zoodanige verbintenis worden opengesteld voor alle landstormplichtigen, terwijl het daarop volgende lid nog een verdere verruiming voor een bijzonder geval inhoudt.

Bij nadere overweging is het echter beter geacht, de beperkingen uit de wet te laten vervallen en aan de uitvoeringsregelen over te laten in hoever de gegadigden tot een verbintenis zullen worden toegelaten. Inzonderheid is dit wenschelijk, ten einde het daarheen te leiden, dat, indien hulp van de militaire macht noodig is tot handhaving van de openbare orde enz., zooveel mogelijk alleen de vrijwillige landstorm daarvoor wordt bestemd en oproeping van dienstplichtigen krachtens art. 81 der Militiewet of art. 11ter der Landweerwet zoo lang mogelijk achterwege blijft. De kans op verwezenlijking van dit denkbeeld zal in belangrijke mate kunnen worden begunstigd door de gelegenheid in het leven te roepen, dat dienstplichtigen van de militie en de landweer, die hun eerste oefening hebben volbracht, zich verbinden bij den landstorm. Dit kan dan worden geregeld op zoodanigen voet, dat zij, indien ze ook als dienstplichtige tot opkomst verplicht zouden zijn, laatstbedoelde bestemming volgen.

Het thans voorgestelde vierde lid stemt overeen met het aanvankelijk voorgestelde vijfde lid.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. —305.

Nadere voorzieningen ter bestrijding van heling.

Bij Koninklijke boodschap van 7 Januari 1919 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat nadere voorzieningen ter bestrijding van heling noodzakelijk zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1.

Artikel 1.

In Titel IX van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 90 een nieuw artikel ingelascht, luidende:

„Artikel 90*bis*.

Onder opkooper wordt verstaan hij die van opkopen een beroep of een gewoonte maakt.

Onder opkopen worden begrepen handelingen welke onder eenigen anderen titel kenlijk dezelfde strekking hebben.”

Artikel 2.

Artikel 417, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht vervalt.

Artikel 3.

Na artikel 417 van het Wetboek van Strafrecht worden twee nieuwe artikelen ingelascht, luidende:

„Artikel 417*bis*.

Hij die eenig door misdrijf verkregen voorwerp koopt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verbergt, redelijkerwijs moettende vermoeden dat het voorwerp door misdrijf verkregen is, wordt, indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling

van artikel 416, eerste lid, gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zes duizend gulden.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekt, redelijkerwijs moettende vermoeden dat het voorwerp door misdrijf verkregen is, indien niet blijkt, dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, tweede lid.

Artikel 417ter.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 416—417bis omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in de artikelen 28 no. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken en kan de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf begaan heeft.”

Artikel 4.

Artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft de goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoopeer of tagrijn:

1o. die geen doorlopend register houdt of in het door hem gehouden register niet onverwijld aantekening houdt van alle door hem opgekochte goederen, of daarin niet onverwijld vermeldt den koop prijs of andere voorwaarden van verkrijging, de namen en woonplaatsen dergenen van en dergenen uit wier handen de goederen zijn opgekocht, of die nalaat dat register op aanvraag te vertoonen aan het hoofd der plaatselijke politie of aan een door dat hoofd aangewezen ambtenaar;

2o. die eenig voorschrift overtreedt, door den raad eener gemeente onder goedkeuring van gedeputeerde staten met betrekking tot het register uitgevaardigd en afgekondigd op de wijze door de plaatselijke verordening, bedoeld in artikel 172 der Gemeentewet, voorgeschreven.”

Artikel 5.

Na artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht worden twee nieuwe artikelen ingelascht, luidende:

„Artikel 437bis.

Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie duizend gulden wordt gestraft de goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoopeer of tagrijn:

1o. die eenig voorwerp opkoopt van of uit handen van een kind waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt, en dat handelt zonder schriftelijke machtiging van zijn wettigen vertegenwoordiger in burgerlijke zaken of van dengene bij wien het in dienstbetrekking is;

2o. die eenig voorwerp opkoopt of uit handen van iemand van wien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij is opgenomen in een strafinrichting, opvoedingsgesticht, weeshuis, krankzinnigengesticht of instelling van weldadigheid;

3o. die eenig voorwerp opkoopt van of uit handen van een hem onbekend persoon, tenzij blijkt dat diens naam en woonplaats juist zijn opgegeven of dat de opgaven betreffende diens naam en woonplaats redelijkerwijs als juist mochten worden aanvaard;

4o. die nalaat behoorlijke voorzorgsmaatregelen te nemen of behoorlijk toezicht te oefenen of te doen oefenen, om te voorkomen dat een voor hem handelende persoon een feit begaat als onder no. 1—3 omschreven;

5o. voor of door wien eenig voorwerp dat bij hem door of vanwege justitie of politie met duidelijke omschrijving schriftelijk als door misdrijf aan den rechthebbende onttrokken of verloren is aangegeven, wordt opgekocht, indien hij dit bij behoorlijke voorzorg of oplettendheid of bij behoorlijk toezicht had kunnen vermijden;

6o. die aan een hem schriftelijk uitgereikten last van of vanwege het hoofd der plaatselijke politie tot het gedurende een daarbij aangegeven tijd, veertien dagen niet te boven gaande, bewaren of in bewaring geven van eenig voorwerp dat hij onder zich heeft, of aan eene hem bij dien last gegeven aanwijzing geen gevolg geeft;

7o. die nalaat de van hem bij schriftelijke vordering van of vanwege het hoofd der plaatselijke politie gevraagde opgaven betreffende door hem opgekochte goederen naar waarheid te verschaffen.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan den voor een goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn handelenden persoon, die een feit begaat, als in het voorgaande lid onder no. 1—3 omschreven.

De schuldige kan worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij de overtreding begaan heeft.

Artikel 437ter.

De goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn, die eenige verordening door den raad eener gemeente onder goedkeuring van gedeputeerde staten ter voorkoming van gevaar voor de bevordering van misdrijven uitgevaardigd en afgekondigd, overtreedt, wordt gestraft met hechtens van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste twee duizend gulden.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die het beroep van opkoper uitoefent, zonder daarvan te voren het hoofd der plaatselijke

politie of een door dat hoofd aangewezen ambtenaar schriftelijk in kennis te hebben gesteld."

§ 2.

Artikel 6.

In artikel 637 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden „op eene jaar- of eene andere markt, op eene openbare veiling, of van eenen koopman gekocht heeft, die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven" vervangen door: „op eene jaar- of eene andere markt, of op eene openbare veiling gekocht heeft".

§ 3.

Artikel 7.

In artikel 219 van het Wetboek van Strafvordering wordt, in plaats van de woorden „tenzij de regtbank beslisce, dat deze de voorwerpen door misdrijf heeft verkregen, in welk geval zij de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken", gelezen: „tenzij de regtbank beslisce, dat de voorwerpen door misdrijf aan den eigenaar of regthebbende zijn onttrokken, in welk geval zij, al of niet voorwaardelijk en onverminderd de regten van derden, de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken".

§ 4.

Artikel 8.

De ambtenaren, aangewezen bij artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering, alsmede alle ambtenaren van Rijks- en gemeentepolitie en de marechaussee hebben te allen tijde vrijen toegang tot alle localiteiten en alle plaatsen, waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed, dat zij door een goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn in de uitoefening van zijn bedrijf worden gebruikt. Artikel 90bis van het Wetboek van Strafrecht is van toepassing.

Indien de voormelde ambtenaren bij de toepassing van het voorgaande lid eene woning moeten binnentreden, doen zij dat tegen den wil van den bewoner niet dan op schriftelijken last van den burgemeester. Van dit binnentreden wordt door hen proces-verbaal opgemaakt, dat binnen tweemaal vier en twintig uren aan hem, wiens woning is binnentreden, in afschrift wordt medegedeeld.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De reeds lang gevoelde behoefte aan nadere wettelijke voorzieningen tot bestrijding van heling heeft zich onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden in steeds toenemende mate doen gevoelen. De ondergeteekende heeft dan ook zoo spoedig mogelijk na zijn optreden zich gezet tot de samenstelling van de wetsvoordracht, welke hiernevens wordt aangeboden. Naar zijne meening zijn voorzieningen van vierderlei aard — opgenomen in vier onderscheidene paragrafen van het wetsontwerp — ten deze noodzakelijk, voorzieningen op het gebied van het strafrecht, op dat van het burgerlijk recht, van de strafvordering en van het administratief recht.

§ 1.

Voorzieningen op het gebied van het strafrecht.

Art. 1. In het vraagstuk der bestrijding van heling speelt het begrip „opkoper” een groote rol. Het begrip komt reeds voor in artikel 437, eerste lid, Wetboek van Strafrecht. Men heeft daaronder te verstaan dengene, die zijn *beroep* maakt van het opkopen. Bij den term „opkopen” nu heeft men, zonder dat getracht wordt hier eene definitie te geven, met name te denken aan het koopen van gebruikte of ongeregelde goederen of, buiten den geregelden handel, zoo b.v. van willekeurige of onbekende personen, van andere dan geordende leveranciers of handelaars, van goederen, met het kenlijk doel om met die goederen handel te drijven. Dit opkopen levert natuurlijk het groote gevaar op, dat het allicht aan misdadigers de gelegenheid biedt om door misdrijf verkregen goederen van de hand te doen en weder in het verkeer te brengen. Artikel 1, eerste lid, van het wetsontwerp strekt nu om te doen uitkomen, dat ook degene, die van opkopen eene *gewoonte* maakt, als opkoper is aan te merken. Er zijn n.l. in de groote steden personen, bijv. caféhouders, die, nevens hun gewoon beroep, telkens wanneer de gelegenheid zich daartoe biedt, tevens opkopen. Maken ook deze personen van het opkopen een beroep? De ondergeteekende zou die vraag bevestigend willen beantwoorden en zou dientengevolge de bestaande en de bij deze wetsvoordracht nieuw voorgestelde bepalingen betreffende opkopers zonder meer ook op de hierboven bedoelde personen van toepassing achten. Ten einde nochtans elke onzekerheid dienaangaande

weg te nemen, is artikel 1, eerste lid, van het wetsontwerp voorgesteld.

Het tweede lid van artikel 1 strekt om ontduiking tegen te gaan. Het moet den opkoper niet mogelijk zijn de toepasselijkheid der strafwet te ontduiken door b.v. in plaats van met geld, in sigaretten, eet- of drinkwaren te betalen, of door de in werkelijkheid gekochte of ingeruilde goederen in schijn te huren.

Art. 2. Men vergelijke hierbij het bij artikel 3 nieuw voorgestelde artikel 417ter Wetboek van Strafrecht. Niet alleen bij gewoonte-heling, doch ook bij gewone of culpose heling, dient ontzetting van rechten, e.q. ook van het recht tot de uitoefening van het beroep, waarin het misdrijf is begaan, te kunnen worden uitgesproken. Het kan voor de samenleving zeer bedenkelijk zijn om den schuldige de verdere uitoefening van dat beroep te blijven vergunnen.

Art. 3. Dit artikel wil, binnen de grenzen van het „redelijkerwijs moeten vermoeden” van de misdadige herkomst, de zgn. culpose heling strafbaar stellen. Ook in de herzieningsontwerpen van de vroegere Ministers van Justitie, Mrs. Cort van der Linden en Loeff werd gelijke strafbaarstelling voorgesteld. Die ontwerpen wilden daartoe echter artikel 416, eerste lid, Wetboek van Strafrecht aanvullen, waartegen het bezwaar moet rijzen, dat aldus een opzettelijk en een culpoos misdrijf in een en dezelfde strafbepaling zouden worden samengevat. Beter komt het voor de hier bedoelde strafbaarstelling in een nieuw artikel 417bis neder te leggen.

Over de beteekenis van het nieuw voorgestelde artikel 417bis een enkel woord. De artikelen 416 en 417 richten zich tegen dengene, die de misdadige herkomst van het voorwerp „heeft begrepen, en moeten begrijpen”, gelijk de vrijwel geijkte formule luidt (1). Artikel 417bis wil daarnaast strafbaar stellen hem, die, al is eenerzijds niet gebleken, dat hij de misdadige herkomst van het voorwerp heeft begrepen, en moeten begrijpen, ja al moge anderzijds zelfs zijn gebleken, dat hij aan de mogelijkheid van misdadige herkomst niet gedacht heeft, die herkomst redelijkerwijs had moeten vermoeden. Artikel 417bis richt zich dus tegen zgn. culpose heling, althans tegen heling, waarvan niet blijkt dat zij is gewone (opzettelijke) heling.

Er is gesteld, dat onder den term „redelijkerwijs moeten vermoeden” niet alle schuld kan worden begrepen (2). Daarbij is dan ver-

(1) Het vereischte opzet van artikel 416 Wetboek van Strafrecht is intusschen wel eens strenger opgevat, nl. als de *wetenschap* van de misdadige herkomst. Hooge Raad 30 Juni 1902 *Weekblad van het Recht* no. 7804.

(2) Men zie het hoofdartikel in het *Weekblad van het Recht* no. 9865. Op zichzelf omvat natuurlijk de uitdrukking „redelijkerwijs moeten vermoeden”, anders dan nevens den term „weten” of „begrijpen” gebruikt, ook vele gevallen van opzet. D.w.z. wie redelijkerwijs moet vermoeden, zal in vele gevallen tevens weten of begrijpen.

moedelijk de gedachtengang deze, dat voor „schuld” bij den kooper van eenig door misdrijf verkregen voorwerp enkel vereischt zou zijn, dat de dader de mogelijkheid van de misdadige herkomst van het voorwerp had kunnen en moeten voorzien, terwijl voor het „redelijkerwijs moeten vermoeden” bovendien noodig is, dat de dader redelijkerwijs het verwezenlijkt zijn van die mogelijkheid in, zij het dan ook slechts zwakke mate, aannemelijk had moeten achten. Toegegeven dat hier een subtiel onderscheid bestaat, zoo schijnt het, ook met het oog op de eischen van het verkeer, beter om ten deze niet verder te gaan dan de strafbaarstelling van den kooper, enz., die redelijkerwijs had moeten vermoeden, dat het voorwerp door misdrijf verkregen was, en van wiens handelen niet blijkt, dat het valt, in de bepaling van artikel 416.

Tegen zoodanigen kooper, enz. dient strafrechtelijk te worden opgetreden. Zijn handelen strekt, in niet veel mindere mate dan dat van den (opzettelijken) heler, om misdrijven te begunstigen en te bevorderen. Een betrekkelijk zware strafbedreiging schijnt dan ook alleszins gewettigd. Van het nieuw voorgestelde artikel 417*bis*, dat mede aan het bewijs veel minder zware eischen stelt dan artikel 416, mag veilig eenige goede uitwerking worden verwacht.

Art. 4. Art. 437 Wetboek van Strafrecht verplicht den goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, uitdrager, winkelhoudenden opkooper of tagrijn (1) tot het houden en bijhouden van een doorlopend register. Voorgesteld wordt om die verplichting ook tot niet-winkelhoudende opkopers of tagrijns alsmede tot rijwielhandelaren uit te breiden, hetgeen zeer wenschelijk is; om den eisch van het aanteekening houden van opgekochte goederen en van het vermelden van den koopprijs, enz., en van de namen en woonplaatsen der verkoopers, enz., tot *onverwilde* aanteekening en vermelding te verscherpen — het nut daarvan behoeft geen betoog; om de straffen te verzwaren — de thans gestelde zijn inderdaad te licht; en ten slotte om aan de gemeenteraden de bevoegdheid tot het geven van aanvullende voorschriften met betrekking tot het register te verleen. Gelijk bekend is, bloeit de beroepsheling vooral in de groote steden. En het kan zeer gewenscht zijn om, voor zoover betreft eene bepaalde gemeente, nog meerdere aanteekening te eischen dan in dit artikel is voorgeschreven. De eisch van goedkeuring van Gedeputeerde Staten zal een dam vormen tegen eventuele keuromanie en tevens strekken om de op grond van artikel 437 (*nieuw*) uitgevaardigde plaatselijke verordeningen te kunnen onderkennen.

Art. 5. Artikel 437*bis* wil in no. 1 strafbaar stellen den goud-

(1) Een tagrijn of taggerijn is een koopman in halfsleet scheepstuig, oud ijzer, gereedschap, oud touwwerk, enz. Men zie Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandsche Taal.

of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn, die eenig voorwerp opkoopt van of uit handen van een kind, dat, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt ¹⁾, en dat handelt zonder schriftelijke machtiging van zijn wettigen vertegenwoordiger in burgerlijke zaken of van dengene, bij wien het in dienstbetrekking is. Op eene strafbepaling van die strekking is reeds herhaaldelijk, zoo bijv. door de vereeniging „Pro Juventute” te Rotterdam, aangedrongen. Den fatsoenlijken opkoper zal het nieuw voorgestelde nummer weinig of niet drukken, wel echter — en terecht — hem, die van het opkopen van goederen van of uit handen van kinderen een gewoonte maakt. Dit sinistere bedrijf wordt in de groote steden veelvuldig gepleegd. Kinderen stelen goederen van onbeheerde spoorwegwagens, enz., en weten, bij welken opkoper zij die tegen geld, cigarettten, en wat dies meer zij, van de hand kunnen doen.

No. 2. van het nieuw voorgestelde artikel 437*bis* zal bij enkele lezing duidelijk zijn. Van of uit handen van personen, die kenlijk zijn opgenomen in strafinrichtingen — men denke in het bijzonder aan de Rijkswerkinrichtingen — opvoedingsgestichten, weeshuizen, enz. mag de opkoper geen goederen koopen. En zelfs is hier geen uitzondering gemaakt ten aanzien van verpleegden, enz., die handelen met schriftelijke machtiging van het bestuur der inrichting, dat immers, in tegenstelling met ouders, enz., wel steeds personen tot zijn beschikking zal hebben, die zonder eenige bedenking naar een opkoper kunnen worden gezonden en met dezen in aanraking kunnen worden gebracht.

Het register van artikel 437 is thans vrij wel zonder practisch belang. De opkoper schrijft daarin de, niet zelden gefantaseerde, namen en woonplaatsen van de verkoopers, welke hem door dezen zelve zijn of zouden zijn opgegeven. Nu ligt intusschen het gevaar van de opkooprij juist in het opkopen van onbekende personen, d. w. z. van personen, welke de opkoper niet voldoende kan aanduiden. No. 3 strekt om dit in het algemeen te verbieden. De opkoper dient te zorgen, dat hij de verkoopers voldoende kan aanduiden, zij het dan ook wellicht anders dan door hun namen of woonplaatsen (b.v. als de dienstbode van die of die). Hij moet zich vergewissen, wie de aanvankelijk onbekende verkoopers zijn, naar hen informeren, de transactie in hunne woning afsluiten, of wat dies meer zij, kortom hij moet de aanvankelijke onbekendheid in voldoende bekendheid omzetten. Koopt hij toch van onbekende personen op, dan zal hij slechts in twee gevallen geëxcuseerd zijn, nl. 1o. indien de opgegeven naam en woonplaats de juiste blijken te zijn, en 2o. indien blijkt, dat de onbekende zijn opgaven omtrent naam en woonplaats redelijkerwijs aannemelijk heeft gemaakt, d.w.z. zich redelijkerwijs voldoende gelegitimeerd heeft. De opkoper zal dus wijs doen, den

1) Men zie artikel 27 van de Pandhuiswet 1910 (*Staatsblad* no. 321).

onbekende zich in tegenwoordigheid van een getuige te laten legitimeeren of hem eenig geschrift, b.v. een over de post verzonden brief, hetwelk zijne identiteit aannemelijk maakt — en e.q. tot zijne opsporing kan leiden —, te laten overleggen en dat te bewaren. Voorzichtigheid zal den opkoper intusschen zeer geboden zijn — en dit is juist de bedoeling. Het behoeft geen betoog, dat no. 3 tot de bestrijding der heling krachtig kan bijdragen en het practisch belang van het register zal verhoogen.

Uit no. 4 van het nieuw voorgestelde artikel 437*bis* vloeit voort de plicht van den opkoper om behoorlijke voorzorgsmaatregelen te nemen en behoorlijk toezicht te oefenen of te doen oefenen, om te voorkomen, dat in zijn zaak een feit wordt begaan, als onder no. 1—3 omschreven. Verschillende groote opkopers plegen zich, vermoedelijk niet zonder opzet, aan de transacties in hunne zaak min of meer vreemd te houden. Hun bedienden koopen voor hen, zij blijven achter de schermen. No. 4 strekt om hen te nopen, wat meer voor het voetlicht te komen. Redelijkerwijs mag men van iemand, die een zoo gevaarlijk bedrijf als dat van opkoper uitoefent, verlangen, dat hij zal toezien op wat er in zijn zaak voorvalt.

In nauw verband met no. 4 staat no. 5, strafbaar stellend den opkoper, voor of door wien eenig voorwerp, dat bij hem door of vanwege justitie of politie met duidelijke omschrijving schriftelijk als ontvreemd, enz. of verloren is aangegeven, wordt opgekocht, indien hij dit bij behoorlijke voorzorg (het bewaren der aangiften bijv.) of oplettendheid of bij behoorlijk toezicht had kunnen vermijden.

No. 6 houdt ten nauwste verband met de hieronder in § 4 (artikel 8) voorgestelde voorzieningen, waarbij aan opsporings-ambtenaren te allen tijde vrije toegang wordt verleend tot alle localiteiten en alle plaatsen, waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed, dat zij voor de uitoefening van het opkopersbedrijf worden gebruikt. Intensief politietoezicht is voor eene deugdelijke bestrijding van heling een allereerste eisch. Vindt de politie bij een opkoper voorwerpen, die, naar haar oordeel, wel eens van misdrijf afkomstig zouden kunnen zijn, dan moet zij bevoegd zijn den opkoper te bevelen, die voorwerpen gedurende een daarbij aangegeven (korten) tijd te bewaren of in bewaring te geven overeenkomstig hare aanwijzingen. In dien tijd kan dan een onderzoek worden ingesteld. Ziehier de strekking van no. 6 van het nieuw voorgestelde artikel 437*bis* Wetboek van Strafrecht. Eenerzijds zal dit nummer bevorderen, dat door misdrijf verkregen voorwerpen tijdig worden aangehouden en aldus weder tot de rechthebbenden zullen terugkeeren; anderzijds zal het de opkopers tot grootere voorzichtigheid bij hunne transacties nopen.

No. 7 geeft aan de plaatsetlijke politie de bevoegdheid om bij schriftelijke vordering van den opkoper opgaven te vorderen betreffende door hem opgekochte goederen. Zoo kan bijv. worden gevraagd, hoeveel koper, telephoondraad, enz. de opkoper onder zich heeft, aan wien hij bepaalde goederen heeft overgedaan, welke lo-

caliteiten hij in de uitoefening van zijn beroep gebruikt, enz. Langs dezen weg zal de politie zich gegevens kunnen verschaffen, welke zij voor een behoorlijk toezicht op de opkoozers behoeft.

Artikel 437*bis* stelt voorts nog strafbaar den voor een opkoozer enz. handelenden persoon, die een feit begaat, als onder no. 1—3 omschreven, en bepaalt ten slotte, dat de schuldige aan een der feiten, bij het artikel strafbaar gesteld, kan worden ontzet van de uitoefening van het beroep, waarin hij de overtreding begaan heeft.

Vertrouwd mag worden, dat ook dit artikel in niet onbelangrijke mate er toe zal kunnen bijdragen om de uitwassen van het opkoozersbedrijf met vrucht te bestrijden. Waar in dit artikel, op het voetspoor van het bestaande artikel 437 Wetboek van Strafrecht, nevens den opkoozer of tagrijn ook de goud- of zilversmid, de kashouder, de horlogemaker en de uitdrager worden genoemd, moge nog worden bedacht, dat, al staan uiteraard al deze personen ten aanzien van het gevaar, hetwelk zij voor begunstiging en bevordering van criminaliteit opleveren, niet op één lijn toch van hen allen mag worden verlangd, dat zij bij het opkopen in acht zullen nemen hetgeen in de genoemde artikelen wordt geëischt. De vermelding van den rijwielhandelaar houdt uiteraard verband met de talrijke rijwieldiefstallen, waarbij de heling een groote rol speelt.

Het nieuw voorgestelde artikel 437 *ter* Wetboek van Strafrecht wil, in zijn eerste lid, de mogelijkheid scheppen om met gemeentelijke toestanden in zake het opkopen rekening te houden en om, waar noodig, aanvullende gemeentelijke verordeningen tot stand te brengen. Het verklaart den gemeenteraad bevoegd om, ook hier weder onder goedkeuring van gedeputeerde staten, ter voorkoming van gevaar voor de bevordering van misdrijven voorschriften uit te vaardigen, op welker overtreding dan straf wordt gesteld. Aanpassing van heling aan soms zeer gecompliceerde plaatselijke toestanden — men denke bv. aan het havenbedrijf — wordt aldus mogelijk gemaakt. De gemeenteraad van een groote havenstad zal b.v. kunnen verbieden de uitoefening van het opkoozersbedrijf in den omtrek van havens of markten, waar die uitoefening bijzonder groote gevaren medebrengt. In het algemeen zal de gemeenteraad eenige meerdere reglementeering van het bedrijf in de gemeente kunnen tot stand brengen.

Over de reglementeering van het opkoozersbedrijf nog een enkel woord. De ondergeteekende heeft overwogen, of niet de uitoefening van dat bedrijf aan voorafgaande toelating door het gemeentebestuur ware te binden, welke toelating dan, op het voetspoor b.v. van de Pandhuiswet, al of niet na waarschuwing zou kunnen worden ingetrokken. Hij is echter tot de slotsom gekomen, dat eenerzijds zoodanige toelating op zich zelve geen groote beteekenis zou bezitten, terwijl anderzijds de weigering of intrekking wel in hoofdzaak zou moeten worden verbonden aan gebleken feiten, op grond waarvan de rechter voortaan reeds ontzetting van het recht tot de uitoefening

van het beroep, waarin het strafbare feit begaan is, zal kunnen uitspreken. Daarom komt de eisch van voorafgaande toelating niet noodzakelijk voor.

Wat intusschen wel mag worden geëischt en in het tweede lid van het voorgestelde artikel 437ter dan ook wordt gevorderd, is, dat hij, die het beroep van opkoper uitoefent, daarvan te voren het hoofd der plaatselijke politie — d. i. den burgemeester of, in gemeenten, waar een hoofdcommissaris of commissaris van politie is, den hoofdcommissaris of commissaris van politie — of een door dat hoofd aangewezen ambtenaar schriftelijk in kennis stelt. Aldus zal de plaatselijke politie omtrent alle opkopers de noodige gegevens wat betreft branche, localiteiten, wijze van uitoefening van het bedrijf, enz., kunnen verzamelen en in een register bijeenbrengen. Zie hier in hoofdlijnen de bij het wetsontwerp voorgestelde voorzieningen op strafrechtelijk gebied, van welke met grond mag worden verwacht, dat zij in staat zullen blijken tot de bestrijding van heling krachtig bij te dragen. Met strafrechtelijke voorzieningen alleen kan echter niet worden volstaan.

§ 2.

Voorzieningen op het gebied van het burgerlijk recht.

Art. 6. Ook het burgerlijk recht kan niet ongewijzigd blijven. Art. 637 Burgerlijk Wetboek, zooals het thans luidt, blijkt vaak een hinderpaal bij de bestrijding van diefstal en aanverwante vermogensdelicten. De wetenschap dat de eigenaar die zijn eigendom, ontvreemd of verloren, terugvindt, toch niet weder in het bezit daarvan kan komen zonder den houder den besteden koopprijs terug te betalen, zoo die houder het voorwerp maar gekocht heeft op eene markt of eene openbare veiling of van een koopman die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven, die wetenschap is eenerzijds hinderlijk voor den eigenaar, die zich slechts kan troosten met de, in den regel vruchteloze, actie tegen den ontvreemder, en aan den anderen kant een groote steun voor den opkoper, den „koopman, die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven”, bij wien men dus veilig de oneerlijk verkregen voorwerpen kan kopen, daar men bij ontdekking en terugvordering toch altijd den besteden koopprijs van den eigenaar kan opeischen.

Al mogen ook aan de beide eerstgenoemde gevallen, het kopen op de markt of op eene openbare veiling, in dit verband somwijlen bezwaren kleven, de groote hinderpaal in den strijd tegen de heling is het derde geval, mede ter wille van het normale handelsverkeer in het artikel opgenomen. Ongetwijfeld heeft ook het verkeer zijne eerbiedwaardige eischen, doch men kan weten met welke lieden men handelsbetrekkingen aanknoopt, en dus weigeren te handelen met hen, van wie men, blijkt de zaak die men koopt ontvreemd of

verloren, eventueel den koopprijs niet zou kunnen terug ontvangen. Het verkeer mag niet eischen, dat de eigenaar steeds maar afgescheept wordt met de meestal nuttelooze actie tegen den dief om terug te krijgen wat hij voor zijne eigen zaak heeft moeten betalen, terwijl de houder, die wellicht bewust met den opkoper van het gestolen goed gehandeld heeft, zeker is den koopprijs terug te ontvangen.

Daarom wordt thans voorgesteld, het voorbehoud van het artikel ten aanzien van den „koopman, die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven” achterwege te laten en den eigenaar alleen dan bij revindicatie de verplichting op te leggen tot terugbetaling van den besteden koopprijs, wanneer de houder de zaak gekocht heeft op eene markt of openbare veiling. Wordt het voorgestelde wet, dan zal, wanneer de houder de zaak onder andere omstandigheden heeft gekocht, hij des noodig zijne toevlucht kunnen nemen tot de artikelen 1528 en vlg. Burgerlijk Wetboek. De koopers van tweedehands-goederen zullen hunne handelsbetrekkingen derhalve moeten beperken tot soliede zakenmensen, van wie zij in geval van revindicatie den koopprijs zullen kunnen terug verkrijgen. Het doel van het wetsontwerp, het fnuiken van den handel in gestolen goed, zal mede langs dezen weg kunnen worden bereikt. De houder toch zal het recht hebben den door hem betaalden koopprijs terug te vorderen van dengene, van wien hij de zaak heeft gekocht, terwijl tevens geacht kan worden vast te staan, dat deze op zijne beurt door de terugbetaling van den koopprijs hetzelfde recht erlangt jegens dengene, van wien hij de zaak gekocht heeft, en zoo vervolgens, totdat men komt bij den opkoper en diens recht tegenover den dief of den oneerlijken vinder ¹⁾).

§ 3.

Voorzieningen op het gebied van de strafvordering.

Art. 7. Ook artikel 219 van het Wetboek van Strafvordering dient, naar het oordeel van den ondergeteekende, eene wijziging te ondergaan, die aan de bestrijding van heling ten goede zal komen. Gelijk artikel 219 thans luidt, moeten de stukken van overtuiging worden teruggegeven aan dengene, die ze heeft afgestaan of bij wien zij zijn in beslag genomen, d. i. dus e. q. aan den opkoper, tenzij de rechtbank beslisse, dat deze de voorwerpen door misdrijf heeft verkregen, in welk geval de rechtbank teruggave aan den rechthabende kan gelasten. Is dus de opkoper niet wegens heling veroordeeld, dan moeten in het strafproces tegen den dief de bij den opkoper in beslag genomen stukken van overtuiging aan dezen worden teruggegeven, van wien de bestolene ze dan maar moet terug

1) Diephuis, Ned. Burg. Regt, XI, blz. 268.

zien te krijgen. Dit stelsel is zeker niet zonder zin. Immers heeft in sommige gevallen degene, bij wien stukken van overtuiging zijn in beslag genomen, het recht om tegenover de teruggave der zaak den door hem besteden koopprijs terug te ontvangen, zij het dan ook, dat deze gevallen, wordt de voorgestelde wijziging van artikel 637 B. W. tot wet verheven, in aantal zullen verminderen. Hij heeft soms civiliter zekere rechten, waarmede ook in het strafproces rekening moet worden gehouden. Waarom zou echter de strafrechter dat niet kunnen doen? Deze, die de zaak onderzocht heeft, zal in het algemeen zonder bezwaar de door misdrijf verkregen stukken van overtuiging aan den rechthebbende, aan wien zij wederrechtelijk zijn onttrokken, kunnen doen teruggeven, waar immers als regel rechten van anderen zich daartegen niet zullen verzetten. En, mocht dit in een enkel geval wél het geval zijn, dan geeft nog de bij artikel 7 van het wetsontwerp nieuw voorgestelde redactie van artikel 219 W. v. Sv. de noodige ruimte om met die rechten rekening te houden door aan den last tot teruggave voorwaarden te verbinden, b.v. tot teruggave van den koopprijs of tot deponeering ter griffie van een bedrag, waarop dan degene, bij wien het voorwerp in beslag genomen is, desgewenscht zijn recht zal kunnen uitoefenen.

Opgemerkt worde nog, dat de voorgestelde regeling ligt in de lijn van de Deutsche en Fransche strafprocesregelingen ¹⁾, en dat met de voorgestelde wijziging van artikel 219 W. v. Sv. practisch zoo ongeveer hetzelfde zal worden bereikt als met aanbevolen wetswijzigingen, strekkende om in het strafproces een civiel rechtsgeding betreffende de rechten, met de stukken van overtuiging verband houdende, in te vlechten ²⁾.

§ 4.

Voorzieningen op het gebied van het administratief recht.

Art. 8. Dit artikel, strekkende om de mogelijkheid van een scherp politieel toezicht op de opkoopters te verzekeren, zal bij enkele lezing duidelijk zijn.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

1) Men vergelijke § 111 der Deutsche Strafprozesordnung en de artikelen 366, tweede lid, en 474 van den Franschen Code d'Instruction Criminelle.

2) Men zie twee ingezonden van mr. S. G. Canes in W. v. h. R. nos 10317 en 10322.

NOTA VAN WIJZIGING. 1)

(Ingezonden bij brief van 1 Februari 1919).

Aan *artikel 7* van het wetsontwerp wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„In artikel 190, eerste lid, van de Rechtspleging bij de Zeemacht en in artikel 198, eerste lid, van de Rechtspleging bij de Landmacht wordt, in plaats van de woorden: „tenzij de Krijgsraad beslisse, dat deze de voorwerpen door misdrijf heeft verkregen, in welk geval hij de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon, aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”, gelezen: „tenzij de Krijgsraad beslisse, dat de voorwerpen door misdrijf aan den eigenaar of regthebbende zijn onttrokken, in welk geval hij, al of niet voorwaardelijk en onverminderd de regten van derden, de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon, aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”.

Toelichting.

Bij artikel 7 van het wetsontwerp is voorgesteld eene wijziging van artikel 219 van het Wetboek van Strafvordering, betreffende de teruggave van stukken van overtuiging. Uiteraard behoort dezelfde wijziging ook te worden voorgesteld in de nagenoeg gelijk-luidende artikelen 190 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en 198 van de Rechtspleging bij de Landmacht.

Deze Nota van Wijziging strekt daartoe.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

1) Ware het niet regelmatig geweest, in stede van deze nota van wijziging een afzonderlijk ontwerp van wet, geteekend door de drie betrokken ministers, in te dienen?

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, Mr. H. J. M. Tijssens, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. N. J. Bink.

De term: Sodeklikkerstraal of Sodeflikkerstraal is als beleedigend te beschouwen. (Anders Krijgsraad).

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

van S., oud 20 jaar, geboren te Vianen, milicien-soldaat bij het 11de Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, op 7 September 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat appellant zich refereert aan 's Hofs oordeel,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 27 September 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den auditeur-militair bij genoemden Krijgsraad ambts-halve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat de schuldigverklaring betreft;

en dat alsnog, bij sententie van den Hove, de appellant zal worden schuldig verklaard aan: „het als soldaat zijn meerdere in rang „met woorden beleedigen en dreigen, beide feiten als ééne voortge-zette handeling beschouwd”; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige B., sergeant bij de militaire politie in de groep Vreeswijk;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terechtstaan ter zake, dat hij den 27sten Januari 1918 te Vianen den sergeant B. met woorden heeft beleedigd en bedreigd, door, toen deze hem aanhield, hem toe te voegen: „Sodeklikkerstraal, maak dat je wegkomt, anders zal ik je met een mes door je ribben steken”, althans zoodanige woorden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 7 September 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde, alsmede zijne schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met den verstande, dat appellant alleen met woorden heeft gedreigd, door den sergeant toe te voegen: „Maak dat je wegkomt, anders zal ik je een mes door je ribben steken”, daarbij overwegende, dat de uitdrukking „sodeflikkerstraal” of „sodeklikkerstraal” niet is een beleedigend woord, doch veeleer een inledige krachtterm; het bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „als soldaat zijn meerdere in rang met woorden dreigen”, appellant te dier zake heeft veroordeeld tot twee maanden militaire detentie en appellant heeft vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, zijnde het niet wettig en overtuigend bewezen;

Overwegende dat de uitdrukking „sodeklikkerstraal”, in de te lastlegging vermeld, door het Hof wordt gelezen als „sodeflikkerstraal”; dat dit woord, blijkbaar samengesteld uit deelen van drie gebruikelijke scheldwoorden, zeker als van beleedigenden aard is aan te merken, gelijk ook door den sergeant B. voor het Hof is verklaard, dat hij het kende als een „minne uitdrukking”, onder militairen niet ongebruikelijk; dat de beleedigende aard eveneens valt af te leiden uit de omstandigheden, waaronder het woord is gebezigd;

Overwegende dat derhalve wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan appellant is te laste gelegd en de in het vonnis aan het door den Krijgsraad bewezen verklaarde te recht gegeven qualificatie aanvulling behoeft en behoort te luiden: „het als soldaat „zijn meerdere in rang met woorden beleedigen en dreigen”, welke feiten met de door den eersten rechter opgelegde straf behoorlijk worden geboet;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de

artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 7 September 1918 ten laste van appellant geweest, voor zoover het eene vrij-spraak inhoudt, en wat de qualificatie betreft;

Houdt het vonnis in stand voor het overige, bijzonderlijk ten aanzien van de opgelegde straf van twee maanden militaire detentie;

Qualificeert het bewezene als: „het als soldaat zijnen meerdere in rang met woorden beleedigen en dreigen”.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat Vertoonster zich met de gedeeltelijke vrij-spraak niet kan verenigen;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement voornoemd van 7 September 1918 alhier in geschil, wat de schuldigverklaring betreft en doende enz., dat alsnog bij sententie van dezen Hove de Eischer en Verweerster à minima, met aanhaling alsnog van artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

„Het als soldaat zijn meerdere in rang met woorden beleedigen „en dreigen”; beide feiten als eene voortgezette handeling beschouwd;

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

terwijl

de verdediger betoogde:

dat beklaagde het ten laste gelegde heeft ontkend;

dat voor beklaagde het meest bezwarend is de verklaring van sergeant B.;

dat beklaagde aan vertoonster heeft medegedeeld, dat sergeant B. absoluut niet zoo zeker van zijne zaak was, als wel uit diens verklaring in het dossier zou op te maken zijn, waar sergeant B., volgens mededeeling van beklaagde eerst een zekere B. uit Vianen ter zake van hetzelfde feit heeft doen arresteeren en gedurende enkele uren in arrest heeft gehouden; dat het daarom van belang is, dat zowel sergeant B. als beklaagde door het Hof worden gehoord;

dat beklaagde trouwens zelf gaarne zou gehoord worden;

op welke gronden vertoonster de eer had te concludeeren, dat het den Hove behage een verhoor van sergeant B. en beklaagde te gelasten, benevens aan vertoonster het recht te geven eventueel na dat verhoor nader te concludeeren.

**Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, standplaats
's-Hertogenbosch.**

Vonnis d.d.: 7 Juni 1918.

President: Mr. W. H. van Lanschot.

Leden: gep. Kolonel H. B. Moll, gep. Kolonel W. J. A. Colthoff,
gep. Luitenant-Kolonel F. H. Lambert en gep. Kapitein L. C.
Grotendorst.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 17 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. M. van
Sandiek, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van
Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. L. van Gigch Jr. te Amsterdam.

*Het in de uitoefening van het beroep van verloskundige veroor-
zaken van den dood van eene kraamvrouw.*

*Poging tot het opzettelijk en wederrechtelijk doden van een dier.
Vrijspraak wegens ontoerekenbaarheid.*

*De Krijgsraad moet, alvorens een beslissing over de strafbaarheid
te geven, over het al of niet bewezen zijn der feiten, uitspraak doen.*

VONNIS.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire
Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, r. o. eischer,

op en jegens

K., oud 34 jaar, geboren te Amsterdam, Reserve Officier van
Gezondheid 2e klasse bij de Verbandplaatsafdeeling der IIIe Divisie
gekantonneerd te Rucphen, beklaagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats
's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne
genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in
bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn
voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde bij K. B. d.d. . . . . . is benoemd tot Reserve Officier van Gezondheid 2e klasse bij het reserve personeel der Landmacht;

Overwegende dat uit een overgelegd door den Secretaris Generaal van het Departement van Oorlog afgegeven afschrift van het proces-verbaal van beëdiging als officier d.d. . . . . . blijkt, dat de beklagde op dien dag heeft afgelegd den eed als officier;

Overwegende dat den beklagde aan den voet van het hem op 12 April 1918 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd;

I. dat aan zijn schuld is te wijten, dat op 12 December 1916 te Etten E. O., huisvrouw van J. v. d. L. is overleden, door, nadat hij omstreeks het begin der maand November 1916 als verloskundige had aangenomen die vrouw, die toen zwanger was, bij hare te verwachten bevalling als verloskundige bij te staan en nadat hij in den namiddag van 11 December te ongeveer 3 uur en op dienzelfden dag in den avond te ongeveer 10 uur die vrouw aan hare woning had onderzocht en des namiddags te 3 uur had geconstateerd, dat de baarmoeder zich begon te openen en de bevalling aan den gang was en hij toen ter bespoediging der komst van de nog uitblijvende weeën de eivliezen had verbroken, waardoor het vruchtwater was weggelopen, terwijl bij zijn bezoek in den avond door hem geconstateerd was, dat de vrouw mog geen weeën had, doch wel een lichte kraampsychose viel waar te nemen, na de beide bezoeken op 11 December aan vrouw L. geenerlei zorgen meer te besteden, noch door haar persoonlijk te bezoeken en te verzorgen, noch door de noodige maatregelen te nemen of de noodige voorschriften te geven, dat zij, mocht tijdens zijne afwezigheid verloskundige hulp noodig zijn, daarop zoude kunnen rekenen, zulks, niettegenstaande hij voldoende gelegenheid heeft gehad haar te bezoeken en hem meermalen van wege den echtgenoot der kraamvrouw is verzocht ten hunnen huize bij haar te komen en hij ook overigens had kunnen begrijpen, dat op zijn komst daar werd gerekend en hij ook verplicht was geweest, althans in den morgen van 12 December en daarna de vrouw, wier behandeling hij op zich had genomen, te bezoeken, tengevolge van welke grove nalatigheid en grof plichtsverzuim bij beklagde aan vrouw L., nadat zij in den nacht van 11 op 12 December 1916 te ongeveer 12½ uur spontaan was bevallen van een levend kind, niet de noodige zorg is besteed, om ook de nageboorte, die niet spontaan was afgekomen, tijdig te verwijderen, en een opgetreden bloeding der baarmoeder tijdig te verzorgen, waardoor meergenoemde vrouw L. op bovenvermelden tijd, te weten ongeveer 20 uur na hare bevalling aan verbloeding uit de tijdens de baring niet op abnormale wijze verwonde baarmoeder, is gestorven;

althans dat hij tijdens aldaar E. v. O., huisvrouw van J. v. d. L., tot wier verpleging, althans verzorging gedurende haar baring hij toen volgens met haren echtgenoot aangegane overeenkomst verplicht was, in hulpeloozen toestand heeft gelaten, door, wetende,

dat die baring was aangevangen en wetende althans moettende verwachten, dat zij zijne verpleging, althans verzorging daarbij konde behoeven, zich in 't geheel niet tot haar te begeben, teneinde die te verleen:

II. dat hij op 20 Mei 1917 te Rucphen met het oogmerk dat dier opzettelijk en wederrechtelijk te dooden, althans onbruikbaar te maken, op het paard No. 50 van de 4e Compagnie IIIe Bataljon 2e Regiment Infanterie toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem beklaagde, op korten afstand drie schoten heeft gelost uit een geladen revolver, tengevolge waarvan dat paard achter den kop door een der kogels uit dien revolver afgeschoten bloedig is verwond, zijnde de uitvoering van beklaagdes voornemen om bedoeld dier te dooden niet voltooid alleen tengevolge van de door zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat geen der door beklaagde afgeschoten kogels het paard doodelijk heeft verwond, althans dat beklaagde destijds aldaar door bovenomschreven door hem gepleegde handelingen meer bedoeld paard opzettelijk heeft mishandeld, tengevolge waarvan het bloedend is verwond;

Overwegende dat de beklaagde heeft opgegeven ten aanzien van het hem in de eerste plaats telastegelegde, dat op 5 November 1916 L. uit Etten (N.-Br.) te Rucphen bij hem aan huis gekomen is om te vragen of hij, beklaagde, zijn vrouw, die over eenigen tijd zou moeten bevallen, bij die bevalling wilde bijstaan; dat hij voor die bevalling een vergoeding rekent van f 7.50 en hij toen naar plaatselijk gebruik van L. f 2.50 ontving; dat hij slechts na lang aanhouden van L. heeft toegegeven en hij hem voorts er op gewezen heeft, dat hij hem niet voor kleinigheden moest halen, doch alleen wanneer hij wist, dat zijn hulp beslist noodig was en hij dan persoonlijk aan hem die boodschap zou brengen; dat op 11 December 1916 nadat hij, beklaagde, in de morgenuren verschillende zieken bezocht had, zóó omstreeks tegen het middaguur thuis komende, hem werd medegedeeld, dat er dien morgen tijdens zijne afwezigheid een boodschap was gekomen of hij bij vrouw L. wilde komen, daar men dacht, dat het bij haar zoo ver was; dat hij toen 's middags naar Etten is gegaan en omstreeks 3 uur in de woning van L. aankwam; dat hij toen de vrouw heeft onderzocht en hem daarbij bleek, dat de baarmoeder zich begon te openen en de bevalling dus was begonnen; dat, daar de vrouw nog geen weeën had, hij om de komst van de weeën te bespoedigen de eivliezen heeft gebroken, waardoor vruchtwater afliep; dat de ontsluiting toen twee vingersbreedte was; dat hij L. toen opnieuw gerustgesteld heeft en gezegd, dat de bevalling beslist gemakkelijk zou verlopen, maar dat hij daartoe diende af te wachten, tot de vrouw behoorlijk weeën kreeg; dat dienzelfden dag omstreeks half tien n.m. een soldaat aan zijn beklaagdes woning kwam, die hem een papiertje overhandigde, waarop stond: „Mejuffrouw L. Etten op sterven”; dat hij toen onmiddellijk is gegaan en te omstreeks half elf aan het huis van L. was; dat hij de vrouw opnieuw onderzocht heeft, waarbij hij een lichte kraampsychose heeft geconstateerd; dat hij de baker bij L. aantrof

en hij in hare tegenwoordigheid gezegd heeft, dat het zoowel lang als kort kon duren; dat hij met L. naar buiten is gegaan en hem gezegd heeft, dat hij niet op hulp behoefde te rekenen, tenzij hij persoonlijk aan huis kwam zeggen hoe de zaak stond of anders een goed ingelicht persoon de boodschap liet brengen, indien na flinke pijnen gedurende 2 uur de bevalling niet opschoot en dat hij in elk geval geen boodschappen per telefoon wilde hebben; dat hij, beklagde, alvorens weg te gaan, L. de resteerende f 5 vroeg om de zekerheid te hebben, dat hij hem zou betalen, volstrekt niet als teeken, dat hij zijn taak als geëindigd beschouwde; dat hij onder het naar huis rijden zich beslist voornam niet meer naar L. toe te gaan, tenzij hij een duidelijke boodschap kreeg, dat verandering in den toestand was opgetreden; dat hij op Dinsdag 12 December 1916 als naar gewoonte van 8—9 uur spreekuur heeft gehouden en niet vóór 9 uur is uitgegaan om per rijwiel patiënten te bezoeken; dat hij ging richting Sprundel, o. a. naar de Ettensche heide, zijnde 5 K.M. in de richting van L.; dat hij niet naar L. is doorgereden daar hij op een bepaald uur aan het station Seppe moest zijn om iemand af te halen; dat toen hij te elf uur dien morgen thuis kwam, hij van zijn vrouw de boodschap kreeg, dat er iemand van de militaire telefoon geweest was om te vragen of hij, beklagde, bij L. wilde komen, dat hij uit deze boodschap niet den indruk kreeg, dat er eenig gevaar met vrouw L. was; dat hij aan de aldus ontvangen boodschap geen gevolg heeft gegeven, en om de volgende redenen: 1o. omdat hij het vrij druk had; 2o. omdat de wegen zeer slecht waren en zijn auto in slechte conditie verkeerde; 3o. omdat de boodschap was overgebracht door een militair en hij L. den vorigen avond nog had gezegd, dat hij slechts persoonlijke boodschappen wenschte te ontvangen; 4o. omdat er voor hem geen aanleiding bestond om te vermoeden, dat er in den toestand van de vrouw een zoodanige verandering zou zijn gekomen, dat zijn komst noodzakelijk was; dat hij in den namiddag van den dag nog verschillende bezoeken per rijwiel aan patiënten gebracht heeft en daarna te ongeveer 5 uur per auto naar Zundert is gereden, de boodschap achterlatende waar hij was, teneinde dringende boodschappen hem na te kunnen laten brengen; dat, toen hij dien avond te ongeveer half elf thuis kwam, hij van zijn huishoudster de boodschap kreeg, dat er weer iemand geweest was van de telefoon voor L., dat hij aan deze boodschap geen gevolg heeft gegeven, omdat zij hem weer niet ernstig voorkwam en om bovengemelde redenen; dat Woensdag 13 December 1917 zijn eerste bezoek was bij L. waar hij te ongeveer half tien aankwam met de bedoeling de bevalling te beëindigen; dat hij tot zijne verwondering hoorde dat de bevalling was afgelopen en de vrouw was gestorven; dat hij den dood geconstateerd heeft; dat hij het niet noodig achtte om in den morgen van 12 December 1917 toen hem de boodschap van L. bereikte om nog een telefonisch bericht naar Etten te laten zenden met het bericht hoe of het met de barende was; dat, toen hij het lijk zag,

hij het onmiddellijk aan de maréchaussée wilde gaan aangeven, omdat hij voelde dat het misschien in beslag zou worden genomen door de politie;

Overwegende dat de volgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1e L. 37 jaar, arbeider wonende te Etten,

dat hij in October 1916 naar de woning van beklaagde te Rucphen is gegaan en hij hem toen gevraagd heeft of hij wilde aannemen om zijnen, getuiges vrouw, die over een paar maanden bevallen moest te verlossen: dat de beklaagde zich hiertoe bereid verklaarde en hij getuige, hem vroeg wat hij hem schuldig was, waarop de beklaagde zeide, „Een rijksdaalder”; dat hij getuige, hem toen ook een rijksdaalder gegeven heeft, dat bij een zoogenaamd *bespreken* van een dokter voor eene bevalling deze altijd eenig geld ontvangt als een soort zekerheid; dat tegen drie uur in den middag van Maandag 11 December 1916 beklaagde in zijne woning kwam, dat beklaagde na zijn, getuiges, vrouw onderzocht te hebben zeide, dat ze aan den gang was, dat het kindje niet goed zat en dat hij het gekeerd had, dat terwijl beklaagde bezig was met zijn, getuiges, vrouw hij, getuige, goed hooren kon, dat het water loskwam, dat ten slotte beklaagde zeide: „Als ge mij geen boodschap stuurt kom ik niet terug voor morgen ochtend half zes” waarop beklaagde vertrokken is; dat te omstreeks 10 $\frac{1}{2}$ uur dien avond beklaagde weer in zijne woning is gekomen en na zijn vrouw onderzocht te hebben zeide: dat het misschien nog wel een half uur, een uur, twee uur of drie uur zou kunnen duren, dat beklaagde vervolgens tot de baker zeide: „Gij blijft hier, ik rij naar huis, als het kind komt, moet gij het maar pakken”; dat daarop de dokter hem vroeg of hij even met hem naar buiten wilde gaan en buiten gekomen hem zeide, dat hij fl. 5 van hem moest hebben, dat hij den beklaagde fl. 2.50 gegeven heeft en hem heeft gezegd, dat hij nog een rijksdaalder kreeg als hij weer kwam, waarop beklaagde toen zeide: „dat is goed”, dat te omstreeks 12 $\frac{1}{2}$ uur dien nacht zijn vrouw is bevallen van een levend meisje en hij toen met haar alleen was, dat de baker veel stukken bloed, die waren gekomen, in den waterpot heeft gedaan en weggegooid, dat hij te omstreeks 5 $\frac{1}{2}$ uur in den morgen van Dinsdag 12 December naar de militaire ziekenzaal te Etten is gegaan, dat een hospitaalsoldaat toen op zijn, getuiges, verzoek heeft getelefoneerd naar de militairen te Rucphen of zij aan Dr. K. wilden doen weten, dat het kindje van vrouw L. er was, doch dat er nog iets verricht moest worden, waarbij de hulp van den dokter beslist noodig was, dat de beklaagde niet gekomen is; dat te omstreeks half acht de vroedvrouw in zijne woning gekomen is en deze toen bij zijne vrouw de nageboorte gehaald heeft; dat te omstreeks 9 à 9 $\frac{1}{2}$ uur zijne vrouw overleden is; dat in den nacht van 12 December de baker zijne vrouw geholpen heeft om haar droog te leggen; dat toen veel stukken bloed, die zij eerst voor de nageboorte hielden, afkwamen, die de baker in een waterpot heeft gegooid;

2e. C. 54 jaar, huisvrouw van H.;

dat zij Maandag 11 December 1916 op verschillende tijdstippen bij vrouw L. is geweest, waarvan de bevalling ieder oogenblik werd verwacht; dat zij dien avond te ongeveer 7 uur er ook was en vrouw L. toen erg onrustig was en zei, dat ze ging sterven, er niet van zou opkomen, enz.; dat zij het toen noodig vond om den dokter te halen en dat aan L. zei; dat na een uur H. terug kwam met de boodschap dat de dokter niet kwam; dat de beklagde toen toch kwam dien avond omstreeks half elf en de vrouw onderzocht; dat beklagde zeide: Het kind ligt nu goed, het kan komen wanneer het wil; het kan nog wel een uur duren, nog wel twee uur, nog wel langer; dat beklagde verder zeide, dat wanneer het kind kwam, zij het maar moest pakken, waarop zij zeide: dat hij het maar moest pakken, daar zij er wel was als baker, maar niet om het kind te halen; dat zij om half twaalf is weggegaan; dat den volgenden morgen 12 December om ongeveer 1 uur in den nacht L. haar is komen halen en haar zeide, dat het kind er al was; dat zij toen direct is meegegaan en bij vrouw L. vrouw L. vond met het kindje op haar schoot; dat de nageboorte nog niet was gekomen en zij van vloeien nog niets zag; dat omstreeks twee uur vrouw L. haar riep en zij, getuige, bij haar gekomen, een massa harde stukken bloed zag, dat zij in het privaat gegooid heeft; dat vrouw L. er bleek, uitzag en paarse lippen had; dat L. het laken onder haar uittrok en een schoon in de plaats legde; dat, toen zij 's morgens ongeveer half zes wegging, de beklagde er nog niet was; dat zij den volgenden morgen op 13 December vroegtijdig naar L. is gegaan; dat beklagde toen kwam met zijn verlostasch; dat zij tegen beklagde zeide: „De vrouw is dood er is genoeg om jou geroepen”; dat beklagde naar het lijk keek en zeide: „ze is doodgebloed” dat op 11 December 1916 toen des avonds om 11 uur de beklagde het huis van L. verliet hij tegen L. zeide: „Ik zal komen als je iemand zendt maar ik kom niet op „een telefonisch bericht”.

30. H., 38 jaar, gemeente-vroedvrouw te Etten, Leur, tevens deskundige: dat zij op Dinsdag 12 December 1918 te omstreeks 7½ uur bij vrouw L. is gekomen; dat zij sporen van bloed in het bed vond en het laken, waarop de vrouw lag, geheel met bloed bevuild was; dat zij de vrouw zeer min vond en dadelijk den indruk kreeg, dat zij niet meer te redden zou zijn; dat zij absoluut geen pols voelde, noch op de gewone plaats bij de hand, noch aan de groote halsslader, noch aan de slapen; dat de vrouw lag te hijgen met korte tusschenstooten en over dorst klaagde; dat zij den indruk kreeg, dat de vrouw bloedledig was; dat zij op de gewone wijze de nageboorte heeft verwijderd n.l. door druk op de „uterus” en door gelijktijdige aanspanning van de navelstreng, die zij dadelijk los kreeg en niet hard behoefte te trekken; dat de „placenta” gemakkelijk kwam, zóó zeer zelfs, dat zij meende, dat ze los in de vagina lag; dat na de verwijdering der „placenta” er geen bloeding was; dat de vrouw verbazend koud was en dorstig en zij, getuige, terstond warme melk met brandewijn heeft laten klaar maken en de vrouw daarvan veel te drinken heeft gegeven; dat zij ook water heeft laten opzetten

teneinde haar warme kruiken in bed te kunnen geven; dat zij een schoon laken onder de vrouw gelegd heeft en haar wat heeft schoon gemaakt; dat zij in het geheel geen baarmoeder gevoeld heeft en een harde baarmoeder, zooals men die gewoonlijk voelt na een bevalling, geheel ontbrak; dat zij den indruk kreeg, dat de baarmoeder niet meer werkte tengevolge der bloedledigheid der vrouw; dat er vanwege die bloedledigheid geen reden bestond om te vreezen voor nabloeding; dat toen zij de vrouw te omstreeks halfnegen verliet zij haar toestand als zoodanig beschouwde, dat er niets meer te redden viel; dat te Etten en Leur er weinig bevallingen gebeuren met een baker alleen;

40. M., 34 jaar, huisvrouw van L., Etten:

dat zij in den nacht van 11 op 12 December 1916 door L. te Etten werd geroepen en er toen niemand bij de vrouw was; dat het kindje in de bedstede lag en nog vast zat aan de navelstreng; dat zij de navelstreng met twee bandjes afbond en ze met de schaar doorknipte;

50. I., 34 jaar, telefoniste, Etten,

dat Dinsdagmorgen 12 December 1916 omstreeks halfnegen L. in gezelschap van een hospitaalsoldaat bij haar aan het telefoonkantoor is gekomen; dat die soldaat vroeg of hij naar Rucphen mocht telefoneeren hetgeen zij hem toestond;

60. E., 23 jaar, miliciens-hospitaalsoldaat bij 4-II-6 R. I., dat hij op Dinsdagmorgen 12 December 1916 te Etten voor L. naar het militair telefoonstation te Rucphen heeft getelefoneerd of men daar een boodschap wilde sturen naar Dr. K., om te vragen of deze onmiddellijk naar Etten wilde komen, daar de toestand van vrouw L. ernstig was;

70. H., 26 jaar, d.d. fourier-sergeant 1-III-6 R. I.,

dat hij zich op Dinsdag 12 December 1916 bevond tusschen 8 en 11 uur voormiddag op het compagniesbureau te Rucphen, waar het militair telefoonstation was gevestigd; dat hij werd opgebeld door iemand die zeide hospitaalsoldaat te zijn; dat deze hem mededeelde, dat zekere vrouw L. te Etten ernstig ziek was en hem, getuige, vroeg of hij beklagde even wilde waarschuwen om onmiddellijk naar Etten te komen; dat hij den telefonist last gaf de boodschap over te brengen, niet schriftelijk doch mondeling; dat hij hem die boodschap heeft laten herhalen om zeker te zijn, dat die boodschap goed over kwam; dat dienzelfden dag 's avonds tusschen 6 en 7 uur weder een telefonisch bericht uit Etten is gekomen voor beklagde; dat het bericht daarover handelde, dat de toestand van vrouw L. zeer ernstig was en er gevraagd werd beklagde direct te waarschuwen; dat hij den milicien S. direct met dat bericht naar de woning van den beklagde heeft gestuurd;

80. S., 23 jaar, miliciens-soldaat 4-II-6 R. I.,

dat op Dinsdagmorgen 12 December 1916 te Rucphen op het compagniesbureau werd opgebeld en de sergeant-fourier H. naar het toestel ging; dat na het gesprek die sergeant hem gelastte dadelijk een boodschap over te brengen naar beklagde, welke boodschap

luidde: „Vrouw L. te Etten is ernstig ziek, dokter K. moet onmiddellijk komen”; dat hij alvorens naar de woning van beklaagde te gaan van den fourier de boodschap moest herhalen; dat hij aan het huis van beklaagde de boodschap heeft afgegeven aan het dienstmeisje; dat hij bleef wachten en toen de vrouw van den beklaagde voorkwam, die hem zeide: „Ik zal de boodschap aan den dokter overbrengen zoodra deze thuis komt en deze zal dan direct naar Etten komen;

9o. S., 24 jaar, landstormplichtige bij 4-II-6 R. I.,

dat hij Dinsdag 12 December 1916 n.m. tusschen 6 en 7 uur op het Militair Telefoonbureau te Rucphen werd opgebeld en uit Etten de boodschap ontving: „juffrouw L. is ernstiger, wil als 't u blijft direct de dokter waarschuwen”, dat hij deze boodschap persoonlijk bij beklaagde gebracht heeft aan zijn huis; dat toen hij aanbelde en hem de deur werd geopend door een dame, deze zeide op zijn, getuiges, boodschap, dat de dokter niet thuis was, maar op een villa bij Zundert;

Overwegende dat de volgende deskundigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1o. dr. H., 43 jaar, prosector path. anatomie, Leiden:

dat hij blijft volharden bij zijn rapport op grond waarvan hij tot de conclusie komt, dat de dood van O. moet toegeschreven worden aan verbloeding bij de bevalling, waaraan de opvallend sterke bloedarmoede der organen en der weefsels moet worden toegeschreven: dat het hem voorkomt, dat de verbloeding bij deze vrouw een zeer langdurige is geweest; dat de dood te wijten is aan verbloeding der baarmoeder, die niet abnormaal verwond was; dat indien een medicus terstond na de bevalling aanwezig was geweest, de verbloeding had kunnen worden voorkomen; dat het zijn meening is, dat een medicus de bloeding, die een langdurige was, pl.m. de eerste tien uren na de bevalling had kunnen stuiten en de vrouw had kunnen worden gered; dat hij zelfs meent, dat, indien medische hulp aanwezig was geweest pl.m. 9 uur voor de dood van de vrouw er veel kans was geweest, dat zij zou zijn gered; dat hij meent, dat de bloeding is veroorzaakt door het achterblijven der placenta; dat de omstandigheid, dat de vroedvrouw de baarmoeder niet gevoeld heeft en dat er bij het verwijderen der placenta geen of weinig bloed meer kwam, bewijst, dat de vrouw verbloed was vóór de placenta was verwijderd; dat een dergelijke langdurige verbloeding als hier plaats heeft gehad gunstiger prognose toelaat dan de zeer acute bloedingen na de bevalling; dat hij het eens is met de meening van prof. T., dat de bloeding geen foudroyante was en dat er groote waarschijnlijkheid bestaat, dat 10 à 11 uur eerder aangebrachte hulp het leven der vrouw zou hebben gered;

Dr. M., 47 jaar, Directeur van de vrouwenwvrouwschool te Heerlen:

dat hij 10 jaar in de gewone practijk is geweest te Leiden en vier jaar assistent aan de Universiteit aldaar voor de verloskunde; dat beklaagde z. i. niet als een goed geneesheer heeft gehandeld; dat bij het onderzoek 4 à 5 c.M. ontsluiting werd gevonden, dat

bij deze meerbarige vrouw elke medicus, die zijn plicht behoorlijk opvat langeren tijd zal blijven; dat een medicus, die op twee uur afstand van de barende vrouw woont, niet mag eischen, dat de man persoonlijk komt waarschuwen en blij moest zijn, dat er telefonische hulp is; dat beklaagde op de eerste boodschap had moeten komen in welken vorm die boodschap ook was gekomen; dat bij tijdige medische hulp de vrouw had kunnen worden gered; dat de vrouw niet is gestorven aan een acute verbloeding, daar zij anders veel eerder dood zou geweest zijn; dat het zijn overtuiging is, dat door een langzaam optredende atonie van de baarmoeder al het bloed geleidelijk is weggesijpeld; dat, als er om twaalf uur 's middags medische hulp was geweest, de waarschijnlijkheid groot zou geweest zijn, dat de vrouw was gered; dat hij dit zelfs durft zeggen met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid; dat juist omdat beklaagde de civliezen had gebroken, hij de leiding van de zaak op zich had genomen en, ook zonder boodschap, verplicht was geweest, zijn eerste bezoek den volgenden morgen te brengen aan de vrouw; dat hij het zeer afkeurenswaardig vindt om als men eenmaal een kraamvrouw op dergelijken afstand heeft aangenomen, de conditie te maken, dat men niet komt op een telefonische maar alleen op een persoonlijke boodschap; dat de omstandigheid, dat bij het verwijderen der placenta geen bloed kwam, verklaard wordt door de bloedeloosheid van de vrouw; dat zijn ervaring is, dat bij tijdige hulp heel weinig vrouwen sterven aan verbloeding; dat de bloeding haar ontstaan vond in het niet tijdig verwijderen der placenta; dat was er een medicus geweest, deze die placenta had kunnen verwijderen; dat, wanneer eenmaal de placenta verwijderd is het gevaar voor verbloeding voorbij is; dat de dood is te wijten aan niet voldoende verloskundige hulp; dat hij meent, dat op het tijdstip, dat de vroedvrouw gekomen was, er geen redding meer voor de vrouw mogelijk was, vooral ook daarom niet omdat er aan het heele lichaam geen pols meer te voelen was; dat toen beklaagde in de buurt was van Sprundel vóór zijn spreekuur op het militair ziekenrapport, deze naar zijn deskundiges meening, de kraamvrouw had moeten bezoeken; dat als om twaalf uur voldoende verloskundige hulp aanwezig was geweest en de bloeding tot staan gebracht was, men met aan zekerheid grenzende mate van waarschijnlijkheid kan zeggen, dat de vrouw niet zou zijn bezweken;

30. Dr. D., 58 jaar, arts te Eindhoven:

dat hij vindt dat beklaagde niet als een goed geneesbeër heeft gehandeld, omdat hij zijn plicht niet gedaan heeft; dat de vrouw vermoedelijk zou hebben kunnen worden gered, indien zij om 12 uur medische hulp had gehad; dat beklaagde, toen hij 's avonds wegging, uitdrukkelijk had moeten zeggen, dat hij moest worden gewaarschuwd bij het minste teeken, dat er gevaar was; dat het zijn besliste meening is, dat, als een dokter eenmaal een bevalling heeft aangenomen, hij, als deze eenmaal in gang is, verplicht is om bij de eerste waarschuwing in welken vorm deze ook is vervat, hetzij telefonisch of anderszins, naar de kraamvrouw te gaan; dat de dood

is veroorzaakt door de verbloeding; dat men mag aannemen, dat de vrouw had kunnen worden gered, indien tijdige medische hulp aanwezig ware geweest; dat hij, ook als hij in aanmerking neemt de bestaande gewoonte in het Zuiden, ervan overtuigd is, dat er bij beklagde ernstige schuld aanwezig is; dat hij geheel onderschrijft het opgenomene in het rapport van professor T. ook zijne conclusies;

40. T., 61 jaar, professor in de verloskunde:

dat hij volhardt bij zijn afgelegd rapport, dat de dood een gevolg is van verbloeding; dat het kan zijn, dat de verbloeding veroorzaakt is door niet tijdig halen van de placenta; dat de verbloeding door tijdige verloskundige hulp had kunnen worden voorkomen, in ieder geval gestuit; dat beklagde als medicus inderdaad grof verzuim gepleegd heeft; dat indien beklagde te 11 uur zich terstond naar de barende had begeven, hij, deskundige, met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan verklaren, dat zij nog had kunnen worden gered; dat het feit, dat de vrouw nog pl.m. 19 uur is blijven leven voor hem, deskundige, aanleiding is om te verklaren, dat zij bij medische hulp pl.m. 12 uur 's middags nog had kunnen worden gered, dat de bloeding gemakkelijk kon worden gestuit; dat de baarmoederholte dan met jodoformgaas wordt gestopt de z.g. „tamponnade”; dat hij van oordeel is, dat beklagde de onmogelijkheid had moeten voorzien van een bloeding en jodoformgaas bij zich had moeten hebben, indien hij de barende had bezocht; dat dergelijke bloedingen veel voorkomen en beklagde met de mogelijkheid zeer zeker rekening had moeten houden; dat beklagde die zich vóór zijn spreekuur op 7½ K.M. afstand van de barende bevond deze toen reeds had moeten bezoeken; dat het geen behoorlijke verzorging van een barende is om het heele verloop van de zaak maar aan de natuur over te laten; dat het feit, dat het zoo dikwijls goed gegaan is buiten de tegenwoordigheid van den medicus, hem in geen geval van zijne verantwoordelijkheid kan ontlasten nu het slecht is gegaan; dat, nu de vroedvrouw verklaart, dat de barende geen pols meer had, toen zij er bij kwam en zij gedurende haar bezoek ook geen pols meer gevoeld heeft, hij beslist van meening is, dat de vrouw bij het bezoek der vroedvrouw niet meer had kunnen worden gered; dat door het uitblijven van beklagde niet de noodige zorg is besteed om de nageboorte tijdig te verwijderen en de opgetreden bloeding der baarmoeder tijdig te verzorgen; dat, al moge de vrouw ook onmiddellijk na de bevalling veel bloed hebben verloren, dat op zich zelf toch niet doodelijk was omdat zij anders nooit nog pl.m. 17 uur zou kunnen geleefd hebben; dat het feit, dat de vrouw 19 uur na de bevalling nog heeft geleefd, een bewijs is, dat bij eenige verloskundige hulp het gevaar had kunnen worden voorkomen; dat als beklagde aan de vrouw de medische hulp had gegeven, die haar toekwam en waartoe hij zich verbonden had, de vrouw had kunnen worden gered; dat geen der verontschuldigingen, die beklagde heeft opgegeven, voor het nalaten van de noodige zorg, voldoende zijn om hem van zijne verantwoordelijkheid te ontheffen; dat wat betreft de uitdrukking, die hij, deskundige, gebezigd

heeft „van aan zekerheid grenzende mate van waarschijnlijkheid”, hij als voorbeeld zou kunnen noemen het geval, dat iemand zich met een mes een onbeduidende wond aan den vinger toebrengr; dat zulk een persoon even weinig kans heeft daaraan te sterven als er bestaan zou hebben voor vrouw L., wanneer zij pl.m. 12 uur na de geboorte van het kind op behoorlijke wijze behandeld ware geworden; dat als hij nu verklaart, dat zelfs later dan in zijn rapport is opgenomen nog medische hulp afdoende had kunnen baten, dit geschiedt omdat een verschil van pl.m. 3½ uur in het optreden der behandeling bij een zoo uittermate langzaam verloopende verbloeding hem, deskundige, van geen beteekenis schijnt; dat hij van oordeel is dat zelfs om 12 uur de vrouw had kunnen gered worden eenvoudig door het middel van jodoformgaas, hierboven omschreven;

Overwegende, dat de deskundige T. in zijn rapport als bedoeld in zijne hiervoor aangehaalde verklaring tot de volgende conclusie komt:

- 1o. De verbloeding, waaraan vrouw L. is overleden, is te wijten geweest aan het ontbreken van voldoende verloskundige zorg;
- 2o. De arts K. had op zich genomen die zorg te verleenen;
- 3o. Hij heeft die zorg niet verleend;
- 4o. Hij heeft, met name in den ochtend van den 12den December, niet gehandeld zooals een goed geneeskundige zou gehandeld hebben;

Overwegende dat het procesverbaal den 15den December 1916 op ambtsead opgemaakt door V., veldwachter der gemeente Etten en Leur, tevens onbezoldigd rijksveldwachter en K. veldwachter der gemeente Etten en Leur, tevens onbezoldigd rijksveldwachter te Etten o. a. inhoudt:

dat relatanten op 13 December 1916 te Etten hebben in beslag genomen het lijk van O. en dit lijk onder toezicht van den tweeden verbalisant op 14 December 1916 is overgebracht naar een gemeentelijk gebouw staande achter het raadhuis te Etten, alwaar het door hen, verbalisanten, op 15 December 1916 is overgegeven aan de gemeentelijke deskundigen H. en L.;

Overwegende dat blijkens overgelegd rapport ingevolge mondelinge opdracht van den Heer Rechter-Commissaris belast met de instructie van strafzaken in de Arrondissements-Rechtbank te Breda de deskundige H., arts, prosecutor bij de ziektekundige ontleedkunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden en wonende aldaar, en L., arts, Officier van Gezondheid 1 klasse te Breda en wonende aldaar, den 15 December 1916 in een schuur achter het Gemeentehuis te Etten, na in handen van genoemden Heer Rechter-Commissaris den gevorderden eed te hebben afgelegd, de uit- en inwendige schouwing hebben verricht van het lijk van O., in leven huisvrouw van L., geboren den 25sten April 1874, overleden den 12den December 1916, teneinde na te gaan de oorzaak van den dood; dat het lijk hun, deskundigen, als zoodanig overhandigd werd door den gemeente-veldwachter te Etten K.;

Overwegende dat genoemde deskundigen in hun rapport tot de conclusie komen:

dat bij deze vrouw worden gevonden:

Ad 1. normaal gebouwde organen, behalve enkele vergroeiingen tusschen de longen en den wand van de borstkas;

Ad 2. eene opvallende bloedarmoede van alle organen, alsook van de groote en kleine aderen;

Ad 3. weinig en licht paars gekleurde lijkvlekken aan de rugzijde;

Ad 4. bleeke slijmvliezen;

Ad 5. een iets weeke baarmoeder, die evenmin als de andere deelen van de geslachtsorganen andere veranderingen vertoonde als na een gewone bevalling worden waargenomen, en nog veertig c.c.M. bloedstolsels bevatten;

Ad 6. een geringe graad van oedeem en hypotase in de dorsale deelen van beide longen.

Overwegende dat deze deskundige op grond van het bovenstaande tot de slotsom komen, dat de dood van O. moet toegeschreven worden aan verbloeding bij de bevalling, maar aan de opvallende sterke bloedarmoede der organen en der weefsels moet worden toegeschreven;

Overwegende dat uit het ten processe aanwezige extract uit het overlijdensregister der gemeente Etten en Leur blijkt, dat aldaar op 12 December 1916 is overleden O., huisvrouw van L.;

Overwegende dat de deskundigen Dr. C., Officier van Gezondheid 1 klasse en Dr. H. Eerste Geneesheer van het Krankzinnigengesticht „Voorburg” te Vught, na den bij de wet gevorderden eed te hebben afgelegd, een onderzoek hebben ingesteld naar de geestvermogens van den beklaagde;

Overwegende dat genoemde deskundigen van dat onderzoek een rapport hebben opgemaakt, waarin zij tot de volgende conclusie komen: „Wij geven beleefd in overweging beklaagde voor het feit, dood door schuld” toerekenbaar en voor het feit „dierenmishandeling” ontoerekenbaar te verklaren;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkenningen van beklaagde, de beëdigde getuigenverklaringen, het aangehaald procesverbaal en het extract uit het overlijdensregister in verband met het gevoelen der deskundigen, blijkende uit hunne verklaringen en de aangehaalde rapporten, welk gevoelen de Krijgsraad overneemt en tot het zijne maakt, wettig en overtuigend is bewezen zoodaer de schuld van den beklaagde daaraan,

„I. dat aan zijn schuld is te wijten, dat op 12 December 1916 te „Etten O., huisvrouw van L., is overleden, door nadat hij omstreeks „het begin der maand November 1916 als verloskundige had aangenomen die vrouw, die toen zwanger was, bij hare te verwachten „bevalling als verloskundige bij te staan en nadat hij in den namiddag van 11 December te ongeveer 3 uur en op dienzelfden dag in „den avond te ongeveer 10 uur die vrouw aan hare woning had on-

„derzocht en des namiddags te 3 uur had geconstateerd, dat de
 „baarmoeder zich begon te openen en de bevalling aan den gang
 „was en hij toen ter bespoediging der komst van de nog uitblijvende
 „weeën de eivliezen had verbroken, waardoor het vruchtwater was
 „weggelopen, terwijl hij bij zijn bezoek in den avond door hem
 „geconstateerd was, dat de vrouw nog geen weeën had, doch wel een
 „lichte kraampsychose viel waar te nemen, na de beide bezoeken
 „op 11 December aan vrouw L. geenerlei zorg meer te besteden,
 „noch door haar persoonlijk te bezoeken en te verzorgen, noch door
 „de noodige maatregelen te nemen of de noodige voorschriften te
 „geven, dat zij, mocht tijdens zijne afwezigheid verloskundige hulp
 „noodig zijn, daarop zoude kunnen rekenen, zulks, niettegenstaande
 „hij voldoende gelegenheid heeft gehad haar te bezoeken en hem
 „meermalen vanwege den echtgenoot der kraamvrouw is verzocht
 „ten hunnen huize bij haar te komen en hij ook overigens had kun-
 „nen begrijpen, dat op zijn komst daar werd gerekend en hij ook ver-
 „plicht was geweest, althans in den morgen van 12 December en
 „daarna de vrouw, wier behandeling hij op zich had genomen, te
 „bezoeken, tengevolge van welke grove nalatigheid en grof plichts-
 „verzuim bij beklagde aan vrouw L., nadat zij in den nacht van
 „11 op 12 December 1916 te ongeveer 12½ uur spontaan was be-
 „vallen van een levend kind, niet de noodige zorg is besteed om ook
 „de nageboorte, die niet spontaan was afgekomen, tijdig te verwij-
 „deren, en een opgetreden bloeding der baarmoeder tijdig te verzor-
 „gen, waardoor meergenoemde vrouw L. op bovenvermelden tijd, te
 „weten ongeveer 20 uur na hare bevalling aan verbloeding uit de
 „tijdens de baring niet op abnormale wijze verwonde baarmoeder is
 „gestorven”;

Overwegende dat, nu het feit, den beklagde sub I primair te laste gelegd, wettig en overtuigend is bewezen, een onderzoek naar het hem sub I, subsidiair te laste gelegde overbodig is;

Overwegende dat de Krijgsraad, het gevoelen van de deskundigen C. en H. overnemende en tot het zijne makende beklagde niet strafbaar acht voor het hem sub II te laste gelegde, als hebbende hij dit feit begaan, terwijl hem dit wegens de ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan worden toegerekend;

Gezien art. 7 en 8 der Wet van 6 Juni 1915 S. 177, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 der wet van 14 November 1879 (Stbl. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Stbl. 64), 10, 37, 307, 309 Wetboek van Strafrecht en artt. 193, 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklagde daaraan; Qualificeert het als:

Het in de uitoefening van een beroep door schuld den dood van een ander veroorzaken;

Veroordeelt den beklagde tot veertien dagen gevangenisstraf;

Verklaart beklaagde niet strafbaar voor hetgeen hem sub II is te laste gelegd als hebbende hij dit feit begaan terwijl hem dit wegens de ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan worden toegerekend;

Spreekt hem daarvan vrij.

SENTENTIE.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

K., oud 35 jaar, geboren te Amsterdam, reserve-officier van gezondheid 2de klasse bij de Verbandplaats-afdeeling der IIIde Divisie, appellant van een door den Krijgsraad te 's Hertogenbosch op 7 Juni 1918 gewezen vonnis, ter eenre-, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op de gronden en middelen, nader bij pleidooi aan te voeren en te ontwikkelen, tot vrijspraak van den appellant, subsidiair hem eene zoodanige lichtere straf op te leggen, als het Hof vermeenen zal te behooren,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 25 Juli 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft 's Krijgsraads beslissing ten aanzien van het feit onder II te laste gelegd, en dat alsnog bij sententie van den Hove de appellant zal worden schuldig verklaard onder II aan: „poging tot het opzettelijk en wederrechtelijk „dooden van een dier”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van zestig gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door twaalf dagen hechtenis; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fiscaal:

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen K., mandenmaker; K. fabrieksarbeider; A., arbeider; de G., huisvrouw van de F., zonder beroep; C., echtgenoot van H., baker, wonende allen te Etten en

Leur; K., hoofd eener school te Rucphen, en van de getuigen-deskundigen de G., chef van het Militair hospitaal te Bergen-op-Zoom; II. arts te Breda, en de G., arts te Oostburg;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, heeft terechtgestaan, ter zake: (Zie het vonnis van den krijgsraad).

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 7 Juni 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant onder I primair te laste gelegde, zoomede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het in de uitoefening van een beroep door schuld den dood van een ander veroorzaken”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot veertien dagen gevangenisstraf, terwijl de Krijgsraad bij hetzelfde vonnis het aan appellant sub II te laste gelegde niet strafbaar heeft verklaard, als hebbende hij dit feit begaan, terwijl hem dit wegens de ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kon worden toegerekend, en appellant van dit hem te laste gelegde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring, wat het onder I in de eerste plaats te laste gelegde betreft, in het vonnis te recht is geschied, echter met deze uitzondering, dat niet wettig en overtuigend bewezen is, dat aan appellant „meer malen” van wege den echtgenoot der kraamvrouw is verzocht ten hunnen huize bij haar te komen, weshalve appellant daarvan alsnog behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat dus het Hof met den Krijgsraad van oordeel is, dat het overlijden van de in de telastlegging genoemde vrouw onder de daar met den verstande als boven omschreven omstandigheden aan de schuld van appellant is te wijten; dat appellant en van zijnentwege de verdediging zich veel moeite hebben gegeven, door het doen hooren van deskundigen en getuigen aan te toonen, dat volgens de gebruiken der streek van Noord-Brabant, waarin *Etten* en *Rucphen* gelegen zijn, de verloskundige hulp van den geneesheer, ook na voorafgaande bespreking, pleegt te worden ingeroepen enkel wanneer óf op het laatste oogenblik de bevalling een niet normaal verloop schijnt te zullen hebben, óf wanneer wel de eigenlijke bevalling reeds normaal is verlopen, maar er daarna iets bijzonders zich voordoet, terwijl dan in die gevallen de echtgenoot zelf of iemand van zijnentwege naar den geneesheer gaat om dezen daarvan op de hoogte te brengen; dat, al aangenomen de juistheid hiervan, dan nog voor dit geval dit alles van geen belang is; dat immers appellant in dit geval niet op de hoogte behoefde te worden gebracht, omdat hij bij zijn bezoeken in den namiddag en den laten avond van 11 December 1916 niet alleen zich zelve van den toestand had overtuigd, maar door zijn ingrijpen des middags zelfs had getracht aan de toen beginnende bevalling een sneller verloop te geven; dat onder die omstandigheden, zooals door de door den Krijgsraad gehoorde

deskundigen te recht is aangenomen, het in elk geval zijn eerste plicht als verloskundige had moeten zijn om in den morgen van 12 December de vrouw te gaan bezoeken, teneinde zich te overtuigen, of zijn ingrijpen reeds resultaat had gehad, dus of zij wellicht inmiddels reeds was bevallen; dat zijn verzuim om haar toen te bezoeken te ernstiger werd, nu hij in dien morgen toch reeds is gereden in de richting van Etten en is gekomen tot op ongeveer de helft van den afstand van zijn huis tot hare woning; dat dit verzuim nog grooter werd, toen hij niet het allerminste gehoor gaf aan de herinnering aan zijn plicht om de vrouw te bezoeken, hem vanwege den echtgenoot langs telefonischen weg tegen 11 uur dien morgen geworden; dat tot dit alles niets kan afdoen of hij het toen vrij druk had en of de wegen zeer slecht waren en zijn auto in slechte conditie verkeerde (welk een en ander bovendien minder juist is gebleken, omdat hij met dezelfde auto dienzelfden dag buiten zijne praktijk om nog twee tamelijk groote ritten heeft gedaan); dat het ook niet ter zake doet, of hij bij zijn bezoek in den avond van 11 December, toen hij op een te alarmerend telefonisch bericht naar Etten was gereden, aan den echtgenoot had gezegd, dat hij nog enkel persoonlijke, geen telefonische, boodschappen wenschte te ontvangen — omdat, als gezegd, zijn plicht als verloskundige meebracht om in elk geval en dus zelfs zonder eenige boodschap den volgenden morgen naar de vrouw te gaan zien; dat hij blijkbaar zelfs eerst ook van dit gevoelen is geweest, immers bij zijn bezoek in den namiddag van 11 December tot den echtgenoot heeft gezegd, dat, wanneer hij, appelland, niets meer hoorde, hij den volgenden morgen vroeg zoude terug komen dat hij echter, blijkbaar ontstemd over de te alarmerende boodschap van dien avond, dit juiste voornemen om in elk geval den volgenden morgen te zullen terugkeeren schijnt te hebben laten varen en zich te hebben gesteld op het onder de bestaande omstandigheden volkomen onverdedigbare standpunt om niet terug te komen, zonder eerst eene persoonlijke boodschap te hebben ontvangen; dat hij eindelijk en na in den avond van 12 December nog een telefonisch bericht om te willen komen te hebben ontvangen, zonder daaraan gevolg te geven, de onjuistheid van zijn standpunt schijnt te zijn gaan inzien, immers in den morgen van 13 December, hoewel hij ook toen nog steeds geen persoonlijke boodschap had ontvangen, naar de woning der inmiddels overleden kraamvrouw is gegaan; dat het brengen van dit bezoek, zonder eerst eene persoonlijke boodschap te hebben ontvangen, ten overvloede aantoont, dat de bovenbedoelde verklaringen van de ten verzoeken van appelland gehoorde deskundigen en getuigen, voor dit geval van geen waarde zijn;

Overwegende, wat het onder II te laste gelegde betreft, dat in gevolge het voorschrift van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, de Krijgsraad, alvorens te beslissen over de strafbaarheid van den appelland, over het bewezene of niet bewezene der feiten zich had behooren uit te spreken;

Overwegende dat appelland heeft verklaard: dat hij op 20 Mei

1917 te Rucphen een paard van de te Rucphen gelegde compagnie los bij zijn huis zag loopen; dat daar bijna dagelijks een paard los liep; dat hij opgewonden is geworden en met zijn revolver tweemaal op het paard heeft geschoten; dat het zijne bedoeling was, dat er een eind kwam aan het gevaar, dat het loslopend paard veroorzaakte;

Overwegende dat de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

W. en V., beiden milicien-soldaat bij het 2e Regiment Infanterie, ieder voor zich, eensluidend: dat in den morgen van 20 Mei 1917 te *Rucphen* het paard Nr. 50 van de 4de compagnie, IIIde bataljon, 2e Regiment Infanterie, losgebroken was; dat het, toen gepoogd werd het op te vangen, liep in den tuin van appellant; dat het paard achter het huis omliep en vóór het huis ging staan grazen; dat toen het paard terug wilde gaan, appellant kwam en hij, getuige, een schot hoorde; dat het paard achter het huis omliep, achtervolgd door appellant; dat hij appellant heeft hooren roepen: „Ik schiet hem kapot”; dat, toen het paard vóór de heg van den tuin liep, appellant weer schoot; dat appellant een revolver in de hand had; dat daarna het paard over de heg sprong en opgevangen is; dat het paard een wond had achter het rechteroor;

de getuige W. bovendien:

dat, vóór appellant het laatste schot deed, appellant op 3 Meter afstand van het paard ging staan en met de revolver in de hand op het hoofd van het paard richtte;

L., reserve-paardenarts 2de klasse: dat hij in den morgen van 20 Mei 1917 te *Rucphen* het paard Nr. 50 van de 4de compagnie, IIIde bataljon, 2de Regiment Infanterie, onderzocht; dat het een schotwond had aan de basis van het rechteroor; dat de kogel aan de voorzijde de oorschelp is ingedrongen en aan de achterzijde er uit is gegaan met medeneming van een gedeelte van de oorschelp; dat het paard na eene behandeling van ongeveer 5 dagen weder genezen was;

Overwegende dat op grond van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan appellant onder II primair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, dat appellant twee schoten heeft gelost, tengevolge waarvan het in de telastlegging bedoelde paard als nader omschreven is verwond, en met den verstande, dat het paard No. 50 van de 4de compagnie, IIIde bataljon, 2de Regiment Infanterie toebehoorde aan het Rijk en dat bij appellant het oogmerk bestond het dier opzettelijk en wederrechtelijk te dooden;

Overwegende dat, nu wettig en overtuigend is bewezen geoordeeld wat aan appellant onder II primair is te laste gelegd, een onderzoek naar het hem onder II subsidiair te laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende dat dit bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „poging tot het opzettelijk en wederrechtelijk een dier, „da geheel aan een ander toebehoort, dooden”;

Overwegende dat Dr. J. C., officier van gezondheid der 1ste klasse, en dr. J. J. P. H., eerste geneesheer van het krankzinnigen-gesticht „Voorburg” te *Vught*, een deskundig onderzoek naar de verstandelijke vermogens van appellant hebben ingesteld en op 30 December 1917 een schriftelijk onder eede bevestigd verslag hebben uitgebracht, waarvan, na vermelding der gronden, de conclusie luidt, dat appellant voor het hem onder II te laste gelegde ontoerekenbaar is te verklaren;

Overwegende dat het Hof, deze conclusie overnemende met de gronden, waarop ze steunt, en tot de zijne makende, van oordeel is, dat het onder II primair te laste gelegde en bewezen feit aan appellant niet kan worden toegerekend wegens de ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 37,350 van het Wetboek van Strafrecht; 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 7 Juni 1918 ten laste van appellant geweest, voor zooverre wettig en overtuigend is bewezen verklaard, dat hij „meermalen” van wege den echtgenoot der kraamvrouw is verzocht te hunnen huize bij haar te komen, en wat het onder II te laste gelegde betreft;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zooverre appellant is veroordeeld tot veertien dagen gevangenisstraf;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellant onder II primair is te laste gelegd, alsmede appellants schuld daaraan, met den verstande, als hooger aangegeven;

Spreekt appellant vrij van hetgeen hem onder I en II meer is te laste gelegd, dan bij deze sententie als bewezen is aangenomen;

Qualificeert het onder II primair te laste gelegde en bewezen verklaarde feit als: „poging tot het opzettelijk en wederrechtelijk „een dier, dat geheel aan een ander toebehoort, dooden”;

Verstaat, dat dit feit aan appellant wegens de ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan worden toegerekend en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. W. Flieringa.

Het is den auditeur-militair niet veroorloofd een wijziging in de telastlegging aan te brengen, nadat het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad aan den beklagde is beteekend.

Een telastlegging waarin staat vermeld dat het feit is gepleegd op 28 Mei zonder jaartal voldoet niet aan de vereischten gesteld in art. 114 R. L. en moet nietig verklaard worden.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

B., oud 24 jaar, geboren te Amsterdam, landstormplichtig-soldaat bij het depot-bataljon der VIIe Infanterie-brigade, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij te Amsterdam op den 28sten Mei zijn meerdere in rang, den fourier Y, met woorden heeft gedreigd, door hem toe te voegen:

a. „wanneer ik één dag straf voor je krijg, zal ik je godverdomme slaan”;

b. „wanneer je me laat straffen, zal ik je een bajonet door je donder halen”;

althans woorden van gelijke dreigende strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 13 Augustus 1918 gewezen vonnis, heeft overwogen, dat de Auditeur-Militair ter terechtzitting heeft verbeterd de in de telastlegging voorkomende schrijffout; door den datum „28 Mei” te veranderen in „28 Mei 1918” terwijl gedaagde heeft opgegeven, door deze verandering niet in zijne verdediging te

zijn geschaad, en, op grond van de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen het aan gedaagde te laste gelegde, zooals de telastlegging luidt na de door den Auditeur-Militair gedane verbetering wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan, met den verstande als in het vonnis aangegeven; het aldus bewezene heeft gequalificeerd als:

„het als soldaat met woorden dreigen van zijn meerdere in rang”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot een maand militaire detentie;

Overwegende dat het wijziging brengen in hetgeen aan den gedaagde was te laste gelegd aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, nadat dit geschrift aan den gedaagde was beteekend, gelijk in deze door den Auditeur-Militair gedaan, niet steun vindt in eenige bepaling der Wet, zijnde integendeel het de duidelijke bedoeling van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht, dat de beklagde ter bekwamer tijd zal weten, waarvoor hij zich voor den Krijgsraad zal hebben te verantwoorden, opdat hij zijne verdediging zal kunnen voorbereiden; dat deze bedoeling wordt gemist, wanneer niet de beklagde er op kan vertrouwen, dat die telastlegging ongewijzigd blijft, behoudens dan het geval, bij artikel 167 der Rechtspleging bij de Landmacht voorzien;

Overwegende dat voorts de vraag, of gedaagde door die wijziging in zijne verdediging is geschaad, niet ter zake dienende is; dat toch artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht op straffe van nietigheid voorschrijft, dat aan den voet van genoemd bevelschrift o.a. wordt te laste gelegd omstreeks welken tijd het feit zou zijn begaan; dat, nu aan dit voorschrift in deze niet is voldaan, daarvan nietigheid der telastlegging het gevolg moet zijn, terwijl de bovenbedoelde vraag slechts ter sprake komt, indien vaststaat, dat de telastlegging aan de op straffe van nietigheid voorgeschreven vereischten voldoet, daar toch, wanneer de Wet dusdanige vereischten stelt, het aan de bevoegdheid van den rechter is onttrokken om door aanvulling of wijziging van het in de telastlegging gestelde, de betreffende wetsbepalingen buiten werking te stellen;

Gezien de artikelen 114 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Rechtdoende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 13 Augustus 1918 ten laste van gedaagde gewezen;

Verklaart nietig de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad d.d. 6 Juli 1918; den gedaagde betreffende;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Sententie van 24 December 1918.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsvrouw: Mej. Mr. E. C. Simons.

Art. 2 van de Verordening van den Commandant van het Veldleger van 30 Januari 1917 stelt naast het niet door geldige documenten gedekt vervoer van bepaalde goederen in andere dan binnenwaartsche richting strafbaar het op een stationsemplacement bij zich hebben van die goederen (behoudens uitzonderingen).

De telastlegging onvolledig geacht wegens niet vermelding van de afwezigheid van uitzonderingsgevallen, waarin de strafbaarheid opgeheven was.

Gouden munten hoewel uit metaal vervaardigd zijn niet op één lijn te stellen met metalen waarvan het vervoer onder bepaalde omstandigheden verboden is.

Wanneer het primair te laste gelegde feit wettig en overtuigend bewezen is geoordeeld, behoort een onderzoek naar het subsidiair te laste gelegde feit achterwege te blijven.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

P. J. v. B., oud 31 jaar, geboren te Tilburg, Reserve-sergeant-majoor bij het depot-bataljon der XIe Infanterie-brigade, appellant

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terecht

gestaan ter zake, dat hij op 14 Mei 1918 te Nijmegen op het stations-emplacement heeft vervoerd, komende met den trein uit de richting van Kesteren en zich begevende naar den uitgang van het station, alzoo in buitenwaartsche, althans in andere dan binnenwaartsche richting 32 gouden tientjes en 34 gouden vijfjes, zonder dat dit vervoer geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer of gedekt was door eenig binnenlandsch paspoort;

althans, dat hij op 14 Mei 1918 te Nijmegen op het stationsemplacement heeft bij zich gehad 32 gouden tientjes en 34 gouden vijfjes zonder dat dit goed gedekt was door geldige documenten tot uit- of doorvoer of door eenig binnenlandsch paspoort, terwijl appellant juist was aangekomen met den trein uit de richting Kesteren en zich begaf naar den uitgang van het station, en voornoemd goud geld, heimelijk in een zakdoek gewikkeld, in een zak van zijn pantalon verborgen hield;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 18 September 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant zoowel primair als subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het primair te laste gelegde niet strafbaar heeft geoordeeld op grond van de overweging, dat het primair te laste gelegde geen strafbaar feit oplevert, daar artikel 2 juncto artikel 12 van het Besluit van den Commandant van het Veldleger d.d. 30 Januari 1917 strafbaar stelt als twee zelfstandige overtredingen of het vervoer in andere dan binnenwaartsche richting, of het bij zich hebben van goederen op stationsemplacementen, zoodat het vervoer op het stationsemplacement in andere dan binnenwaartsche richting geen overtreding der aangehaalde artikelen is, en appellant van dit hem primair te laste gelegde en bewezen feit heeft vrijgesproken; het aan appellant subsidiair te laste gelegde en bewezen feit heeft gequalificeerd als:

„Het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, gegeven „krachtens bij de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) be„doelde verordeningen, door in de in staat van beleg verklaarde ge„meente Nijmegen op het bij het station behoorende emplacement „metalen bij zich te hebben, zonder dat die goederen gedekt waren „door geldige documenten tot uit- of doorvoer of door eenig bin„nenlandsch paspoort, terwijl niet op redelijke gronden kan worden „aangenomen, dat geen vervoer, dan wel vervoer in binnenwaartsche „richting zal plaats hebben”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot hechtenis voor den tijd van vier dagen met verbeurdverklaring van de in beslag genomen goudstukken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring ten aanzien van het primair te laste gelegde te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de redeneering, op grond waarvan de Krijgsraad dit bewezen feit niet strafbaar heeft geoordeeld, geen steun vindt

in de bewoordingen van artikel 2 der bedoelde verordening, uit welke toch blijkt, dat strafbaar is gesteld in de eerste plaats het vervoer in andere dan binnenwaartsche richting, en dat voor stationsemplementen bovendien de regeling geldt, dat het enkel daar reeds bij zich hebben van goederen, behoudens de in het artikel bedoelde uitzonderingen, strafbaar is, wordende dit laatste feit met het eerstbedoelde gelijk gesteld; dat derhalve van deze fictie slechts dan gebruik behoort te worden gemaakt, indien niet met vrucht vervoer in andere dan binnenwaartsche richting kan worden te laste gelegd, of zulk vervoer niet wettig en overtuigend is bewezen;

Overwegende dat echter de vrijspraak van het primair te laste gelegde moet worden bevestigd; dat immers wel is te laste gelegd, dat het vervoer niet geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer of gedekt was door eenig binnenlandsch paspoort, — ware het tegendeel het geval, dan zoude, ingevolge de bepalingen onder de letters a en b van het tweede lid van artikel 2 der genoemde verordening het feit niet strafbaar zijn, — doch niet tevens in de telastlegging is vermeld, dat zich niet een der gevallen voordeed, als bedoeld onder de letters c tot en met j van het tweede lid van dat artikel, zoodat de rechter zijn onderzoek ook niet over het al of niet aanwezig zijn dier uitzonderingsgevallen vermag uit te strekken en derhalve niet kan worden beslist, of genoemd artikel in deze toepassing zal kunnen vinden; dat het te laste gelegde en bewezen feit evenmin valt onder eenige andere bepaling van de wet of verordening;

Overwegende ten overvloede, dat vorenbedoeld artikel 2 in dit geval slechts voor toepassing in aanmerking zou komen als verbiedende het onder de daarbij vermelde omstandigheden vervoeren van metalen, op welken grond het artikel ook door den Krijgsraad op het subsidiair te laste gelegde is toegepast; dat echter gouden muntstukken, hoewel uit goud vervaardigd, niet met het metaal zelf mogen worden op één lijn gesteld, hetgeen niet alleen blijkt uit genoemd artikel 2, eerste lid, onder 3o., waarbij de uit- of met een der laatstgenoemde negen stoffen, waaronder niet metalen, vervaardigde artikelen afzonderlijk naast die stoffen worden genoemd, maar waarvoor ook een grond is aan te voeren uit de Koninklijke besluiten van 31 Juli 1914 (Staatsblad Nr. 344) en van 8 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 403), bij welke besluiten tusschen munt en muntmateriaal bepaaldelijk wordt onderscheiden;

Overwegende dat, nu het primair te laste gelegde feit wettig en overtuigend bewezen is geoordeeld, een onderzoek naar het aan appellant subsidiair te laste gelegde achterwege behoort te blijven, zijnde trouwens dit feit, ware het bewezen, om de zoeven reeds ten aanzien van het primair te laste gelegde en bewezen feit genoemde redenen niet strafbaar;

Gezien de artikelen 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Mili-

taire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 18 September 1918 ten laste van appellant gewezen, wat de bewezen- en schuldigverklaring ten aanzien van het subsidiair te laste gelegde en wat de qualificatie en opgelegde hoofd- en bijkomende straf betreft;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring, welke betrekking heeft op het primair te laste gelegde;

Verklaart dit bewezen feit niet strafbaar en spreekt appellant mitsdien vrij;

Gelast de teruggave van de in beslag genomen goudstukken aan appellant, onmiddellijk na uitspraak dezer sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat naar Vertoonner meent het aan beklagde primair te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen, met beklagdes schuld daaraan, zoodat onderzoek naar het beklagde subsidiair te laste gelegde overbodig is; en concludeerde tot:

verbetering van het vonnis van den Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement voornoemd van 18 September 1918 alhier in geschil, wat betreft de schuldigverklaring en de straf en doende enz., dat als nog bij sententie van dezen Hove de Eischer en Verweerder à minima, zal worden schuldig verklaard aan: het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens een bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) bedoelde verordening gegeven, door in de staat van beleg verklaarde gemeente Nijmegen, en zulks in het gedeelte dier gemeente, waarvoor de vorenbedoelde verordening niet tijdelijk buiten werking is gesteld, in andere dan binnenwaartsche richting metalen te vervoeren, zonder dat dit vervoer gedekt is door geldige documenten tot uit- of doorvoer of door binnenlandsche paspoorten; en, deswege, veroordeeld tot veertien dagen hechtenis; met vrijspraak van het meerdere hem te last gelegde, en met verbeurdverklaring van de in beslag genomen goudstukken, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Februari 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. I. Prins.

Een militair, die weigert een hem gegeven order op te volgen, omdat hij, door dit wel te doen, zou handelen in strijd met een van de voornaamste voorschriften van zijn geloofsleer — de viering van den Sabbath —, maakt zich niettemin schuldig aan dienstweigering.

Noch een beroep op art. 167 G. W., noch een beroep op overmacht kan den beklaagde voor straf vrijwaren.

Oplegging van de minimumstraf.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

M. H., oud 25 jaar, geboren te Zaandam, reserve-tweede-luitenant bij het 21ste Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 26 Juli 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op gronden en motieven, nader bij pleidooi te ontwikkelen, tot vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 20 Augustus 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft den duur der aan den appellant opgelegde militaire gevangenisstraf, en dat alsnog, bij sententie van den Hove, die duur zal worden bepaald op één dag, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;
Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft

in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen G. A. de R., majoor-commandant van het Ie bataljon, 10de Regiment Infanterie, en A. van E., reserve-tweede-luitenant bij het 21ste Regiment Infanterie;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij te Haarlem op den 27sten April 1918 opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de hem tot driemaal toe gegeven order van den als waarnemend-compagnies-commandant boven hem gestelden meerdere, den reserve-tweede-luitenant A. van E., om op dien dag een wacht te Amsterdam te gaan betrekken, en zulks uitdrukkelijk heeft geweigerd, door te zeggen: „Ik weiger”, aithans woorden van gelijke strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 Juli 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, met den verstande als in het vonnis aangewezen, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appellant is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van dengeen, die boven hem gesteld is, na te komen, gepleegd door een officier in andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van vier dagen met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechtters geleid;

Overwegende dat ook de qualificatie, in het vonnis aan het bewezen verklaarde feit gegeven, op de wet is gegrond;

Overwegende dat namens appellant door zijnen raadsman is betoogd, dat appellant te dezer zake niet strafbaar is; dat immers uit het beginsel der Grondwet, dat ieder zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid belijdt, moet voortvloeien, dat appellant niet heeft te gehoorzamen aan eene order, bij welker nakoming hij verplicht is te handelen in strijd met een van de voornaamste voorschriften van zijn geloofsleer — de viering van den Sabbath;

Overwegende dat bij dit betoog echter is uit het oog verloren, dat de Grondwet, het bovenbedoelde beginsel huldigend, daarbij niettemin dit voorbehoud maakt, dat de maatschappij en hare leden moeten worden beschermd tegen de overtreding der strafwet; dat, waar het niet nakomen van eene order, als aan appellant gegeven, eene overtreding der strafwet oplevert, appellant daartegenover op het meergemelde beginsel geen beroep vermag te doen;

Overwegende dat evenmin kan opgaan het betoog, namens appellant door diens raadsman subsidiair gevoerd, dat hier een geval van overmacht in den vorm van een conflict van plichten, aanwezig

zoude zijn en dat appellant vrijuit behoort te gaan, nu hij werd gesteld tusschen de keuze om den plicht de hem gegeven order na te komen te volbrengen, of te gehoorzamen aan den hem door zijne geloofsovertuiging opgelegden plicht om op geenerlei wijze te kort te doen aan de viering van den Sabbath, en nu hij aan laatstbedoelden boven eerstbedoelden plicht de voorkeur heeft meenen te moeten schenken; dat immers bij dit betoog is voorbijgezien, dat appellants plicht om de hem gegeven order na te komen was een rechtsplicht, maar niet aldus wat appellant beschouwt als zijn plicht om tot Sabbathschending onder geenerlei omstandigheid over te gaan; dat integendeel uit artikel 167 der Grondwet zelfs is te lezen, dat naar Nederlandsch recht godsdienstige meeningen slechts in zooverre mogen worden beleden, als daarmede niet tegen de strafwet wordt gehandeld; dat van een conflict van rechtsplichten, dat tot een beroep op overmacht aanleiding zoude kunnen geven, in dit geval ook geen sprake kan zijn;

Overwegende dat appellant dus wel is strafbaar, maar de aan hem bij het vonnis opgelegde straf is te zwaar en het Hof in de omstandigheden, zooals zij in het vonnis zijn uiteengezet, bijzonderlijk in de daar vermelde houding van den bataljonscommandant tegenover appellant in diens toen moeilijke omstandigheden, aanleiding vindt om aan appellant de geringste straf op te leggen, die de Wet mogelijk maakt;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 26 Juli 1918 ten laste van appellant gewezen, voor zooverre betreft de straf, aan appellant daarbij opgelegd;

Houdt dit vonnis in stand voor al het overige;

Veroordeelt appellant ter zake als in het vonnis aangegeven tot eene militaire gevangenisstraf van één dag.

De Advokaat-Fiscaal voerde aan:

dat beklagdes vrijheid om zijne godsdienstige meeningen te belijden, volkomen is gewaarborgd door de artikelen 167 en 169 der Grondwet;

dat beklagde verplicht is de orders van dengeen die boven hem geplaatst is te gehoorzamen en na te komen en mitsdien verplicht was de hem door den boven hem gestelden meerdere, den waarnemend-compagnies-commandant, den reserve-2e luitenant A. van E., op Zaterdag den 27en April 1918 gegeven order om op dien dag een wacht te Amsterdam te gaan betrekken te gehoorzamen en na te komen;

dat in casu artikel 48 van het Reglement voor den Garnizoensdienst

geen zwaardere verplichting op beklaagde legt, nu is komen vast te staan dat het rooster, voor de dienstbeurten der wacht, als bedoeld in artikel 49 van gezegd Reglement, niet gehouden wordt, dat tusschen officieren, die den wachtdienst hebben te vervullen, wel geruild wordt en dat de Bataljons-Commandant geen bezwaar zoude hebben gemaakt zoo een ander officier voor beklaagde de wacht was gaan betrekken;

dat de verplichting van beklaagde om op dien Zaterdag de wacht te Amsterdam te gaan betrekken gemitigeerd wordt door diens recht — vermits beklaagde behoort tot een kerkgenootschap, dat heeft voldaan aan de bepalingen van artikel 1 der Wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* no. 102) en dat den wekelijkschen rustdag op Zaterdag viert —, zooveel mogelijk in de gelegenheid te worden gesteld om den rustdag te kunnen vieren (art. 171 van het Reglement op den Inwendigen dienst der Infanterie);

dat de beslissing van den Bataljons-Commandant, tengevolge waarvan beklaagde zijn rustdag niet zou hebben kunnen vieren, hier op is gegrond, dat de Bataljons-Commandant, omdat geen der andere officieren genegen was met beklaagde te ruilen het onbillijk vond ook ten opzichte van die andere officieren, als hij ingreep;

dat, nu er andere officieren waren, die de wacht hadden kunnen betrekken, de Bataljons-Commandant 't mogelijk had behooren te achten beklaagde in de gelegenheid te stellen diens rustdag te vieren;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis van den krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement voornoemd van 26 Juli 1918 alhier in geschil wat betreft den duur der aan den beklaagde opgelegde militaire gevangenisstraf — en doende enz. dat als nog bij sententie van dezen Hove die duur zal worden bepaald op één dag;

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Militair gezag.

De Minister van Oorlog,

Gezien het Koninklijk besluit van 2 November 1916 (*Staatsblad* n°. 488) 1);

Brengt, ten vervolge op de kennisgeving in de *Nederlandsche Staatscourant* van 19 Juni 1917 2), het volgende ter algemeene kennis:

Voor de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in art. 7 van de sedert gewijzigde wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), wordt mede aangewezen *de commandant van het depot van Deutsche deserteurs en andere buitenlanders* in de gemeente Bergen (N.-H.).

's Gravenhage, 25 Februari 1919.

De Minister voornoemd,

ALTING VON GEUSAU.

(*Staatscourant* van 26 Februari 1919).

Traktementen van de leden van de militair-rechterlijke macht.

(*Staatsblad* n°. 121). *WET van den 15den Maart 1919, tot wijziging der wet van 17 Juni 1918 (Staatsblad n°. 408) 3), houdende wijziging der wet van 20 Juni 1913 (Staatsblad n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Geregts-hof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:
Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is wijziging te brengen in de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad*

- 1) Zie deel XII, blz. 305. Red. M. R. T.
2) Zie deel XIII, blz. 3. Red. M. R. T.
3) Zie blz. 5 van dit deel. Red. M. R. T.

n°. 408), houdende wijziging der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

De overgangsbepalingen der wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408) zijn ingetrokken.

Overgangsbepaling.

Artikel 2.

Een rechterlijk ambtenaar ontvangt in de door hem op 1 Januari 1919 bekleede betrekking de jaarwedde, waarop hij op dezen dag overeenkomstig de overgangsbepalingen der wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408) aanspraak zou hebben gehad, indien en zolang deze wedde hooger is dan de wedde, welke hij ingevolge de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408), gelijk die bij deze wet is gewijzigd, zou ontvangen.

Slotbepaling.

Artikel 3.

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 Januari 1919.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's-Gravenhage, den 15den Maart 1919.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Marine a. i.,
CH. RUYS DE BEERENBROECK.

De Minister van Oorlog,
ALTING VON GEUSAU.

Uitgegeven den zeven en twingsten Maart 1919.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

Regeling van het recht van beklag in Nederlandsch-Indië.

Indisch Staatsblad No. 11, uitgegeven den 15den Januari 1919, bevat het ondervolgende Koninklijk besluit van 2 October 1918 (No. 35) tot regeling van het recht van beklag over krijgstuchtelijke straffen.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Koloniën van 19 Augustus 1918, 1ste Afdeeling No. 2;

Den Raad van State gehoord, (advies van 17 September 1918, No. 30);

Gezien het nader rapport van Onzen voornoemden Minister van 26 September 1918, 1ste Afdeeling, No. 27;

Gelet op artikel 76 van het Reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch-Indië, vastgesteld bij de wet van 2 September 1854 (Nederlandsch Staatsblad 1854, No. 129; Indisch Staatsblad 1855, No. 2);

Overwegende dat het wenschelijk is uit de regeling van het recht van beklag tegen eene krijgstuchtelijke straf te doen vervallen het voorschrift, dat militairen die een onderzoek door den krijgswaad aanvragen in voorloopig arrest worden gehouden totdat de eindbeslissing is gevallen;

het recht van beklag ook toe te kennen aan den in de tweede klasse van militaire discipline geplaatsten militair, wiens inlijving bij een strafdetachement is gelast, en

tegelijkertijd de regeling van dit beklag nader in overeenstemming te brengen met die van de wet op de krijgstucht van 27 April 1903 (Nederlandsch Staatsblad No. 112);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met intrekking, voor zoover Nederlandsch-Indië betreft, van de artikelen 15, 16, 17 en 18 van de Rechtspleging bij de Landmacht, alsmede van het Koninklijk besluit van 2 November 1873, No. 26 (Indisch Staatsblad 1874, No. 28), zooals dat is gewijzigd en aangevuld in verband met de bepalingen op de militaire strafvordering in Nederlandsch-Indië, te bepalen als volgt:

Ten eerste:

Artikel 1.

De krijgstuchtelijk gestrafte die zich over de hem opgelegde straf of over de omschrijving van de strafreden bezwaard acht, is bevoegd langs den hiërarchieken weg mondeling of schriftelijk zijn beklag te doen bij den tot straffen bevoegden meerdere, onder wiens recht-

streeksch bevel de strafoplegger gesteld is of die door den Gouverneur-Generaal of krachtens diens machtiging door den Commandant van het leger en Chef van het Departement van Oorlog is aange-
wezen.

Artikel 2.

(1). Voor de kenbaarmaking van het verlangen om een beklag in te brengen, heeft de gestrafte een termijn van vier dagen, aanvangende met den tweeden dag na dien waarop de oplegging der straf te zijner kennis is gekomen.

(2). Verlangt de zich in arrest bevindende gestrafte omtrent het inbrengen van een beklag met anderen te raadplegen, dan worden de door hem daartoe aangewezen personen, ten getale van ten hoogste drie, tot hem toegelaten, indien en voor zoover de commandeerende officier hunne aanwezigheid niet onraadzaam acht.

Artikel 3.

(1). Door het beklag wordt de uitvoering of de verdere uitvoering der straf niet geschorst, behoudens hetgeen wordt bepaald in artikel 4 betreffende de straf van degradatie.

(2). De meerdere die over het ingediende beklag heeft te beslissen is, indien en voor zoover daartoe termen zijn, bevoegd gedurende zijn onderzoek de verdere uitvoering der straf te schorsen. Maakt hij van die bevoegdheid gebruik, dan mag hij den gestrafte gedurende den tijd dier schorsing, voor zoover noodig, in arrest doen verblijven.

Artikel 4.

(1). De straf van degradatie wordt, tenzij de gestrafte afstand heeft gedaan van het recht van beklag, niet ten uitvoer gelegd binnen den in het eerste lid van artikel 2 vermelden termijn, en, ingeval hij beklag heeft gedaan, niet dan nadat de beslissing van den in artikel 1 bedoelden meerdere te zijner kennis is gekomen.

Evenwel is de met degradatie gestrafte van rechtswege in arrest, totdat de straf tegen hem is ten uitvoer gelegd.

(2). Het doen van afstand van het recht van beklag geschiedt door kennisgeving langs den hiërarchieken weg, mondeling of schriftelijk, aan den commandeerenden officier.

Artikel 5.

Eene ingebrachte klacht mag niet worden ingetrokken.

Artikel 6.

(1). De in artikel 1 genoemde meerdere is verplicht de zaak zoodra mogelijk te onderzoeken. Hij zal den gestrafte en indien en voor zoover daartoe termen zijn, ook den strafoplegger en de door beiden opgegeven getuigen — den strafoplegger bovendien in ieder geval, indien deze zulks verlangt — zoo mogelijk in persoon ondervragen of anders door een tot straffen bevoegden meerdere doen ondervragen.

(2). Is ook dit laatste niet doenlijk, dan kan de ondervraging door den in het eerste lid genoemden meerdere schriftelijk, of van zijnentwege door den residentierechter, den landrechter, of ter plaatse waar geen zoodanig ambtenaar is bescheiden het hoofd van plaatselijk bestuur der woon- of verblijfplaats van den te ondervragen persoon geschieden.

Artikel 7.

(1). Nadat het onderzoek is afgelopen, beslist de in artikel 1 genoemde meerdere naar bevind van zaken.

(2). Zijne beslissing strekt zich uit over de zaak in haren vollen omvang, ook al is het beklag slechts gericht hetzij tegen het geheel of een deel der omschrijving van de straffen, hetzij tegen de opgelegde straf.

Artikel 8.

(1). Indien hem blijkt, dat de klager ten onrechte is gestraft, wordt de opgelegde straf nietig verklaard met last de straf en de strafreden in het strafboek van den klager onleesbaar te maken onder vermelding van de betrekkelijke beschikking.

(2). Blijkt hem dat de opgelegde straf of de omschrijving der strafreden of beide wijziging behoeven, dan wordt of worden zij gewijzigd met last daarvan in het strafboek melding te maken.

(3). In het eene of in het andere geval wordt het door den gestrafte ten onrechte geleden nadeel zooveel mogelijk hersteld.

(4). De in artikel 1 genoemde meerdere doet zoowel den strafoplegger als den gestrafte zoodra mogelijk van zijne beslissing kennis dragen.

Artikel 9.

(1). Is het beklag geheel of gedeeltelijk ongegrond bevonden, dan is de gestrafte bevoegd binnen twee dagen nadat de beslissing te zijner kennis is gebracht, de beslissing van den Krijgsraad in te roepen.

(2). Hij maakt zijn verlangen daartoe langs den hiërarchieken weg mondeling of schriftelijk aan den Commandeerenden officier kenbaar.

(3). Deze houdt aantekening zoowel van den dag waarop de

beslissing van den in artikel 1 genoemden meerdere ter kennis van den gestrafte is gebracht als van den dag waarop deze het verlangen, waarvan in dit artikel sprake is, heeft kenbaar gemaakt.

(4). Intrekking van zoodanig verzoek is niet toegelaten.

Artikel 10.

(1). Voor den Krijgsraad vinden de voorschriften van de artikelen, 6, 7 en 8 overeenkomstige toepassing.

(2). De getuigen worden voor zoover zulks volgens de bepalingen van burgerlijke strafvordering toelaatbaar is, onder eede gehoord. Vóór het verhoor leggen zij op de wijze hunner godsdienstige gezindheid den eed of de belofte af van de geheele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen. (1).

(3). De verklaringen der getuigen worden aan den klager voorgehouden en van zijne aanmerkingen op die verklaringen wordt aantekening gehouden.

(4). Na afloop van het onderzoek dient de Auditeur-Militair van advies, hetwelk hij aan den krijgsraad overlegt.

(5). De beslissing wordt met redenen omkleed.

Artikel 11.

(1). De beschikking van den Krijgsraad wordt zoo spoedig mogelijk aan het Hoog Militair Gerechtshof ter goedkeuring aangeboden.

(2). Wanneer aan het Hof blijkt, dat een der in dit besluit voorgeschreven vormen niet door den Krijgsraad is in acht genomen, herstelt het dit verzuim zoo mogelijk zelf of zoo de aard van het verzuim dit niet toelaat, zendt het de stukken met het vonnis aan den Krijgsraad terug met last ze na herstel van het begane verzuim weder aan het Hof te doen toekomen.

(3). Indien het Hof van oordeel is, dat het onderzoek van den Krijgsraad niet volledig is, is het Hof bevoegd, het zelf aan te vullen of te doen aanvullen. Met betrekking tot dit nader onderzoek vinden artikel 6 en het tweede en derde lid van artikel 10 overeenkomstige toepassing.

(4). Het Hof neemt de eindbeschikking welke het zal vermeenen te behooren.

(5). Zij wordt, ingeval de beschikking van den Krijgsraad niet wordt goedgekeurd, met redenen omkleed.

(6). De eindbeschikking van het Hof mitsgaders de beschikking van den Krijgsraad indien en voor zoover deze is goedgekeurd, wor-

(1) Het is ons niet duidelijk waarom hier de voor-eed wordt voorgeschreven en niet is vastgehouden aan den in het militaire strafproces gebruikelijken na-eed.

den in het openbaar uitgesproken op de wijze als in de Rechtspleging bij de Landmacht voor vonnissen is bepaald.

Artikel 12.

Ingeval de klager een hoofdofficier is, treedt het Hoog Militair Gerechtshof in de plaats van den Krijgsraad en zijn de voorschriften met betrekking tot den Krijgsraad gegeven van overeenkomstige toepassing.

Artikel 13.

(1). Onder straffen in dit besluit worden mede begrepen de plaatsing in de tweede klasse van militaire discipline en de inlijving bij een strafdetachment.

(2). Deze worden, tenzij de gestrafte afstand heeft gedaan van het recht van beklag, niet ten uitvoer gelegd binnen den in het eerste lid van artikel 2 vermelden termijn; ingeval hij beklag heeft gedaan, niet vóór den derden dag nadat de beslissing te zijner kennis is gekomen, en, indien hij inmiddels de beslissing van den Krijgsraad heeft ingeroepen, niet voordat hij van de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof kennis draagt. Evenwel is hij wiens plaatsing in de tweede klasse van militaire discipline of wiens inlijving in een strafdetachment is gelast, onmiddellijk van rechtswege in arrest, tot aan het tijdstip zijner plaatsing of inlijving.

(3). Voor het doen van afstand van het recht van beklag geldt het bepaalde bij het tweede lid van artikel 4.

Ten Tweede: Dit besluit treedt in werking op een door den Gouverneur-Generaal te bepalen tijdstip.

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State en aan Onzen Minister van Oorlog.

Het Loo, den 2den October 1918.

WILHELMINA.

De Minister van Koloniën,

Idenburg.

Overeenkomstig het oorspronkelijke
De Secretaris-Generaal
bij het Departement van Koloniën,

E. Moresco.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, beveelt de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië den Raad van Nederlandsch-Indië gehoord, dat deze in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië worde geplaatst en dat daarvan, voor zooveel noodig, vertalingen in de Inlandsche en Chineesche talen worden aangeplakt.

Gelast verder alle hooge en lage Colleges en Ambtenaren, Officieren en Justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving van het bovenstaand Koninklijk besluit de hand te houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 8sten Januari 1919.

J. v. LIMBURG STIRUM.

De Algemeene Secretaris

G. R. Erdbrink.

Wij vestigen in het bijzonder de aandacht op het feit, dat bij dit besluit voor Nederlandsch-Indië worden ingetrokken bepalingen van de Regtspleging bij de Landmacht. Zie over dit punt laatstelijk het opstel van Mr. W. Boekhoudt, De militaire strafwetgeving in Nederlandsch-Indië, op blz. 211 v. van dezen jaargang.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Uitbreiding van de Redactie.

Bij gemeenschappelijke beschikking van de Ministers van Binnenlandsche Zaken a. i. Minister van Marine d.d. 13 Maart 1919, Afd. B., No. 84, en van Oorlog d.d. 18 Maart 1919 Iste Afd., No. 26, is de Officier van Administratie der 1ste klasse bij de Zeemacht P. A. Kempen tijdelijk benoemd tot mederedacteur van het Militair-rechtelijk Tijdschrift.

De pogingen van de redactie, om daarin ook een ambtenaar of officier, geplaatst bij het Departement van Oorlog, te doen opnemen, hebben voorloopig schipbreuk geleden; wij hopen evenwel dat binnen afzienbaren tijd aan dezen wensch zal kunnen worden voldaan.

Krijgsraad te 's-Gravenhage.

Bij Koninklijk besluit van 19 Maart 1919 No. 57 is benoemd tot president-plaatsvervanger van den krijgsraad te 's-Gravenhage, Mr. H. J. M. Tijssens, oud-lid van het Hoog Militair Gerechtshof, wonende te 's Gravenhage, terwijl bij Koninklijk besluit van 11 April 1919 No. 89 aan Mr. W. B. Boekhoudt, op zijn verzoek, eervol ontslag uit zijne betrekking van president-plaatsvervanger bij genoemden krijgsraad is verleend, onder dankbetuiging voor de als zoodanig bewezen diensten.

Rechtsgeleerde studie bij de Zeemacht.

In aansluiting op onze mededeeling vermeld op blz. 105 van den vorigen jaargang deelen wij thans mede, dat de officieren van administratie der 2e kl. bij de Zeemacht J. J. G. Jas en G. H. van Driel den 6den Mei en den 28sten Februari 1919 na de verdediging van stellingen zijn gepromoveerd tot doctor in de rechtswetenschap, eerstgenoemde aan de universiteit te Amsterdam, laatstgenoemde aan de universiteit te Leiden. Wij bieden hun daarmede onze harte-lijke gelukwensen aan.

Regeling van den rechtstoestand van het personeel der zeemacht.

Wij waren in de gelegenheid kennis te nemen van de opgave van onderwerpen, welke in aanmerking komen voor bespreking in de vergaderingen van de Commissie in zake de regeling van den rechtstoestand van het militair personeel der Zeemacht. Deze opgave, bedoeld om te dienen als leidraad bij de werkzaamheden, deed ons al dadelijk kennen, dat de Commissie haar arbeidsveld zoo ruim mogelijk heeft gekozen. Zij heeft zich voorgesteld hare aandacht te schenken aan alle vraagstukken, welke de indiensttreding en opleiding van militairen der Zeemacht betreffen, aan de verplichtingen, de rechten, de materiele en de geestelijke verzorging, in het kort aan de „dienstvoorwaarden” tijdens den diensttijd, zooals die behooren te zijn voor de verschillende categorieën van militairen der Zeemacht en in de verschillende omstandigheden, waarin die militairen kunnen verkeerden. Eindelijk ook aan de voorwaarden waaronder, en de gevallen, waarin de dienstbetrekking beëindigd wordt. De onderwerpen, welke geregeld zijn in de Pensioenwet 1902 zijn bij de haar gegeven opdracht aan het terrein van hare werkzaamheden onttrokken. Waar, naar gebleken is, nog maar al te weinig bekend is, wat onder rechtstoestand is te verstaan en een groot deel van de lezers van dit tijdschrift ongetwijfeld er belang in zal stellen, te weten hoe dat begrip door de Commissie wordt uitgewerkt, achten wij het niet ondienstig hieronder — zeer verkort — de lijst van onderwerpen te doen volgen.

Voorafgaande beschouwingen.

Is het te verwachten, dat, bij het totstandkomen van eene voor allen, althans voor het meerendeel der belanghebbenden bevredigende regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der Zeemacht, de toestand bij de Zeemacht, wat de plichtsopvattingen van het personeel, onderlinge verhouding van officieren, onderofficieren en manschappen betreft, zal verbeteren?

Zoo neen, is het dan wenschelijk reeds aanstonds voorstellen te doen, strekkende om het tegenwoordige, vrijwillig dienende marinepersoneel in de gelegenheid te stellen desgewenscht de Marine te verlaten en zelfs diegenen, die van deze gelegenheid geen gebruik zouden wenschen te maken doch op wier diensten door het Marinebestuur, niet langer prijs gesteld kan worden, zonder hun verzoek uit de Marine te ontslaan? Zoodat eene te ontwerpen regeling van den rechtstoestand zou betreffen niet zoozeer het bestaande als wel het toekomstige militaire personeel der Zeemacht.

Is het wenschelijk voorstellen te doen ten aanzien van eene nieuwe organisatie van dat personeel?

Inleidende punten.

Hoe heeft men zich, in beginsel, de rechtsverhouding te denken tusschen de militairen der Zeemacht en den Staat?

Welke personen moeten begrepen worden onder het militaire personeel der Zeemacht welks rechtstoestand regeling behoeft?

Moet de organisatie van het militaire personeel der Zeemacht geacht worden verband te houden met de regeling van den rechtstoestand van dat personeel, zoodat daarbij zou moeten worden aangegeven, hoe die organisatie zal moeten zijn?

Hierbij komt o.m. ter sprake of het met het oog op de verhoudingen en de samenleving aan boord, wenschelijk en niet in strijd met de belangen van het betrokken personeel is, de korporaals onder de manschappen in plaats van onder de onderofficieren te begripen.

Indiensttreding; aanstelling tot militair.

Behooren personen, die alvorens zij in den eigenlijken *actieven* of werkelijk *militairen dienst* komen, tot officier, onderofficier enz. opgeleid worden, reeds gedurende de opleidingsperiode, als militair aangemerkt te worden?

Op welke wijze behoort de aanneming van personen, die als militair bij de Zeemacht in dienst wenschen te treden, geregeld te worden?

Op welke wijze de voortzetting of verlenging van het dienstverband?

Vragen omtrent de wijze van recrueteering en opleiding.

Plichten.

Is het wenschelijk regelen te geven betreffende den aard en den omvang der militaire betrekking van de verschillende categorieën van militairen?

Is het wenschelijk eene onderscheiding te maken tusschen verplichtingen ten aanzien van den eigenlijken *militairen dienst* en van diensten meer uitsluitend van *militair-huishoudelijken aard*?

Is eene algemeene regeling van den gehoorzaamheidsplicht wenschelijk?

Moet de militair geacht worden alle voor hem geldende dienstvoorschriften te kennen? Welke regeling moet gelden als doelmatig ten aanzien van de bekendmaking van dienstvoorschriften?

Ten aanzien van welke aangelegenheden en binnen welke grenzen behoort de plicht tot *geheimhouding* te worden opgelegd, of als van zelf sprekend te worden aangenomen?

Hoe moet de *verantwoordelijkheidsplicht* worden geregeld?

Welke regelen denkt men zich ten aanzien van:

verplichtingen van hen die met eenig gezag bekleed zijn, met be-

trekking tot het waardig uitoefenen van gezag en de behandeling van ondergeschikten;

het erkennen door militairen van in den dienst boven hen geplaatsten;

de verplichting van militairen om de voorgeschreven militaire kleeding te dragen;

het groeten, in het algemeen de eerbewijzen van den mindere tegenover zijn meerderen of bepaalde meerderen;

verplichting tot het zich onderwerpen aan geneeskundige behandeling;

verplichtingen, verband houdende met de reinheid en zindelijkheid van het lichaam, van kleeding en van verblijven, in de militaire samenleving;

verplichtingen met betrekking tot het eerbiedigen van den eigendom van den militair;

verplichtingen met betrekking tot de vertegenwoordiging van de zeemacht;

verplichting om deel te nemen aan oefeningen of wedstrijden?

Rechten.

Hierbij worden behandeld:

de vrijheid om door de drukpers gedachten en gevoelens te openbaren;

het recht om verzoeken bij de bevoegde macht in te dienen;

het recht van vereeniging en vergadering;

het briefgeheim;

de medezeggenschap van militairen in zake de regeling van den dienst, de wijze van verpleging, in het algemeen in zaken den inwendigen dienst betreffende;

het recht op verlof en vrijheid van beweging buiten dienst;

het aanvaarden van neven-betrekkingen of het verrichten van neven-werkzaamheden;

het aannemen van geschenken, ter zake van als militair uit eenigen hoofde bewezen diensten;

het deelnemen aan leveringen, aannemingen, verhuringen enz. ten behoeve van het Rijk;

de vrijheid tot het verrichten van handelingen van maatschappelijke aard of strekking;

de vrijheid tot het aangaan van een huwelijk;

de vrijheid van militairen der Zeemacht om zich bij het opvolgen van eene plaatsing binnen het Rijk in Europa, alsmede in de koloniën door het gezin te doen vergezellen of volgen.

Tuchtrecht; disciplinaire straffen.

Moet bij het ontwerpen eener regeling van den rechtstoestand van

het militaire personeel der Zeemacht de regeling van het *tuchtrecht* geacht worden noodzakelijk een onderdeel daarvan uit te maken, zoodat de commissie geheel onafhankelijk van de Wet op de Krijgstucht, zich moet bezig houden met het ontwerpen eener regeling van dit punt?

Zoo neen, moet de commissie dan zich er van onthouden haar oordeel uit te spreken over de bestaande en de in de Wet op de Krijgstucht omschreven regeling van het tuchtrecht?

Maakt de positie, welke de *militairen* in de samenleving innemen, het bestaan van een afzonderlijk materieel militair strafrecht noodzakelijk of gewenscht?

Zoo ja, behooren die regelen, zooals thans het geval is, samengebracht te zijn in een afzonderlijk wetboek van *militair* strafrecht of behooren zij te worden opgenomen en kunnen zij opgenomen worden in het algemeen strafwetboek?

Of wel, is de algemeene rechtsorde bij de hier bedoelde handelingen niet zóózeer betrokken, dat het noodig zou zijn om naast de regelen, volgens welke naar tuchtrecht opgetreden kan worden tegen militairen, nog bepalingen van strafrechtelijken aard te doen gelden?

Welke is de verhouding tusschen militair strafrecht en militair tuchtrecht?

Is het, voor eene juiste beoordeeling van het karakter van door militairen gepleegde strafbare feiten en van den aard en den omvang van de daaruit ontstaande gevolgen, noodig en gewenscht de berechting van die feiten te doen plaats hebben door een bijzonder daarvoor aangewezen rechter?

Geldt dan die noodzakelijkheid of wenschelijkheid voor alle strafbare feiten, of moet men daarbij onderscheiden de zuiver *militaire* delicten en delicten welke ook door niet-militairen gepleegd kunnen worden?

En hoe wordt, in dat geval, bij de Zeemacht het best voldaan aan den eisch of wensch ten opzichte van de berechting gesteld? (collegiale of alleensprekend rechter, burger of militair; aan boord en aan den wal; binnen en buiten het Rijk in Europa). Op welke wijze behoort de berechting plaats te hebben?

Hoe heeft men zich het als „tuchtrecht” bekende samenstel van regelen te denken, welke maatregelen bevatten tegen gedragingen van den militair die in strijd zijn met eene goede discipline en met eene goede orde in de militaire samenleving? Moeten die gedragingen zooveel mogelijk met name aan het personeel bekend gemaakt worden, of moeten zij aangeduid worden door het noemen van een algemeen kenmerk?

Welke middelen in het algemeen en welke straffen in het bijzonder moeten geacht worden naar hedendaagsche begrippen het meest doelmatig te zijn?

Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van de toepassing van straf?

Aan wie behoort de beoordeeling der noodzakelijkheid of wenschelijkheid van de toepassing van straf en de bevoegdheid tot strafopleggen toegekend te worden?

Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van het onderzoek van vergrijpen tegen de militaire tucht, dat aan de strafoplegging behoort vooraf te gaan?

Op welke wijze behoort de strafoplegging ter kennis van den betrokken militair gebracht te worden?

Op welke wijze behoort van opgelegde straffen bovendien nog aanteekening gehouden te worden?

Belooningen.

Welke vorm van belooning verdient aanbeveling? Op welke wijze behoort de toekenning, naar billijkheid, geregeld te worden?

Bevordering.

Vereischen de bestaande voorschriften nopens de bevordering van officieren, onderofficieren en manschappen verbetering en, zoo ja, in welke opzichten?

Terugstelling.

Mag een militair der Zeemacht, anders dan als *straf*, in een lageren rang teruggesteld worden? Zoo ja, in welke gevallen, door wie en op welke wijze; voor bepaalden of onbepaalden tijd of voor goed?

Beoordeeling.

Welke regelen moeten worden gesteld ten aanzien van de beoordeeling?

Bestaat er eenige aanleiding om voor onderofficieren en manschappen andere regelen te doen gelden dan voor officieren?

Bezoldiging.

Welke bezwaren, al of niet de beginselen rakende, zijn tegen de bestaande bezoldigingsregeling aan te voeren?

Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van:

- a. tijdstip van ingang en ophouden der bezoldiging;
- b. behoud of stilstand van bezoldiging bij verlof, arrest, het ondergaan van vrijheidsstraffen;
- c. beslag, zoogenaamde schuldvergelijking;
- d. inhouding van en korting op de bezoldiging;
- e. vervreemdbaarheid, mogelijkheid van verpanding, afstand van bezoldiging;

- f. de wijze van betaling;
 g. gelijktijdig genot van militaire bezoldiging en andere inkomsten van Staatswege?

Vergoedingen en schadeloosstellingen.

Moet in beginsel aangenomen worden dat in het algemeen alle kosten, welke militairen der Zeemacht hebben te dragen en welke het direct of indirect gevolg zijn van of verband houden met de uitoefening van hun dienst, door den Staat vergoed behooren te worden?

Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van:

- vergoeding bij verhuizing;
- vergoeding van z.g. representatie-kosten;
- vergoeding wegens verplicht wonen in eene bijzonder dure standplaats;
- vergoeding bij schade of verlies van uitrustingsgoederen en verdere eigendommen door zee-ongeval of scheepsramp;
- vergoeding van bureelonkosten;
- vergoeding, toe te kennen aan militairen der Zeemacht, die bij eenige plaatsing zich door hun gezin doen vergezellen of volgen?

Verpleging.

Behoort men voor militairen der Zeemacht te spreken van een bepaald *recht* op verpleging, in dien zin, dat alle voordeelen, onder alle omstandigheden door hen *geëischt* kunnen worden? Of moet men uitgaan van de gedachte, dat wat als voordeel genoten zal worden, te beschouwen is als een gevolg van eene regeling, welke, voor zover ze niet uit de omstandigheden van het militair-maritieme leven als van zelf voortvloeit, voor het bestaan van eene goede militaire samenleving geboden of gewenscht schijnt?

Voeding.

Kleeding.

Huisvesting.

Bediening.

Geneeskundige behandeling en verzorging.

Zijn de beginselen omtrent het recht op geneeskundige behandeling en verzorging in de thans geldende regelingen juist te achten?

Geestelijke verzorging.

Eischt, afgescheiden van het daarbij betrokken algemeen maatschappelijk belang, het belang van den militairen dienst en van de militairen der Zeemacht, dat de Overheid (het Marinebestuur) medewerke tot het aankweeken en bevorderen van godsdienstzin bij die militairen?

Welke regelen behooren gesteld te worden, ter verzekering dat ieder militair der Zeemacht zooveel mogelijk in de gelegenheid zij, de verlangens te bevredigen, welke hij ten opzichte van zijne geestelijke verzorging koestert?

Beroep (beklag).

Behoort aan militairen der Zeemacht een recht van beroep (beklag) van besluiten en bevelen van het Marinebestuur en van militaire chefs toegekend te worden?

Bestaat er aanleiding, om te onderscheiden tusschen beroep wegens opgelegde straf, beroep wegens geschonden recht en beroep wegens geschonden belang?

Hoe behoort c.q. het gebruik van het recht van beroep en ook de behandeling van zaken van beroep geregeld te worden?

Behoort *hooger* beroep mogelijk te zijn?

Behoort de oplossing van het beroep te blijven binnen de militaire organisatie, of is in eenig bepaald geval inmenging van een rechter, buiten die organisatie staande, toelaatbaar?

Beëindiging der dienstbetrekking.

In welke gevallen moet, in welke gevallen kan de dienstbetrekking van militairen der Zeemacht beëindigd worden? Op welke wijze behoort die beëindiging geregeld te zijn en welke behooren hare gevolgen te zijn ten aanzien van den rechtstoestand van de uit de dienstbetrekking tredende militairen?

Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van ontslag *niet* op verzoek?

Mag van Overheidswege een militair ook ontslagen worden wegens eigenschappen of eene gezindheid, welke naar het oordeel van het militair gezag een ongewenschten invloed uitoefenen op den geest in de militaire samenleving in het algemeen of op de handhaving van de tucht?

Wachtgeld.

Verdiert het aanbeveling, naast de regeling der bezoldiging van officieren bij terbeschikking-stelling, voor militairen der Zeemacht in het algemeen, voor bepaalde gevallen, het instituut van „wachtgeld” in het leven te roepen?

Zoo ja, in welke gevallen.

Behoort inhouding van en beslag of korting op wachtgeld toegelaten te worden en, zoo ja, in welke gevallen?

Pensioen van weduwen en weezen.

Van welk beginsel moet uitgegaan worden ten aanzien van de zorg voor weduwen en weezen van militairen der Zeemacht?

(Overheidszorg, of zorg van de belanghebbende militairen zelf geheel vrijwillig of van overheidswege daartoe verplicht).

Indien ten deze overheidsbemoeiing noodig of wenschelijk is, op welke wijze behoort deze dan geregeld te worden?

Aangelegenheden betreffende militairen
die komen te overlijden.

Het begraven van lijken van militairen.

Het beheer van nalatenschappen van militairen der Zeemacht.

Slotvraag.

Welke van de bovenvermelde onderwerpen komen in aanmerking voor regeling bij de *Wet*, bij *Algemeenen Maatregel van Bestuur*, bij *Koninklijk besluit*, bij beschikking van den Minister van Marine, en welke kunnen ter regeling overgelaten worden aan de betrokken militaire autoriteiten der Zeemacht?

Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden.

De Vereeniging van Advocaten geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof heeft het navolgende verzoekschrift verzonden aan de Ministers van Oorlog en van Justitie:

Geeft eerbiedig te kennen:

De Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 16 Augustus 1915,

dat het aan de Vereeniging is gebleken, dat door de hoofden van sommige inrichtingen, waarin beklaagden gedetineerd zijn, bezwaren worden gemaakt de briefwisseling tusschen advocaten en gedetineerden zonder controle hunnerzijds te doen plaats hebben,

dat dit in het bijzonder het geval is met den kapitein-directeur der Inrichtingen voor het insluiten van Krijgsraad-arrestanten in de stelling van Amsterdam op het fort bij Spijkerboor,

dat naar de meening van verzoekster deze bezwaren ten eenenmale ongegrond zijn,

dat toch een goede justitie eischt, dat de beklaagde — hetzij al dan niet gedetineerd — zijn raadsman zijn zaak getrouwelijk kan uiteenzetten,

dat in de gewone strafpraktijk, waar beklaagde en raadsman gewoonlijk in dezelfde stad wonen, deze uiteenzetting kan plaats hebben in een gesprek onder vier oogen, behoudens het vereischte toezicht,

dat evenwel, waar de groote meerderheid der militaire gedetineerden niet meer verblijft in de plaats waar zij moeten terecht staan en dus ook de advocaten wonen een dergelijk gesprek vrijwel tot de onmogelijkheden behoort,

dat het hier dus te meer een vereischte is, dat de uit den aard der zaak dikwijls gebrekkige schriftelijke uiteenzetting van den beklagde — die daardoor toch reeds in een minder gunstige positie verkeert — open en zonder vrees voor controle van anderen aan zijn raadsman kan worden gericht,

deze deze opvatting dan ook terecht door sommige andere autoriteiten o.m. door den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord wordt gehuldigd,

Redenen waarom verzoekster zich wendt tot Uwe Excellentie met het eerbiedig verzoek het daarheen te willen leiden dat de vrije briefwisseling tusschen beklagde en raadsman aan alle gedetineerde militaire beklagden worde toegestaan.

Het welk doende,

GERLINGS, Voorzitter.
E. C. SIMONS, Secretaresse.

Utrecht, 17 Maart 1919.

In antwoord op bovenstaand verzoekschrift ontving de Vereeniging van den Minister van Justitie een schrijven d.d. 31 Maart 1919, Afd. 2 A, n°. 507 van den navolgenden inhoud:

Naar aanleiding van het bovenvermeld request heb ik de eer U mede te deelen, dat, zoolang de raadsman van een preventief gehechten beklagde tot dezen toegang heeft en hem, behoudens het vereischte toezicht, zoo dikwijls hij dit verlangt, alleen kan spreken, ook het *schriftelijk* verkeer tusschen raadsman en beklagde, behoudens het vereischte toezicht, vrij behoort te zijn. Het vereischte toezicht, ten aanzien van de briefwisseling kan dan hierin bestaan, dat de directeur der gevangenis vordert, dat de preventief gedetineerde den door hem geschreven brief in zijn tegenwoordigheid in de aan den raadsman geadresseerde enveloppe zal doen, en dat de directeur zich anderzijds vergewist, dat de brief voor den verdachte inderdaad van den raadsman afkomstig is. Een en ander natuurlijk zonder de brieven te lezen.

Ten einde zoo noodig te verzekeren, dat in den geest van het bovenstaande zal worden gehandeld, zullen door mij stappen worden gedaan.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Wij teekenen hierbij aan, dat de Reglementen voor de Marine-provoosthuizen te Willemsoord, Amsterdam en Hellevoetsluis bepalen, dat de briefwisseling van voor-arrestanten, krijgsraad-arrestanten en veroordeelden staat onder controle van den fiskaal bij den zee-krijgsraad te Willemsoord, den commandant van de marinekazerne te Amsterdam en den officier-commissaris te Hellevoetsluis. Echter bepalen de artikelen 21 en 19 van de huishoudelijke reglementen voor de beide eerstgenoemde provoosthuizen, dat de brieven van cliënt gericht tot den raadsman in *gesloten* couvert kunnen worden ingeleverd. Dat een overeenkomstig voorschrift niet is opgenomen in het huishoudelijk reglement voor het Marine-provoosthuis te Hellevoetsluis vindt zijn oorsprong in de omstandigheid, dat tijdens het verblijf van arrestanten aldaar, het proces nog niet in een stadium is gekomen, waarin van het optreden van een raadsman sprake is.

Vrijstelling van dienst bij de militie.

De oudste van vier broeders had in 1897 wegens verblijf in het buitenland niet voldaan aan de oproeping ter inlijving bij de militie, doch was in 1918, overeenkomstig artikel 75 van de nu van kracht zijnde Militiewet, ingelijfd en bevond zich in dienst. Inmiddels deed de tweede broeder dienst bij de marine-reserve krachtens eene voor den tijd van vijf jaren of langer aangegane verbintenis, terwijl de jongste broeder bij de militie diende voor de lichting 1910. Deze laatste had geen recht op vrijstelling van militiedienst wegens broederdienst kunnen doen gelden, omdat op het tijdstip, waarop de reden van vrijstelling moest bestaan, de oudste broeder nog niet bij de militie diende.

De oudste broeder diende een verzoek om vrijstelling van den dienst bij de militie in. Werd hem dit geweigerd, dan zou het gevolg zijn, dat van de vier broeders er drie zouden dienen, terwijl volgens artikel 47, eerste lid, der Militiewet 1901 van een even getal broeders slechts de helft dienstplichtig was. Het werd derhalve billijk geacht om of aan den oudste of aan den jongste van de vier broeders vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie te verleenen. Aangezien de jongste had verklaard geen vrijstelling van militiedienst te verlangen, werd, bij Koninklijk besluit van 2 Januari 1919, No. 20 (St.Ct. No. 13), die vrijstelling verleend aan den oudste.

Twee dienstplichtigen van de lichting 1918 waren voor den tijd van één jaar van den dienst vrijgesteld en waren vervolgens door den betrokken keuringsraad voor den dienst ongeschikt verklaard. Ten gevolge van de hun verleende vrijstelling werden zij, bij vergissing, ambtshalve weder ingeschreven voor de lichting 1919, op welke inschrijving bij het in artikel 20, eerste lid, der Militiewet bedoelde onderzoek niet de aandacht viel, terwijl daartegen geen bezwaar is ingebracht, wat verklaarbaar was, omdat de inschrijving

buiten medeweten van de betrokkenen geschiedde. Als ingeschrevenen voor de lichte 1919 verschenen zij niet opnieuw voor den keuringsraad, werden voor den dienst geschikt verklaard en ter inlijving bij de militie bestemd.

Onder deze omstandigheden werden termen aanwezig geacht om hun vrijstelling voor goed van den dienst bij de militie te verlenen (Koninklijk besluit van 12 April 1918 No. 58 ,St.Ct. No. 94).

**Invoering van de nieuwe militaire strafwetgeving.—
Militaire rechtspraak. — Behandeling van
reclamezaken.**

Bij de behandeling van het IVE hoofdstuk van de Staatsbegroo-ting voor het dienstjaar 1919 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft de heer Wijk bovenstaande onderwerpen ter sprake gebracht. In de vergadering van 19 December 1918 (Handelingen — 1918-1919—II. blz. 860 en 861) hield deze afgevaardigde de navolgende rede:

Mijnheer de Voorzitter! Op een vraag in het Voorloopig Verslag omtrent de invoering van de Militaire Strafwetten is in de Memorie van Antwoord, door den heer Minister van Justitie geantwoord, dat hieromtrent het woord is aan de Kamer, aangezien over het betrokken wetsontwerp nog geen Verslag over de behandeling in de afdeelingen is verschenen.

Ik acht dit een gelukkige omstandigheid, daar het mij wil voorkomen, dat invoering van die strafwetten, zooals zij daar thans liggen, aan de militaire rechtspraak weinig bevorderlijk zal zijn.

Het zal de Kamer niet zijn ontgaan, dat, toen de behandeling van die ontwerpen in de afdeelingen in uitzicht werd gesteld, alle vereenigingen en bonden van militairen zich hebben gehaast, de Kamer te verzoeken de behandeling van het wetsontwerp tot invoering der strafwetten uit te stellen tot deze zoogenaamd nieuwe wetten, geheel zullen zijn herzien.

Mijnheer de Voorzitter! Deze gelukkig nog niet ingevoerde wetten zijn, door den langen duur der behandeling reeds geheel verouderd en zullen ook door hun inhoud eer een verslechtering dan een verbetering van de militaire rechtspraak ten gevolge hebben.

Ik meen er dus bij den Minister van Justitie met kracht op te moeten aandringen om alle die maatregelen te willen nemen, waardoor de ongewijzigde invoering van de bedoelde militaire strafwetten wordt voorkomen.

Die wetten behooren niet te worden toegepast in een leger dat op modernen voet zal worden ingericht naar democratische beginselen.

De vraag doet zich zelfs voor, of het nog wel gewenscht en nood-

zakelijk is in vreedetijd de afzonderlijke militaire rechtspraak te handhaven. Ik meen die vraag ontkennend te moeten beantwoorden.

De wettelijke regeling van de militaire rechtspraak dateert van 1912 en volgens de Memorie van Antwoord is een omwerking daarvan binnen afzienbaren tijd niet te verwachten, althans niet zonder onafwijsbare noodzakelijkheid; de herziening van het burgerlijk strafproces gaat voor.

Het wil mij voorkomen, dat wijziging van de militaire rechtspraak het meest urgent is; deze toch vertoont in de practijk de grootste gebreken.

Mijnheer de Voorzitter! Het is van algemeene bekendheid dat het recht en de militaire autoriteiten in den regel met elkaar op zeer gespannen voet staan. Nergens heeft men meer maling aan het recht dan in de militaire wereld. Honderden gevallen doen zich voor waarin het recht met voeten wordt getreden. De civiele bevolking heeft, waar zij was onderworpen aan den staat van beleg, nu ook eens kunnen ondervinden hoe het recht door militairen wordt opgevat. En toch kwamen de gewone willekeur en de gebruikelijke opvattingen van wat recht is hier niet ten volle tot uiting, getemperd als zij werden door de vrees voor de publieke opinie, terwijl zij bovendien nog eenigszins werden geleid door de burgerlijke autoriteiten.

Het grootste bezwaar, Mijnheer de Voorzitter, tegen de militaire rechtspraak is, dat die rechtspraak wordt uitgeoefend door militairen, althans bijna uitsluitend door militairen. Militairen hebben in de militaire rechtspraak een overwegenden invloed, militairen, wier opleiding niet bevorderlijk is tot het kweken van het rechtsgevoel en tot het vormen van juiste rechtsbegrippen, militairen, wier rechtskennis veelal gelijk nul is.

Ik meen Mijnheer de Voorzitter, dat ook in de militaire rechtspraak een goede rechtspraak voorop moet staan en niet het militaire.

Het staat bij mij vast dat een goede rechtspraak voor de tucht en samenhang, voor het vertrouwen van het volk in de rechtvaardige behandeling van zijn zonen onontbeerlijk is. Mijnheer de Voorzitter! Dat kan een rechtspraak door militairen niet geven. Militarisme beteekent geweld en willekeur. Daarom moet de rechtspraak ook voor het leger en de vloot zooveel mogelijk door onafhankelijke, buiten de weermacht staande personen worden uitgeoefend, voor zooveel mogelijk. En nu staat het voor mij vast dat de militaire rechtspraak in tijd van vrede geheel kan vervallen en mogelijk ook voor oorlogstijd.

De misdrijven, bedreven door militairen, kunnen alle voor den gewonen rechter worden gebracht. Voor de speciaal militaire delicten kunnen dan militaire adviseurs aan dezen rechter worden toegevoegd.

Ik begrijp dat de leidende geesten in het leger van een rechtspraak over militairen door den burger-rechter niet gediend zullen zijn en zich zullen verschuilen achter de eischen van de krijgstucht.

Maar heeft de burger-rechter in Nederland blijk gegeven minder gezonde opvattingen omtrent de tucht te hebben dan de militaire rechter? Ik meen het tegendeel. De nieuwe tijd eischt, dat de verhouding van het militair tot het burgerlijk gezag zich ook in de rechtsopvattingen wijzigt, de militaire eischen zich matigen en het militaire wordt onderworpen aan de burgerlijke opvattingen omtrent wat recht is. Hiertoe is meen ik afschaffing van de militaire rechtspraak noodig en het zal mij aangenaam zijn, daarover het gevoelen van den heer Minister van Justitie te vernemen, omdat deze Minister toch ook wel den polsslag van dezen tijd zal gevoelen.

Het derde punt waarover ik mij veroorloof eenige opmerkingen te maken, Mijnheer de Voorzitter, is de behandeling van reclamezaken.

Volgens de artt. 118 van de Rechtspleging bij de Landmacht 1912 is de behandeling van strafzaken voor de krijgsraden openbaar en is de hulp van een raadsman toegelaten.

Al dadelijk na de inwerkingtreding van bedoelde wet is, in afwijking daarvan, door het Hoog Militair Gerechtshof uitgemaakt, dat deze eerste eischen voor een gezonde en onpartijdige rechtspleging niet van toepassing zijn, wanneer een gearresteerde of krijgstuchtelijke gestrafte zich over het arrest of over de opgelegde straf of de strafreden beklagt, hetzij voor een der krijgsraden, hetzij voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Waar ongetwijfeld het recht van reclame elk militair vertrouwen moet geven in eigen rechtspositie en waar dat vertrouwen al te zeer geschokt is door de wijze waarop meermalen straffen worden opgelegd, is het een eerste eisch van gezonde krijgstucht, dat alle handelingen van rechtsprekende lichamen in het openbaar geschieden, en dat het den klagers vrijstaat, door bekwame hulp hun zaak te doen belichten en te verdedigen.

In de wet op de rechtspleging is dit zoo belangrijke proces voor de rechtszekerheid van den militair echter blijkbaar zoo weinig positief omschreven, dat de militaire rechter, zich dekkende achter de voor alle zaken dienende formule, „in het belang van de krijgstucht” de kans heeft gehad door de bekende mazen van het net te glippen en de belangrijke bepaling betreffende openbaarheid en verdediger eenvoudig buiten werking te stellen.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, bij het reclamerecht is dit te meer ergerlijk, omdat de 3de alinea van art. 118 van de Wet voor de Rechtspleging bij de Landmacht uitdrukkelijk bepaalt:

„De Krijgsraad kan om redenen, ontleend aan de belangen der krijgstucht of der ondergeschiktheid, in de notulen te vermelden, aan militairen beneden zekeren rang en om redenen, ontleend aan het algemeen belang, aan minderjarigen het bijwonen van de behandeling van eenig rechtsgeding geheel of gedeeltelijk doen beletten.

Er is dus aan de krijgsraden voldoende macht gegeven, ook bij

openbaarheid en verdediger het teere plantje „de krijgstucht”. zooals zij die opvatten, tegen ruwe schokken te beschermen.

Ik kan dan ook voor de beslissing, waarbij den militair een deel van zijn rechtszekerheid wordt ontnomen, geen anderen grond vinden dan dat zij ten doel heeft, de beste der kleine verbeteringen, welke in 1912 in de wet werden aangebracht, illusoir te maken. Hiertegen moet met kracht worden opgekomen, omdat juist aan dat gedeelte der rechtspraak door den militair het meeste gewicht moet worden gehecht, omdat het de hoofdpeiler is van zijn rechtspositie tegenover den krijgstuchtelijken strafoplegger.

Mijnheer de Voorzitter! Het is algemeen bekend, hoeveel de krijgstuchtelijke berechting te wenschen overlaat. Bij de behandeling van hoofdstuk VIII hoop ik daarop terug te komen. Er mogen in het belang van het recht aan klagers geen moeilijkheden in den weg worden gelegd. Gaarne zal ik de meening van den Minister vernemen of de opheffing van de openbaarheid van de reclamezaken door hem wordt goedgekeurd.

De Minister van Justitie, de heer Heemskerk, antwoordde hierop als volgt (t. a. p. blz. 865):

De heer Wijk heeft eenige woorden gewijd aan de invoering van het militair strafrecht en hij heeft opgemerkt dat die wet, die inderdaad reeds tamelijk oud is, want in 1902 werd zij hier behandeld, reeds verouderd is, zoodat men zich met de invoering niet moet haasten, maar de wet liever zoo moest wijzigen, dat zij meer in overeenstemming is met onzen tijd. Ik acht het niet uitgesloten, maar in ieder geval wordt juist dezer dagen mijn aandacht gevestigd op enkele punten, die in verband met de invoeringswet moeten worden overwogen, zoodat wij daaromtrent nader kunnen zien wat er van wordt. Eén ding heeft mij zeer getroffen, n.l., dat terwijl hier door den heer van Schaik er voor gepleit is dat men toch het werk van den strafrechter niet alleen zou opdragen aan juristen, maar ook aan personen, die zich meer kunnen verplaatsen in den toestand van hen die terechtstaan, de heer Wijk vraagt, om die militaire strafrechtspraak niet te geven aan militairen maar om daarvoor eenvoudig juristen te nemen. Het is zeer merkwaardig hoe deze zaak op die wijze uit tweeërlei oogpunt wordt bekeken en tot tweeërlei oplossing gebracht. Maar ik kan den heer Wijk wel zeggen, dat ik er zeer voor ben, dat de militairen worden berecht naar de regelen des rechts. Dat klinkt als iets dat vanzelf spreekt, maar het spreekt inderdaad niet zoo vanzelf. Het zou in de wereld veel beter gaan, wanneer alles ging naar de regelen des rechts.

Toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklagden.

Wij ontleenen aan het Verslag der Algemeene Rekenkamer no-pens hare werkzaamheden over het jaar 1917 het volgende:

In 1915 vestigde de Kamer de aandacht van den Minister van Justitie op de hooge uitgaven, voortvloeiende uit het verleenen van bijstand aan beklagden, die voor de krijgsraden of het Hoog Militair Gerechtshof moesten verschijnen. Zij stelde daarbij de vraag of het wel noodzakelijk was aan ieder beklagde, die zulks verlangde, een advocaat toe te voegen, onverschillig welke de aard van het vergriep was. De Minister was destijds van oordeel, dat, waar de wetgevende macht slechts drie jaar geleden de toevoeging van advocaten op de meest ruime schaal had gewild, er nog geen aanleiding bestond daarop terug te komen. ¹⁾

Intusschen waren de kosten van het verleenen van rechtskundigen bijstand aan militaire beklagden blijven stijgen en werden tal van zaken behandeld wegens overtreding van wetten, verordeningen en besluiten. Zoo werden in eenige, gezamenlijk aan de Kamer ingezonden declaratiën, 200 gevallen van zoodanigen aard aangetroffen, wat tegen *f* 10 per geval, een uitgaaf van *f* 2000 beteekent. Het meerendeel daarvan betrof verboden vervoer of uitvoer, behandeld voor het Hoog Militair Gerechtshof. De Kamer vond hierin aanleiding zich opnieuw tot den Minister te wenden met het verzoek te doen nagaan, of en in hoever de gelegenheid tot het verkrijgen van rechtskundigen bijstand in het belang van 's Rijks schatkist ware te beperken. Wellicht kon zoodanige beperking mede ten gevolge hebben, dat voortaan de betrokken personen er minder vaak toe zouden overgaan van de vonnissen der krijgsraden betreffende vergriepen van lichten aard appèl aan te teekenen, hetgeen een tweede, niet gering te schatten voordeel zou zijn. De Kamer bracht hierbij in herinnering, dat de Minister naar aanleiding van eene opmerking van soortgelijken aard, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gemaakt, zich bereid had verklaard de quaestie der toelagen, ook in verband met het stelsel van toevoeging, nog eens te overwegen. ²⁾ Zij meende uit dit antwoord te moeten opmaken, dat bij den Minister geen principieel bezwaar bestond tegen eene beperking als door haar bedoeld.

Bij de vaststelling van dit verslag had de Minister nog niet van zijn gevoelen doen blijken. ³⁾

---

¹⁾ Confer. gedrukt verslag 1915, blz. 18—20. (Zie M. R. T. XII, blz. 319, Red. M. R. T.).

²⁾ Confer. Gedrukte Stukken IIde Kamer, Zitting 1917, 160, n°. 5. (Zie M. R. T. XIII, blz. 102, Red. M. R. T.).

³⁾ Na de vaststelling van dit verslag is de vraag der Kamer beantwoord. Van de verder daarover gevoerde briefwisseling wordt melding gemaakt in het volgend verslag.

Provoosthuizen.

Bij beschikking van den Minister van Marine van 10 Januari 1919, B No. 53, zijn vastgesteld een Reglement voor het Marine-Provoosthuis te Amsterdam en een Reglement op den huishoudelijken dienst in het Marine-Provoosthuis te Amsterdam.

Militaire Rechtspleging in den vreemde. Amerikaansche berichten.

Wij ontleenen aan verschillende bladen van de N. R. Ct. onderstaande berichten:

De Amerikaansche generaal March heeft bekend gemaakt, dat de strafbepalingen voor militairen, welke met het oog op den oorlogstoestand uit den aard der zaak waren verscherpt, thans weer zijn verzacht tot het peil, waarop zij vóór den oorlog in de Unie stonden. Deze verzachting geldt ook voor de Amerikaansche troepen, die zich nog in Frankrijk, Siberië of Italië bevinden.

De Amerikaansche regeering had een begenadigingsraad ingesteld, welks taak het was, de straffen te herzien, tijdens den oorlog geveld tegen soldaten in het Amerikaansche leger. Reeds 1683 gevallen, dat is ongeveer één derde van het geheel, zijn onderzocht. In 1521 gevallen zijn strafverminderingen toegestaan. De gemiddelde strafmaat wordt daardoor van zeven jaar vier maanden teruggebracht op één jaar negen maanden. Dit zijn dus door de bank reducties van belang. Het straftijdtotaal werd verminderd met 9339 jaar.

Te New York heeft een commissie, samengesteld uit rechters en advocaten, een geheim onderzoek gehouden naar den aard der straffen, die in het Amerikaansche leger bij krijgsraadvonnis waren opgelegd. De commissie kwam tot de overtuiging, dat 90 pct. van alle tot dusver door Amerikaansche krijgsraden berechte gevallen op onrechtvaardigheid waren uitgelopen. Het totaal der toegekende straffen was 400 pct. hooger geweest dan het geval had mogen zijn.

VRAGENBUS.

Toeschatting van getuigengeld aan militairen met onbepaald (klein) verlof.

De officier-commissaris in een der garnizoenen vraagt ons inlichtingen betreffende onderstaand geval:

Na de gedeeltelijke demobilisatie in November 1918, komt het herhaaldelijk voor, dat als getuigen in militaire strafzaken, moeten worden gehoord, militairen met onbepaald (klein) verlof.

Wanneer zulk een getuige op eenigen afstand buiten de standplaats van den Auditeur-Militair woont, heb ik telkens het betrokken onderdeel verzocht, dien getuige voor één dag onder de wapenen te roepen, ten einde gehoord te kunnen worden. De man reisde dan op Rijksrekening en kreeg een dag soldij + menagegeld.

Wanneer echter die persoon woonde in hetzelfde garnizoen, of in de onmiddellijke nabijheid daarvan, riep ik hem namens den Plaatselijken Commandant gewoon als getuige op.

Ingevolge de bepalingen van het toeschatten van getuigengeld, mag de Officier-Commissaris aan militairen geen schadeloosstelling wegens tijdverzuim verstrekken, terwijl toch billijkheidshalve, de man voor geleden tijdverlies recht op schadeloosstelling heeft.

Wat is Uws inziens de manier om aan die onbillijkheid tegemoet te komen en toch den Officier-Commissaris te vrijwaren tegen geldelijke schade?

Ter beantwoording van de vraag van den geachten inzender diene het volgende:

Art. 25 van het tarief van gerechtskosten in strafzaken bepaalt onder meer dat aan militairen *in werkelijken dienst*, die als getuigen of tot het geven van inlichtingen voor den rechter verschijnen, geen schadeloosstelling voor tijdverzuim wordt toegeschat, terwijl art. 51 voorschrijft, dat aan militairen *in werkelijken dienst*, beneden den rang van officier, daaronder niet begrepen de maréchaussée, geen schadeloosstelling voor reis- en verblijfkosten naar de regels van dat tarief wordt toegeschat, wanneer zij als getuigen worden geroepen. De door ons gecursiveerde woorden missen wij in de mededeeling van den geachten inzender en juist op die woorden komt het in deze aan. Een militair met onbepaald (klein) verlof, blijft militair, maar dat hij in werkelijken dienst zou zijn is moeielijk vol te houden; in ieder geval beschouwt het Departement van Justitie de hierbedoelde personen *niet* als militair in werkelijken dienst en acht de artikelen 25 en 51 van het tarief niet op hen van toepassing.

Genoemd Departement maakt er dan ook nimmer bezwaar tegen, wanneer de toeschattingen voor tijdverzuim en voor reiskosten aan militairen met onbepaald (klein) verlof, die tijdens dat verlof als getuigen worden opgeroepen, geschieden op den voet als voor burgergetuigen is voorgeschreven. Ter voorkoming van onnoodige briefwisseling is het wenschelijk, dat uit de verklaring van toeschatting duidelijk blijke, dat de toeschatting betreft een militair met onbepaald (klein) verlof. Hetzelfde geldt ook voor militairen aan wie studie-verlof, zaken-verlof of een soortgelijk verlof verleend is, wanneer zij gedurende dat verlof als getuige worden opgeroepen.

Pronuntiatie in zaken van overtreding.

Van hooggeachte zijde stelt men ons de vraag of het de bedoeling van den wetgever wel kan zijn geweest twee pronuntiaties van het vonnis te vorderen in zaken van overtreding, eerst bij het toepasselijk verklaarde artikel 209, 1e en 2e lid, Wetboek van Strafvordering en daarna nog eens bij art. 206 R. L. zijnde immers ook voor vonnissen in zaken van overtreding approbatie vereischt.

In antwoord op bovenstaande vraag geven wij als onze meening te kennen, dat wij betwijfelen of de wetgever in dit geval een dubbele pronuntiatie gewild heeft, al geven wij toe, dat de lezing van de aangehaalde artikelen tot die gevolgtrekking kan leiden. Wij meenen echter, dat ook een andere opvatting mogelijk is. Daarbij verlieze men niet uit het oog, dat in het zesde hoofdstuk van den tweeden titel van de R. L. wel voorschriften voor een „bijzondere „beregting van strafbare feiten, als overtredingen in het gemeene „strafregt omschreven” worden gegeven, maar de behandeling van dergelijke zaken daar toch niet in haar geheel wordt geregeld. Boven genoemd art. 209 komt voor in § 4 van den vierden titel van het wetboek van strafvordering, welke paragraaf handelt over de beraadslaging en uitspraak. Omtrent de beraadslaging bevat evenwel titel II hfdst. VI van de R. L. niets; hiervoor blijft van toepassing het achtste hoofdstuk van denzelfden titel. Daaruit blijkt reeds, dat de voorschriften van hoofdstuk VI moeten worden beschouwd in verband met de overige bepalingen van de rechtspleging, waaronder ook de voorschriften van de approbatie en het appèl. Ook in de hier bedoelde zaken heeft een beklaagde het recht van appèl, tenzij hij wordt vrijgesproken. Om hem in staat te stellen te beoordeelen of hij al dan niet van dat recht gebruik zal maken, moet het vonnis aan hem worden medegedeeld of gelijk artikel 211 R. L. het uitdrukt „aan den gecondemneerden worden gecommuniceerd”. In de praktijk bestaat deze mededeeling daarin, dat aan den beklaagde het dictum van het vonnis wordt medegedeeld. In hoeverre die opvat-

ting juist is, laten wij thans in het midden, ¹⁾ maar in ieder geval heeft men hier te doen met een soort uitspraak zij het dan eene onvolledige en niet-openbare. ²⁾ Kan nu deze mededeeling van het vonnis niet worden beschouwd als de uitspraak bedoeld in het door art. 179 R. L. van *overeenkomstige* toepassing verklaarde art. 209, 1e lid, Sv.? Op deze wijze komt men tot een oplossing, welke rekening houdt met het voorschrift van art. 179 R. L. en tevens past in het kader van de rechtspleging.

---

¹⁾ Men zie in dit verband deel VI, blz. 21.

²⁾ In geval van vrijspraak zou zulks aan den beklaagde kunnen worden medegedeeld.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 291.

Wijziging van de Landstormwet.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Enkele leden achtten het niet wenschelijk dit wetsontwerp thans reeds in behandeling te nemen, wijl nog niets kan worden gezegd over de toekomst van ons leger; zij bepleitten een algeheele herziening der Landstormwet, zoodra daaromtrent meerdere zekerheid zal bestaan. Een dezer leden achtte de indiening van dit ontwerp, dat hij beschouwde als een uiting van zenuwachtigheid, veroorzaakt door de gebeurtenissen in de jongste Novembermaand, ook ontijdig om deze reden, dat het de onder de bevolking bestaande onrust nog zal doen toenemen.

Uitten sommige leden de vrees, dat bij de Regeering, toen zij dit naar hun meening op zich zelf zoo onschuldige ontwerp indiende, de — niet uitgesproken — bedoeling heeft voorgezet de in verschillende plaatsen opgerichte burgerwachten onder den vrijwilligen landstorm te brengen, van andere zijde werd deze opvatting bestreden met een beroep op het 25 Januari j.l. in de dagbladen opgenomen officieele communiqué, waarin de verhouding tusschen vrijwilligen landstorm en burgerwacht duidelijk wordt uiteengezet.

Met de met dit ontwerp beoogde uitbreiding van het leger verklaarden verscheidene leden zich niet te kunnen vereenigen; men meende een tijd te gemoet te gaan, waarin het militarisme in den bestaanden vorm verdwijnen zou, en het had dus eenige verwondering gewekt, dat thans een voorstel wordt gedaan tot versterking daarvan en nog wel tot het doen herleven van de belachelijke uiting van dat militarisme: de oude schutterij.

In dit verband werd door andere leden er op gewezen, dat eerst dan van militarisme in den eigenlijken zin van het woord sprake is, wanneer het militair bestuur zich inlaat met binnen- en buitenlandse politiek, op dat gebied zoekt leiding te geven; de jongste geschiedenis van Duitschland toont aan, hoe slechte gevolgen een dergelijke toestand kan hebben. Het indienen van het hier behandelde wetsontwerp wettigt naar de meening van deze leden de vraag, of het vaststaat, dat het Departement van Oorlog zich steeds onthoudt van iedere inmenging in de binnenlandsche politiek; gaarne zou men van den betrokken Minister op deze vraag een stellig antwoord ontvangen.

Werd door verschillende leden de voorgestelde regeling beschouwd als een maatregel in strijd met de belangen der arbeidersklasse, die ten gevolge zou hebben, dat de burgers de wapenen tegen elkaar zouden opnemen, van meerdere zijden werd deze meening bestreden; er werd op gewezen, dat de vrijwillige landstorm in vredestijd zal dienen tot versterking van het leger, waar en wanneer die ook noodig zal zijn tot handhaving van orde en recht, tot bescherming der belangen van alle burgers zonder onderscheid.

Voorts gaf het ontwerp velen leden aanleiding hun aandacht te wijden aan de zoogenaamde burgerwachten.

Beschouwden sommigen de burgerwacht — een maatregel om de ordelievende burgers te beschermen tegen de bedreigingen van hen, die, in strijd met alle democratie, door een gewelddadig optreden zich zouden willen trachten meester te maken van de macht — als een noodzakelijk kwaad, dat alleen dan weer zou kunnen worden opgeheven, wanneer door hen, van wie een revolutionair optreden voornamelijk wordt gevreesd, de ondubbelzinnige verklaring zou worden afgelegd, dat zij zich van een dergelijk optreden zullen onthouden niet alleen, maar dat zij zich ook krachtig zullen verzetten tegen elke poging in die richting door een kleine minderheid gewaagd, door anderen werd deze instelling veroordeeld als een instituut, waardoor de Regeering, tegen haar oorspronkelijke bedoeling in, zich partij stelt in den klassenstrijd, en waarvan de oprichting niet kan worden gerechtvaardigd door de tegen het bestaande gezag gerichte uitingen van enkele, in dezen op zich zelf staande personen, hoe invloedrijk die overigens ook mogen zijn.

Van andere zijde werd in verband met deze beschouwingen opgemerkt, dat het afleggen van een verklaring, als waarvan door sommige leden werd gesproken, nooit tot het afschaffen van de burgerwachten zou mogen leiden; men wees er op, dat in de eerste plaats zulk een verklaring zeer weinig waarde heeft, omdat, gelijk de geschiedenis van de revolutie in Duitschland ons leert, een dergelijke beweging steeds in 't geheim wordt voorbereid, en dat bovendien nog steeds een inval van buitenlandsche revolutionair-gezinden mogelijk blijft; de Overheid voldoe hier aan haar hoogsten plicht, te waken voor de veiligheid der burgers. Deze opmerking lokte tegenspraak uit van verscheidene leden; sommigen van hen noemden de vrees voor invallen van vreemde „bolsjewieken” ongegrond, één lid verklaarde uitdrukkelijk, dat van geheime revolutiepogingen door zijn partij, die blijkbaar daarvan wordt verdacht, hem niets bekend is.

Men vroeg inlichtingen omtrent de inwendige inrichting der burgerwachten; gaarne zou men vernemen, of het juist is, dat bij aanmelding wordt gevraagd, tot welke politieke partij men behoort.

Waar bij dit wetsontwerp, dat den vrijwilligen landstorm betreft, door vele leden uitvoerige beschouwingen over de burgerwacht wer-

den gehouden, oordeelden verscheidene andere leden het wenschelijk hun inzichten aangaande de verhouding tusschen deze beide instituten en den werkkring, die aan ieder daarvan zal moeten worden toegeedeeld, nader uiteen te zetten. Deze leden meenden er vooral op te moeten wijzen, dat, terwijl de te vormen afdeelingen van den vrijwilligen landstorm geheel op militairen voet zullen worden ingericht en in vollen zin *legerafdeelingen* zullen uitmaken, de burgerwachten zullen moeten dienst doen in de eerste plaats als arbeidsreserve, hoogstens als versterking der politie, *nooit* als zuiver militaire korpsen; men zal, werd gezegd, nooit een burgerwacht, die immers geen deel uitmaakt en als geheel *plaatselijke* instelling geen deel kan uitmaken van de legerorganisatie, zóódanig kunnen oefenen, dat zij in staat zou zijn in tijden van gevaar belangrijke diensten als weerbaarheidskorps te verrichten. De vrijwillige landstorm dient tot versterking van het leger, wanneer versterking van orde en rust een militair optreden noodzakelijk mocht maken, de burgerwachten zullen nuttig werk vinden in de verzekering van de ongestoorde voortzetting *in alle omstandigheden* van de openbare bedrijven als gasfabrieken, waterleidingen, e. d., waarvan het stopzetten een ramp zou beteekenen voor de bevolking, in de gedeeltelijke vervanging of aanvulling ook van de plaatselijke politie, wanneer daaraan behoefte mocht komen te bestaan.

Andere leden konden met deze beschouwingen zich niet vereenigen; in den hier geschetsten arbeid der burgerwachten zagen zij juist een voortdurende bedreiging van de orde.

De vraag werd gedaan, wat de reden is, dat, terwijl *alle* vrijwillige-landstorm-korpsen in stand zullen gehouden worden, slechts voor één korps een uitzondering is gemaakt: het korps voor Motor-, Vaar- en Voerwezen. Ook de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting, waarin van de opheffing van dat korps wordt melding gemaakt, geeft geen redenen daarvoor aan.

Door sommige leden werd geklaagd over de late indiening van de Nota van Wijziging, waarbij toch zulk een belangrijke verandering in het ontwerp werd aangebracht.

Verscheidene leden wenschten de Regeering te verzoeken mede te deelen of voldoende aandacht is gewijd aan de verzorging van weduwen en weezen van hen, die een verbintenis bij den vrijwilligen landstorm aangaan; men meende, dat daaromtrent niet de minste twijfel mag blijven bestaan.

De vraag werd gesteld, of, waar aan den inspecteur van den vrijwilligen landstorm de organisatie van dit troependeel is opgedragen, aan dezen kolonel ook opdracht is gegeven of zal gegeven worden tot het organiseeren van den vrijwilligen landstorm in zijn komende

nieuwe gedaante, in afwachting waarvan reeds nu vele verlofgangers zich aansluiten.

Gaarne zou men vernemen of de opvatting, dat onder het woord „dienstplicht”, voorkomende in het voorgestelde nieuwe 3de lid van art. 8, moet worden verstaan dienstplicht in 't algemeen, dus ook bij den landstorm, juist is.

Ten slotte werd bij de behandeling van het in art. 13 der wet nieuw op te nemen 4de lid door een der leden de wenschelijkheid uitgesproken, dat op de landstormvrijwilligers dezelfde strafbepalingen zullen worden toepasselijk verklaard als op de dienstplichtigen van de militie.

Aldus vastgesteld den 18den Februari 1919.

SCHOKKING.

DECKERS.

DE WILDE.

TER HALL.

VAN DER VOORT VAN ZIJP.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

De reden, waarom enkele leden het niet wenschelijk achtten dit wetsontwerp reeds thans in behandeling te nemen, is blijkens het verslag hierin gelegen, dat nog niets kan worden gezegd over de toekomst van ons leger. Hieruit valt af te leiden, dat die leden aan het wetsontwerp een beteekenis toekennen, welke het niet toekomt. Immers het doen voortbestaan voor vreedstijd van den vrijwilligen landstorm behoort niet tot de hervorming van de weermacht; evenmin zal de maatregel in den weg staan aan de hervorming, waartoe wij binnen afzienbaren tijd wel zullen moeten overgaan, — welke deze ook moge zijn.

Zoowel de meening, dat de indiening van het ontwerp een gevolg zou zijn van de November-gebeurtenissen, als de veronderstelling, dat het de bedoeling zou zijn de burgerwachten onder den vrijwilligen landstorm te brengen, is onjuist. Dit valt gemakkelijk in te zien, als men bedenkt, dat het in het ontwerp gelegen voorstel reeds deel uitmaakte van een op 14 April 1917 ingediend wetsontwerp (Gedrukte stukken 1916—1917, 415)¹⁾

Ook de meening, dat het ontwerp de onder de bevolking bestaande onrust nog zal doen toenemen, mag geacht worden niet op goeden grond te steunen. Meer reden zou er zijn om te verwachten, dat de onrust er door zal verminderen.

¹⁾ Zie deel XII, blz. 541. Red. M. R. T.

De uitbreiding, welke de vrijwillige landstorm in zijn nieuwe gedaante aan de weermacht zal geven, behoeft naar de meening van ondergeteekenden geen gevaar op te leveren van militaristische neigingen, noch een belemmering te vormen voor een gehoopte beperking van onze weermacht. De richting, waarin het instituut zich nu reeds ontwikkeld heeft, en de banen, welke hiervoor in het wetsontwerp zijn opengelegd, waarborgen voldoende dat van een herleving van de oude schutterij — voor zoover althans de fouten bedoeld zijn, welke destijds dat instituut aankleefden — geen sprake is.

Daar de Minister van Oorlog heeft te zorgen voor een weermacht tegen een buitenlandschen vijand, welke weermacht tevens kan worden gebruikt voor beteugeling van binnenlandsche onlusten, ligt het op den weg van dien Minister zich met stroomingen in het buitenland in het binnenland bezig te houden. Wordt dit als „inmenging” in de binnen- en buitenlandsche politiek beschouwd, dan zou de vraag, of het vaststaat, dat het Departement van Oorlog zich van iedere inmenging in de binnenlandsche politiek onthoudt, ontkennend beantwoord moeten worden. Voor de vrees, dat het militair bestuur — als hoedanig het Departement van Oorlog zal moeten worden beschouwd — leiding zou willen geven aan de politiek, schijnt intuschen geen grond aanwezig.

Niet wordt begrepen hoe een instituut, dat alle klassen der maatschappij in zich op kan nemen, in strijd zou kunnen zijn met de belangen der arbeidersklasse. Voorts zal het eer strijd tusschen burgers onderling kunnen voorkomen, dan dat deze van de oprichting het gevolg zou kunnen zijn.

Ook van het instituut der burgerwachten kan een soortgelijke preventieve werking uitgaan. Dit instituut is een uiting van den onwrikbaren wil van goedgezinde elementen om zich — desnoods met geweld — te verzetten tegen ieder, die inbreuk zou willen maken op onze politieke vrijheden en rechten. Het voortbestaan der burgerwachten is niet afhankelijk van verklaringen van partijen, die te recht of ten onrechte van Staatsgevaarlijke neigingen worden verdacht, maar van de ontwikkeling van den algemeenen toestand, zoolang in binnen- als buitenland. Zoolang in dezen toestand geen volkomen evenwicht zal zijn tot stand gebracht, zal het voortbestaan der burgerwachten gewettigd blijven.

Wat de inwendige inrichting van de burgerwacht betreft, diene het volgende. Deze is verschillend en afhankelijk van het inzicht van den burgemeester, onder wiens auspicien de burgerwacht wordt opgericht, en veelal van het inzicht van de leden der burgerwacht. Door het Departement van Binnenlandsche Zaken zijn wel aanwijzingen gegeven voor de inrichting; deze behoeven echter niet als voorschrift te worden opgevolgd. Voorts is het verlenen van hulp vanwege het Departement van Oorlog van eenige voorwaarden afhankelijk, welke opgenomen zijn in een beschikking ter uitvoering van het Koninklijk besluit van 3 Januari 1919 no. 115 (opgenomen in de *Staats-*

courant van 15 Januari 1919, no. 12). Of bij de aanmelding voor de burgerwacht soms de vraag wordt gesteld, tot welke politieke partij men behoort, is aan de Regeering niet bekend.

In het algemeen kan worden aanvaard de uiteenzetting, welke door verscheidene leden gegeven is van de verhouding tusschen vrijwilligen landstorm en burgerwacht, zoomede de omschrijving van den werkkring, voor beide instituten weggelegd, in dien zin, dat de vrijwillige landstorm een onderdeel van het leger uitmaakt en dat de burgerwacht hier geheel buiten staat, doch als plaatselijke instelling dient ter aanvulling van de plaatselijke politie en ter verzekering van de ongestoorde voortzetting van openbare, voor de samenleving onmisbare bedrijven. Het karakter van de burgerwacht als instituut, dat uit eigen aandrang van de burgerij in het leven wordt geroepen, brengt echter mee, dat in enkele gemeenten de gewapend te vervullen taak meer op den voorgrond treedt dan de ongewapende. Hiertoe draagt ook dikwijls bij, dat de leden in enkele gemeenten hoofdzakelijk militair geoefenden zijn, die dus niet ongeschikt zijn voor een gewapend te vervullen taak. De Regeering heeft aanwijzingen verstrekt om den toeloop van hen, die militair geoefend zijn, in de eerste plaats naar den vrijwilligen landstorm te leiden. Overigens is vermeden om te veel beperkingen op te leggen in de vrijheid, waarin de ontwikkeling der burgerwachten plaats heeft, omdat dit gevaar zou opleveren voor den lust, waarmede de gemeentenaren zich tot nu toe hebben vereenigd en uiting hebben gegeven aan hun burgerzin.

Het vrijwillig landstormkorps motor-, vaar- en voerwezen zal in gewijzigden vorm kunnen blijven voortbestaan, nu inmiddels gebleken is, dat de officieren en ook het verdere personeel van de afdeling Vaarwezen van dit korps niet alleen bereid zijn, maar er zelfs prijs op stellen ook na demobilisatie hun vrijwillige diensten aan den lande te blijven bewijzen, hetgeen ten goede kan komen aan de voorbereiding van het gebruik van het vaarwezen in oorlogstijd. Hierin moge het korps tevens erkenning zien van de belangrijke diensten, welke het tot dusver aan den lande heeft bewezen.

De Nota van Wijziging is ingediend zoodra het in die nota belichaamd denkbeeld bij de Regeering was gerijpt.

Ten aanzien van weduwen en weezen van landstormvrijwilligers, die in den strijd of in en door gevorderde of bevolen dienstverrichtingen het leven hebben verloren, dan wel aan de onmiddellijke gevolgen van verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken, door de uitoefening van den dienst ontstaan, zijn overleden, gelden met betrekking tot het recht op pensioen dezelfde bepalingen als voor de weduwen en weezen van de overige militairen van de land- of zee-macht.

Intusschen ligt het in het voornemen der Regeering om, wanneer het geldt ongevallen, welke dezen vrijwilligers overkomen bij de handhaving van de openbare orde, hun of de nagelaten betrekkingen

ook buiten de pensioenwetten om geldelijke hulp te verleen. Hierop heeft betrekking het bij Koninklijke Boodschap van 5 April 1919 ingediende wetsontwerp tot wijziging van het Vde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1919 (*Gedrukte Stukken* 1918—1919, 404).

Het organiseeren van dat deel van den vrijwilligen landstorm, dat gevormd wordt door dienstplichtige verlofgangers, die zich bereid verklaard hebben om bij den vrijwilligen landstorm onder de wapenen te komen krachtens beschikking van 15 November 1918 (*Legerorders* 1918, B. 366), behoort tot de taak van den inspecteur van den landstorm.

Onder het woord „dienstplicht”, voorkomende in het voorgestelde nieuwe derde lid van art. 8, moet worden verstaan dienstplicht in 't algemeen dus ook bij den landstorm.

Aangezien de positie van den vrijwilliger bij den landstorm meer overeenstemming vertoont met die van den vrijwilliger bij het reservekader dan met die van den dienstplichtige, zijn de strafbepalingen uit art. 8 van de wet van 6 Juni 1905 (*Staatsblad* no. 177) overgenomen. Deze bepalingen zijn trouwens door de wet van 29 April 1918 (*Staatsblad* no. 254) mede van toepassing verklaard op de klein-verlofgangers.

De Minister van Oorlog,
ALTING VON GEUSAU.

De Minister van Marine a. i.,
Ch. RUYS DE BEERENBROUCK.
De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Ch. RUYS DE BEERENBROUCK.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 305.

Nadere voorzieningen ter bestrijding van heling.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemeene beschouwingen.

Algemeen werd instemming betuigd met de strekking van dit ontwerp, waarop reeds zoovele jaren als een zeer noodzakelijke maatregel is gewacht en waaraan in den tegenwoordigen tijd wel bijzondere behoefte is. Men meende den Minister hulde te moeten brengen

voor den spoed, waarmede hij deze materie heeft aangevat, en prees den breeden en zeer verzorgden opzet, de scherpte van bouw en de groote volledigheid van het ontwerp waarbij inderdaad het vraagstuk wel van alle zijden is gezien. Men hoopte dan ook een nuttige werking van den gedachten wettelijken maatregel en geloofde, dat vooral de jeugdcriminaliteit, wanneer de gelegenheid om uit het gestolene voordeel te trekken zeer werd bemoeilijkt, zoude dalen.

Ondanks de bezwaren, welke men tegen de maatregelen op burgerrechtelijk en processueel gebied voorgesteld meende te moeten inbrengen, kon men zich met den opzet van het ontwerp in het algemeen zeer wel vereenigen.

Men was van oordeel, dat de indeeling in paragrafen behoorde te vervallen, omdat de inhoud van het wetsontwerp daardoor niet wordt verduidelijkt; die indeeling wordt ook voor de toelichting daarvan niet geëischt.

Artikelen.

§ 1.

Artikel 1. Verscheidene leden waren van oordeel dat de deugdelijkheid van de bestaande wettelijke regeling door de invoeging van het voorgestelde artikel 90*bis* zoude verminderen.

Naar hun oordeel valt te betwijfelen, of het juist is, dat naar het spraakgebruik een „opkoper” iemand is, die van „opkopen” zijn beroep maakt.

Onder „opkopen” wordt verstaan het koopen van een artikel tot eene zoo groot mogelijke hoeveelheid, ten einde daardoor den prijs te doen stijgen (vgl. van Dale's Woordenboek). Een „opkoper” doet dat niet; het eigenaardige van diens bedrijf is *niet* hierin gelegen, dat hij van een bepaald artikel eene groote hoeveelheid koopt, doch in de omstandigheid, dat hij bereid is om vrijwel alles, wat hem te koop wordt aangeboden, ongeacht of het nieuw of oud, gaaf of beschadigd is, te koopen, wanneer hij dat kan verkrijgen voor een prijs, die uitzicht geeft op ruime winst en voor een bedrag, dat hij in staat is te voldoen.

Tusschen de begrippen „opkoper” en „opkopen” bestaat slechts eene taalkundige, niet eene feitelijke overeenstemming en het thans in artikel 90*bis* gelegde verband is onjuist en gevaarlijk in zijne gevolgen.

Immers door de thans gegeven definitie zal eenerzijds het begrip „opkoper” allerlei menschen kunnen omvatten, zooals er in deze crisisjaren velen zijn geweest, die men met de onderhavige regeling niet wil treffen, en de omschrijving dus veel te ruim zijn, anderzijds zal men den werkelijken „opkopers” gelegenheid bieden zich buiten de werking dezer voorziening te stellen. Was toch tot dusver „opkoper” een feitelijk begrip, dat de rechter gemakkelijk naar het

spraakgebruik uitlegde, thans zal men den beklaagde gelegenheid geven om in cassatie de hem gegeven qualificatie te doen toetsen aan de wettelijke definitie, die vaak op zijn geval niet zal passen.

Andere leden, hoezeer gevoelende voor eene redactie die de genoemde bezwaren zou kunnen ondervangen, meenden dat in ieder geval verruiming van het begrip „opkooper” zeer gewenscht is en voorzagen de geschetste moeilijkheden niet in dezelfde mate, nu, naar zij hadden vernomen, dit wetsontwerp vooraf was onderworpen aan de critiek van ten aanzien der practijk van de strafrechtspraak deskundige ambtenaren, die kenlijk die bedenkingen niet hadden gedeeld.

Wel stelden deze leden de vraag, of met het voorgestelde artikel genoegzame repressie tegen de niet-beroepmatige opkoopters zou kunnen worden verkregen. Het vereischte, dat althans van den culposen heler moet zijn aangetoond, dat hij van opkoopten een *gewoonte* maakt, zal den bewijslast van het openbaar ministerie zeer verzwaren en dit te meer, nu blijkens de toelichting in het begrip opkoopten het element is gelegen, dat men de goederen koopt met het kenlijk doel om daarmee handel te drijven. Alvorens men de clandestiene opkoopters, caféhouders e. d., onder de werking van het nieuwe artikel 90*bis* zal kunnen brengen, zal zoowel de frequentie hunner handelingen als hun doel om handel te drijven moeten zijn aange-toond. Men gaf in overweging reeds iedere handeling van „opkoopten”, in welk begrip uiteraard al de gedachte ligt van een niet op zich zelve staande daad, voldoende te achten om de artikelen 417*bis* e. v. in werking te doen treden. Daarnevens zoude men, althans in de toelichting van „opkoopten” liever de negatieve omschrijving zien gegeven, dat hiertoe alle koop behoort, die niet beoogt het voorwerp voor eigen gebruik te verwerven. Immers de opkoopt, die met de gekochte waar niet handel wil drijven, of van wien dit althans niet kan worden bewezen, doch die de goederen zelf weer wil gaan verhuren, verpanden enz., zoude anders zich wellicht aan de werking dezer bepaling kunnen onttrekken.

De redactie van het tweede lid ondervond bij verscheidene leden critiek. Aan de uitdrukking „benaming” zoude men de voorkeur geven boven „titel”. Ook betoogden deze leden dat de gedachte, dat „handelingen eene strekking hebben” niet juist zoude zijn, vermits het begrip handeling altijd subjectief is, en dus beter te lezen ware „handelingen, waarmede wordt beoogd”.

Andere leden merkten mede in verband met het in het eerste lid van art. 90*bis* bepaalde op, dat de strekking van de door den opkoopt vereischte handeling huns inziens is het verkrijgen van den eigendom van het te koop aangeboden goed, en dus het tweede lid ertoe moet leiden, dat alle kooplieden zijn opkoopters. Zij trokken in twijfel of dit was bedoeld en konden die bedoeling allerminst goedkeuren.

Men betwijfelde, of de bepaling van het tweede lid practisch effect zou hebben, wijl de bewijslast van het werkelijk karakter der handeling van opkopen steeds op het openbaar ministerie zal drukken; een enumeratie-methode van gelijkwaardige handelingen scheen verkiezlijker.

Eindelijk vroeg men nog, of — nu men bij gebreke van wettelijke definitie wel aan het gangbare begrip van „opkoooper” moest vasthouden — daaronder ook zoude vallen de handelaar in effecten, die evenzeer als de opkoooper den afzet van gestolen goederen buitengewoon kan bevorderen. Ook wenschten eenige leden te weten of de in-pand-nemer niet uitdrukkelijk met den opkoooper moet worden gelijkgesteld; het in pand nemen van een voorwerp door een pandjeshouder is toch niet een handeling van „kenlijk gelijke strekking” als het koopen van een artikel door een opkoooper. Anderen zouden de daden van pandjeshouiders, indien daartegen moet worden opgetreden, op andere wijze willen beteugelen dan door eene onlogische uitbreiding van de begrippen „koooper” en „opkoooper”.

Artikel 2. Gevraagd werd met welk doel in artikel 417ter eene redactie is gekozen afwijkende van die van het te schrappen tweede lid van artikel 417 Wetboek van Strafrecht.

Mede werd ter sprake gebracht tot welke gevolgen de ontzetting der beroepsuitoefening zal moeten leiden van hem die in een ander beroep, bijv. caféhouder, van opkopen eene gewoonte maakt. Zal deze van zijn hoofdberoep als dat van caféhouder, winkelier, wateren vuurneringhouder enz. kunnen worden ontzet? Indien daarop, zooals men vermoedde, het antwoord ontkennend zal luiden, dan drong men er op aan, dat de wet juist zoodanigen maatregel, die voor goede repressie onmisbaar is, zoude mogelijk maken en het eenige middel zoude bieden, dat tegen herhaling zal waken.

Artikel 3. Bij de bespreking der strafbedreiging in dit en van andere artikelen van het ontwerp werd door eenige leden de wensche-lijkheid betoogd, dat in alle die gevallen den rechter de bevoegdheid zou worden verleend, te gelijker tijd een vrijheidsstraf *en* een geldboete op te leggen, omdat bij door den dader behaalde grove winsten naast een vrijheidsstraf een vermogensstraf behoort te worden opgelegd. Daarnevens zou men, nu artikel 417bis de keuze geeft tusschen beide soorten van straffen, ook die keuze in de artikelen 416 en 417 willen openen, evenals dit ten aanzien van diefstal het geval is; vooral bij droleuse heling is een geldstraf dikwijls meer doeltreffend dan een lichte vrijheidsstraf. Andere leden hadden bezwaar incidenteel af te wijken van het in het Strafwetboek neergelegde stelsel: „dat vrijheidsberoving en geldboete zijn straffen van zoozeer verschillende aard en strekking dat gelijktijdige oplegging van beide aan denzelfden persoon voor het zelfde feit zich niet laat verdedigen (Memorie van Toelichting, Smidt I, tweede druk, blz. 148)”.

Bij vergelijking der strafbepalingen op doleuse en op culpose heling miste men na artikel 417*bis* een aan artikel 417 ten opzichte van artikel 416 equivaleerende bepaling; de culpose-heler behoorde bij gewoonte-handelingen met het dubbele strafmaximum te worden bedreigd.

Van de beoogde verruiming in dit artikel aangegeven nopens de wetenschap van den heler ten aanzien van de herkomst der goederen, stelden velen zich weinig effect voor, vermits de rechtspraak ook nu reeds het „weten” in den zin van „redelijkerwijs moeten vermoeden” aanneemt. De Hooge Raad, arrest van 13 Juni 1916 (*Weekblad van het Recht* no. 9979), verklaarde toch reeds, dat artikel 416 Wetboek van Strafrecht niet is geschonden door de beslissing, dat het *moeten* weten van den beklaagde, dat eenig voorwerp door misdrijf is verkregen, zich tot een met *weten* gelijk te stellen inzicht uitstrekt. Het arrest van 28 October 1918 (*Weekblad van het Recht* no. 10341) gaat zelfs nog verder door de beslissing, dat de wet voor heling niet vereischt de *stellige wetenschap*, dat eenig voorwerp door misdrijf is verkregen, doch dat daartoe voldoende is, zoodanig inzicht des daders ten aanzien van de misdadige herkomst van het voorwerp als uit het begrijpen dier herkomst volgt.

Bij een juiste toepassing van de leer van het voorwaardelijk opzet schijnt dan ook voor een verruiming als het ontwerp bedoelt, nauwelijks plaats, en zelfs wanneer men nog een practisch waarneembare nuance mogelijk acht tusschen de uitlegging van den Hoogen Raad van artikel 416 in den zin van „moeten begrijpen” en het „redelijkerwijze moeten vermoeden” van artikel 417*bis* (men vgl. de artikelen van mr. Hillesum in *Weekblad* no. 10354 en mr. Frenkel in *Weekblad* no. 10359), dan nog zal men het publiek moeilijk duidelijk kunnen maken, waarom tegen hem die had „moeten begrijpen” een strafmaximum van 3 jaren, tegen iemand, die had „moeten vermoeden” een van één jaar wordt bedreigd. Dit klemt te meer nu het niet duidelijk is of de bedoeling heeft voorgezetten om de culpose handeling strafbaar te stellen dan wel om het bewijs van de doleuse handeling gemakkelijker te maken, en voor de laatste onderstelling te meer grond bestaat, omdat de strafbedreiging tegen dit schuld-delicet zoo zwaar is, dat zij alle andere schuldbedreiging in het wetboek (culpose dooding kan slechts met negen maanden worden gestraft) verre overtreft. Men vergelijke voor de verhouding van de bedreigde strafmaxima in het ontwerp en die van het bestaande wetboek het hoofdartikel in *Weekblad van het Recht* van 17 Februari 1919, no. 10363.

Wenscht de Regeering niettemin eene redactie als in artikel 417*bis* aangegeven te behouden, en meent men de beoogde verruiming niet door wijziging van artikel 416 te kunnen vinden, dan kan worden gevraagd, of artikel 416 niet behoorde te vervallen. Wordt toch het bewijs van het te laste gelegde feit gemakkelijker gemaakt, dan zal het openbaar ministerie in den regel de dagvaarding naar den eisch van artikel 417*bis* redigeeren en bestaat er geen behoefte aan het

naast elkander bestaan van twee bepalingen van vrijwel gelijke strekking. Wil men werkelijk een stap verder gaan, dan ware beter te spreken van „redelijkerwijs kunnen vermoeden”, een eisch, die bij onregelmatigen handel als de onderhavige niet te zwaar schijnt.

De woorden „indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, eerste lid” waren naar het oordeel van vele leden overbodig, omdat samenloop van opzet en schuld niet denkbaar is ten aanzien van een zelfde handeling en mocht dit nochtans voorkomen de artikelen 55 en 61 Wetboek van Strafrecht toepassing moeten vinden.

Artikel 4. De opsomming in den aanhef van het ontworpen artikel 437 Wetboek van Strafrecht leidde tot de opmerking, welke evenzeer geldt voor de artikelen 437*bis*, 437*ter* en 8 van het ontwerp, dat deze na de omschrijving van het begrip „opkoper” en de schrapping van het woord „winkelhoudende” uit het bestaande artikel weinig zin heeft. Immers vallen allen, die de opgesomde beroepen uitoefenen, voor zoover zij zich met koopen van gebruikte voorwerpen bezighouden, naar de gedachte beteekenis van „opkoper” reeds onder dit begrip. Het is waar, dat daarnevens het met name noemen van daaronder te brengen neringen niet behoeft te schaden, doch de conclusie zou kunnen worden getrokken, dat andere daarmede gelijk te stellen beroepen vrijelijk zouden uitgaan. Men denke aan handelaren in instrumenten, rijwielbanden of rijwielonderdeelen, antiquairs, metaalhandelaren en dergelijke. Men zou dus óf de opsomming volledig moeten maken, wat intusschen zeer moeilijk is, óf met het algemeen begrip „opkoper” moeten volstaan.

Men vreesde voorts, dat de wijziging van „winkelhoudende opkoper of tagrijn” in de uitdrukking „opkoper of tagrijn” zonder beperking wel eene verruiming, maar geen verbetering zou zijn. In den oorspronkelijken tekst van het Strafwetboek kwam dezelfde ruime uitdrukking voor, doch zij werd bij de behandeling in den bestaanden zin beperkt, omdat men gevoelde het voorschrift niet te kunnen toepassen op lieden die langs de huizen venten of op de openbare straat allerlei versleten goed koopen. Men was van oordeel, dat de nakoming van de toen voorgestelde, thans geldende veel minder ver gaande bepaling van die lieden niet kan worden gevorderd; kan men dan nu van deze menschen eischen, dat zij de zeer ver gaande voorschriften van de artikelen 437, 437*bis* en 437*ter* zullen naleven? Dit komt op een geheel verbieden van hun beroep neer.

Bij de bepaling onder no. 1 zoude men in plaats van het steeds ietwat vage begrip „onverwijld” liever den eisch van een van dag tot dag bijhouden willen gesteld zien.

Ook wenschte men in het slot van dit nummer de bepaling zien opgenomen, dat de politie een bepaalden termijn kan stellen door welks verloop de nalatigheid in het vertoonen van zelf reeds vaststaat, een opmerking welke evenzeer geldt voor het bepaalde in art. 437*bis* onder no. 7. Moest voorts het inschrijven van opzettelijk on-

juiste opgaven niet op het voetspoor van artikel 49 der „Pandhuiswet” worden strafbaar gesteld?

Bij de bepaling onder no. 2. werd gevraagd, waarom de woorden „gedeputeerde staten” niet met hoofdletters zijn geschreven, zooals in andere wetten gebruikelijk is. Ten aanzien van dit voorschrift werd twijfel uitgesproken — eene opmerking, welke bij art. 437ter werd herhaald — of het wel aanbeveling verdient in het Wetboek van Strafrecht eene bijzondere wetgevende macht aan de gemeentebesturen toe te kennen. Al erkende men, dat dit ook reeds in andere administratieve wetten, met name in de Woningwet, is geschied, een dergelijke regeling in de Strafwet schijnt met eene goede verdeling der rechtsstof over de verschillende wetten in strijd; bovendien schijnt het juistere dergelijke bepalingen op te nemen in de Gemeentewet, waarin men zoo volledig mogelijk de omschrijving van de legislatieve macht der gemeentebesturen behoort te vinden. Vele leden betoogden voorts, dat het niet gewenscht is, dat de raad eener gemeente, zij het onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, voorschriften omtrent het register zal kunnen uitvaardigen, welke op straffe van het bepaalde in artikel 437 moeten worden nageleefd. Nu de Rijkswetgever te dien opzichte voorschriften heeft gesteld, behoort de gemeentewetgever zich daarvan te onthouden. Verschillend recht op dit stuk in verschillende gemeenten voor gelijke gevallen achtte men zeer ongewenscht. Ging men eenmaal dien weg op, dan was er geen reden om niet ter voorkoming van tal van andere delicten als diefstal, strooperij, mishandeling enz. dit stelsel te volgen. Wil men nochtans den raad tot het geven van aanvullende voorschriften bevoegd verklaren en met afwijking van artikel 161 der Gemeentewet bepalen, dat de raad *geen* straf op overtreding van die voorschriften kan bedreigen, doch deze krachtens artikel 437 Wetboek van Strafrecht strafbaar zullen zijn, indien het raadsbesluit door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd, dan zal dat op andere wijze behooren geregeld te worden dan thans is voorgesteld. Uit het ontworpen artikel 437, 2o., waren dan de woorden „onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten” te schrappen en in artikel 194 Gemeentewet de bepaling op te nemen, dat zoodanige aanvullende bepaling aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen is. Men herhaalde echter, dat men deze geheele regeling onjuist achtte en aan het stelsel der Gemeentewet wenschte getrouw te blijven.

Andere leden daarentegen konden zich met de voorgestelde regeling zeer wel vereenigen, te meer omdat het te bestrijden euvel in verschillende gemeenten een zeer verschillend karakter draagt en dus ook, binnen de door de Rijkswet getrokken grenzen, verschillende repressieve behandeling eischt. Bij de uitvoering der wet tot bestrijding van zedeloosheid was ook plaatselijke aanvulling met goed gevolg toegepast.

Is, zoo vroeg men verder, eene dergelijke regeling door de gemeenteraden, wanneer daarop niet de goedkeuring van Gedeputeerde Staten is gevraagd, en bijzonderlijk straf is bedreigd, onverbindend, of,

indien dit niet het geval is, hoe is dan de verhouding tussehen wel en niet goedgekeurde verordeningen? Is er dan alleen verschil in strafmaxima? Had men zich ten deze laten leiden door het geval van de niet verbindend geachte Amsterdamsche ontwerp-verordening op dit stuk?

Artikel 5. De bepaling onder no. 1 leidde tot de meening, dat de tusschenzin „waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden” beter zou kunnen worden geschrapt. De Pandhuiswet bevat de omschrijving, dat het kind „kenlijk” den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt, een uitdrukking, die door haar objectief karakter in ieder geval boven die van het ontwerp is te verkiezen. Beter ware het echter, in aansluiting aan artikel 252, 2o., Wetboek van Strafrecht te volstaan met de enkele vermelding van den leeftijd. Niet minder dan van den vergunninghouder kan men van den opkoper verlangen, dat deze zich in twijfelachtige gevallen van leeftijd van den handel met kinderen onthoude.

De uitdrukking onder no. 3 „een hem onbekend persoon” kan tot ongewenschte gevolgen leiden, waar dit vooropstellen van het „onbekend” zijn de geheele strafbepaling beheerscht en dus de omstandigheid, dat de opkoper den dief wel kent, wellicht reeds jaren met dezen omgaat, hem ontslaat van de noodzakelijkheid diens woonplaats en zelfs diens werkelijken naam te kennen.

Enkele leden vroegen bij dit nummer, of niet een strafbedreiging tegen den opkoper, ook bij juiste invulling van het register, moet worden opgenomen, indien deze zonder behoorlijk onderzoek tot invulling van het register is overgegaan.

In de slotzinsnede van het bepaalde onder no. 5 zouden verscheidene leden de woorden „indien hij dit bij behoorlijke voorzorg of oplettendheid of bij behoorlijk toezicht had kunnen vermijden” willen zien vervallen. Die beperkende bepaling scheen hun onnoodig en gevaarlijk, waar de opkoper met de „duidelijke omschrijving” in de hand steeds kan en moet waken tegen de gewraakte houding.

§ 2.

Zeer velen leden verklaarden overwegend bezwaar te hebben tegen de voorgestelde wijziging van artikel 637 van het Burgerlijk Wetboek. Ten eerste konden deze leden niet inzien, waarom de onderhavige regeling ter voorkoming van heling zich ook moest uitstrekken over „verlorene zaken”, maar ook nopens ontvreemde goederen scheen hun het voorgestelde middel veel te ingrijpend voor het verkeer om uitsluitend ter wille van de beteugeling van heling te kunnen worden aanvaard. Zij achtten het niet gewenscht, dat eene bepaling, welke zoovele eeuwen lang eene plaats in ons recht heeft ingenomen en als juist werd erkend, thans zou worden geschrapt alleen omdat het aantal diefstallen belangrijk was toegenomen. Immers mag worden aangenomen, dat dit laatste is een verschijnsel van voorbijgaan-

den aard, hetwelk in de eerste plaats hieraan is toe te schrijven, dat het openbaar ministerie en de rechtscolleges dermate met werk zijn overladen, dat een groot aantal diefstallen langen tijd onvervolgd blijft en de straffenrichtingen zoo overvol zijn, dat de vonnissen eerst langen tijd, nadat zij in gewijsde zijn gegaan en nadat de veroordeelden zich vaak weder meermalen aan recidive hebben schuldig gemaakt, worden ten uitvoer gelegd. Indien bij vervolging en executie de parketten van een doelmatige schifting gebruik maakten en slechts de ernstigere feiten vervolgden, zou, meende men, die achterstand spoedig verdwijnen. Zeer zeker was dit, huns inziens, geen reden om gevaarlijke proeven te nemen op het gebied van het burgerlijk recht.

De steller van deze bepaling heeft zich blijkbaar te veel op het standpunt gesteld, dat alle gestolen goederen door hun uiterlijk als „ongeregelde” goederen zijn te herkennen en dus door alle koopers daarvan groote omzichtigheid kan worden betracht. In werkelijkheid is dit echter geenszins het geval en iedere koper in een winkel zal ook bij de grootste zorgvuldigheid zich aan een verliesmogelijkheid blootstellen, waartegenover zijn regresrecht op den verkoper niet opweegt. Zijn de goederen reeds in de vierde of vijfde hand, dan wordt de positie van den koper steeds moeilijker en niet ondenkbaar is, dat de handel weldra uitsluiting van regresrecht, afstand van vrijwaring, zal moeten bedingen. Betreft het bovendien waardevolle goederen, schilderijen, kostbaarheden e.d., dan is het regresrecht ook vaak practisch waardeloos en de weinig kapitaalcrachtige winkeliers zullen steeds wantrouwige koopers tegenover zich zien. Op het belangrijke beginsel van art. 2014 B.W. wordt door eene bepaling als deze op bedenkelijke wijze inbreuk gemaakt.

In het bijzonder zag men bezwaar in de voorgestelde bepaling ten aanzien van effecten. Is de effectenbeurs, hoewel uitgaande van eene particuliere vereeniging, eene openbare veiling, zoo vroeg men. Maar ook wanneer die vraag bevestigend wordt beantwoord, tot hoe groote bezwaren zal men dan niet komen bij de verhandeling van incurante fondsen of zelfs van courante effecten voor zoover die door de effectenkantoren buiten beurstransactie worden verhandeld.

Ook naast effecten zijn er tal van andere roerende goederen, welke buiten jaarmarkten of veilingen worden verkocht en te wier aanzien het noodzakelijk is, dat de koper te goeder trouw volkomen rechtszekerheid bezit. Bij de keus van het belang van „eerbiedwaardige eischen” van het verkeer en dat van den bestolene, zouden deze leden de schaal naar dat van het verkeer willen doen overslaan, niet slechts omdat eerstgenoemd belang veel grooter is, het gevoel van rechtsonzekerheid zich over de geheele maatschappij zou verbreiden, als ook omdat de bestolene in zoover reeds minder steun verdient dan de koper te goeder trouw, waar de eerste ten minste veiligheidsmaatregelen heeft kunnen nemen, welke voor den laatste onmogelijk zijn. Men kan hun, die over weinig middelen beschikken, en dat

zullen vooral personen zijn, die van deze wetswijziging nadeel zouden ondervinden, er geen verwijt van maken, dat zij bij voorkeur koopen bij handelaren in reeds gebruikte artikelen.

Eindelijk wees men er nog op, dat de ontworpen maatregel niet preventief tegen diefstal zal blijken te werken, veeleer het omgekeerde het geval zal zijn. Door den houder van een later als gestolen aan te merken goed aan een ernstig verlies bloot te stellen, prikkelt men dezen om niet tot aangifte of tot ontdekking van den dader mede te werken en zal de recherche bij het onderzoek naar ontvreemde voorwerpen ongetwijfeld moeilijkheden ondervinden, vooral waar verzwijging of ontkenning van het bezit geen strafbare handeling oplevert.

§ 3.

Artikel 7. Ook tegen dit artikel bestond bij verschillende leden ernstige bedenking. Men achtte dit wetsontwerp niet de geschikte gelegenheid om een wijziging te brengen in de bevoegdheid van den strafrechter in burgerlijke zaken en meende dat dit punt moest worden aangehouden tot de rechtsmacht van den strafrechter in haar geheel zal worden herzien. De thans gegeven regeling was te weinig stelselmatig en te summier. Talrijke vragen rijzen aanstonds bij de gedachte aan de toepassing der voorgestelde regeling. Immers de belanghebbenden bij het civiel proces zullen zeer vaak niet ter terechtzitting tegenwoordig zijn of niet op wettelijke wijze vertegenwoordigd. Waar nu de rechter volkomen arbitrair de nieuwe bepaling al of niet zal kunnen toepassen, bestaat er zelfs geen aanleiding voor de belanghebbenden, om te trachten, gesteld al dat zij daarop eenigen invloed zouden kunnen oefenen, zich ter zitting in het incidenteel civiel proces te doen vertegenwoordigen. Wie zal de vordering tot toepassing van het nieuwe artikel doen? Het openbaar ministerie wellicht, maar dit kent vaak de burgerlijke rechtsverhoudingen omtrent de in beslag genomen voorwerpen niet. Of moet de belanghebbende zijn wensch kunnen kenbaar maken? Maar in zulk een geval zouden dan toch de vorm van het verzoek en de rechtsgevolgen daarvan moeten zijn omschreven. Wie beslist of de voorwaarden, waaronder de teruggave is gelast, al dan niet zijn nageleefd? Treedt hier de griffier als rechter op? Is met de woorden „onverminderd de regten van derden” bedoeld, dat de beslissing van den rechter steeds de rechten van derden onverkort laat voortbestaan, of hangt het van den inhoud der beslissing af, of dit het geval zal zijn? En moet het strafvonnis die rechten uitwerken en vaststellen? Welke waarborgen worden gesteld voor de belangen van de zgn. tusschenhand, indien de voorwerpen inmiddels uit verschillende handen zijn overgegaan? Deze en vele andere vragen dringen zich op en dit met te meer kracht, waar — men denke aan een gestolen belangrijk effectenbezit — zeer groote geldelijke belangen bij de beslissing kunnen zijn betrokken.

Evenzeer als door de ontworpen wijziging van art. 637 Burgerlijk Wetboek kan ook door deze bepaling het handelsverkeer sterk worden aangetast, en de rechtsonzekerheid wordt in dat geval te grooter, waar niemand kan voorzien door welke beginselen de rechter zich bij zijne beslissing zal laten leiden.

Andere leden verklaarden op de gronden in de toelichting gegeven het voorgestelde artikel toe te juichen, waarin zij een eersten stap zagen naar eene vereenvoudiging en bespoediging van het civiel proces, waartegenover eerstgenoemde leden opmerkten, dat ook zij zeer gevoelden voor „snel recht”, mits daarbij de nog hoogere eisch van „goed recht” niet worde uit het oog verloren.

Enkele leden gaven nog de oplossing aan de hand, dat de koper slechts dan zou worden schadeloos gesteld, als hij zou kunnen aantoonen redelijke voorzorgen te hebben in acht genomen.

§ 4.

Artikel 8. Terwijl men met de gegeven grootere opsporingsbevoegdheid algemeen verklaarde in te stemmen en in de macht tot inspectie van opkooerslocaliteiten een der belangrijkste punten van het wetsvoorstel gelegen achtte, werd de vraag gedaan of de uitdrukking „in de uitoefening van zijn bedrijf” er niet toe leiden kan, dat hij die slechts „opkoper” is door van opkopen niet een beroep doch slechts eene gewoonte te maken, aan den plicht tot toelating van de politie in zijne localiteiten ontsnapt.

Aldus vastgesteld, 20 Februari 1919.

VAN VEEN.
VISSER VAN IJZENDOORN.
VAN DER VOORT VAN ZIJP.
DRESSELHUYS.
HUGENHOLTZ.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 22 Maart 1919).

De opmerkingen en beschouwingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag betreffende het onderzoek van dit wetsontwerp in de afdelingen, geven den ondergeteekende aanleiding tot de volgende beantwoording.

Algemeene beschouwingen.

De ingenomenheid met de indiening van dit wetsontwerp, waaraan het Voorloopig Verslag uiting geeft, was den ondergeteekende uiteraard zeer aangenaam. Ook hij verwacht daarvan eenige nuttige

uitwerking, niet in het minst wat aangaat de criminaliteit van de jeugd.

Met handhaving van den opzet van het ontwerp, waarmede immers de Kamer zich in het algemeen zeer wel heeft kunnen vereenigen, heeft hij ernstig gestreefd naar tegemoetkoming aan geopperde bezwaren. En in het algemeen is de veelzijdige en belangrijke inhoud van het Voorloopig Verslag, waarbij op elk onderdeel van het ontwerp uitvoerig is ingegaan, den ondergeteekende een welkome aanleiding geweest om de pijlers van deze voorziening nog eens alle op hare soliditeit te beproeven.

De indeeling van het ontwerp in paragrafen geeft aan de voorgestelde regeling een meer overzichtelijk karakter, hetwelk beter ware te behouden.

Artikelen.

§ 1.

Artikel 1. In het licht van de scherpzinnige opmerkingen betreffende dit artikel moge zijn strekking nog eens naar voren worden gebracht. De term „opkooper” komt reeds thans in het Wetboek van Strafrecht (art. 437) voor, zonder, voor zoover den ondergeteekende bekend is, tot moeilijkheden aanleiding te hebben gegeven. Aan een nadere omschrijving van dien term is in zoover geen behoefte. Twee dingen dienen intusschen vast te staan. Eerstens, dat ook hij, die enkel *bij wege van gewoonte* doet wat eens opkoopeers is, als „opkooper” is aan te merken. Ook zonder een uitdrukkelijk voorschrift van die strekking zou dat wel als regel, wellicht steeds, worden aangenomen, doch het komt beter voor hier den veiligen weg te nemen. En vervolgens, dat iemand opkooper blijft, ook al geeft hij aan zijn bedrijf, met behoud van het maatschappelijk gevaarlijk karakter daarvan, een dusdanig karakter, dat daarin niet bepaald wordt gekocht en in zoover betwijfeld kan worden of het nog wel is een „opkoopeersbedrijf”. Het komt er nu op aan, die twee dingen in de wet vast te leggen. Dit is te meer noodig, waar het gilde der opkoopeers, met rechtsgeleerde hulp, ongetwijfeld trachten zal door de mazen van de gewijzigde strafwet te sluipen. Dit wat aangaat de noodzakelijkheid van een bepaling in den trant van het voorgestelde artikel 90*bis*.

Wat nu betreft dat artikel zelf blijft de ondergeteekende van oordeel, dat een „opkooper” is iemand, die van „opkoopeers” zijn beroep (of gewoonte) maakt. Toen destijds een rechtsgeleerde commissie, benoemd door de vereeniging „Pro Juventute” te Rotterdam, een concept-verordening betreffende het opkoopeersbedrijf samenstelde, beval zij als grondlegend voorschrift der eventueele verordening aan een artikel, waarvan het tweede lid luidde ¹⁾: „Voor de toe-

¹⁾ Jaarverslag „Pro Juventute” Rotterdam over 1914, blz. 37.

passing dezer verordening wordt geacht het opkooptbedrijf uit te oefenen ieder, die van het opkoopt eene gewoonte maakt." Ook hier was dus de gedachtengang in den grond deze, dat om in het algemeen van Dale's Woordenboek te spreken, een „opkoopt” is „die opkoopt”.

Het doet, gelet op deze omschrijving, eenigszins eigenaardig aan, dat sommige leden, juist met een beroep op van Dale, betoogen, dat een „opkoopt” *niet* zou zijn iemand, die „opkoopt”. Zij beroepen zich daarbij op van Dale's omschrijving van „opkoopt”, n.l. als „koopt (eene groote hoeveelheid van eenig artikel, meestal met het doel den prijs daarvan te doen stijgen)”. Inderdaad moet worden erkend, dat een „opkoopt” in den zin van artikel 437 Wetboek van Strafrecht dat niet noodzakelijk en zelfs niet als regel doet. Zien intusschen de hier bedoelde leden niet te veel voorbij, dat de term „opkoopt” naar het spraakgebruik meer dan één beteekenis heeft en dat de hier in aanmerking komende beteekenis is die, welke in de Memorie van Toelichting is aangeduid — niet omschreven — als „ het koopt van gebruikte of ongeregelde goederen of, buiten den geregelde handel, zoo b.v. van willekeurige of onbekende personen, van andere dan geordende leveranciers of handelaars, van goederen, met het kenlijk doel om met die goederen handel te drijven” of, beter gezegd, om daaraan te verdienen? Gelijk gezegd, is dit geen definitie, het spraakgebruik is ten deze beslissend, doch aldus kan het „opkoopt” in zijn hier bedoelde bijzondere beteekenis zoo ongeveer worden aangeduid. Men lette slechts op het spraakgebruik. Het koopt van gebruikte of ongeregelde goederen wordt in het algemeen als „opkoopt” aangemerkt. De horlogemaker, die van de fabriek horloges bestelt, koopt die niet op, wel echter wanneer hij ze koopt van willekeurige personen, die ze hem komen aanbieden. Nu laat de ondergeteekende geheel daar, of en in hoever de hier bedoelde bijzondere beteekenis van „opkoopt” wellicht mede onder den invloed van het speciale begrip „opkoopt” is ontstaan ²⁾, doch in het spraakgebruik is die bijzondere beteekenis niet te miskennen, zoodat de rechter voldoende aanwijzingen zal kunnen vinden om

²⁾ Men zie het Woordenboek der Nederlandsche Taal (Elfde Deel, Zesde Afl. levering, bewerkt door dr. G. J. Boekenoopt), hetwelk „opkoopt” vermeldt als afgeleid van „opkoopt” en waarin men onder de verschillende beteekenissen van „opkoopt” en „opkoopt” o.a. vindt de volgende welke hier meer in aanmerking komen. „Opkoopt”: „2) In 't bijzonder. Kleine koopman, die oudroest, oude kleeren of antiquiteiten enz. opkoopt en verhandelt” (vb.: „De uitdrager, winkelhoudende opkoopt of tagrijn” uit art. 437 Wetboek van Strafrecht). „Opkoopt”: „c) In toepassing op kleine kooplieden of verzamelaars, die er hun werk van maken bepaalde zaken op te koopt” (vb.: oud zilver opkoopt, rariteiten opkoopt, oude kleeren opkoopt). Overigens dient men ten aanzien van min of meer rechtskundige begrippen als „opkoopt” en „opkoopt” met taalkundige woordenboeken zeer voorzichtig te zijn. Spraakgebruik en woordenboeken wijken ten deze nog al eens van elkander af. En ten slotte is het spraakgebruik beslissend (vgl. H. R. 1 Mei 1903 W. v. h. R. 7919).

uit te maken wat onder den term „opkooopen” valt of niet valt. En bovendien komt, gelijk reeds werd opgemerkt, de term „opkoooper” ook reeds thans in het wetboek voor, zonder tot moeilijkheden in de toepassing aanleiding te hebben gegeven, en ook thans is, naar het oordeel van den ondergeteekende „opkoooper” wie zijn beroep (of gewoonte) maakt van „opkooopen”. Bezwaren zijn derhalve van die omschrijving geenszins te vreezen. Van de beschouwingen der hier bedoelde leden, die van het begrip „opkoooper” los van „opkooopen” een bepaling geven, nam de ondergeteekende met belangstelling kennis. Zijns inziens is die bepaling wel globaal, doch niet in allen deele juist en zou zij ontduiking al zeer gemakkelijk maken. Terwijl bijv. deze leden het eigenaardige van het „opkooopersbedrijf” naar het spraakgebruik vooral zoeken in zijn bereidheid om vrijwel alles, wat hem te koop wordt aangeboden, te kooopen, zou de ondergeteekende meenen, dat wie zijn beroep maakt van „opkooopen”, het karakter van „opkoooper” niet verliest, wanneer hij zijn bereidheid tot *bepaalde* zaken, als koper, antiquiteiten of rijwielonderdeelen, beperkt.

Uit het bovenstaande volgt, dat aan de gangbare beteekenis van „opkoooper” als iemand, die in de ten deze daaraan te hechten bijzondere beteekenis „opkoopt” eigenlijk niet wordt getornd. De ondergeteekende vertrouwt, dat in verband daarmee de hier bedoelde leden hunne aanvankelijke bezwaren zullen willen prijsgeven. Immers behoeft dientengevolge niet te worden gevreesd, dat onder het begrip „opkoooper” nu in eens tal van personen zullen vallen, die thans niet als „opkooopers” zijn aan te merken. En de vrees, als zou artikel 90*bis* aan de werkelijke „opkooopers” de gelegenheid bieden zich buiten de werking dezer voorziening te stellen, kan al evenmin gegrond worden geacht, juist omdat die personen reeds thans zijn „opkooopers” en het dus onder de ten deze materieel niet gewijzigde strafwet zullen blijven. Evenals nu zal de rechter naar het spraakgebruik hebben te beoordeelen, of iemand al dan niet is „opkoooper”, d.i. zijn beroep (of gewoonte) maakt van „opkooopen”. En bovendien strekt artikel 90*bis* juist om het begrip „opkoooper” voor zoover noodig nog iets te *verruimen*.

Inderdaad is dit wetsontwerp vooraf aan het oordeel van het openbaar ministerie onderworpen en is artikel 90*bis* mede in het licht van de ingewonnen adviezen opgesteld. Met andere leden ziet de ondergeteekende daarin een waarborg te meer voor de juistheid van opzet en redactie. Hij zou dan ook van oordeel zijn, dat het artikel in de practijk geen moeilijkheden — alleen voordeel — zal bieden.

Natuurlijk zal het bewijs, dat iemand van het opkooopen een beroep of een gewoonte maakt, moeten worden geleverd. Doch dit zal in den regel, ook wat betreft het bewijs van de „gewoonte”, zonder veel bezwaar kunnen geschieden, al eischt het laatst genoemde bewijs, dat herhaling is geconstateerd. Nog verder gaan en als „opkoooper” aanmerken een ieder, die, al is het slechts één keer, opkoopt, komt den ondergeteekende weinig raadzaam voor. Er heerscht overigens ten deze blijkbaar eenig misverstand. Immers behoeft ten

aanzien van den niet-opzettelijken heler niet te worden aangetoond, dat hij is „opkooper”. Een ieder, die enig voorwerp koopt, enz., redelijkerwijs moettende vermoeden, dat het door misdrijf verkregen is, zal ingevolge de voorgestelde opneming van artikel 417*bis* strafbaar zijn. En wat aangaat de voorgeslagen uitbreiding van het begrip „opkooopen” in dien zin, dat daaronder alle koop zou vallen, die niet beoogt het voorwerp voor eigen gebruik te verwerven, moet de ondergeteekende erkennen, dat zijn in de Memorie van Toelichting gegeven aanduiding van het begrip „opkooopen” in zoover nog te eng is geweest, dat het kenlijk doel om met de gekochte goederen „handel te drijven” bij nadere beschouwing voor dat begrip niet essentieel is. Het kenlijk doel om aan de gekochte goederen te verdienen, is ongetwijfeld ook naar het spraakgebruik voldoende. Reeds hierboven heeft hij bedoelde aanduiding in dien zin gecorrigeerd. Een „opkooper” zou deze zijn qualificatie zeker niet verliezen, indien hij, om buiten het bereik van artikel 90*bis* te vallen, voortaan de gekochte goederen nog maar alleen zou verhuren of verpanden.

Ook het tweede lid zou de ondergeteekende willen handhaven. De term „titel” schijnt voor handelingen met rechtskundige beteekenis de meer eigenaardige. Waarom handelingen niet eene „strekking” zouden kunnen hebben, vermag hij niet te zien.

Ter voorkoming van ontduiking wil het tweede lid onder opkooopen begrijpen handelingen, welke onder eenigen anderen titel kenlijk dezelfde strekking hebben, d. w. z. handelingen, welke evenals het „opkooopen”, binnen de grenzen van de daaraan naar het spraakgebruik te hechten beteekenis, strekken om zich gebruikte of ongeregelde goederen of, buiten den geregelden handel, goederen te verschaffen, met het kenlijk doel om daaraan te verdienen. Geenszins kan dus het tweede lid er toe leiden, dat alle kooplieden zouden worden opkooopers.

Natuurlijk rust de bewijslast van de kenlijk gelijke strekking op het openbaar ministerie. Het bewijs schijnt intusschen veelal geen bijzondere moeilijkheden te zullen bieden. Een enumeratie-methode van gelijkwaardige handelingen zou den opkooopers eene te schoone gelegenheid openen om zich aan de toepasselijkheid van artikel 90*bis* te onttrekken en worde mitsdien beter vermeden.

Dat een handelaar in effecten onder bepaalde voorwaarden als „opkooper” zou moeten worden aangemerkt, is niet uitgesloten. Evenals thans zal daarover de rechter hebben te beslissen. De voorgestelde strafbepaling tegen de niet-opzettelijke heling treft intusschen zoodanigen handelaar c.q. ook dan, wanneer hij niet is „opkooper”. De rechtspositie van den pandhuishouder is afdoende geregeld bij de Pandhuiswet 1910 (*Staatsblad* no. 321).

Artikel 2. De redactie van artikel 417*ter* is, al wijkt zij van die van artikel 417, tweede lid, in onbeteekenende mate af, geheel in den stijl van het Wetboek van Strafrecht gehouden.

De schuldige kan worden ontzet van de uitoefening van het beroep, waarin hij het misdrijf van opzettelijke of niet-opzettelijke heling begaan heeft. In artikel 417ter schijnt dus geen beletsel te liggen om een caféhouder, winkelier, water- en vuurneringhouder, enz., die zoodanig misdrijf begaat, van de uitoefening van zijn beroep te ontzetten. Al moge hij in sommige gevallen tevens zijn opkoper, zoo neemt dat, naar het oordeel van den ondergeteekende niet weg, dat hij c.q. mede in zijn beroep van caféhouder, enz. het misdrijf begaan heeft.

Artikel 3. Het vraagstuk der cumulatie van vrijheidsstraf en geldboete dient naar het inzicht van den ondergeteekende, een algemeene oplossing te vinden. Dat nevens de vrijheidsstraf in geval van opzettelijke heling verbeurdverklaring kan worden uitgesproken, dient niet te worden voorbijgezien. Principieel bezwaar om in de artikelen 416 en 417 alternatief met vrijheidsstraf mede geldboete te stellen, bestaat niet. Nochtans geldt het ook hier een onderwerp van meer algemeene strekking, de vraag n.l. of niet ettelijke strafbepalingen van het Wetboek van Strafrecht dienen te worden verruimd in den zin van het openen van meer gelegenheid tot oplegging van geldboete. Ook die vraag zou de ondergeteekende liever in haar algemeenheid zien opgelost. En bovendien bestaat er uit practisch oogpunt wel eenig bezwaar om juist nu de strafrechtelijke repressie tegen opzettelijke heling te verzwakken.

Een bijzondere strafbepaling tegen den niet-opzettelijken heler, die van het misdrijf van artikel 417bis een gewoonte maakt, komt niet noodig voor. Het strafmaximum, op dat misdrijf gesteld, is zwaar genoeg om de straf aan alle mogelijke omstandigheden van daad en dader aan te passen.

Van het nieuw voorgestelde artikel 417bis verwacht de ondergeteekende wel degelijk eenig nuttig effect. Wie de misdadige herkomst van het voorwerp redelijkerwijs moet vermoeden, zal in vele gevallen niet bezitten de wetenschap, welke voor het misdrijf van artikel 416 wordt gevorderd, noch de *stellige* wetenschap, noch het daarmee gelijk te stellen inzicht of begrijpen.

Een „juiste toepassing van de leer van het voorwaardelijk opzet” kan daaraan niet af of toedoen. Wie b.v. een voorwerp koopt zonder aan de mogelijkheid van misdadige herkomst te denken, kan nimmer onder artikel 416 vallen. Wel echter onder artikel 417bis, indien n.l. van hem redelijkerwijs mag worden gevorderd, dat hij zich die mogelijkheid voorstelt. En ook overigens bestaat, naar het oordeel van den ondergeteekende, tusschen het met „weten” gelijk te stellen „begrijpen” en het „redelijkerwijs moeten vermoeden” meer dan een practisch nauwlijks waarneembare nuance. Wanneer b.v. bij iemand, wien het bekend is, dat effecten van zekere soort gestolen zijn, een verdacht uitziend persoon zoodanige effecten te koop aanbiedt, zal hij zonder meer noch de stellige wetenschap, noch het daarmee

gelijk te stellen inzicht of begrijpen (de vaste subjectieve overtuiging) hebben, dat de aangeboden stukken gestolen zijn. Wel echter mag onder deze omstandigheden redelijkerwijs van hem worden gevorderd, dat hij aan de mogelijkheid van misdadige herkomst denkt en dienovereenkomstig zijn maatregelen treft. De ondergeteekende gelooft ook wel, dat het publiek zal begrijpen, dat in een dergelijk geval een lichtere straf op hare plaats is dan in geval van opzettelijke heling. Het doel van het ontworpen artikel 417*bis* is niet om het bewijs van de doleuze handeling te vergemakkelijken, doch om te verzekeren, dat het koopen, enz. van voorwerpen, waarvan men redelijkerwijs moet vermoeden, dat zij door misdrijf verkregen zijn, strafbaar zal zijn, ook wanneer niet blijkt, dat het feit valt onder opzettelijke heling. En al moge het strafmaximum, op het misdrijf van artikel 417*bis* gesteld, vergelijkenderwijs zwaar schijnen, men dient hierbij te bedenken, dat met name tegen personen, die van niet-opzettelijke heling een gewoonte maken, ook krachtig moet kunnen worden opgetreden. Het geldt hier een typisch winzuchtdelict, de kans op herhaling is in vergelijking met andere niet-opzettelijke misdrijven groot, het maximum mede met het oog op deze omstandigheden gesteld.

Niet zonder verwondering nam de ondergeteekende kennis van de gestelde vraag, of, bij handhaving van het voorgestelde artikel 417*bis*, artikel 416 niet behoort te vervallen. Immers kan althans van den gene, die de *stellige wetenschap* bezit, dat de goederen, welke hij koopt, enz. door misdrijf verkregen zijn, bezwaarlijk worden gezegd, dat hij de misdadige herkomst dier goederen redelijkerwijs moet vermoeden. Reeds hierom kan aan schrapping van artikel 416 niet worden gedacht. Anderzijds wordt erkend, dat wie niet de bovenbedoelde stellige wetenschap bezit, doch enkel het daarmede gelijk te stellen inzicht of begrijpen, tevens de misdadige herkomst van het voorwerp redelijkerwijs moet vermoeden. Wanneer bijv. eenige verdacht uitzierende lieden, daarbij eenigen angst verradende, aan een opkooper goederen van waarde te koop aanbieden, „begrijpt” deze allicht — al ontbreekt de stellige wetenschap —, dat de voorwerpen gestolen zijn, doch hij moet dat tevens redelijkerwijs vermoeden. Intusschen is voor dit geval ook een zwaardere strafpositie op haar plaats dan artikel 417*bis* schept. En daarom wordt dan ook de lichtere strafpositie van artikel 417*bis* gebonden aan de voorwaarde „indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, eerste lid”. Aldus wordt verzekerd, dat gevallen van blijkbaar opzettelijke heling niet als gevallen van niet-opzettelijke heling zullen worden berecht. Uit een oogpunt van strafrechtelijke repressie zou dat zeer bedenkelijk zijn. De uitdrukking „redelijkerwijs moettende vermoeden” komt, naar het oordeel van den ondergeteekende practisch op hetzelfde neer als de daarvoor aanbevolen uitdrukking „redelijkerwijs kunnende vermoeden”. Kan men van iemand redelijkerwijs vorderen, dat hij iets vermoedt, moet hij m.a.w. redelijkerwijs vermoeden,

dan bestaat voor hem ook de redelijke mogelijkheid om iets te vermoeden en omgekeerd.

In het Voorloopig Verslag wordt nog betoogd, dat samenloop van opzet en schuld niet denkbaar zou zijn ten aanzien van een zelfde handeling en dat reeds uit dien hoofde de hierboven aangehaalde woorden van artikel 417*bis* „indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, eerste lid” overbodig zouden zijn. In het voorbijgaan worde opgemerkt, dat dit betoog schijnt te moeten leiden tot deze consequentie, dat artikel 416 wel degelijk nevens artikel 417*bis* gehandhaafd moet blijven, hetgeen in de vorige alinea van het Voorloopig Verslag wordt betwijfeld. Doch dit tot daaraan toe. Wat overigens het betoog zelf betreft, is de ondergeteekende van oordeel, dat wat juist is voor de klassieke begrippen opzet en schuld nog niet juist behoeft te zijn voor de surrogaten „begrijpen”, „redelijkerwijs moeten vermoeden”, enz. Bij den term „redelijkerwijs moeten vermoeden” denkt de een aan schuld, de ander aan een surrogaat voor opzet. De waarheid is, naar het oordeel van den ondergeteekende, deze, dat, waar die term *alleen* wordt gebezigd, daaronder op zichzelf ook gevallen van opzet vallen, doch dat, waar hij *nevens* „weten” (in den ruimeren zin, omvattende „begrijpen”) wordt gebruikt — „wetende of redelijkerwijs moetende vermoeden” —, daarmede alleen schuld wordt aangeduid. Dientengevolge acht dan ook de ondergeteekende de in artikel 417*bis* opgenomen woorden „indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, eerste lid”, principieel juist en ter verzekering van een voldoende strafrechtelijke repressie van blijkbaar opzettelijke heling practisch noodig. Het moet niet mogelijk wezen blijkbaar opzettelijke heling op grond van artikel 417*bis* af te doen. De ondergeteekende herinnert hierbij aan artikel 266 Wetboek van Strafrecht, strafbaar stellend elke opzettelijke belediging, „*die niet het karakter van smaad of smaadschrift draagt*”. Ook hier zou men kunnen betoogen, dat de gecursiveerde woorden met het oog op artikel 55 Wetboek van Strafrecht overbodig zijn. Toch zijn zij principieel juist en zou de ondergeteekende ze ook uit practisch oogpunt wenschen te behouden.

Artikel 4. De opsomming „goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn” zou de ondergeteekende zoo hier als elders in het ontwerp willen behouden. Het is juist, dat de andere opgesomde personen tevens „opkopers kunnen zijn, doch het is voor het bewijs wel zoo eenvoudig wanneer hun reeds uit hoofde van hun gewoon beroep zekere strafrechtelijk gesanctioneerde verplichtingen worden opgelegd, waaraan zij, met uitzondering van den rijwielhandelaar, toch al gewend zijn. Uit het voorafgaande volgt tevens, dat de enumeratie van die andere personen niet mag leiden tot de conclusie, dat de beoefenaren van niet genoemde beroepen niet tevens „opkopers” zouden kunnen zijn.

Op schrapping van het woord „winkelhoudende” in de thans in artikel 437 voorkomende uitdrukking „winkelhoudende opkoper of tagrijn” is reeds herhaaldelijk aangedrongen, met name van de zijde van „Pro Juventute”. De ondergeteekende acht die schrapping noodzakelijk. De voorschriften van de artikelen 437, 437*bis* en 437*ter* zijn niet van dien aard, dat zij den fatsoenlijken opkoper zeer zullen drukken. Personen, die langs de huizen venten, zijn als zoodanig geen opkopers. Bedoeld zijn natuurlijk personen, die langs de straten gaan om oude kleeren, enz. te koopen, en dan is de eisch van het bijhouden van een register van aankoop, hetwelk ook van zakformaat kan zijn, van het niet koopen van kinderen beneden de zestien jaren, enz. toch niet te belemmerend. Behoud van het gewraakte woord zou ontduiking van deze voorziening maar al te zeer in de hand werken.

In het nieuw voorgestelde artikel 437 no. 1 zou de ondergeteekende het woord „onverwijld” beter achten dan den term „van dag tot dag,” welke maar weer tot uitstel aanmoedigt. De aantekening kan in het algemeen zonder bezwaar tegelijk met de transactie geschieden. In dit nummer wenscht de ondergeteekende intusschen alsnog een wijziging aan te brengen. Uit de oorspronkelijke redactie van dit nummer zou voortvloeien de noodzakelijkheid om te bewijzen, dat de niet in het register vermelde goederen zijn „opgekocht”, niet b.v. enkel „gekocht”, welk bewijs eigenaardige moeilijkheden kan opleveren. Daarom komt het beter voor, in plaats van „opgekochte”, te lezen: „gekochte, ingeruilde, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of bewaring genomen”¹⁾ goederen. Eventuele pogingen tot ontduiking zullen dan langs den weg van plaatselijke verordeningen, als bedoeld in artikel 437 no. 2, kunnen worden gekeerd. Ook worde bedacht, dat de in den aanhef van dat artikel opgesomde personen reeds gewend zijn om van alle gekochte — zij het dan ook niet „opgekochte” — goederen aantekening te houden. Met de voormelde wijziging dient in no. 1 gepaard te gaan een vervanging van het woord „opgekocht” door „verkregen”.

Het register moet „op aanvraag” worden vertoond. Ter tegemoetkoming aan de gemaakte bedenkingen is thans gelezen „op eerste aanvraag” met bijvoeging voorts van de woorden „ter inzage”. Ook in artikel 437*bis* no. 7 is met gelijk doel een wijziging aangebracht („binnen den termijn, bij de vordering gesteld,”). Het inschrijven van opzettelijk onjuiste opgaven is, waar het register bestemd is om (administratief) tot bewijs van eenig feit te dienen, naar het oordeel van den ondergeteekende reeds strafbaar als valsheid in geschrifte. Men vergelijke H. R. 29 Juni 1910, W. v. h. R. 9061.

In den stijl van het Wetboek van Strafrecht dienen woorden als „gedeputeerde staten”, naar het aanvankelijk voorkomt, niet met hoofdletters te worden geschreven. Men zie de artikelen 123 en 124

¹⁾ Men zie artikel 439 no. 1 W. v. Sr.

(„staten eener provincie”, „raad eener gemeente”), 443 („burgemeester”), enz. De bijzondere wetgevende macht, bij de nieuw voorgestelde artikelen 437 en 437ter aan de gemeenteraden toegekend, is voor het doel dezer voorziening onontbeerlijk. Reeds in de Memorie van Toelichting is opgemerkt, dat de beroepsheling vooral bloeit in de groote steden. Plaatselijke factoren — havenbedrijf, aard der goederen, waarop de heling vooral zich richt, grootere of kleinere gelegenheid tot overdracht aan andere opkoopters, tot onmiddellijken uitvoer naar het buitenland, enz. — geven aan de beroepsheling in verschillende opzichten een locale kleur. Daarbij komt, gelijk reeds eerder is opgemerkt, dat het gilde der opkoopters er alles op zal zetten om de ontworpen regeling te ontduiken of althans straffeloos te kunnen overtreden. Reels spoedig zou, in verband daarmee, wel eens kunnen blijken, dat deze voorziening nog eenige mazen heeft, welke onverwijld moeten worden gedicht. Wat het register betreft denke men bijv. aan de mogelijkheid, dat ook aantekening van naam en woonplaats dergenen, aan wie de goederen zijn verkocht, of wat dies meer zij, noodig zou voorkomen. Wat dus ten deze wordt vereischt, is de gelegenheid tot aanvulling van de ontworpen regeling door een wetgever, die met plaatselijke omstandigheden bekend is en zijn voorschriften snel aan zich wijzigende toestanden in het opkooptersbedrijf kan aanpassen. De gemeenteraad voldoet aan deze eischen en daarom wordt, ter uitvoering van de artikelen 437 en 437ter, een beroep gedaan op de medewerking der gemeenteraden. Het bezwaar, dat een dergelijk beroep in de strafwet niet op zijn plaats zou zijn, kan bezwaarlijk gegrond, laat staan overwegend worden geacht. Immers de Gemeentewet zelf onderstelt in artikel 126 met zoovele woorden, dat „ter uitvoering van wetten”, enz. door het gemeentebestuur moet worden medegewerkt, welke zelf-regeerende medewerking ingevolge tal van wetten den vorm van wetgeving aanneemt. De opsomming van deze bijzondere wetgevende bevoegdheid der gemeenten vindt men uiteraard niet in de Gemeentewet, doch in de wetten, welke — uitdrukkelijk of stilzwijgend — op de medewerking van de gemeentebesturen een beroep doen ¹⁾. Dit is het stelsel van de Gemeentewet, waarin derhalve de hier bedoelde wetgevende macht der gemeenten enkel wordt vermeld (artikel 126), doch niet in bijzonderheden door opsomming van onderwerpen wordt uitgewerkt. De ondergeteekende ziet dan ook tegen de artikelen 437 en 437ter geen enkel principieel bezwaar. Ja, nog zeer onlangs heeft de strafwetgever ²⁾ zelfs aan burgemeester en wethouders een analoge bijzondere verordenende bevoegdheid toegekend.

Dat, waar de Rijkswetgever op zeker stuk voorschriften heeft gesteld, de gemeenteraad zich daarvan behoort te onthouden, is een stelling, welke in twee opzichten niet opgaat. Allereerst toch onder-

¹⁾ Men zie b.v. artikel 27 der Veiligheidswet.

²⁾ Wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* no. 395) tot wijziging van artikel 429 van het Wetboek van Strafrecht.

stelt de Gemeentewet zelf, dat de wetgever ter uitvoering van zijn voorschriften — en wat uitvoering is hangt van de opdracht af, c.q. bestaat de uitvoering in het maken van verordeningen — de medewerking vordert van de gemeentebesturen. En vervolgens kan de wetgever uiteraard op den regel van artikel 150, eerste lid, der Gemeentewet zelf — uitdrukkelijk of stilzwijgend — uitzonderingen maken. Dit laatste is b.v. geschied bij de wet tot bestrijding van zedeloosheid, bij welke de wetgever ten aanzien van de bestrijding der huizen van ontucht stilzwijgend het standpunt heeft ingenomen, dat aanvulling van het wettelijk bordeelverbod den gemeenteraden geoorloofd zou zijn. Verschillend recht voor verschillende gemeenten is, waar het te bestrijden euvel in verschillende gemeenten een zeer verschillend karakter draagt, onder omstandigheden zelfs noodzakelijk. Terecht wordt daarop door andere leden gewezen. Opgemerkt worde nog ten slotte, dat de artikelen 437 en 437ter geen afwijking inhouden van artikel 161 der Gemeentewet, reeds om de eenvoudige reden, dat laatstgenoemd artikel zelf onderstelt, dat tegen overtreding van plaatselijke verordeningen op andere wijze dan door strafbedreiging door den raad zelf is voorzien.

Een verordening, waarop niet de vereischte goedkeuring van Gedeputeerde Staten is verleend, zal uiteraard niet zijn een verordening, gesanctionneerd door artikel 437 no. 2 of door artikel 437ter. Om trent de verbindbaarheid van zoodanige verordening, welke alsdan niet op grond van een dier artikelen, doch van artikel 135 der Gemeentewet, geacht moet worden gegeven te zijn, zie men artikel 150 dier wet. De verordening wordt aan Gedeputeerde Staten medegegeerd (art. 167 Gemeentewet), die dan de schorsing of vernietiging aan de Kroon kunnen vragen. Ten aanzien van bestaande verordeningen zie men artikel 151 der Gemeentewet. Is op een wel door Gedeputeerde Staten goedgekeurde verordening bijzonderlijk straf gesteld — dat geval kan zich overigens bezwaarlijk voordoen: Gedeputeerde Staten zullen een verordening, waarop bijzonderlijk straf is gesteld, niet goedkeuren —, dan zullen de bijzondere strafbepalingen, naar het oordeel van den ondergeteekende, nevens die van de artikelen 437 no. 2 of 437ter niet kunnen worden toegepast. Moeilijkheden kunnen uit al deze onderstelde wetsschendingen door Gedeputeerde Staten of gemeenteraden bezwaarlijk voortvloeien. Men behoeft niet te onderstellen, dat een gemeenteraad een goedgekeurde en een niet goedgekeurde verordening naast elkander zou laten bestaan! Welk denkbaar belang zou een gemeenteraad daarbij kunnen hebben? De ondergeteekende heeft zich, dit worde ten slotte nog opgemerkt, bij zijn voorstellen ten deze mede hierdoor laten leiden, dat in verschillende gemeenten een krachtige drang tot uiting is gekomen om tegen het opkoopersbedrijf regelend op te treden.

Artikel 5. Overeenkomstig den geuiten wensch is artikel 437 no. 1 gewijzigd. Voorts is zoo in dit als in andere nummers het

woord „opkoopt” vervangen, als hierboven bij artikel 4 is aange- teekend. Eventueele pogingen tot ontduiking zullen door toepas- sing van artikel 437 *ter* kunnen worden gekeend.

Wat no. 3 betreft, worde bedacht, dat, indien slechts de op- koper den persoon, van (wien) of uit wiens handen het voorwerp is verkregen, voldoende aan de politie aanduidt, er geen reden schijnt hem te straffen, ook al zijn naam en woonplaats van dien persoon hem niet bekend. Ter verduidelijking van den term „onbekend” persoon is een nieuw laatste lid aan het artikel toegevoegd.

Blijkt het register juist ingevuld, dan late men den opkoper die het dan wellicht op het eerlijke gezicht van den verkooper er op heeft „gewaagd” vrij uitgaan.

De slotzinsnede van no. 5 is overeenkomstig den geuiten wensch vervallen. Uiteraard zal bij gebleken afwezigheid van alle schuld dit nummer niet van toepassing zijn.

In artikel 437 *ter*, tweede lid, is nog een kleine verbetering aan- gebracht, welke bij enkele lezing duidelijk zal zijn.

§ 2.

Niet zonder bevreemding heeft de ondergeteekende uit het Voor- loopig Verslag gezien, dat zeer vele leden verklaard hadden, over- wegend bezwaar te hebben tegen de voorgestelde wijziging van artikel 637 van het Burgerlijk Wetboek. Immers, na hetgeen om- trent het ontwerp in de rechtsgeleerde en in de dagbladders was geschreven, ware allermint een zoo hard oordeel in de afdeelin- gen te verwachten, een oordeel dat zelfs door geen enkel kamerlid weersproken schijnt te zijn. De ondergeteekende meent, niets tegen- staande het zoo uiterst ongunstig onthaal in de afdeelingen, de voorgestelde wijziging te moeten handhaven, en om hare intrin- sieke waarde, om hare noodzakelijkheid, en omdat de in het Voor- loopig Verslag opgestapelde bezwaren, ieder afzonderlijk beschouwd niet zóó gewichtig schijnen, dat zij zelfs gezamenlijk bij machte behooren te zijn, de voorgestelde wetswijziging te verhinderen.

De ondergeteekende zal thans trachten dit aan te toonen.

De voorgestelde regeling ter bestrijding van heling moest zich ook uitstrekken tot „verlozene zaken”, vooreerst omdat het vaak niet te bewijzen is dat eene zaak is ontvreemd, maar voornamelijk omdat, wanneer een voorwerp van waarde inderdaad verloren is, het helaas dikwijls gebeurt, dat de vinder het zich toeëigent en het bij een opkoper te gelde maakt. Het ontwerp ware terecht als onvolledig aan te merken, indien de wijziging van artikel 637 Burgerlijk Wetboek zich bepaalde tot de ontvreemde zaken.

De voorgestelde wetswijziging vindt haar grond niet alleen in het feit dat het aantal diefstallen belangrijk is toegenomen, maar mede in de omstandigheid, dat het geldend recht de heling be- gunstigt, den opkoper feitelijk vrijwaart tegen verlies. Verwij- zing zij geoorloofd naar de verhandelingen op dit stuk, opgenomen in het dagblad *Het Vaderland* van October 1918.

Ten onrechte meende men, dat de ondergeteekende — immers van de opvatting van een anderen „steller van deze bepaling” dan de verantwoordelijke minister kan hier uiteraard geen sprake zijn — zich op het standpunt zou gesteld hebben, dat alle gestolen goederen door hun uiterlijk als „ongeregelde” goederen zijn te herkennen. Het ware overbodig te verzekeren dat hij daaraan nimmer heeft gedacht. Maar in de afdeelingen schijnt te weinig aandacht geschonken aan het feit, dat men de winkels waarin „ongeregelde” goederen plegen te worden verkocht, in den regel wel degelijk als zoodanig kan herkennen. En dat degenen die gewoon zijn hunne aankopen in dergelijke zaken te doen, genoopt worden goed toe te zien, aan wie zij hunne klandizie schenken, en zich niet inlaten met handelaars, zóó onsolide dat zij in geval van revindicatie niet den koopprijs terug kunnen krijgen, is juist de bedoeling van de voorgestelde wetswijziging. Waarom de positie van den koper steeds moeilijker zou worden als de goederen reeds in de vierde of vijfde hand zijn, is niet duidelijk; ieder koper toch heeft alleen met zijn verkooper te maken.

Het regresrecht zal voorts bij waardevolle goederen als schilderingen, kostbaarheden e. d. niet „vaak practisch waardeloos”, doch juist meer waardevol blijken dan bij voorwerpen van geringen prijs. Een paar tweedehands-schoenen wordt veel eer gekocht bij een financieel zoo zwak koopmannetje, dat het moeite zou kosten den besteden koopprijs van hem terug te erlangen, dan schilderijen en kostbaarheden; dergelijke voorwerpen pleegt men te koopen bij meer welgestelde kooplieden. Hij die deze waardevolle goederen koopt bij onsolide zakenmensen, heeft het slechts aan zichzelf te wijten, indien hij, zulk een kostbaar voorwerp aan den eigenaar moeiende afgeven, den besteden koopprijs niet van den verkooper kan terug-erlangen.

Ook schijnt het minder juist gezien, dat de voorgestelde bepaling op bedenkelijke wijze inbreuk zou maken op het belangrijke beginsel van artikel 2014 Burgerlijk Wetboek. De ondergeteekende zou eerder meenen, dat het beginsel van artikel 2014 B. W. beter tot zijn recht zal komen.

Immers niet uit het eerste lid alleen, maar uit de beide leden van artikel 2014 in onderling verband is het beginsel, waarop het artikel berust, te kennen.

Dat met betrekking tot roerende goederen het bezit als volkomen titel geldt, beteekent niet, dat iedere bezitter gedekt is ook tegenover den eigenaar, die door verlies of ontvreemding het bezit verloren heeft. Het beteekent alleen, dat de bezitter geen titel noodig heeft om in het verkeer tegenover derden als eigenaar te worden beschouwd. Vandaar dan ook het tweede lid, dat onmisbaar is voor de erkenning van het eigendomsrecht, en om aan het eerste lid zijn juiste beteekenis te geven. Ware revindicatie uitgesloten, dan zou de uitdrukking, dat het bezit als volkomen titel geldt, welke uit-

drukking wijst op eigendomsrecht, geen zin hebben. Iedere houder zou dan slechts bezit hebben en van eigendomsrecht zou geen sprake zijn.

De beperking van het beginsel van artikel 2014, in zijn geheel genomen, ligt dus niet in de voorgestelde bepaling, eerder in de slotwoorden van het tegenwoordige artikel „en onverminderd de bepaling van artikel 637”. Hoe wijder de strekking van artikel 637, hoe grooter de beperking. En vermits de voorgestelde bepaling artikel 637 binnen eenigszins engere grenzen terugbrengt, wordt dus door die bepaling het beginsel van artikel 2014 meer dan door het bestaande artikel 637 geëerbiedigd.

Voor de juiste beoordeeling van de voorgedragen wetswijziging doet het niet ter zake of de effectenbeurs eene openbare veiling is of niet. Ook indien zij dit niet is, staat de zaak in dit opzicht weder gelijk met de schilderijen en andere kostbaarheden; ook voor de incourante fondsen, ondershands verkocht, geldt hetzelfde. Zulke voorwerpen koopt men niet van lieden, die niet „goed” zijn voor terugbetaling van den ontvangen koopprijs. Het Voorloopig Verslag maakt dan ook den indruk de zaak iet of wat eenzijdig voor te stellen, wanneer het zegt, dat de bestolene „in zoover reeds minder steun verdient dan de koper te goeder trouw, waar de eerste ten minste veiligheidsmaatregelen heeft kunnen nemen, welke voor den laatste onmogelijk zijn”. Vooreerst toch gaat de bewering omtrent den bestolene niet steeds op, het ware onbillijk, de vele inbraken van den jongsten tijd toe te schrijven aan eenige, zij het ook lichte, schuld der bewoners. En, zooals reeds aangetoond, ook de koper kan zich tegen verlies waarborgen, door namelijk alleen met solide handelaren zaken te doen. Terwijl de bestolene naar het geldend recht den houder, te goeder of te kwader trouw, den koopprijs moet teruggeven en dan maar moet zien zich te verhalen op den hem volslagen onbekenden dief, dien zelfs de politie vaak niet kan vinden, heeft de koper te goeder trouw naar het ontwerp slechts zorg te dragen, dat hij niet koopt van personen, die hem eventueel den besteden koopprijs niet zouden kunnen terugbetalen.

Volkomen rechtszekerheid kan de koper van gebruikte goederen zich zelf dus verschaffen. Hij krijgt niet een minder, doch een ander recht dan thans. Hij behoudt zijn recht op den koopprijs dien hij heeft moeten betalen, doch in plaats van dien te moeten vorderen van den bestolene, moet hij hem thans vorderen van zijn voorman, den verkoper. Wanneer men nu vraagt, wie in billijkheid dien koopprijs aan den houder behoort terug te betalen, de eigenaar van het gestolen goed of de koopman, de opkoper, de heler wellicht, dan kan het antwoord niet twijfelachtig zijn.

Ook het laatste argument, dat de ontworpen bepaling niet preventief tegen diefstal zal blijken te werken, schijnt weinig krachtig. Vooreerst zal van een „ernstig verlies”, waaraan de houder van het gestolen goed zou worden blootgesteld, slechts sprake zijn, zooals

reeds hierboven aangetoond, wanneer een waardevol voorwerp bij een weinig soliden handelaar is gekocht. Die casuspositie nu zal in den regel niet gepaard gaan met goede trouw. En feitelijk kan het onderzoek der recherche zich in den regel niet verder uitstrekken dan tot de van heling verdachte personen en de handelaren in tweedehandsgoederen van den aard als de vermiste. Daar nu de goederen, worden zij dan aangetroffen, niet gekocht zijn van een koopman „die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven,” doch van den dief of diens medeplichtige, zal de voorgestelde bepaling, erlangt zij wetskracht, weinig of niets veranderen in de rechtspositie van degenen, bij wie de recherche op onderzoek pleegt uit te gaan.

§ 3.

Artikel 7. Met betrekking tot dit artikel, betreffende de teruggave van stukken van overtuiging, heerscht bij verschillende leden, die het bestrijden, blijkbaar een zeker misverstand. Aan een voor den strafrechter gevoerd civiel proces mag hier niet worden gedacht. Zelfs is in de Memorie van Toelichting de thans voorgestelde wijziging van art. 219 Wetboek van Strafvordering gesteld tegenover aanbevolen wetswijzigingen, strekkende om in het strafproces een civiel rechtsgeding in te vlechten, betreffende de rechten, met de stukken van overtuiging verband houdende. Het bevel tot teruggave van stukken van overtuiging is in zijn wezen een maatregel van administratieven aard, welke dan ook, voor zoover betreft in beslag genomen voorwerpen, welke niet als stukken van overtuiging op de terechtzitting hebben gefigureerd, van het openbaar ministerie uitgaat. Voor zoover betreft de stukken van overtuiging wordt die maatregel genomen door den rechter, zonder daardoor nochtans van wezen te veranderen. Het bevel van den rechter is eenvoudig een daad van administratie, welke in den vorm van rechtspraak plaats vindt. De strafrechter *beslist* c. q. alleen, dat de voorwerpen door misdrijf aan den eigenaar of rechthebbende zijn onttrokken. Tot het nemen van deze beslissing is hij alleszins competent. Immers ligt deze beslissing reeds in de uitspraak over de strafzaak opgesloten. Wat moet hij nu verder doen? Moet hij doen alsof er geen burgerlijk recht in de wereld ware? Mag hij nu ten aanzien van de teruggave van het in beslag genomen goed met geen andere burgerrechtelijke aanspraken rekening houden dan met die van dengene, bij wien dat goed is in beslag genomen? De vraag van beginsel, om welke het hier gaat, is dus deze: in hoever mogen administratieve maatregelen strekken tot handhaving van burgerlijke rechten? En, aldus gesteld, kan op die vraag aanstonds eenig nader licht worden geworpen, wanneer men haar beziet in verband met hetgeen dagelijks geschiedt op het gebied van het politierecht. Hoe vaak treedt niet de politie op tot handhaving van burgerlijke rechten van bijzondere personen? Zij

verleent om zoo te zeggen dagelijks haar bijstand om b.v. kinderen onder het gezag van ouders of voogden terug te brengen, om personen, die wederrechtelijk in woningen als anderszins vertoeven, als ontslagen huisbewaarders of dienstboden, daaruit te verwijderen, om personen toegang tot hun woningen te verleenen, wanneer die toegang hun door niet rechthebbenden wordt ontzegd. Deze bijstand, welke in de toekomstige politiewet, voor zoover noodig, uitdrukkelijke toekenning verdient, wordt in de practijk alleen verleend, wanneer er redelijkerwijs geen stof bestaat tot het voeren van een civiel rechtsgeding, wanneer er redelijkerwijs geen twijfel bestaat aan het goed recht van dengene, die den bijstand inroept. Onder voorwaarden, in den trant van deze, dient in het politierecht administratief optreden ter handhaving van burgerlijke rechten te worden erkend. Ook bij zoodanig administratief optreden staat c.q. de politie op den bodem des (burgerlijken) rechts. Welnu, het nieuw voorgestelde artikel 219 Wetboek van Strafvordering berust op een geheel gelijksoortigen gedachtengang. In den regel heeft de strafrechter door zijn onderzoek van de strafzaak een alleszins voldoende inzicht gekregen in de burgerlijke rechten, verband houdend met de stukken van overtuiging. En in beginsel kan men hem, minstens even goed als de politie, tot handhaving van die burgerlijke rechten laten optreden. Alleen zal de strafrechter evenals de politie moeten zorg dragen, dat hij bij zijn optreden inderdaad staat op den bodem des burgerlijken rechts, welk optreden overigens natuurlijk in geen enkel opzicht kan praejudicieeren op beslissingen van den bevoegden, d.i. den burgerlijken, rechter. De strafrechter maakt door zijn bevel tot teruggave ten civiele niets uit, hij wordt enkel bevoegd verklaard om den inhoud van dat bevel aan de in concreto redelijkerwijs vaststaande burgerlijke aanspraken aan te passen.

Door onverwijld teruggave aan den rechthebbende wordt het rechtsgevoel zeker veel beter bevredigd en wordt met de belangen van den eerlijken handel veel meer rekening gehouden, dan door in het algemeen verplichte teruggave aan dengene, bij wien de goederen zijn in beslag genomen. Diens eventueel recht op teruggave van den door hem besteden koop prijs kan de strafrechter in zijn bevel volkomen tot gelding doen komen. Hij kan immers de teruggave van de stukken van overtuiging aan den rechthebbende bevelen „al of niet voorwaardelijk”, d.i. al of niet tegen teruggave van den koop prijs of tegen deponering van een bedrag ter griffie, waarop dan de vroegere houder desgewenscht zijn recht ten civiele kan vervolgen. En in elk geval geschiedt de teruggave „onverminderd overigens ieders regten”, gelijk het gewijzigd wetsontwerp het uitdrukt, hetgeen niet wil zeggen, dat de strafrechter die rechten moet uitwerken, doch dat het bevel tot teruggave de burgerlijke rechten, met de stukken van overtuiging verband houdend, overigens onverkort laat voortbestaan. Gesteld dus, dat in een enkel geval achteraf mocht blijken, dat bij het bevel tot teruggave met bepaalde burgerlijke

rechten niet voldoende zou zijn rekening gehouden, gelijk dit ook b.v. kan blijken ten aanzien van een optreden van de politie tot handhaving van zoodanige rechten. Dan staat nog den belanghebbende de weg tot den burgerlijken rechter open. Met de kans op een enkel dergelijk geval schijnt de gelegenheid tot onverwijld teruggave van de stukken van overtuiging aan den rechthebbende niet te duur betaald.

Op grond van het bovenstaande is de ondergeteekende van oordeel, dat er tusschen de leden, die tegen het nieuw voorgestelde artikel 219 Wetboek van Strafvordering bedenkingen hebben geopperd, en hem tot zekere hoogte groote overeenstemming van gevoelen bestaat. Ook de ondergeteekende zou niet gaarne summier een civiel rechtsgeding betreffende de stukken van overtuiging in de strafzaak inlasschen. De daartegen gevoelde bezwaren kan hij in het algemeen deelen. Doch hij oordeelt het anderzijds alleszins te verdedigen, dat de strafrechter bij de administratieve daad der teruggave van stukken van overtuiging nog met andere burgerrechtelijke aanspraken rekening houdt dan die van dengene, bij wien de voorwerpen zijn in beslag genomen. Bezieet men de vraag uit dit oogpunt, dan verliezen de bedenkingen der hier bedoelde leden, naar het oordeel van den ondergeteekende, hun gewicht.

De strafrechter zal zijn bevel zóó moeten en kunnen inrichten, dat het met de burgerrechtelijke aanspraken, ook van de z.g. tusschenhand, voldoende rekening houdt. Daarbij zal hij zich uiteraard hebben te richten naar de gegevens, waarover hij beschikt. Een bepaalde vordering van het openbaar ministerie tot toepassing van het nieuwe artikel is natuurlijk niet noodig; de rechtbank kan ook ambtshalve artikel 219 W. v. Sv. toepassen. Een (informeel) verzoek van den belanghebbende is niet uitgesloten. De beslissing of de voorwaarden, waaronder de teruggave is gelast, al dan niet zijn nageleefd, is als onderdeel van de uitvoering van het vonnis aan te merken en berust derhalve, naar de meening van den ondergeteekende, ten slotte bij het openbaar ministerie. Die uitvoering is op zich zelve bezwaarlijk als rechtspraak aan te merken, de beslissing heeft bovendien al zeer weinig om het lijf.

Dat door de voorgestelde bepaling het handelsverkeer sterk zou worden aangetast, kan niet worden toegegeven. Juist uit de kringen van het handelsverkeer is op wijziging van artikel 219 Sv. aangedrongen. Ziehier een overweging uit een adres d.d. 14 October 1918, tot den ondergeteekende gericht en ondertekend door ettelijke in handelskringen vooraanstaande personen te Amsterdam: „dat ten slotte aan den strafrechter de bevoegdheid behoort te worden verleend om bij zijne beschikking over de overtuigingsstukken, art. 637 B. W. toe te passen, waardoor in zoodanig geval de bestolene zijn eigendom zou terug erlangen zonder verplichting den opkoper schadeloos te stellen”, aan welken wensch het ontwerp in ruime mate tegemoet komt. Heeft ook niet juist de handel bij *onverwijld* terug-

gave van gestolen goederen *aan den rechthebbende* het grootste belang? Omtrent de beginselen, door welke de rechter zich bij zijn beslissing zal laten leiden, kan bezwaarlijk onzekerheid geacht worden te bestaan. De strafrechter zal niet langer behoeven te doen alsof er nevens de aanspraken van den vroegeren houder der in beslag genomen goederen geen andere burgerlijke rechten bestaan. Hij zal voortaan ook met die andere rechten binnen de grenzen van wat redelijkerwijs vaststaat of niet vaststaat rekening mogen houden.

Tot zijn voldoening mocht de ondergeteekende ontwaren, dat andere leden het nieuw voorgestelde artikel toejuichen. Ook z.i. zal het bij toepassing in de practijk veel minder bevrediging geven dan het bestaande artikel.

Bij het voorstel tot wijziging van artikel 219 W. v. Sv. kan bezwaarlijk het recht van den koper op teruggave van den koopprijs anders worden geregeld dan bij het nieuw voorgestelde artikel 637 B. W. is voorgeslagen. Bedoeld recht dient in het Burgerlijk Wetboek zijn regeling te vinden.

§ 4.

Artikel 8. Ter tegemoetkoming aan de gemaakte opmerking zijn de woorden „in de uitoefening van zijn bedrijf”, welke eigenlijk overbodig zijn, geschrapt.

Een gewijzigd ontwerp van wet gaat hiernevens.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat nadere voorzieningen ter bestrijding van heling noodzakelijk zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1.

Artikel 1.

In Titel IX van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 90 een nieuw artikel ingelascht, luidende:

„Artikel 90*bis*.

Onder opkoper wordt verstaan hij die van opkopen een beroep of eene gewoonte maakt.

Onder opkopen worden begrepen handelingen welke onder eenigen anderen titel kenlijk dezelfde strekking hebben.”

Artikel 2.

Artikel 417, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht vervalt.

Artikel 3.

Na artikel 417 van het Wetboek van Strafrecht worden twee nieuwe artikelen ingelascht, luidende:

„Artikel 417*bis*.

Hij die eenig door misdrijf verkregen voorwerp koopt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verbergt, redelijkerwijs moettende vermoeden dat het voorwerp door misdrijf verkregen is, wordt, indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, eerste lid, gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zes duizend gulden.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekt, redelijkerwijs moettende vermoeden dat het voorwerp door misdrijf verkregen is, indien niet blijkt dat het feit valt in de bepaling van artikel 416, tweede lid.

Artikel 417*ter*.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 416—417*bis* omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken en kan de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf begaan heeft.”

Artikel 4.

Artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft de goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn:

1o. die geen doorlopend register houdt of in het door hem gehouden register niet onverwijld aantekening houdt van alle door hem gekochte, ingeruilde, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of bewaring genomen goederen, of daarin niet onverwijld vermeldt den koopprijs of andere voorwaarden van verkrijging, de namen en woonplaatsen dergenen van en dergenen uit wier handen de goederen zijn verkregen, of die nalaat dat register op eerste aanvraag ter inzage te vertoonen aan het hoofd der plaatselijke politie of aan een door dat hoofd aangewezen ambtenaar;

2o. die eenig voorschrift overtreedt, door den raad eener gemeente onder goedkeuring van gedeputeerde staten met betrekking tot het register uitgevaardigd en afgekondigd op de wijze door de plaatselijke verordening, bedoeld in artikel 172 der Gemeentewet, voorgeschreven."

Artikel 5.

Na artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht worden twee nieuwe artikelen ingelascht, luidende:

„Artikel 437bis.

Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie duizend gulden wordt gestraft de goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn:

1o. die eenig voorwerp koopt, inruilt, als geschenk aanneemt of in pand, gebruik of bewaring neemt van of uit handen van een kind dat den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt en handelt zonder schriftelijke machtiging van zijn wettigen vertegenwoordiger in burgerlijke zaken of van dengene bij wien het in dienstbetrekking is;

2o. die eenig voorwerp koopt, inruilt, als geschenk aanneemt of in pand, gebruik of bewaring neemt van of uit handen van iemand van wien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij is opgenomen in een strafinrichting, opvoedingsgesticht, weeshuis, krankzinnigengesticht of instelling van weldadigheid;

3o. die eenig voorwerp koopt, inruilt, als geschenk aanneemt of in pand, gebruik of bewaring neemt van of uit handen van een hem onbekend persoon, tenzij blijkt dat diens naam en woonplaats juist zijn opgegeven of dat de opgaven betreffende diens naam en woonplaats redelijkerwijs als juist mochten worden aanvaard;

4o. die nalaat behoorlijke voorzorgsmaatregelen te nemen of behoorlijk toezicht te oefenen of te doen oefenen, om te voorkomen dat een voor hem handelende persoon een feit begaat als onder no. 1—3 omschreven;

5o. voor of door wien eenig voorwerp dat bij hem door of van-

wege justitie of politie met duidelijke omschrijving schriftelijk als door misdrijf aan den rechthebbende onttrokken of verloren is aangegeven, wordt gekocht, ingeruild, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of bewaring genomen;

6o. die aan een hem schriftelijk uitgereikten last van of vanwege het hoofd der plaatselijke politie tot het gedurende een daarbij aangegeven tijd, veertien dagen niet te boven gaande, bewaren of in bewaring geven van eenig voorwerp dat hij onder zich heeft, of aan eene hem bij dien last gegeven aanwijzing geen gevolg geeft;

7o. die nalaat de van hem bij schriftelijke vordering van of vanwege het hoofd der plaatselijke politie gevraagde opgaven betreffende door hem gekochte, ingeruilde, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of bewaring genomen goederen binnen den termijn, bij de vordering gesteld, naar waarheid te verschaffen.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan den voor een goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkooper of tagrijn handelenden persoon, die een feit begaat, als in het voorgaande lid onder no. 1—3 omschreven.

De schuldige kan worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij de overtreding begaan heeft.

Voor de toepassing van no. 3 van het eerste lid wordt een persoon als onbekend aangemerkt, indien degene die het voorwerp heeft gekocht, ingeruild, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of bewaring genomen, dien persoon aan het hoofd der plaatselijke politie of aan een door dezen aangewezen ambtenaar op eerste aanvraag niet voldoende aanduidt.

Artikel 437ter.

. De goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkooper of tagrijn, die eenige verordening door den raad eener gemeente onder goedkeuring van gedeputeerde staten ter voorkoming van gevaar voor de begunstiging van misdrijven uitgevaardigd en afgekondigd, overtreedt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste twee duizend gulden.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die van opkopen een beroep of eene gewoonte maakt, zonder daarvan te voren het hoofd der plaatselijke politie of een door dat hoofd aangewezen ambtenaar schriftelijk in kennis te hebben gesteld."

§ 2.

Artikel 6.

In artikel 637 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden „op eene jaar- of eene andere markt, op eene openbare veiling, of

van eenen koopman gekocht heeft, die bekend staat in dergelijke voorwerpen gewoonlijk handel te drijven" vervangen door: „op eene jaar- of eene andere markt, of op eene openbare veiling gekocht heeft”.

§ 3.

Artikel 7.

In artikel 219 van het Wetboek van Strafvordering wordt, in plaats van de woorden „tenzij de regtbank beslisse, dat deze de voorwerpen door misdrijf heeft verkregen, in welk geval zij de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”, gelezen: „tenzij de regtbank beslisse, dat de voorwerpen door misdrijf aan den eigenaar of regthebbende zijn onttrokken, in welk geval zij, al of niet voorwaardelijk en onverminderd overigens ieders regten, de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”.

In artikel 198 van de Regtspleging bij de Landmagt en in artikel 190 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van de woorden „tenzij de Krijgsraad beslisse, dat deze de voorwerpen door misdrijf heeft verkregen, in welk geval hij de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon, aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”, gelezen: „tenzij de Krijgsraad beslisse, dat de voorwerpen door misdrijf aan den eigenaar of regthebbende zijn onttrokken, in welk geval hij, al of niet voorwaardelijk en onverminderd overigens ieders regten, de teruggave kan gelasten aan den met name in het vonnis te vermelden persoon, aan wien de voorwerpen wederregtelijk zijn onttrokken”.

§ 4.

Artikel 8.

De ambtenaren, aangewezen bij artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering, alsmede alle ambtenaren van Rijks- en gemeentepolitie en de marechaussee hebben te allen tijde vrijen toegang tot alle localiteiten en alle plaatsen, waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed, dat zij door een goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn worden gebruikt. Artikel 90*bis* van het Wetboek van Strafrecht is van toepassing.

Indien de voormelde ambtenaren bij de toepassing van het voorgaande lid eene woning moeten binnentreden, doen zij dat tegen den wil van den bewoner niet dan op schriftelijken last van den burge-

meester. Van dit binnentreden wordt door hen proces-verbaal opgemaakt, dat binnen tweemaal vier en twintig uren aan hem, wiens woning is binnentreden, in afschrift wordt medegedeeld.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

VERSLAG. ¹⁾

De Commissie van Rapporteurs voor bovengenoemde wetsontwerpen is, na kennis genomen te hebben van de Memoriën van Antwoord op de Voorloopige Verslagen wegens deze wetsontwerpen, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over de voorstellen genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 25sten Maart 1919.

VAN VEEN.
VISSER VAN IJZENDOORN.
VAN DER VOORT VAN ZIJP.
DRESSELHUYS.
HUGENHOLTZ.

¹⁾ Dit verslag heeft tevens betrekking op het ontwerp van wet tot wijziging van den Achtsten Titel van het Wetboek van Strafvordering. Red. M.R.T.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA.

Vonnis van 17 September 1918.

Fiat-executie verleend te Batavia den 1en October 1918 door den Vice-Admiraal, Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië J. A. M. Bron.

President: J. F. Nijland.

Leden: W. Obbes, E. M. J. Chevalier, C. M. Beukers en H. Pitlo.

Fisikaal: P. A. Snellen van Vollenhoven.

Veroordeeling wegens oplichting van een inlandsch schepeling, die bij het sluiten van een overeenkomst, waarbij hij zich onder voorwaarde, dat hij een bepaald bedrag als voorschot zal ontvangen, verbindt om gedurende 3 jaar ter Oostkust van Sumatra arbeid te verrichten, verzwijgt, dat hij in dienst is bij de Zeemacht en zich op grond van die overeenkomst het bedongen voorschot benevens verschillende kleedingstukken doet afgeven.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja in de zaak van den Fiscaal tegen: T., inlandsch matroos 3e klasse, ouderdom onbekend, geboren te Roengkoet-tengah (Soerabaja), laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als inlandsch matroos 3e klasse bij den Torpedodienst te Soerabaja, bij die verwijzing verbleven in arrest zonder waarneming van dienst, waarin hij reeds had vertoefd sedert den 12en Mei 1918, bij Dispositie van dezen Zeekrijgsraad, d.d. 17 September 1918, No. 39, gesteld op vrije voeten met ingang van dien datum, thans gerequireerde in persoon;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad, aan den voet van welk stuk, de Fisikaal aan den beklagde ten laste legt: dat hij

1e. op den 18en April 1918 van den Torpedodienst te Soerabaja, waarbij hij diende, is achtergebleven van passagieren en verder voortdurend en zonder vergunning is afwezig geweest, totdat hij zich op den 12en Mei 1918 bij de politie te Kisaran (Tandjong-Balei) heeft teruggemeld;

2e. te Soerabaja op den 20en April 1918, met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, door zich voor te doen als vrijbur-

ger en als zoodanig een contract te sluiten als koelie voor de Algemeene Vereeniging van Rubberplanters ter Oostkust van Sumatra, den Administrateur van het Algemeen Delisch Emigratiekantoor D. heeft bewogen tot het aan hem, beklaagde, afgeven, althans doen afgeven van de bedragen van $2 \times f 2.50$ en $1 \times f 10,-$, benevens een hoofddoek, een sarong en een baadje, althans van een of meer dier bedragen, benevens een of meer dier kleedingstukken;

Gezien de stukken van den Processe, ter terechtzitting voorgelezen;

Gelet op de Schriftuur van Eisch van den Fiskaal, strekkende tot schuldigverklaring van den beklaagde aan het hem ten laste gelegde, sub 1o. en 2o., wat sub 2o. betreft, onder dien verstande, dat getuige D. de in de telastlegging genoemde bedragen en kleedingstukken heeft doen afgeven aan beklaagde, resp. te kwalificeeren als „desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepeling, door zonder verlof langer dan twee dagen afwezig te zijn van den bodem, waarop hij dient, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”, en als „oplichting”, en veroordeeling van beklaagde deswege resp. tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden, en eene gevangenisstraf voor den tijd van twee weken, met inminderingbrenging der voorloopige hechtenis vanaf den 12en Mei en wel eerst op de militaire gevangenisstraf en daarna op de gevangenisstraf;

Gelet op de verklaring van beklaagde, dat hij afstand doet van het recht om een Schriftuur van Antwoord in te dienen;

Overwegende, dat beklaagde zich den 23en Augustus 1917 in den Zeedienst heeft verbonden, en dat zijn diensttijd, vóór het begaan van het hem sub 1o. ten laste gelegde feit, eindigde den 23en Augustus 1923;

Overwegende: dat beklaagde ter zake van het hem sub 1o. ten laste gelegde heeft opgegeven: dat hij 4 maanden vóór 9 Augustus 1918 diende bij den Torpedodienst te Soerabaja en vandaar van passagieren is achtergebleven en verder voortdurend en zonder vergunning is afwezig geweest totdat hij zich een maand later bij de politie te Kisaran (Tandjong Balei) vrijwillig heeft teruggemeld;

dat hij een dag, nadat hij van passagieren is achtergebleven, een koliewerver ontmoette en daarna een contract als koelie heeft aangegaan en $2 \times f 2.50$ en $1 \times f 10,-$ voorschot heeft gehad;

dat hij naar Medan is overgevoerd en ook een hoofddoek, 2 baadjes, een sarong en een korte broek heeft gekregen;

dat hij een paar dagen in tuinen is geweest en na 5 dagen zich is gaan melden bij den mantri-politie te Kisaran, omdat hij te hard moest werken;

dat hij niet verhinderd is geweest om op tijd terug te keeren of zich eerder te melden;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn de navolgende schriftelijke bescheiden;

1e. een extract uit het scheepsjournaal van den Torpedodienst te

Soerabaja, geteekend aldaar den 2en Mei 1918, door den Commandant, P. A. Bik, waaruit blijkt:

dat beklagde 18 April 1918 mankeert van passagieren en voortdurend blijft mankeeren tot den 2en Mei 1918, op welken datum hij wordt afgevoerd als deserteur;

2e. eene niet gedateerde verklaring op den eed bij de aanvaarding zijner bediening opgemaakt en onderteeekend door den Assistent-Resident van Asahan, hoofd van het Plaatselijk bestuur van Tandjong-Balei, waaruit blijkt, dat T., contract-koelie van de onderneming Ajer-Poetih, zich op den 12en Mei 1918 bij den mantri-politie heeft aangemeld;

Overwegende: dat alzoo door de bekentenis van beklagde en de hooger genoemde schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen aan beklagde sub 1o. is ten laste gelegd;

Overwegende, dat beklagde geen redenen heeft opgegeven die zijn ongeoorloofde afwezigheid zouden kunnen verschoonen;

Overwegende, dat het als wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gekwalificeerd als:

„Desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepe-ling, door zonder verlof langer dan twee dagen afwezig te zijn van den bodem, waarop hij dient, zonder de redenen van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”;

Overwegende ten aanzien van het sub 2o. ten laste gelegde feit, dat beklagde nog opgeeft;

dat hij toen van passagieren achterbleef op reis wilde gaan en met de tram naar de stad ging en op Semoet uitstapte, waar toen een hem onbekend Inlander naar beklagde toekwam en hem uitnodigde aan een warong koffie en versnaperingen te gebruiken en later tegen beklagde zeide, werk met hem te gaan zoeken;

dat beklagde toen met den man meegegaan is en na $\pm \frac{1}{2}$ uur loopen 's morgens om 9 uur in een huis van een Arabier kwam, waar beklagde moest wachten tot 11 uur;

dat de Arabier hem en nog drie anderen toen vroeg, of zij koelie wilden worden;

dat de drie anderen op alles „ja” zeiden en beklagde zijn mond hield, omdat hij bang was voor den Inlander, die hem gebracht had;

dat beklagde ten slotte heeft gezegd „seneng” te zijn om koelie te willen worden en daarop naar een kamer is gebracht, waar hij een nacht heeft geslapen met anderen onder toezicht van een mandoer;

dat hij den volgenden dag in een dogcar is overgebracht naar een groot huis op Tambah Grinsing te Soerabaja en daar binnen een heele boel mannen en vrouwen aantrof;

dat daar zijn portret is gemaakt en hij zich voor een dokter moest uitkleeden en ook een duimafdruk op een papier moest zetten, waarop twee menschelijke figuren stonden;

dat beklagde verder in het huis bleef en zich er heelemaal in geschikt had koelie te worden;

dat er een Europeesch mijnheer tot hem sprak en vroeg of zij koelie wilden worden en zeiden, dat zij dan o. m. *f* 15.— voorschot zouden krijgen en een hoofddoek, een sarong, 2 baadjes en een korte broek en een bord om van te eten en beklaagde toen „ja” heeft geantwoord;

dat beklaagde den volgenden dag op een papier 2 afdrukken van zijn linkerduim heeft gezet en toen *f* 2.50 kreeg;

dat hij later per trein naar Tandjong Perak is gebracht, waar hij weer *f* 2.50 heeft gekregen;

dat hem verder niets is gevraagd en hij ook niets meer heeft gezegd;

dat hij wist, dat hij zich niet als koelie mocht aanmelden en ook niet gezegd heeft, dat hij militair was;

Overwegende, dat voorts nog ten processe aanwezig zijn de navolgende schriftelijke bescheiden:

3. een door den wd. Wervingscommissaris geteekende verklaring, als bedoeld in artikel 7, 1e alinea der Wervingsordonnantie (Staatsblad 1914, No. 613), opgemaakt op verzoek van den gemachtigde van het Algemeen Delisch Emigratiekantoor der A. V. R. O. S. en D. P. V., D., waaruit blijkt, dat op 20 April 1918 voor den Wd. Wervingscommissaris, E. P. L., is gebracht een Javaan, die verklaard heeft te heeten T., afkomstig van Roengkoet, en genegen te zijn een overeenkomst aan te gaan tot het verrichten van arbeid ter Sumatra's Oostkust en Atjeh voor den tijd van drie jaren, onder voorwaarde, dat hij o. m. *f* 15,— voorschot zal ontvangen, n.l. $2 \times f$ 2.50 en $1 \times f$ 10,—; dat deze verklaring is gewaarmerkt met den linkerduim-afdruk van T. en mede is voorzien van een in tegenwoordigheid van den Wervingscommissaris gestelden controle-afdruk;

4. een afschrift-immigratie-contract, bedoeld bij artikel 4 der ordonnantie van 22 Juni 1915, Staatsblad No. 421, dragende No. 701, en voor eensluidend afschrift afgegeven door den Wd. Wervingscommissaris, E. P. L., waaruit blijkt, dat het origineel contract is gesloten te Soerabaja, den 20en April 1918 tusschen een aantal Inlanders, waaronder T. ter eenre en D, thans optredende als gemachtigde van den Administrateur van de Eigenwerving der Algemeene Vereeniging voor Rubberplanters ter Oostkust van Sumatra ter andere zijde, ten overstaan van genoemden Wd. Wervingscommissaris, die met den administrateur D. het origineel contract heeft geteekend;

Overwegende, dat door D. als getuige onder eede gehoord, is verklaard:

dat hij is administrateur van het Algemeen Delisch Emigratiekantoor, wonende te Soerabaja; dat het hem vertoonde ten processe aanwezige afschrift-immigratie-contract, d.d. 20 April 1918, No. 701 en de mede hem vertoonde verklaring, d.d. 20 April 1918, No. 7734, papieren zijn zóóals die worden opgemaakt bij het werven van koelies voor getuiges bureau; dat de op die bescheiden voorkomende

T. is aangenomen als koelie; dat aan den aangebrachten persoon in tegenwoordigheid van den Wervingscommissaris door een tolk de verklaring wordt voorgehouden, waarna deze door den Wervingscommissaris en den contractant wordt gewaarmerkt; dat na het opmaken van die verklaring het koelie-contract wordt gemaakt en de keuring plaats heeft; dat op getuiges last op grond van de bestaande verklaring het voorschot wordt uitbetaald en wel $2 \times f 2.50$ en $1 \times f 10$,— en zulks aan allen wier naam in het contract voorkomt; dat de uitbetaling van den 1en rijksdaalder plaats heeft in tegenwoordigheid van den Wd. Wervingscommissaris en van den 2en aan den Oedjong bij de politie, terwijl de $f 10$,— bij aankomst op de onderneming onder contrôle van het Plaatselijk Bestuur wordt uitbetaald; dat ieder contractant tevens ontvangt een hoofddoek, een sarong en een baadje; dat aan de contractanten hunne rechten en verplichtingen in den breede worden voorgehouden; dat, indien getuige had geweten, dat beklaagde matroos bij de Marine was, deze niet als contract-koelie zou zijn aangenomen;

Overwegende, dat door de opgaven van den beklaagde, ook die betreffende het sub 1o. ten laste gelegde feit, in onderling verband en samenhang beschouwd met de beëdigde verklaring van den getuige D., en met den inhoud der hierboven sub 3o. en 4o. genoemde schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen den beklaagde sub 2o. is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat getuige D. de in de telastlegging genoemde bedragen en kleedingstukken heeft doen afgeven aan beklaagde;

Overwegende, dat dit wettig en overtuigend bewezen verklaarde moet worden gekwalificeerd als:

„oplichting”;

Overwegende, dat beklaagde in Nederlandsch-Indië is geboren uit aldaar gevestigde ouders; dat alzoo ingevolge artikel 1 der Wet van 10 Februari 1910, Staatsblad No. 55, zijne uitlevering is verboden en hij op grond daarvan krachtens artikel 83 van het Wetboek van Strafrecht met den Nederlander wordt gelijk gesteld;

dat volgens de Nederlandsche Strafwet oplichting als misdrijf wordt beschouwd, terwijl het ook strafbaar is gesteld in artikel 378 van het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, en derhalve volgens artikel 5 van het Wetboek van Strafrecht de Nederlandsche Strafwet op beklaagde van toepassing is;

Overwegende, dat het plegen van het sub 2 omschreven feit beklaagde al zeer gemakkelijk is gemaakt door het ontbreken van eenige contrôle en doordat bij zijne werving werd aangenomen, dat hij geen andere verbintenis had, omdat, naar getuige D. verklaart, men daar toch niet achter komt;

Overwegende, dat beklaagde een goed gedrag heeft;

Gelet op het door beklaagde sedert 12 Mei 1918 ondergaan voorarrest;

Gezien de artikelen:

12-135-137-144-145-162 van het Crimineel Wetboek voor het

Krijgsvolk te Water; 7-20 der Wet van 14 November 1879, Staatsblad No. 193; 9 der Wet van 15 April 1886, Staatsblad No. 64; eenig artikel der Wet van 14 Februari 1887, Staatsblad No. 35; artikel 1 der Wet van 10 Februari 1910, Staatsblad No. 55; 5-27-58-83-91-326 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde sub 1o. en 2o. is ten laste gelegd, wat sub 2o. betreft onder verstande als hooger omschreven;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig;

Kwalificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger nader omschreven;

Veroordeelt beklaagde ter zake van het wettig en overtuigend bewezen verklaarde, hem sub 1o. ten laste gelegd, tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, en ter zake van het wettig en overtuigend bewezen verklaarde, hem sub 2o. ten laste gelegd, tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier dagen;

Bepaalt, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire gevangenisstraf en gevangenisstraf, zal worden in mindering gebracht vanaf den 12en Mei 1918, en wel eerst op de militaire gevangenisstraf en daarna op de gevangenisstraf.

ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA.

Vonnis van 17 September 1918.

Fiat-executie verleend te Batavia den 27en September 1918 door den Vice-Admiraal, Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement van Marine in Nederlandsch-Indië J. A. M. Bron.

President: J. F. Nijland.

Leden: W. Obbes, E. M. J. Chevalier, C. M. Beukers en H. Pitlo.

Plaatsvervangend Fiskaal: C. P. Soutendam.

Beklaagde, die een rijwiel had weggenomen, daarmede eenige uren had rondgereden en het daarna in de kazerne had teruggebracht, wordt vrijgesproken van diefstal, omdat hij niet het oogmerk heeft gehad zich het rijwiel wederrechtelijk toe te eigenen.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja, in de zaak van den Fiskaal tegen: J. van den B., matroos 3de klasse K. D., oud 21 jaren, geboren te St. Oedenrode, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad

gediend hebbende als matroos 3e klasse K. D. in de Marine-kazerne te Soerabaja, ingevolge die verwijzing op den 9en Augustus 1918 gesteld op vrije voeten, na vanaf den 6en Juli tot en met den 8en Augustus 1918 in arrest zonder waarneming van dienst te hebben vertoefd, thans gerequireerde in persoon;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad, aan den voet van welk stuk, de Fiskaal aan den beklagde ten laste legt, dat hij: op den 6en Juli 1918 te Soerabaja, een rijwiel, toebehoorende aan den Officier van Administratie 1e klasse P. A. S., welk rijwiel stond tegen het verkoopplokaal van het Pandhuis te Passar Toerie, aldaar, heeft weggenomen, met het oogmerk het zich wederrechtelijk toe te eigenen;

Gezien de stukken van den processe, ter terechtzitting voorgelezen;

Gelet op de Schriftuur van Eisch van den Fiskaal, strekkende tot schuldig verklaring van den beklagde aan het hem ten laste gelegde, te kwalificeeren als „diefstal”, en veroordeeling van beklagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van acht dagen, met in mindering bringing der voorloopige hechtenis vanaf den 6en Juli 1918;

Gelet op de verklaring van den beklagde en zijn raadsman, dat zij afstand doen van het recht om een Schriftuur van Antwoord in te dienen;

Gehoord het pleidooi van den raadsman;

Overwegende dat beklagde zich op den 12en December 1914 in den zeedienst heeft verbonden en dat zijn diensttijd thans eindigt den 7en October 1920;

Overwegende dat beklagde heeft opgegeven, dat hij in den morgen van den 6en Juli 1918 een fiets, welke de Officier van Administratie 1e klasse S. had neergezet tegen een muur van het Pandhuis te Passar Toerie te Soerabaja, heeft weggenomen, omdat hij lust had eens een eindje te gaan fietsen en hij, daar hij pas uit de gevangenis was gekomen en geen traktement had ontvangen, geen geld had om een fiets te huren; dat hij echter niet het oogmerk had zich die fiets wederrechtelijk toe te eigenen; dat hij, toen hij honger kreeg, naar de kazerne is teruggekeerd met de fiets; dat het toen zelfden dag ongeveer 1 uur in den namiddag was;

Overwegende, dat als getuigen onder eede zijn gehoord P. A. S. en A. Y.;

Overwegende, dat beklagde heeft ontkend het oogmerk gehad te hebben zich het rijwiel wederrechtelijk toe te eigenen en dat dit oogmerk ook niet ten processe wettig en overtuigend is komen vast te staan en beklagde derhalve van het hem ten laste gelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat echter aan den Commandeerenden Officier, waaronder beklagde dient, de beoordeeling moet worden gelaten of en in hoeverre de door beklagde bedreven handelingen, waarvoor

hij vanaf den 6en Juli 1918 tot en met den 8en Augustus 1918 in arrest zonder waarneming van dienst heeft vertoefd, krijgstuuchtelijk behooren te worden gestraft;

Gezien artikel 185 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in Naam der Koningin:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen den beklagde is ten laste gelegd;

Spreekt beklagde vrij van hetgeen hem is ten laste gelegd;

Laat den Commandeerenden Officier, waaronder beklagde dient, de beoordeeling of en in hoeverre de door beklagde bedreven handelingen, waarvoor hij vanaf den 6en Juli 1918 tot en met den 8en Augustus 1918 in arrest zonder waarneming van dienst heeft vertoefd, krijgstuuchtelijk behooren te worden gestraft.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 3 Januari 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, en P. P. C. Collette.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. C. de Wilde Jr.

De auditeur-militair is niet bevoegd bij zijne conclusie van eisch een gedeelte van de aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad te laste gelegde feiten in te trekken; het onderzoek van den krijgsraad behoort zich uit te strekken tot al de in dat stuk te laste gelegde feiten.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en landmacht, appelland,

en

O., oud 25 jaar, geboren te 's-Hertogenbosch, landstormplichtig-soldaat bij het Reserve-bataljon D, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door de beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat voor den Krijgsraad in het eerste militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, na intrekking van de oorspronkelijke meerdere te laste gelegde feiten, ten slotte aan den gedaagde is te laste gelegd, dat hij: volgens oorspronkelijke nummering, 1o. te Eindhoven, enz.; 2o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 3o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 4o. te Eindhoven, enz.; 8o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 9o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 10o. te Eindhoven, enz.; 16o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 21o. te Wijk-aan-Zee., enz.;

Overwegende dat de Auditeur-Militair heeft verklaard in te trekken de telastlegging voor zooveel betreft de sub 2o., 5o., 6o., 7o., 11o., 12o., 13o., 14o., 15o., 17o., 18o., 19o., en 20o., te laste gelegde feiten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Augustus 1918 gewezen vonnis, enz.;

Overwegende dat aan gedaagde aan den voet van de bevelschriften tot het bijeenkomen van den krijgsvaad d.d. 29 Juli 1918, behoudens de feiten bovenvermeld, is te laste gelegd, dat hij:

2o. te 's-Hertogenbosch, enz.; 5o. te Leiden, enz.; 6o., 7o., 11o., 12o., 13o., te 's-Hertogenbosch, enz.; 14o. te IJmuiden; 15o., 17o., 18o., 19o., 20o. te 's-Hertogenbosch, enz.;

Overwegende dat de Auditeur-Militair bij zijne conclusie van eisch heeft verklaard, deze te laste gelegde feiten in te trekken, en de Krijgsraad naar aanleiding van die feiten niet heeft beraadslaagd; dat zulks in strijd is met de duidelijke bepalingen van de artikelen 193 en 197 der Rechtspleging bij de Landmacht; dat die Wet, behoudens het in artikel 167 genoemde geval, waarin de beraadslaging, als in voormeld artikel 193 bedoeld, zich over meer uitstrekt, dan aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd, niet eenige bepaling inhoudt, op grond van welke het geoorloofd is, dat iets aan hetgeen aan den voet van het bedoelde bevelschrift wordt te laste gelegd, wordt toegevoegd of daarvan wordt geschrapt of ingetrokken;

Overwegende dat derhalve het onderzoek zich behoort uit te strekken tot al de aan gedaagde onder 1o. tot en met 21o. aan den voet van de bevelschriften d. d. 29 Juli 1917 genoemde feiten;

Overwegende, ten aanzien van het aan gedaagde onder enz.;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 28 Februari 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

De auditeur-militair is niet bevoegd een bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad, ten opzichte waarvan de voorschriften van art. 114 R. L. en vlg. zijn in acht genomen, in te trekken en door een ander bevelschrift te doen vervangen.

Nu de (oorspronkelijke) telastlegging niet inhoudt dat het vervoer der goederen heeft plaats gehad in buitenwaartsche of andere dan binnenwaartsche richting, vallen de te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten niet onder art. 2 der wet van 31 December 1915 S. 533.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A. den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 12 Juli 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Arnhem op 11 April 1918 gewezen in de zaak tegen B., oud 27 jaar, geboren te Groningen, milicien-soldaat bij het 12de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fisikaal, verzocht en bij beschikking van 4 September 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden B., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot aanvulling van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de gronden, waarop het steunt, en dat alsnog, bij sententie van den Hove, onder die aanvulling, het beroepen vonnis overigens in stand zal worden gehouden, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden B., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van den gedaagde, althans tot vermindering van straf of tot eene voorwaardelijke veroordeeling.

B. H., oud 23 jaar, geboren te Nieuwolda, landstormplichtig-soldaat bij het 12de Regiment Infanterie, appellant van gemeld vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van den appellant, althans tot vermindering van straf,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 12 Juli 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant, bij sententie van den Hove, met inachtneming van het genoemde, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen beklaagden, bij hun verhoor voor het Hof, hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat beklaagden voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, hebben terechtgestaan:

gedaagde B. ter zake, dat hij op 20 September 1917, des namiddags omstreeks 1½ uur, te Beek, gemeente Bergh, gezeten op een rijwiel, over den Heideweg op een gedeelte van het grondgebied des Rijks, aangewezen bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76) in de richting der Duitsche grens heeft vervoerd 10 K.g. kwatta-chocolade, verborgen onder zijne kleederen, welk vervoer niet geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, noch gedekt was door binnenlandsche paspoorten;

appellant H. ter zake, dat hij op 20 September 1917, des namiddags omstreeks 1½ uur, te Beek, gemeente Bergh, gezeten op een rijwiel, over den Heideweg op een gedeelte van het grondgebied des Rijks, aangewezen bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76), in de richting der Duitsche grens heeft vervoerd 11 K.g. katoenstof, verborgen onder zijne kleederen, welk vervoer niet geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, noch gedekt was door binnenlandsche paspoorten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 April 1918 gewezen vonnis, op grond van den inhoud van het in het vonnis weergegeven proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen verklaard datgene, waarvoor de beklaagden als voorzeggd voor den Krijgsraad hebben terechtgestaan, alsmede hunne schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „op een gedeelte van het „grondgebied des Rijks, bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 „(Staatsblad Nr. 76) aangewezen, vervoeren van goederen in andere

„dan binnenwaartsche richting, terwijl dit niet geschiedt met geldige „documenten tot uit- of doorvoer en terwijl dit niet gedekt is door „binnenlandsche paspoorten”, en beklaagden te dier zake heeft veroordeeld ieder tot vijf maanden gevangenisstraf met verbeurdverklaring van de in beslag genomen goederen, benevens de rijwielen;

Overwegende dat tot de stukken van het geding behoort een bevelschrift d.d. 24 December 1917, waarbij de commandeerende-officier van het garnizoen der hoofdplaats van het tweede Militaire Arrondissement het bijeenkomen van den Krijgsraad ordonneert en waaronder door den Auditeur-Militair in voornoemd arrondissement aan de beklaagden is te laste gelegd, dat zij op 20 September 1917, des namiddags omstreeks 1½ uur, te Beek, gemeente Bergh, ieder gezeten op een rijwiel, over den Heideweg op een gedeelte van het grondgebied des Rijks, aangewezen bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76), hebben vervoerd eerstgenoemde 10 K.g. kwatta-chocolade, verborgen onder zijn kleederen, laatstgenoemde 11 K.g. katoenstof, verborgen onder zijn kleederen, welk vervoer niet geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, noch gedekt was door binnenlandsche paspoorten;

Overwegende dat dit bevelschrift op de bij artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht, derde lid, bepaalde wijze aan beklaagden is beteekeud;

Overwegende dat de Auditeur-Militair voornoemd aan beklaagden vervolgens heeft doen aanzeggen, dat bedoeld bevelschrift wordt ingetrokken en buiten effect gesteld, en dat daarna op 11 Februari 1918 van den hoogergenoemden commandeerende-officier zijn uitgegaan de bevelschriften, aan den voet van welke de Auditeur-Militair heeft te laste gelegd de feiten, waarvoor als boven weergegeven de beklaagden voor den Krijgsraad hebben terechtgestaan;

Overwegende dat echter geen enkele wetsbepaling den Auditeur-Militair de bevoegdheid verleent om een bevelschrift van een commandeerende-officier, ten opzichte waarvan de voorschriften van artikel 114 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht zijn in acht genomen, in te trekken en buiten effect te stellen, en dan ook slechts op de telastlegging aan den voet van het oorspronkelijke bevelschrift van 24 December 1917, dat onverminderd van kracht is gebleven, mag worden acht geslagen;

Overwegende dat dit te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen, met der beklaagden schuld daaraan, op grond van den inhoud van het in het vonnis weergegeven proces-verbaal van H. Hoekstra en W. J. van der Kamp, kommiezen der Directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, tevens onbezoldigd-rijksveldwachters te Beek, gemeente Bergh, welke processen-verbaal inhouden, dat relatanten op 20 September 1917, des namiddags omstreeks 1½ uur, hebben waargenomen, dat beide beklaagden zich bevonden te Beek onder de gemeente Bergh, zijnde gebied, gelegen tusschen de naar aanleiding van artikel 177 der Algemeene Wet van 26 Augustus 1822 (Staatsblad Nr. 38) vastgestelde linie eenerzijds en het

grondgebied van het Deutsche Rijk anderzijds, op een gedeelte, aangewezen bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76) in de provincie Gelderland; dat beklaagden gingen over den Heideweg, gezeten op een rijwiel; dat relatanten beklaagden aanhielden en visiteerden; dat zij bij visitatie constateerden, dat beklaagde B. vervoerde 10 K.g. kwatta-chocolade, verborgen onder de kleeren, en beklaagde H. 11 K.g. katoenstof; dat beklaagden desgevraagd verklaarden niet te zijn voorzien van geldige documenten tot uit- of doorvoer, noch van een binnenlandsch paspoort; dat relatanten de chocolade, benevens de rijwielen, in beslag hebben genomen;

Overwegende dat echter dit te laste gelegde en bewezen feit niet valt in de bepaling van artikel 2 der Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533), daar niet is te laste gelegd, dat het vervoer geschiedde in buitenwaartsche of andere dan binnenwaartsche richting, en derhalve beklaagden behooren te worden vrijgesproken, valende het te laste gelegde en bewezen feit evenmin in eene andere strafbepaling van wet of verordening;

Gezien de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 11 April 1918 ten laste van beklaagden gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagden aan den voet van het bevelschrift d.d. 24 December 1917 is te laste gelegd, alsmede hunne schuld daaraan;

Verklaart dit te laste gelegde en bewezene niet strafbaar en spreekt hen mitsdien vrij;

Beveelt de teruggave van de in beslag genomen goederen, als volgt:

10 K.g. chocolade en een rijwiel aan gedaagde B. en 11 K.g. katoenstof en een rijwiel aan appellant H., een en ander onmiddellijk na de uitspraak dezer sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Raadsman betoogde eerst:

dat hij zich ten aanzien van den eisch refereert aan 's Hofs oordeel;

en *voor eisch à minima*

dat appellant à minima eerst naar den Krijgsraad is verwezen ter zake van vervoer van 11 K.g. katoenstof; dat deze verwijzing *echter uit het dossier is verdwenen*; dat eerst later de verwijzing, die in het dossier ligt, is uitgevaardigd;

dat er dan ook eerst niet anders bestond dan het proces-verbaal (prod. H.) waarop *later* met blauw potlood het woord „dubbel” is

gesteld; dat dit proces-verbaal toen ook nog niet bevatte de renvoeien, die er thans op aangebracht zijn; dat appellant à minima bij het voorloopig onderzoek heeft opgegeven, niet 11 K.g. katoenstof, maar 10 K.g. kwatta-chocolade te hebben vervoerd en de verbalisanten toen eerst de renvoeien hebben aangebracht en nieuwe processen-verbaal (prod. F. en G.) hebben opgemaakt; dat de bedoelde renvoeien niet 20 September 1917 zijn aangebracht, zooals de dateering van het proces-verbaal vermeldt en evenmin de processen-verbaal F. en G. op 20 September 1917 zijn opgemaakt, zooals de verbalisanten op hun ambtseed hebben verklaard; dat het proces-verbaal H. dus is *vervalscht* en de processen-verbaal F. en G. *valschelijk zijn opgemaakt*;

en als procureur van H., landstormplichtig soldaat, appellant van hetzelfde vonnis,

dat hij overneemt hetgeen hierboven voor B. à minima is aangevoerd met dien verstande, dat waar over „11 K.g. katoenstof” wordt gesproken, worde gelezen „10 K.g. kwatta-chocolade” en omgekeerd;

en concludeerde mitsdien, onder referte aan 's Hofs oordeel voor wat den eisch tegen B. betreft, *incidenteel en onder voorbehoud van conclusie ten principale*, dat het den Hove moge behagen zoowel de processen-verbaal als het bevelschrift van verwijzing buiten het geding te stellen.

Later voegde de raadsman aan zijn betoog toe:

dat beklaagde B. volhoudt eerst eene verwijzing te hebben ontvangen, zooals dat in de incidenteele conclusie staat vermeld; dat dit echter niet is komen vast te staan en appellant à minima dus zich te dezen aanzien aan 's Hofs oordeel refereert; dat overigens is gebleken, dat hetgeen verder in de conclusie staat, waar is en daarmede het voornaamste is komen vast te staan, n.l.:

1. dat eerst een proces-verbaal is opgemaakt, waarin de toedracht der zaak in strijd met de opgaven van beklaagden voorkwam; dat dit proces-verbaal later is gewijzigd op verzoek van den Auditeur-Militair door een ander dan dengene, die het proces-verbaal had opgemaakt;

2. dat eveneens later twee geëntidateerde processen-verbaal zijn opgemaakt, niet inhoudende wat de relatanten uit eigen wetenschap konden verklaren, maar „op last van den Auditeur-Militair naar „aanleiding van het voorloopig door dezen ingesteld onderzoek en „de bekentenissen van bekeurden;”

dat beklaagde H. thans niet is te bereiken en diens standpunt ten aanzien der verwijzing hier dus niet verder kan worden medege-deeld;

dat eischers gaarne aan het Hof de kwalificatie overlaten van de handelwijze met de processen-verbaal en de beoordeeling of die stukken inderdaad als bewijsmiddel mogen worden gebruikt;

dat trouwens thans gebleken is, dat op deze telastlegging geen veroordeeling kan volgen; dat immers de R. L. uitdrukkelijk bepaalt,

dat de Krijgsraad uitspraak heeft te doen op de telastlegging, die gesteld is aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, dat dit bevelschrift, een geschrift afkomstig van den Commandeerenden Officier van het garnizoen Arnhem, wel op 31 Januari 1918 door den Auditeur-Militair is „ingetrokken en buiten effect gesteld”, maar de eischers volstrekt niet kunnen begrijpen, waaraan de Auditeur-Militair het recht ontleent, een niet van hem afkomstig op wettige wijze tot stand gekomen geschrift op deze wijze te behandelen; dat, in ieder geval aan deze onwettige handelwijze geen rechtsgevolg mag worden verbonden en de telastlegging van 24 December 1917 volkomen intact is, nu deze niet zoolang de Auditeur-Militair daarover nog de beschikking had, is ingehouden, maar integendeel zelfs reeds aan eischers is aangezegd; dat de R. L. nergens de bevoegdheid geeft in een zaak twee telastleggingen te doen uitgaan en de tweede dus buiten beschouwing dient te blijven;

dat — al moge dit dan ook met de verwijzing misschien niet het geval zijn geweest — het onbegrijpelijk is, waarom de stukken met blauw gemerkt 17, 18 19 en 20 uit het dossier zijn verdwenen, totdat zij thans tengevolge van het door het Hof ingestelde onderzoek weer zijn terechtgekomen;

dat deze zaak door de verbalisanten en door den Auditeur-Militair zoo slordig en nonchalant is behandeld, dat de behandeling bij den Krijgsraad geen enkele waarborg voor behoorlijke berechting heeft opgeleverd, en zij, nu het feit reeds bijna 1½ jaar geleden is gepleegd en, in ieder geval B., zich gedurende dien tijd behoorlijk heeft gedragen, alle belang verloren heeft en het niet noodig is een zware onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen.

Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage.

Vonnis van 5 Maart 1919.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 28 Maart 1919.

President: Mr. G. van Slooten Azn.

Leden: Jhr. L. A. P. Six, P. J. Kouwenberg, D. Vinkhuysen en
L. G. A. H. Feber.

Wvd. Auditeur-Militair: Mr. B. van Rossem.

Veroordeeling wegens mishandeling den dood ten gevolge hebbende.

De krijgsraad vindt in den persoon van den dader en de omstandigheden waaronder hij het feit pleegde aanleiding eene voorwaardelijke veroordeeling uit te spreken.

De Krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's Gravenhage,

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement R. O. Eischer tegen:

A., oud 27 jaren, geboren te Zaandijk, landstormplichtig soldaat bij het 37e Landweer Bataljon Infanterie, thans geplaatst bij de 8ste Compagnie, Depot-Bataljon, IIIe Infanterie Brigade, gerequireerde in persoon;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gehoord den beklagde, in zijne verdediging bijgestaan door zijnen raadsman Mr. M. I. N. Spaargaren, advocaat te 's Gravenhage, en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch strekkende tot veroordeeling;

Overwegende, dat beklagde blijktens uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 37ste Bataljon Landweer-Infanterie, in werkelijken dienst is gesteld op 1 Augustus 1918;

Overwegende, dat den beklagde is te laste gelegd, dat hij te Rotterdam op of omstreeks 12 November 1918 opzettelijk den los werkmans P. C. van het leven heeft beroofd, althans opzettelijk zwaar lichamelijk letsel heeft toegebracht, in ieder geval opzettelijk heeft mishandeld door bedoelden C. met een mes of ander scherp voorwerp opzettelijk in diens borst, althans in diens lichaam een steek of stoot toe te brengen, waardoor diens hart werd getroffen en verwond, tengevolge waarvan genoemde C. na korten tijd is overleden;

Overwegende dat beklagde heeft erkend en opgegeven, dat hij ongeveer vijf jaren geleden gehuwd is met P. B., bij wie hij twee kinderen heeft gekregen en met wie hij gelukkig heeft geleefd; dat hij na reeds in dienst te zijn geweest, in den loop van 1918 wederom in dienst is gegaan ten einde zijn gezin te kunnen steunen, en in garnizoen is gekomen te Amersfoort, terwijl zijn vrouw en de kinderen te Rotterdam in de . . . straat bleven wonen; dat hij steeds hartelijke brieven van zijn vrouw ontving en wanneer hij met verlof thuis kwam, nooit iets onregelmatigs heeft bespeurd; dat hij op 12 November 1918 van zijn schoonzuster J. B. een briefkaart ontving waarin stond: „Toen ik gisteravond op de Hoogstraat liep kwam ik P. tegen met Piet bij jou uit de straat en dat nogal liefst gearmd. Daar ik dat heelemaal niet gepast vind wou ik u eens vragen of u daarvan wel wat afweet” enz.; dat hij daarop onmiddellijk verlof heeft gevraagd en naar Rotterdam is gereisd, waar hij 's avonds van den 12den November is aangekomen; dat hij aan zijn woning, . . . straat 21a, aanbelde en door een vreemde juffrouw werd opengedaan; dat hij niet wist, dat er iemand bij zijn vrouw was en op de kamer geen geluid hoorde; dat, toen hij de kamerdeur open deed, hij zag, dat zijn vrouw, alleen met haar hemd gekleed, op het bed lag, waarvan de dekens waren afgenomen en over een stoel hingen,

terwijl C., een overbuurman, voor het bed stond, dat hij zooals gewoonlijk een vaststaand mes bij zich had, dat hij gebruikte als broodmes; dat hij geheel buiten zichzelf is geraakt; dat eenigen tijd later de politie hem is komen halen, en dat hij in een café op den hoek van de . . . straat C. op den grond heeft zien liggen;

Overwegende dat blijkens ambtseedig proces-verbaal van den inspecteur van politie en onbezoldigd gemeente-veldwachter te Rotterdam W. C. van I., het lijk van C. met een messteek in het hart, in den avond van 12 November 1918 is overgebracht van een café hoek . . . straat en . . . . . weg te Rotterdam naar het stedelijk ziekenhuis aan den Coolsingel aldaar, terwijl uit een proces-verbaal van den Rechter-commissaris, belast met de instructie van strafzaken bij de Arrondissements Rechtbank te Rotterdam, van 14 November 1918, blijkt, dat op dien dag in zijne tegenwoordigheid door de doctoren De Josselin de Jong en Hannema, als deskundigen daartoe benoemd en beëdigd, is overgegaan tot de gerechtelijke schouwing van het genoemde lijk;

Overwegende dat blijkens het daarvan door de deskundigen, Dr. Rudolph de Josselin de Jong en Dr. Leendert Sjoerd Hannema, opgemaakt rapport, de verslagene is overleden ten gevolge van een verwonding van het hart welke met een scherp snijdend of puntig voorwerp (dolkmes, of dergelijke) is toegebracht;

Overwegende dat onder eede is verklaard door de getuigen:

J. B., dienstbode te Rotterdam:

dat zij in den avond van Zondag 10 November 1918 haar zuster, die met beklagde gehuwd was, met C. gearmd heeft zien loopen op de Hoogstraat te Rotterdam, dat zij, hierdoor zeer getroffen, een briefkaart heeft geschreven aan den beklagde, dien zij kent als een hoogst fatsoenlijk man, waarin zij hem mededeelde wat zij gezien had;

J. G., gehuwd met H. H., zonder beroep te Rotterdam, dat zij in het huis, . . . straat 21, te Rotterdam heeft gewoond op de verdieping boven de woning van beklagde, dat terwijl beklagde in militairen dienst was, zijn vrouw meestal tot laat in den nacht uit was en mannen mee naar huis nam, dat ook C. geregeld bij haar aan huis kwam, dat hij in den avond van 12 November 1918, terwijl getuige, juffrouw S., bij haar (getuige) op bezoek was, werd gebeld aan de straatdeur voor de eerste étage, maar dat niet werd open gedaan; dat juffrouw S. toen heeft opengedaan, waarop beklagde in groote haast de trap naar de eerste verdieping opliep, dat zij onmiddellijk daarop een geluid hoorde alsof daar menschen aan het worstelen waren en alsof iemand van de trap werd gegooid; dat zij van tevoren had gezien, dat C. zich in de woning van beklagde ophield;

M. H., gehuwd met M. S., zonder beroep te Rotterdam: dat zij veel op bezoek kwam bij haar schoonzuster die boven beklagde in de . . . straat te Rotterdam woonde en daarbij heeft gezien dat bij de vrouw van beklagde mannenbezoek was; dat zij in den avond van 12 November 1918 weer bij getuige G. was en dat tegen 9 uur

aan de straatdeur werd gescheld, dat zij de deur heeft opengedaan en zag dat beklaagde hollend de trap opliep; dat eenige oogenblikken later C. de trap afkwam, dat deze, de linkerhand ter hoogte van zijn hart houdende, de straat opliep, roepende: „hij heeft mij gestoken”, dat C. liep tot voor het café op den hoek van de . . . straat en den . . . . .weg en daar is neergevallen, dat beklaagde in de buurt zeer gunstig, zijn vrouw ongunstig bekend stond;

Overwegende dat door de in onderling verband beschouwde aanwijzigingen, voortvloeiende uit de opgaven van beklaagde, de verklaring van getuigen hierboven gerelateerd en het ambtseedig procesverbaal van de politie te Rotterdam zoover het inhoudt, wat hierboven is vermeld, wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde te Rotterdam op 12 November 1918 opzettelijk den los werkmán C. heeft mishandeld door bedoelden C. met een mes opzettelijk in diens borst een steek toe te brengen, waardoor diens hart werd getroffen en verwond, tengevolge waarvan genoemde C. na korten tijd is overleden, zijnde aldus niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde primair en in de eerste plaats subsidiair is ten laste gelegd;

Overwegende dat het militair belang zich in deze niet verzet tegen een voorwaardelijke veroordeeling en de Krijgsraad daartoe in dit geval wil overgaan;

dat daarbij is overwogen, dat, ofschoon in het algemeen op een delikt als het onderhavige een werkelijke en niet opgeschorte straf behoort te volgen omdat door den gewelddadigen dood van een mensch een zoo ernstige inbreuk op de rechtsorde plaats heeft, dat de strafmaatregel niet als in hoofdzaak de persoon van den dader treffende mag worden beschouwd, toch in dit zeer bijzondere geval de persoon van den dader en de omstandigheden waaronder hij de strafbare handeling verrichtte van dien aard zijn, dat de noodzakelijkheid van een meer algemeene uitwerking van de in dezen uit te spreken veroordeeling niet meer aanwezig kan worden geacht;

Gezien, de artikelen 13 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), 9 Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), 21 Landweeerwet, 14a, 14b, 300 Wetboek van Strafrecht, 1, 2, 4 Wet 20 April 1918 (Staatsblad No. 255);

Na beraadslaagd te hebben overeenkomstig artikel 193 Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende op de vordering van den Auditeur-Militair voornoemd;

In Naam der Koningin;

Verklaart het aan beklaagde meer subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, met dien verstande als voren omschreven;

Qualificeert het als: Mishandeling den dood ten gevolge hebbende;

Verklaart beklaagde hieraan schuldig;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd

van een jaar, doch beveelt, dat de opgelegde straf niet zal worden ondergaan tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of aan de krijgstucht onderworpen zijnde aan eene ernstige overtreding tegen dezelve of zelfs aan een lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Spreekt beklaagde vrij van hetgeen hem primair en in de eerste plaats subsidiair is ten laste gelegd;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 Februari 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Aangezien de meerdere, wien de gebezigde woorden betroffen, daarbij niet aanwezig was, toen beklaagde die woorden bezigde, terwijl ook niet is gebleken, dat deze beoogde, dat die woorden aan den meerdere zouden worden overgebracht, kan van belediging met woorden in den zin van art. 99 C. W. L. geen sprake zijn.

De te laste gelegde feiten vallen ook niet onder art. 266 W. v. Sr.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 18 October 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Gravenhage gewezen op 17 September 1918, in de zaak tegen H., oud 25 jaar, geboren te Roermond, landstormplichtig-soldaat bij het Regiment Jagers,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 24 Januari 1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden H., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening

van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden vrijgesproken, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden H., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan, ter zake, dat hij te Roermond op den 23sten Juni 1918 opzettelijk zijn compagnies-commandant, dan kapitein der Jagers S., met woorden heeft beleedigd, door, daarbij sprekende tot den opperwachtmeester-commandant der Brigade Koninklijke Maréchaussée te Roermond, ten aanzien van genoemden compagnies-commandant te zeggen: „Die S. is een ploert, een rotvent, die vuile rotvent is „getikt, die laat je loopen met 72 K.g. op je godverdomme; doet „hem de groeten; als ik in Waalsdorp kom, schiet ik hem een kogel „door zijn sodemieter, die vuile ploert”, althans woorden van gelijke beleedigende strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 17 September 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „het als soldaat met woorden beleedigen van zijn „meerdere in rang”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot drie weken militaire detentie, met bepaling, dat de tijd, door gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 10 Augustus 1918 af, met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring, voor zoverre althans de telastlegging feiten inhoudt, dat is dus niet voor zoverre zij eene qualificatie van de te laste gelegde feiten bevat, te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat echter het bewezen verklaarde ten onrechte is gequalificeerd als hooger aangegeven en ten onrechte te dier zake straf is opgelegd;

Overwegende dat toch, wil er sprake zijn van met woorden belee-

digen in den zin van artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, het opzet van den dader mede gericht moet zijn daarop, dat hij, wien de geuite woorden betreffen, daarvan kennis neme; dat, toen gedaagde de te laste gelegde woorden bezigde, de kapitein S. daarbij niet aanwezig was, en dat niet is gebleken, dat gedaagde beoogde, dat die woorden door den in de telastlegging genoemden opperwachtmeester der maréchaussée of anderszins aan den kapitein zouden worden overgebracht; dat dan ook het beledigen, gelijk te laste gelegd en bewezen, niet valt in de bepaling van artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, terwijl het evenmin valt in eenige andere bepaling van wet of verordening, bijzonderlijk niet in die van artikel 266 van het Wetboek van Strafrecht, daar, al aangenomen, dat deze bepaling niet om andere reden in deze buiten toepassing zou moeten blijven, niet is te laste gelegd, dat de beledigende woorden in het openbaar zijn gesproken; dat derhalve gedaagde behoort te worden vrijgesproken, maar aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling behoort te worden gelaten, of gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 17 September 1918 ten laste van gedaagde gewezen, wat de qualificatie en strafoplegging betreft;

Houdt het vonnis in stand voor al het overige;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Laat aan den Commandeerende-Officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken, waarbij in aanmerking ware te nemen, dat gedaagde, ter zake van het hem te laste gelegde, van 10 Augustus 1918 tot 18 September d.a.v. voorloopig in verzekerde bewaring heeft doorgebracht.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat het feit aan beklagde te last gelegd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagdes schuld daaraan;

dat echter, vermits beklagde de geïncrimineerde uitdrukkingen buiten tegenwoordigheid van den kapitein S. heeft gebezigd, in casu art. 99 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande niet van toepassing is en beklagde derhalve zal behooren te worden vrijgesproken (Vgl. Pols pag. 327 en volg.);

terwijl

de verdediger betoogde:

dat voor eenvoudige belediging noodig is, dat iemands eer wordt verminderd in de oogen van anderen — in welk geval wordt vereischt, dat de belediging in het openbaar geschiedde — of wel dat iemands eergevoel wordt gekrenkt in welk geval dat moet zijn geschied door woorden, welke door den belediger zijn uitgesproken en tot den beledigde zijn gericht en tevens door laatstgenoemde terstond zijn vernomen. R.b. Amsterdam 18 December 1913 Ned. Jurispr. 1914 bl. 246;

dat deze opvatting ook mag gelden voor artikel 99 C. W. welke opvatting gesteund wordt door den text van dit artikel, waar woorden en gebaren, welke laatste alleen in tegenwoordigheid van den beledigde kunnen geschieden, naast elkaar worden gebruikt;

dat ook Pols van meening is, dat art. 99 C. W. niet mag toegepast worden, tenzij de belediging in tegenwoordigheid van den meerdere is geschied en procureur van gedaagde ten deze geheel met den Heer Advocaat-Fiscaal kan medegaan;

dat gedaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 Maart 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette, en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Klager is ten onrechte gestraft wegens het niet-nemen van maatregelen om zich te zuiveren van eene op hem rustende blaam, omdat het nemen van zoodanige maatregelen in ieder geval in strijd geweest zoude zijn met zijn eigen belang.

Gelezen een schrijven d.d. 27 Januari 1919 van den reserve-eersteluitenant X, houdende mededeeling, dat hij op . . . . . door den commandant van . . . . . is gestraft met ééne maand kamerarrest met accès met als strafreden: „In den nacht van 24 op 25 „October 1918 gelogeed in een hotel, afgeranseld door den gérant „van genoemd hotel, onder beschuldiging met diens tienjarig doch- „tertje onzedelijke handelingen te hebben gepleegd; geen maatregelen „genomen om zich van dien blaam en van den hem aangedanen smaad „te zuiveren, hebbende hij zich daardoor als officier onwaardig ge- „dragen”. en houdende verzoek, dat deze zaak door het Hof zal worden onderzocht, omdat verzoeker zich bezwaard gevoelt over de

strafreden en, in verband daarmede, over de zwaarte van de straf;

Gezien de stukken, op de zaak betrekking hebbende, en daaronder een bericht van den in het verzoekschrift bedoelden commandant;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken aanwezige afschrift van klagers straflijst blijkt, dat deze op . . . . . door den commandant van . . . . . is gestraft met de straf met strafreden, als in klagers schrijven staat vermeld;

Overwegende dat blijkens de strafreden door den strafoplegger is aangenomen, dat klager op tijd en plaats als daar is aangegeven door den gérant van het hotel is afgeranseld „onder beschuldiging „met diens tienjarig dochtertje onzedelijke handelingen te hebben „gepleegd”;

Overwegende dat een van beide waar moet zijn: klager had destijds aan het plegen van die handelingen zich schuldig gemaakt, of hij werd daarvan ten onrechte verdacht, zooals hij steeds heeft beweerd en in de toelichting tot zijne klacht is blijven volhouden;

Overwegende dat in het eerste geval van klager niet mocht worden gevergd, dat hij zelf maatregelen zoude nemen om te trachten van de tegen hem ingebrachte beschuldiging zich te zuiveren met de kans, dat bij het door hem uitgelokte onderzoek zijne schuld zoude komen vast te staan en hij door den strafrechter zoude kunnen worden gestraft;

Overwegende dat echter ook in het tweede geval het zelf nemen van maatregelen van den bovenbedoelden aard van klager niet mocht worden verlangd; dat klager in de toelichting tot zijne klacht immers te recht er op wijst, dat het voor hem — getrouwd man met een zenuwzieke vrouw en vader van kinderen — die, als reserve-officier, binnenkort in den burgerstand zal terugkeeren en dan naar eene burgerbetrekking zal hebben te dingen, van zeer groot belang was, dat niet openbaar zoude worden, welke erge beschuldiging, al was het dan ten onrechte, door den gérant van het hotel tegen hem werd ingebracht, terwijl het bekend worden van deze beschuldiging zeer waarschijnlijk het gevolg zoude zijn van het doen van klachte bij de justitie — en welken maatregel had klager anders moeten nemen ¹⁾ — ter zake van de ondergane mishandeling;

Overwegende dat het daarom niet juist is gedacht, nu klager te rade was geworden om zelf geene maatregelen te nemen, hem daarvoor krijgstuuchtelijk te straffen; dat hier in het midden kan worden gelaten, of het niet op den weg hadde gelegen van de militaire autoriteiten om stappen te doen, die er wellicht toe zouden kunnen voeren om klager uit den officiers-stand verwijderd te krijgen, nu de militaire justitie voor ingrijpen tegen klager blijkbaar geene termen heeft gevonden;

Overwegende dat mitsdien de klacht is wettig;

¹⁾ Zich ter purge stellen, art. 52 Prov. Instr. H.M.G.

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag;

Verstaat, dat deze straf, met de strafreden, uit klagers straflijst zal worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 28 Maart 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: mr. H. G. V. Hijmans.

De verordening van den Commandant van het Veldleger van 3 April 1917, houdende verbod tot vervoer van duiven, tenzij met vergunning van de nader aangewezen autoriteiten, steunt niet op de bepalingen van de Oorlogswet en mist verbindende kracht.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht ambtshalve appellant

en

A. S., oud 25 jaar, geboren te Loon op Zand, milicien-soldaat bij het 6de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 24 Augustus 1917 te Teteringen op den Bredaschensteenweg, duiven heeft vervoerd, zonder machtiging hetzij van den Directeur van den Rijks-postduivendienst, hetzij van de autoriteit belast met de uitoefening van het militair gezag, of van de autoriteit of commandant, wien het verstrekken van eene machtiging door voornoemde autoriteit was opgedragen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 10 Juli 1918 gewezen vonnis, op grond van den inhoud van het in het vonnis weergegeven proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het te Teteringen vervoeren van duiven zonder machtiging hetzij van den Directeur van den Rijks-postduivendienst, hetzij van de autoriteit, belast met de uitoefening van het militair gezag, of van de autoriteit of commandant, aan wie of wien het verstrekken van eene machtiging door eerstgenoemde autoriteit is opgedragen”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door zes dagen hechtenis;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de Krijgsraad ten onrechte het bewezen feit heeft gequalificeerd en te dier zake straf heeft opgelegd, als in het vonnis is aangegeven;

Overwegende dat toch de vraag, of de door den Krijgsraad toegepaste verordening van den Commandant van het Veldleger van 3 April 1917, houdende bepalingen betreffende het vervoer en het houden van duiven, — met ingang van 16 December 1918 buiten werking gesteld, — bevoegdelyk is gegeven, ontkennend moet worden beantwoord; dat artikel 10 der bedoelde verordening, verbiedende het vervoer van duiven, tenzij met machtiging van de nader aangeduide autoriteiten, niet steunt op eenige bepaling van de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128), bijzonderlyk niet op de bepaling, vervat in artikel 35 dier Wet; dat de strekking van genoemd artikel 10 slechts kan worden beoordeeld in verband met het samenstel van bepalingen, van welke het deel uitmaakt; dat nu uit de aan artikel 10 voorafgaande bepalingen blijkt, dat het militair gezag deze verordening heeft vastgesteld, teneinde gegevens te hebben omtrent de in het gezagsgebied aanwezige duiven en omtrent hare houders, zulks om een noodzakelyk geacht toezicht te kunnen uitoefenen; dat dan ook de reden, die voornoemd artikel 10 heeft tot stand doen komen, niet is één van die, op grond van welke het militair gezag, ingevolge artikel 35 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 129) ver-

orderingsbevoegdheid bezit, maar enkel bestaat in de wenschelijkheid of noodzakelijkheid om door het vervoerverbod het bovenbedoelde toezicht praktisch mogelijk te maken;

Overwegende dat het duidelijk is, dat het hier ook niet geldt de regeling van een plaatselijk belang, waarin door eene verordening of keur, als bedoeld in artikel 22 der genoemde wet, kan worden voorzien, en dan ook de door den Krijgsraad toegepaste verordening, als zijnde niet bevoegdlijk gegeven, en hare bepalingen onverbindend, het geven der qualificatie en het opleggen van straf niet wettigt;

Overwegende dat het bewezen feit niet valt in eenige andere bepaling van wet of verordening, en gedaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 10 Juli 1918 ten laste van gedaagde gewezen, wat de qualificatie en strafoplegging betreft;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien der bewezen- en schuldigverklaring;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 1 April 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. Winkel Jr.

Nu de telastlegging alleen inhoudt, dat het verboden vervoer van goederen heeft plaats gehad te Didam, vermag de rechter niet te onderzoeken of het bewezen verklaarde feit is gepleegd in het gedeelte der gemeente waarop de vervoer- en nederlagewet of in het gedeelte waarop de betreffende verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel van toepassing is.

Een verbod tot vervoer van bepaalde goederen kan worden gegeven krachtens de Oorlogswet; dat een andere autoriteit bevoegd is krachtens de vervoer- en nederlagewet een soortgelijke regeling te treffen heeft niet ten gevolge dat de regeling van het militair gezag onverbindend wordt.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

H. B. L., oud 27 jaar, geboren te Didam, landstormplichtig-soldaat bij de 3de compagnie van het 12de Bataljon Landweer-Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 9 November 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd met eene geldboete of anders voorwaardelijk te worden gsetraft,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 21 Januari 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant bij sententie van den Hove, met inachtneming van het genoemde, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan, ter zake, dat hij te Didam op 16 Maart 1918 in andere dan binnenwaartsche richting heeft vervoerd een gedeelte van ongeveer 53 K.g. harde zeep, 90 K.g. spek, 3 kruiken bakolie, 13 gekleurde zakdoeken en 0.7 Liter jenever, zonder dat er sprake was van een der uitzonderingsgevallen, als bedoeld bij artikel 2 der Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel enz., Algemeene bekendmaking Nr. 63, van 17 Februari 1917;

Overwegende, dat de Krijgsraad, bij op 9 November 1918 gewezen vonnis, op grond van den inhoud van het in het vonnis weergegeven proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appellant is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als:

„Het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, krachtens de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door in de in staat van beleg verklaarde gemeente Didam goederen in andere dan binnenwaartsche richting te vervoeren, zonder dat een van de gevallen aanwezig is, als omschreven in artikel 2, tweede lid, van de Verordening van het Territoriaal-Commando in Overijssel enz. van 17 Februari 1917, No. 63”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene hechtenis van twee maanden met verbeurdverklaring van de in beslag genomen goederen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat voor de toepassing van de artikelen 2 en 9 der Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533) bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76) is aangewezen van het grondgebied des Rijks, gelegen tusschen de naar aanleiding van artikel 177 der Algemeene Wet van 26 Augustus 1822 (Staatsblad Nr. 38) vastgestelde linie eenerzijds en het vreemde grondgebied anderzijds, in de provincie Gelderland het geheele gebied met uitzondering o.a. van het gebied ten Noorden van den spoorweg Arnhem-Zevenaar-Didam-Wehl; dat het aan het Hof uit eigen wetenschap bekend is, dat genoemde spoorweg het gebied der gemeente Didam doorsnijdt en derhalve een gedeelte van het grondgebied dezer gemeente ten Noorden van dien spoorweg is gelegen;

Overwegende dat de Verordening van den Territoriaal-Bevelhebber in Overijssel enz. van 17 Februari 1917 (Algemeene Bekendmaking Nr. 63) niet geldt voor de gebiedsgedeelten, waar de Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533) toepasselijk is;

Overwegende dat, nu enkel is te laste gelegd, dat het feit is gepleegd te Didam, de rechter niet vermag te onderzoeken, of het bewezen feit is gepleegd op een gebiedsgedeelte, waarop de Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533), of op een gebiedsgedeelte, waarop voornoemde Algemeene Bekendmaking van toepassing is, zoodat de Krijgsraad ten onrechte die Algemeene Bekendmaking in deze heeft toegepast;

Overwegende dat tegen het toepassen van de voornoemde Algemeene Bekendmaking Nr. 63 ook nog zou kunnen worden aangevoerd, dat de Verordening van het militair gezag, het vervoer van goederen verbiedende, niet meer verbindend is, sedert de Rijkswetgever het verbieden en strafbaar stellen van het vervoer van alle of bepaalde goederen over heel het grondgebied des Rijks aan zich heeft getrokken, door bij de Wetten van 1 September 1917 (Staatsblad Nr. 578) en 3 Juni 1918 (Staatsblad Nr. 326) het artikel 1, 1ste lid, onder b der Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 344) te wijzigen;

Overwegende dat een verbod, als bij voornoemd artikel 1, 1ste lid, onder b bedoeld, ingevolge artikel 1, 3de lid, door den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel of in bepaalde gevallen door den Minister van Oorlog wordt uitgevaardigd;

Overwegende dat de bevoegdheid van het militair gezag, een verordening uitvaardigende als die van den Territoriaal-Commandant in Overijssel enz., Algemeene Bekendmaking Nr. 63, steunt op artikel 35 der Wet van 23 Mei 1889 (Staatsblad Nr. 128); dat derhalve zoowel de Wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 344), gelijk later gewijzigd, als de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) het mogelijk maakt, dat bepaalde autoriteiten bevoegdelyk het vervoer van goederen verbieden en strafbaar stellen, en het niet is in te zien, waarom de regeling van het militair gezag onverbindend zou worden, omdat de Wet ook eene andere autoriteit aanwijst, die eene soortgelijke regeling zou vermogen te geven;

Overwegende dat het te laste gelegde en bewezen feit niet valt in eene andere bepaling van wet of verordening, en appellant derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 9 November 1918 ten laste van appellant gewezen, wat de qualificatie en de strafoplegging betreft;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien der bewezen- en schuldigverklaring;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt appellant mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGЕ RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 3 Februari 1919.

Voorzitter: Mr. S. Gratama.

Raden: Mrs. A. J. L. Nijpels, J. A. A. Bosch, A. P. L. Nelissen en J. Kusters.

Nu aan bekl. — militair — was telastegelegd en te zijnen opzichte ook bewezen werd verklaard feitelijke aanranding der eerbaarheid tezamen en in vereeniging met zijn medebekl. — burger —, stond hij terecht terzake van een gemeenschappelijk met zijn medebeklaagde gepleegd „commun delict” en waren dus alle vereischten voor het uitzonderingsgeval van art. 14 C.W. aanwezig. Daarin werd geen verandering gebracht doordat de Rechtb. tegenover den medebekl. het bewijs der aanklacht niet geleverd achtte en hem op dien grond vrijsprak.

(Crimineel Wetb. v. h. Krijgsvolk te Lande art. 14).

De Proc.-Gen. bij het Gerechtshof te 's Hertogenbosch requirant van cassatie tegen een arrest van dat Gerechtshof van den negen en twintigsten April 1918, waarbij werd bevestigd een vonnis van den 5en Februari 1918, bij hetwelk V. H. A. J. L. enz., miliciensergeant werd schuldig verklaard aan: „Feitelijke aanranding van de eerbaarheid”, en met toepassing van de artt. 246, 14a en b Sr., werd veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één maand met bevel, dat die straf niet zal worden ondengaan, tenzij de Rechtbank later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaren, aan een strafbaar feit zal hebben schuldig gemaakt;

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Ledeboer.

Als cassatiemiddel is gesteld:

„Schending van art. 247, 221 Sv., art. 156 eerste lid der Grondwet en art. 13, 14 Crimineel Wetboek van het Krijgsvolk te Lande in verband met art. 218 Sv.”

Bij het bevestigend vonnis is ten laste van den eersten beklaagde,

— milicien sergeant, — bewezen verklaard het primair aan hem en zijn medebeklaagde — een burger — te laste gelegde, dat zij enz. (zie hieronder het arrest, *Red.*).

Onder deze omstandigheden liet de rechter terecht het verder subsidiair in de dagvaarding gestelde buiten beschouwing en ook in cassatie zal dat geheel buiten beschouwing moeten blijven, geheel alsof in de dagvaarding niet anders dan het primaire gesteld ware. Voor zoover de heer requirant in de memorie, het subsidiair te laste gelegde naar voren brengt en daaraan beschouwingen verbindt omtrent hetgeen de rechter had behooren te doen, kan hij dunkt mij op dien weg niet gevolgd worden.

De omstandigheid dat de tweede beklagde werd vrijgesproken liet geheel onaangetast de mogelijkheid dat de rechter *ten aanzien van den eersten beklagde* aannam, dat deze te zamen en in vereeniging met zijn medebeklaagde had gehandeld. In het bestreden arrest wordt ten opzichte van dit punt rekenschap gegeven van 's Rechters gedachtengang in dier voege, dat ten opzichte van den eersten beklagde door verschillende bewijsmiddelen het bewijs van al het ten laste gelegde kon worden verkregen, terwijl ten aanzien van den tweeden beklagde de verklaring van eene enkele getuige van geen ander bewijsmiddel vergezeld, niet als wettelijk bewijs kon gelden.

Dat het feit zooals het primair aan de beide beklagden te laste was gelegd, de burgerlijke rechter bevoegd maakte om ook over den beklagde die militair was, te rechten, wordt door den Heer requirant niet betwist. Maar als dat zoo is, dan kan de vrijspraak van den tweeden beklagde niet militair, geene onbevoegdheid van den burgerlijken rechter ten opzichte van den eersten beklagde medebrengen. Immers liet die vrijspraak in dit geval bestaan, dat de militair gemeenschappelijk met den burger het feit had gepleegd, zoodat hier wel degelijk een geval voorhanden was bij art. 14 Crimineel Wetboek bovenbedoeld voorzien. Het komt toch niet aan op de veroordeeling maar op de berechting. Waar militairen te zamen een strafbaar feit hebben gepleegd met niet militairen die terecht staan voor den burgerlijken rechter, is de burgerlijke rechter bevoegd ook ten opzichte van den militair, juist omdat het eene eisch van goede justitie is, dat dan de berechting, de geheele procedure voor denzelfden rechter plaats vinde. „Uit hoofde der conexiteit” zooals het Crimineel Wetboek zegt, behoort de zaak aan één en dan natuurlijk den burgerlijken rechter te worden overgelaten, (verg. H. R. 24 December 1917, W. 10197) (N. J. 1918, 60, *Red.*)¹⁾.

Ik meen derhalve, dat Rechtbank en Hof zich terecht bevoegd hebben geacht en acht het middel ongegrond.

Ik concludeer tot verwerving van het beroep.

1) Zie deel XIII, blz. 503. Red. M. R. T.

De Hooge Raad, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Bosch;

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij memorie: (zie concl. Adv.-Gen.);

O., dat den gerequireerde met zekeren G. bij inleidende dagvaarding voor zoover thans van belang is ten laste gelegd, „dat zij in den loop van de maand Oct. 1917 te Roermond te zamen en in vereeniging in de Gemeente-Secretarie, alwaar zij beiden als ambtenaren werkzaam waren, de ongehuwde vrouw H. A. M. M. van S. v. B., oud 29 jaar, die aldaar ook als ambtenaar werkzaam was, door geweld, door namelijk ieder een pols van haar vast te houden, hebben gedwongen te dulden dat de eerste beklaagde zijn hand onder hare rokken en in hare broek stak, en ontuchtelijk het bloote lichaam ter hoogte harer vrouwelijkheid betastte, zulks ofschoon genoemde vrouw zich daartegen verzette”, welke aanklacht bij het bevestigde vonnis ten aanzien van G. niet, ten aanzien van den gerequireerde wel bewezen werd verklaard, zoodat de eerste werd vrijgesproken, doch de laatste werd schuldig verklaard aan het in het hoofd van dit arrest genoemde misdrijf, zulks met oplegging van de daar vermelde straf;

O., dat bij de toelichting van het voorgedragen middel wordt vooropgesteld, dat de gerequireerde ten tijde der berechting van deze zaak door de Arr.-Rechtbank te Roermond was milicien-sergeant en dus terecht moest staan voor den krijgsraad, indien niet was gepleegd een „commun delict” als bedoeld in art. 14 van het Crimineel Wetboek van het Krijgsvolk te Lande, zoodat, toen de voornoemde G. werd vrijgesproken en dus van een „commun delict”¹⁾ geen sprake meer zou kunnen zijn, de Rechtbank zich onbevoegd had moeten verklaren;

O., dat door Rechtbank en Hof als vaststaande is aangenomen, dat de gerequireerde toen hij in eersten aanleg te recht stond, was, milicien-sergeant, maar daaruit nog niet volgt, dat de Rechtbank, toen zij G. vrijsprak, zich onbevoegd had moeten verklaren om ten aanzien van den gerequireerde van de zaak kennis te nemen; dat toch den gerequireerde was ten laste gelegd — en te zijnen opzichte ook bewezen werd verklaard — feitelijke aanranding der eerbaarheid *te zamen en in vereeniging* met G. gepleegd, zoodat hij terecht stond ter zake van een gemeenschappelijk met G. gepleegd „commun delict” en dus alle vereischten voor het uitzonderingsgeval van art. 14 van het Crimineel Wetboek van het krijgsvolk te Lande in deze zaak aanwezig waren, zonder dat daarin verandering werd gebracht doordat de Rechtbank tegenover G. het bewijs der aanklacht niet geleverd achtte en hem op dien grond vrijsprak;

O., dat mitsdien het middel is ongegrond;

Verwerpt het beroep.

(N. J. 1919, blz. 319).

¹⁾ Het gepleegde delict bleef in ieder geval een „commun delict”. Verdoedelijk zijn hier de woorden „als bedoeld in art. 14 C. W. L.” uitgevallen.
Red. M. R. T.

HOOGЕ RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 17 Februari 1919.

Voorzitter: Mr. S. Gratama.

Raden: Mrs. A. J. L. Nijpels, A. Fentener van Vlissingen, A. P. L. Nelissen en Jhr. L. C. J. A. van Meeuwen.

Regeling van rechtsgebied. Bevoegdheid van den militairen Rechter.

De Rechtb., die aanvankelijk tegen een militair en een burger rechtsingang met bevel tot instructie verleend had terzake van tezamen en in vereeniging begane diefstallen, verwees, op grond dat uit de instructie wel voldoende bezwaren waren voortgevloeid dat de burger 2 diefstallen had gepleegd doch niet dat dit was geschied tezamen en in vereeniging met den militair, den burger t. a. v. die diefstallen naar de terechtzitting, doch stelde hem buiten vervolging t. a. v. de verzwarende omstandigheid, dat hij die misdrijven in vereeniging met den militair zou hebben begaan.

Nu die burger niet had terecht te staan voor den burg. Rechter terzake van een commun delict door hem tezamen met een militair begaan, en aan dezen militair ook niet was telastegelegd, dat hij in eenig ander opzicht in zoodanig door den burger gepleegd delict was betrokken, was de uitzondering van art. 14 C. W. niet aanwezig en verklaarde de Rechtb. zich terecht onbevoegd t. a. v. den militair met verwijzing naar den militairen Rechter.

(Crimineel Wetboek art. 14.)

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Ledeboer.

Bij zijn arrest van 24 December 1917 (W. 10197) (N. J. 1918 blz. 60 *Red.*)¹⁾, had de Hooqe Raad gelegenheid zijn oordeel te kennen te geven, over de beteekenis en strekking van art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande. Bij dat artikel wordt dan volgens Uw College bepaald, dat, indien militairen en ambtenaren samen met burgers hebben gepleegd, of met burgers zijn betrokken in een commun delict *en die burgers staan voor dat delict bij den burgerlijken Rechter terecht*, de militaire rechter onbevoegd is ook ten aanzien van den militair.

In de onderhavige zaak wordt nu van den Hoogen Raad eene beslissing gevraagd, omtrent de competentie van den burgerlijken of van den militairen Rechter, op grond van dat artikel, onder de

¹⁾ Zie deel XIII, blz. 503. Red. M. R. T.

volgende omstandigheden. Door den eerstgenoemden Rechter is eerst tegen twee personen — waarvan een bleek te zijn militair, — rechtsingang verleend met last tot instructie, ter zake van twee misdrijven van diefstal, welke zij tezamen en in vereeniging zouden hebben gepleegd. Na sluiting der instructie, is de burger te dier zake buiten vervolging gesteld, doch wegens diezelfde diefstallen, nu echter als door hem alleen gepleegd, is deze naar de openbare terechtzitting verwezen. Later is hij deswege veroordeeld. De militair is bij beschikking na sluiting der instructie, verwezen naar den bevoegden militairen Rechter.

Uit die beschikking van verwijzing van den burger-beklaagde, welke in kracht van gewijsde is gegaan, volgt, dat, — behoudens het geval van nieuwe bezwaren als bedoeld in art. 136 Sv. — ten aanzien van dien burger onherroepelijk door den bevoegden Rechter is beslist, dat deze niet (meer) verdacht is van misdrijven te zamen met een militair gepleegd en dat hij daarvoor niet voor den burgerlijken Rechter kan terecht staan.

Ten gevolge van de bevolen instructie moest echter na sluiting daarvan, door den burgerlijken Rechter, ook ten aanzien van den militair-beklaagde, eenige beslissing worden genomen. Waar echter uit 's Rechters oordeel omtrent het aan den burger-beklaagde tenlastegelegde volgde, dat deze voor den burgerlijken Rechter niet terecht kon staan wegens een tezamen met den militair gepleegd misdrijf, — terwijl ook van een betrokken zijn van beiden daarin, in dit geval geene sprake was, — kon die beslissing ten aanzien van den militair geene andere zijn, dan, dat de Rechtbank zich onbevoegd verklaarde over hem te rechten en hem verwees naar den bevoegden militairen Rechter.

Nu bleef de militaire Rechter uitteraard voor zich vrij in zijn oordeel, omtrent de vraag of de militair-beklaagde tezamen met den burger de bedoelde feiten had gepleegd, of daarin was betrokken, doch dat oordeel kon de door den burgerlijken Rechter gegeven beslissing nooit vitieeren en hij moest zich buigen voor het feit, dat de burger voor *die* feiten voor den burgerlijken Rechter *niet* (meer) terecht stond of kon staan. En daaruit reeds volgt volgens de leer van den Hoogen Raad, dat de militaire Rechter bevoegd was over den militair te erkennen en recht te spreken. (De Hooge Raad vgl. Pols, het Crim. Wetboek enz. blz. 94/95, Dalloz Rep. i. v. Organisation militaire onder n°. 897).

Ten overvloede zij nog aangestipt, dat uit de door den Krijgsraad geconstateerde omstandigheid, dat aan den militair-beklaagde dezelfde feiten werden telastegelegd waarvoor de burger-beklaagde reeds was veroordeeld, naar mijn oordeel niet volgt, dat beiden in dezelfde delicten waren betrokken. Ik zou meenen, dat het betrokken zijn in een delict, in art. 14 C. W. naast gemeenschappelijk plegen van een feit gesteld, wijst op eene andere vorm van deelneming dan van daderschap.

Mijne conclusie strekt, dat de Hooge Raad ter regeling van rechts-

gebied, het vonnis van den Krijgsraad in het tweede militaire arrondissement te Arnhem op 2 September 1918 in zake H. J. Oude L. geweest, waarbij dat College zich onbevoegd heeft verklaard over die zaak te erkennen, zal vernietigen en dien Krijgsraad daartoe bevoegd zal verklaren met verwijzing der zaak naar dien Krijgsraad, ten einde deze te berechten.

De Hooge Raad, enz.;

Gezien een verzoekschrift met bijlagen tot regeling van rechtsgebied in de strafzaak tegen H. J. Oude L., enz., milicien huzaar bij het 3de Regiment Huzaren, door den Officier van Justitie te Alkmaar aan den Hoogen Raad ingediend;

Gelet op 's Hoogen Raads in raadkamer gegeven beschikking van 16 December 1918, waarbij is bevolen, dat de zaak dadelijk op de terechtzitting zal worden afgedaan;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Nelissen;

Gehoord, enz.;

O, dat uit den inhoud van dit verzoekschrift en van de daarbij overgelegde stukken, waaronder in het bijzonder 1°. de beschikkingen van de Arr.-Rechtbank te Alkmaar van 15 April en 23 Mei 1918; 2°. het vonnis van den Krijgsraad in het IIde Militair Arrondissement te Arnhem van 2 September 1918, geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op den 29sten October 1918 blijkt:

dat de Arr.-Rechtbank te Alkmaar bij beschikking van 15 April 1918 rechtsingang met bevel tot instructie heeft verleend tegen Hendrik Sch., een burger en tegen voormelden militair ter zake: dat zij te Hoorn en te Scharwoude op 17 Maart 1918 tezamen en in vereeniging hebben weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening in ieder dezer plaatsen een rijwiel toebehoorende aan anderen dan verdachten of een hunner, althans dat Sch. op tijd en plaats voormeld bedoelde rijwielen, toebehoorende als voorzeggd heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening en dat Oude L. op 17 Mei 1918 te Hoorn of te Scharwoude opzettelijk een dier door Sch. gestolen rijwielen ten geschenke heeft aangenomen, in ieder geval dat hij op 18 Maart 1918 te Amsterdam opzettelijk uit de opbrengst dier rijwielen voordeel heeft getrokken, door de opbrengst met zijn mede-verdachte te deelen;

dat bij beschikking van 13 Mei 1918 diezelfde Rechtbank ten aanzien van den burger Sch. heeft overwogen, dat uit de gevoerde instructie voldoende bezwaren voortvloeiden, dat hij te Hoorn en te Scharwoude op of omstreeks 17 Maart 1918 telkens een rijwiel toebehoorende respectievelijk aan V. Visser en A. Schouten, in ieder geval aan een ander of aan anderen dan aan hem beklaagde, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen en Sch. te dier zake naar de terechtzitting heeft verwezen met zijne buitenvervolginstelling ter zake van het meerdere hem bij den

rechtsingang telastegelegd en bij beschikking op dienzelfden dag genomen, den militair Oude L. naar den krijgsraad in het IIde Militair Arrondissement te Arnhem heeft verwezen;

O., dat daarna eene strafvervolging tegen Oude L. is aanhangig gemaakt bij voormelden Krijgsraad onder meer ter zake dat hij op of omstreeks 17 Maart 1918 te Hoorn en te Scharwoude telkens een aan een ander dan hem beklagde toebehoorend rijwiel zou hebben weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening, doch dat die Krijgsraad bij zijn vonnis van 2 September 1918, geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op den 29sten October 1918 heeft beslist, dat, nu was gebleken, dat op 15 April 1918 ter zake van dezelfde feiten, doch met de verzwarende omstandigheid dat zij te zamen en in vereeniging zijn gepleegd, rechtsingang met bevel tot instructie was verleend, tegen Oude L. een militair en Sch. een burger en derhalve ook een burger was betrokken in de feiten ter zake waarvan eene beslissing werd ingeroepen, de Krijgsraad op grond van art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande onbevoegd was om in deze te erkennen;

O., dat derhalve zoowel de Arr.-Rechtbank te Alkmaar als de Krijgsraad in het IIde Militaire Arrondissement te Arnhem, die een van beiden noodzakelijk bevoegd zijn om van de aanklacht tegen Oude L. kennis te nemen, zich beiden tot die kennismening onbevoegd hebben verklaard en dat die beide uitspraken in kracht van gewijsde zijn gegaan, zoodat zich hier voordoet het geval voorzien in art. 308 2°. Sv. en derhalve aanwezig is een jurisdictiegeschil door art. 88 4°. R. O. aan den Hoogen Raad in eerste instantie ter beslissing opgedragen;

O. hieromtrent:

dat in het algemeen personen tot het Krijgsvolk te lande behorende wegens alle militaire en commune delicten terecht staan voor den militairen Rechter, doch art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande op dien algemeenen regel eene uitzondering maakt voor het geval dat militairen samen met burgers een commun delict hebben gepleegd of samen met burgers in een commun delict zijn betrokken, en die burgers voor dat delict bij den burgerlijken Rechter terecht staan, in welke gevallen volgens dit artikel de militaire Rechter zich ook ten aanzien der militairen onbevoegd zal verklaren en deze naar den burgerlijken Rechter zal verwijzen;

O., dat echter dit uitzonderingsgeval zich in deze niet voordoet;

dat de voormelde rechtbank aanvankelijk — en zulks bevoegdelyk — tegen Oude L., een militair, en Sch., een burger, rechtsingang met bevel tot instructie heeft verleend ter zake van diefstallen die zij tezamen en in vereeniging zouden hebben begaan;

dat zij bij hare voormelde beschikking, op grond dat uit de gevoerde instructie, wel voldoende bezwaren waren voortgevloeid dat de burger Sch. twee rijwieldiefstallen respectievelijk te Hoorn en te

Scharwoude had gepleegd, doch dat die instructie geene voldoende aanwijzing had opgeleverd om aan te nemen, dat die diefstallen tezamen en in vereeniging met den militair Oude L. door hem waren begaan, dezen burger ten aanzien van die diefstallen naar de terechtzitting heeft verwezen, doch hem buiten vervolging heeft gesteld ten aanzien der verzwarende omstandigheid, dat hij die misdrijven in vereeniging met voornoemden militair zou hebben begaan;

dat nu Sch. niet naar de terechtzitting werd verwezen en niet had terecht te staan voor den burgerlijken Rechter ter zake van een commun delict door hem tezamen met een militair begaan en aan dezen militair ook niet was telastegelegd, dat hij in eenig ander opzicht als mededader, of als medeplichtige in zoodanig door den burger gepleegd delict was betrokken, de uitzondering van art. 14 van voormeld Wetboek niet aanwezig was en de Rechtbank dus terecht zich onbevoegd verklaarde om verder van de strafvervolging tegen den militair Oude L. kennis te nemen en hem terecht verwees naar den militairen Rechter die alleen bevoegd was verder over het hem telastegelegde te oordeelen;

Rechtdoende ter regeling van rechtsgebied:

Verklaart dat de Arr.-Rechtbank te Alkmaar zich terecht bij hare beschikking van 13 Mei 1918 onbevoegd heeft verklaard van de verdere strafvervolging tegen voormelden Oude L. ter zake van bovenomschreven feiten kennis te nemen en hem terecht te dier zake naar den militairen Rechter heeft verwezen;

Vernietigt het vonnis van den Krijgsraad in het IIde Militair Arrondissement te Arnhem van den 2den September 1918, voorzover die Krijgsraad zich daarbij onbevoegd heeft verklaard kennis te nemen van de diefstallen onder II en III in dat vonnis vermeld;

Wijst de zaak terug naar dien Krijgsraad, met bevel dat zij door dien Krijgsraad op de hoofdzaak zal worden berecht en afgedaan.

(N. J. 1919, blz. 368).

I N H O U D.

	Blz.
Aanhouding. Bevoegdheid der politie tot — van militairen wegens het plegen van een militair delict	98
— Politie bij — van militairen	293
Administratie. Jurisprudentie over ontrouw en kwade — .	354
Advocaat-raadsman. Toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklaagden	532
Amerika. Amerikaanshe berichten	533
Arrest. Voorloopig — van militaire beklaagden	293
Arrestanten. Overbrengen van —	294
— Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden.	525
Artillerie-inrichtingen. Bevoegdheidsvraag in verband met de opgaven van beklaagden dat zij waren werklieden bij de werkplaatsen der — te Delft. (art. 5 C. W. L.)	188
Bekentenis. Zie bewijs.	
Beleedigen. De term sodeklikkerstraal of sodeflikkerstraal is als beleedigend te beschouwen	478
— Bezigen van voor een meerdere beleedigende woorden buiten diens tegenwoordigheid.	594
Bevelschrift tot bijeenkoming van den krijgsraad. Ongeoorloofde intrekking van het — en vervanging door een ander .	585
Bevoegdheid. De omstandigheid dat den beklaagde (milicien) de krijgsartikelen niet zijn voorgelezen overeenkomstig het voorschrift van art. 114 Reglt. Inw. D. Inf. is voor den krijgsraad niet een reden om zich onbevoegd te verklaren .	89
— der politie tot aanhouding van militairen wegens het plegen van een militair delict	98
— met betrekking tot de overtredingen van art. 15bis der Jagtwet	153
— in verband met de vraag of iemand als geïnterneerd militair in den zin van de wet van 31 December 1914 S. 666 is te beschouwen	158
— Indien ter kennis van den rechter feiten komen, welke twijfel aan zijne — doen rijzen, moet hij naar die feiten een onderzoek instellen, ten einde te kunnen beoordeelen of hij bevoegd is van de zaak kennis te nemen	188
— Het uitzonderingsgeval van art. 14 C. W. L. doet zich niet voor, wanneer de burgers ten tijde, dat de militair voor den krijgsraad terecht staat, niet worden vervolgd	191
— Een kapitein die na het plegen van een strafbaar feit wordt bevorderd tot hoofdofficier moet terecht staan voor het H. M. G.	242

	Blz.
— Een deserteur blijft gedurende zijne desertie onderworpen aan de militaire rechtspraak	282
— Wanneer een burger en een militair ingevolge art. 14 C. W. L. terecht staan voor den burgerlijken rechter heeft de vrijspraak van den burger niet ten gevolge, dat de burgerlijke rechter onbevoegd wordt kennis te nemen van de tegen den militair aanhangige zaak	605
— Regeling van rechtsgebied in een geval, waarin aanvankelijk rechtsingang met bevel tot instructie was verleend tegen een burger en een militair wegens diefstal te zamen en in vereeniging gepleegd, doch de burger later naar de terechtzitting was verwezen als hebbende den diefstal alleen gepleegd, terwijl de militair naar den militairen rechter werd verwezen	608
Bewijs. Splitsing van een strafzaak ter wille van de bewijsoverlevering	380, 383
— Het — berustend op de bekentenis van beklaagde (medeplichtige) en de getuigenis van den dader is onvoldoende	396
Bezwaarschrift. Zie klachtzaken (behandelde).	
Bockhoudt. Mr. W. — De militaire strafwetgeving in Nederlandsch-Indië	211
Boer. Mr. M. H. de — Overzicht Jurisprudentie H. M. G. (Maart en April 1918)	235
— Als voren (Mei, Juni en Juli 1918)	353
Boksbeugel. Een — met punten is een wapen in den zin van art. 1 der wapenwet	177
Bonden. Zie vereenigingen.	
Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden	525
Commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der Zeemacht	97
— tot regeling van de rechtspositie der onderofficieren bij de Landmacht	304
— tot regeling van de rechtspositie van het personeel der Zeemacht	306
— Commissiën van samenwerking bij de Landmacht	410
— voor het houden van een militairen juristendag	414
Deserteur. Een — blijft gedurende zijn desertie onderworpen aan de militaire rechtspraak	282
Desertie. Duur der afwezigheid noodig om — op te leveren	195
— Jurisprudentie betreffende —	235, 355
Diefstal door twee vereenigde personen	174
— Jurisprudentie betreffende —	239
— Vrijspraak omdat het oogmerk van wederrechtelijke toewijding ontbrak	581

	Blz.
Dienstplichtigen. Vrijwillige verbintenis door — met erkende gewetensbezwaren	1
— Toezicht op voorwaardelijk ontslagen Regeeringskinderen, die hun dienstplicht vervullen	3
— met langdurig verlof. Regelingen ter uitvoering van de wet van 20 April 1918 S. 254	9
Dienstweigeraars. Principieele —	432
Dienstweigering. Weigeren om in het belang van zijn patiënte een operatie te verrichten in tegenwoordigheid van zijn chef	67
— Niet voldoen aan de order om te loopen, gegeven aan een beklagde, die bij een marschoefening was uitgevallen en beweerde wegens pijn in de borst niet te kunnen loopen	89
— Als arrestant, verdacht van tweede desertie, niet voldoen aan de order om zich van de andere arrestanten af te scheiden en zich naar den anderen hoek van het arrestlokaal te begeven	163
— Het als krijgsraad-arrestant opzettelijk weigeren om na de reveille zijn dekens af te geven	180
— Niet dadelijk opvolgen van een order om zich naar de kazerne te begeven	322
— Weigering om aan een dienstverrichting deel te nemen, na mededeeling dat vrijstelling van dienst was verleend en daarop gevolgde handhaving van de order	389
— door een officier, die door de order op te volgen zou handelen in strijd met een der voornaamste voorschriften van zijn geloofsleer	505
— Jurisprudentie betreffende —	238, 357
— en sociale opvoeding in dienst	316
Dien. Poging tot het opzettelijk en wederrechtelijk dooden van een —	481
Distributiewet 1916. Bij vervolging wegens overtreding van art. 12 der — moet uit de telastlegging blijken of beklagde de feiten opzettelijk pleegde dan wel of het plaats grijpen der feiten aan zijn schuld was te wijten	168, 368
Dood. Het in de uitoefening van het beroep van verloskundige veroorzaken van den — van eene kraamvrouw	481
Dreigen. Met woorden — van zijn meerdere in rang	478, 499
Drukfout. De rechter mag geen verbetering aanbrengen in een in de Staatscourant opgenomen bekendmaking	368
Duitschland. Duitsche militaire strafwetgeving	420
Duiven. De Verordening van den Comdt. van het Veldleger van 3 April 1917 houdende verbod tot vervoer van — mist verbindende kracht	599
Garnizoenscommandant. Verwijzing naar den krijgsraad door een —, terwijl beklagde tot een ander garnizoen behoorde	93
— en verwijzing naar den krijgsraad	353

	Blz.
Gerechtskosten. Voldoening van niet dringende kosten in strafzaken	407
—. Schadeloosstelling wegens reiskosten enz.	407
—. Toeschatting van getuigengeld aan militairen met onbepaald (klein) verlof	534
Gewetensbezwaren. Vrijwillige verbintenis door dienstplichtigen met erkende —	1
Gezag. Strijd om het militair —	331, 416
—. Aanwijzing van autoriteiten door welke het militair — (bedoeld in art. 7 der Oorlogswet) kan worden uitgeoefend	509
Goseling. Mr. C. M. J. F. — Het gebruik van vuurwapenen door militairen	127, 243
Haartoisel. Wederrechtelijk afknippen van een gedeelte van iemands —	240
Hooger beroep van vonnissen door zee krijgsraden in Nederlandsch-Indië geweest	4, 405
—. Het tegen een vonnis in zijn geheel ingesteld — is niet-ontvankelijk voor zoover het een vrijspraak inhoudt	377
Hoog Militair Gerechtshof. Rechtspleging bij het —	353
—. Wijziging in de samenstelling van het —	422
—. De werkzaamheden van het —	423
Insubordinatie. Jurisprudentie betreffende —	237
—. Zie ook beleedigen, dreigen, slaan, enz.	
Interneeren. Voorzieningen betreffende den rechtstoestand van hier te lande geïnterneerde krijgsgevangenen van een buitenlandsche mogendheid. Zie Wetgeving.	
—. Beslissing over de vraag of iemand als hier te lande geïnterneerd militair van een buitenlandsche mogendheid in den zin van de wet van 31 December 1914 S. 666 is te beschouwen	158
Invoeringswet. Ontwerp- — Militair Straf- en Tucht recht	106
Jagtwet. Het door middel van kunstlicht opsporen van wild of schadelijk gedierte en het met kunstlicht iemand bij het opsporen daarvan bijstaan, zijn twee op zich zelf staande overtredingen	153
Jurisprudentie. Overzicht — H. M. G. Maart en April 1918. (Mr. M. H. de Boer)	235
— Alsvoren Mei, Juni en Juli 1918	353
Juristendag. Een militaire —	414
Kempen, P. A. — Bijdrage tot de geschiedenis der Militaire Strafwetgeving. (Wetten van 1854 en 1879)	29
—. Tijdelijk benoemd tot mederedacteur	517
Klachtproces. Aard van het —	208

	Blz.
—. Bijzondere wijze van behandeling van een — door den krijgsraad in Suriname	323
—. Regeling van het recht van beklag in Nederl.-Indië	511
Klachtzaken. Verdediging in —. Recht om inzage te nemen van de stukken door den raadsman	16
—. Meened in —	16
—. Behandeling van —	424, 528
Klachtzaken. (Behandelde). In een bezwaarschrift aan den M. v. O. een minder gepasten toon voeren, met betrekking tot een meerdere wiens handelingen daarin werden besproken	62
Weigering om in het belang van zijn patiënte een operatie te verrichten in tegenwoordigheid van zijn chef	67
In een verzoekschrift critiek uitoefenen op handelingen en maatregelen van zijn chef	73
Het in verregaand onbehoorlijken vorm inkleeden van een rechtstreeks tot den M. v. O. gericht verzoek om op non- activiteit te worden gesteld	80
Op ontwijkende wijze beantwoorden van de vraag of klager de schrijver was van een reeks artikelen in een bepaald dagblad	170
Het als krijgsraad-arrestant opzettelijk weigeren om na de reveille zijn dekens af te geven	180
Opmaken van een valschen verlofpas ten einde daarmede een burger aan broodkaarten te helpen	366
Aansprakelijkheid voor den inhoud van een in een nieuws- blad opgenomen ingezonden stuk	372
Het zich, ongeveer drie weken na het voor de tweede maal verwerven van het militair vaardigheidsdiploma, voor de derde maal aan dat examen onderwerpen	398
Het niet-nemen van maatregelen om zich te zuiveren van eene op hem rustende blaam	597
Korpscommandant. Gezag van —	3, 295, 410
Krijgsartikelen. Voorlezing van de — in verband met de vraag of een beklagde al dan niet aan de militaire rechts- macht onderworpen is	89
Krijgsraad. Benoeming en eervol ontslag president-plaats- vervanger van den — te s' Gravenhage	517
Krijgstuchtelijke bestraffing mag niet plaats hebben, wan- neer straffer niet de overtuiging heeft dat de betrokken militair zich aan de hem ten laste gelegde feiten heeft schuldig gemaakt	86
Krijgstuchtelijke straffen. Wijzigen van —	208
—. Onderbreken van de tenuitvoerlegging van —	429
Landweer. Ontheffing van werkelijken dienst bij de — in verband met de invoering van dienstplicht in Ned.-Indië	12
Leon's Rechtspraak	28

	Blz.
Medebeklaagde. Vrijspraak van een — wegens gebrek aan bewijs	273
Meineed. Afleggen van een valsche verklaring onder eede in klachtzaken	16
—, Veroordeeling wegens — in een klachtzaak	54
Metaal. Gouden munten hoewel uit — vervaardigd zijn niet op één lijn te stellen met metalen waarvan het vervoer verboden is	501
Michels. A. W. — Het militaire straf- en tuchtrecht	27
Militaire beginselen. Moderne —	296
Militaire Justitie in Suriname	322
Militaire rechtspeging tijdens de mobilisatie	295
— in den vreemde. Amerikaansche berichten	533
Militaire rechtspraak	424, 528
—, Kosten van de	424
—, Afschaffing van de	429
Militaire strafwetgeving. Bijdrage tot de geschiedenis der — (Wetten van 1854 en 1879) (P. A. Kempen)	29
—, De — in Nederlandsch-Indië (Mr. W. Boekhoudt)	211
—, Duitsche —	420
—, Invoering van de nieuwe militaire strafwetten	424, 529
—, Zie ook militie.	
Militair-rechterlijke macht. Traktementen van de leden van de —	5, 509
Militair strafrecht. Het militair straf- en tuchtrecht door A. W. Michels	27
Militie. Vrijstelling van dienst bij de —:	
wegens dubbele inschrijving	11
aan twee personen die Belgisch onderdaan waren en de Nederlandsche nationaliteit niet bezaten	11
wegens broederdienst, welke aanspraak niet tijdig onderzocht was kunnen worden	12
in verband met de invoering van dienstplicht in Nederlandsch-Indië	12
wegens broederdienst, na latere inlijving van den broeder	196
na aanvankelijk verleende tijdelijke vrijstelling, gevolgd door inlijving van een jongeren broeder, niet als gevolg van de verleende vrijstelling aan den ouderen broeder, maar krachtens de wet	196
aan iemand wien ten onrechte voor de vijfde maal vrijstelling voor een jaar was verleend wegens kostwinnerschap	196
nadat een oudere broeder van desertie was teruggekeerd	196
wegens eigen vrijwilligen dienst, nadat de militieraad de vrijstelling had geweigerd	196
omdat anders van vier broeders en drie zouden dienen	527
wegens ten onrechte plaats gehad hebbende inschrijving en inlijving na afkeuring	527

	Blz.
— De invoering van zeemilitie in Nederlandsch-Indië in verband met de militaire strafwetgeving. (H. P. Verschuur)	433
Mishandeling den dood ten gevolge hebbende	590
Mobilisatie. Militaire rechtspleging tijdens de —	295, 408
Munten. Zie metaal.	
 Nederlandsch-Indië. Zie militie.	
— Hooger beroep van vonnissen door zee krijgsraden in — ge- wezen	4
— De militaire strawetgeving in —. (Mr. W. Boekhoudt)	211
— Regeling van het recht van beklag in —	511
Nord Thomson. Mr. G. H. E. — De officier-commissaris	333
— De voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tucht- recht	339
 Officier-commissaris. De —. (Mr. G. H. E. Nord Thomson)	333
Ontrouw. Jurisprudentie over — en kwade administratie	354
Oostenrijk. Oostenrijksche militaire rechtspraak in oorlogstijd	332
Oorlogswet. Wijziging en herziening van de —. Zie Wetge- ving.	
— Een onwelkome wetswijziging (Mr. J. G. Steneker in W. v. h. R.)	202
— Bevoegdheid van het militair gezag tot het maken van een verordening op grond van art. 35 der —	242
— Bevoegdheid om krachtens de — verordeningen te maken nopens behoud van bosschen en andere houtopstanden be- staat niet	288
Oplichting.	278
Opvoeding. Dienstweigering en sociale — in dienst	316
 Petitie. Recht van —. Ook hiervoor geldt het voorbehoud in art. 7 G. W. met betrekking tot de vrijheid van drukpers gesteld	62
— Grenzen aan dit recht te stellen in verband met de krijgs- tucht	73
Pleidooi. Verzoek om uitstel van — voorbijgegaan	278
Polis, R. — Voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht	340
Politie. Bevoegdheid der — tot aanhouding van militairen wegens het plegen van een militair delict	98
— Politiehulp bij aanhouding van militairen	293
President-plaatsvervanger. Benoeming en eervol ontslag — bij den krijgsvraad te 's-Gravenhage	517
Pronuntiatie in zaken van overtreding	535
Prophylaxe en strafoplegging	321
Provoosthuis. Vaststelling reglementen — te Hellevoetsluis — Als voren te Amsterdam	12 533

	Blz.
Raadsman. Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden	525
Rang. Bewijs van iemands —	401
Rechtsgeleerde studie bij de zeemacht. 13, 313,	517
— Commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der zeemacht	97
— van officieren bij de landmacht	429
Rechtspositie. Moderne militaire beginselen	296
Rechtstoestand. Regeling van den — van het personeel der zeemacht	518
Reclame (zaken). Zie klacht (zaken).	
Redactie. Uitbreiding van de —	517
Regeeringskinderen. Toezicht op voorwaardelijk ontslagen —, die hun dienstplicht vervullen	3
Rijwielen. Niet-bindende verkeersvoorschriften voor — in het algemeen-politiebesluit van Leeuwarden	394
Slaan van een manschap van de wacht	359
Soldij. Navordering van te weinig betaalde —	401
Splitsing van een strafzaak ter wille van de bewijslevering 380,	383
Stamboek. Bewijskracht van het —	401
Statistiek. Crimineele — 1915	101
— Justitieele — 1911/1915	197
— Oostenrijksche militaire rechtspraak in oorlogstijd	332
— De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof	423
— Voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter	430
Stigter. P. J. — Voorwaardelijke strafoplegging in het Militair Tuchtrecht	117, 444
Straf. Zich niet voegzaam onderwerpen aan het ondergaan van een opgelegde straf	331
Strafbaarheid. Aan de beslissing over de — moet een uitspraak over het al dan niet bewezen zijn der feiten voorafgaan	481
Strafrechter. De taak van den —. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt door Mr. B. M. Taverne	24
Suriname. Militaire justitie in —.	322
Taverne. Mr. B. M. — De taak van den strafrechter. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt	24
Telastlegging. Onvoldoende — met betrekking tot verschillende toeëigeningen van schoenen	165
— in verband met overtreding van art. 12 der Distributiewet 1916	168
— Te laat beteekenen van de —	241
— Verband tusschen verwijzing en —	242
— Onnauwkeurigheid in de —	389
— Nietigverklaring van de — waarin slechts vermeld werd	

	Blz.
medeplichtigheid aan diefstal en niet een juiste omschrijving van den diefstal	396
— Wijziging van de —. Onvoldoende — inhoudende een datum zonder jaartal	499
— Onvolledige — wegens niet vermelden van de afwezigheid van uitzonderingsgevallen, waarin de strafbaarheid opgeheven was	501
— Ongeoorloofde intrekking van een gedeelte van de —	583
— Onvoldoende — bij overtreding van art. 2 der Vervoer- en Nederlagewet	585, 601
Telastlegging (Subsidiaire). Wanneer het primair te laste gelegde feit is bewezen behoort een onderzoek naar het subsidiair te laste gelegde feit achterwege te blijven	501
Tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen en voorloopige hechtenis	405
— Onderbreken van de — van krijgstuuchtelijke straffen	429
Toetsingsrecht voor militaire verordeningen.	328
Traktementen van de leden van de militair-rechterlijke macht	5, 509
Transitoir recht. Twee gevallen van —	358
Tuchtraden.	429
Tuchtrecht. Zie Militair Strafrecht en Voorwaardelijke strafoplegging.	

Verdediging in klachtzaken. Recht om inzage te nemen van de stukken door den raadsman	16
Verduistering, heling, medeplichtigheid aan diefstal of krijgstuuchtelijk vergrijp?	273
— Wanneer beklagde als heer en meester over een gevonden voorwerp heeft beschikt, kan een latere beschikkingsdaad niet meer als — worden aangemerkt	377
Vereenigingen. Overleg met militaire — en bonden	295, 410
Verlof. Dienstplichtigen met langdurig —. Regelingen ter uitvoering van de wet van 20 April 1918 S. 254	9
Verlofpas. Zich bedienen van een valschen —. (Vertoonen van een vervalschte strook van een vervoerbewijs)	239
— Zich bedienen van eens anders —	357
Verloskundige. Zie dood.	
Vermindering in klasse. Tijdstip waarop deze straf ingaat	19
Verschuur. H. P. — De invoering van zeemilitie in Nederlandsch-Indië in verband met de militaire strafwetgeving	433
Vervoer. Bevoegdheid van den M. v. L. N. en H. tot het verbieden van het — van groene erwten en bruine stamboonen	501
— Verboden — van metalen	601
— Bevoegdheid tot het verbieden van het — van bepaalde goederen	601
Vervoerbewijs. Zie verlofpas.	

	Blz.
Vervoer- en nederlagewet. Onvoldoende telastlegging bij overtreding van art. 2 der —	585, 601
Verwijzing. Wanneer de beschikking tot — niet aan de bepalingen van de R. L. voldoet, moet deze worden nietig verklaard en mag geen vrijspraak volgen. Dit geval doet zich voor, wanneer beklagde naar den krijgsraad is verwezen door een garnizoenscommandant, terwijl hij niet tot diens garnizoen behoorde	93
—. Hernieuwde — naar den krijgsraad, met wijziging van de oorspronkelijk te laste gelegde feiten	183
—. Verband tusschen — en telastlegging	242
Vloeken en bezigen van ruwe taal in het leger.	195
Voorloopige hechtenis. Tenuitvoerlegging van —	405
Voorwaardelijke strafoplegging in het militair tuchtrecht (P. J. Stigter)	117, 444
—. Alsvoren (Mr. G. H. E. Nord Thomson)	339
—. Alsvoren (R. Polis)	340
Voorwaardelijke veroordeeling. Uitvoeringsregeling —	1
—. Oplegging van een bijzondere voorwaarde	174
— door den militairen rechter (statistiek)	430
— in een geval van mishandeling den dood ten gevolge hebbende	590
Vrijheidsstraffen. Tenuitvoerlegging van —	405
Vuurwapenen. Het gebruik van — door militairen (Mr. C. M. J. F. Goseling.)	127, 343
—. Gebruikmaken van — door militairen.	431
Wacht. Slaan van een manschap van de —	359
Wetboek van stafrecht. Wijziging van het —	4
Wetgeving. Eenige voorzieningen betreffende den rechtstoestand van hier te lande geïnterneerde krijgsgevangenen van eene buitenlandsche mogendheid.	
Ontwerp van wet	45
Memorie van Toelichting	46
Verslag van de Tweede Kamer	48
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	48
Eindverslag van de Eerste Kamer	49
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	49
Afkondiging van de wet	53
Herziening van de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad no. 469). (Staat van oorlog en staat van beleg.)	
Memorie van Antwoord	132, 244
Gewijzigd ontwerp van wet	251
Verslag van de Tweede Kamer	272

Wijziging van de wet van 23 Mei 1899 (Saatsblad no. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij de wet van 31 December 1909 (Staatsblad no. 469). (Staat van oorlog en beleg).	
Ontwerp van wet	150
Memorie van Toelichting	151
Verslag van de Tweede Kamer	450
Nota naar aanleiding van het verslag	451
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	453
Eindverslag van de Eerste Kamer	456
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	456
Afkondiging van de wet	456
Wijziging van de Landstormwet.	
Intrekking van het ontwerp van wet	457
Wijziging van de Landstormwet.	
Ontwerp van wet	457
Memorie van Toelichting	460
Nota van wijziging	463
Voorloopig verslag van de Tweede Kamer	537
Memorie van Antwoord	540
Nadere voorzieningen ter bestrijding van heling.	
Ontwerp van wet	464
Memorie van Toelichting	468
Nota van wijziging	477
Voorloopig verslag van de Tweede Kamer	543
Memorie van Antwoord	553
Gewijzigd ontwerp van wet	570
Verslag van de Tweede Kamer	575

WETSBEPALINGEN,
behandeld in deel XIV Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen.

Pladzijden.

Grondwet.

7.	170, 372.
8.	62, 73, 80.
156.	188.
167.	505.

C. W. L.

2.	282.
5.	188.
14.	153, 158, 191, 282, 605, 608.
95.	67, 89, 163, 180, 359, 389, 505.
99.	478, 499, 594.
103 j ^o . 17	359.
137.	183.
138 j ^o . 159	359.
199.	165.

C. W. Z.

145.	576.
--------------	------

R. L.

14.	93, 183.
63.	170.
114.	165, 396, 499, 585.
193.	583.

R. K. L.

10.	180.
11.	163, 180.
16.	180.
27.	180.

Artikelen.

Bladzijden.

W. v. Sr.

14a	590, 605.
14c	174.
56.	278.
68.	183.
207.	54.
246.	605.
266.	594.
266 j ^o . 267	153.
288.	282.
300.	359, 590.
307 j ^o . 309	481.
310.	188, 377, 581.
310 j ^o . 48	273, 380, 396.
311, 4 ^e	174.
321.	273, 377.
326.	278, 576.
350.	359.
350 j ^o . 45	481.
363.	383.
416.	273, 380
426.	177.
461.	153.

W. v. Sv.

88.	383.
162.	383.
221.	188.
403.	396.

Distributiewet 1916.

8.	368.
12.	168, 368.

Jagtwet.

15bis.	153.
----------------	------

Militiewet 1912.

74.	89, 282.
-------------	----------

Artikelen. Bladzijden.

Oorlogswet.

22. . . . . 288.
49. . . . . 501.

Provinciale Wet.

140, 141. . . . . 288.

Uit- en vervoerwet.

1. . . . . 368.

Vervoer- en nederlagewet.

2. . . . . 585, 602.

Wapenwet.

1. . . . . 177.

Wet van 31 December 1914 S. 666.

1, 3. . . . . 158.

Militaire Verordeningen.

Reglt. Garnizoensdienst 48, 49. . . 505.

Reglt. Inw. D. Inf. 3. . . . . 389.

114. . . . . 89.

Verordening Comdt. Veldleger van

30 Januari 1917 . . . . . 501.

3 April 1917 599

Verordening van den Territoralen Bevelhebber in Overijssel van
17 Februari 1917. Alg. Bekendm. No. 63. 601.

Verordening van den Comdt. der Stelling van de Monden der
Maas en der Schelde van

6 November 1917. . . . . 288.

Gemeentelijke Verordeningen.

Algemeene politieverordening Leeuwarden, art. 87 j° 15 van het
Algemeen politiebepsluit van B. en W. van Leeuwarden. . . 394